

Woo-verzoek over de uitvoering van de Kaderrichtlijn Water

Dit document is een samenvoeging van alle KRW gegevens:

Agrarisch natuur- en landschapsbeheer

Aanvullende informatie in auditprocedure maatregel 10 - collectieve aanvragen .pdf
Besluitenlijst DH 161214 .pdf
Besluitenlijst DH-vergadering 110214 .pdf
Bestuursvereenkomst Agrarisch Waterbeheer Natuurbeheerplan 2016-2021 .pdf
Bevestiging cofinanciering agrarisch waterbeheer periode 2022-2025 met herziening in 2023 20.0803808 .pdf
Brief aan DG-IM inzake deelname GLB pilot WLD 13.0045821 .pdf
Brief aan staatssecretaris EZ om medewerking en financiering GLB-pilot 13.0036714 .pdf
Brief betalingsregime cofinanciering POP3-budget blauwe diensten 15.0017686 .pdf
Brief bevestiging cofinanciering GLB-NSP HHNK 2023-2028 .pdf
Brief cofinanciering en borging afspraken waterbeheermaatregelen NBP2016 15.0013112 .pdf
Brief GS-NH inzake deelname GLB pilot WLD 13.0045613 .pdf
Brief provincie toezending overeenkomst verlenging en wijziging bestuursvereenkomst Agrarisch Waterbeheer .pdf
CHI-besluit verlengen bestuursvereenkomst Agrarisch waterbeheer 2020-2025 20.0629300 .pdf
CHI-memo overeenkomst collectieve levering groenblauwe diensten voor HHNK 14.0008175 .pdf
CHI-voorstel verlengen bestuursvereenkomst Agrarisch waterbeheer 2020-2025 20.0581222 .pdf
Concept Bestuursvereenkomst Nutriënten Veenweiden Rijn-West 13.0031817 .pdf
DH voorstel overeenkomst collectieve levering groenblauwe diensten voor HHNK 14.0002920 .pdf
DH-besluit aangaan bestuursvereenkomst Nutriënten in Veenweiden Rijn-West 13.0036701 .pdf
DH-besluit cofinanciering POP3-budget blauwe diensten 15.0012629 .pdf
DH-besluit overeenkomst collectieve levering groenblauwe diensten voor HHNK 14.0002933 .pdf
DH-Besluit samenwerkingsovereenkomst WLD 2015 14.0054760 .pdf
DH-voorstel Bestuursvereenkomst Agrarisch Waterbeheer Natuurbeheerplan 2016-2021 .pdf
DH-voorstel Bestuursvereenkomst Nutriënten in Veenweiden Rijn-West 13.0036689 .pdf
DH-voorstel cofinanciering POP3-budget blauwe diensten 15.13635 .pdf
DH-voorstel samenwerkingsovereenkomst WLD 2015 14.0050526 .pdf
DO-21-03133 Inzet baggerpomp boeren in natuurgebieden WLD 21.0261432 .pdf
Eindrapportage WLD-HHNK samenwerkingsproject groenblauwe diensten .pdf
Financiering inzet baggerpomp in 2023 en 2024 .pdf
Memo KRW-maatregel collectieve levering waterdiensten en maatregelen 15.0008445 .pdf
Memo PH-overleg Tussenrapportage Boeren werken aan schone sloten 14.0039191 .pdf
Memo_def Ontwikkeling ANLb - financiering .pdf
Overeenkomst HHNK-ANV Water, Land en Dijken 14.0002886 .pdf
Overeenkomst verlenging en wijziging bestuursvereenkomst Agrarisch Waterbeheer .pdf
Projectplan pilot groenblauwe diensten voor HHNK 14.0002831 .pdf
Projectvoorstel groenblauwe diensten WLD 2015 14.0057438 .pdf
Samenwerkingsovereenkomst WLD collectieve levering groenblauwe diensten 2015 14.0057581 .pdf
Verzoek bevestigen afspraken cofinanciering POP3-blaue diensten 15.0011220 .pdf
Verzoek bevestiging cofinanciering GLB-NSP HHNK 2023-2028 .pdf
Verzoek provincie reactie aanvulling cofinanciering agrarisch waterbeheer periode 2022-2025 herziening 2023 .pdf
Verzoek van provincie cofinanciering POP3-budget door waterschappen en bestuurlijke borging afspraken NBP2016 .pdf

KRW planperiode 2009-2015

06.29781 samenvoegbestand brief DH leden GA proces aanzet
Besluitenlijst 28 oktober 2008
Besluitenlijst 9 december 2009
Bestuursvereenkomst Samenloop Waterwet 10.0012336
Bijlage Memo PNH basisafspraken bij samenloop IWW vergunning A.00025060
Brief Implementatie Kaderrichtlijn Water Rijndelta West 03.0012232
Brief implementatie wetsvoorstel kaderrichtlijn Water 03.0009155
CHI-Voorstel Globale verkenning KRW 06.0010685

Decembernote 2006 KRWWB21-beleidsbrief 07.0002159
DH-voorstel Bestuursovereenkomst samenloop waterwet 09.33491
DH-voorstel Kaderrichtlijn Water Plan van Aanpak Rijn West 03.0015951
DH-voorstel KRW doelstelling haalbaarheid GEP 08.27249
Meerwerkopdracht R4 maatlaten sloten kanalen 07.0010032
Monitoring oppervlaktewater Europese Kaderrichtlijn 03.0014173
Offerte meerwerk project KRW maatlaten 07.0007451
Opdracht cursus KRW 07.0014258
Procesplan Kaderrichtlijn Water 2005-2009 05.0025121
Rapport KRW uitwerking duingebied Rijn West 08.0014308
Rapport opstellen van MEPGEP in de Maasregio 07.0001581
RIVM rapport concept modellen kaderrichtlijn water 09.0033479
Verzoek afstemming Natura 2000 Kaderrichtlijn Water (WIJD) 07.0031089
Voorstel D_H vernieuwde schouw 07.0006668

KRW planperiode 2009-2015 > Maatregelenpakket KRW 2009-2015

08.784 CHI-voorstel Vaststellen van doelen, maatregelen en kosten voor de uitvoering van de KRW .pdf
08.784 KRW besluitvorming Bijlage 1 Overzicht waterlichamen en doelstellingen .pdf
08.784 KRW besluitvorming Bijlage 2 Overzicht van maatregelenpakketten voor de verschillende waterlichamen .pdf
08.784 KRW besluitvorming Bijlage 3 Overzicht van onderzoeks- en beleidsmaatregelen .pdf
08.785 CHI-besluit Vaststellen van doelen, maatregelen en kosten voor de uitvoering van de KRW .pdf
09.29448 Besluitenlijst CHI goedkeuring KRW rompprogramma + voorstel CHI .pdf
09.29583 Besluit CHI 16-12-2009 mbt 09.29448 .pdf
12.38268 voorstel CHI restant resultaatverplichte KRW-maatregelen - getekend .pdf
12.43640 Besluit CHI tussenbalans KRW .pdf
Aanbiedingsbrief KRW raadsbesluit 08.5769 .pdf
Aanbiedingsbrief provincie WBP4 09.33147 .pdf
Afmelding KRW Maatregel Kroos en drijfslagen 13.44915 .pdf
Besluitenlijst 11 februari 2009 - volledig .pdf
Besluitenlijst 11 november 2008 .pdf
Besluitenlijst 12 februari 2008 .pdf
Besluitenlijst 14 oktober 2009 .pdf
Besluitenlijst 16 december 2009 .pdf
Besluitenlijst 23 maart 2010 .pdf
Besluitenlijst CHI 20121114 .pdf
Brief prov NH lijst van KRWmaatregelen bijdrage prov 08.21800 .pdf
CHI besluit krediet 2009 vooronderzoeken en Helsdeur .pdf
CHI-besluit vaststellen Waterbeheersplan 2009-2015 09.23808 .pdf
CHI-voorstel KRW projecten 2009 .pdf
CHI-voorstel vaststellen Waterbeheersplan 2009-2015 09.23808 .pdf
DH-memo svz KRW 2008 08.21967 .pdf
DH-voorstel KRW maatregel aanleg natuurvriendelijke oevers 08.26816 .pdf
Getekende offerte film vismigratie 12.9244 .pdf
Goedkeuring provincie WBP4 10.0008888 .pdf
Nota van inspraak Waterbeheersplan 2009-2015 09.0023039 .pdf
Nota van wijziging Waterbeheersplan 2009-2015 09.0023038 .pdf
Opdracht uitvoering vismigratie filmproject 12.6739 .pdf
projectbeschrijving pilot erfemissie (2) .pdf
Rapport KRW uitwerking duingebied Rijn West 08.0014308 .pdf
Rapport vismigratiekelpunten Nederland leeft met vismigratie 08.0016419 .pdf
Resultaatverplichtende maatregelen overzicht uit WBP 4 .pdf
Verzoek prov NH lijst van KRWmaatregelen bijdrage prov 08.0018099 .pdf
Waterbeheersplan 2010-2015 .pdf

Europese Commissie
DG AGRI / Dir. H
t.a.v. [redacted] J
1049 Brussel

[redacted] J @ec.europa.eu
[redacted] J @ec.europa.eu

Agriculture, Nature and Food
Quality

Kortenberglaan 4-10
1040 Brussel
Belgie
www.minbuza.nl

T 02 679 15 45
F 02 679 17 75
[redacted] J @minbuza.nl

Onze referentie
bre-inv-20-01

Bijlage(n): 4

Datum 13 januari 2020

Re Aanvullende informatie in auditprocedure maatregel 10 – collectieve aanvragen

Geachte [redacted] J [redacted] J

Naar aanleiding van uw verzoek d.d. 11 november 2019 verstrekken de Nederlandse autoriteiten u graag aanvullende gegevens ten behoeve van de afhandeling van bevinding 1.1 over de uitbreiding van oppervlakte gedurende de looptijd van het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLB)-contract en bevinding 1.2 over de kruiscontrole met de I&R-databank in de conformiteitsprocedure van maatregel 10 – collectieve aanvragen (RD2/2018/003/NL/RPRECOL_RI).

1.1. Uitbreiding van oppervlakte gedurende de looptijd van het ANLB-contract

Ontwikkelingen bij ANLB

De Nederlandse autoriteiten zijn verheugd dat het Nederlandse collectieve model zich sinds de invoering per 1 januari 2016 succesvol verder heeft ontwikkeld. Dit is gebeurd in goede harmonie tussen de Europese Commissie, het Rijk, de provincies en vanzelfsprekend de collectieven en Boerennatuur. Daarmee is bereikt dat er met opeenvolgende wijzigingen van het Plattelandsontwikkelingsprogramma, die de Europese Commissie telkens heeft goedgekeurd, onder meer extra middelen beschikbaar zijn gekomen voor extra beheer voor specifieke habitats, om zo een stimulans te kunnen geven aan met name de watermaatregelen en het weide- en akkervogelbeheer. De Nederlandse autoriteiten hebben in de brief van 29 mei 2019 deze ontwikkelingen uitgebreid geschetst. De extra middelen maakten toevoeging van areaal en intensivering van beheer mogelijk zodat de instandhouding van de biodiversiteit op landbouwgrond en de daar direct naastliggende grond succesvol verder kon worden bevorderd.

Deze ontwikkelingen blijken uit bijgevoegde tabellen. Tabel 1 betreft het aantal gevallen waarin de oppervlakte is toegenomen na het eerste jaar en het percentage van de toename. Op uw verzoek sturen wij u deze informatie op leefgebiedsniveau per collectief. De aan de betrokken collectieven betaalde bedragen per leefgebied treft u aan in de laatste kolom van tabel 2 voor het aanvraagjaar 2017 en in tabel 3 voor het aanvraagjaar 2018.

Grondslag

Ten behoeve van de grondslag voor de werkwijze bij de uitbreidingen heeft u - na het bilateraal overleg van 22 januari 2019 - intern overlegd en een nadere analyse uitgevoerd. De Nederlandse autoriteiten hebben op 11 maart 2019 schriftelijk gereageerd op de notulen van het bilateraal overleg. Nadere gedachtevorming van de Europese Commissie en de Nederlandse autoriteiten heeft bij ons de indruk doen ontstaan dat uitbreidingen met een goede onderbouwing zouden kunnen worden gerechtvaardigd met een beroep op artikel 15, tweede lid van Verordening (EU) 807/2014. Die uitkomst hebben de Nederlandse autoriteiten ook bevestigd in de brief van 29 mei 2019.

Volledigheidshalve wijzen wij erop dat wij tijdens het bilateraal overleg van 22 januari 2019 aan de hand van een praktijkvoorbeeld hebben aangetoond dat de aanpassing van een contract ten aanzien van doelsoorten, beheertypen, beheerfunctie en beheerpakket zorgvuldig onderbouwd en gemotiveerd is en is beoordeeld op basis van de in de EU-regelgeving opgenomen criteria.

De Nederlandse autoriteiten menen dat met recht kan worden gesteld dat voldaan is aan alle voorwaarden die genoemd zijn in artikel 15, tweede lid, Verordening (EU) 807/2014. De uitbreiding met extra areaal is in het belang van én versterkt de milieudoelstelling van de verbintenis (onderdeel a). De uitbreidingen van de agromilieuverbintenis in het tweede en derde jaar waarborgen een solide meerjarig beheer (onderdeel b). Het Betaalorgaan heeft alle controles uitgevoerd en daaruit blijkt dat het beheer is gevoerd en het fonds geen enkel risico heeft gelopen (onderdeel c). Voorts is de oorspronkelijke duur van de verbintenis aangehouden.

De Europese en nationale regelgeving bevatten geen beperkingen aan de omvang van de uitbreidingen. Begrenzing van het aantal hectares per leefgebied volgt uit de begrenzing van de leefgebieden in de natuurbeheerplannen die Gedeputeerde Staten van elke provincie jaarlijks vaststellen en het beschikbare budget. De Nederlandse autoriteiten concluderen derhalve dat op grond van artikel 15, tweede lid Verordening (EU) 807/2014 de uitbreiding van de contracten op EU-conforme wijze heeft plaatsgevonden.

Wijziging van de uitvoeringspraktijk

De Nederlandse autoriteiten realiseren zich dat bij de transitie van een individueel model naar een collectief model er voortdurend aandacht moet zijn voor verbeteringen. De zorg die uw dienst in deze conformiteitsprocedure bij bevinding 1.1 heeft geuit, is vanzelfsprekend aanleiding om het systeem meer toekomstbestendig te gaan maken.

Het is van belang om het draagvlak voor het model bij de provincies, collectieven en boeren verder te bevorderen. Dat betekent dat wij onnodige administratieve lasten én uitvoeringslasten voor de collectieven en het Betaalorgaan willen voorkomen. Het Betaalorgaan zal in samenspraak met de twaalf provincies en de collectieven per 1 januari 2020 nieuwe beschikkingen treffen voor alle aanvragen waar een uitbreiding aan de orde is geweest (tussen 2016 en nu) voor een periode van 6 jaar. De Nederlandse autoriteiten zullen u in 2020 bewijs leveren van deze verbetermaatregelen (bijvoorbeeld door middel van de ondertekende contracten).

1.2 Kruiscontrole met de I&R-databank

Verstreckte gegevens en aanvulling op notulen van het bilateraal overleg

In uw brief van 11 november 2019 verwijst u naar de resultaten van de kruiscontrole voor de jaren 2016 en 2017 die de Nederlandse autoriteiten op 18 april 2019 hebben verstrekt. Op 29 mei 2019 hebben wij de gegevens van de kruiscontrole voor het jaar 2018 aan u gezonden.

In uw brief van 11 november 2019 ontbreekt helaas de aanvulling die de Nederlandse autoriteiten op 11 maart 2019 bij bevinding 1.2 op de notulen hebben gemeld. Wij hebben u verzocht in de notulen op te nemen dat DG AGRI in het bilateraal overleg van 22 januari 2019 heeft toegezegd dat bevinding 1.2 met de verstrekking van die gegevens afgesloten is. Dat is ook in lijn met uw besluitvorming in de audit RD2/2016/011/NL/RCOL.

Graag merken de Nederlandse autoriteiten bij bevinding 1.2. op dat het gaat om de controle op de uitvoering van activiteiten 8 en 21 die extensief beheer op landbouwgronden beogen. Bij de verplichte en toegestane beweiding worden grenzen gesteld aan het aantal grootvee-eenheden per hectare.

De Nederlandse autoriteiten zijn van mening dat een administratieve controle niet kan volstaan. De ANLB is bij uitstek een grondgebonden maatregel, terwijl de I&R-databank bedoeld is voor de uitvoering van diergebonden maatregelen. De I&R-databank bevat gegevens op bedrijfsniveau en deze databank geeft geen inzicht op het aantal dieren op een specifiek perceel. Ook is relevant dat niet alle percelen van een boer in de collectieve aanvraag hoeven te zijn opgenomen.

Met de uitgevoerde kruiscontrole wordt de verhouding van de oppervlakte tot het aantal dieren in beeld gebracht. Vervolgens is aangegeven of die verhouding leidt tot een mogelijk hoog of laag risico. De uitkomsten van deze administratieve controle zijn vergeleken met de uitgevoerde controles ter plaatse. Indien bij een *controle ter plaatse* is vastgesteld dat bij de activiteiten 8 en 21 niet is voldaan aan de criteria voor het aantal grootvee-eenheden per hectare, heeft het Betaalorgaan het maximaal te betalen bedrag verlaagd.

De administratieve kruiscontrole afzonderlijk – zonder verificatie door middel van een controle ter plaatse - kan geen aanleiding vormen voor correcties. Bij de activiteiten 8 en 21 kan het Betaalorgaan uitsluitend correcties doorvoeren op basis van een onvolkomenheid die de NVWA bij een controle ter plaatse heeft geconstateerd.

De Nederlandse autoriteiten kunnen zich daarom niet vinden in uw visie dat de administratieve kruiscontrole op zichzelf staand onvolkomenheden in de vereiste veebezetting aan het licht brengt. Dat betekent dat er geen informatie is bij uw vraag 1 en vraag 2 bij bevinding 1.2. Het Betaalorgaan heeft deze administratieve controle op uw verzoek verankerd in het controlesysteem en dat is vastgelegd in de werkinstructie die u bijgaand aantreft.

Correcties naar aanleiding van een controle ter plaatse

De Nederlandse autoriteiten brengen voor de volledigheid onder uw aandacht dat het Betaalorgaan de waarde van de activiteit heeft teruggebracht tot € 0,- indien bij een *controle ter plaatse* is vastgesteld dat bij de activiteiten 8 en 21 niet is voldaan aan de criteria voor het aantal grootvee-eenheden per hectare.

Er is sprake van een verlaging van de waarde van de beheeractiviteiten ("de rechterkant"). Gegeven de rekensystematiek van het collectieve stelsel, die de Nederlandse autoriteiten in deze auditprocedure uitvoerig hebben toegelicht, is een betaling voor deze activiteiten niet aan de orde.

Bijgevoegd is een toelichting van de werkwijze en de resultaten daarvan. Ter illustratie treft u voorts aan een betaalbeschikking ten behoeve van collectief Coöperatie 'Agrarische Natuur Drenthe U.A.'.

Overzicht van de bijlagen

Bevinding 1.1

1. Tabel met drie onderdelen:

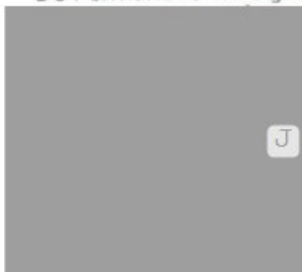
1. Het aantal gevallen waarin de oppervlakte is toegenomen na het eerste jaar en het percentage van de toename (op leefgebiedsniveau per collectief)
2. De aan de betrokken collectieven betaalde bedragen per leefgebied voor het aanvraagjaar 2017
3. De aan de betrokken collectieven betaalde bedragen per leefgebied voor het aanvraagjaar 2018

Bevinding 1.2

2. Aangepaste werkinstructie 'Jaarlijks beheer, betalingsaanvraag en verantwoording ANLB voor beheerjaar 2020'
3. Toelichting correcties naar aanleiding van een controle ter plaatse van de activiteiten 8 en 21
4. Betaalbeschikking Coöperatie Agrarische Natuur Drenthe / voorbeeld afhandeling van overtreding grootvee-eenheden

De Nederlandse autoriteiten vertrouwen erop u met deze reactie voldoende te hebben geïnformeerd.

De Permanent Vertegenwoordiger,

Besluitenlijst

Vergadering
College van dijkgraaf en hoogheemraden

Aanwezig
L.H.M. Kohsiek,
C. Mantel, G.J. van Os, C.J.M. Stam, R. Veenman, J.H. Wijnholds
M.J. Kuipers

Dijkgraaf
Hoogheemraden
Secretaris
Hoofd BDS
Notulist

Afwezig

Van [redacted] Door kiesnummer [redacted] Registratienummer 14.0059994 Datum vergadering 16 december 2014

Ongewijzigd vastgesteld in de vergadering van [redacted] dijkgraaf en hoogheemraden van 13 januari 2015.

de secretaris,

		D&H/ CHI	Afd.
1.	Opening/mededelingen De voorzitter opent de vergadering en heet iedereen van harte welkom.		
2.	Stand van zaken portefeuilles Hr. Wijnholds: - Informeert op respectievelijk 2 en 11 december 2014 aanwezig te zijn geweest bij een bijeenkomst van de HVC voor portefeuillehouders en financiële medewerkers en een Algemene vergadering. HVC is uit de rode cijfers. Het streven is om te komen tot een andere inrichting van de wijze van financiering. - Informeert op 15 december 2014 aanwezig te zijn geweest bij het maandelijkse treasury overleg van HHNK. Spreker is zeer positief over de aanwezige kennis. Hr. Veenman: - Informeert op 8 december 2014 een overleg te hebben gehad met de bewoners van de Lessestraat in Heemskerk over de		

Datum
16 december 2014

Agenda- punt	Onderwerp	D&H/ CHI	Afd.
	wateroverlast. Een oplossing wordt, gezien de houding van de gemeente, niet op korte termijn verwacht. - Informeert op 9 december 2014 een bestuurlijk overleg te hebben gehad met de gemeente Koggenland over een op verzoek van de gemeente Hoorn aan te leggen baggerdepot. Op 18 december 2014 vindt er een bestuurlijk overleg met de gemeente Hoorn plaats. De communicatie tussen beide gemeentes loopt stroef. De verantwoordelijkheid voor de aanleg ligt bij de gemeente Hoorn. - Informeert op 10 december 2014 een bestuurlijk overleg te hebben gehad met de gemeente Beemster over o.a. de problemen rondom de Oostdijk. De problemen worden geïnventariseerd. D&H zal door middel van een memo nader worden geïnformeerd. Hr. Mantel: - Informeert dat tijdens de vergadering van 10 december 2014 is besloten dat de gebiedscommissie Noord-Holland Noord zal worden opgeheven. Gedeputeerde Bond zal hierover schriftelijk worden geïnformeerd. - Informeert, dat er een probleem is ontstaan met betrekking tot de wijze van aanbesteding van projecten waarvoor HHNK vanaf 2010 POP-subsidies heeft ontvangen. Een voorstel hierover zal op 27 januari 2015 aan D&H worden voorgelegd. - Informeert, dat er tijdens het overleg van 19 november 2014 van de Stuurgroep Natuurontwikkeling Texel is gesproken over de aansprakelijkheid bij schade als gevolg van het verhogen van het peil in de polder Waal en Burg. Alvorens verder te gaan met het project zullen hierover afspraken moeten worden gemaakt. Hr. Van Os: - Informeert, dat er naar aanleiding van de overhandiging van het eindrapport van de visitatiecommissie Waterketen aan de minister een persbericht is uitgegaan. Het beeld is positief. Begin januari 2015 vindt er een overleg plaats met gemeentes en PWN over de implementatie. - Informeert, dat er in januari 2015 een overeenkomst met TexelEnergie zal worden gesloten voor de realisatie van een zonnepanelenweide op Texel, op de locatie van de RWZI. De verwachting is dat de overeenkomst voor een zonnepanelenweide bij de waterberging De Stolpen in Schagerbrug ook op afzienbare termijn kan worden gesloten. - Informeert op 11 december 2014 aanwezig te zijn geweest bij een bijeenkomst van Open en slim energienet Zaanstad-Oost. Men wil een nieuw energienet aan leggen waarbij met onze rwzi's warmte en energie uitgewisseld zou kunnen worden. De mogelijkheden hiertoe zullen worden onderzocht.		

Datum
16 december 2014

Agenda- punt	Onderwerp	D&H/ CHI	Afd.
	Hr. Stam: - Informeert, samen met de heer Kohsiek, op 11 december 2014, aanwezig te zijn geweest bij de Waterinnovatieconferentie van de provincie Noord-Holland. HHNK heeft daar een positieve bijdrage aan geleverd in de vorm van een aantal door haar georganiseerde workshops. - Informeert dat er op 17 december 2014 een overleg van de stuurgroep HWBP2 plaatsvindt. Spreker hoopt dat er ten aanzien van de voorbereidingskosten voor de dijkversterking in Den Oever duidelijkheid zal komen. - Informeert op 8 december 2014 een overleg te hebben gehad met gedeputeerde Geldhof en burgemeester Giskes van Texel over de mogelijkheid tot indijking van de haven van Oudeschild op Texel. Dit heeft geen resultaat opgeleverd. - Informeert, dat de rechter een uitspraak heeft gedaan in de beroepsprocedure over de aanleg van het fietspad op de dijk in Winkel. Naar aanleiding hiervan zal vanaf 1 januari 2015 het werk weer worden hervat. Spreker hoopt dat het project voor de zomer 2015 kan worden opgeleverd. - Informeert, dat er bij Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden sprake is van een managementprobleem ten aanzien van het muskusrattenbeheer. Mogelijkerwijs zal hier in de pers aandacht aan worden besteed. Hr. Kuipers: - Informeert aanwezig te zijn geweest bij een vergadering van de Managementboard van het Informatiehuis Water. Een voorstel om de formatie met 25% uit te breiden is hier besproken. Spreker heeft aangegeven hier tegen te zijn. De urgentie hiervoor ontbreekt. Daarnaast zijn partners de afgelopen jaren de toegezegde verplichtingen niet nagekomen. Dit geeft weinig vertrouwen. - Informeert, dat er op 19 december 2014 een ingelaste vergadering plaatsvindt met waterschappen over Het Waterschapshuis. De opzet van het facultatieve deel zal onderwerp van gesprek zijn. De meningen zijn zeer verdeeld. - Informeert, dat HHNK genomineerd is voor de verkiezing van beste overheidsinstantie van het jaar. Spreker is hier trots op. Uiterlijk 19 december 2014 worden de drie finalisten bekend gemaakt. Hr. Kohsiek: - Informeert een overleg te hebben gehad met gedeputeerde Geldhof over de problemen rondom het visproject in de Wieringermeer. Zij deelt onze mening en heeft contact opgenomen met de burgemeester van de gemeente Hollands Kroon. Men is echter niet bereid de plannen te wijzigen. Spreker zal gedeputeerde Bond benaderen over de verder te nemen stappen.		

Datum
16 december 2014

Agenda-punt	Onderwerp	D&H/ CHI	Afd.
	- Informeert op 12 december 2014 aanwezig te zijn geweest bij een bijeenkomst van de Veiligheidsregio Zaanstreek Waterland. Spreker heeft daar een presentatie gehouden over meerlaagsveiligheid. - Informeert te zijn benaderd door de Topsector Water over de Digitale Delta. Men wil een website maken waarop data over water voor iedereen beschikbaar zal zijn. Een mooi plan maar niet eenvoudig te realiseren. - Informeert samen met burgemeester Hafkamp op 12 december 2014 het nieuwe strand bij Petten te hebben geopend. - Informeert dat [redacted] (UvW) en [redacted] (DG Ruimte en Water) op 17 december 2014 een werkbezoek zullen brengen aan ons gebied.		
3.	Besluitenlijst van 2 december 2014 (14.57305) Ongewijzigd vastgesteld.	D&H	
	Bespreekstukken		
4.	Uitgangspunten voorziening 'Baggerfonds' (14.52135) Aan het CHI voor te stellen: 1. De uitgangspunten baggervoorziening vast te stellen, waarmee: a. voor de meerjarenraming baggeren en de voorziening 'Baggerfonds' een planningshorizon van tien jaar wordt gehanteerd. b. een bandbreedte voor de eindstand van de voorziening van plus of min € [redacted] wordt gehanteerd. 2. Deze uitgangspunten toe te passen vanaf de jaarrekening 2014, met inachtneming van een redactionele verbetering.	CHI	Water-systemen
5.	Opleggen gedoogplicht VBK Purmer (14.55718) 1. In afwijking van het projectplan kadeverbetering Purmer Landelijk gebied over te gaan tot het opleggen van een gedoogplicht in het kader van de Waterwet voor de grondeigenaren waarmee op 1 december 2014 geen overeenstemming tot grondaankoop is bereikt; 2. Voor één grondeigenaar die deel uitmaakt van het laagwatertracé over te gaan tot het instellen van een vordering tot nakoming van de akkoordverklaring; 3. Het hoofd cluster Juridische Zaken & Grondzaken belasten met de uitvoering van dit besluit.	D&H	VHIJG

Datum
16 december 2014

Agenda-punt	Onderwerp	D&H/ CHI	Afd.
6.	Tervisielegging Waterprogramma 2016-2021 (14.56956) 1. Het ontwerp waterprogramma vast te stellen en ter visie te leggen; 2. Kennis te nemen van de opmerkingen en kanttekeningen van het partneroverleg; 3. Het antwoord aan het partneroverleg vast te stellen en voor toezending vrij te geven.	D&H	Water-systemen
7.	Bestuurlijke reactie rekenkamerrapport Effectiviteit Wateropgave (14.54607) In te stemmen met de voorgestelde bestuurlijke reactie aan de rekenkamer ten aanzien van het rekenkameronderzoek Effectiviteit Wateropgave bij HHNK	D&H	BDS
8.	Rapportage 3^e kwartaal 2014 Programma Waterketen (14.54891) D&H gaat akkoord met de rapportage met inachtneming van een redactionele verbetering.	D&H	Water-keten
	Hamerstukken		
9.	Samenwerkingsovereenkomst met WLD voor collectieve levering van groenblauwe diensten in 2015 (14.50526) 1. Kennis nemen van het projectvoorstel 'Collectieve levering van groenblauwe diensten 2015' van de Vereniging agrarisch natuur- en landschapsbeheer Water, Land & Dijken; 2. Gebruik te maken van de bevoegdheid om af te wijken van de verplichte meervoudige onderhandse gunning en toestemming te verlenen om over te gaan tot een directe gunning aan WLD; 3. Hoogheemraad C. Mantel te machtigen de overeenkomst met de agrarische natuur- en landschapsvereniging Water, Land & Dijken te ondertekenen.	D&H	Water-systemen
10.	Grondwaterbeleidskader 14.27301) 1. Kennis te nemen van het ontwerp Grondwaterbeleidskader en dit vrij te geven voor behandeling in de commissie Water & Wegen; 2. Het ontwerp Grondwaterbeleidskader, gehoord de commissie Water & Wegen, vrij te geven voor inspraak.	D&H	Water-systemen
11.	Gemalen Beetskoog en De Poel, voorbereidingskrediet (14.44225) 1. Het besluit van 2 december inzake de gemalen Beetskoog en De Poel in te trekken. 2. Een voorbereidingskrediet ter beschikking te stellen van	D&H	Water-systemen

Datum
16 december 2014

Agenda-punt	Onderwerp	D&H/ CHI	Afd.
	█ G voor de vernieuwing van het gemaal Beetskoog te Oudendijk 3. Een voorbereidingskrediet ter beschikking te stellen van █ G voor de vernieuwing van het gemaal De Poel bij Monnickendam		
12.	Beslissing op bezwaar █ J (14.56755) Het advies van de Adviescommissie bezwaren van 22 november 2014, met nummer 14.56756, over te nemen en het bezwaarschrift van Stichting Achmea Rechtsbijstand, ingediend namens █ J ontvankelijk en ongegrond te verklaren.	D&H	VHIJG
13.	Ter kennisname <i>Memo's</i> a. Activeringsbeleid na presentatie in commissie (14.59118) Het voorstel over het activeringsbeleid zal respectievelijk op 13 januari 2015 en 18 februari 2015 aan D&H en het CHI ter besluitvorming worden voorgelegd. Voorafgaande aan de CHI-vergadering zal er een themabijeenkomst plaatsvinden over de financiële gevolgen hiervan in relatie tot het meerjarenplan. b. Indeling Waterprogramma en MJP (14.56946) De memo wordt aangehouden en zal op korte termijn nogmaals in D&H worden besproken. c. Informatie over uitvoering motie Vonk subsidiecoördinatie (14.57165) De memo zal met de wekelijkse zending naar de leden van het CHI worden gezonden. d. Beheer en onderhoud NVO N23 Westfrisiaweg (14.55363) D&H gaat akkoord met bepaling van de afkoopsom van het beheer en onderhoud van het watersysteem op een termijn van 30 jaar.	D&H	
14.	Bestuurlijke overleggen		
15.	Unie van Waterschappen Terugkoppeling commissie Waterketens en emissies van 21 november 2014.		
16.	Rondvraag Er zijn geen vragen.		

Besluitenlijst van de vergadering van het college van dijkgraaf en hoogheemraden gehouden op 11 februari 2014 te Heerhugowaard.

Aanwezig:

drs. L.H.M. Kohsiek

C. Mantel, drs. G.J. van Os, dr. ir. K. Schaafsma, ir. C.J.M. Stam,

R. Veenman

dijkgraaf

hoogheemraden

M.J. Kuipers

secretaris

[REDACTED] J

Afdelingshoofd I&A

[REDACTED] J

hoofd BDZ

[REDACTED] J

notulist

Afwezig:

Gewijzigd vastgesteld in de vergadering van het college van dijkgraaf en hoogheemraden van 25 februari 2014.

de secretaris,

de dijkgraaf,

M.J. Kuipers

drs. L.H.M. Kohsiek

1. **Opening, mededelingen**

De voorzitter opent de vergadering en heet iedereen van harte welkom.

2. **Stand van zaken portefeuilles**

Hr. Veenman:

- Informeert op 3 februari 2014 de vuilfuik in Castricum te hebben geopend. Hier is veel publiciteit aan gegeven. Door deze oplossing is er geen bergbezinkbassin meer nodig.
- Informeert een overleg te hebben gehad over het dempen en graven van sloten ten behoeve van de aanleg van trainingsvelden voor de voetbalclub AZ in Alkmaar.
- Informeert ambtelijk overleg te hebben gehad met de provincie Noord-Holland over de archeologische werkzaamheden in onze waterberging de Koog in Uitgeest. HHNK heeft hier correct gehandeld. Er is afgesproken, dat HHNK een bedrag van [REDACTED] G zal bijdragen in de kosten van het archeologisch onderzoek.

Hr. Van Os:

- Informeert op 30 januari 2014 een overleg te hebben gehad met [REDACTED] J en [REDACTED] J over het programma Innovatie en duurzaamheid. Spreker is hierover positief.
- Informeert op 14 februari 2014 aanwezig te zullen zijn bij de door de Unie van Waterschappen georganiseerde lunchbijeenkomst over de KRW.
- Informeert contact te hebben gehad met het Hoogheemraadschap

Van Rijnland en 't Wetterskip Fryslân over samenwerking in de afvalwaterketen. Zij zijn koploper op dit gebied. Er zal een afspraak worden gemaakt met de projectleider om een beeld te krijgen van de wijze waarop men dit proces daar heeft aangepakt.

Hr. Stam:

- Informeert een bestuurlijk overleg te hebben gehad met wethouder Louwman van de gemeente Hoorn over hun inbreng met betrekking tot het project Markermeerdijken Hoorn-Amsterdam. Voor de komende gemeenteraadsverkiezingen zullen zij hun wensen kenbaar maken.
- Informeert dat er op hoog ambtelijk niveau overleg heeft plaatsgevonden over de Markermeerdijken. Als voorkeursalternatief is eerder al gekozen voor een oeverdijk. Vanuit het landelijk programmabureau HWBP worden er nog steeds opmerkingen gemaakt over de gemaakte keuze. Dit werkt vertragend en baart hem enige zorgen.
- Informeert op 8 februari 2014 een bezoek te hebben gebracht aan Zand tegen Zee, voorheen Dijk te Kijk. Het informatiecentrum heeft een metamorfose ondergaan. Vanaf 15 februari 2014 is het informatiecentrum weer open voor het publiek.
- Informeert, dat de Raad van State geen voorlopige voorziening heeft toegewezen aan een aantal kleine natuurorganisaties met betrekking tot de aanleg van de zandige oplossing voor de Hondsbossche- en Pettemer Zeewering. De aannemer kan als gevolg hiervan gewoon door gaan met de werkzaamheden. De eerste zandlevering zal in maart 2014 plaatsvinden. Op 10 april 2014 vindt de behandeling van de bodemprocedure plaats bij de Raad van State. Een uitspraak wordt voor eind mei 2014 verwacht. Spreker ziet de uitspraak vol vertrouwen tegemoet.

Hr. Schaafsma:

- Informeert, dat de belastingaanslagen voor de gebruikersheffing 2014 zijn verzonden. Hij heeft daarover persoonlijk twee e-mailreacties ontvangen, beide boos van toon. Van het aantal e-mails en brieven dat bij onze belastingafdeling is binnengekomen in de eerste drie weken van februari (dus na de verzending van de aanslagen) had 12% betrekking op de forse stijging van de aanslagen. Veelal betrof het vragen om uitleg. Zeven e-mails waren agressief van aard.

Hr. Kuipers:

- Informeert in week zes overleg te hebben gehad met het landelijk bureau van het n-HWBP over de nieuwe governance voor het n-HWBP. Het vraagt de nodige alertheid om de invulling en uitvoering conform onze wensen te laten verlopen.

Hr. Kohsiek:

- Informeert wederom meerdere keren overleg te hebben gevoerd over de nieuwe normen voor de waterveiligheid. Men is het er over eens, dat de nieuwe normering veel beter zal zijn dan de huidige. Het ziet er naar uit dat er in eerste instantie voor het hele land een basisveiligheidsniveau zal worden vastgesteld, waarbij er sprake zal zijn van een bandbreedte. Daarna zal er verder worden gewerkt aan de definitieve normering. Het is de bedoeling dat de normen elke twaalf jaar zullen worden herzien. Over de gevolgen van een en ander voor de in ons gebied aanwezige dijken kan spreker nog niets zeggen.

- Informeert, dat het overleg met betrekking tot de vergunning voor de lozing van afvalwater door zowel Agriport als Cono goed is verlopen. Aangezien men niet alles mag lozen zullen betrokkenen zelf iets meer moeten voorzuiveren.

3. **Besluitenlijst van 28 januari 2014 (14.66)** BDZ
Gewijzigd vastgesteld.

4. **Presentatie Informatiebeleidsplan 2014 – 2017 door** D&H I&A
[redacted] [redacted]
Naar aanleiding van de door [redacted] [redacted] gegeven presentatie geeft D&H commentaar.

Bespreekstukken

5. **Overeenkomst voor collectieve levering van groenblauwe diensten gericht op waterkwaliteitsverbetering (14.2920)** D&H Wat. syst.
1. Kennis nemen van het 'Projectplan collectieve levering groenblauwe diensten voor HHNK gericht op waterkwaliteitsverbetering' van de Vereniging agrarisch natuur- en landschapsbeheer Water, Land & Dijken;
2. Gebruik te maken van uw bevoegdheid om af te wijken van de verplichte meervoudige onderhandse gunning en toestemming te verlenen om over te gaan tot een directe gunning aan WLD;
3. Hoogheemraad C. Mantel te machtigen de overeenkomst met de agrarische natuur- en landschapsvereniging Water, Land & Dijken te ondertekenen.

Het projectplan zal met een begeleidende memo naar de leden van het CHI worden gezonden.

6. **Bestuursovereenkomst regionale samenwerking afvalwaterketen Noord-Kennemerland-Noord (13.57832)** D&H Wat. keten
1. In te stemmen met de bestuursovereenkomst regionale samenwerking afvalwaterketen Noord-Kennemerland-Noord;
2. De portefeuillehouder [redacted] te machtigen de overeenkomst op niet-essentiële punten te wijzigen;
3. De portefeuillehouder, [redacted] [redacted] mandateren deze overeenkomst te ondertekenen.

7. **Informatiebeleidsplan HHNK 2014 – 2017 (14.3310)** D&H I&A
Het Informatiebeleidsplan 2014 – 2017 vast te stellen.

In aanwezigheid van [redacted] [redacted]

De heer Kohsiek is tevreden met de gemaakte inhaalslag op dit gebied.

In een komende vergadering van de commissie Bestuur, Middelen & Waterketen zal een presentatie worden gehouden over dit plan.

Hamerstukken

8. **Uitvoeringsinformatie begroting 2014 en jaarrekening 2012 (14.2499)** D&H FCB
1. De uitvoeringsinformatie begroting 2014 (14.2500) vaststellen;
2. De uitvoeringsinformatie jaarrekening 2012 (13.49181) vaststellen.
9. **Vervolg verkoop erfpachtpercelen (14.1248)** D&H VHIJG
Te besluiten tot een vervolg op het project verkoop erfpachtpercelen door erfpachters opnieuw in de gelegenheid te stellen hun erfpachtperceel met korting aan te kopen en deze regeling tevens een permanent karakter te geven, dit onder de in het voorstel aangegeven voorwaarden.

Indien er in de toekomst af zal worden geweken van het hier vastgestelde beleid zal een voorstel daarover opnieuw aan D&H worden voorgelegd.
10. **Verkoop brugwachterswoning Groot Westerbuiten 31 te Edam (14.1864)** D&H VHIJG
In te stemmen met de verkoop van de brugwachterswoning aan [J] Westerbuiten 31 te Edam, voor [G] k.k. aan [J] [J] [J] [J] uit Purmerend,

met inachtneming van tekstuele wijzigingen.
11. **Beslissing op bezwaar [J] (14.1760)** D&H VHIJG
Het advies van de Adviescommissie bezwaren van 24 december 2013, nummer 13.58269, over te nemen en het bezwaarschrift van [J] [J] ontvankelijk en deels gegrond te verklaren.

Het voorstel wordt aangehouden en zal voor de D&H-vergadering van 25 februari 2014 opnieuw worden geagendeerd.
12. **Ter kennisname** D&H BDZ

Memo's
a. Geliberaliseerde pacht en openstellen waterkeringen; toezegging aan CHI (14.2916).
De memo zal na wijziging worden gezonden aan de leden van het CHI.

Diversen
b. 4^e programmarapportage 2013 Regieprogramma's Wateropgave, Verbetering Boezemkades, Kaderrichtlijn Water
13. **Bestuurlijke Overleggen** BDZ
Overzicht bestuurlijke overleggen d.d. 11 februari 2014
14. **Rondvraag**
Er zijn geen vragen.

24 augustus 2015

BESTUURSOVEREENKOMST

Agrarisch Waterbeheer Natuurbeheerplan 2016-2021

DE ONDERGETEKENDEN:

1. Provincie Noord-Holland, rechtsgeldig vertegenwoordigd door de heer T.P.J. Talsma , gedeputeerde, hierna te noemen: de Provincie;
en:
2. Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, rechtsgeldig vertegenwoordigd door de heer S.J. Schenk, lid van het Dagelijks Bestuur, hierna te noemen: HHNK;
3. Hoogheemraadschap van Rijnland, rechtsgeldig vertegenwoordigd door mevrouw M.E. Leewis, lid van het Dagelijks Bestuur, verder te noemen: HHRL;
4. Hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht, rechtsgeldig vertegenwoordigd door de heer P.N. Kruiswijk, lid van het Dagelijks Bestuur, verder te noemen: HHAGV;
gedrieën ook te noemen: de Waterschappen.

hierna gezamenlijk ook te noemen: Partijen.

OVERWEGENDE:

- Dat de Unie van Waterschappen en het Interprovinciaal Overleg in 2014 hebben afgesproken er naar te streven landsbreed per 1 januari 2016 de doelen voor agrarisch waterbeheer in de provinciale Natuurbeheerplannen op te nemen;
- Dat de Provincie en de Waterschappen de hiervoor gewenste samenwerking met deze overeenkomst invulling willen geven;
- Dat in het kader van het nieuwe stelsel voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer in de Provincie Noord-Holland vier agrarische collectieven zijn opgericht;

- Dat deze collectieven via door de Provincie, op grond van de Uitvoeringsregeling subsidies natuur- en landschapsbeheer Noord-Holland 2016 te verstrekken subsidies ook waterbeheermaatregelen kunnen gaan uitvoeren;
- Dat deze subsidies tot een bedrag van ten hoogste [G] -- worden gefinancierd vanuit het POP3-budget uit het Europees Gemeenschappelijk landbouwbeleid;
- Dat naast deze Europese middelen een cofinanciering van ten minste 100% dient plaats te vinden;
- Dat HHNK zich bij brief van 1 april 2015, kenmerk 15.13112, onder voorbehoud van definitieve bestuurlijke besluitvorming, schriftelijk bereid heeft verklaard om deze cofinanciering tot een bedrag van ten hoogste [G] -- voor haar rekening te nemen;
- Dat HHRL zich bij brief van 15 april 2015, kenmerk 15.028539, onder voorbehoud van definitieve bestuurlijke besluitvorming, schriftelijk bereid heeft verklaard om deze cofinanciering tot een bedrag van € [G] voor haar rekening te nemen;
- Dat HHAGV bij brief van 2 april 2015, kenmerk 15.034118, de intentie heeft uitgesproken om deze cofinanciering tot een bedrag van [G] -- voor haar rekening te nemen, definitieve besluitvorming hierover volgt bij vaststelling van het Waterbeheerplan AGV 2016-2021, naar verwachting in oktober 2015;
- Dat Gedeputeerde Staten van Noord-Holland bij besluit van 21 april 2015 op basis van het voorgaande, [G] -- open hebben gesteld voor subsidieaanvragen leefgebied water voor de periode 2016-2021 op grond van de Uitvoeringsregeling subsidies natuur- en landschapsbeheer Noord-Holland 2016;
- Dat het Natuurbeheerplan 2016 met het oog hierop op onderdelen nauw is afgestemd met de Waterschappen;
- Dat de Waterschappen en de Provincie de doelen voor agrarisch waterbeheer in het Natuurbeheerplan in de Provincie Noord-Holland in goede samenwerking willen realiseren en over de uitvoering en financiering juridisch geborgde afspraken wensen vast te leggen in een bestuursovereenkomst;

ZIJN OVEREENGEKOMEN ALS VOLGT:

Artikel 1: Doel van deze Bestuursovereenkomst

1. Het doel van deze Bestuursovereenkomst is het vastleggen van de afspraken tussen Partijen met betrekking tot de realisering van waterbeheerdoelen in het Natuurbeheerplan 2016 en eventuele wijzigingen in latere jaren.

2. Partijen wensen met deze Bestuursovereenkomst afspraken te maken die er toe leiden dat waterbeheermaatregelen, die voor de periode van 1-1-2016 tot en met 31-12-2021 zijn of worden opgenomen in het Natuurbeheerplan tevens worden opgenomen in de gebiedsaanvragen van collectieven.
3. De afspraken hebben betrekking op de samenwerking, de taak- en rolverdeling tussen Partijen, de financiering, de cofinanciering, de financiële controle en verantwoording, de verdeling van uitvoeringskosten van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) en de Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA), de verlening van subsidies, alsmede de toetsing en monitoring van waterbeheermaatregelen.
4. Partijen verplichten zich tegenover elkaar, binnen de grenzen die de wet daaraan stelt, tot nakoming van de in deze Bestuursovereenkomst vastgelegde afspraken.

Artikel 2: Rollen, taken en bevoegdheden van de Provincie en de Waterschappen

1. Partijen zullen de verplichtingen uit deze overeenkomst zo veel mogelijk in samenwerking en onderlinge afstemming uitvoeren.
2. Partijen komen met het oog op de in lid één omschreven afstemming en samenwerking minstens één maal per jaar bijeen. In deze bijeenkomst wordt de uitvoering van deze overeenkomst gedurende het voorgaande jaar geëvalueerd.
3. De Provincie zal de Waterschappen nauw betrekken bij wijzigingen van het Natuurbeheerplan.
4. De Provincie heeft de eindverantwoordelijkheid voor het proces van subsidieverlening waarmee ook waterbeheermaatregelen worden vastgelegd.
5. De Provincie zal op grond van deze overeenkomst te nemen beslissingen motiveren en daarbij, als de beslissing betrekking heeft op het waterbeheer, zoveel mogelijk afstemming zoeken met de Waterschappen en hun advies in deze zwaarwegend laten meetellen in de formele besluitvorming.
6. De Waterschappen zullen de in de overwegingen bij deze overeenkomst genoemde cofinanciering gedurende de looptijd van deze overeenkomst ter beschikking houden en in jaarlijkse termijnen van ten hoogste een zesde deel van de totale toezegging betaalbaar stellen.
7. De Provincie stelt de hoogte van de in lid 6 genoemde betalingen vast, aan de hand van de aan de collectieven voor het betreffende jaar verleende subsidies, en draagt er zorg voor dat de Waterschappen uiterlijk op 31 december van het aan het betreffende jaar voorafgaande jaar een betaalverzoek ontvangen.

8. De Waterschappen dragen uiterlijk op 31 januari zorg voor betaling in overeenstemming met het in lid 7 genoemde betaalverzoek.
9. Indien door onderuitputting of verandering van omstandigheden een aanpassing van de in de leden 6, 7 en 8 gegeven betaalregeling noodzakelijk is, stellen Partijen in overleg een gewijzigde betaalregeling vast.
10. De Provincie draagt zorg voor de beschikbaarstelling van voldoende middelen aan het betaalorgaan RVO.nl, dat van de Provincie opdracht krijgt voor de betaling van subsidiegelden.
11. De Provincie sluit met het oog op de verrichting van uitvoeringstaken door RVO.nl een overeenkomst met RVO.nl. Deze overeenkomst bevat in ieder geval bepalingen met betrekking tot de uitvoeringskosten van RVO.nl, de wijze waarop subsidiebeschikkingen worden vastgesteld, waarop betalingen worden gedaan en de controle op de uitvoering van beheermaatregelen, inclusief die voor leefgebied water.
12. De Provincie zoekt bij de totstandkoming van de in artikel 2, lid 11 genoemde overeenkomst nauwe afstemming met de Waterschappen. Als op grond van artikel 8 van deze overeenkomst wordt afgesproken dat de Waterschappen een deel van de uitvoeringskosten van RVO.nl dragen, sluit de Provincie de in artikel 2, lid 11 genoemde overeenkomst alleen met instemming van de Waterschappen.

Artikel 3: Voorbereiding en vaststelling besluiten

1. De Provincie draagt ten behoeve van advisering door de Waterschappen zorg voor aanlevering van concepten van (wijzigingen van) het Natuurbeheerplan, openstellingsbesluiten en subsidieplafonds aan de Waterschappen.
2. De Provincie draagt zorg voor de vaststelling van de in lid 1 genoemde besluiten, alsmede de bekendmaking daarvan in het provinciaal blad.

Artikel 4: Beoordeling en advisering bij aanvragen

1. De Waterschappen bieden voorafgaand aan de indiening van formele gebiedsaanvragen, de collectieven de gelegenheid tot vooroverleg met het doel te komen tot kwalitatief goede en subsidiabele gebiedsaanvragen. Waar nodig wordt hierbij afgestemd met de Provincie en RVO.nl.

2. De Provincie stuurt de gebiedsaanvragen (aanvragen om subsidie), die binnen de indieningsperiode zijn ontvangen en die voldoen aan de aanvraagvereisten, zo snel mogelijk, doch uiterlijk binnen twee weken na sluiting van de indieningsperiode, door aan de Waterschappen.
3. De Waterschappen beoordelen de aanvragen inhoudelijk aan de criteria uit het Natuurbeheerplan.
4. De Waterschappen sturen de beoordeelde aanvragen voorzien van een gemotiveerd advies, binnen vier weken terug aan de Provincie.
5. Indien het door omstandigheden niet mogelijk is om binnen de termijn als bedoeld in het vierde lid de aanvragen te beoordelen, doet het betreffende waterschap daar onverwijld mededeling van aan de Provincie.
6. De Provincie draagt zorg voor besluitvorming met betrekking tot beschikkingen tot subsidieverlening en zendt deze door naar het RVO.nl, met een afschrift aan het betrokken waterschap.

Artikel 5: Bezwaar en Beroep

1. De Provincie draagt zorg voor tijdige en procedureel correcte behandeling van bezwaar- en beroepsprocedures.
2. Bij de inhoudelijke behandeling van bezwaar- en beroepsprocedures zal de Provincie advies aan het betrokken waterschap vragen.
3. De Waterschappen verplichten zich er toe gevraagde adviezen tijdig te geven en de Provincie waar nodig bij te staan in bezwaar- en beroepsprocedures .
4. Indien de uitkomst van een bezwaar- of beroepsprocedure voor de Provincie aanleiding is tot wijziging of intrekking van het primaire besluit, is artikel 2 lid 5 onverminderd van toepassing.

Artikel 6: Toezicht en handhaving

1. Partijen zullen ieder vanuit hun eigen verantwoordelijkheden toezicht houden op uitvoering van de gesubsidieerde activiteiten. Zij zullen hun toezichthoudende activiteiten zowel onderling afstemmen, als met andere toezichthoudende Partijen. De Provincie voert hierop de regie.

Artikel 7: Monitoring

1. De monitoring van de behaalde resultaten met het agrarisch waterbeheer op beleidsniveau (op de lange termijn) zal plaats vinden op basis van de bestaande eigen monitoringmethoden van de Waterschappen respectievelijk de Provincie, zij bekostigen dit -waar nodig- uit hun eigen financiële middelen.
2. De monitoringsresultaten op beleidsniveau zullen tussen partijen worden gedeeld. Hierbij wordt ook de monitoring van de behaalde resultaten met het agrarisch waterbeheer op beheerniveau (de korte termijn) betrokken, die door de agrarische collectieven is uitgevoerd.

Artikel 8: Uitvoeringskosten RVO.nl en de NVWA.

1. De kosten van uitvoering van werkzaamheden van RVO.nl en de NVWA in het kader van deze overeenkomst komen over het jaar 2016 voor rekening van de Provincie. Partijen zullen met betrekking tot de kostenverdeling voor de jaren 2017-2021 tijdig nadere afspraken maken.

Artikel 9: Gewijzigde of onvoorziene omstandigheden

1. Indien er sprake is van gewijzigde of onvoorziene omstandigheden, die van dien aard zijn dat deze Bestuursovereenkomst billijkheidshalve behoort te worden gewijzigd of die wezenlijke gevolgen hebben voor de uitvoering van deze Bestuursovereenkomst, zullen Partijen over wijziging van deze Bestuursovereenkomst met elkaar in overleg treden;
2. Partijen treden in overleg binnen zes weken nadat een Partij de wens daartoe aan de andere Partijen schriftelijk heeft meegedeeld;

Artikel 10: Wijziging van de Bestuursovereenkomst

1. Elke partij kan de andere Partijen schriftelijk verzoeken de Bestuursovereenkomst te wijzigen. De partij die om een wijziging verzoekt, stelt de anderen Partijen daarvan in kennis;

2. De voorgestelde wijziging behoeft de schriftelijke instemming van alle Partijen. Partijen treden daartoe in overleg binnen zes weken na datum waarop de wijziging als bedoeld in het eerste lid wordt voorgesteld;
3. De wijziging en de verklaringen tot instemming worden in afschrift als bijlage aan de Bestuursovereenkomst gehecht.

Artikel 11: Gedeeltelijke onverbindendheid van de Bestuursovereenkomst

1. Indien een of meer bepalingen van deze Bestuursovereenkomst onverbindend of onuitvoerbaar blijken te zijn, bijvoorbeeld als gevolg van bestuurlijke besluitvorming of juridische procedures met gerechtelijke uitspraken tot gevolg, zullen Partijen in overleg treden teneinde deze Bestuursovereenkomst zodanig te wijzigen, dat het geen onverbindende of onuitvoerbare bepalingen meer bevat en dat het doel dat met deze Bestuursovereenkomst wordt beoogd, zoveel mogelijk wordt bereikt.

Artikel 12: Communicatie/ Publiciteit

1. De inhoud en het tijdstip waarop Partijen mededelingen doen zal door Partijen in overleg worden vastgesteld, waarbij Partijen over en weer rekening zullen houden met elkaars redelijke belangen en met inachtneming van het in deze Bestuursovereenkomst bepaalde.

Artikel 13: Looptijd

1. De Bestuursovereenkomst treedt in werking op moment van ondertekening door alle Partijen en eindigt op de datum dat alle in deze Bestuursovereenkomst gemaakte afspraken naar behoren zijn uitgevoerd, uiterlijk per 31 december 2021;
2. Partijen kunnen overeenkomen de looptijd van de overeenkomst met een termijn van telkens een jaar te verlengen.

Artikel 14: Geschillenregeling

1. Een partij die meent dat er een geschil bestaat over de uitvoering van deze Bestuursovereenkomst, deelt dat schriftelijk aan de andere Partijen mee. De mededeling bevat een aanduiding van het geschil;
2. Binnen zes weken na de schriftelijke mededeling overleggen Partijen over een oplossing voor het geschil;
3. Indien het overleg niet binnen twaalf weken na de mededeling, bedoeld in het eerste lid, tot een oplossing van het geschil heeft geleid beraden Partijen zich over de wijze waarop het geschil zal worden beslecht;
4. De uitkomst van het beraad, bedoeld in het derde lid kan zijn dat gekozen wordt voor mediation, arbitrage of een beoordeling van het geschil door de burgerlijke rechter.
5. Komen Partijen niet tot een keuze dan is de burgerlijke rechter bevoegd om het geschil te beslechten;
6. Derden kunnen aan het bepaalde in deze Bestuursovereenkomst op geen enkele wijze, direct of indirect, rechten ontleen.

Ondertekening

Aldus in 4-voud opgemaakt en ondertekend te Middenbeemster, gemeente Beemster, op 24 augustus 2015.

Provincie Noord-Holland,

De heer T.P.J. Talsma,

Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier,

De heer S.J. Schenk,

Hoogheemraadschap van Rijnland,

Mevrouw M.E. Leewis

Hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht

De heer P.N. Kruiswijk

hoogheemraadschap
**Hollands
Noorderkwartier**

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland
Postbus 3007
2001 DA Haarlem

Datum
17 september 2020

Uw kenmerk
1463084/1463096

Contactpersoon
[REDACTED] J

Dossiernummer
CMIS0000003

Registratienummer
20.0803808

Telefoonnummer
[REDACTED] J

Bestelnummer

Onderwerp
Bevestiging cofinanciering agrarisch
waterbeheer periode 2022-2025 met
herziening in 2023

Geacht college,

Via uw brief van 21 juli jl. heeft u ons geïnformeerd over uw voornemen om de lopende subsidiebeschikkingen voor agrarische collectieven te herzien, met een nieuwe looptijd van 2020 tot en met 2025. Voor de periode 2020-2021 zijn reeds afspraken gemaakt over cofinanciering door de waterschappen. Aanvullend heeft u ons gevraagd om een bevestiging van het beschikbaar stellen van de benodigde 50% cofinanciering voor de periode 2022-2025. Daarnaast geeft u aan de lopende bestuursovereenkomst voor agrarisch waterbeheer te willen verlengen.

Op 16 september jl. heeft ons algemeen bestuur besloten om in te stemmen met uw verzoek. Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier stelt 50% aanvullende cofinanciering beschikbaar voor agrarisch waterbeheer voor de periode 2022-2025 ter grootte van € [REDACTED] G (€ [REDACTED] G per jaar). Ook stemt ons bestuur in met het verlengen en wijzigen van de lopende bestuursovereenkomst, conform de conceptovereenkomst van 22 juni jl., die is voorbereid door de ambtelijke werkgroep waar u in uw brief aan refereert. Wij houden net als u rekening met een mogelijke nieuwe herziening van de afspraken bij inwerkingtreden van het nieuwe GLB-NSP per 1 januari 2023.

Agrarisch waterbeheer levert een bijdrage aan schoon en gezond oppervlaktewater en aan de verbetering van biodiversiteit in het landelijke gebied. Daarom zijn wij van plan agrarisch waterbeheer opnieuw te programmeren als maatregel voor de derde planperiode Kaderrichtlijn Water 2022-2027. Het verlengen van de looptijd van de afspraken met de provincie over uitvoering van het agrarisch waterbeheer sluit hierbij goed aan.

Hoogheemraadschap
Hollands Noorderkwartier
Postbus 250, 1700 AG Heerhugowaard
Stationsplein 136, 1703 WC Heerhugowaard

T 072-5828282
post@hnhk.nl
www.hnhk.nl

NL66 NWAB 0636 7537 78
BTW-nummer:
NL8113.36.487.B01
KvK 37161516

Datum
17 september 2020

Namens HHNK zal de portefeuillehouder, de overeenkomst over verlenging en wijziging van de lopende bestuursovereenkomst ondertekenen. Wij zien uw uitnodiging voor de ondertekening graag tegemoet.

Hoogachtend,

namens het college van dijkgraaf en hoogheemraden,

de secretaris,

M.J. Kuipers

de voorzitter,

drs. L.H.M. Kohsiek

hoogheemraadschap
**Hollands
Noorderkwartier**

Ministerie van Infrastructuur en Milieu
Directeur-generaal Ruimte en Water, [redacted]
Postbus 20901
2500 EX 's-GRAVENHAGE

Datum
16 oktober 2013

Uw kenmerk

Contactpersoon
[redacted]

Onderwerp
Voorstel deelname GLB-pilot Water,
Land en Dijken

Registratienummer
13.45821

Doorkiesnummer
[redacted]

Geachte [redacted]

Graag brengen wij u op de hoogte van ons initiatief om in 2014 en 2015 samen met de Vereniging Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer Water, Land & Dijken (WLD) maatregelen uit de 'Bestuursovereenkomst nutriënten Veenweiden Rijn-West' als blauw-groene dienst door agrariërs te laten uitvoeren. Deze bestuursovereenkomst maakt onderdeel uit van het advies 'Nutriëntenmaatwerk in de polder' van deelstroomgebied Rijn-West van de Kaderrichtlijn Water. Dit advies is op 12 juni jl. aangeboden aan de minister van Infrastructuur en Milieu, mevrouw Schultz van Haegen door [redacted], voorzitter van het Regionaal Bestuurlijk Overleg Rijn-West, [redacted] voorzitter van LTO Noord en [redacted] directeur van de Koninklijke Algemeene Vereeniging voor Bloembollencultuur.

Het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (HHNK) bereidt zich hiermee voor op de situatie die in 2016 ontstaat met de wijzigingen in het stelsel voor agrarisch natuurbeheer, zoals de inzet van collectieven en de mogelijkheid om een deel van het budget voor plattelandontwikkeling uit het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) in te zetten voor watergerelateerde maatregelen in het landelijke gebied.

Wij richten ons in eerste instantie op WLD omdat deze vereniging een van de collectieven is die sinds 2011 in opdracht van het ministerie van Economische Zaken in het kader van een GLB-pilot heeft geoefend met het uitzetten van blauw-groene diensten bij agrariërs. Van deze ervaring en expertise willen wij gebruik maken. HHNK streeft er naar om met WLD de GLB-pilot nog twee jaar voort te zetten. Het project eindigt dan op het moment dat het nieuwe stelsel in 2016 in werking treedt. Hierna vindt uitvoering plaats overeenkomstig het nieuwe stelsel. HHNK heeft voor dit twee jaar durende project een bijdrage van maximaal [redacted] - beschikbaar.

Inmiddels heeft WLD ons hiervoor een projectvoorstel aangeboden. Dit voorstel vindt u als bijlage bij deze brief. Samen met WLD verkennen wij momenteel welke andere partijen aan dit project willen deelnemen. Door de deelname van meer partijen, met verschillende wensen en belangen, zal de omvang en de complexiteit van het project toenemen en zal de toekomstige praktijk van het agrarisch natuurbeheer met uitvoering van integrale gebiedsplannen door collectieven meer worden

Hoogheemraadschap
Hollands Noorderkwartier
Postbus 250, 1700 AG Heerhugowaard
Bevelandseweg 1, 1703 AZ Heerhugowaard

T 072-582 8282
F 072-582 7010
info@hhnk.nl
www.hhnk.nl

NL66 NWAB 0636 7537 78
NL72 INGB 0001 2588 51
KvK 37161516

Datum
16 oktober 2013

benaderd. Naar ons oordeel wordt met deze pilot ook uitvoering gegeven aan het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer van LTO Nederland.

Wij stellen het erg op prijs als uw ministerie de pilot met advies ondersteunt. Praktisch kan dit door een plaats te nemen in nog samen te stellen ambtelijke begeleidingsstructuur die de taak krijgt het projectvoorstel verder uit te werken, te begeleiden en te evalueren. Een bijzonder aandachtspunt hierbij is de vertaling van de inspanningen naar resultaatverplichtingen in het SGBP2. Temeer omdat deze inspanningen gericht zijn op het hele watersysteem en niet specifiek op KRW-waterlichamen. Daarnaast verzoeken wij u na te gaan of vanuit uw ministerie in financiële zin kan worden bijgedragen zodat het aantal blauw-groene diensten en hiermee de complexiteit van het project toeneemt. Hierover heeft reeds een oriënterend contact plaatsgevonden tussen medewerkers van het hoogheemraadschap en [redacted] van uw ministerie. Uit dit contact is ons gebleken dat hiervoor bij uw ministerie geen beleid is ontwikkeld en dat middelen hiervoor niet zondermeer beschikbaar zijn. Om deze reden benaderen wij u hierover rechtstreeks.

Andere partijen die wij voor deelname en voor een bijdrage benaderen zijn het ministerie van Economische Zaken en Gedeputeerde Staten van de provincie Noord-Holland. Afhankelijk van de deelname, de wensen en de bijdragen van meer partijen kan het project worden verbreed naar andere verenigingen voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer binnen het beheersgebied van HHNK.

Hoogachtend,

het college van dijkgraaf en hoogheemraden,

de secretaris,

de dijkgraaf,

drs. L.H.M. Konsiek

Bijlage: Voorstel pilot groenblauwe diensten voor HHNK gericht op waterkwaliteitsverbetering, Agrarische natuur- en landschapsvereniging Water, Land & Dijken, Purmerend, oktober 2013

Wilt u zich met vragen en correspondentie richten tot de in het briefhoofd genoemde contactpersoon onder vermelding van ons registratienummer?

hoogheemraadschap

**Hollands
Noorderkwartier**

Ministerie van Economische Zaken
Staatssecretaris mevrouw S.A.M. Dijkma
Postbus 20401
2500 EK 's-GRAVENHAGE

Datum
16 oktober 2013

Uw kenmerk

Contactpersoon

Onderwerp
Voortzetten GLB-pilot Water, Land en
Dijken

Registratienummer
13.36714

Doorkiesnummer

Geachte mevrouw Dijkma,

Om uitvoering te geven aan het besluit van het college van hoofdingelanden van het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (HHNK) om meer blauw-groene diensten door agrariërs in het veenweidegebied te laten uitvoeren, verkent het hoogheemraadschap samen met de Vereniging Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer Water, Land & Dijken (WLD) de mogelijkheden hiervoor. HHNK wil zich hierbij voorbereiden op de situatie die in 2016 ontstaat met de wijzigingen in het stelsel voor agrarisch natuurbeheer, zoals de inzet van collectieven en de mogelijkheid om een deel van het budget voor plattelandontwikkeling uit het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) in te zetten voor watergerelateerde maatregelen in het landelijke gebied.

Onderzocht wordt welke maatregelen uit het advies 'Nutriëntenmaatwerk in de polder' van deelstroomgebied Rijn-West van de Kaderrichtlijn Water als blauw-groene dienst door agrariërs kunnen worden uitgevoerd. Dit advies is op 12 juni jl. aangeboden aan de minister van Infrastructuur en Milieu, mevrouw Schultz van Haegen door [redacted] J voorzitter van het Regionaal Bestuurlijk Overleg Rijn-West, [redacted] J [redacted] J voorzitter van LTO Noord en [redacted] J [redacted] J directeur van de Koninklijke Algemeene Vereeniging voor Bloembollencultuur (KAVB). Het advies beoogt een gezamenlijke aanpak van provincies, waterschappen, gemeenten en de agrarische sector om de belasting van het grond- en oppervlaktewater met nutriënten te verminderen én toekomstperspectief te bieden aan agrarische bedrijven. Mogelijk kan met deze pilot ook uitvoering worden gegeven aan het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer van LTO Nederland.

Wij richten ons in eerste instantie op WLD omdat deze vereniging een van de collectieven is die sinds 2011 in opdracht van uw ministerie in het kader van een GLB-pilot heeft geoefend met het uitzetten van blauw-groene diensten bij agrariërs. Van deze ervaring en expertise willen wij gebruik maken. HHNK streeft er naar om met WLD de GLB-pilot nog twee jaar voort te zetten. Het project eindigt dan op het moment dat het nieuwe stelsel in 2016 in werking treedt. Hierna vindt uitvoering plaats overeenkomstig het nieuwe stelsel. HHNK heeft voor dit twee jaar durende project een bijdrage van maximaal € 400.000,-- beschikbaar.

Hoogheemraadschap
Hollands Noorderkwartier
Postbus 250, 1700 AG Heerhugowaard
Bevelandseweg 1, 1703 AZ Heerhugowaard

T 072-582 8282
F 072-582 7010
info@hhnk.nl
www.hhnk.nl

NL66 NWAB 0636 7537 78
NL72 INGB 0001 2588 51
KvK 37161516

Datum
16 oktober 2013

Inmiddels heeft WLD ons een projectvoorstel aangeboden. Dit voorstel vindt u als bijlage bij deze brief. Samen met WLD verkennen wij momenteel welke andere partijen aan dit project willen deelnemen. Door de deelname van meer partijen, met verschillende wensen en belangen, zal de omvang en de complexiteit van het project toenemen en zal de toekomstige praktijk van het agrarisch natuurbeheer met uitvoering van integrale gebiedsplannen door collectieven meer worden benaderd. De andere partijen die hiervoor in beeld zijn, zijn naast uw ministerie, o.a. het ministerie van Infrastructuur en Milieu en de provincie Noord-Holland. Afhankelijk van de deelname, de wensen en de bijdragen van meer partijen kan het project ook worden uitgebreid naar andere verenigingen voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer binnen het beheersgebied van HHNK. Hierdoor kan er veel praktische kennis en ervaring over de rollen, de verantwoordelijkheden en de regie- en sturingsaspecten worden gegenereerd. Ervaringen die gedurende 2014 en in 2015 door de deelnemende partners zullen worden gedeeld en besproken. Het resultaat is niet alleen voor ons en de partners van belang, maar kan ook worden ingezet bij het landelijke professionaliseringstraject voor collectieven zodat het een bijdrage levert aan een efficiënte start van het nieuwe stelsel voor agrarisch natuurbeheer in 2016.

Wij stellen het erg op prijs als uw ministerie een plaats inneemt in de begeleidingsstructuur die tot taak heeft het projectvoorstel verder uit te werken, te begeleiden en te evalueren. Hierover hebben reeds oriënterende contacten plaatsgevonden tussen medewerkers van het hoogheemraadschap en de heren Mulders en Deelen van uw ministerie. Daarnaast willen wij u verzoeken om een financiële bijdrage zodat het aantal blauw-groene diensten en hiermee de complexiteit van het project toeneemt. Om de situatie van het nieuwe stelsel zo veel als mogelijk te benaderen stellen wij cofinanciering van de maatregelen voor met middelen uit bijvoorbeeld het Plattelandsontwikkelingsprogramma. Hierover is contact geweest met de directeur van het Plattelandsontwikkelingsprogramma. Uit dit contact is ons gebleken dat hiervoor bij uw ministerie geen beleid is ontwikkeld en dat middelen hiervoor niet zondermeer beschikbaar zijn. Ons is geadviseerd u daarom hierover rechtstreeks te benaderen.

Hoogachtend,

het college van dijkgraaf en hoogheemraden,

de secretaris

de dijkgraaf

J

J

M.J. Kuipers

drs. L.H.M. Kofsiek

J

J

Bijlage: Voorstel pilot groenblauwe diensten voor HHNK gericht op waterkwaliteitsverbetering, Agrarische natuur- en landschapsvereniging Water, Land & Dijken, Purmerend, oktober 2013

Wilt u zich met vragen en correspondentie richten tot de in het briefhoofd genoemde contactpersoon onder vermelding van ons registratienummer?

ARCHIEFEXEMPLAAR

hoogheemraadschap
Hollands
Noorderkwartier

College van Gedeputeerde Staten van Noord-Holland
Postbus 123
2000 MD HAARLEM

Datum
7 april 2015

Uw kenmerk
569281/569283

Contactpersoon

Onderwerp
Betalingsregime cofinanciering POP3
budget blauwe diensten

Registratienummer
15.0017686

Doorkiesnummer

Dossiernummer
HHNK/15001188

Geacht college,

Op 1 april jl. hebben wij u per brief (kenmerk 15.13112) geïnformeerd dat wij instemmen met uw verzoek van 25 februari jl. om voor de periode 2016-2021 totaal € 1.890.000 beschikbaar te stellen voor de cofinanciering van het POP3 budget voor grondgeboden waterbeheermaatregelen. Aanvullend op deze mededeling kunnen wij u informeren dat wij zorg zullen dragen dat deze cofinanciering plaatsvindt conform het betalingsregime dat u voorstelt.

Dit houdt in dat wij gedurende deze periode jaarlijks, in het begin van januari, maximaal € 315.000 voor cofinanciering aan u over zullen maken. Vanwege de vaste cofinanciering met 50% zal de bijdrage van HHNK evenredig lager zijn indien in een jaar het werkelijk door de provincie beschikte budget voor blauwe diensten lager uitvalt. Wij vertrouwen er op dat u de werkelijke hoogte van het bedrag van de cofinanciering en de details over de wijze van de betaling jaarlijks tijdig aan ons doorgeeft.

Heeft u nog vragen? Neem dan contact op met per e-mail te bereiken via @hhnk.nl of telefonisch via . Vermeld bij correspondentie altijd registratienummer 15.0017686.

Hoogachtend,

namens het college van dijkgraaf en hoogheemraden,

Programmamanager Kaderrichtlijn Water
Afdeling Watersystemen

Hoogheemraadschap
Hollands Noorderkwartier
Postbus 250, 1700 AG Heerhugowaard
Bevelandseweg 1, 1703 AZ Heerhugowaard

T 072-582 8282
F 072-582 7010
post@hhnk.nl
www.hhnk.nl

NL66 NWAB 0636 7537 78
KvK 37161516

hoogheemraadschap
**Hollands
Noorderkwartier**

Gedeputeerde Staten
Postbus 3007
2001 DA HAARLEM

Datum
17 april 2023

Uw kenmerk
657745/2010708

Contactpersoon

[Redacted]

Dossiernummer
ZD00000025

Registratienummer
23.0384206

Telefoonnummer

[Redacted]

Onderwerp
Bevestiging cofinanciering agrarisch
waterbeheer periode 2023-2028

Geachte College,

Via uw brief van 5 april jl. heeft u ons geïnformeerd over de wijzigingen in het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) met ingang van 2023. De huidige bestuursovereenkomst over de cofinanciering voor het agrarisch waterbeheer loopt tot 2025. Vanwege het ingaan van het Nationaal Strategisch Plan (NSP) en wijzigingen in het ANLb, heeft u ons gevraagd om nadere afspraken te maken over de cofinanciering en onze verdere betrokkenheid bij het agrarisch waterbeheer voor de periode 2023-2028.

De volgende wijzigingen met betrekking tot agrarisch waterbeheer gelden vanaf 2023:

- Er is in het NSP financiële ruimte om het beheer te laten groeien. Hiervoor is ook cofinanciering nodig.
- De EU financiert van af 2023 65% van het ANLb. Dit betekent dat de cofinanciering voor de waterschappen van 50% naar 35% gaat.
- De landelijke tarieven voor het ANLb zijn verhoogd, waardoor voor voortzetting van de huidige beheerpakketten extra budget nodig is.

Volgens de lopende bestuursovereenkomst stelt Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (HHNK) jaarlijks [Redacted] beschikbaar als cofinanciering voor het agrarisch waterbeheer. De bovengenoemde wijzigingen hebben tot gevolg, dat er aanvullende cofinanciering wordt gevraagd. Vanwege de tariefstijgingen is een deel van de aanvullende financiering nodig om de huidige omvang van beheerpakketten te kunnen continueren. Daarnaast is aanvullende cofinanciering gewenst om de financiële mogelijkheden voor uitbreiding van het NSP te kunnen benutten.

Het voorstel voor de inzet van middelen voor voortzetting van het ANLb en de daaraan gekoppelde bedragen voor cofinanciering is tot stand gekomen in overleg tussen de provincie, HHNK en de waterschappen Amstel, Gooi en Vecht en Rijnland. Dit voorstel resulteert in een bijdrage van HHNK ter grootte van [Redacted].

Hoogheemraadschap
Hollands Noorderkwartier
Postbus 250, 1700 AG Heerhugowaard
Stationsplein 136, 1703 WC Heerhugowaard

T 072-5828282
post@hhnk.nl
www.hhnk.nl

NL66 NWAB 0636 7537 78
BTW-nummer:
NL8113.36.487.B01
KvK 37161516

Datum
17 april 2023

Wij bevestigen hierbij dat we de intentie hebben om de gevraagde cofinanciering op basis van uw voorstel van 5 april jl. beschikbaar te stellen, onder voorbehoud van definitieve besluitvorming over de nieuwe bestuursovereenkomst in 2025.

Agrarisch waterbeheer levert een bijdrage aan schoon en gezond oppervlaktewater en aan de verbetering van biodiversiteit in het landelijke gebied. Daarom hebben wij agrarisch waterbeheer opnieuw opgenomen als maatregel voor de derde planperiode Kaderrichtlijn Water 2022-2027. Het voortzetten van de afspraken met de provincie over uitvoering van het agrarisch waterbeheer via ANLb en het benutten van de mogelijkheden voor uitbreiding hiervan sluiten hierbij goed aan.

Met vriendelijke groet,

Programmamanager Gezond Water

ARCHIEFEXEMPLAAR

hoogheemraadschap
**Hollands
Noorderkwartier**

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland
Postbus 3007
2001 DA Haarlem

Datum
1 april 2015

Uw kenmerk
569281/569283

Contactpersoon

Onderwerp
Cofinanciering en borging afspraken
waterbeheermaatregelen NBP2016

Registratienummer
15.13112

Doorkiesnummer

Geacht college,

Op 31 maart jl. hebben wij besloten om in te stemmen met uw verzoek van 25 februari jl. om voor de periode 2016-2021 [G] beschikbaar te stellen voor de cofinanciering met de vereiste 50% van het POP3-budget voor grondgebonden waterbeheermaatregelen. Tevens kunnen wij u melden dat het hoogheemraadschap in contact is getreden met de collectieven Texel, Noord-Holland Noord en Noord-Holland Midden zodat zij in de gelegenheid zijn om het waterdeel adequaat in hun gebiedsaanvraag naar de provincie mee te nemen.

Met u zien wij de noodzaak van het vastleggen in een overeenkomst van de afspraken die met uw verzoek samenhangen. Omdat er nog veel details moeten worden uitgewerkt en het daarom nog enige tijd kan duren voordat deze overeenkomst kan worden gesloten, verzoeken wij u om ons vooruitlopend hierop duidelijkheid te bieden over de vereiste cofinanciering en de omvang van de POP3-middelen die beschikbaar komen voor eenmalige 'niet-grondgebonden' investeringen. Voor dit POP3-budget is niet alleen HHNK eindbegunstigde, maar ook (groepen van) agrarische bedrijven. Wij hebben enerzijds behoefte aan deze duidelijkheid voor ons begrotingsproces en anderzijds omdat wij het belangrijk vinden dat de collectieven en de (groepen van) agrarische bedrijven spoedig duidelijkheid krijgen over de beide POP3-regelingen. Zij zijn dan in staat een op beide regelingen afgestemd maatregelenpakket te ontwikkelen.

Wij hopen met u dat wij tot goede afspraken en een overeenkomst met u zullen komen waardoor agrariërs in staat worden gesteld hun bijdrage te leveren aan het bereiken van de goede toestand van het water conform de Kaderrichtlijn Water en aan het realiseren van een robuust, duurzaam en klimaatbestendig watersysteem.

Heeft u nog vragen? Neem dan contact op met [J] per e-mail te bereiken via [J]@hhnk.nl of telefonisch op [J]. Vermeld bij correspondentie altijd registratienummer 15.13112.

Hoogheemraadschap
Hollands Noorderkwartier
Postbus 250, 1700 AG Heerhugowaard
Bevelandseweg 1, 1703 AZ Heerhugowaard

T 072-582 8282
F 072-582 7010
post@hhnk.nl
www.hhnk.nl

NL66 NWAB 0636 7537 78
KvK 37161516

Registratienummer
15.13112

Pagina
2 van 2
ARCHIEFEXEMPLAAR

Datum
1 april 2015

Hoogachtend,

het college van dijkgraaf en hoogheemraden,

de secretaris,

M.J. Kuipers

de dijkgraaf,

drs. L.H.M. Köhsiek

hoogheemraadschap
**Hollands
Noorderkwartier**

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland
Postbus 123
2000 MD HAARLEM

Datum
16 oktober 2013

Uw kenmerk

Contactpersoon
[Redacted] J

Onderwerp
Voorstel deelname GLB-pilot Water,
Land en Dijken

Registratienummer
13.45613

Doorkiesnummer
[Redacted] J

Geacht college,

Om uitvoering te geven aan het besluit van het college van hoofdingelanden van het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (HHNK) om meer blauw-groene diensten door agrariërs te laten uitvoeren, verkent het hoogheemraadschap samen met de Vereniging Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer Water, Land & Dijken (WLD) welke maatregelen uit de 'Bestuursovereenkomst nutriënten Veenweiden Rijn-West' als blauw-groene dienst kunnen worden uitgevoerd. Deze bestuursovereenkomst maakt onderdeel uit van het advies 'Nutriëntenmaatwerk in de polder' van deelstroomgebied Rijn-West van de Kaderrichtlijn Water. HHNK wil zich hiermee voorbereiden op de situatie die in 2016 ontstaat met de wijzigingen in het stelsel voor agrarisch natuurbeheer, zoals de inzet van collectieven en de mogelijkheid om een deel van het budget voor plattelandontwikkeling uit het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) in te zetten voor watergerelateerde maatregelen in het landelijke gebied.

Wij richten ons in eerste instantie op WLD omdat deze vereniging een van de collectieven is die sinds 2011 in opdracht van het ministerie van Economische Zaken in het kader van een GLB-pilot heeft geoefend met het uitzetten van blauw-groene diensten bij agrariërs. Van deze ervaring en expertise willen wij gebruik maken. HHNK streeft er naar om met WLD de GLB-pilot nog twee jaar voort te zetten. Het project eindigt dan op het moment dat het nieuwe stelsel in 2016 in werking treedt. Hierna vindt uitvoering plaats overeenkomstig het nieuwe stelsel. HHNK heeft voor dit twee jaar durende project een bijdrage van maximaal [Redacted] G -- beschikbaar.

Inmiddels heeft WLD ons hiervoor een projectvoorstel aangeboden. Dit voorstel vindt u als bijlage bij deze brief. Samen met WLD verkennen wij momenteel welke andere partijen aan dit project willen deelnemen. Door de deelname van meer partijen, met verschillende wensen en belangen, zal de omvang en de complexiteit van het project toenemen en zal de toekomstige praktijk van het agrarisch natuurbeheer met uitvoering van integrale gebiedsplannen door collectieven meer worden benaderd.

In uw brief, met kenmerk 222833/230818, spreekt u uw steun uit aan de voorzitter RBO Rijn-West, voor de in de hierboven genoemde bestuursovereenkomst voorgestelde nutriëntenmaatregelen. Ook

Hoogheemraadschap
Hollands Noorderkwartier
Postbus 250, 1700 AG Heerhugowaard
Bevelandseweg 1, 1703 AZ Heerhugowaard

T 072-582 8282
F 072-582 7010
info@hnhk.nl
www.hnhk.nl

NL66 NWAB 0636 7537 78
NL72 INGB 0001 2588 51
KvK 37161516

Datum
16 oktober 2013

geeft u aan deel te nemen aan het verbreden van de GLB pilot Laag Holland. Dit verheugd ons. De provincie krijgt immers een belangrijke rol bij de uitvoering van POP3. Deelname van meer partijen en met name de provincie zal extra kennis en ervaring genereren over de rollen, de sturing, de regie, de verantwoordelijkheden, en de uitvoeringsregels. Ervaringen die gedurende 2014 en 2015 door de deelnemende partners zullen worden gedeeld. Deze pilot zal daardoor bijdragen aan een efficiënte start van het nieuwe stelsel voor agrarisch natuurbeheer in 2016.

Wij stellen het erg op prijs als de provincie een plaats inneemt in de ambtelijke begeleidingsstructuur die tot taak heeft het projectvoorstel verder uit te werken, te begeleiden en te evalueren. Daarnaast willen wij u verzoeken om een financiële bijdrage zodat het aantal blauw-groene diensten en hiermee de complexiteit van het project toeneemt. Om de situatie van het nieuwe stelsel zo veel als mogelijk te benaderen stellen wij cofinanciering van de maatregelen voor met middelen uit bijvoorbeeld het Plattelandsontwikkelingsprogramma. Hierover zijn er reeds oriënterende contacten geweest tussen medewerkers van het hoogheemraadschap en [redacted] en [redacted] van de provincie. Uit dit contact is ons gebleken dat hiervoor bij de provincie geen beleid is ontwikkeld en dat middelen hiervoor niet zondermeer beschikbaar zijn. Mocht dit zo zijn dan stellen wij voor dat hiervoor een oplossing wordt gezocht binnen de bestaande kaders en de afspraken die er tussen de provincie en het hoogheemraadschap zijn met betrekking tot de financiering van de Kaderrichtlijn Water.

Andere partijen die wij voor deelname en voor een bijdrage benaderen zijn de ministeries van Economische Zaken en van Infrastructuur en Milieu. Afhankelijk van de deelname, de wensen en de bijdragen van meer partijen kan het project worden verbreed naar andere verenigingen voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer binnen het beheersgebied van HHNK.

Hoogachtend,

[redacted]
het college van dijkgraaf en hoogheemraden,

[redacted]
de secretaris,

[redacted]
de dijkgraaf,

[redacted]
M.J. Kuipers

[redacted]
drs. L.H.M. Kohsiek

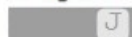
Bijlage: Voorstel pilot groenblauwe diensten voor HHNK gericht op waterkwaliteitsverbetering, Agrarische natuur- en landschapsvereniging Water, Land & Dijken, Purmerend, oktober 2013

Wilt u zich met vragen en correspondentie richten tot de in het briefhoofd genoemde contactpersoon onder vermelding van ons registratienummer?

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier

Postbus 250

1700 AG HEERHUGOWAARD

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

BEL/GRN

Telefoonnummer 023

@noord-holland.nl

1 | 1

Betreft: Verlenging en wijziging bestuursovereenkomst Agrarisch Waterbeheer Natuurbeheerplan 2016-2021

Verzenddatum

4 maart 2021

Kenmerk

657745/1588947

Geachte

Uw kenmerk

Hierbij ontvangt u de ondertekende overeenkomst tot verlenging en wijziging van de Bestuursovereenkomst Agrarische Waterbeheer Natuurbeheerplan 2016-2021. De overeenkomst is tot stand gekomen binnen een samenwerking tussen de provincie en het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, Hoogheemraadschap van Rijnland en het Waterschap Amstel, Gooi en Vecht. De overeenkomst is door deze betrokken partijen ondertekend.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,
namens dezen,

Sectormanager Groen

Deze brief is digitaal vastgesteld en daarom niet ondertekend.

1 bijlage

Overeenkomst tot verlenging en wijziging van de Bestuurs-
overeenkomst Agrarisch Waterbeheer Natuurbeheerplan 2016-2021

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Besluit CHI

Registratienummer

20.0629300

Onderwerp

Verlengen bestuursovereenkomst Agrarisch Waterbeheer 2020-2025

Het college van hoofdingelanden van Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier;

gelezen het voorstel van dijkgraaf en hoogheemraden van 7 juli 2020, nr. 20.0581222;

gehoord de commissie Water & Wegen;

b e s l u i t :

1. In te stemmen met de concept-overeenkomst tot verlenging en wijziging van de Bestuursovereenkomst Agrarisch Waterbeheer Natuurbeheerplan 2016-2021 tot en met 2025;
2. De portefeuillehouder,   te machtigen de overeenkomst op niet-essentiële punten te wijzigen;
3. De portefeuillehouder,   te mandateren deze overeenkomst te ondertekenen.

Aldus besloten in de openbare vergadering van 16 september 2020 van het college van hoofdingelanden,

de secretaris,

M.J. Kuipers

de voorzitter,

drs. L.H.M. Kohsiek

Memo

Aan
het college van hoofdingelanden

Kopie aan

Van

Doorkiesnummer

E-mail

Onderwerp

Overeenkomst voor collectieve
levering van groenblauwe diensten
gericht op waterkwaliteitsverbetering

Registratienummer

14.8175

Datum

17 februari 2014

Geacht college,

Op 11 februari jl. heeft het college van dijkgraaf en hoogheemraden ingestemd met het voorstel om een overeenkomst aan te gaan met Vereniging agrarisch natuur- en landschapsbeheer Water, Land & Dijken (WLD). Mogelijk bent u reeds over de ontwikkeling van deze overeenkomst geïnformeerd via de Programmerapportages van het regieprogramma Kaderrichtlijn Water of via de presentatie met de titel 'Samen met de agrarische sector werken aan de KRW' die door de programmamanager Kaderrichtlijn Water is gehouden bij de vergadering van de Commissie Water en Wegen op 10 september jl.

De overeenkomst betreft de collectieve levering van groenblauwe diensten voor de uitvoering van het 'Projectplan collectieve levering groenblauwe diensten voor HHNK gericht op waterkwaliteitsverbetering' van WLD (bijlage 1). Met deze groenblauwe diensten wordt tevens uitvoering gegeven aan de maatregelen uit de bestuursovereenkomst Nutriënten in Veenweiden Rijn-West die HHNK is aangegaan met de partners van het Regionaal Bestuurlijk Overleg Rijn-West (RBO), LTO-Noord, Stichting Veenweide Innovatiecentrum en Vereniging Veelzijdig Boerenland. Het Projectplan is door WLD in overleg met HHNK ontwikkeld. De groenblauwe diensten zijn vooral gericht op het verkleinen van de nutriëntenbelasting van het oppervlaktewater en op het beperken van de effecten van de nutriëntenbelasting op het watersysteem door mitigerende maatregelen. In dat kader worden onder andere natuurvriendelijke oevers gerealiseerd. Daarnaast zal er aandacht zijn voor het beperken van de emissie van gewasbeschermingsmiddelen.

Het projectplan voorziet in een project met een looptijd van 1 jaar. WLD is per 1 januari jl. begonnen met voorbereidende werkzaamheden. Het project eindigt op 31 december 2014. Het hoogheemraadschap zal samen met WLD verkennen of het project na 2014 kan worden voortgezet, bij voorkeur met o.a. middelen uit het Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP3) dat momenteel wordt ontwikkeld. Tevens zal WLD verkennen welke rol andere partijen dan het hoogheemraadschap willen en kunnen spelen in een eventueel vervolgproject in 2015 of bij een definitieve regeling na 2015. In dit kader kan het eerste succes worden gemeld. Gedeputeerde Staten van Noord-Holland heeft per brief laten weten dat op hun initiatief de gebiedscommissie

Hoogheemraadschap

Hollands Noorderkwartier

Postbus 250, 1700 AG Heerhugowaard

Bevelandseweg 1, 1703 AZ Heerhugowaard

T 072-582 8282

F 072-582 7010

info@hhnk.nl

www.hhnk.nl

Laag Holland de intentie heeft om het project voor de periode 2015 te verbreden met maatregelen ter bevordering van de weidevogelstand. (bijlage 2)

De ondertekening van de overeenkomst door portefeuillehouder integraal waterbeheer landelijk gebied, [REDACTED] en de voorzitter van WLD, [REDACTED] is gepland op 11 maart a.s. en dient als feestelijke afsluiting van de derde en laatste bijeenkomst van de bouwteams die in het kader van het Waterprogramma de bouwstenen met betrekking tot waterkwaliteit in relatie met de Kaderrichtlijn Water uitwerken.

De uitvoering van de groenblauwe diensten met agrariërs en de samenwerking met meerdere partijen, die met het *'Projectplan collectieve levering groenblauwe diensten voor HHNK gericht op waterkwaliteitsverbetering'* wordt beoogd, is in lijn met de koers die het hoogheemraadschap voorziet voor de volgende planperiode van de KRW: 'Samen met agrariërs werken aan schoon water'. Het plan biedt ook LTO-Noord de mogelijkheid om binnen deze samenwerking uitvoering te geven aan het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer van LTO-Nederland. Dit alles past binnen de visie op voldoende schoon zoet water van de Deltavisie.

[REDACTED]
Adviseur Kennis & Ontwikkeling
Afdeling Watersystemen

Bijlagen

1. Projectplan collectieve levering groenblauwe dienstenvoor HHNK gericht op waterkwaliteitsverbetering, Purmerend, januari 2014 (14.2831)
2. Brief Gedeputeerde Staten van Noord-Holland, 11 februari 2014, Reactie voorstel deelname GLB-pilot Water, Land en Dijken (14.6951)

Onderwerp Verlengen bestuursovereenkomst Agrarisch Waterbeheer 2020-2025		Registratienummer 20.0581222	
Voorstel Aan het CHI voor te stellen: 1. In te stemmen met de concept-overeenkomst tot verlenging en wijziging van de Bestuursovereenkomst Agrarisch Waterbeheer Natuurbeheerplan 2016-2021 tot en met 2025; 2. De portefeuillehouder, [REDACTED] te machtigen de overeenkomst op niet-essentiële punten te wijzigen; 3. De portefeuillehouder, [REDACTED] te mandateren deze overeenkomst te ondertekenen.		Infocentrum Ja	
Routing	Paraaf	Besluitvormingstraject	Besluit
Steller [REDACTED]		Datum vergadering D&H 7 juli 2020	
Programmamanager		Agendapunt	
Afdeling Watersystemen		Commissie Water & Wegen 2 september 2020	
Hoofd afdeling [REDACTED]		Commissie Bestuur, Middelen & Waterketen	
Secretaris-directeur [REDACTED]		Ter kennisname	
Portefeuillehouder [REDACTED]		Datum vergadering CHI 16 september 2020	
Voorstel leidt tot begrotingswijziging		Nee	Codering:
Voorstel leidt tot investeringsbesluit		Nee	Codering:
Subsidie		Nee	Codering:
Opmerkingen			

Voorstel CHI

(college van hoofdingelanden)

Registratienummer
20.0581222

Commissie Bestuur, Middelen & Waterketen

Datum behandeling D&H
7 juli 2020

Commissie Water & Wegen
2 september 2020

Portefeuillehouder
[Redacted]

Datum vergadering CHI
16 september 2020

Agendapunt

Onderwerp

Verlengen bestuursovereenkomst Agrarisch Waterbeheer 2020-2025

Voorstel

1. In te stemmen met de concept-overeenkomst tot verlenging en wijziging van de Bestuursovereenkomst Agrarisch Waterbeheer Natuurbeheerplan 2016-2021 tot en met 2025;
2. De portefeuillehouder, [Redacted] te machtigen de overeenkomst op niet-essentiële punten te wijzigen;
3. De portefeuillehouder, [Redacted] te mandateren deze overeenkomst te ondertekenen.

Kern van de zaak

De stimulering van beheermaatregelen door de agrarische sector via agrarisch waterbeheer is in de afgelopen jaren een belangrijk onderdeel geworden van de strategie om de waterkwaliteit in ons beheergebied te verbeteren. Met deze maatregelen wordt uitspoeling van meststoffen en emissie van gewasbeschermingsmiddelen verminderd. Bovendien dragen de maatregelen bij aan natuurvriendelijk beheer van oevers en het water. Agrarisch waterbeheer is daarom één van de maatregelen die is opgenomen in ons maatregelenprogramma voor de Kaderrichtlijn Water (KRW) in de tweede planperiode 2016-2021.

Conform afspraken uit 2014 tussen de Unie van Waterschappen en het Interprovinciaal Overleg is Agrarisch waterbeheer per 1 januari 2016 onderdeel geworden van het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLB). Voor ons gebied ligt de aansturing hiervan bij de provincie Noord-Holland, die het ANLB heeft geregeld in het Provinciale Natuurbeheerplan. Het ANLB wordt gefinancierd vanuit het Europese Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB). Uitgangspunt hierbij is dat 100% cofinanciering plaatsvindt. Landelijk is destijds afgesproken dat de waterschappen de cofinanciering verzorgen voor het onderdeel agrarisch waterbeheer.

In 2015 heeft D&H een bestuursovereenkomst gesloten met de provincie en de andere Noord-Hollandse waterschappen waarin afspraken zijn vastgelegd over de uitvoering van het agrarisch waterbeheer, de rollen en cofinanciering door de waterschappen. De provincie verzorgt de beschikkingen richting de collectieven en regelt voortgangsgesprekken. De financiële afhandeling wordt geregeld door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) en de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) speelt een rol bij controles. De provincie heeft tot nu toe de kosten van hun werkzaamheden voor zijn rekening genomen. De waterschappen beslissen over de te subsidiëren maatregelen en hebben een adviesrol over de subsidieaanvragen.

De uitvoering van de beheermaatregelen wordt begeleid door Agrarische Collectieven. Dit zijn in ons gebied: ANV Water Land & Dijken (Noord-Holland Midden), ANV Hollands Noorden (Noord-Holland Noord) en ANV De Liew (Texel). Zij regelen de subsidieaanvraag, zoeken deelnemers, zorgen voor

Datum
17 juni 2020

kennisuitwisseling en doen de verantwoording over de uitvoering van de maatregelen. Waterschappen worden door de collectieven vaak betrokken bij kennisbijeenkomsten.

Voor de derde planperiode KRW (2022-2027) is deze maatregel opnieuw opgenomen in het maatregelenpakket dat aan uw bestuur wordt voorgesteld (behandeling voorzien in september 2020). Het was oorspronkelijk onze bedoeling om eind 2020 / begin 2021 met de provincie in gesprek te gaan over vervolgafspraken voor deze nieuwe planperiode. We zijn echter dit voorjaar door de provincie benaderd vanwege een audit op uitvoering van het ANLB door de Europese Unie. In de Nederlandse werkwijze ten aanzien van tussentijdse wijzigingen op beschikkingen waren fouten gemaakt. Landelijk is besloten dat de provincies voor het eind van dit jaar de beschikkingen aan de collectieven moeten herzien.

De nieuwe beschikkingen moeten vanwege Europese regels een looptijd krijgen van minimaal zes jaar. Landelijk is gekozen om als looptijd te kiezen voor de periode 2020-2025. De provincie Noord-Holland heeft daartoe aan de Noord-Hollandse waterschappen gevraagd om de lopende bestuursovereenkomst uit 2015 te verlengen met afspraken over deze nieuwe periode. Deze afspraken houden voor HHNK het volgende in:

- Toezegging over voortzetting van de huidige cofinanciering van agrarisch waterbeheer voor de periode 2020-2025. Dit betekent voortzetting van de huidige jaarlijkse bijdrage van [REDACTED] voor de jaren 2022 tot en met 2025. De laatste jaren is dit bedrag steeds volledig benut. De collectieven hebben zelfs wachtlijsten moeten instellen.
De andere Noord-Hollandse waterschappen willen hun aandeel agrarisch waterbeheer en daarmee hun cofinancieringsbijdrage gaan verhogen. Hun inzet is verspreid over meerdere provincies en zij hebben in de huidige situatie in Noord-Holland een relatief kleine bijdrage.
- Mogelijkheid tot aanpassing van de afspraken bij het inwerking treden van het nieuwe GLB/ Nationaal Strategisch Plan (NSP). De provincie is hierbij risicodragend richting de collectieven.
- De provincie gaat de waterschappen actief betrekken bij voortgangsgesprekken met de collectieven.
- De provincie heeft de waterschappen gevraagd om een prominentere rol te spelen bij de monitoring van maatregelen en actievere kennisinbreng te leveren richting deelnemers van agrarisch waterbeheer. Over de wijze waarop de waterschappen hieraan invulling gaan geven, zijn we nog in overleg. Gedacht wordt aan monitoring van de ecologie in de boerensloot in samenwerking met boeren. Hiermee kunnen bijvoorbeeld de effecten van natuurvriendelijke oevers en ecologisch slootschonen in beeld worden gebracht. Vergelijkbare monitoring heeft HHNK in de afgelopen jaren ook al eens uitgevoerd met boeren. Dit kan tegen lage kosten en draagt bij aan meer waterbewustzijn.

Meer informatie over het agrarisch waterbeheer en de bijbehorende subsidieregeling is te vinden in het Natuurbeheerplan, via de website van de provincie: <https://www.noord-holland.nl/Onderwerpen/Natuur/Natuurbeheer>.

Uw college wordt voorgesteld:

1. In te stemmen met de concept overeenkomst tot verlenging en wijziging van de Bestuursovereenkomst Agrarisch Waterbeheer Natuurbeheerplan 2016-2021;
2. De portefeuillehouder, [REDACTED] te machtigen de overeenkomst op niet-essentiële punten te wijzigen;
3. De portefeuillehouder, [REDACTED] te mandateren deze overeenkomst te ondertekenen.

Deltavisie

Het binnen het stelsel voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer door agrariërs laten uitvoeren van blauwe diensten is in lijn met onze koers voor Gezond Water om 'Samen met agrariërs te

Datum
17 juni 2020

werken aan schoon water'. Het biedt de landbouw de mogelijkheid om hierop invloed uit te oefenen en hiermee uitvoering te geven aan het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer van LTO-Nederland. Dit alles past binnen de visie op voldoende schoon zoet water van de Deltavisie.

Eerdere besluiten

- 19 maart 2008 (CHI) Vaststellen doelen maatregelen en kosten voor uitvoering van de KRW (en verankering in WBP4) (08.784)
- 11 oktober 2011 (CHI) Implementatie blauw-groene diensten (11.32428)
- 10 september 2013 (D&H) Bestuursovereenkomst Nutriënten in Veenweiden Rijn-West (13.36689)
- 11 februari 2014 (D&H) Overeenkomst voor collectieve levering van groenblauwe diensten gericht op waterkwaliteitsverbetering (14.2933)
- 16 december 2014 (D&H) Samenwerkingsovereenkomst met WLD voor collectieve levering van groenblauwe diensten in 2015 (14.50526)
- 31 maart 2015 (D&H) Cofinanciering van het POP3-budget voor blauwe diensten (15.13635)
- 22 mei 2015 (D&H) Bestuursovereenkomst Agrarisch Waterbeheer Natuurbeheerplan 2016-2021 (15.0027578)
- 16 september 2020 (CHI) Ontwerp maatregelenpakket derde planperiode KRW 2022-2027 (20.0047670)

Risico's

Indien u instemt met dit voorstel:

- Kan de provincie gedurende de periode 2020-2025 rekenen op een bijdrage van [redacted] G per jaar. Omdat besteding plaatsvindt binnen landelijke en door de EU vastgestelde randvoorwaarden en binnen afspraken die hierover tussen provincie en HHNK vooraf worden gemaakt, is er een beperkt risico dat de provincie middelen niet juist of niet conform het doel dat HHNK voor ogen heeft besteedt. Door betrokkenheid van HHNK bij de openstelling van de subsidieregeling en beoordeling van inschrijvingen wordt dit risico nihil.
- Kan de invulling van ANLB moeten wijzigen als gevolg van een nieuwe Europese Meerjarenbegroting en de inwerkingtreding van het nieuwe GLB/NSP. Afspraak met de provincie is dat de overeenkomst dan kan worden opengebroken en aangepast. De provincie is risicodragend voor eventuele tussentijds wijzigingen van de beschikking aan de collectieven als gevolg hiervan.

Indien u niet instemt met dit voorstel:

- Is het aannemelijk dat het agrarisch waterbeheer in ons gebied voortijdig moet worden beëindigd. De verwachting is dat een groot deel van de deelnemende agrarische bedrijven stopt met de uitvoering van de beheermaatregelen als hier geen vergoeding meer tegenover staat. De reeds bereikte stappen ter verbetering van de waterkwaliteit worden hiermee teniet gedaan, wat leidt tot minder voortgang of zelfs achteruitgang in het bereiken van de KRW-doelen.
- Is de cofinanciering voor het agrarisch waterbeheer niet geregeld en loopt de provincie een financieel risico bij het opnieuw beschikken aan collectieven voor de jaren 2022-2025. Dit is in tegenspraak met landelijke afspraken tussen de Unie en IPO over agrarisch waterbeheer en kan leiden tot imagoschade bij de provincie en de agrarische sector.

Financiële consequenties

De verwachte jaarlijkse cofinancieringsbijdrage van HHNK is opgenomen in onderstaande tabel. De bedragen zijn gebaseerd op voortzetting van de huidige gemiddelde jaarlijkse bijdrage. Het totaalbedrag van [redacted] G vormt het plafond voor de cofinancieringsbijdrage van HHNK voor de periode 2020-2025.

Datum
17 juni 2020

Bedragen x € G

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	Totaal
Cofinanciering ANLB	☐ G	☐ G	☐ G	☐ G	☐ G	☐ G	☐ G

Over de benodigde cofinanciering van agrarisch waterbeheer in de jaren 2020 en 2021 heeft uw bestuur eerder besloten. Dit is vervolgens vastgelegd in de bestuursovereenkomst uit 2015. Deze cofinanciering is opgenomen in het MJP en de begroting.

Communicatieaspecten

Het mandaat wordt bekend gemaakt in het Waterschapsblad. Communicatie over het agrarisch waterbeheer verloopt via de provincie Noord-Holland.

Over de invulling van de ondertekening van de verlenging van de bestuursovereenkomst en eventuele publiciteit hieromtrent worden nog nadere afspraken gemaakt met de provincie, andere waterschappen en de betrokken bestuurders.

Maatschappelijk verantwoorde overheid (MVO)

Door de verlenging van de bestuursovereenkomst vervolgen we de landelijke samenwerking met provincies op het gebied van ANLB. Als overheid stimuleren we derden (in dit geval de agrarische sector) om maatregelen te treffen die bijdragen aan de doelen voor Gezond Water.

Overige consequenties en vervolg

Na goedkeuring van dit voorstel ondertekent de portefeuillehouder namens HHNK de overeenkomst waarmee de bestuursovereenkomst voor agrarisch waterbeheer wordt verlengd voor de periode 2022-2025. Vervolgens regelt de provincie een nieuwe beschikking voor de periode 2020-2025 aan de collectieven.

Ambtelijk volgen we de voortgang van de uitvoering van het agrarisch waterbeheer via voortgangsgesprekken met en jaarrapportages van de collectieven. Ook leveren we een bijdrage aan kennisbijeenkomsten voor deelnemende boeren. De provincie stuurt HHNK gedurende de looptijd van de bestuursovereenkomst jaarlijks een factuur voor de daadwerkelijk gemaakte kosten. In overleg met de andere Noord-Hollandse waterschappen en de provincie gaan we op zoek naar een goedkope en doelmatige wijze om effecten van het agrarisch waterbeheer te monitoren, bijvoorbeeld via monitoring samen met boeren.

Voor de invulling van agrarisch waterbeheer in de periode na inwerkingtreding van het nieuwe GLB/NSP en de resterende jaren van de derde planperiode KRW volgt over enkele jaren een nieuw voorstel aan uw bestuur.

Bijlagen

1. Overeenkomst verlenging bestuursovereenkomst 2015 (20.0630388, concept)
2. Besluit overeenkomst verlengen bestuursovereenkomst Agrarisch Waterbeheer Natuurbeheerplan 2016-2021 (20.0629300)

Achtergrondinformatie:

3. Bestuursovereenkomst Agrarisch Waterbeheer Natuurbeheerplan 2016-2021 (15.0046530)

College van dijkgraaf en hoogheemraden,

de secretaris,

M.J. Kuipers

de dijkgraaf,

drs. L.H.M. Kohsiek

INGEKOMEN 17 JULI 2013

Europese Kaderrichtlijn Water

DEELSTROOMGEBIED RIJN-WEST

Aan het Dagelijks Bestuur van
HHrs Hollands Noorderkwartier
T.a.v. [redacted]
Postbus 250
1700 AG Heerhugowaard

Bezoekadres
Provincie Utrecht
Pythagoraslaan 101
3584 BB Utrecht

Postadres
Postbus 80300
3508 TH Utrecht

telefoon [redacted]
[redacted]@visserwaterbeheer.
com
internet www.provincie-utrecht.nl

datum
10 juli 2013

zaaknummer
80EGD6C6

Onderwerp
Concept Bestuursovereenkomst
Nutriënten Veenweiden Rijn-West

uw kenmerk
-

Geacht bestuur,

Hierbij leg ik u de concept Bestuursovereenkomst nutriënten Veenweiden Rijn-West voor met het verzoek om ondertekening daarvan in overweging te nemen. Gestreefd wordt naar ondertekening van deze overeenkomst direct na de zomer. Alle stappen die hebben geleid tot dit concept zijn gezet in nauw overleg met uw ambtelijke vertegenwoordiger in het RAO en uw bestuurlijke vertegenwoordiger in het RBO-Rijn West.

Inmiddels hebben LTO Noord, Veelzijdig Boerenland en het Veenweide Innovatiecentrum aangegeven deze overeenkomst te willen ondertekenen. De provincie Zuid-Holland heeft per brief aangegeven dat níet te kunnen doen, vanwege een principebesluit van GS van december 2012 om geen intentie-overeenkomsten meer te ondertekenen. Niettemin staat GS van Zuid-Holland volledig achter doelstellingen en afspraken en ondersteunt GS de uitvoering van de overeenkomst op ambtelijk niveau volledig. De brief is toegevoegd als bijlage aan de Bestuursovereenkomst.

Achtergrond

In het eerste stroomgebiedbeheerplan Rijn-West is geconstateerd dat veel waterlichamen in Rijn-West nog een forse opgave met betrekking tot nutriënten kennen. Daarom heeft het RBO Rijn-West samen met de agrarische sector een aanpak voor aanvullend nutriëntenbeleid uitgewerkt. Op 28 in

maart jl. heeft het RBO het advies "*Nutriëntenmaatwerk in de polder*" vastgesteld. Het advies biedt een aanpak voor een effectief regionaal nutriëntenbeleid uitgewerkt voor 3 deelgebieden veenweiden, bollen en diepe polders/droogmakerijen. Voor het advies verwijzen we naar www.rijnwest.nl/nutrienten.

Op 12 juni jl. hebben het RBO Rijn-West, LTO-Noord en KAVB de wens om het Advies te operationaliseren vastgelegd in een Besluit tot samenwerken. Besluit en Advies zijn dezelfde dag overhandigd aan de minister van IenM, mevrouw Schultz van Haegen. Dit Besluit is als bijlage aan de Bestuursovereenkomst toegevoegd.

Bestuursovereenkomst veenweiden

In het verlengde van het Besluit tot Samenwerken is de aanpak voor het veenweidegebied verder uitgewerkt in voorliggende "*Bestuursovereenkomst nutriënten in Veenweiden Rijn-West*", een overeenkomst tussen provincies, waterschappen, LTO-Noord, Veelzijdig Boerenland als koepel van de agrarische natuurverenigingen en het Veenweide Innovatiecentrum. In deze overeenkomst worden de rollen en verantwoordelijkheden van de verschillende partijen benoemd bij de implementatie van de 13 voorgestelde maatregelen.

Lokaal maatwerk en verbreding met andere veenweidedossiers

De overeenkomst beoogt een uniform kader voor de aanpak van de nutriëntenproblematiek te bieden, met maximale ruimte voor lokaal maatwerk en synergie met lopende andere activiteiten en dossiers die relatie hebben met de nutriëntenproblematiek (bijvoorbeeld het tegengaan van bodemdaling of het weidevogelbeheer). Dat betekent dat het een overeenkomst op hoofdlijnen is, die nog uitwerking behoeft in uitvoeringsprogramma's.

Uitwerking van deze *uitvoeringsprogramma's* is voorzien voor dit najaar, waarbij regionale partners zelf aan zet zijn om concrete projecten met bijbehorend budget voor afzonderlijke gebieden uit te werken. Daarbij is zowel ruimte voor lokale accenten als voor effectieve koppelingen met andere lokale of regionale veenweide-dossiers. Ook de uitkomsten van de gebiedsprocessen KRW van dit najaar kunnen zo maximaal worden meegenomen in de uitvoeringsprogramma's. Waar zinvol is clustering van uitvoeringsprogramma's over meerdere gebieden uiteraard mogelijk.

Wijzigingen

Gegeven het grote aantal betrokken partijen en het feit dat sommige partijen al ingestemd hebben met de voorliggende tekst, zijn wijzigingen op de overeenkomst niet mogelijk. Voor specifieke wensen en aanvullingen is volop ruimte in de uitvoeringsprogramma's.

Uitwerking bollen en diepe polders/droogmakerijen

De uitwerking van het Besluit tot Samenwerken voor bollen en diepe polders/droogmakerijen kent een ander traject. Voor de *bollen* was reeds sprake van een bestaande samenwerking in het Landelijk Milieuoverleg Bloembollen. Inmiddels hebben de provincie N-Holland, de provincie Z-Holland, Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, Hoogheemraadschap van Rijnland en KAVB positief besloten over een uitvoeringsprogramma nutriënten binnen dit overleg. Voor de *diepe polders/droogmakerijen* wordt nog gewacht op de uitkomsten van enkele aanvullende studies. Dit najaar wordt het traject voor de diepe polders verder opgepakt.

Hoogachtend.

Voorzitter RBO Rijn-West

Bestuursovereenkomst nutriënten in Veenweiden Rijn-West (definitief)

A. Partijen

- Gedeputeerde Staten van Utrecht en Noord-Holland , vertegenwoordigd door ....., daartoe gemachtigd ingevolge hun besluit van ....., verder te noemen “de provincies”
- hoogheemraadschappen/waterschappen Hollands Noorderkwartier, Rijnland, Amstel, Gooi en Vecht, Schieland en de Krimpenerwaard, Delfland, De Stichtse Rijnlanden, Rivierenland vertegenwoordigd door....., verder te noemen “de waterschappen”
- LTO Noord, vertegenwoordigd door de vakgroep Melkveehouderij, verder te noemen “LTO Noord”
- Stichting Veenweide Innovatiecentrum (VIC)
- Vereniging Veelzijdig Boerenland, namens de aangesloten Agrarische Natuurverenigingen

B. Overwegingen

1. Deze samenwerkingsovereenkomst is een nadere uitwerking voor het veenweidegebied van het “Besluit samenwerken nutriënten Rijn-West” van 12 juni 2013 tussen het RBO Rijn-West, LTO Noord en KAVB (bijlage 2). De inhoud van dat besluit wordt door alle bovengenoemde partijen onderschreven.

C. Gezamenlijke constatering en uitgangspunten

2. Aanvullend op de in bovengenoemd besluit benoemde oplossingsrichtingen vanuit het rapport “Nutriëntenmaatwerk in de Polder”, is specifiek voor het veenweidegebied een “top-13” van meest kansrijke maatregelen uitgewerkt in deelrapport 2a. Rapport en deelrapport vormen de leidraad voor de nutriëntenaanpak in het veenweidegebied.

D1. Afspraken over rollen, verantwoordelijkheden en taken

3. Provincies, waterschappen en LTO Noord nemen (ieder vanuit de eigen taken en bevoegdheden) verantwoordelijkheid voor hun deel van de implementatie van deze top-13 (voor uitwerking: zie bijlage 1).
4. De waterschappen zorgen vanuit hun kerntaken aanvullend voor:
  - het per deelgebied zo goed mogelijk in beeld brengen van de nutriëntenstromen
  - het waar nodig verdisconteren van natuurlijke achtergrondbelasting in de waterkwaliteitsnormstelling
  - het beschikbaar stellen van kennis, meetgegevens en de analyse hiervan
  - het inbrengen van de in deze overeenkomst geformuleerde aanpak in de gebiedsprocessen KRW
5. LTO Noord stimuleert:
  - de implementatie van maatregelen op bedrijfsniveau.
  - (via de themawerkgroep waterkwaliteit van het DAW en in samenwerking met het VIC) de kennis- en innovatieagenda.
6. VIC Zegveld en Veelzijdig Boerenland nemen, ieder vanuit hun eigen doelstellingen, een ondersteunende en adviserende rol:
  - VIC Zegveld ondersteunt de aanpak met kennis, advies, het leggen van verbanden en het stimuleren van de uitvoering, onder meer met de inzet van de Veenwijzer.

- Veelzijdig Boerenland ondersteunt de aanpak door te werken aan betrokkenheid van agrariërs via de agrarische natuurverenigingen, alsmede door advies en stimulering van de uitvoering, met name gerelateerd aan blauwe diensten.

D2. Afspraken over uitwerking van concrete activiteiten

7. Concrete activiteiten worden per (nader te benoemen) 'organisatorische eenheid' (bijv. het veenweide-werkgebied van een waterschap of provincie) gezamenlijk door bij die organisatorische eenheid betrokken partijen uitgewerkt in een jaarlijks voortschrijdend uitvoeringsprogramma nutriënten.
8. Bij de opstelling van deze uitvoeringsprogramma's worden de uitkomsten van de gebiedsprocessen KRW betrokken.

D3. Afspraken over menskracht en middelen

9. Alle betrokken partijen zorgen voor voldoende menskracht en middelen om deze uitvoeringsprogramma's op te stellen en uit te voeren. Daar waar zinvol en mogelijk ondersteunen en faciliteren partijen elkaar onderling bij de uitvoering.
10. Partijen zoeken zo nodig gezamenlijk naar mogelijkheden tot externe financiering van bepaalde maatregelen.
11. Sommige maatregelen passen mogelijk vanaf 2014 of 2015 in het POP-3. Voor de benodigde cofinanciering spannen in beginsel de volgende partijen zich in:
  - Overheden voor niet-productieve investeringen die leiden tot gebieds- en of bedrijfsaanpassingen ten behoeve van de waterkwaliteit (bijv. aanleg natuurvriendelijke oevers, helofytenfilters).
  - Overheden voor beheersovereenkomsten in de vorm van betalingen voor groen/blauwe diensten (bijv. kwaliteitsbaggeren door agrariërs en onderhoud van natuurvriendelijke oevers).
  - Individuele agrariërs voor investeringen in bovenwettelijke/innovatieve technieken (bijv. precisiebemestingsapparatuur, nieuwe zuiveringstechnieken op perceelsniveau).

E. Slotbepalingen

12. De looptijd van deze samenwerkingsovereenkomst is van ..... september 2013 t/m .... september 2021.
13. Het gaat in deze overeenkomst om een inspanningsverplichting en geen resultaatsverplichting
14. De provincie Utrecht draagt vanuit de KRW-regierol van de provincies (met instemming van de andere provincies) zorg voor:
  - bewaking van de voortgang. Zij organiseert daartoe 2x per jaar ambtelijk en 1x per jaar bestuurlijk een overleg met alle partijen om de voortgang te bespreken en te bewaken.
  - bewaking van de communicatie. Zij stelt daartoe in overleg met de andere partijen een gezamenlijke kernboodschap op. Partijen gebruiken bij alle communicatieboodschappen deze kernboodschap. Ook stellen partijen elkaar bij externe communicatie op de hoogte.
15. Partijen spreken twee tussentijdse evaluatiemomenten af in 2016 en 2019. In 2021 vindt een eindevaluatie plaats. In de evaluaties wordt zowel aandacht besteed aan *input* (schaal waarop maatregelen worden toegepast), *output* (waterkwaliteit + bedrijfseconomie) en

proces (kwaliteit van de samenwerking). Het initiatief voor de evaluaties ligt bij de provincie Utrecht.

16. Wijzigingen in de samenwerkingsovereenkomst zijn mogelijk met bestuurlijke instemming van alle partijen. Daarbij kan worden gedacht aan:
  - Beëindiging van de overeenkomst;
  - Toevoeging van nieuwe zinvolle maatregelen (inclusief waterkwantiteits- en ruimtelijke maatregelen vanuit het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer) aan bijlage 1 van deze overeenkomst of aan de uitvoeringsprogramma's.
17. Daarnaast is er volop ruimte voor maatwerk en/of nadere afspraken in de in artikel 7 benoemde uitvoeringsprogramma's.

Bijlage 1: Verantwoordelijkheden implementatie top-13 maatregelen*

LTO Noord neemt verantwoordelijkheid voor de implementatie van de volgende maatregelen:

- een voorlichtingscampagne kringlooplandbouw/precisiebemesting (VW1, 8). LTO-Noord werkt dit projectmatig uit, met een fasering in de tijd. LTO Noord vraagt de andere partijen om dit project te medefinancieren.
- verankering van het concept kringlooplandbouw (VW1) binnen het duurzaamheidscertificaat Melkveehouderij en binnen GLB-voorwaarden.

De waterschappen nemen verantwoordelijkheid voor de implementatie van de volgende maatregelen:

- sturen op inlaat water met een goede waterkwaliteit (VW 18)
- optimalisatie van de eigen bagger- en slootschoonprogramma's (VW 15)
- afspraken met ANV's over samenwerking bij (kwaliteits)baggeren door agrariërs en inzet baggerpomp (VW15), alsmede rond aanleg en onderhoud van natuurvriendelijke oevers en helofytenfilters (VW16)
- een voorlichtingscampagne vermindering erfafspoeling (VW7), waar mogelijk in samenwerking met gemeenten.
- optimalisatie peilbeheer vanuit ecologie en economie (VW19)

De provincies nemen verantwoordelijkheid voor:

- de verdere uitwerking van duurzaam bodembeheer (VW13) en duurzaam graslandbeheer (VW2), via de opzet van praktijknetwerken en de uitwerking van regionale pilots
- de uitwerking van beleid en/of pilots rond onderwaterdrainage (VW9)

VIC Zegveld neemt verantwoordelijkheid voor kennisinbreng in de diverse trajecten, alsmede voor verder onderzoek naar kennisleemten (bijv. biomassateelt VW14). Daarnaast kunnen partijen op onderdelen activiteiten uitbesteden aan het VIC.

Veelzijdig Boerenland neemt verantwoordelijkheid voor het voorlichten van de aangesloten ANV's over de afspraken in deze samenwerkingsovereenkomst, alsmede voor het opzetten van / geven van advies over een systeem van blauwe diensten, voor bijvoorbeeld maatregelen als natuurvriendelijk slootschonen en baggeren met de baggerspuit.

* De verwijzingen VW1 t/m VW18 zijn verwijzingen naar de beschrijving van deze maatregelen in deelrapport 2a "nutriënten veenweiden" van het rapport "Nutriëntenmaatwerk in de Polder"

provincie **HOLLAND**
ZUID

RBO Rijn-West
d.t.v. [redacted]
De Beeringen 22
6681 JH Bommel

Onderwerp
deelname aan bestuursovereenkomst nutriënten in
Veenweide Rijn-West.

Geachte [redacted]

Op 28 maart heeft het RBO besloten tot uitvoering van het nutriëntenadvies voor Rijn-West. Daartoe is een Besluit tot samenwerking vastgesteld, dat door Rijn-West, LTO-Noord en KAVB zal worden ondertekend. De provincie Zuid-Holland kan hiermee instemmen en onderschrijft de inhoud van het besluit.

Voor de nutriëntenaanpak in het Veenweidegebied is een afzonderlijke concept-bestuursovereenkomst opgesteld. Zoals ik meegedeeld heb tijdens het RBO van 28 maart, zal de provincie deze overeenkomst niet ondertekenen, louter vanwege praktische overwegingen.

De provincie heeft in december 2012 besloten geen intentie-overeenkomsten meer te ondertekenen, maar alleen nog juridische contracten. Dit principe besluit is door GS genomen omdat er aan het afsluiten van een samenwerkingsovereenkomst zoveel interne juridische en bestuurlijke procedures vast zitten, dat deze ballast niet in verhouding staat tot de vlotte en concrete uitvoering van de (nutriënten)afspraken in de praktijk.

GS gaan er van uit dat deze uitvoering op ambtelijk niveau geen problemen zal opleveren, en staan volledig achter de doelstellingen en afspraken die daarin zijn opgenomen, in het bijzonder die op de provincies betrekking hebben.

Het aanbieden van de Bestuursovereenkomst voor Veenweiden ter ondertekening aan GS heeft daarom geen zin. Wij stellen u voor de inhoud van deze brief voorzover deze op Veenweidegebied betrekking heeft, toe te voegen (als bijlage) aan de overeenkomst.

Ik hoop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd,

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten

Contact

T 7094

[redacted]@pzh.nl

Postadres Provinciehuis
Postbus 90602
2509 LP Den Haag
T 070 - 441 66 11
www.zuid-holland.nl

Datum

10 juni 2013

Ons kenmerk

PZH-2013-413147857

Uw kenmerk

Bijlagen

Bezoekadres
Zuid-Hollandplein 1
2596 AW Den Haag

Tram 9 en de buslijnen
90, 385 en 386 stoppen
dichtbij het
provinciehuis. Vanaf
station Den Haag CS is
het tien minuten lopen.
De parkeerruimte voor
auto's is beperkt.

Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland,
voor dezen,

J

Hoofd bureau Waterbeheer

Deze brief is digitaal vastgesteld, hierdoor staat er geen fysieke handtekening in de brief.

Besluit tot samenwerken nutriënten Rijn-West

Het Regionaal Bestuurlijk Overleg Rijn-West (RBO Rijn West), LTO Noord en de Koninklijke Algemeene Vereeniging voor Bloembollencultuur (KAVB) geven met dit besluit tot samenwerken uitdrukking aan de wens om gezamenlijk de nutriëntenproblematiek in grond- en oppervlaktewater in het deelstroomgebied Rijn-West te verminderen.

Partijen zijn het eens over de volgende oplossingsrichting:

Overwegingen

1. Nederland heeft een verplichting met betrekking tot de kwaliteit van grond- en oppervlaktewater, voortkomend uit de Europese Kaderrichtlijn Water.
2. Provincies, waterschappen en gemeenten in het RBO-Rijn-West zijn ieder verantwoordelijk voor delen van deze waterkwaliteitsopgave in de regionale wateren in het deelstroomgebied Rijn-West.
3. LTO Noord en de KAVB hebben de ambitie om duurzaam te produceren en nemen tegen die achtergrond verantwoordelijkheid voor het agrarische deel van de waterkwaliteitsopgave, mede in relatie tot het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer.

Gezamenlijke constatering en uitgangspunten

4. De waterkwaliteitsdoelstellingen in het veenweidegebied, het bollengebied en de diepe polders/droogmakerijen in Rijn-West worden momenteel niet gehaald, onder andere door een overmaat nutriënten in het oppervlaktewater. Oorzaken zijn nutriëntenemissies door landbouwkundig gebruik, afbraak van organisch bodemmateriaal en het complexe bodem- en watersysteem. Hier ligt een gezamenlijke waterkwaliteitsopgave.
5. Duurzaamheid richt zich niet alleen op ecologische maar ook op economische aspecten. Inzet is daarom deze waterkwaliteitsopgave op te lossen binnen de randvoorwaarde van een renderende agrarische bedrijfsvoering met toekomstperspectief.
6. In de afgelopen tijd is gezamenlijk gewerkt aan oplossingsrichtingen. Dat heeft geleid tot een overzicht van meest kansrijke maatregelen. Deze maatregelen en de implementatie daarvan zijn beschreven en geadresseerd aan partijen in het rapport "Nutriëntenmaatwerk in de polder". Dit rapport vormt de leidraad voor de aanpak van de nutriëntenproblematiek in Rijn-West. Dit advies is in het RBO Rijn West op 29 maart 2013 vastgesteld.

Afspraken

7. Ieder van de partijen neemt (vanuit de eigen taken en bevoegdheden) verantwoordelijkheid voor zijn deel van de implementatie van de beschreven kansrijke maatregelen.

8. Het is de gezamenlijke ambitie om in 2027 te voldoen aan de doelen van de Europese Kaderrichtlijn Water, dan wel inzicht te hebben waar en waarom de doelen niet haalbaar zijn. Om aan die ambitie te kunnen voldoen, gaan partijen tot 2021 forse stappen zetten om de nutriëntenbelasting in Rijn West te verminderen.
9. Partijen bepleiten gezamenlijk bij het Rijk voor cofinanciering van relevante maatregelen via POP-3.
10. Direct betrokken partijen werken dit besluit tot samenwerken verder uit in twee stappen:
  - separate samenwerkingsovereenkomsten voor veenweide en diepe polders/droogmakerijen met benoeming van doelen, maatregelen, rollen en verantwoordelijkheden.
  - jaarlijkse voortschrijdende uitvoeringsprogramma's per nader te benoemen 'organisatorische eenheid' met benoeming van concrete activiteiten.
11. Desgewenst betrekken partijen daarbij ook andere relevante partijen.
12. Voor het bollengebied werken de direct betrokken partijen, als onderdeel van het bestaande LMB-overleg, een jaarlijks voortschrijdend uitvoeringsprogramma uit.
13. Partijen bespreken de voortgang jaarlijks, mede op grond van de voortgangsrapportages voor de afzonderlijke gebieden.
14. De gemaakte afspraken zijn voor partijen een inspanningsverplichting.
15. Het Besluit tot samenwerken nutriënten in Rijn West is geldig van 12 juni 2013 tot en met 12 juni 2021.
16. Het Besluit tot samenwerken nutriënten in Rijn West heeft expliciet geen juridische binding.

Utrecht, 12 juni 2013

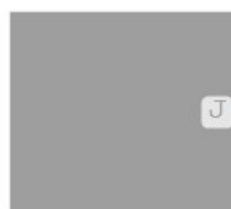
Voor LTO Noord

Voor het RBO Riin-West

Voor KAVB

Europese Kaderrichtlijn Water

Regionaal Bestuurlijk Overleg

Deelstroomgebied Rijn-West

KONINKLIJKE
ALGEMEENE VEREENIGING VOOR
BLOEMBOLLENCULTUUR

Onderwerp Overeenkomst voor collectieve levering van groenblauwe diensten gericht op waterkwaliteitsverbetering			Registratienummer 14.2920
Voorstel 1. Kennis nemen van het 'Projectplan collectieve levering groenblauwe diensten voor HHNK gericht op waterkwaliteitsverbetering' van de Vereniging agrarisch natuur- en landschapsbeheer Water, Land & Dijken; 2. Gebruik te maken van uw bevoegdheid om af te wijken van de verplichte meervoudige onderhandse gunning en toestemming te verlenen om over te gaan tot een directe gunning aan WLD; 3. Hoogheemraad [redacted] te machtigen de overeenkomst met de agrarische natuur- en landschapsvereniging Water, Land & Dijken te ondertekenen.			Infocentrum Nee
Routing	Paraaf	Besluitvormingstraject	Besluit
Steller [redacted]		Datum vergadering D&H 11 februari 2014	
Programmamanager		Agendapunt	
Afdeling Watersystemen		Commissie Water & Wegen	
Hoofd afdeling [redacted]		Commissie Bestuur, Middelen & Waterketen	
Secretaris-directeur [redacted]		Ter kennisname	
Portefeuillehouder [redacted]		Datum vergadering CHI	
Afdoening Opleggen in archief			
Voorstel leidt tot begrotingswijziging	Nee	Codering:	
Voorstel leidt tot investeringsbesluit	Nee	Codering:	
Subsidie	Nee	Codering:	
* In dat geval dient de steller een kopie van het voorstel en dit begeleidingsformulier te zenden aan de afdeling Financiën: financiën-formatcijfers@hknk.nl.			
Opmerkingen			

Voorstel D&H

(college van dijkgraaf en hoogheemraden)

Registratienummer
14.2920

Steller
[Redacted]

Datum voorstel
29 januari 2014

Afdeling
Afdeling Watersystemen

Datum vergadering D&H
11 februari 2014

Doorkiesnummer
[Redacted]

Agendapunt

Portefeuillehouder
[Redacted]

Onderwerp

Overeenkomst voor collectieve levering van groenblauwe diensten gericht op waterkwaliteitsverbetering

Voorstel

1. Kennis nemen van het 'Projectplan collectieve levering groenblauwe diensten voor HHNK gericht op waterkwaliteitsverbetering' van de Vereniging agrarisch natuur- en landschapsbeheer Water, Land & Dijken;
2. Gebruik te maken van uw bevoegdheid om af te wijken van de verplichte meervoudige onderhandse gunning en toestemming te verlenen om over te gaan tot een directe gunning aan WLD;
3. Hoogheemraad [Redacted] te machtigen de overeenkomst met de agrarische natuur- en landschapsvereniging Water, Land & Dijken te ondertekenen.

Kern van de zaak

Op 10 september 2013 heeft u besloten de bestuursovereenkomst Nutriënten in Veenweiden Rijn-West aan te gaan met de partners van het Regionaal Bestuurlijk Overleg Rijn-West (RBO), LTO-Noord, Stichting Veenweide Innovatiecentrum en Vereniging Veelzijdig Boerenland. Tevens heeft u ingestemd met het aangaan van een pilot met Vereniging agrarisch natuur- en landschapsbeheer Water, Land & Dijken (WLD) om uitvoering te geven aan deze bestuursovereenkomst waarmee het hoogheemraadschap zich tevens wil voorbereiden op de wijzigingen die in het stelsel voor agrarisch natuurbeheer in 2016 ontstaan.

Projectplan collectieve levering groenblauwe diensten voor HHNK gericht op waterkwaliteitsverbetering

Samen met WLD is het 'Projectplan collectieve levering groenblauwe diensten voor HHNK gericht op waterkwaliteitsverbetering' ontwikkeld. Dit plan voorziet in een project met een looptijd van 1 jaar. Omdat eerst de aanbestedingsregels verkend moesten worden is de overeenkomst met WLD nog niet getekend. WLD is wel (voor eigen risico) al begonnen met voorbereidende werkzaamheden in afwachting van uw instemming. Met de ondertekening van de overeenkomst over de uitvoering van het projectplan start het project met terugwerkende kracht vanaf 1 januari 2014. Het project eindigt op 31 december 2014. Het hoogheemraadschap zal samen met WLD

Hoogheemraadschap
Hollands Noorderkwartier
Postbus 250, 1700 AG Heerhugowaard
Bevelandseweg 1, 1703 AZ Heerhugowaard

T 072-582 8282
F 072-582 7010
info@hhnk.nl
www.hhnk.nl

verkennen of het project na 2014 kan worden voortgezet, bij voorkeur met o.a. middelen uit het Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP3) dat momenteel wordt ontwikkeld. Tevens zal WLD verkennen welke rol andere partijen dan het hoogheemraadschap willen en kunnen spelen in een eventueel vervolgproject in 2015 of bij een definitieve regeling na 2015.

Gunning

Hoewel u reeds op 10 september heeft ingestemd met het aangaan van een pilot met WLD is bij de uitwerking gebleken dat hiervoor een aanbesteding moet plaatsvinden. Ten aanzien van deze aanbesteding kan worden opgemerkt dat, omdat de opdracht uitkomt boven het in de Aanbestedingswet genoemde drempelbedrag van € [redacted] G -, tenminste meervoudig onderhands moet worden aanbesteed. Volgens ons vigerende beleid kan echter, omdat de opdracht ruim onder de Europese aanbestedingsgrens blijft, gemotiveerd worden afgeweken van de gestelde inkoopprocedure en aldus worden afgezien van de meervoudig onderhandse procedure. De mogelijkheid daartoe hangt af van inhoudelijke kenmerken van de opdracht, de marktsituatie en/of de specifieke omstandigheden van het geval en moet in het kader van rechtmatigheid ter goedkeuring worden voorgelegd aan het dagelijks bestuur.

Wij menen dat een directe gunning aan WLD noodzakelijk is om de navolgende redenen:

- WLD beschikt over specifieke, unieke expertise;
- WLD vervult al een belangrijke rol bij de instandhouding en verbetering van de kwaliteit van het landelijk gebied in Laag Holland;
- WLD voert al enkele jaren groenblauwe diensten uit voor het hoogheemraadschap zoals kwaliteitsbaggeren met baggerspuiten, ecologisch berm- en dijk beheer en verwerking en benutting van humest e.d.;
- WLD is een van de collectieven waarmee het hoogheemraadschap vanaf 2016 zaken in het kader van het stelsel voor agrarisch natuurbeheer moet doen.

Derhalve stel ik u voor om gebruik te maken van uw bevoegdheid om af te zien van de meervoudig onderhandse procedure.

Machtiging

Voorgesteld wordt [redacted] J te machtigen deze overeenkomst te ondertekenen. De ondertekening is gepland als feestelijke afsluiting van de derde en laatste bijeenkomst van de bouwteams die in het kader van het Waterprogramma de bouwstenen uitwerken. Deze uitwerking dient tevens als gebiedsproces voor het KRW-programma 2016-2021. Het '*Projectplan collectieve levering groenblauwe diensten voor HHNK gericht op waterkwaliteitsverbetering*' kan worden gezien als een voorbeeld van de wijze hoe het hoogheemraadschap de tweede planperiode van de KRW samen met de omgeving en met derden wil uitvoeren.

Deltavisie

De uitvoering van de groenblauwe diensten met agrariërs en de samenwerking met meerdere partijen, die met het '*Projectplan collectieve levering groenblauwe diensten voor HHNK gericht op waterkwaliteitsverbetering*' wordt beoogd, is in lijn met de koers die het hoogheemraadschap voorziet voor de volgende planperiode van de KRW: 'Samen met agrariërs werken aan schoon water'. Het plan biedt ook LTO-Noord de mogelijkheid om binnen deze samenwerking uitvoering te geven aan het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer van LTO-Nederland. Dit alles past binnen de visie op voldoende schoon zoet water van de Deltavisie.

Eerdere besluiten

- 19 maart 2008; CHI-besluit: Vaststellen doelen maatregelen en kosten voor uitvoering van de KRW (en verankering in WBP4) (08.784);
- 28 oktober 2008; D&H-besluit: KRW-maatregel aanleg natuurvriendelijke oevers (08.26816);
- 17 december 2008; CHI-besluit: Vismigratieplan "Vismigratie Vice versa (08.26080);
- 11 februari 2009; CHI-besluit: Opstellen investeringsprogramma KRW, vooronderzoeken t.b.v. uitvoering 42 vismigratiemaatregelen en realisatie van een vispassage bij het gemaal de Helsdeur (08.34171);
- 16 december 2009; CHI-besluit: Programma investeringsmaatregelen Kaderrichtlijn Water (09.29448);
- 11 oktober 2011; CHI-besluit: Implementatie blauw-groene diensten (11.32428);
- 10 september 2013; D&H-besluit: Bestuursovereenkomst Nutriënten in Veenweiden Rijn-West (13.36689).

Risico's

Het aangaan van de overeenkomst met de agrarische natuurvereniging kan leiden tot een gering financieel risico voor het hoogheemraadschap. Dit treedt op als blijkt dat WLD niet in staat is uitvoering te geven aan de verplichtingen uit de overeenkomst. Het risico is beperkt omdat de overeenkomst ten eerste voorziet in voorwaarden voor betaling en ten tweede omdat de betaling door het hoogheemraadschap gefaseerd zal plaatsvinden.

Indien u niet instemt met dit voorstel gelden de volgende risico's:

- Niet ondertekenen van de bestuursovereenkomst leidt tot imago schade voor het hoogheemraadschap omdat dan eerdere afspraken uit de bestuursovereenkomst Nutriënten in Veenweiden Rijn-West niet worden nagekomen. Daarnaast zal hierdoor het draagvlak bij de agrarische sector voor het nemen van maatregelen voor het realiseren van KRW-doelen afnemen;
- Er zal geen invulling worden gegeven aan het CHI-besluit: Implementatie groenblauwe diensten en aan de uitvoering van de hierboven genoemde bestuursovereenkomst.

Financiële consequenties

Voor het aangaan van de overeenkomst is voldoende uitvoeringskrediet beschikbaar binnen het reeds beschikbaar gestelde krediet van Programma investeringsmaatregelen Kaderrichtlijn Water (09.29448). Door efficiencywinst is deze financiële ruimte ontstaan. De kosten zijn binnen het programma opgenomen in de begroting 2014 en de meerjarenraming 2014-2017.

De uitvoering van het project leidt niet tot verhoging van de beheerkosten van het hoogheemraadschap.

Op dit moment zijn er nog geen subsidiemogelijkheden. Verkend wordt of bij voortzetting van het project na 2015 er gebruik kan worden gemaakt van middelen uit o.a. het Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP3) dat momenteel wordt ontwikkeld.

Communicatieaspecten

Samen met WLD zal een communicatieplan worden uitgewerkt. Hierin zal de afbakening tussen de communicatie van WLD naar de deelnemers en de agrarische sector worden uitgewerkt en de

communicatie van het hoogheemraadschap naar de omgeving. Dit laatste zal gericht zijn op de voorbeeldfunctie van het project ten aanzien van de wijze hoe het hoogheemraadschap de tweede planperiode van de KRW samen met de omgeving en met derden wil uitvoeren.

Natuur- en milieuconsequenties

De groenblauwe diensten zijn vooral gericht op het verkleinen van de nutriëntenbelasting van het oppervlaktewater en op het beperken van de effecten van de nutriëntenbelasting op het watersysteem door mitigerende maatregelen. In dat kader worden onder andere natuurvriendelijke oevers gerealiseerd. Daarnaast zal er aandacht zijn voor het beperken van de emissie van gewasbeschermingsmiddelen.

Overige consequenties en vervolg

De looptijd van dit project is van 1 januari 2014 tot 31 december 2014. Het hoogheemraadschap zal samen met WLD verkennen of het project na 2014 kan worden voortgezet, bij voorkeur onder POP3. Tevens hebben het hoogheemraadschap en WLD verkend of andere partijen dan het hoogheemraadschap een rol willen en kunnen spelen bij het verbreden van het huidige project of eventuele vervolgprojecten. In dit kader kan het eerste succes worden gemeld. Op initiatief van de provincie Noord-Holland heeft de gebiedscommissie Laag Holland de intentie om het project voor de periode 2014 -2015 te verbreden met maatregelen ter bevordering van de weidevogelstand ter waarde van € [REDACTED] G,--.

Bijlagen

1. Concept-besluit (14.2933)
2. Conceptovereenkomst voor collectieve levering groenblauwe diensten gericht op waterkwaliteitsverbetering (14.2886)
3. Projectplan collectieve levering groenblauwe dienstenvoor HHNK gericht op waterkwaliteitsverbetering, Purmerend, januari 2014 (14.2831)

Hoofd afdeling Watersystemen

[REDACTED] J

Besluit D&H

Registratienummer
13.36701

Het college van dijkgraaf en hoogheemraden van Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier;
gelezen het voorstel van 21 augustus 2013 met registratienummer 13.36689;

b e s l u i t :

1. De bestuursovereenkomst Nutriënten in Veenweiden Rijn-West aan te gaan met:
  - Gedeputeerde Staten van Utrecht en Noord-Holland;
  - de waterschappen De Stichtse Rijnlanden, Rivierenland, Rijnland, Amstel, Gooi en Vecht, Schieland en de Krimpenerwaard, Delfland;
  - LTO Noord;
  - Stichting Veenweide Innovatiecentrum en
  - Vereniging Veelzijdig Boerenland;
2. Hoogheemraden [REDACTED] en [REDACTED] te mandateren deze bestuursovereenkomst te ondertekenen;
3. Instemmen met het aangaan van een pilot met agrarische natuurverenigingen en derden om uitvoering te geven aan de bestuursovereenkomst;
4. Kennis nemen van de inhoud van de conceptbrief aan de staatssecretaris EZ waarin ten behoeve van de pilot om medewerking en om cofinanciering wordt gevraagd.

Aldus besloten in de vergadering van 10 september 2013
van het college van dijkgraaf en hoogheemraden,

de secretaris,

de dijkgraaf,

M.J. Kuipers

drs. L.H.M. Kohsiek

Besluit D&H

Registratienummer

15.0012629

Onderwerp

Cofinanciering van het POP3-budget voor blauwe diensten

Het college van dijkgraaf en hoogheemraden van Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier;

gelezen het voorstel van 10 maart 2015 met registratienummer 15.13635;

b e s l u i t :

In te stemmen met:

1. het voorstel van Gedeputeerde Staten van Noord-Holland voor cofinanciering van het POP3-budget voor grondgebonden waterbeheermaatregelen (blauwe diensten) op agrarische bedrijven en
2. het verzenden van voorliggende brief als reactie op de vraag van Gedeputeerde Staten van Noord-Holland.

Aldus besloten in de vergadering van 31 maart 2015
van het college van dijkgraaf en hoogheemraden,

de secretaris,

de dijkgraaf,

M.J. Kuipers

drs. L.H.M. Kohsiek

Besluit D&H

Registratienummer
14.2933

Het college van dijkgraaf en hoogheemraden van Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier;
gelezen het voorstel van 29 januari 2014 met registratienummer 14.2920;

b e s l u i t :

1. Kennis nemen van het 'Projectplan collectieve levering groenblauwe diensten voor HHNK gericht op waterkwaliteitsverbetering' van de Vereniging agrarisch natuur- en landschapsbeheer Water, Land & Dijken;
2. Gebruik te maken van uw bevoegdheid om af te wijken van de verplichte meervoudige onderhandse gunning en toestemming te verlenen om over te gaan tot een directe gunning aan WLD;
3. Hoogheemraad [redacted] te machtigen de overeenkomst met de agrarische natuur- en landschapsvereniging Water, Land & Dijken te ondertekenen.

Aldus besloten in de vergadering van 11 februari 2014
van het college van dijkgraaf en hoogheemraden,

de secretaris,

de dijkgraaf,

M.J. Kuipers

drs. L.H.M. Kohsiek

Besluit D&H

Registratienummer

14.54760

Onderwerp

Samenwerkingsovereenkomst met WLD voor collectieve levering van groenblauwe diensten in 2015

Het college van dijkgraaf en hoogheemraden van Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier;

gelezen het voorstel van 28 november 2014 met registratienummer 14.50526;

b e s l u i t :

1. Kennis nemen van het projectvoorstel 'Collectieve levering van groenblauwe diensten 2015' van de Vereniging agrarisch natuur- en landschapsbeheer Water, Land & Dijken;
2. Gebruik te maken van de bevoegdheid om af te wijken van de verplichte meervoudige onderhandse gunning en toestemming te verlenen om over te gaan tot een directe gunning aan WLD;
3. Hoogheemraad [redacted] te machtigen de overeenkomst met de agrarische natuur- en landschapsvereniging Water, Land & Dijken te ondertekenen.

Aldus besloten in de vergadering van 16 december 2014
van het college van dijkgraaf en hoogheemraden,

de secretaris,

de dijkgraaf,

M.J. Kuipers

drs. L.H.M. Kohsiek

Onderwerp Bestuursovereenkomst Agrarisch Waterbeheer Natuurbeheerplan 2016-2021		Registratienummer 15.0027476	
Voorstel 1. In te stemmen met de concept Bestuursovereenkomst Agrarisch Waterbeheer Natuurbeheerplan 2016-2021; 2. De portefeuillehouder, [redacted] ☒ te machtigen de overeenkomst op niet-essentiële punten te wijzigen; 3. De portefeuillehouder, [redacted] ☒ te mandateren deze overeenkomst te ondertekenen.		Infocentrum Ja	
Routing	Paraaf	Besluitvormingstraject	Besluit
Steller [redacted] ☒		Datum vergadering D&H 23 juni 2015	Conform
Programmamanager		Agendapunt	
Afdeling Watersystemen		Commissie Water & Wegen	
Hoofd afdeling [redacted] ☒		Commissie Bestuur, Middelen & Waterketen	
Secretaris-directeur M.J. Kuipers		Ter kennisname	
Portefeuillehouder [redacted] ☒		Datum vergadering CHI	
Afdoening Retour steller na D&H			
Voorstel leidt tot begrotingswijziging	Nee	Codering:	
Voorstel leidt tot investeringsbesluit	Nee	Codering:	
Subsidie	Nee	Codering:	
* In dat geval dient de steller een kopie van het voorstel en dit begeleidingsformulier te zenden aan de afdeling Financiën: financiën-formatcijfers@hknk.nl.			
Opmerkingen			

Voorstel D&H

(college van dijkgraaf en hoogheemraden)

Registratienummer
15.0027476

Steller
[Redacted] J

Datum voorstel
22 mei 2015

Afdeling
Watersystemen

Datum vergadering D&H
23 juni 2015

Doorkiesnummer
[Redacted] J

Agendapunt

Portefeuillehouder
[Redacted] J

Onderwerp
Bestuursovereenkomst Agrarisch Waterbeheer Natuurbeheerplan 2016-2021

Voorstel

1. In te stemmen met de concept Bestuursovereenkomst Agrarisch Waterbeheer Natuurbeheerplan 2016-2021;
2. De portefeuillehouder, [Redacted] J te machtigen de overeenkomst op niet-essentiële punten te wijzigen;
3. De portefeuillehouder, [Redacted] J te mandateren deze overeenkomst te ondertekenen.

Kern van de zaak

Op 31 maart 2015 heeft u besloten om in te stemmen met het verzoek van 25 februari jl. van Gedeputeerde Staten (GS) van de provincie Noord-Holland om voor de periode 2016-2021 een bedrag van [Redacted] G beschikbaar te stellen voor de cofinanciering, met de vereiste 100% van het POP3-budget, voor grondgebonden waterbeheermaatregelen. Over dit besluit heeft u GS op 1 april jl. per brief (bijlage 1, 15.13112) geïnformeerd.

In bovenstaande briefwisseling is aangegeven dat zodra de details van de afspraken zijn uitgewerkt deze in een overeenkomst tussen GS en de Noord-Hollandse waterschappen worden vastgelegd. De provincie, waterschap Amstel Gooi en Vecht, het Hoogheemraadschap van Rijnland en HHNK hebben nu hiervoor een concept Bestuursovereenkomst Agrarisch Waterbeheer Natuurbeheerplan 2016-2021 (bijlage 2) ontwikkeld. Voordat de ondertekening van de overeenkomst kan plaatsvinden is uw instemming, uw machtiging en mandatering van de portefeuillehouder hiervoor noodzakelijk.

Dit alles is een uitwerking van de afspraak tussen de Unie van Waterschappen en het Interprovinciaal Overleg uit 2014 om ernaar te streven per 1 januari 2016 de doelen voor agrarisch waterbeheer, die bijdragen aan KRW-doelen, op te nemen in de provinciale Natuurbeheerplannen. Hierdoor kunnen de in het kader van het nieuwe stelsel voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer op te richten agrarische collectieven ook grondgebonden waterbeheermaatregelen (blauwe diensten) uitvoeren met agrariërs.

Hoogheemraadschap
Hollands Noorderkwartier
Postbus 250, 1700 AG Heerhugowaard
Bevelandseweg 1, 1703 AZ Heerhugowaard

T 072-582 8282
F 072-582 7010
post@hnhk.nl
www.hnhk.nl

Registratienummer
15.0027476

De provincie heeft voor de periode 2016-2021 voor grondgebonden waterbeheermaatregelen op agrarische bedrijven (blauwe diensten) in het beheersgebied van HHNK [REDACTED] POP3-budget beschikbaar uit het Europese Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling (ELFPO).

Deltavisie

Het binnen het stelsel voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer door agrariërs laten uitvoeren van blauwe diensten is in lijn met de koers die het hoogheemraadschap voorziet voor de volgende planperiode van de KRW: 'Samen met agrariërs werken aan schoon water'. Het biedt ook LTO-Noord de mogelijkheid om hierop invloed uit te oefenen en hiermee uitvoering te geven aan het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer van LTO-Nederland. Dit alles past binnen de visie op voldoende schoon zoet water van de Deltavisie.

Eerdere besluiten

- 19 maart 2008 (CHI) Vaststellen doelen maatregelen en kosten voor uitvoering van de KRW (en verankering in WBP4) (08.784)
- 16 december 2009 (CHI) Programma investeringsmaatregelen Kaderrichtlijn Water (09.29448)
- 11 oktober 2011 (CHI) Implementatie blauw-groene diensten (11.32428)
- 10 september 2013 (D&H) Bestuursvereenkomst Nutriënten in Veenweiden Rijn-West (13.36689)
- 11 februari 2014 (D&H) Overeenkomst voor collectieve levering van groenblauwe diensten gericht op waterkwaliteitsverbetering (14.2933)
- 16 december 2014 (D&H) Samenwerkingsovereenkomst met WLD voor collectieve levering van groenblauwe diensten in 2015 (14.50526)
- 3 maart 2015 (D&H) Memo Actuele ontwikkelingen KRW (15.8445)
- 31 maart 2015 (D&H) Cofinanciering van het POP3-budget voor blauwe diensten (15.13635)

Risico's

- U heeft reeds met een eerder besluit op hoofdlijn ingestemd met het voorstel van GS om cofinanciering beschikbaar te stellen voor blauwe diensten op agrarische bedrijven. Het niet ondertekenen van de detail-afspraken die zijn uitgewerkt de overeenkomst tussen GS en de Noord-Hollandse waterschappen leidt derhalve vooral tot imagoschade voor het hoogheemraadschap omdat dan geen invulling geeft aan uw brief aan GS.
- Ondertekening leidt er toe dat de provincie gedurende de periode 2016-2021 over [REDACTED] HHNK middelen kan beschikken. Omdat besteding plaatsvindt binnen landelijk en door de EU vastgestelde randvoorwaarden en binnen afspraken die hierover tussen provincie en HHNK vooraf worden gemaakt is er een beperkt risico dat de provincie middelen niet juist of niet conform het doel dat HHNK voor ogen heeft besteedt.

Financiële consequenties

Op 31 maart 2015 heeft u besloten om in te stemmen met het verzoek van 25 februari jl. van Gedeputeerde Staten (GS) van de provincie Noord-Holland om voor de periode 2016-2021 een bedrag van [REDACTED] beschikbaar te stellen voor de cofinanciering, met de vereiste 100% van het POP3-budget, voor grondgebonden waterbeheermaatregelen. De financiële gevolgen van de cofinanciering van de blauwe diensten op agrarische bedrijven zijn verwerkt in de meerjarenbegroting 2016-2019.

Communicatieaspecten

Momenteel wordt een datum en een passende locatie gezocht om deze overeenkomst met enige publiciteit te ondertekenen. Met deze publiciteit worden agrariërs en bij dit thema betrokken burgers op de hoogte gebracht van de mogelijkheden van het agrarisch waterbeheer die met het Natuurbeheerplan 2016-2021 ontstaan.

Registratienummer
15.0027476

Deze gelegenheid leent zich er tevens voor om de recente bestuurlijke wijzigingen bij de provincie en bij de waterschappen bij deze doelgroepen onder de aandacht te brengen.

Maatschappelijk verantwoorde overheid (MVO)

De waterbeheermaatregelen uit het Natuurbeheerplan 2016-2021 zijn gericht zijn op het verkleinen van de nutriëntenbelasting van het oppervlaktewater en op het beperken van de effecten van de nutriëntenbelasting op het watersysteem door mitigerende beheermaatregelen. Daarnaast is er aandacht voor het beperken van de emissie van gewasbeschermingsmiddelen. HHNK participeert hierin als maatschappelijk verantwoorde overheid om bij te dragen aan een evenwicht tussen *people, planet en profit*.

Bijlagen

1. Brief met de verzonden reactie van D&H op het voorstel van GS (15.13112)
2. Concept Bestuursovereenkomst Agrarisch Waterbeheer Natuurbeheerplan 2016-2021 (15.27512)
3. Besluit D&H (15.27578)

Hoofd afdeling Watersystemen

Onderwerp Bestuursovereenkomst Nutriënten in Veenweiden Rijn-West			Registratienummer 13.36689
Voorstel 1. De bestuursovereenkomst Nutriënten in Veenweiden Rijn-West aan te gaan met: - Gedeputeerde Staten van Utrecht en Noord-Holland; - de waterschappen De Stichtse Rijnlanden, Rivierenland, Rijnland, Amstel, Gooi en Vecht, Schieland en de Krimpenerwaard, Delfland; - LTO Noord; - Stichting Veenweide Innovatiecentrum en - Vereniging Veelzijdig Boerenland; 2. Hoogheemraden [redacted] en [redacted] te mandateren deze bestuursovereenkomst te ondertekenen;			Infocentrum Ja
3. Instemmen met het aangaan van een pilot met agrarische natuurverenigingen en derden om uitvoering te geven aan de bestuursovereenkomst;			
4. Kennis nemen van de inhoud van de conceptbrief aan de staatssecretaris EZ waarin ten behoeve van de pilot om medewerking en om cofinanciering wordt gevraagd.			
Routing	Paraaf	Besluitvormingstraject	Besluit
Steller [redacted]		Datum vergadering D&H 10 september 2013	
		Agendapunt	
Afdeling Watersystemen		Commissie Water & Wegen	
Hoofd afdeling [redacted]		Commissie Bestuur, Middelen & Waterketen	
Secretaris-directeur M.J. Kuipers		Ter kennisname	
Portefeuillehouder [redacted]		Datum vergadering CHI	
Afdoening Opleggen in archief			
Voorstel leidt tot begrotingswijziging	Nee	Codering:	
Voorstel leidt tot investeringsbesluit	Nee	Codering:	
Subsidie	Nee	Codering:	
* In dat geval dient de steller een kopie van het voorstel en dit begeleidingsformulier te zenden aan de afdeling Financiën: financiën-formatcijfers@hhnk.nl.			
Opmerkingen			

Voorstel D&H

(college van dijkgraaf en hoogheemraden)

Registratienummer

13.36689

Steller

[Redacted]

Datum voorstel

21 augustus 2013

Afdeling

Afdeling Watersystemen

Datum vergadering D&H

10 september 2013

Doorkiesnummer

[Redacted]

Agendapunt

Portefeuillehouder

[Redacted]

Onderwerp

Bestuursovereenkomst Nutriënten in Veenweiden Rijn-West

Voorstel

1. De bestuursovereenkomst Nutriënten in Veenweiden Rijn-West aan te gaan met:
  - Gedeputeerde Staten van Utrecht en Noord-Holland;
  - de waterschappen De Stichtse Rijnlanden, Rivierenland, Rijnland, Amstel, Gooi en Vecht, Schieland en de Krimpenerwaard, Delfland;
  - LTO Noord;
  - Stichting Veenweide Innovatiecentrum en
  - Vereniging Veelzijdig Boerenland;
2. Hoogheemraden [Redacted] en [Redacted] te mandateren deze bestuursovereenkomst te ondertekenen;
3. Instemmen met het aangaan van een pilot met agrarische natuurverenigingen en derden om uitvoering te geven aan de bestuursovereenkomst;
4. Kennis nemen van de inhoud van de conceptbrief aan de staatssecretaris EZ waarin ten behoeve van de pilot om medewerking en om cofinanciering wordt gevraagd.

Kern van de zaak

Op 28 maart jl. heeft het Regionaal Bestuurlijk Overleg Rijn-West (RBO) het advies "Nutriëntenmaatwerk in de polder" vastgesteld. Het advies is gericht op een effectieve aanpak van de verontreiniging met meststoffen van grond- en oppervlaktewater door de landbouw in het deelstroomgebied Rijn-West. De aanpak voor het veenweidegebied is verder uitgewerkt in de 'Bestuursovereenkomst Nutriënten in Veenweiden Rijn-West'. In deze overeenkomst worden de rollen en verantwoordelijkheden van de verschillende partijen benoemd. Het betreft een overeenkomst op hoofdlijnen, die nog uitwerking behoeft in uitvoeringsprogramma's. Bij de uitwerking met de regionale partners in concrete projecten is ruimte voor lokale accenten en voor koppelingen met andere dossiers. Doordat de uitwerking van de uitvoeringsprogramma's samen met partners plaatsvindt, kan dit beschouwd worden als onderdeel van het gebiedsproces Kaderrichtlijn Water (KRW) en zal de uitkomst hiervan onderdeel zijn van het Waterprogramma 2016-2021.

Hoogheemraadschap

Hollands Noorderkwartier

Postbus 250, 1700 AG Heerhugowaard

Bevelandseweg 1, 1703 AZ Heerhugowaard

T 072-582 8282

F 072-582 7010

info@hhnk.nl

www.hhnk.nl

Registratienummer
13.36689

De ondertekening van de 'Bestuursovereenkomst Nutriënten in Veenweiden Rijn-West' is gepland op 14 oktober a.s. op het Veenweide Innovatiecentrum in Zegveld. Gezien het thema ligt ondertekening door de portefeuillehouder Integraal waterbeheer landelijk gebied voor de hand. Voorgesteld wordt dat hoogheemraad J deze bestuursovereenkomst met mandaat ondertekent.

Het college van hoofdingelanden heeft op 11 oktober 2011 opdracht gegeven om te starten met het implementeren van zes typen blauw-groene diensten in het veenweidegebied. Samen met de Vereniging Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer Water, Land & Dijken (WLD) wordt nu in dit kader onderzocht welke maatregelen uit het advies 'Nutriëntenmaatwerk in de polder' als blauwgroene dienst door agrariërs kunnen worden uitgevoerd. Hiermee wil HHNK zich tevens voorbereiden op de wijzigingen die in het stelsel voor agrarisch natuurbeheer in 2016 ontstaan. Dan ontstaat de situatie dat budget voor plattelandsontwikkeling uit het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) via collectieven, zoals agrarische natuurverenigingen, ingezet kan worden voor watergerelateerde maatregelen in het landelijke gebied.

HHNK richt zich in eerste instantie op WLD omdat deze vereniging een van de collectieven is die sinds 2011 in opdracht van het ministerie van Economische Zaken (EZ) in het kader van een GLB-pilot heeft geoefend met het uitzetten van blauw-groene diensten bij agrariërs. Van deze ervaring en expertise wil HHNK gebruik maken. Er wordt naar gestreefd om de GLB-pilot met WLD nog twee jaar voort te zetten tot het nieuwe stelsel in 2016 in werking treedt.

Samen met WLD wordt momenteel verkend welke andere partijen aan dit project willen deelnemen. Door de deelname van meer partijen, met verschillende wensen en belangen, zal de omvang en de complexiteit van het project toenemen en zal de toekomstige praktijk van het agrarisch natuurbeheer met uitvoering van integrale gebiedsplannen door collectieven meer worden benaderd. De andere partijen waar tot wordt gericht zijn de ministeries van Economische Zaken (EZ) en van Infrastructuur en Milieu (IenM), de provincie Noord-Holland, terreinbeherende organisaties, LTO Noord en de KAVB. Afhankelijk van de deelname, de wensen en de bijdragen van meer partijen kan het project worden uitgebreid naar andere verenigingen voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer binnen het beheersgebied van HHNK. Ook bij hen wordt derhalve de bereidheid tot samenwerking verkend.

Om de situatie van het nieuwe stelsel zo veel als mogelijk te benaderen en om tevens het te besteden bedrag van HHNK te verdubbelen, wordt cofinanciering van de maatregelen voorgesteld met middelen uit het Plattelandsontwikkelingsprogramma. Hierover is contact geweest met de directeur van het Plattelandsontwikkelingsprogramma. Deze adviseerde de staatsecretaris van het ministerie van Economische Zaken, mw. S.A.M. Dijkzma hierover rechtstreeks te benaderen. Derhalve is een conceptbrief opgesteld waarin om deelname en om cofinanciering van de maatregelen van de pilot wordt gevraagd. Deze conceptbrief dient voornamelijk als vertrekpunt voor ambtelijk overleg met de andere partijen die HHNK bij het project wil betrekken. Na dit overleg zal een definitief verzoek aan de staatsecretaris worden opgesteld. De conceptbrief is ter kennisname als bijlage bijgevoegd.

Visie

Omdat er in het deelstroomgebied Rijn-West een forse opgave is met betrekking tot stikstof en fosfaat is in opdracht van het RBO Rijn-West samen met de agrarische sector een aanpak voor aanvullend nutriëntenbeleid uitgewerkt. De aanpak voor het veenweidegebied zoals dit met de

bestuursovereenkomst wordt beoogd zal bijdragen aan het verminderen van de emissie op de agrarische bedrijven of door maatregelen in het watersysteem de effecten van nutriënten mitigeren. Ook zal het bijdragen aan de kennis van de nutriëntenstromen en de natuurlijke achtergrondbelasting. Deze kennis maakt het aan het eind van de komende planperiode mogelijk om de achtergrondbelasting waar nodig te verdisconteren in de waterkwaliteitsdoelstelling. De uitvoering van de blauw-groene diensten met agrariërs en de samenwerking met meerdere partijen, waaronder de agrarische sector, is in lijn met de koers die HHNK voorziet voor de volgende planperiode van de KRW: 'Samen met agrariërs werken aan schoon water'. Ook kan LTO-Noord binnen deze samenwerking uitvoering geven aan het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer van LTO Nederland. Dit alles past binnen de visie op voldoende schoon zoet water van de Deltavisie.

Eerdere besluiten

- 19 maart 2008; CHI besluit: vaststellen doelen maatregelen en kosten voor uitvoering van de KRW (en verankering in WBP4) (08.784);
- 28 oktober 2008; D&H besluit: KRW maatregel aanleg natuurvriendelijke oevers (08.26816);
- 17 december 2008; CHI besluit: Vismigratieplan "Vismigratie Vice versa (08.26080);
- 11 februari 2009; CHI besluit: Opstellen investeringsprogramma KRW, vooronderzoeken t.b.v. uitvoering 42 vismigratiemaatregelen en realisatie van een vispassage bij het gemaal de Helsdeur (08.34171);
- 16 december 2009; CHI-besluit: Programma investeringsmaatregelen Kaderrichtlijn Water (09.29448);
- 11 oktober 2011; CHI-besluit: Implementatie blauw-groene diensten (11.32428).

Risico's

Indien u instemt met dit voorstel gelden de volgende risico's:

- Bij ondertekening van de bestuursovereenkomst bindt HHNK zich met de agrarische sector aan RBO-afspraken. Dit gaat ten koste van de flexibiliteit voor de inzet van de middelen, uren en menskracht die HHNK voor de KRW beschikbaar heeft.
- Het aangaan van de pilot met de agrarische natuurverenigingen kan leiden tot organisatorische, juridische en financiële risico's voor HHNK. Deze worden momenteel verkend. Zodra deze risico's er blijken te zijn, zal de ontwikkeling van de pilot worden gestopt. Het risico blijft dan beperkt tot de inzet van uren die door HHNK tot dan aan de ontwikkeling van de pilot zijn besteed.

Indien u niet instemt met dit voorstel gelden de volgende risico's:

- Niet ondertekenen van de bestuursovereenkomst leidt tot imagoschade voor HHNK omdat dan eerdere RBO-afspraken niet worden nagekomen. Daarnaast zal hierdoor het draagvlak bij de agrarische sector voor het nemen van maatregelen voor het realiseren van KRW-doelen afnemen.
- Er zal geen invulling worden gegeven aan het CHI besluit: Implementatie blauw-groene diensten en aan de uitvoering van de hierboven genoemde bestuursovereenkomst.

Financiële consequenties

Aan het ondertekenen van de bestuursovereenkomst zijn geen financiële risico's verbonden. Voor de realisatie van de pilot, die in 2014 start en in 2015 eindigt, heeft HHNK G beschikbaar. Binnen het Programma investeringsmaatregelen Kaderrichtlijn Water, dat in 2015 eindigt, is door efficiencywinst nog voldoende financiële ruimte. Gestreefd wordt de blauw-groene diensten van de pilot in te passen binnen de vastgestelde investeringsmaatregelen van het

Registratienummer
13.36689

Programma investeringsmaatregelen Kaderrichtlijn Water. Als blijkt dat dit onvoldoende lukt en herbesteding binnen het programma nodig is, zal hiervoor een nieuw besluit aan het CHI worden voorgelegd.

Communicatieaspecten

De communicatie met betrekking tot de ondertekening zal worden georganiseerd door het RBO-Rijn-West. Zodra de uitwerking en de pilot vorm krijgt zal met de eventuele partners een communicatieplan worden uitgewerkt.

Milieuconsequenties

Het doel van de uitwerking en de uitvoering van de blauw-groene diensten is het verkleinen van de nutriëntenbelasting van het oppervlaktewater en de effecten van de nutriëntenbelasting op het watersysteem door mitigerende maatregelen te beperken.

Overige consequenties

Voordat blauw-groene diensten operationeel worden ingezet, wordt verkend of en hoe het huidige aanbestedingsbeleid ruimte biedt voor het inzetten van een specifieke uitvoeringsorganisatie voor blauw-groene diensten. Hieruit zal blijken of het ontwikkelen van een hierop toegesneden aanbestedingsbeleid noodzakelijk is.

Tot het al dan niet verzenden van de brief aan de staatsecretaris EZ en de definitieve inhoud van deze brief zal worden besloten na een ambtelijk afstemmingsoverleg over de pilot met medewerkers van de ministeries van Economische Zaken (EZ) en van Infrastructuur en Milieu (IenM), de provincie Noord-Holland en WLD. Dit is gepland op 26 september 2013. Afhankelijk van de ontwikkelingen zal dan ook worden beoordeeld of een vergelijkbaar verzoek aan Gedeputeerde Staten van Noord-Holland zal worden opgesteld.

Bijlage

1. Concept Bestuursovereenkomst Nutriënten Veenweiden Rijn-West (13.31817)
2. Conceptbrief aan de staatssecretaris EZ waarin ten behoeve van de pilot om medewerking en om cofinanciering wordt gevraagd.(36714)
3. D&H-besluit (13.36701)

Hoofd afdeling Watersystemen

Onderwerp Cofinanciering van het POP3-budget voor blauwe diensten		Registratienummer 15.13635	
Voorstel In te stemmen met: 1. het voorstel van Gedeputeerde Staten van Noord-Holland voor cofinanciering van het POP3-budget voor grondgebonden waterbeheermaatregelen (blauwe diensten) op agrarische bedrijven en 2. het verzenden van voorliggende brief als reactie op de vraag van Gedeputeerde Staten van Noord-Holland.		Infocentrum Nee	
Routing	Paraaf	Besluitvormingstraject	Besluit
Steller [J]		Datum vergadering D&H 31 maart 2015	Conform
Programmamanager		Agendapunt 9.	
Afdeling Watersystemen		Commissie Water & Wegen	
Hoofd afdeling [J]		Commissie Bestuur, Middelen & Waterketen	
Secretaris-directeur M.J. Kuipers		Ter kennisname	
Portefeuillehouder [J]		Datum vergadering CHI	
Afdoening Opleggen in archief			
Voorstel leidt tot begrotingswijziging	Nee	Codering:	
Voorstel leidt tot investeringsbesluit	Nee	Codering:	
Subsidie	Nee	Codering:	
* In dat geval dient de steller een kopie van het voorstel en dit begeleidingsformulier te zenden aan de afdeling Financiën: financien-formatcijfers@hknk.nl.			
Opmerkingen			

Onderwerp Samenwerkingsovereenkomst met WLD voor collectieve levering van groenblauwe diensten in 2015		Registratienummer 14.50526	
Voorstel 1. Kennis nemen van het projectvoorstel 'Collectieve levering van groenblauwe diensten 2015' van de Vereniging agrarisch natuur- en landschapsbeheer Water, Land & Dijken; 2. Gebruik te maken van de bevoegdheid om af te wijken van de verplichte meervoudige onderhandse gunning en toestemming te verlenen om over te gaan tot een directe gunning aan WLD; 3. Hoogheemraad C. Mantel te machtigen de overeenkomst met de agrarische natuur- en landschapsvereniging Water, Land & Dijken te ondertekenen.		Infocentrum Nee	
Routing	Paraaf	Besluitvormingstraject	Besluit
Steller [Redacted] J		Datum vergadering D&H 16 december 2014	
Programmamanager KRW [Redacted] J		Agendapunt	
Afdeling Watersystemen		Commissie Water & Wegen	
Hoofd afdeling [Redacted] J		Commissie Bestuur, Middelen & Waterketen	
Secretaris-directeur M.J. Kuipers		Ter kennisname	
Portefeuillehouder [Redacted] J		Datum vergadering CHI	
Afdoening Opleggen in archief			
Voorstel leidt tot begrotingswijziging	Nee	Codering:	
Voorstel leidt tot investeringsbesluit	Nee	Codering:	
Subsidie	Nee	Codering:	
* In dat geval dient de steller een kopie van het voorstel en dit begeleidingsformulier te zenden aan de afdeling Financiën: financiën-formatcijfers@hknk.nl.			
Opmerkingen			

Voorstel D&H

(college van dijkgraaf en hoogheemraden)

Registratienummer
14.50526

Steller
[Redacted]

Datum voorstel
28 november 2014

Afdeling
Watersystemen

Datum vergadering D&H
16 december 2014

Doorkiesnummer
[Redacted]

Agendapunt

Portefeuillehouder
[Redacted]

Onderwerp

Samenwerkingsovereenkomst met WLD voor collectieve levering van groenblauwe diensten in 2015

Voorstel

1. Kennis nemen van het projectvoorstel 'Collectieve levering van groenblauwe diensten 2015' van de Vereniging agrarisch natuur- en landschapsbeheer Water, Land & Dijken;
2. Gebruik te maken van de bevoegdheid om af te wijken van de verplichte meervoudige onderhandse gunning en toestemming te verlenen om over te gaan tot een directe gunning aan WLD;
3. Hoogheemraad [Redacted] te machtigen de overeenkomst met de agrarische natuur- en landschapsvereniging Water, Land & Dijken te ondertekenen.

Kern van de zaak

Op 11 februari 2014 heeft u besloten een samenwerkingspilot aan te gaan met Vereniging agrarisch natuur- en landschapsbeheer Water, Land & Dijken (WLD) voor collectieve levering van groenblauwe diensten. Met dit samenwerkingsproject wordt uitvoering gegeven aan de bestuursovereenkomst Nutriënten in Veenweiden Rijn-West. Tevens bereidt het hoogheemraadschap zich met deze samenwerking voor op het nieuwe stelsel voor Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) dat op 1 januari 2016 in werking treedt. Omdat het lopende project eindigt op 31 december 2014 en het ANLb dan nog niet in werking is, wordt u verzocht in te stemmen met voortzetting van het samenwerkingsproject voor het jaar 2015. In 2016 zal dit project niet meer in deze vorm plaatsvinden, omdat groenblauwe diensten dan onder de regie van de provincie Noord-Holland onderdeel gaan uitmaken van het ANLb.

Gunning

Voor de gunning van de samenwerkingspilot voor het jaar 2014 heeft u gemotiveerd gebruik gemaakt van uw bevoegdheid om af te wijken van de verplichte meervoudige onderhandse gunning en toestemming verleend om over te gaan tot een directe gunning aan WLD. Omdat het aanbestedingsbedrag en de omstandigheden van het vervolgproject voor 2015 niet wijzigen ten opzichte van die van 2014 stel ik u voor wederom gebruik te maken van deze bevoegdheid. Opgemerkt kan worden dat in 2016 door de stelselwijziging het samenwerkingsproject niet in deze vorm wordt voortgezet en gunning niet meer nodig zal zijn.

Hoogheemraadschap
Hollands Noorderkwartier
Postbus 250, 1700 AG Heerhugowaard

T 072-582 8282
F 072-582 7010
info@hnhk.nl
www.hnhk.nl

Datum
28 november 2014

Opschaling

Het hoogheemraadschap en WLD hebben de provincie Noord-Holland en de Gebiedscommissie Laag Holland bereid gevonden om het samenwerkingsproject te verbreden. Het aandeel van het hoogheemraadschap in het project bedraagt [REDACTED] G. Naar verwachting wordt de omvang van het samenwerkingsproject in 2015 meer dan verdubbeld door de opdracht voor water gerelateerde diensten die WLD voor de provincie en de Gebiedscommissie krijgt. Het project zal niet uitsluitend in het werkgebied van WLD en door leden van WLD worden uitgevoerd. In de overeenkomst is opgenomen dat WLD de samenwerking opzoekt met de Vereniging voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer West-Friesland en dat ook niet-leden kunnen aansluiten.

Machtiging

Voorgesteld wordt [REDACTED] J te machtigen de samenwerkingsovereenkomst te ondertekenen. Met de projectpartners wordt momenteel verkend of zij behoefte hebben aan een gezamenlijke ondertekening van de overeenkomst en of zij hierbij publiciteit op prijs stellen.

Deltavisie

De samenwerking met WLD, de provincie Noord-Holland en de gebiedscommissie Laag Holland is in lijn met de koers die het hoogheemraadschap voorziet voor de volgende planperiode van de KRW. Deze is erop gericht om samen met de omgeving en samen met agrariërs te werken aan schoon water. Het plan biedt ook LTO-Noord de mogelijkheid om binnen deze samenwerking uitvoering te geven aan het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer van LTO-Nederland. Het projectplan is gericht op een duurzaam beheer van de beschikbare hoeveelheid schoon zoet water en past derhalve binnen de visie op het thema voldoende schoon zoet water van de Deltavisie.

Eerdere besluiten

- 19 maart 2008; CHI-besluit: Vaststellen doelen maatregelen en kosten voor uitvoering van de KRW (en verankering in WBP4) (08.784);
- 16 december 2009; CHI-besluit: Programma investeringsmaatregelen Kaderrichtlijn Water (09.29448);
- 11 oktober 2011; CHI-besluit: Implementatie blauw-groene diensten (11.32428);
- 10 september 2013; D&H-besluit: Bestuursovereenkomst Nutriënten in Veenweiden Rijn-West (13.36689);
- 11 februari 2014; D&H besluit: Overeenkomst voor collectieve levering van groenblauwe diensten gericht op waterkwaliteitsverbetering (13.2933).

Risico's

Het aangaan van de overeenkomst met de agrarische natuurvereniging kan leiden tot een gering financieel risico voor het hoogheemraadschap. Dit treedt op als blijkt dat WLD niet in staat is uitvoering te geven aan de verplichtingen uit de overeenkomst. Het risico is beperkt omdat de overeenkomst voorziet in voorwaarden voor betaling en de betaling door het hoogheemraadschap gefaseerd zal plaatsvinden.

Niet ondertekenen van de bestuursovereenkomst heeft tot gevolg dat afspraken uit de bestuursovereenkomst Nutriënten in Veenweiden Rijn-West niet worden nagekomen. Dit leidt tot imagoschade voor het hoogheemraadschap onder de KRW-partners. Daarnaast zal het draagvlak bij de agrarische sector voor het nemen van maatregelen voor het realiseren van KRW-doelen afnemen.

Datum
28 november 2014

Financiële consequenties

Voor het aangaan van de overeenkomst is ruim voldoende uitvoeringskrediet beschikbaar binnen het reeds beschikbaar gestelde krediet voor het strategieprogramma Kader Richtlijn Water (09.29448). De kosten die samenhangen met deze overeenkomst zijn binnen het KRW-programma opgenomen in de begroting 2015 en de meerjarenraming 2015-2018.

Dat de uitgaven voor het KRW-programma substantieel lager zijn dan het beschikbaar gestelde krediet komt doordat zo veel mogelijk gebruik wordt gemaakt van subsidiemogelijkheden en strategische samenwerking met interne en externe partijen. Onderhavige samenwerking is daar een voorbeeld van. De uitvoering van het project leidt niet tot verhoging van de beheerkosten van het hoogheemraadschap.

Communicatieaspecten

Samen met WLD en de andere projectpartners zal een communicatieplan worden uitgewerkt. Hierin zal aandacht worden gegeven aan de voorbeeldfunctie van het project ten aanzien van de wijze hoe het hoogheemraadschap de tweede planperiode van de KRW samen met de omgeving en in synergie met derden wil uitvoeren.

Natuur- en milieuconsequenties

De groenblauwe diensten zijn gericht op het verkleinen van de nutriëntenbelasting van het oppervlaktewater, het beperken van de effecten van de nutriëntenbelasting op het watersysteem door mitigerende maatregelen en op het stimuleren van de ecologie. Ze hebben betrekking op aanleg, beheer, kennisontwikkeling en kennisverspreiding. Daarnaast zal er aandacht zijn voor het beperken van de emissie van gewasbeschermingsmiddelen.

Overige consequenties en vervolg

Het hoogheemraadschap zal samen met WLD en de andere partijen die bij het nieuwe stelsel Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer betrokken zijn, verkennen hoe het project vanaf 1 januari 2016 onder het stelsel voor agrarisch natuurbeheer en met middelen van het derde Plattelands Ontwikkelings-Programma (POP3) kan worden voortgezet en verbreed.

Bijlagen

1. Samenwerkingsovereenkomst met WLD voor collectieve levering van groenblauwe diensten in 2015 (14.57581)
2. Projectvoorstel Collectieve levering van groenblauwe diensten 2015, 7 november 2014, Vereniging agrarisch natuur- en landschapsbeheer Water, Land & Dijken (14.57438)
3. Conceptbesluit (14.54760)

Hoofd afdeling Watersystemen

 J

hoogheemraadschap
**Hollands
Noorderkwartier**

Vereniging Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer

[redacted]
Water, Land & Dijken
Slenkstraat 70
1441 MS PURMEREND

Datum
19 april 2021

Uw kenmerk
21008/1093/AK/JK

Contactpersoon
[redacted]

Dossiernummer
HHNK/16001160

Registratienummer
21.0261432

Telefoonnummer
[redacted]

Bestelnummer
DO-21-03133

Onderwerp
Financiering inzet baggerpomp in
natuurgebieden 2021 en 2022

Geachte [redacted]

Hiermee bevestigen wij onze financiële bijdrage aan de inzet van de baggerpomp in natuurgebieden in Laag-Holland in 2021 en 2022. De inzet van de baggerpomp draagt bij aan de verbetering van de waterkwaliteit en biodiversiteit in Laag-Holland en dat sluit daarmee aan bij onze doelen voor Gezond Water. De inzet van de baggerpomp is tot onze spijt in de afgelopen jaren afgenomen. We hopen dat u de boeren in deze natuurgebieden kunt stimuleren de inzet weer toe te laten nemen.

Wij verlenen u opdracht voor de coördinatie en uitvoering van de bijbehorende baggerregeling natuurgebieden 2021 en 2022, uitgaande van de vergoeding van de door u werkelijk gemaakte kosten tot een maximum bedrag van [redacted] conform uw offerte van 23 maart 2021. Deze dienst is niet BTW-plichtig.

Op al onze offerteaanvragen, aanbiedingen, opdrachten en overeenkomsten zijn uitsluitend de 'Algemene Waterschapsvoorwaarden voor het verstrekken van opdrachten tot het verrichten van diensten 2018 (AWVODI-2018)' van toepassing met de eventuele aanpassingen die voor het sluiten van deze overeenkomst schriftelijk zijn overeengekomen. Deze voorwaarden kunt u vinden op de website www.hhnk.nl/inkoopvoorwaarden
Andere voorwaarden op deze overeenkomst worden niet aanvaard.

Wij verzoeken u om op uw factuur voor 2021 het bestelnummer DO-21-03133 te vermelden. Voor 2022 maken wij begin volgend jaar een nieuw bestelnummer aan. Wilt u bij correspondentie onze contactpersoon, ons registratienummer en eventueel dossiernummer vermelden? Verder wijzen wij u erop dat wij facturen zonder ons bestelnummer niet in behandeling kunnen nemen en per ommegaande zullen retourneren.

Hoogheemraadschap
Hollands Noorderkwartier
Postbus 250, 1700 AG Heerhugowaard
Stationsplein 136, 1703 WC Heerhugowaard

T 072-5828282
post@hhnk.nl
www.hhnk.nl

NL66 NWAB 0636 7537 78
BTW-nummer:
NL8113.36.487.B01
KvK 37161516

Registratienummer
21.0261432

Pagina
2 van 2

Datum
19 april 2021

Met vriendelijke groet,

Programmamanager Gezond Water
Afdeling Watersystemen

NB: Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier ontvangt uw factuur graag in elektronisch formaat op ons PEPPOL/
Simplerinvoicing adres: 00000001811336487000 (OIN nummer). Bent u nog niet aangesloten op het PEPPOL netwerk, dan kunt
u uw facturen in UBL/XML mailen naar e-facturen@hhnk.nl. Nog niet in staat om ons een elektronische factuur of UBL/XML
factuur te sturen? Stuur dan uw PDF naar facturen@hhnk.nl. Overige correspondentie ontvangen wij graag via post@hhnk.nl.

Eindrapportage project

‘Samen werken aan schoon water 2015’

Mannen op een kluitje kijkend naar een kluit – workshop bodemstructuur, West-Graftdijk

Samenwerkingsproject Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, Vereniging Agr. Natuur- en Landschapsbeheer Water, Land & Dijken en Provincie Noord-Holland

Looptijd: 1 januari 2015- 31 december 2015

Projectleider: J

Inhoudsopgave

	Blz.
1. Inleiding	3
2. Aanpak	6
3. Resultaten diensten	8
4. Controle en sanctionering	16
5. Monitoring	17
6. Communicatie	17
7. Lessen, bevindingen en aanbevelingen	18
8. Financiën	19

Colofon

Uitgave van: Water, Land & Dijken
Slenkstraat 70
1441 MS PURMEREND
0299-437463

Auteurs: Annemarie Koelemeijer
Paul Terwan

Foto's: Loek Londo

Versie: definitief

Datum: 19-01-2016

1. Inleiding

Collectieven aanpak van groenblauwe diensten

In het werkgebied van het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (HHNK) liggen nog aanmerkelijke wateropgaven. De belangrijkste: het verder verbeteren van de waterkwaliteit (chemisch en ecologisch), het vergroten van de waterbergingscapaciteit en het beperken van oeverafslag. Zo liggen er bijvoorbeeld specifieke opgaven vanuit de Kaderrichtlijn Water (KRW) en Natura 2000. Agrariërs kunnen een belangrijke rol vervullen in het dichterbij brengen van de geformuleerde doelen. In het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer en het Nutriëntenadvies Rijn-West zijn aan de landbouw ook expliciet taken meegegeven. Omdat water zich niet stoort aan perceels- en bedrijfsgrenzen, ligt het voor de hand om op zijn minst een deel van de maatregelen in groepsverband te treffen. Agrarische natuurverenigingen zijn in dit opzicht een interessante partij – zij kunnen en willen het waterbeheer (in het verlengde van het agrarisch natuurbeheer) graag op zich nemen. Een belangrijk deel van de extra watergelden in het derde plattelandsontwikkelingsprogramma (POP-3) zal bovendien via de nieuwe gebiedscollectieven gaan lopen. Met het oog op het nieuwe stelsel voor agrarisch natuurbeheer, waarin de provincies vanaf 2016 zelfs exclusief zaken doen met gebiedscollectieven, oefende Water, Land & Dijken (WLD) al met collectief zakendoen in de zogeheten GLB-pilot (2011-2014).

In 2014 geoefend met collectieve levering van vijf waterdiensten

Voor Water, Land & Dijken is overigens het leveren van waterdiensten niet helemaal nieuw: WLD voert al enkele jaren diensten uit voor Het hoogheemraadschap, en wel op drie terreinen: inzet van de baggerspuit, ecologisch berm- en dijkbeheer en verwerking en benutting van ‘humest’ (gecomposteerd maaisel van bermen, dijken en sloten). De afnemers van deze laatste dienst zijn naast Het hoogheemraadschap de gemeenten Wormerland, Edam-Volendam en Purmerend. Ook in enkele andere gebieden (bijv. Rijnland, Stichtse Rijnlanden, Amstel, Gooi en Vecht, Noorderzijlvest) laten de waterschappen – al dan niet experimenteel – groenblauwe diensten uitvoeren door agrariërs of agrarische natuurverenigingen.

Vooruitlopend op een structurele regeling toonde HHNK in 2013 interesse in het oefenen met de collectieve contractering van groenblauwe diensten. Al in 2011 heeft HHNK een groslijst van diensten laten opstellen, waaruit een selectie is gemaakt van inhoudelijk en bestuurlijk kansrijke. WLD heeft op zijn beurt een overzicht gemaakt van kansrijke maatregelen in en buiten zijn werkgebied waarbij WLD de regiovoering zou kunnen hebben. Op basis daarvan hebben HHNK en WLD een overeenkomst gesloten voor de uitvoering van vijf diensten in 2014:

- het uitvoeren van tien ‘erfscans’ als inventarisatie van mogelijkheden om de erfafspoeling te beperken;
- het verwerken en bewerken van maaisel uit sloten, oevers, bermen etc. Zo is er bijvoorbeeld geëxperimenteerd met een nieuwe composteringstechniek (*bokashi*);
- aanleg en beheer van 2,5 km natuurvriendelijke oevers (NVO’s) in Laag Holland (polder Zeevang) en West-Friesland (polder Grootslag);
- natuurvriendelijk beheer van sloten en oevers (122 km) in de polders Mijzen en Zeevang;
- aanleg van 19 km FAB-randen (beperken bestrijdingsmiddelengebruik door inzet natuurlijke vijanden) en 3,5 km bufferranden in combinatie met natuurvriendelijk sloot- en oeverbeheer in de akker- en tuinbouw.

Verbreed project in 2015

De overeenkomst tussen HHNK en WLD bestreek één jaar, maar met de uitdrukkelijke intentie om daaraan nog een tweede jaar toe te voegen, bij voorkeur ook met verbrede financiering. Omdat waterkwaliteit en collectief zakendoen ook tot de beleidsterreinen van andere overheden dan HHNK behoren, en omdat er sprake is van belangrijke neveneffecten voor milieu, natuur, landschap en cultuurhistorie, liggen er interessante raakvlakken tussen de inzet van rijk en provincies en de inzet van de waterschappen, zowel inhoudelijk als organisatorisch.

Daarom is in 2015 de Provincie Noord-Holland bij het project aangesloten als co-financier.

Doelstellingen HHNK, WLD en Provincie NH

Voor HHNK ligt het belang vooral in de volgende aspecten:

- uitvoering geven aan het Collegebesluit om te starten met het implementeren van een beperkte set groenblauwe diensten in het veenweidegebied;
- uitvoering geven aan het waterbeleid in het algemeen en het beleid ten aanzien van waterkwaliteit in het bijzonder;
- uitvoering geven aan de afspraken in het kader van het Nutriëntenadvies Rijn-West voor het werkgebied van WLD. Daarbij gaat het niet alleen om veehouderij maar ook om de open-teeltsectoren binnen het werkgebied van WLD (akker- en tuinbouw, waaronder bollenteelt);
- uitvoering geven aan het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW) voor het werkgebied van WLD.
- voorsorteren (qua inhoud, aanpak en financiering) op het nieuwe GLB en het POP-3, en op cofinanciering door andere overheden en private partijen.

Daarnaast heeft Water, Land & Dijken de volgende doelen (die uiteraard ook voor HHNK en Provincie NH van belang zijn):

- Oefenen met groenblauwe diensten, en wel langs drie sporen: opschalen van diensten die zich hebben bewezen, inzetten van deze diensten in nieuwe sectoren (van het veenweidegebied naar de plantaardige sectoren) en experimenteren met nieuwe diensten.
- Onderzoeken of er voldoende animo is onder agrariërs voor deze diensten.
- Ervaring opdoen met 'collectief zakendoen', waarbij WLD naar de overheid toe de rol vervult van hoofdaannemer en in het gebied de uitvoering (werving, contractering, controle, uitbetaling) zelf ter hand neemt.
- Uitoefenen van sturing op de invulling en situering van maatregelen, zodanig dat er effectiviteitswinst wordt geboekt.
- Oefenen met een efficiënte uitvoering. Door de uitvoering in het gebied te leggen, kan deze tegen lagere kosten plaatsvinden dan bij uitvoering door de overheid, zo leerde de GLB-pilot die WLD de afgelopen jaren uitvoerde.

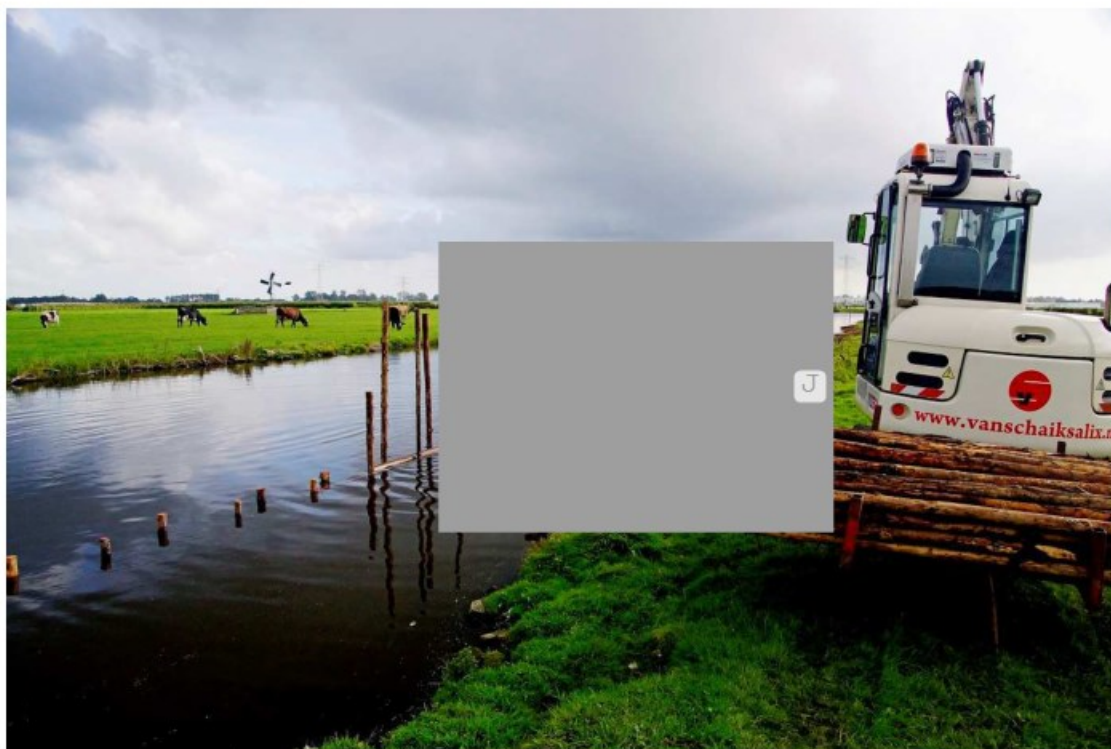
De voornaamste redenen voor Provincie Noord-Holland om bij te dragen aan het project zijn:

- het project anticipeert op het zakendoen met collectieven zoals dat vanaf 2016 gestalte krijgt. Ook voor het waterbeheer, want belangrijke nieuwe geldstromen voor agrarisch waterbeheer gaan via de collectieve aanpak lopen.
- Experimenten met natuurvriendelijk beheer van sloten en oevers in de akker- en tuinbouw. Bij het opstarten in 2014 van de FAB-dienst bleek dat dit een belangrijke lacune is en dat er veel ideeën leven voor een andere dan de huidige aanpak (veelal klepelen).

- Opschalen van de aanpak met FAB-randen als leverancier van functionele agrobiodiversiteit (FAB) en als bufferzone langs oppervlaktewater.
- Het project oefent met 'sturing' op kwaliteit (qua inhoud en ruimtelijke situering) bij nieuwe typen diensten. Dit is een cruciaal punt in het nieuwe subsidiestelsel, maar voor 'blauwe diensten' nog maar mondjesmaat beproefd in de voormalige GLB-pilots. Datzelfde geldt voor het 'zakendoen' in bedrijfstakken waar hiermee nog weinig ervaring is (zoals de tuinbouw).

Leeswijzer

In de volgende paragrafen gaan we eerst in op de gevolgde aanpak, daarna op de resultaten van en ervaringen met de diensten, de verrichte communicatieactiviteiten en ten slotte op de lessen uit het project.

Aanleg natuurvriendelijke oever Krommeniewoudpolder

2. Aanpak

In samenspraak met HHNK en Provincie NH is in 2015 een vervolg gegeven aan de groenblauwe diensten die in 2014 opgestart waren met daarnaast nog enkele nieuwe innovatieve onderdelen:

Geselecteerde maatregelen:

1. Voortzetten van enkele lopende diensten, deels in aangepaste vorm:
  - a. Beperken erfafspoeling: implementeren van een aantal maatregelen uit de erfscans, verkennen hoe deze maatregelen kunnen worden gefinancierd en verbeteren van de voorlichting en procedures over afspoeling beperkende maatregelen bij bouwplannen.
  - b. Compostering maaisel en ander organisch materiaal: voortzetten van de activiteiten op de huidige 'humest'-bedrijven en verkennen van de mogelijkheden om de afzet te verbeteren.
  - c. Voortzetting van het natuurvriendelijk beheer van sloten en oevers in het veenweidegebied van Laag Holland.
2. Uitbreiden / opschalen van enkele diensten. Met name:
  - a. Uitbreiding van het aantal natuurvriendelijke oevers. WLD denkt nog een behoorlijke lengte aan NVO's te kunnen contracteren, ditmaal met name buiten het veenweidegebied van Laag Holland.
  - b. Experimenten met natuurvriendelijk beheer van sloten en oevers in de akker- en tuinbouw. Bij het opstarten van de huidige FAB-dienst bleek dat dit een belangrijke lacune is en dat er veel ideeën leven voor een andere dan de huidige aanpak (veelal klepelen). Streven is om hier op zo'n 80 km natuurvriendelijk onderhoud te organiseren.
  - c. Opschalen van de aanpak met FAB-randen als leverancier van functionele agrobiodiversiteit (FAB) en als bufferzone langs oppervlaktewater. Naast de Beemster en West-Friesland denkt WLD hiervoor animo te vinden in andere akker- en tuinbouwgebieden. We denken te kunnen opschalen tot zo'n 45 km.
3. Enkele nieuwe activiteiten:
  - a. Tijdelijke peilverhoging. Deze dienst maakte ook al onderdeel uit van het projectplan voor 2014, maar is voor het veenweidegebied van Laag Holland overgeheveld naar het aparte projectplan 'Kwaliteitsimpuls weidevogels' dat door Laag Holland zal worden gefinancierd. Buiten Laag Holland liggen echter ook mogelijkheden, die we in 2015 willen verkennen en waar mogelijk benutten.
  - b. Stimuleren van onderwaterdrainage in de Zeevang. In het kader van de FES-gelden voor de westelijke veenweiden is in de Zeevang geld beschikbaar voor het aanleggen van onderwaterdrainage. Hiervoor wordt een subsidieregeling in het leven geroepen. WLD zou hierbij graag de rol spelen van (gedelegeerd) uitvoerder door een loketfunctie te vervullen en de werving van deelnemers op zich te nemen, onder meer door (via voorlichting) de voordelen voor agrariërs beter voor het voetlicht te brengen.
  - c. Kennisverspreiding over duurzaam beheer van grasland en bodem, onder meer van belang voor vermindering van de nutriëntenemissies naar het grond- en oppervlaktewater.

Alle uitvoeringsaspecten in eigen hand

In het project heeft WLD alle aspecten van de uitvoering van diensten in eigen hand gehad:

- Selectie van locaties en deelnemers
- Contracteren van individuele deelnemers
- Controle en sanctionering aan de hand van controle- en sanctieprotocollen
- Administratie en uitbetaling
- Monitoring, onderzoek en evaluatie

- Communicatie
- Verantwoording en rapportage

In het project is wel samengewerkt met andere partijen (Agrarische Natuurvereniging West-Friesland, Louis Bolk Instituut, Broos water), maar de projectleiding lag steeds bij WLD.

Werkgebied

De diensten zijn uitgevoerd in het werkgebied van WLD (Laag Holland en het gebied Bergen-Egmond-Schoorl), West-Friesland en de Kop van Noord-Holland. Hierbij heeft WLD samengewerkt met ANV West-Friesland. De diensten natuurvriendelijk oever- en slootbeheer en akkerranden zijn ook in West-Friesland en de Kop van NH gecontracteerd; de werving en begeleiding van deelnemers en de controle in het veld is hier door ANV West-Friesland d.m.v. inzet van hun veldmedewerkers ter hand genomen. Er zijn diensten gecontracteerd in zowel landbouwgebieden als in natuurgebieden met boerenbeheer. Daarbij is gezocht naar een goed evenwicht en zijn maatregelen vermeden die duidelijk tot de verantwoordelijkheid van terreinbeherende organisaties behoren.

Sturing / regie

Voor de effectiviteit van de diensten is het van groot belang dat de diensten op de juiste plek terechtkomen en goed worden uitgevoerd. Daarnaast zijn relatief lage uitvoeringskosten van belang. Daarom heeft WLD regie gevoerd op de situering, de uitvoering door de deelnemers en de uitvoeringsefficiëntie van de eigen organisatie. Belangrijke elementen daarin waren:

- Persoonlijke benadering van (potentiële) deelnemers, dus niet via openbare intekening. WLD heeft eerst de passende typen ondernemers gezocht en/of de locaties waar het hoogste ecologisch rendement werd verwacht.
- Het ecologische rendement wordt soms (mede) bepaald door de 'robuustheid' (in termen van lengte of oppervlakte) en de mate van aaneengeslotenheid van diensten. Dat is bijvoorbeeld het geval bij ecologisch sloot- en oeverbeheer, waar o.a. is ingezet op geconcentreerde inzet in twee polders.
- De WLD-veldmedewerkers hebben niet alleen een cruciale rol gespeeld bij het vinden van deelnemers en locaties, maar ook bij het controleren van de gecontracteerde diensten. Daarmee is sterk gestuurd op een goede uitvoering van de diensten.
- Afgezien van het hoge controlepercentage (dat niet representatief is voor de toekomst) heeft WLD ingezet op uitvoering tegen lage kosten. Bijvoorbeeld doordat de veldmedewerkers een belangrijk deel van de controles kunnen combineren met het andere werk dat ze voor WLD doen (zoals het weidevogelbeheer). Maar ook door een professionele uitvoeringsorganisatie waar het gaat om administratie en financiën: hiervoor is een volledig digitaal systeem beschikbaar waaruit met een simpele muisklik alle relevante gegevens naar boven zijn te halen.

Prachtige bloemenweelde in de eenjarige FAB akkerrand

3. Resultaten diensten

Hieronder wordt per dienst de resultaten en ervaringen beschreven:

3.1 Aanpak erfafspoeling

In het kader van het project was het doel om twee activiteiten te ondernemen:

- a. *Op basis van de 10 uitgevoerde erfscans selecteren we in samenspraak met de betrokken bedrijven de meest zinvolle of urgente maatregelen om de erfafspoeling te verminderen. Van de bedrijven die zijn 'gescand' hebben er drie bouwplannen voor de korte termijn. Deze bedrijven zullen hierbij worden begeleid, onder meer door het verkennen van de subsidiemogelijkheden (bijv. onder het POP-3). Uitgangspunt is dat de veehouder zelf ook altijd een bijdrage levert.*
- b. *Naast investeringen bij verbouw of nieuwbouw zijn er ook maatregelen die op kortere termijn en op een groter aantal bedrijven toepasbaar zijn. WLD zal in samenspraak met HHNK de voorlichting hierover en de procedures hiervoor verbeteren. Het laatste is vooral bedoeld om in een vroeg stadium de mogelijkheden voor afspoeling beperkende maatregelen te kunnen meenemen in de planvorming.*

Resultaten

a. In 2015 is meerdere keren contact geweest met de vier agrariërs die tijdens de uitgevoerde erfscan in 2014 hadden aangegeven bouwplannen te hebben of daar al mee bezig waren. Allen waren niet verder gekomen met hun bouwplannen, wegens privé omstandigheden of problemen en vertraging rondom de omgevingsvergunning. De beoogde begeleiding kon daarom niet gegeven worden. Om de voorlichting over erfafspoeling naar veehouderijen in Laag Holland te verbeteren is er overleg geweest met HHNK, die aangaf te werken aan plan Factor C, een nieuwe aanpak voorlichting erfafspoeling. Het idee was om de WLD leden hierbij te betrekken, echter is het plan nog in ontwikkeling met uitloop naar voorjaar 2016.

Ervaringen

Uit het veld blijkt dat agrariërs geen directe noodzaak of belang zien om hun erf aan te passen ter vermindering van de erfafspoeling. De kosten zijn hoger dan de baten is hun idee, en zolang de regel- en wetgeving die ruimte nog toelaat zullen agrariërs niet hun erf aanpassen. Ook bij bouwplannen is er geen verplichting om erfafspoeling maatregelen mee te nemen. Bij het indienen van een omgevingsvergunning zou dit meer aandacht moeten krijgen, vooral in de vorm van voorlichting en advies waarna bouwplannen wellicht nog aangepast kunnen worden. Pas bij het adviseren en attenderen op makkelijk toepasbare maatregelen zonder te hoge kosten wordt de agrariër enigszins nieuwsgierig. Dit is de ervaring n.a.v. de gesprekken met de agrariërs met bouwplannen. Ondertussen wordt er landelijk door diverse waterschappen aandacht besteed aan erfafspoeling, lopen er pilotprojecten en het loont om de ervaringen hiervan te inventariseren om gericht veehouderijen in Laag Holland te adviseren.

3.2 Verwerking van maaisel en ander organisch materiaal

HHNK en WLD hebben al een samenwerking in de verwerking van maaisel in het kader van het zogeheten 'humestproject'. WLD zoekt naast prolongeren van het project ook naar mogelijkheden voor verbreding zodat door recycling van zoveel mogelijk gebiedseigen organisch materiaal de kringloop van organische stof beter kan worden gesloten en de maaiveldafval wordt beperkt.

In 2014 heeft WLD in samenwerking met het Louis Bolk Instituut en Agriton al geëxperimenteerd met een vorm van compostering met koude vergisting waardoor er meer organische stof behouden blijft.

Deze vorm heet 'bokashi', een Japans woord dat staat voor 'goed gefermenteerd organisch materiaal'. Het is een zeer efficiënte wijze om organisch restmateriaal terug te geven aan de bodem met de akkerbouw, tuinbouw en bollenteelt als potentiële afzetmarkten. Bokashi is een kuil bestaande uit bermmaaisel (vanuit het WLD- HHNK), diverse lagen zeeschelpkalk, kleimineralen en Microferm, een preparaat van bacteriën, schimmels en gisten dat zorgt voor de fermentatie. Dit is een anaeroob proces, daarom wordt een bokashi hoop luchtdicht afgesloten voor ca. 10 weken.

Resultaten

In 2015 is er een tweede bokashi proef gedaan, wederom op het biologische vleesveebedrijf van [J] [J] in Oosthuizen. Dit keer zijn er drie varianten ingekuild, naast bokashi ook een kuil met melasse en een kuil zonder toevoegingen. Vanuit HHNK [J] was er ruimte om het Louis Bolk bij deze experimenten te betrekken ter verkenning naar alternatieve mogelijkheden om maaisel en andere reststromen geschikt te maken voor landbouwkundig gebruik. Tijdens het gehele proces, zowel vooraf bij het inkuilen als bij het openen van de kuilen zijn er monsters afgenomen om de voeder- en mestwaarde te meten en analyseren. Ook is bij het openen van de kuilen het materiaal beoordeeld op structuur en geur. Bij de fysieke beoordeling zagen we geen verschil tussen bokashi en de kuil zonder toevoegingen. Wel gaven de voederanalyses aan dat in bokashi meer omzetting heeft plaatsgevonden (lager suikergehalte en meer melkzuur). De bevindingen zijn te lezen in de rapportage die Louis Bolk heeft geschreven over deze bokashi proef, zie *bijlage 1*.

Het materiaal is ondertussen afgenomen door bollenteler [J] in de Kop van NH en heeft dit najaar 4 verschillende percelen ingezaaid met verschillende groenbemesters:

- Blanco
- Ingekuild materiaal uit het watersysteem
- Ingekuild materiaal uit het watersysteem met extra toevoeging van melasse
- Ingekuild materiaal uit het watersysteem met toevoeging van Bokashi ingrediënten

Ervaringen

Op het eerste oog heeft bokashi een betere bemesterende waarde als standaard ingekuild materiaal. Toch is de vraag of bokashi nou echt die meerwaarde heeft omdat het inkuilen een heel secuur en arbeidsintensief proces is en de kosten voor de voorbereiding van bokashi hoger ligt dan humest. Pas in het voorjaar kan er op het bedrijf van [J] definitief beoordeeld worden welk perceel het best begroeid is en dus welke groenbemester de meeste waarde heeft.

3.3 Aanleg en beheer van natuurvriendelijke oevers (NVO's)

Natuurvriendelijke oevers bevorderen de biodiversiteit van zowel planten als dieren door aanwezigheid van meerdere biotopen op het grensvlak van land en water. Het draagt bij aan de waterkwaliteit, dient als extra waterbergingscapaciteit en het beperkt twee belangrijke problemen: oeverafslag en baggervorming.

Resultaten

In drie regio's in Laag Holland zijn er conform KRW richtlijnen natuurvriendelijke oevers aangelegd met natuurlijk materiaal (wilgentenen) waarachter zich een moeraszone ontwikkelt:

*in Waterland-Oost is in totaal 702 meter aan waterinwaartse natuurvriendelijke oever aangelegd.

*In de Krommeniewoudpolder is in totaal 2165 meter aan waterinwaartse natuurvriendelijke oever aangelegd .

*In de Eilandspolder is 543 meter aan waterinwaartse natuurvriendelijke oever aangelegd .

Bijlage 2: overzichtskaart locaties Waterland

Bijlage 3: overzichtskaart locaties Krommeniewoudpolder

Bijlage 4: overzichtskaart locaties Eilandspolder

De oevers zijn volgens KRW voorschriften aangelegd, dat wil zeggen dat de oevers minimaal 3 meter vanaf de kant zijn aangelegd waarbij rekening gehouden is met het feit dat er een baggeropdracht in het gebied aanwezig was. Met de bagger die eerst op de kant en later in de kant is geplaatst is er een talud gemaakt waarbij er rekening is gehouden met een amfibische zone, een aquatische zone en een oeverzone.

Er is gekozen voor het gebruik van bagger om een talud aan te leggen (horende bij de KRW oever) omdat er in de begroting geen post opgenomen was voor aanvoer met grond. Er was sprake van een dusdanige oeverafslag dat verdere afgraving door de agrariër voor vorming van het talud geen optie was en er nu een mooie combinatie gemaakt kon worden met de baggeropdracht.

Beheer en onderhoud

Na aanleg is de grondgebruiker verantwoordelijk voor het beheer van de oevers. Deze verplichting is contractueel met de grondgebruiker vastgelegd. Om ervoor te zorgen dat ieder de juiste kennis hiervan heeft is er 30 november een workshop hierover gegeven door veldmedewerker Marco v.d. Lee.

Tijdens de workshop zijn de agrariërs interactief betrokken en er is veel aandacht geweest voor de verschillende varianten (1 m, 2 m en 3 m) en het effect hiervan op de biodiversiteit in het water, in de moeraszone en op het land. Ook de experimenten zijn besproken waarbij bagger of rietkrabsel is aangebracht met als doel; zorgen voor een snellere opstart van de vegetatie. Voor wat betreft het beheer zijn de varianten besproken die resulteren in meer riet of meer bloemrijke vegetatie en hoe om te gaan met weidevogelbeheer en natuurvriendelijke oevers.

Ervaringen

De selectie, prioritering en vormgeving van de NVO's is in nauw overleg gegaan met HHNK. Hier waren zowel de afdeling projecten, beleid, vergunningen, gebiedsbeheerders en de grondgebruikers bij betrokken. Onderweg in het proces bemerkte WLD verschil in interpretatie tussen deze HHNK afdelingen, er was duidelijk verschil in filosofie, handelwijze en argumentatie tussen beleid en praktijk. Een voorbeeld: Voor een natuurvriendelijke oever die voldoet aan de KRW is doorzicht in het water noodzakelijk, om de ondergedoken waterplanten in de tertiaire zone te kunnen laten groeien. In het veenweidegebied is dit niet altijd aanwezig door veel zwevend bagger in het water. Een KRW oever kan dan niet zijn doel dienen, echter beleid was overheersend aan praktijk.

Het was hierdoor voor WLD enigszins balanceren om met elkaar het doel (aanleg KRW NVO's) voor ogen te houden en alle betrokkenen daarin mee te nemen, rekening houdend met ieders belangen. Toch is dit leerproces zeker van nut geweest, er is absoluut een betere samenwerking ontstaan en meer begrip van elkaars werkwijze en belangen.

Serieuze afkalving èn werk in de Krommeniewoudpolder

3.4 Natuurvriendelijk beheer van oevers en waterlopen

Sloten en oevers vormen in een gebied als Laag Holland een belangrijk, maar nog onderbelicht biotoop. Daarom is een dienst ten tijde van de GLB-pilot ontwikkeld om te oefenen met een combinatie van natuurvriendelijk sloot- en oeverbeheer. Die combinatie bestaat uit baggerpompen, natuurvriendelijk slootkantbeheer en natuurvriendelijk slootonderhoud. Voor deze dienst gelden de volgende voorwaarden:

1. De sloot en oever zijn ecologisch kansrijk. Zo zijn hoogwatersloten kansrijker dan laagwatersloten. Weinig kansrijke sloten en oevers zijn bijvoorbeeld doodlopende sloten, sloten en oevers die langs een veepad zijn gelegen, oevers die versterkt zijn met hard beschoeiingsmateriaal en oevers die vooral uit riet bestaan.
2. Voorrang krijgen sloten die zijn gelegen in een gebied waar een aaneengesloten cluster van ecologisch beheerde sloten kan worden gerealiseerd.

Resultaten

In opvolging van het 2014 project is het natuurvriendelijk oever- en slootbeheer opgeschaald naar niet alleen in grasland gebied maar ook in akkerbouw en bollenteelt gebieden in West-Friesland en de Kop van NH.

Bijlage 5: overzichtskaarten locaties oever- en slootbeheer

Oever- en slootbeheer in grasland

Doelstelling was 120 km slootkant contracteren, in totaal is er in Laag Holland 167 km gecontracteerd. De extra kilometers zijn erbij gekomen dankzij cofinanciering vanuit een apart Laag Holland project genaamd 'Kwaliteitsimpuls'. Ook in dit project lag de opdracht voor natuurvriendelijk oever- en slootbeheer en beide opdrachten zijn samengevoegd.

Over het algemeen is het beheer goed uitgevoerd, er is op 16 km gesanctioneerd i.v.m. bagger op de kant. De kant van het perceel moet juist 2m. vrij blijven van mest en bagger om uitspoeling naar het water te verminderen. De betreffende meters zijn dan ook niet uitbetaald.

Oever- en slootbeheer in akkerbouw

Vergeleken met het natuurvriendelijk oever- en slootbeheer in graslandgebieden staat dit beheer in de akker- en tuinbouw nog in de kinderschoenen. Redenen daarvoor zijn o.a. de vaak steilere taluds en smallere sloten. De slootschonen wordt vaak in een hele polder door één loonwerker uitgevoerd, en er is sprake van terughoudendheid bij akkerbouwers vanwege het risico van uitkruidruk vanuit de rand het perceel in. Deze dienst is gecontracteerd in Laag Holland, West-Friesland en de Kop van NH en bestaat uit zowel akkerrand deelnemers die de combinatiedienst hadden (akkerrand plus oever- en slootbeheer) als los gecontracteerd bij akkerbouwers.

Doelstelling was 80 km contracteren, er is 73 km gecontracteerd waarvan op 17 km niet het juiste beheer is uitgevoerd.

Ervaringen

Vooraf in West-Friesland en in de Kop van NH hebben de deelnemers het beheer niet goed uitgevoerd. De beheervoorwaarden zoals contractueel vastgelegd waren als volgt:

Voorwaarden voor uitvoering van natuurvriendelijke slootschonen zijn:

1. De sloot wordt natuurvriendelijk geschoond (ecoreiniger, maaikorf of maai/harkcombi)
2. Het slootvuil wordt minimaal 2 meter uit de kant gezet, op het perceel. In het najaar wordt het taludmaaisel en slootvuil met grondbewerking meegenomen en daarna ondergewerkt. Het mag niet in of op de kant blijven liggen.

Voorwaarden voor uitvoering van het oeverbeheer zijn:

Hier zijn drie varianten voor, uw keuze staat vermeld onder aan de perceelkaart. De voorwaarden zijn:

1. Indien gekozen voor variant 1 maait of klepelt u het talud niet
2. Indien gekozen voor variant 2 maait of klepelt u wanneer het u uitkomt, echter er moet altijd een vegetatierand van 30 cm boven de waterlijn blijven staan zodat het maaisel niet in het water terecht kan komen.

Alleen pleksgewijze onkruidbestrijding is toegestaan.

Let op: Bij inzet van een loonwerker voor uw oever- en slootkantbeheer informeert u deze over de voorwaarden voor uitvoering en ziet u toe op de juiste werkwijze.

De niet uitgevoerde beheervoorwaarden waren over het algemeen:

- *niet laten staan van de vegetatierand 30cm vanaf waterlijn
- *maaisel of bagger is de kant blijven liggen/niet ondergewerkt

Bagger in de kant gelegd= afgekeurd oeverbeheer

De akkerbouwers en bollentelers zien wel het nut van de vegetatierand van 30 cm. maar hun cultuur is hoe kaler en zwarter het talud hoe beter. Ze wilden ook de vrijheid hebben om zelf te bepalen wanneer en hoe vaak ze de kant klepelen of maaien. De beheervoorwaarden zijn naar deze wens aangepast. Echter hebben de deelnemers ondanks contractuele afspraken toch het beheer niet

aangepast. Ook zijn loonwerkers niet geïnformeerd of vonden de deelnemers het toch lastig vanwege het apart instrueren van de loonwerker, het soms moeten inschakelen van een andere loonwerker, organiseren ander materiaal, dat is allemaal extra bewerking, extra tijd/geld.

Hier loont het om extra voorlichting en uitleg te geven over agrarisch waterbeheer, over inzet van natuurvriendelijk apparatuur, over de effecten op de waterkwaliteit en vooral ook wat het agrarisch bedrijf eraan heeft. Begrip en inzicht maakt het makkelijker om van de standaard werkwijze af te stappen en nieuwe vormen van beheer uit te proberen. Goede begeleiding en kennisoverdracht hierbij is cruciaal, dit werkt ook motiverend voor de deelnemers.

3.5. Fab-randen en bufferstroken

Belangrijke waterkwaliteitswinst, met name op het vlak van pesticiden, kan worden geboekt door het aanleggen van zogeheten FAB-randen langs bouwland (FAB staat voor functionele agro-biodiversiteit). Daarbij helpen natuurlijke vijanden van plaagorganismen (die in de rand worden bevorderd) mee om het bestrijdingsmiddelengebruik in het perceel te verminderen. Ligt de FAB-rand naast een waterloop, dan fungeert hij tevens als bufferzone. Hiermee wordt dus een dubbelslag geslagen.

Uit eerdere akkerrand projecten is gebleken dat FAB-randen (bestaande uit een eenjarige bloemen zaadmengsel) het meest effectief zijn langs granen en aardappels. Omdat er ook deelnemers met andere soorten gewassen mee deden met een nultolerantie zoals bij bloemkool en een FAB-rand dus niet zijn functie zal hebben, was het ook mogelijk om een graskruiden akkerrand aan te leggen. Een gras-kruiden akkerrand van drie meter tussen sloot en gewas werkt als bufferstrook en vanwege deze afstand komt er bij het bespuiten minder bestrijdingsmiddel in de sloot terecht.

Resultaat

Onder het HHNK-WLD 2015 project is de aanleg van akkerranden opgeschaald naar 50 km. en is het werkgebied vergroot. In 2014 waren akkerranden aangelegd in Laag Holland en West-Friesland, in 2015 is daar ook de Kop van NH bijgekomen en zijn er ook randen aangelegd in de bollenteelt.

In totaal is 46,5 km aan akkerranden gecontracteerd. Na controle bleek 2,2 km niet aangelegd of niet goed beheerd. Dit geeft een eindresultaat van 44,3 km aan akkerranden.

Bijlage 6: overzichtskaarten locaties akkerranden

Studieclub

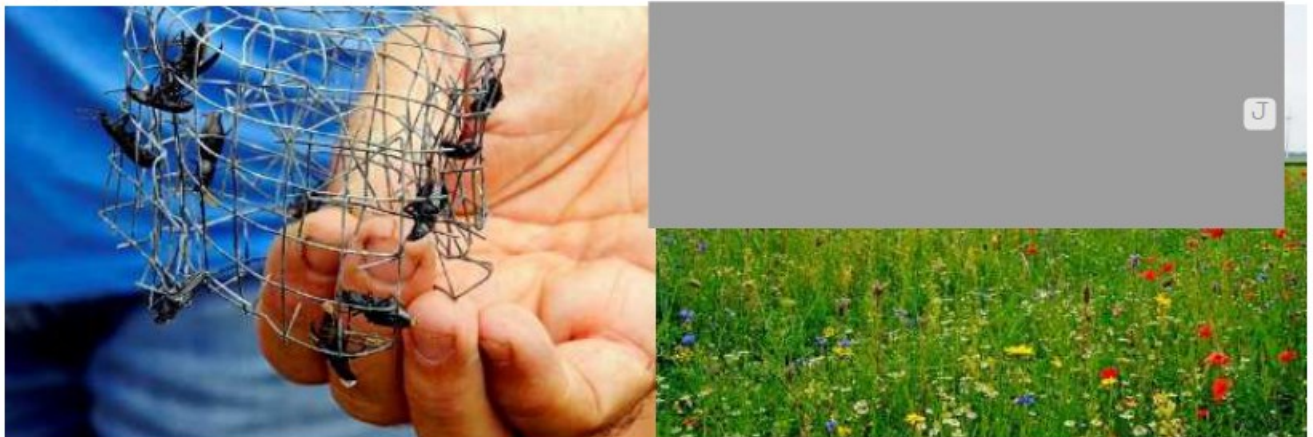
De akkerrand deelnemers vormden met elkaar een studieclub onder leiding van [REDACTED] van het Louis Bolk Instituut. Er zijn vier bijeenkomsten geweest waar het vooral ging om kennisoverdracht, ervaringen delen en het verder ontwikkelen van beheervormen van de akkerranden:

17 maart: startbijeenkomst, locatie: ANV West-Friesland, Obdam. Akkerranden beheerplan 2015 is doorgesproken met de deelnemers, randen konden op perceelkaarten ingetekend worden.

7 juli: 1^e veldexcursie, locatie: akkerbouwbedrijf Blaauboer in Middenmeer. Insectenvallen waren in het randen gezet om de plaaginsecten nader te kunnen bestuderen en vooral leren herkennen.

24 aug.: 2^e veldexcursie, locatie: akkerbouwbedrijf Van Kempen in Zuidoostbeemster. Ervaringen zijn uitgewisseld en in het veld zijn deze keer de larven en luizen bestudeerd.

Entomologie, kennis van insecten, er valt veel te leren over insecten die juist van nut zijn voor de bedrijfsvoering

18 nov.: evaluatiebijeenkomst, locatie: ANV West-Friesland, Obdam. Nabespreken van de resultaten en de ervaringen, zie onderstaand.

Ervaringen

De ervaringen waren dit jaar zeer verschillend, met drie gebieden, duidelijke cultuurverschillen, gewassoorten en het experimentele karakter dat het voor sommige deelnemers zoals de bollentelers had. Bij de meesten stonden de akkerranden prachtig in bloei, bij een aantal bleef het bij laag onkruid. De belangrijkste ervaringen en leerpunten:

- Door het lange koude voorjaar zijn de akkerranden over het algemeen pas laat opgekomen.
- Ook is er vaak (te) laat ingezaaid, pas in mei of begin juni. Ervaring leert dat wanneer de akkerbouwer tijd over heeft dan pas de akkerrand gaat inzaaien. Het is echter van belang dat er synergie is tussen de opkomst van het gewas en de opkomst van de akkerrand. Zo heeft de FAB rand en de bufferstrook de meeste functionaliteit. Het kwam nu voor dat tegen de tijd dat de akkerrand in volle bloei was, het gewas al was geoogst.
- Er was veel overlast van onkruid in de akkerrand. Vooral de deelnemers uit de bollenteelt hebben toen meteen rigoureuus de akkerrand compleet weggemaaid. De angst voor onkruid is daar hoog, terwijl er ook andere methoden zijn zoals hoog de koppen van het onkruid afmaaien, om die onkruiddruk te beperken. De deelnemers hebben echter zonder overleg met veldmedewerkers gemaaid. In deze gevallen is er dan ook gekort op de uitbetaling.
- Het is een grote stap om zelf te durven bepalen om minder te gaan bespuiten. De deelnemers werden geleerd om in het veld shadedrempels af te nemen, goed te kijken naar het aantal insecten/larven in het gewas en in de akkerrand. Aan de hand daarvan bepalen of er minder of anders gespoten kon worden. Het vergt best veel lef om het risico te nemen en te kijken of de FAB rand functie inderdaad werkt, met kans op schade aan gewas.
- De deelnemers waren van mening dat de vergoeding voor de productiederving niet realistisch was en dat je niet voor het geld mee moest doen met akkerranden.
- Een beheereis was dat de akkerrand moest blijven staan tot minimaal 1 september. Verzoek van de deelnemers was om deze eis aan te passen en het aan de akkerrand deelnemer over te laten. Als het gewas uit de grond is dan draagt een blijven de akkerrand bij aan biodiversiteit maar het kan zijn dat er andere plannen zijn met het perceel.

Hieruit blijkt wederom dat cultuur, gewoonte en vaste werkwijze onder akkerbouwers erg sterk is. Er valt nog veel winst te behalen in het bewuster laten worden van hun werkwijze, het gebruik insecticiden, herkennen van plaaginsecten en aanreiken van duurzame oplossingen.

Trots op de functionele akkerrand

Bijlage 7: samenvatting van de door de deelnemers ingevulde akkerrandverslag over hun ervaringen, genomen schadedrempels, motivatie en aanpassingen bespuitingen.

3.6 selectieve peilverhoging

De insteek was verkenning van mogelijkheden voor selectieve peilverhoging buiten Laag Holland. Deze activiteit is niet uitgevoerd omdat deze ook al onderdeel was van het eerder genoemde project 'Kwaliteitsimpuls'. Onder dat project heeft een verkenning plaatsgevonden in Noord-Kennemerland en is er een proef gedaan met selectieve peilverhoging bij twee agrariers. De ervaringen waren echter dat dit niet zo eenvoudig is vanwege hoog gelegen percelen, een lager slootpeil en veel losse percelen dus moeilijk om hele blokken te vormen voor de peilverhoging.

3.7 kennisontwikkeling en –verspreiding

Naast uitvoeringsgerichte diensten heeft WLD ook aan kennisontwikkeling en verspreiding gedaan, dit heeft zich toegespitst op het thema bodembeheer. De bodem staat immers centraal in de kringloop van een melkveebedrijf, vooral in het veenweidegebied. De benutting van de bodem bepaalt uiteindelijk sterk de bedrijfsresultaten. Er valt nog veel te leren over het effect van bodemkwaliteit en –beheer op de grasproductie en over manieren om de bodem beter te benutten.

Een goede bodemkwaliteit en vooral een goed bodembeheer hebben ook belangrijke voordelen voor het waterbeheer. Water wordt beter in de bodem vastgehouden, zodat er bij droogte minder water moet worden aangevoerd. Ook stroomt het regenwater tijdens buien minder snel van het land naar de sloot af. Dit kan bijdragen aan vermindering van wateroverlast na hevige stortbuien. Bijkomend voordeel is dat er minder meststoffen en bestrijdingsmiddelen uitspoelen naar de sloot.

WLD heeft daarom gebiedsgerichte kennis verspreid aan haar leden over duurzaam bodembeheer en graslandgebruik. Dit is gebeurd door de volgende activiteiten:

Resultaten

- 17-mrt startavond akkerranden, discussie en voorlichting
- 7-jul 1e veldexcursie akkerranden
- 24-aug 2e veldexcursie akkerranden
- 24-aug uitdelen gids 'Aanleg en onderhoud van akkerranden' - uitgave van Louis Bolk

- 9-sep studie ochtend HHNK/Louis Bolk/Bollenboeren over bokashi
- 13-okt Bodem beleef avond door Agro Mulder (over hoe de bodemvruchtbaarheid kan worden verbeterd)
- 20-okt Workshop Bodemverdichting- en bodemanalyse
- 18-nov Evaluatiebijeenkomst akkerranden en kennisuitwisseling
- 30-nov Cursus beheer en onderhoud NVO's
- 1-dec Nazending folder 'Natuurvriendelijke oever en rietkraag' aan workshop deelnemers
- 8-dec Workshop Kringloopwijzer & erfafspoeling

4. Controle en sanctivering

Om goede uitvoering van de controle door WLD te waarborgen is een controle- en sanctieprotocol opgesteld, bestaande uit een instructie voor de WLD veldmedewerkers over hoe de controles uit te voeren, met daarnaast een protocol met per dienst benoemd op welke beschreven aspecten moet worden gecontroleerd. Per deelnemer worden door de WLD veldmedewerker de controles en bevindingen genoteerd op een controle (checklist) formulier.

In het contract zijn nogmaals de voorwaarden van uitvoering, werkwijze, het controle en sanctieprotocol, de vergoedingsstructuur vermeld en in een apart overzicht een berekening van de vergoeding per deelnemer, samen met een kaart van het betreffende land en de percelen.

Sturing

Sturing van de WLD veldmedewerkers geschiedde vanuit kantoor, d.m.v. regelmatig overleg over de controles en tussentijdse verslagen over de bevindingen met foto's erbij. Door het contact van de WLD veldmedewerkers met de deelnemers was er goede feedback en terugkoppeling aan kantoor over ervaringen met de gestelde voorwaarden en werkwijze van diensten, waardoor ruimte was voor het leeraspect en verbetering.

Hoge dekkingsgraad controles

Vanwege het min of meer experimentele karakter van het project is een hoge dekking (95%) aan controles gerealiseerd met gemiddeld twee bezoeken per deelnemer. Door het intensieve contact van de veldmedewerkers met de deelnemers was er ruimte voor verbetering (als het karakter van de dienst dat toeliet). Ook was er frequente terugkoppeling aan het WLD-bestuur, dat over de sancties besliste.

Sancties

In november heeft het WLD kantoor samen met de veldmedewerkers de resultaten van de diensten doorgesproken aan de hand van de controle checklist formulieren en fotomateriaal. Er kwamen ook inhoudelijke leerpunten en ecologische aspecten naar voren van de diensten, welke meegenomen worden in de uitvoering van vervolgprojecten.

Er zijn sancties uitgevoerd bij de diensten akkerranden en natuurvriendelijk oever- en slootkantbeheer.

Akkerranden

Van de 46,5 km gecontracteerde akkerranden is er op 2,2 km gesanctioneerd. Redenen hiervoor waren:

- wel gecontracteerd maar niet aangelegde akkerranden
- te smalle akkerranden (minder dan 3m. breed)
- te vroeg weggemaaide akkerranden

Oever- en slootbeheer

Van de in totaal 240 km (167 km grasland en 73 km akkerbouw) is er op 33 km gesanctioneerd. Redenen hiervoor waren:

- niet laten staan van de 30 cm vegetatierand
- niet verwijderen van slootvuil en maaisel uit de kant
- bagger of mest te dicht op de slootkant, niet de rand van 2 m. vrijgelaten

5. Monitoring

De korte duur van het project liet het niet toe om een gedetailleerde effectmonitoring uit te voeren. Bovendien zijn vele maatregelen geselecteerd waarvan al eerder bewezen is dat ze effectief zijn. De monitoring is daarom grotendeels ingezet als resultaatmonitoring en heeft een sterke overlap met de controle activiteiten, zie bovenstaande paragraaf. In paragraaf 3 staan de resultaten en ervaringen per dienst beschreven. De resultaatmonitoring bevindingen als wel die van de controleformulieren, rapportages en akkerrandverslagen zijn daarin meegenomen.

6. Communicatie

De communicatie rondom het project is onderverdeeld in interne en externe communicatie. WLD was verantwoordelijk voor de 'interne' communicatie, als naar de deelnemers toe, naar de WLD leden maar ook naar andere agrarische natuurverenigingen e.d. HHNK was verantwoordelijk voor de externe communicatie.

WLD heeft gedurende de projectperiode op diverse manieren gecommuniceerd over het samenwerkingsproject met HHNK. Daarnaast is er gezamenlijk ook veel aandacht besteed aan de ontwikkeling van agrarisch waterbeheer onder het nieuwe stelsel voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer vanaf 2016.

Activiteiten

- publiciteit rondom het officiële startmoment eind jan. 2015 voor de samenwerking tussen Provincie, Waterschap en collectief op het gebied van agrarisch waterbeheer.
- Er zijn met regelmaat berichten over het project geplaatst in de digitale agrarische nieuwsbrief voor de WLD leden, op de WLD website en Facebook pagina
- Er is voorlichting over het groenblauwe diensten project gegeven aan de deelnemers
- Tijdens het seizoen zijn er artikelen in regionale kranten geplaatst waarin de groenblauwe diensten en het project genoemd worden

-Tijdens de algemene ledenvergadering zijn de leden geïnformeerd over het groenblauwe diensten project en over het agrarisch waterbeheer onder ANLB 2016-2021.

Bijlage 8: overzicht communicatie activiteiten en aantal voorbeelden van publiciteit

7. Lessen, bevindingen en aanbevelingen

In het project hebben we de volgende ervaringen opgedaan en lessen geleerd:

- Het blijkt goed mogelijk om waterdiensten collectief weg te zetten: de diensten zijn in 2015 in een groter gebied weg gezet en er zijn meer kilometers gecontracteerd. De rol van de vereniging wordt goed geaccepteerd.
- Door de vrijheid en ruimte die HHNK aan WLD gaf voor de uitvoering van het pilot project heeft WLD goed kunnen oefenen op efficiënte uitvoering, sturing en invulling van de diensten
- Omdat er sprake is van belangrijke neveneffecten voor milieu, natuur, landschap en cultuurhistorie, liggen er interessante raakvlakken met het beleid van andere overheden, denk hierbij aan o.a. de koppeling water, bodem en klimaat.
- Er blijkt een belangrijk verschil in ontwerp (met name dimensionering) tussen natuurvriendelijke oevers die een bijdrage moeten leveren aan de KRW en oevers die vooral bedoeld zijn om oeverafslag tegen te gaan. Een aandachtspunt blijft dat het ontwerp beter moet worden afgestemd op de doelen en er meer naar de praktijksituatie gekeken moet worden.
- WLD bemerkte een verschil in interpretatie tussen diverse lagen bij HHNK, als beleid/projecten/vergunningen/gebiedsbeheerders. Er is behoefte aan ruimte voor meer synergie tussen beleid en praktijk, betere afstemming, communicatie en eenduidigheid.
- De combinatiedienst akkerranden en natuurvriendelijke oever- en slootbeheer wordt door de deelnemers als teveel ervaren. Teveel verplichtingen en beheervoorwaarden bij elkaar, en andere uitvoering dan ze gewend zijn en waarvoor ze loonwerkers inzetten. Het natuurvriendelijk beheer van sloten en oevers in de akker- en tuinbouw blijkt een wereld apart. Een aandachtspunt is om ook loonwerkers te informeren over het agrarisch waterbeheer.
- Ondanks dat de waterdiensten grotendeels goed zijn uitgevoerd is nog een aantal deelnemers gesanctioneerd vanwege het niet nakomen of overtreden van afspraken. Het blijft lastig om een optimale uitvoering goed tussen de oren te krijgen. Vooral het onbekend zijn met agrarisch waterbeheer verdient aandacht en voorlichting ter beantwoording van o.a. de vraag van de boeren: 'agrarisch waterbeheer, waar doe ik het voor?'
- Door de intensieve begeleiding van de akkerrand deelnemers door het Louis Bolk instituut is er bij deze dienst veel geleerd over de beste mengsels, het beste beheer, het werken met schadedrempels etc. Het blijft belangrijk om deze groep deelnemers, die verder gaan met akkerranden onder ANLB, te blijven begeleiden en kennisontwikkeling aan te bieden. Ook loont het om andere betrokkenen als gewasbescherming adviseurs en loonwerkers te informeren over de functionaliteit van de FAB-rand en bufferstrook en hen mee te nemen in de voorlichting en ontwikkeling.
- In 2015 zijn er meer taken en verantwoordelijkheden neergelegd bij ANV West-Friesland voor de werving, begeleiding en controle van de deelnemers in West-Friesland en de Kop van NH. Direct contact tussen lokale veldmedewerker en de agrariër loont zeker, echter er bleek toch veel overleg en afstemming met de uitvoerende veldmedewerkers nodig te zijn om hen te sturen en de voortgang te bewaken.

8. Financiën

De uitvoeringskosten zijn keurig binnen begroting gebleven en komen neer op 15% van de diensten. Dit ondanks dat sommige diensten een wat meer arbeidsintensief traject vroegen waarmee WLD te maken kreeg zoals bij het wegzetten van een groter volume van de diensten, wederzijdse

verwachtingen, inzet rondom vergunningverlening, afstemming met ANV West-Friesland, terugkoppeling en overleg met HHNK e.d. Deze investering van uren zorgde voor veel nuttige kennisoverdracht en heeft helderheid gegeven waardoor zaken als werkwijze en procedures in verdere vervolprojecten groenblauwe diensten efficiënter zullen verlopen.

De controle, begeleiding en sanctionering is goed uitgevoerd binnen de begroting terwijl er intensief is gecontroleerd. De post kennisontwikkeling is met o.a. zeer interessante workshops nuttig besteed.

Zie als bijlage de eindafrekening met een overzicht van begrootte en besteedde kosten en bijhorende facturen.

hoogheemraadschap
**Hollands
Noorderkwartier**

Vereniging Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer
Water, Land & Dijken
t.a.v. [redacted]
Slenkstraat 70
1441 MS PURMEREND

Datum
1 mei 2023

Uw kenmerk
23.003/1093/AK/AJ

Contactpersoon

[redacted]

Dossiernummer
HHNK/19004291

Registratienummer
23.0391781

Telefoonnummer

[redacted]

Bestelnummer
DO-23-02860

Onderwerp
Financiering inzet baggerpomp in
natuurgebieden in 2023 en 2024

Geachte [redacted]

Hiermee bevestigen wij onze financiële bijdrage aan de inzet van de baggerpomp in natuurgebieden in Laag-Holland in 2023 en 2024. De inzet van de baggerpomp draagt bij aan de verbetering van de waterkwaliteit en biodiversiteit in Laag-Holland en sluit daarmee aan bij onze doelen voor Gezond Water.

Wij verlenen u opdracht voor de coördinatie en uitvoering van de bijbehorende baggerpomp regeling in de natuurgebieden in 2023 en 2024, uitgaande van de vergoeding van de door u werkelijk gemaakte kosten tot een maximum bedrag van [redacted] per jaar (conform uw offerte van 12 april 2023). Deze dienst is niet BTW-plichtig.

Op al onze offerteaanvragen, aanbiedingen, opdrachten en overeenkomsten zijn uitsluitend de 'Algemene Waterschapsvoorwaarden voor het verstrekken van opdrachten tot het verrichten van diensten 2018 (AWVODI-2018)' van toepassing met de eventuele aanpassingen die voor het sluiten van deze overeenkomst schriftelijk zijn overeengekomen. Deze voorwaarden kunt u vinden op de website [Contractvormen en inkoopvoorwaarden | Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier \(hhnk.nl\)](https://www.hhnk.nl). Andere voorwaarden op deze overeenkomst worden niet aanvaard.

Wij verzoeken u om op uw facturen voor 2023 én voor 2024 het bestelnummer DO-23-02860 te vermelden. Facturen zonder ons bestelnummer kunnen wij niet in behandeling nemen. Wilt u verder bij correspondentie onze contactpersoon, ons registratienummer en eventueel dossiernummer vermelden?

Hoogheemraadschap
Hollands Noorderkwartier
Postbus 250, 1700 AG Heerhugowaard
Stationsplein 136, 1703 WC Heerhugowaard

T 072-5828282
post@hhnk.nl
www.hhnk.nl

NL66 NWAB 0636 7537 78
BTW-nummer:
NL8113.36.487.B01
KvK 37161516

Datum
1 mei 2023

Met vriendelijke groet,

Programmamanager Gezond Water
Afdeling Watersystemen

NB: Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier ontvangt uw factuur graag in elektronisch formaat op ons PEPPOL/ Simplerinvoicing adres: 00000001811336487000 (OIN nummer). Bent u nog niet aangesloten op het PEPPOL netwerk, dan kunt u uw facturen in UBL/XML mailen naar e-facturen@hhnk.nl. Nog niet in staat om ons een elektronische factuur of UBL/XML factuur te sturen? Stuur dan uw PDF naar facturen@hhnk.nl. Overige correspondentie ontvangen wij graag via post@hhnk.nl.

Memo

Aan
College van dijkgraaf en hoogheemraden

Kopie aan
MT Watersystemen

Van	Doorkiesnummer	E-mail
[redacted]	[redacted]	[redacted]@hhnk.nl
Onderwerp	Registratienummer	Datum
Actuele ontwikkelingen KRW	15.8445	17 februari 2015

Inleiding

Momenteel spelen er twee zaken rondom de Kaderrichtlijn Water (KRW) waarover ik u met dit memo informeer. Ten eerste de Verklaring Groen Kapitaal Noord-Holland en ten tweede de stand van zaken ten aanzien van de KRW-maatregel Collectieve levering waterdiensten en maatregelen.

Verklaring Groen Kapitaal

Op 11 februari organiseerde de provincie Noord-Holland het congres Groen Kapitaal. Centraal stond het zoeken naar verbindingen tussen natuur, landbouw, bedrijven, de stad en water. Voor deze bijeenkomst was de dijkgraaf door gedeputeerde Bond uitgenodigd, maar heeft zich vanwege andere verplichtingen laten vervangen door [redacted].

Bij deze gelegenheid hebben dertien partijen de provincie met een verklaring opgeroepen door te gaan met de aanleg van het Nationaal Natuur Netwerk, bij te dragen aan kennisontwikkeling en aan pilots bij (agrarische) bedrijfsvoering en de biodiversiteit van provinciale eigendommen, zoals bermen van wegen en de oevers van vaarwegen te vergroten. De verklaring is door of namens de volgende partijen ondertekend: Natuurmonumenten, LTO Noord Noord-Holland, het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, het Hoogheemraadschap van Rijnland, Staatsbosbeheer, Landschap Noord-Holland, Goois Natuurreservaat, PWN, Recreatie Noord-Holland, Hollands Particulier Grondbezit recreatieschap West Friesland en IVN. Het gaat daarbij nadrukkelijk *niet* om in rechte bindende afspraken. Wel wordt er een gezamenlijke boodschap afgegeven over het brede ecologische, maatschappelijke en economische belang van behoud en herstel van biodiversiteit in Noord-Holland.

Voor HHNK en dan met name voor het realiseren van de KRW-doelen zijn belangrijke elementen uit deze oproep:

- Investeer in natuurcombinaties en voer regie op de uitvoering;
- Stimuleer innovaties voor de inzet van biodiversiteit bij (agrarische) bedrijven;
- Vergroot de biodiversiteit van provinciale eigendommen (natuurvriendelijke bermen en oevers, ontsnipperingsmaatregelen van provinciale wegen en vaarwegen);
- Monitor de ontwikkeling van de biodiversiteit en bespreek jaarlijks met de partners.

Meer informatie over deze manifestatie en ook de Verklaring Groen Kapitaal Noord-Holland vindt u op de website <http://www.noord-holland.nl/web/Actueel/Nieuws/Artikel/Samen-de-NoordHollandse-natuur-versterken.htm>

Hoogheemraadschap	T 072-582 8282
Hollands Noorderkwartier	F 072-582 7010
Postbus 250, 1700 AG Heerhugowaard	post@hhnk.nl
Bevelandseweg 1, 1703 AZ Heerhugowaard	www.hhnk.nl

Datum
17 februari 2015

Collectieve levering waterdiensten en maatregelen

HHNK heeft voor de tweede periode van de Kaderrichtlijn Water 26 maatregelen opgenomen in het Ontwerp Waterprogramma 2016-2021. Hierdoor rust er op deze maatregelen, na vaststelling een resultaatverplichting. Over de financiële consequenties van de tweede KRW-periode bent u in een eerder stadium geïnformeerd door middel van het memo *Financiële aspecten, concept tweede KRW-maatregelenprogramma* (14.18039).

Omdat er over het tot uitvoering brengen van de maatregel: *Financiële maatregel collectieve levering waterdiensten en maatregelen* actuele ontwikkelingen zijn wordt u met dit memo geïnformeerd over de stand van zaken en over de acties die op stapel staan.

Huidige situatie

HHNK heeft sinds 2014 een samenwerkingspilot met Vereniging agrarisch natuur- en landschapsbeheer Water, Land & Dijken (WLD) voor collectieve levering van groenblauwe diensten. Met dit samenwerkingsproject bereidt het hoogheemraadschap zich voor op het nieuwe stelsel voor Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer dat op 1 januari 2016 in werking treedt en waarmee HHNK de collectieve levering waterdiensten en maatregelen van de genoemde KRW-maatregel wil realiseren.

De provincie is verantwoordelijk voor de sturing op, en medefinanciering van adequaat natuur- en landschapsbeheer. Hoe de provincie Noord-Holland dit vanaf 2016 wil vormgeven is verwoord in het Ontwerp Natuurbeheerplan 2016 Noord-Holland, dat tot 9 maart a.s. ter visie ligt. Het plan bevat voor het eerst ook doelen voor agrarisch waterbeheer. Tevens wordt de koppeling gemaakt met de middelen die de EU in het kader van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) voor de periode 2016-2021 beschikbaar heeft gesteld om hiermee ook te voldoen aan verplichtingen die voortvloeien uit de Europese richtlijnen (o.a. die voor de Kaderrichtlijn Water). GLB kent naast 'vergroening' het derde plattelandsontwikkelingsprogramma (POP3). Met POP3 kunnen agrarische ondernemers worden gesubsidieerd voor het verrichten van bovenwettelijke agromilieudiensten gericht op milieu, water en biodiversiteit. Hiermee is de weg vrij om de genoemde KRW-maatregel met inzet van POP-middelen te realiseren. Voorwaarde is nationale cofinanciering.

De uitvoering van het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer en dus ook de uitvoering van de KRW-maatregel wordt belegd bij de agrarische collectieven. Het collectief maakt vanuit de kennis van het gebied en binnen de kaders van het provinciale Natuurbeheerplan en de uitvoeringsregelingen een gebiedsaanvraag met een voorstel voor beheermaatregelen die het collectief wil uitvoeren. Gedeputeerde Staten toetst de gebiedsaanvraag.

In het beheergebied van HHNK worden momenteel vanuit de bestaande agrarische natuurverenigingen drie collectieven opgericht. Collectief NH-Texel, Collectief NH-Noord en Collectief NH-Midden. Texel vormt een eigen collectief en de rest van ons beheersgebied wordt min of meer in twee gelijke delen gedeeld. De grens tussen deze twee collectieven ligt ruwweg op de lijn Hoorn – Bergen.

Om bovenstaand plan in goede banen te leiden, er voor te zorgen dat de KRW-maatregel wordt uitgevoerd en er optimaal gebruik wordt gemaakt van de beschikbare Europese middelen moeten nog veel afspraken tussen de provincie, de waterschappen en de collectieven worden gemaakt.

Datum
17 februari 2015

Op 5 februari jl. hebben medewerkers van Rijnland, AGV, HHNK, medewerkers van de sectoren Water, Landbouw en Natuur van de provincie en de directeur van de koepelorganisatie van de collectieven geconstateerd dat alle partijen het agrarisch natuurbeheer voor de waterdoelen al in 2016, conform het Natuurbeheerplan 2016 willen laten slagen en er ook werk van willen maken om dat te realiseren. Op hoofdlijn is de gewenste structuur en de cofinanciering verkend en zijn de nog uit te werken punten geïnventariseerd. Deze eerste verkenning heeft opgeleverd dat er op grond van landelijke verdelingen van het POP3 voor 2016 voor de collectieven in het beheersgebied van HHNK [REDACTED] EU-geld beschikbaar is voor het realiseren van de waterdoelen. Dit betreft een voorlopige verdeling. Het is mogelijk dat dit bedrag door overheveling van GLB-middelen naar boven wordt bijgesteld. Door de voorwaarde van nationale cofinanciering wordt van HHNK tenminste [REDACTED] cofinanciering verwacht. Dank zij deze regeling komt dus het dubbele van de HHNK-bijdrage voor de collectieven beschikbaar voor het realiseren van de waterdoelen. In het memo met financiële consequenties maatregelen programma 2e KRW-periode is uitgegaan van de verwachting dat HHNK [REDACTED] voor de cofinanciering voor groenblauwe diensten zou bijdragen. Ondanks dat de definitieve bijdrage voor 2016 nog niet bekend is, is wel duidelijk dat dit naar beneden kan worden bijgesteld.

Naast de beheervergoeding voor groenblauwe diensten zijn in het kader van POP3 ook EU-middelen beschikbaar voor 'niet productieve investeringen'. De provincie werkt momenteel nog uit hoeveel van deze middelen per waterbeheerder ingezet kan worden voor het realiseren van waterdoelen. Ook hiervoor geldt de voorwaarde van 50% cofinanciering. Omdat deze verdeling nog onduidelijk is kan momenteel nog geen beeld worden geschetst van de noodzakelijke cofinanciering. Bij de voorbereiding van de besluitvorming over het meerjarenplan 2016-2019 is vertrekpunt het memo met financiële consequenties maatregelen programma 2e KRW-periode. Nu er meer duidelijkheid ontstaat over de werkelijke financiële consequenties van de financiële maatregel collectieve levering waterdiensten en maatregelen, zullen deze inzichten betrokken worden bij het proces om te komen tot het meerjarenplan en begroting 2016.

Acties

De provincie heeft voor de realisatie van het Natuurbeheerplan 2016 en de uitwerking van de POP3-subsidieregelingen behoefte aan zekerheid ten aanzien van de cofinanciering door de waterschappen. De provincie heeft ambtelijk het voornemen uitgesproken om hiervoor op 22 april a.s. een concept-bestuursovereenkomst in GS te brengen. De inhoud van deze concept-bestuursovereenkomst heeft echter ook de bestuurlijke goedkeuring van de waterschappen. Er is op dit moment nog veel onduidelijk en er moet nog veel worden uitgewerkt. Het opstellen van een concept-bestuursovereenkomst die ook bestuurlijke instemming van de waterschapsbesturen heeft lijkt met deze onzekerheden nog niet mogelijk. De waterschappen hebben daarom voorgesteld om eerst bestuurlijke intentieafspraken tussen provincie en waterschappen voor te bereiden. Deze intentieafspraken kunnen vervolgens, nadat de details zijn uitgewerkt en de cofinanciering bekend is en in de begrotingen van de waterschappen is verwerkt, met een bestuursovereenkomst worden vastgelegd. Er is nog geen concreet tijdpad. Wel is er een afstemmingstraject vastgelegd tussen de medewerkers van de waterschappen en de provincie. Omdat de provincie in september 2015 al subsidiebeschikkingen gereed moet hebben heeft ook de provincie op korte termijn behoefte aan concrete afspraken met de waterschappen.

Omdat de regierol in deze bij de provincie ligt is ambtelijk afgesproken dat GS nog voor het eind van de tervisieleggingsperiode van het Natuurbeheerplan (9 maart 2015) de waterschappen per brief een voorstel doet over de structuur en de uitwerking van het Natuurbeheerplan met

Datum
17 februari 2015

betrekking tot de agromilieudiensten. Dit maakt voor de waterschappen formeel de weg vrij om het noodzakelijke traject te starten om tot de gewenste bestuurlijke intentieverklaring te komen. Tevens kan de voorgestelde cofinanciering in de (meerjaren)begroting worden opgenomen en vervolgens de bestuursovereenkomst tussen HHNK en de provincie NH worden gesloten.

Dit onderwerp zal door de provincie op de agenda van het afstemmingsoverleg worden geplaatst dat de Dijkgraaf op 4 maart a.s. heeft met gedeputeerde Geldhof.

Portefeuillehouder integraal waterbeheer landelijk gebied

Memo

Aan
MT Watersystemen

Kopie aan

Van

Doorkiesnummer

E-mail

Onderwerp

Tussenrapportage 'Boeren werken
aan schone sloten'

Registratienummer

14.39191

Datum

11 augustus 2014

Inleiding

Op 18 juli j.l. heeft de Vereniging Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer Water, Land en Dijken (WLD) de tussenrapportage 'Boeren werken aan schone sloten' aangeboden. Met deze rapportage verantwoordt WLD zich over hetgeen zij tot medio 2014 hebben gerealiseerd van de *'Samenwerkingsovereenkomst voor collectieve levering van groenblauwe diensten gericht op waterkwaliteitsverbetering'* (corsa nr.14.2886).

Het doel van de samenwerkingsovereenkomst is ervaring opdoen met het werken met collectieven ter voorbereiding van het nieuwe EU-plattelandsbeleid en uitvoering geven aan:

- het D&H besluit om te starten met een beperkte set groenblauwe diensten in het veenweidegebied;
- het water(kwaliteits)beleid;
- de afspraken van het Nutriëntenadvies Rijn-West;
- het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer

De overeenkomst is gericht op de realisatie van:

- Beperken van erfafspoeling door: 10 erf-scans, aanhaken bij het project *'Bezem door de middelenkast'* en voorlichtingsactiviteiten.
- Experimenteren met nieuwe apparatuur en methoden voor het verwerken van maaisel, bagger en ander organisch materiaal en verkenning van de mogelijkheden voor verbreding van de markt hiervoor.
- Aanleg en beheer van 2 km natuurvriendelijke oevers om de ecologie te stimuleren en oeverafslag en baggervorming te beperken.
- Natuurvriendelijk beheer van 150 km oevers en waterlopen. Dit betreft een combinatie dienst bestaande uit:
  - o Baggeren van de waterloop met de baggerspuit;
  - o Minder frequent en op een ander tijdstip schonen van de waterloop;
  - o Natuurvriendelijk beheer van de oever.
- Realiseren van 20 km FAB-randen (Functionele Agro-Biodiversiteit) met natuurvriendelijk slootschonen en ecologisch oeverbeheer.
- Stimuleren van kringlooplandbouw, precisiebemesting en duurzaam bodembeheer.

Hoogheemraadschap

Hollands Noorderkwartier

Postbus 250, 1700 AG Heerhugowaard

Bevelandseweg 1, 1703 AZ Heerhugowaard

T 072-582 8282

F 072-582 7010

info@hhnk.nl

www.hhnk.nl

Datum

11 augustus 2014

- Verkennen van mogelijkheden voor selectieve, tijdelijke peilverhoging.
- Ontwikkelen, verspreiden en het toepassen van kennis over duurzaam graslandgebruik, bodembeheer en onderwaterdrainage.

Actualiteit

De tussenrapportage van WLD geeft het beeld dat een belangrijk deel van de in de samenwerkingsovereenkomst afgesproken activiteiten zijn aanbesteed, in ontwikkeling zijn of worden uitgevoerd. Deelnemende agrariërs zijn niet alleen leden van WLD, maar ook niet-leden en deels ook gevestigd in West-Friesland, dus buiten het werkgebied van WLD. Om de ervaringen die worden opgedaan vast te leggen geeft WLD in de tussenrapportage ook 'leerpunten' weer. Het onderdeel verwerking van maaisel en ander organisch materiaal staat voor de tweede helft van 2014 op het programma. Tijdelijke peilverhoging en kringlooplandbouw zijn of worden in andere lopende projecten opgepakt.

De communicatie over de samenwerking door het hoogheemraadschap en door WLD heeft gezorgd voor een brede bekendheid onder de partners in Rijn-West. Er komen momenteel bij de andere waterschappen vergelijkbare initiatieven op gang.

Conclusies en vervolg

De samenwerking verloopt volgens plan en de resultaten voldoen tot op heden aan het doel. In het vierde kwartaal van 2014 vindt een brede evaluatie plaats. Zoals het zich nu laat aanzien is voortzetting van het project en opschaling in het jaar 2015 voor beide partijen wenselijk. Dit om de in gang gebrachte activiteiten en diensten voort te zetten en het nieuwe EU-plattelandsbeleid in 2016 vlot van start gaat. Opschaling door HHNK wordt echter begrensd door het plafond van het aanbestedingsbeleid.

In dit kader is relevant dat WLD met de provincie Noord-Holland in contact is om aan te haken en ons gezamenlijk project aanzienlijk uit te breiden, zowel qua dienstenpakket, werkgebied en financiële omvang. Daarbij zoekt de provincie niet alleen naar de mogelijkheid om Brussels geld in te zetten maar ook naar de inzet van eigen middelen.

Met vriendelijke groet,

 J
Programmamanager Schoon gezond water
Afdeling Watersystemen

Bijlage
tussenrapportage 'Boeren werken aan schone sloten'.

De tussenrapportage inclusief de bijlagen vindt u vanwege de omvang op:
[G:\02_Werkplaatsen\UITWISSELEN\WLD\Tussenrapportage WLD-HHNK juli 2014 totaal.pdf](G:\02_Werkplaatsen\UITWISSELEN\WLD\Tussenrapportage WLD-HHNK juli 2014 totaal.pdf)

Memo

Aan

[Redacted]

Kopie aan

[Redacted]

[Redacted]

hoogheemraadschap
**Hollands
Noorderkwartier**

Van

[Redacted]

Doorkiesnummer

[Redacted]

E-mail

[Redacted]@hhnk.nl

Onderwerp

Ontwikkeling ANLb 2023 - financiering

Registratienummer

22.0326118

Datum

8 april 2022

Aanleiding

De provincie Noord-Holland (PNH) is bezig met het opstellen van het nieuwe Natuurbeheerplan (NBP) voor 2023. Dit NBP vormt de basis voor uitvoering van het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) in Noord-Holland. De beheerpakketten onder het ANLb zijn erop gericht bij te dragen aan de doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water (KRW) en aan het vergroten van de biodiversiteit.

Door het uitvoeren van ANLb-pakketten komen agrariërs in aanmerking voor een vergoeding. Deze vergoedingen worden via de agrarische collectieven aan de deelnemende boeren verstrekt. In het beheergebied van HHNK zijn drie collectieven actief:

- Agrarische Natuurvereniging Hollands Noorden (HN)
- Agrarische natuur- en landschapsvereniging De Liew Texel (De Liew)
- Vereniging Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer Water, Land & Dijken (WLD).

Een deel van de financiële middelen voor ANLb worden vanuit het Europese Gemeenschappelijk Landbouwbeleid beschikbaar gesteld. De provincies hebben in Nederland de regie over de besteding van deze middelen. Voorwaarde daarbij is wel, dat er ook nationale cofinanciering is. Deze cofinanciering komt voor een deel van de waterschappen. HHNK verstrekt vanaf 2016 cofinanciering voor beheerpakketten gericht op agrarisch waterbeheer (zgn. leefgebied *water*).

In 2023 gaat een nieuwe periode voor het ANLb van in en vinden er een aantal veranderingen plaats. Vanuit Europa komt er meer geld beschikbaar, de benodigde cofinanciering verandert en naast de bestaande leefgebieden *natuur* en *water* wordt het leefgebied *klimaat* toegevoegd. Verder worden ook de beheerpakketten geactualiseerd.

Deze memo gaat vooral in op de ontwikkeling van de financiering van het ANLb in Noord-Holland en dient als bespreekstuk voor keuzes over de financiële inzet vanuit HHNK. In 2022 moeten hierover nieuwe afspraken worden gemaakt met de provincie.

Datum
8 april 2022

Huidige situatie cofinanciering waterschappen

Volgens de huidige bestuursovereenkomst¹ tussen PNH en de drie waterschappen (HHNK: Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, HHRL: Hoogheemraadschap Rijnland en WSAGV: Waterschap Amstel, Gooi en Vecht) is de cofinanciering door de waterschappen als volgt:

Waterschap	Jaarlijkse cofinanciering 2022-2025
HHNK	G
HHRL	G (maximaal)
WSAGV	G
Totaal	G (maximaal)

Verder is vastgelegd dat PNH de kosten op zich neemt van de uitvoering van werkzaamheden van RVO.nl en de NVWA, die in het kader van de uitvoering van de overeenkomst worden gemaakt. De waterschappen dragen zorg voor investering in de monitoring, studieclubs en communicatie over waterbeheer.

De beschikkingen van PNH aan de collectieven zijn in 2020 vernieuwd en dit is verlengd voor 2022². Het onderstaande overzicht geeft een beeld van de ontwikkeling van de maximale subsidie voor het leefgebied water aan de drie collectieven binnen het beheergebied van HHNK.

Collectief	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
HN	€						
De Lieuw	€						G
WLD	€						
Totaal	€						

Tot nu toe bedroeg de cofinanciering door de waterschappen voor het leefgebied *water* in de meeste provincies 50%. Dit zou voor HHNK in de huidige situatie neerkomen op een jaarlijkse bijdrage van ongeveer G. De feitelijke bijdrage van de cofinanciering voor HHNK is op dit moment vastgelegd op G ofwel 42%. De provincie neemt in 2022 de overige G (8%) cofinanciering voor zijn rekening.

Veranderingen (co-)financiering per 2023

Vanaf 2023 komt er vanuit Europa meer geld beschikbaar voor het leefgebied *water* en daarnaast komt er aanvullend budget voor het leefgebied *klimaat*. De indicatie is, dat landelijk de verdeling wat betreft Europees geld en cofinanciering door de waterschappen verschuift naar 65% budget vanuit Europa en 35% cofinanciering.

Volgens recente informatie over de financiële ontwikkelingen rond het Nationaal Strategisch Plan zien de beschikbare landelijke middelen voor heel Noord-Holland voor het leefgebied water er vanaf 2023 als volgt uit:

Noord-Holland leefgebied Water	Budget ANLb (bedragen per jaar inclusief cofinanciering)
Huidig ANLb	
Extra voor opp. waterkwaliteit	
Extra voor grondwaterkwaliteit	G
Totaal	

¹ Overeenkomst tot verlenging en wijziging van de Bestuursovereenkomst Agrarisch Waterbeheer Natuurbeheerplan 2016-2021

² Beschikkingen over 2022 nog niet in bezit van HHNK

Datum
8 april 2022

Het totale budget voor het leefgebied water in Noord-Holland neemt toe met 18%. In geval een cofinanciering van 35% wordt gevraagd, komt dat neer op [G] per jaar door de waterschappen. De huidige cofinanciering door de waterschappen is hoger ([G]), waardoor er ruimte is voor extra inzet in ANLb.

De twee andere waterschappen in Noord-Holland (HHRL en WSAGV) hebben aangegeven voorlopig hun bijdrage aan ANLb gelijk te houden.

De ANLb-pakketten voor het leefgebied klimaat kunnen voor een deel ook bijdragen aan opgaven van het waterschap. De wijze waarop de cofinanciering vanuit de waterschappen gewenst is bij de klimaatpakketten is nog niet duidelijk. De relevantie van de inzet van verschillende ANLb-pakketten voor het waterschap is van belang voor het bepalen van een bijdrage. Op basis van een landelijk overzicht zijn de beschikbare middelen voor Noord-Holland voor ANLb op het gebied van klimaat vanaf 2023:

Noord-Holland leefgebied Klimaat	Budget ANLb (bedragen per jaar inclusief cofinanciering)
CO2 organische stof	
Meer opslag	
Minder veenoxidatie	
Water vasthouden	[G]
Adaptatie aan meer inundatie	
Totaal	

HHNK wil proberen om binnen het leefgebied Klimaat in 2023 de Vennewaterspolder aan te wijzen als pilot gebied voor waterberging³. Dit kan aanleiding zijn voor aanvullende cofinanciering voor deze optie.

Mogelijke inzet cofinanciering HHNK

De verwachte toename van het totale ANLb-budget voor het leefgebied water in de provincie betekent - bij een zelfde verdeling van het budget over de 3 waterschappen - in het beheergebied van HHNK een toename van het jaarlijkse budget voor de drie collectieven met 18%. Het totale budget wordt daarmee [G].

De vraag is welke bijdrage HHNK in vanaf 2023 jaarlijks beschikbaar wil stellen voor cofinanciering en waar het waterschap het geld voor ANLb wil inzetten. Er zijn een aantal mogelijkheden:

1. De jaarlijkse bijdrage voor cofinanciering voor het leefgebied water blijft constant [G]
  - a) dat komt neer op 35,7% (iets meer dan 35%);
  - b) als daarbij wordt uitgegaan van 35% cofinanciering (dus [G] euro is 35%), kan de provincie gevraagd worden om extra aanvulling van het budget. Dat zou betekenen dat er totaal [G] per jaar extra beschikbaar komt voor agrarisch waterbeheer (totaal [G]).

Toelichting: de huidige jaarlijkse bijdrage voor cofinanciering is al in de meerjarenbegroting opgenomen. Daarnaast wil HHNK inzetten op de uitvoering van het KRW-maatregelenpakket. Het ANLb kan hieraan bijdragen en daarvoor zijn financiële middelen nodig.

³ In de Vennewaterspolder zijn er bij intensieve neerslag percelen bekend met een hoog risico op inundatie, die tijdelijk als waterberging kunnen fungeren. Er zijn mogelijkheden om via ANLb de agrariërs voor de optie 'tijdelijke waterberging' een vergoeding te geven.

Datum
8 april 2022

2. Voor het leefgebied klimaat is mogelijk extra cofinanciering gewenst voor de pilot op het gebied van waterberging in de Vennewaterspolder.

Toelichting: Het kan zijn dat maatregelen op het gebied van klimaat (waterberging) gecombineerd kunnen worden met maatregelen voor het leefgebied water. De keus kan dan zijn om de cofinanciering voor het leefgebied water hiervoor in te zetten. Als er echter extra cofinanciering voor het leefgebied klimaat beschikbaar komt, blijft er (meer) afzonderlijk budget beschikbaar voor het leefgebied water. Op dit moment is er nog geen beeld van het benodigde budget voor de pilot in de Vennewaterspolder.

3. Als HHNK extra wil inzetten op KRW-maatregelen via ANLb bijvoorbeeld in de prioritaire gebieden, zullen daarvoor extra middelen beschikbaar moeten komen. De keus kan zijn om als HHNK het budget voor cofinanciering te verhogen. Er zal dan verkend moeten worden welke mogelijkheden de provincie heeft om het budget verder aan te vullen. In overleg met de collectieven kan ook (meer) ingezet worden op het slim combineren van pakketten uit verschillende leefgebieden.

Toelichting: Aan de drie agrarische collectieven is, vooruitlopend op het bekend worden van de definitieve bedragen, het verzoek gedaan om bij mogelijke uitbreiding van het aantal deelnemers aan ANLb de focus te leggen op het benaderen van nieuwe deelnemers in de KRW-prioritaire gebieden. Op dit moment zijn er wachtlijsten voor deelname in sommige gebieden. Om ruimere deelname mogelijk te maken zijn extra middelen vereist.

Met vriendelijke groet,

 J
adviseur watersystemen

hoogheemraadschap
Hollands
Noorderkwartier

Overeenkomst voor collectieve levering van groenblauwe diensten gericht op waterkwaliteitsverbetering

Partijen:

Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (HHNK), waarvan de bestuurszetel is gevestigd te Heerhugowaard, aan de Bevelandseweg 1, vertegenwoordigd door [redacted] in zijn hoedanigheid van hoogheemraad van het hoogheemraadschap, hierna ook wel genoemd: "het hoogheemraadschap"

en

De Vereniging agrarisch natuur- en landschapsbeheer Water, Land & Dijken, gevestigd te Purmerend, aan de Slenkstraat 70, vertegenwoordigd door [redacted] in zijn hoedanigheid van voorzitter, hierna ook wel genoemd: "de vereniging".

Overwegende:

- Dat de vereniging een belangrijke rol vervult bij de instandhouding en verbetering van de kwaliteit van het landelijk gebied in Laag Holland;
- Dat de vereniging daarom ook al enkele jaren diensten uitvoert voor het hoogheemraadschap waaronder kwaliteitsbaggeren met baggerspuiten, ecologisch bermen en dijk beheer en verwerking en benutting van humest e.d.;
- Dat het hoogheemraadschap zich op dit moment beraadt op een structurele regeling voor groenblauwe diensten en dat daarop vooruitlopende het hoogheemraadschap geïnteresseerd is in het uitvoeren van een of meer pilotprojecten waarbij het hoogheemraadschap ervaring wil opdoen met het werken met collectieven. Vanaf 2016 zal de overheid namelijk op het gebied van natuur- en landschapsbeheer uitsluitend nog zaken doen met collectieven conform de positie die deze krijgen in het nieuwe Europese plattelandsbeleid. In 2016 treedt een subsidiestelsel inwerking waarin collectieven de rol van hoofdaannemer hebben;
- Dat de vereniging een van de collectieven is waarmee het hoogheemraadschap vanaf 2016 in dat kader zaken zal doen;
- Dat partijen een projectplan hebben opgesteld, genaamd "Projectplan levering groenblauwe diensten voor HHNK gericht op waterkwaliteitsverbetering";
- Dat partijen dit projectplan willen uitvoeren en dit met deze overeenkomst nadrukkelijk wensen vast te leggen;
- Dat de vereniging in dit project de rol van hoofdaannemer krijgt waarbij twee doelen voor de vereniging centraal staan namelijk:

1. sturing uitvoeren op de invulling en situering van maatregelen, zodanig dat er effectiviteitswinst wordt geboekt en
  2. een efficiënte uitvoering. Door de uitvoering in het gebied te leggen, kan deze tegen lagere kosten plaatsvinden dan bij uitvoering door het hoogheemraadschap;
- Dat partijen voor dit project een zevental groenblauwe diensten/ maatregelen hebben geselecteerd waarmee de vereniging belast wordt. Deze betreffen:
    1. Aanpak erfafspoeling;
    3. Verwerking van maaisel en ander organisch materiaal;
    4. Aanleg en beheer van natuurvriendelijke oevers (NVO's);
    5. Natuurvriendelijk beheer van oevers en waterlopen;
    6. Functionele Agro-, Biodiversiteits (FAB-)randen en ecologisch beheer van oevers in de akkerbouw;
    7. Kringlooplandbouw, precisiebemesting en duurzaam bodembeheer;
    8. Selectieve/ tijdelijke peilverhoging.
  - Dat naast het uitvoeren van concrete maatregelen de vereniging het project ook graag wil benutten om op andere terreinen die met waterbeheer te maken hebben, gebiedsgerichte kennis te ontwikkelen en onder de grondgebruikers te verspreiden, zodat deze maatregelen – waar zinvol en mogelijk – ook daadwerkelijk worden toegepast. Het gaat dan bijvoorbeeld om de volgende thema's:
    - Duurzaam graslandgebruik;
    - Duurzaam bodembeheer;
    - Onderwaterdrainage;
  - In het project zal de vereniging alle taken op zich nemen die horen bij die van hoofdaannemer, projectcoördinator en aanstuurder van de overeengekomen maatregelen. De bedoelde taken staan beschreven in het projectplan.

Partijen komen overeen als volgt:

Artikel 1. Opdracht

Lid 1

Het hoogheemraadschap draagt op aan de Vereniging agrarisch natuur- en landschapsbeheer Water, Land & Dijken de uitvoering van groenblauwe diensten, conform het voorstel aan het hoogheemraadschap zoals dat in het "Projectplan collectieve levering groenblauwe diensten voor HHNK gericht op waterkwaliteitsverbetering", (Purmerend, januari 2014, HHNK-corsanr. 14.2831) tot uiting is gekomen.

Lid 2

De opdracht aan de vereniging richt zich met name, maar niet alleen, op de in hoofdstuk 3 van het projectplan geselecteerde maatregelen.

Lid 3

Voor zover in het projectplan een taak aan het hoogheemraadschap is gegeven is deze voor de uitvoering daarvan (mede)verantwoordelijk.

Artikel 2. Duur van deze overeenkomst

Lid 1

Deze overeenkomst zal in werking treden na ondertekening voor de duur van 1 jaar en wel met terugwerkende kracht vanaf 1 januari 2014 tot en met 31 december 2014, dit vooruitlopend op de inwerkingtreding in 2016 van het subsidiestelsel waarin collectieven de exclusieve partners worden van de overheid daar waar het gaat om groenblauwe diensten en daarmee een belangrijke positie krijgen in het Europese plattelandsbeleid.

Lid 2

Het hoogheemraadschap en de vereniging zullen in 2014 verkennen of het project na 2014 kan worden voortgezet met o.a. Europese subsidiegelden voor het

plattelandsonwikkelingsprogramma en/of een provinciale regeling, dan wel middelen van derden. Partijen zullen in dat geval een nieuwe overeenkomst sluiten.

Artikel 3. Financiering

Lid 1

Ter uitvoering van het projectplan zoals omschreven in artikel 1 van deze overeenkomst betaalt het hoogheemraadschap aan de vereniging, afhankelijk van de behaalde resultaten, een bedrag van maximaal [REDACTED] G (exclusief BTW).

Lid 2

Het hoogheemraadschap betaalt hierbij, overeenkomstig het projectplan, 50% (maximaal [REDACTED] G -- exclusief BTW) bij opdrachtverlening, 25% (maximaal € [REDACTED] G -- exclusief BTW) halverwege de looptijd van het project zijnde 1 juli 2014 en 25% (maximaal [REDACTED] G -- exclusief BTW) bij oplevering van de eindrapportage in december 2014 of januari 2015 (op basis van een gespecificeerde eindafrekening).

Lid 3

Het hoogheemraadschap zal de betaling voldoen maximaal 1 maand nadat van de vereniging een factuur is ontvangen en niet eerder dan nadat de maatregelen digitaal op kaart aan het hoogheemraadschap inzichtelijk zijn gemaakt, deze 'in het veld' kwalitatief en kwantitatief verantwoord zijn door de vereniging en door het hoogheemraadschap akkoord zijn bevonden. Het hoogheemraadschap zal de beoogde resultaten daarvoor monitoren overeenkomstig hoofdstuk 6 van het projectplan.

Artikel 4. Niet naleving

Lid 1

Wanneer een van partijen toerekenbaar tekortschiet in de nakoming van de verplichtingen genoemd in deze overeenkomst is deze daarvoor aansprakelijk.

Lid 2

De vereniging is als "hoofdaannemer"/ contractpartner van het hoogheemraadschap ook aansprakelijk voor de niet-naleving van de individuele deelnemers waarmee de vereniging een contract is aangegaan. De schadevergoeding die het hoogheemraadschap aan de vereniging oplegt als gevolg van de niet-nakoming door een van de contractpartners zal echter niet groter zijn dan de schadevergoeding die door de vereniging aan de contractpartner wordt opgelegd tenzij de vereniging ernstig en toerekenbaar tekort schiet in haar vordering tot schadevergoeding gericht tot haar contractpartners.

Artikel 5. Verantwoording en rapportage

De vereniging zal overeenkomstig het gestelde in hoofdstuk 5 van het projectplan, onverlet het gestelde in artikel 3 lid 3 van deze overeenkomst, tenminste tweemaal gedurende de looptijd van het project een schriftelijke rapportage uitbrengen aan het hoogheemraadschap.

Artikel 6. Gewijzigde omstandigheden

Lid 1

Indien als gevolg van gewijzigde omstandigheden of nieuwe inzichten de gemaakte afspraken die in deze overeenkomst zijn vastgelegd, aanpassing behoeven, treden partijen hierover in overleg, waarbij zo nodig wordt gekomen tot een aanpassing van de gemaakte afspraken.

Lid 2

Indien in de praktijk blijkt dat een bepaald onderwerp niet is geregeld in de overeenkomst, maar daaraan wel behoefte bestaat bij partijen, dan treden partijen in overleg, waarbij zo nodig zal worden gekomen tot aanvulling van de gemaakte afspraken en/ of uitbreiding van de overeenkomst.

Artikel 7. Geschillen

Lid 1

Partijen streven ernaar hun geschillen in goed overleg op te lossen.

Lid 2

Indien partijen over een geschil dat ontstaat naar aanleiding van deze overeenkomst in goed overleg geen oplossing bereiken, kan het geschil door de meest gerede partij worden voorgelegd aan een door beide partijen in gezamenlijk overleg te kiezen mediator.

Artikel 8. Bijlage

Van deze overeenkomst maakt onverbreekelijk deel uit het "Projectplan collectieve levering groenblauwe diensten voor HHNK gericht op waterkwaliteitsverbetering, Purmerend, januari 2014".

Aldus overeengekomen en in tweevoud opgemaakt en getekend te Heerhugowaard

op 11 maart 2014.

Namens het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier,
te Heerhugowaard

Namens de Vereniging agrarisch natuur- en landschapsbeheer Water, Land & Dijken,
te Purmerend

OVEREENKOMST

Tot verlenging en wijziging van de Bestuursovereenkomst Agrarisch Waterbeheer Natuurbeheerplan 2016-2021

DE ONDERGETEKENDEN:

1. De provincie Noord-Holland, de publiekrechtelijke rechtspersoon, gevestigd te Haarlem, te dezen ingevolge het Besluit mandaat, volmacht en machtiging commissaris van de Koning van Noord-Holland rechtsgeldig vertegenwoordigd door gedeputeerde E.A.S. Rommel en handelend ter uitvoering van het besluit van gedeputeerde staten van Noord-Holland van 1 december 2020, kenmerk 657745/11452299, hierna te noemen "de Provincie";
en:
2. Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, waarvan de bestuurszetel is gevestigd te Heerhugowaard, te dezen rechtsgeldig vertegenwoordigd door J in zijn hoedanigheid van hoogheemraad (portefeuillehouder Watersystemen), die hiertoe op grond van artikel 95 van de Waterschapswet is gemachtigd door zijn dijkgraaf en handelt ter uitvoering van het besluit van het college van hoofdingelanden d.d. 16-09-2020, 20.0629300, hierna te noemen: HHNK;
3. Hoogheemraadschap van Rijnland, rechtsgeldig vertegenwoordigd door de heer G. J. von Faber, hoogheemraad, verder te noemen: HHRL;
4. Waterschap Amstel, Gooi en Vecht, rechtsgeldig vertegenwoordigd door de heer dr. ir. G.M. van den Top, dijkgraaf, verder te noemen: WSAGV;

gedrieën ook te noemen: de Waterschappen

hierna gezamenlijk ook te noemen: Partijen.

OVERWEGENDE:

- Dat Partijen op 24 augustus 2015 de Bestuursovereenkomst Agrarisch Waterbeheer Natuurbeheerplan 2016-2021 (verder ook: de Bestuursovereenkomst) zijn aangegaan om het agrarisch waterbeheer in Noord-Holland op te starten;
- Dat het agrarisch waterbeheer, dat bestaat uit diverse landelijk vastgestelde beheermaatregelen waar collectieven keuzes in maken, bijdraagt aan het realiseren van de doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water;
- Dat Partijen van mening zijn dat agrarisch waterbeheer een nuttig instrument is in de noodzakelijk verbetering van de waterkwaliteit en dat agrarische collectieven een goede rol hebben vervuld in het werven en begeleiden van deelnemende agrariërs en het uitvoeren van het agrarisch waterbeheer;
- Dat de waterschappen, bij totstandkoming van het natuurbeheerplan en bij de voorbereiding van subsidieaanvragen (nieuwe aanvragen c.q. uitbreidingsaanvragen) door collectieven, betrokken zijn bij het bepalen van de locaties en de keuze van de beheermaatregelen;
- Partijen hebben daartoe de verstrekking van subsidies aan agrarische collectieven mogelijk gemaakt, die gefinancierd worden vanuit het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (POP3) en door middel van nationale cofinanciering door de Waterschappen;
- Dat de waterschappen zich bij de totstandkoming van de Bestuursovereenkomst in 2015 bereid hebben verklaard de nationale cofinanciering voor de periode 2015-2021 voor hun rekening te nemen;
- Dat de Provincie en de waterschappen de hiervoor noodzakelijke samenwerking met de Bestuursovereenkomst invulling hebben geven;
- Dat de Bestuursovereenkomst is gekoppeld aan de looptijd van het Europese gemeenschappelijke Landbouwbeleid en diens tengevolge eindigt per 31 december 2021;
- Dat inmiddels is gebleken dat het nieuwe Gemeenschappelijke Landbouwbeleid-Nationaal Strategisch Plan (GLB-NSP) in voorbereiding is en dat de waterschappen landelijk betrokken zijn bij het ontwikkelen c.q. optimaliseren van beheermaatregelen en ecodiensten, doch dat dit niet eerder dan per 1 januari 2023 in werking zal treden;

2. Artikel 8, eerste lid komt te luiden: De kosten van uitvoering van werkzaamheden van RVO.nl en de NVWA die in het kader van deze overeenkomst in de periode 2015-2022 gemaakt worden, komen voor rekening van de Provincie. Over de verdeling van deze kosten in de periode 2022-2025 maken partijen in overleg nadere afspraken.
3. Aan artikel 8 wordt een tweede lid toegevoegd, dat luidt: 2. de waterschappen dragen zorg voor investeringen in monitoring, studieclubs, en communicatie over waterbeheer.
4. Artikel 13, eerste lid wordt gewijzigd en komt te luiden: 1. De Bestuursovereenkomst treedt in werking op moment van ondertekening door alle Partijen en eindigt op de datum dat alle in deze Bestuursovereenkomst gemaakte afspraken naar behoren zijn uitgevoerd, uiterlijk per 31 december 2025;

Artikel 2: Aanvullende bepalingen

1. Partijen zullen bij de inwerkingtreding van het nieuwe Gemeenschappelijke Landbouwbeleid de in de wijzigingsovereenkomst en de Bestuursovereenkomst gemaakte afspraken herzien. Uitgangspunt daarbij is dat het voortzetten en uitbreiden van agrarisch waterbeheer mogelijk blijft, mits daar financiering van EU en waterschappen voor beschikbaar is en het past binnen ANLb spelregels.
2. De provincie verstrekt de waterschappen jaarlijks een opgave van uitgevoerde beheermaatregelen (inclusief GIS-data met ha-opgave) en het aantal deelnemende agrariërs in hun werkgebied.
3. De Provincie organiseert jaarlijks met elk collectief, de provincie, en het betreffende waterschap (per werkgebied) een voortgangsgesprek over het uitgevoerde beheer, de kansen en knelpunten.

Artikel 3: Looptijd

1. Deze Wijzigingsovereenkomst maakt als addendum onverbreekelijk deel uit van de Bestuursovereenkomst en treedt in werking op moment van ondertekening door alle Partijen.
2. De Wijzigingsovereenkomst eindigt op de datum dat alle in de Wijzigingsovereenkomst en de Bestuursovereenkomst gemaakte afspraken naar behoren zijn uitgevoerd, uiterlijk per 31 december 2025;

- Dat tot die inwerkingtreding het vigerende GLB-NSP wordt voortgezet, waardoor verlenging van de lopende Bestuursovereenkomst noodzakelijk is.
- Dat het daarnaast op grond van Europese regelgeving noodzakelijk is gebleken dat lopende subsidiebeschikkingen, die mede op basis van de Bestuursovereenkomst zijn tot stand gekomen, worden gewijzigd, waarbij de looptijd van deze beschikkingen tot en met 2025 verlengd kan worden;
- Dat het, met het oog op de verlenging van de looptijd van de Bestuursovereenkomst, noodzakelijk is zekerheid te krijgen over de nationale cofinanciering voor de periode 2022-2025;
- Dat HHNK zich bij brief van 17 september 2020, kenmerk 20.0803808, schriftelijk bereid heeft verklaard om voor de periode 2022-2025 de cofinanciering tot een bedrag van ten minste [redacted] G per jaar voor haar rekening te nemen;
- Dat HHRL zich bij brief van 6 november 2020, kenmerk 20.083497, onder voorbehoud van definitieve bestuurlijke besluitvorming door het algemeen bestuur in 2021, schriftelijk bereid heeft verklaard om voor de periode 2022-2025 de cofinanciering tot een bedrag van [redacted] G per jaar voor haar rekening te nemen.
- Dat WSAGV zich bij brief van 29 september 2020, schriftelijk bereid heeft verklaard om voor de periode 2022-2025 de cofinanciering tot een bedrag van [redacted] G per jaar voor haar rekening te nemen en bereid is tot uitbreiding naar maximaal [redacted] G per jaar;
- Dat partijen het derhalve wenselijk vinden de Bestuursovereenkomst met terugwerkende kracht vanaf 2020 te verlengen tot en met 2025, gelijktijdig wijzigingen in de Bestuursovereenkomst aan te brengen en deze waar nodig inhoudelijk aan te vullen.

ZIJN OVEREENGEKOMEN ALS VOLGT:

Artikel 1: Wijziging van de bestuursovereenkomst

1. In artikel 2, lid 8, wordt "31 januari" vervangen door: 1 april.

Ondertekening

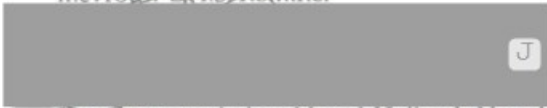
Aldus in viervoud opgemaakt en ondertekend,

Provincie Noord-Holland,

datum 17.02.2021.....

.....

mevrouw E.A.S. Remmel

Hoogheemraadschap Noord-Hollands Noorderkwartier,

datum: 16 december 2020

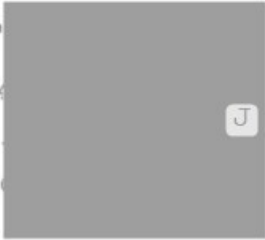

Hoogheemraadschap

datum 06.01.20.....

.....

De heer G. J. von Faber

Waterschap Amstel, Gooi en Vecht

datum.....

.....

De heer dr. ir. G.M. van den Top

Projectplan collectieve levering groenblauwe diensten voor HHNK gericht op waterkwaliteitsverbetering

Purmerend
januari 2014

1. Achtergrond

Agrarische natuur- en landschapsvereniging Water, Land & Dijken (WLD) vervult een belangrijke rol bij de instandhouding en verbetering van de kwaliteit van het landelijk gebied in Laag Holland:

- a. Zij vervult de functie van gebiedscoördinator voor weidevogelbeheer onder het Subsidiestelsel natuur- en landschapsbeheer (SNL). In die hoedanigheid is het opsteller van het collectieve weidevogelbeheerplan en tussenpersoon bij de contractering.
- b. Zij voert voor het ministerie van EZ een pilot uit als 'hoofdaannemer' van een set groenblauwe diensten (de zogeheten GLB-pilot), waarvan er twee zijn gericht op de kwaliteit van sloten en oevers. De pilot is bedoeld als oefening voor 2016, wanneer de overheid op het gebied van natuur- en landschapsbeheer uitsluitend nog zaken wil doen met collectieven.
- c. Zij voert al enkele jaren diensten uit voor het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (HHNK), en wel op drie terreinen:
  - inzet van de baggerspuit;
  - ecologisch berm- en dijkbeheer;
  - verwerking en benutting van humest, gecomposteerd maaisel van bermen, dijken en sloten. De afnemers van deze dienst zijn naast het Hoogheemraadschap de gemeenten Wormerland, Edam-Volendam en Purmerend.

Daarnaast voert de vereniging nog enkele andere projecten uit ter verbetering van de gebiedskwaliteit.

HHNK beraadt zich intussen op een meer structurele regeling voor groenblauwe diensten. In 2011 heeft een extern bureau een groslijst van diensten opgesteld, waaruit een selectie is gemaakt van inhoudelijk en bestuurlijk kansrijke. In die selectie scoren vijf maatregelen hoog: aangepast baggeren (bijv. baggerpomp), aanleg en onderhoud van rietoevers, aanleg en onderhoud van natuurvriendelijke oevers, natuurvriendelijk beheer van sloten, kaden etc. en verwerken van maaisel (humest). Recent hebben de waterschappen aangegeven in de POP-3 periode (2014-2020) G per jaar te willen investeren in projecten gerelateerd aan de landbouw die een bijdrage leveren aan waterdoelen. Een deel van dat geld zal worden weggezet via gebiedscollectieven, die vanaf 2016 het exclusieve 'leveringsrecht' krijgen voor groene diensten (agrarisch natuurbeheer).

Vooruitlopend op een structurele regeling (het POP-3 wordt in de loop van 2014 van kracht, het agrarisch natuurbeheer via collectieven in 2016) is HHNK geïnteresseerd in het uitvoeren van één of meer demonstratieprojecten. Daarover is het in overleg met Water, Land & Dijken. WLD heeft op zijn beurt een overzicht gemaakt van kansrijke maatregelen in het veenweidegebied van Laag Holland waarbij WLD de regievoering zou kunnen hebben. Tegelijk experimenteert WLD in de lopende GLB-pilot (2011-2013) met een groenblauwe dienst waarin HHNK is geïnteresseerd: een combinatiedienst van inzet van de baggerspuit, natuurvriendelijke slootshoning en natuurvriendelijk beheer van de slootkanten (het laatste al dan niet via het SNL). Waterkwaliteit behoort tot de vier thema's die zijn geformuleerd voor de vergroening van het GLB en al eerder (in 2009) tot nieuwe prioriteit voor het plattelandsbeleid was benoemd. Daarom liggen er interessante raakvlakken tussen de inzet van rijk en provincies en de inzet van de waterschappen, zowel inhoudelijk als organisatorisch (zaken doen met gebiedscollectieven). Ook in enkele andere gebieden (bijv. Rijnland, Stichtse Rijnlanden, Amstel, Gooi en Vecht, Noorderzijlvest) laten de waterschappen – al dan niet experimenteel – groenblauwe diensten uitvoeren door agrariërs of agrarische natuurverenigingen.

Deze notitie bevat een voorstel aan HHNK voor een jaarlang oefenen met de collectieve levering van groenblauwe diensten in Laag Holland, uitgevoerd door Water, Land & Dijken.

2. Doelen en uitgangspunten

Vanuit HHNK

1. HHNK wil met deze pilot:
  - a. Ervaring opdoen met het werken met collectieven, conform de positie die deze krijgen in het nieuwe EU-plattelandsbeleid.
  - b. Uitvoering geven aan:
    - het Collegebesluit om te starten met het implementeren van een beperkte set groenblauwe diensten in het veenweidegebied;
    - het waterbeleid in het algemeen en het beleid ten aanzien van waterkwaliteit in het bijzonder;
    - de afspraken in het kader van het Nutriëntenadvies Rijn-West voor het werkgebied van WLD. Daarbij gaat het niet alleen om veehouderij maar ook om de open-teeltsectoren binnen het werkgebied van WLD (akker- en tuinbouw, waaronder bollenteelt);
    - het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW) voor het werkgebied van WLD.
2. HHNK stelt zich een project voor van voorlopig een jaar (2014), vooruitlopend op de inwerkingtreding in 2016 van het subsidiestelsel waarin collectieven de rol van 'hoofdaannemer' hebben. Tegelijk zullen HHNK en WLD in 2014 verkennen of het project na 2014 kan worden voortgezet, bij voorkeur onder het POP-3 dat in de loop van 2014 van kracht wordt.
3. In het project verkent WLD welke rol andere partijen dan HHNK willen en kunnen spelen, zowel ten behoeve van een eventuele vervolgactiviteit in 2015 als voor een eventuele definitieve regeling/overeenkomst na 2015. Het gaat dan bijvoorbeeld om de provincie Noord-Holland, de ministeries van EZ en I&M, andere collectieven binnen het werkgebied van HHNK, terreinbeherende organisaties, LTO en KAVB en afzetorganisaties. Zo kan samenhang ontstaan met plannen van derden, zoals het DAW van LTO. Nevenvoordeel hierbij is dat het bestuurlijk-juridische draagvlak met betrekking tot de rechtmatigheids- en de verantwoordelijkheidsvragen bij deelname van met name de overheden wordt verbreed en vergroot.
4. Het project moet qua inhoud, aanpak en financiering voorsorteren op het nieuwe GLB en het komende POP-3, en op cofinanciering door andere overheden en private partijen.
5. HHNK denkt aan een bijdrage van maximaal   G. Omdat de besluitvorming nog moet plaatsvinden, is het projectvoorstel bij voorkeur flexibel in prestaties en kosten.
6. In het project ligt het financiële accent op de uitvoering van maatregelen 'in het veld'. Deze worden kwalitatief en kwantitatief verantwoord. De uitvoeringskosten nemen budgettair een bescheiden plaats in. Er wordt serieus werk gemaakt van de monitoring van de beoogde resultaten en van het proces.

Vanuit WLD

In de GLB-pilot die WLD momenteel uitvoert, staan de volgende twee doelen centraal, die WLD ook voor ogen heeft met het nieuwe project:

- sturing uitoefenen op de invulling en situering van maatregelen, zodanig dat er effectiviteitswinst wordt geboekt;

- een efficiënte uitvoering. Door de uitvoering in het gebied te leggen, kan deze tegen lagere kosten plaatsvinden dan bij uitvoering door de overheid.

Daarnaast heeft WLD met het project het volgende voor ogen:

- oefenen met de sturing op nieuwe (typen) diensten, die soms ook aaneengeslotenheid vergen, een aspect dat uit sturingsoogpunt lastig is;
- oefenen met diensten in de open-teeltsectoren in Laag Holland (ca 10.000 ha) – het accent ligt nu doorgaans bij de veehouderij in het veenweidegebied;
- waar mogelijk ook effecten meten (is bij de GLB-pilot niet gebeurd);
- samenwerken met andere ANV's in het werkgebied van HHNK, vooral waar het gaat om de plantaardige sectoren;
- accent op realisatie en uitvoering en minder op kennisontwikkeling en -verspreiding.

Interessante leerdoelen voor andere overheden

Op dit moment werken rijk (ministerie van EZ) en provincies (IPO) hard aan de invulling van het nieuwe stelsel voor agrarisch natuurbeheer, waarin zoals gezegd gebiedscollectieven de exclusieve contractpartner worden van de overheid waar het gaat om groenblauwe diensten. Idee is dat het Subsidiestelsel natuur- en landschapsbeheer (SNL), eventueel onder een andere naam, ook het voertuig wordt voor diensten voor andere decentrale overheden (waterschappen, gemeenten). Bij de provincie komt er een 'gebiedsregisseur' die de vraag naar diensten vanuit de verschillende overheden bundelt. Deze gecombineerde vraag vormt vervolgens de input voor de 'offerte' die het gebiedscollectief opstelt. Bij honorering van de offerte worden de maatregelen zoals gezegd via het SNL 'weggezet' in de praktijk.

Vanuit deze nieuwe systematiek kan het project ook voor andere overheden dan HHNK interessant zijn:

- vanuit de inhoud van de maatregelen: in het project gaat het om diensten die ook raken aan beleidsterreinen van andere overheden, zoals een betere bescherming van Natura 2000-gebieden en een betere natuurkwaliteit van het landelijk gebied (o.a. ten gunste van weidevogels en alle ecologie van sloten en oevers);
- oefenen met de 'sturing' op kwaliteit (qua inhoud en ruimtelijke situering) bij nieuwe typen diensten. Dit is een cruciaal punt in het nieuwe subsidiestelsel, maar voor 'blauwe diensten' nog maar mondjesmaat beproefd in de lopende GLB-pilots. Datzelfde geldt voor het 'zakendoen' in bedrijfstakken waar hiermee nog weinig ervaring is (zoals de vollegrondstuinbouw en de bollenteelt);
- het project kan ideeën toeleveren over kruisbestuiving tussen beleidsterreinen van verschillende overheden (met name provincie en waterschap) en over de mogelijkheden om dit in het POP-3, c.q. het nieuwe SNL goed te regelen;
- datzelfde geldt voor de mogelijkheden om collectief, via een soort gebiedscontract, gebruik te maken van méér POP-maatregelen dan alleen het onderdeel waar Brussel collectief zakendoen toestaat (agro-milieu-klimaatmaatregelen). We denken dan aan gerichte investeringen in milieu en innovatie;
- in het project wordt ervaring opgedaan met het functioneren van Water, Land & Dijken als *front office* naar HHNK voor enkele andere Noord-Hollandse natuurverenigingen. Het gaat om een selectieve functie als *front office* (louter voor waterschapsdiensten); voor het reguliere natuur- en landschapsbeheer heeft WLD die ambitie niet.

Willen provincies en rijk de ervaringen met deze leerdoelen kunnen benutten voor het nieuwe stelsel voor agrarisch natuurbeheer, dan zullen ze eind 2014 moeten worden gepubliceerd.

3. Geselecteerde maatregelen

3.1 Aanpak erfafspoeling

Veehouderij

Afspoelend verontreinigd erfwater zorgt voor belasting van het oppervlaktewater met zuurstofbindende stoffen, meststoffen en bestrijdingsmiddelen. Dit wordt o.a. veroorzaakt door afspoeling van voer- en mestresten, vervuilde spuit- en bemestingsapparatuur, vrijkomend perssap van opgeslagen kuilvoer, afspoeling van opgeslagen vaste mest, lekverliezen bij bijvoorbeeld bolontsmetting en lozing van reinigings- en condenswater vanuit bedrijfsgebouwen en bewaarcellen. Er zijn verschillende systemen (preventie, hergebruik of zuivering) om het oppervlaktewater te ontzien. Een structurele oplossing kan aanpassing van de erfinrichting zijn. Dit is echter gezien de kosten alleen bij nieuw- of verbouwinitiatieven aan de orde. Bij bestaande inrichtingen wordt wel geëxperimenteerd met opvang van erfwater en infiltratie in het land via drainagebuizen, met bezinksloten en met helofytenfilters (alle zogenaamde ‘nageschakelde’ technieken). Uit onderzoek blijkt dat geen van deze systemen voldoende robuust, stabiel en betrouwbaar is voor erfafspoelwater (Broos 2011). Om het ontstaan van perssap te voorkomen is het gebruik van strofilters die onderin de gras- of maïskuil effectief en tegen geringe kosten te realiseren (Baarda & Feenstra 2012). In het kader van het project voor HHNK willen we:

- op een aantal bedrijven een ‘erfscan’ laten uitvoeren. In de provincie Utrecht loopt nu een project waarin dergelijke scans worden opgesteld. In de erfscans wordt nagaan of het mogelijk is om door aangepaste bedrijfsvoering of door erfinrichtingsmaatregelen de waterstromen te scheiden, zodat de stroom sterk vervuild water afneemt. Deze scan leidt tot een concreet advies aan de ondernemer. In dit advies zal ook, als het bovenwettelijke inspanningen betreft, gewezen worden op subsidiemogelijkheden (o.a. POP-3). Deze service zal in ieder geval zal worden aangeboden aan alle ondernemers met nieuw- en verbouwplannen. We gaan in de begroting uit van 10 erfscans;
- voorlichtingsactiviteiten ondernemen om bedrijven te wijzen op het belang van strofilters voor de opvang van vrijkomend perssap. Deze filters zijn vooral effectief bij graskuilen met een laag gehalte (< 30%) aan droge stof. Streven is dat eind 2014 minimaal 10% van de graskuilen met een laag droge-stofgehalte is voorzien van een strofilter. Hierover zullen afspraken worden gemaakt met LTO Noord.

Overige bedrijven met open teelten

Ook in de plantaardige sectoren (bijv. in de bollenteelt) zijn mogelijkheden voor het verminderen van de erfafspoeling. Gedurende de pilot zullen enkele ideeën voor deze sectoren worden uitgewerkt en zo mogelijk – als financiering kan worden gevonden – worden uitgevoerd. Bijvoorbeeld:

- a. Samen met KAVB, bestrijdingsmiddelenhandel en medewerkers van het cluster handhaving van HHNK: organiseren van een project gericht op het saneren van mogelijke emissieroutes.
- b. Aanhaken bij het project *Bezem door de middenkast* van het Hoogheemraadschap van Rijnland. Hierbij konden Boskoopse boomtelers anoniem en gratis bestrijdingsmiddelen

inleveren die zij niet meer gebruikten of die inmiddels verboden zijn. Daarop is zo'n 2.000 kg aan middelen ingeleverd.

3.2 Verwerking van maaisel en ander organisch materiaal

Door zoveel mogelijk 'gebiedseigen' organisch materiaal (maaisel, mest, bagger) binnen het gebied te recyclen, kan de kringloop van organische stof beter worden gesloten en de maaiveldsdaling worden beperkt. WLD verwerkt voor HHNK al sinds 1999 maaisel in het kader van het zogeheten 'Humest-project'. Het Hoogheemraadschap levert droog maaisel gratis af bij de veehouder en betaalt voor nat maaisel , waarvan aan

administratiekosten van de natuurvereniging. Het maaisel wordt dan thuisbezorgd. Deze werkwijze is een alternatief voor het bezorgen van het maaisel bij de groenstort. Dat is duur en weinig duurzaam. Afhankelijk van de samenstelling gebruikt de veehouder het maaisel:

- als strooisel (strovervanger) in stallen (potstallen, ingestrooide loopstallen);
- voor compostering op bedrijfsniveau, eventueel samen met ander organisch materiaal (riet, bagger, ruige mest). De compost wordt vervolgens gebruikt als meststof of 'toemaakdek'.

WLD wil de huidige pilot prolongeren en verbreden, waarbij binnen de wettelijke kaders die hierbij van toepassing zijn, wordt ingezet op:

- nieuwe verwerkingstechnieken voor het hakselen van riet (daarvoor is nu een nieuwe machine beschikbaar) en gebruik daarvan als strooisel (Smeding & Langhout 2006);
- naast het humest-project beproeven of compostering van mengsels van organisch materiaal (maaisel, mest en bagger) voor dit gebied mogelijkheden biedt. Uit het zogeheten Topsurf-onderzoek in de Krimpenerwaard (Van der Star e.a., 2013) blijkt dat het gebruik van dit mengsel als 'toemaakdek' de bodemdaling kan tegengaan, de waterberging kan waarborgen of vergroten en de emissies van ammoniak en fosfaat kan verminderen;
- experimenteren met composteringmethoden die minder verlies van organische stof opleveren. Bij het composteren van maaisel loopt de temperatuur hoog op, waardoor een deel van het organisch materiaal verbrandt. Bij 'koude' vergisting (bijv. in de vorm van een rijkuil) blijft er meer organische stof behouden;
- verbreden van de verwerking van maaisel met dat van andere 'aanbieders' (m.m. uit natuur- en recreatieterreinen). Wellicht kan het aanbod grootschaliger – en dus goedkoper – worden georganiseerd. HHNK heeft het maaiwerk aanbesteed tot en met 2014. WLD zal verkennen welke voordelen het onderhoud door boeren kan bieden ten opzichte van dat door andere uitvoerders (bijv. qua prijs en kwaliteit) en of boeren als 'onderaannemer' kunnen werken voor loonbedrijven, al is het maar voor de afname van maaisel;
- verbreden van aanbod en afzet van de veehouderij naar de plantaardige teelten: ook in de akkerbouw en bollenteelt is behoefte aan organische stof. Zo wordt in de bollenteelt in de Kop van Noord-Holland al organisch materiaal gecomposteerd op de percelen, waarbij het materiaal regelmatig wordt omgezet met een speciaal daartoe ontwikkelde machine.

Concreet zal WLD de volgende activiteiten uitvoeren:

- voortzetten en uitbreiden van de afzet van maaisel van HHNK; de uitbreiding zal vooral worden gezocht in de plantaardige sectoren;
- uitvoeren van twee praktijkexperimenten (met het composteren van mengsels van organisch materiaal en met koude vergisting);
- verkennen van het aanbod van andere partijen.

In samenspraak met HHNK, de milieudienst Waterland en het ministerie van I&M zal de beleidsruimte worden verkend waaronder deze activiteiten kunnen worden uitgevoerd.

3.3 Aanleg en beheer van natuurvriendelijke oevers (NVO's)

Natuurvriendelijke oevers kunnen verschillende doelen dienen, afhankelijk van de uitvoering:

- a. De oever kan *landinwaarts* worden aangelegd door het verflauwen van het talud (aanleg van een terrastalud of plasberm). Hiervan profiteren waterkwaliteit (doordat de oever als bufferzone fungeert) en natuur en wordt tegelijk extra waterbergingscapaciteit (in de sloot) gecreëerd (zie foto links).
- b. De oever kan (in bredere waterlopen) *waterinwaarts* worden aangelegd. Hierbij wordt een oeverbescherming aangelegd met natuurlijk materiaal (bijv. wilgentenen), waarachter zich een moeraszone ontwikkelt die overgaat in de perceelsrand (zie foto rechts). Hiervan profiteren waterkwaliteit en natuur en wordt een bijdrage geleverd aan het beperken twee belangrijke problemen van het Laag-Hollandse veenweidegebied: oeverafslag en baggervorming.

Met beide varianten is in het verleden (de jaren '90) al wat ervaring opgedaan. Zo bleken in Waterland terrastaluds aanmerkelijk meer botanische winst op te leveren dan 'regulier' botanisch slootkantbeheer. En natuurlijke oeververdediging met wilgentenen bleek effectief tegen oeverafslag en bij goed beheer ook zeer effectief uit natuuroogpunt (Jonker 1997). Inmiddels is breed geaccepteerd dat NVO's een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan o.a. de KRW-doelen.

In het kader van het project voor HHNK wil WLD in 2014 2.200 meter aan nieuwe NVO's aanleggen. In samenspraak met HHNK zal worden gezien welk type oever prioriteit heeft. Idealiter bestaat een NVO uit een flauw onderwatertalud (voor ondergedoken en drijvende waterplanten) en een verflauwd bovenwatertalud (voor planten en dieren van natte tot vochtige omstandigheden). Vanuit de ervaringen in het rietproject dat HHNK met WLD in 2010/2011 heeft uitgevoerd, zal louter worden ingezet op 'waterinwaartse' oevers of

‘vooroevers’. In een parallel project voor Laag Holland (nog in de fase van besluitvorming) zal mede worden ingezet op ‘landinwaartse’ NVO’s.

Bij het vormgeven van de oevers zal ook gebruik worden gemaakt van de ervaringen die elders zijn opgedaan met aanleg en beheer, bijvoorbeeld in Midden Delfland (Terwan 2009), in de Vechtstreek en in Noord-Groningen (*Tussentijdse evaluatie pilot Groenblauwe Diensten Groningen*, 2013).

Aangezien HHNK met Landschap Noord-Holland (LNH) een overeenkomst heeft gesloten voor het plaatsen van een select aan schoeiingen, waarachter HHNK dan bagger deponert en eventueel riet aanplant, wordt bezien of er kruisbestuiving mogelijk is tussen beide initiatieven.

Bij het aanleggen van NVO’s kan het nodig zijn om – eventueel met medefinanciering vanuit het POP-3 – de volgende ‘hulpdiensten’ in te zetten:

- aanleg van drinkplaatsen;
- en/of plaatsen van drinkbakken;
- plaatsen van een veeraster. Deze post is nu reeds meebegroot.

Een raster kan – afhankelijk van de omstandigheden per plekke – achterwege blijven als met drinkplaatsen of drinkbakken wordt gewerkt: deze houden eveneens het vee uit de kant. Soms – bijvoorbeeld als met jongvee of schapen wordt geweid – kan een raster niettemin nodig zijn om vertrapping te voorkomen.

3.4 Natuurvriendelijk beheer van oevers en waterlopen

Ook zonder de aanleg van een natuurvriendelijke oever (c.q. zonder graafwerk of zetten van een schoeiing) kan door natuurvriendelijk beheer een aanmerkelijke bijdrage worden geleverd aan waterkwaliteit en natuur. In de huidige GLB-pilot levert WLD een ‘combinatiedienst’ bestaande uit drie tegelijk toe te passen ingrediënten:

- a. Baggeren van de waterloop met de baggerspuit (één- tot tweemaal per jaar). Dit is al onderdeel van de afspraken met het Hoogheemraadschap.
- b. Natuurvriendelijk beheer van de waterloop. Dit kan – afhankelijk van de situatie en de mogelijkheden – diverse vormen aannemen:
  - gebruik van natuurvriendelijke apparatuur, zoals maaikorf of ecoreiniger (een maai-harkcombinatie);
  - minder frequent schonen (bijv. tweejaarlijks, eventueel door de oevers om en om te maaien);
  - een ander schoningstijdstip.

De natuurvereniging zal afhankelijk van de situatie ter plekke en in overleg met de grondgebruiker en HHNK een maatwerkpakket aan maatregelen samenstellen. HHNK is al bezig om voor bredere sloten (waar de doorstroming minder snel in gevaar komt) een extensiever onderhoudsregime mogelijk te maken. De pilot kan bijdragen aan het leveren van ‘referentiebeelden’ voor de handhaving van natuurvriendelijker onderhoud.

- c. Natuurvriendelijk beheer van de oever, waarbij deze niet wordt bemest en geen bagger of ander slootvuil ontvangt. Dit komt niet alleen de ecologie van de oever zelf ten goede, maar ook die van het water (doordat de oever als milieubuffer fungeert). Dit wordt waar mogelijk uit het SNL betaald (slootkantbeheer) en waar nodig uit de pilotgelden.

WLD wil dit onderdeel van de GLB-pilot (die dit jaar afloopt) graag voortzetten onder het HHNK-project. Dat kan niet op de schaal waarmee de dienst nu wordt toegepast (830 km sloot). Daarom stellen we voor om de dienst selectiever dan nu in te zetten in één of twee polders. De dienst wordt bij voorkeur weer uitgevoerd als combinatiedienst (drie onderdelen), tenzij de omstandigheden ter plekke (met name waar het gaat om de hoeveelheid slootkantbeheer dat onder het SNL is gecontracteerd) dit lastig maken. Op deze manier wil WLD 150 km sloten en oevers natuurvriendelijk beheren. Dat is aanmerkelijk minder dan in de GLB-pilot, maar er zal nu nog sterker worden ingezet op kwaliteit. Bovendien zal in een parallel project voor Laag Holland (nog in de fase van besluitvorming) worden ingezet op uitbreiding van de lengte aan natuurvriendelijk beheerde sloten en oevers.

Aanvullend op de manier van werken in de GLB-pilot zal WLD daarbij:

- niet alleen sturen op ecologische kansrijkheid, maar ook op aaneengeslotenheid. De beoogde kleine schaal maakt dat goed mogelijk. Samen met HHNK zullen criteria worden geformuleerd en zoekgebieden worden geselecteerd;
- de technische ontwikkeling van natuurvriendelijke schoningsmethoden en -apparatuur stimuleren, c.q. de beschikbaarheid van deze apparatuur in Laag Holland bevorderen. Onder meer door voortzetting van de studieclub over slootschoning die in lopende pilot is opgericht;
- kennisontwikkeling en -overdracht over natuurvriendelijke schoning bevorderen. In de GLB-pilot blijkt natuurvriendelijke schoning relatief lastig 'tussen de oren te krijgen', ook omdat de schoning in veel gevallen niet door de agrariër zelf wordt uitgevoerd. Door middel van een demonstratie en een voorlichtingsfolder zullen de deelnemers (en meer in de breedte de Laag-Hollandse ondernemers) op de hoogte worden gebracht van de meest effectieve werkwijzen.

3.5 FAB-randen en ecologisch beheer van oevers in de akkerbouw

Belangrijke waterkwaliteitswinst, met name op het vlak van pesticiden, kan worden geboekt door het aanleggen van zogeheten FAB-randen langs bouwland (FAB staat voor functionele agro-biodiversiteit). Daarbij helpen natuurlijke vijanden van plaagorganismen (die in de rand worden bevorderd) mee om het bestrijdingsmiddelengebruik in het perceel te verminderen. Ligt de FAB-rand naast een waterloop, dan fungeert hij tevens als bufferzone. Hiermee wordt dus een dubbelslag geslagen. In de Hoeksche Waard worden al jaren FAB-randen aangelegd, mede gefinancierd door het waterschap. In het project Bloeiend Bedrijf zijn de afgelopen drie jaar op veel grotere schaal FAB-randen aangelegd, ook in Noord-Holland. Het is ongewis of en hoe dit project wordt gecontinueerd.

In het project wil WLD – met name in andere gebieden dan Laag Holland – zo'n 20 km aan FAB-randen aanleggen, analoog aan de vorige dienst in de vorm van een combinatiedienst:

- a. Aanleg en beheer van FAB-randen. Deze zijn het meest effectief langs granen en aardappels. De randen worden in het voorjaar met eenjarig, bloemrijk mengsel ingezaaid en in het najaar, als het perceel wordt geploegd, worden ondergewerkt. Wil de aanleg van een FAB-rand ook daadwerkelijk tot verminderd middelengebruik leiden, dan zal de deelnemer het gewas moeten monitoren en met schadedrempels moeten gaan werken.

- Daarom wordt er ook een inspanning gevraagd voor extra monitoring en registratie en voor deelname in een studieclub en/of begeleiding door een gebiedscoördinator of extern adviseur.
- b. Natuurvriendelijke slootshoning. Het schonen gebeurt in akkerbouwgebieden al vrijwel altijd met de maaikorf, een natuurvriendelijke methode. Het schoningsmateriaal wordt op het talud gezet, waar het in het daaropvolgende jaar wordt afgevoerd (zie onderdeel c) of op de kant gezet en ondergewerkt.
- c. Ecologisch beheer van het talud. De taluds van veel akkerbouwsloten worden jaarlijks geklepeld. Dat is goedkoop, maar niet natuurvriendelijk: het maaisel wordt niet afgevoerd. Veel natuurvriendelijker is het (vanaf augustus) inzetten van apparatuur die maait en afvoert, zoals de maai-zuigcombinatie, die het maaisel afvoert naar een meerijsende opraapwagen. Ook de mogelijkheden van andere apparatuur zullen worden verkend. Bij de maai- en schoningswerkzaamheden (b en c) kan de FAB-rand als rijstrook worden gebruikt: na 1 augustus is de FAB-werking van de rand goeddeels voorbij; er vinden geen of bijna geen gewasbespuitingen meer plaats.

De selectie van gebieden en deelnemers zal gebeuren in nauwe samenspraak met HHNK en met andere agrarische natuurverenigingen in het werkgebied van HHNK.

3.6 Kringlooplandbouw, precisiebemesting en duurzaam bodembeheer

Kringlooplandbouw staat vanuit het streven naar meer duurzaamheid bij meerdere partijen in de belangstelling. WLD heeft bij het Nationaal Landschap een voorstel ingediend voor een project 'Kringlooplandbouw'. Hierin komen vier thema's uit het Nutriëntenadvies Rijn-West samen: kringlooplandbouw, duurzaam graslandbeheer, precisiebemesting en duurzaam bodembeheer. Als dit project wordt gehonoreerd, wordt hiermee (in elk geval in 2014) samen met andere partners een bijdrage geleverd aan de doelen van het Hoogheemraadschap. Voor de cursus over kringlooplandbouw wordt gerekend op minimaal 30 deelnemers.

3.7 Selectieve / tijdelijke peilverhoging

WLD wil verkennen of er geschikte locaties te vinden zijn om in het voorjaar tijdelijk het peil op te zetten. Het gaat om de werkwijze zoals die bijvoorbeeld wordt toegepast op het nieuwe bedrijf op Marken, waar na uitvoering van de voorjaarswerkzaamheden het peil wordt opgezet ten behoeve van de weidevogels, tot aan het maaien van de eerste snede. Dit heeft drie voordelen:

- het is uiteraard gunstig voor weidevogels;

- het remt de bodemdaling en daarmee het mineraliseren van het veen (incl. belasting van het water met nutriënten);
- het gebiedseigen water wordt langer vastgehouden, waardoor er minder inlaat van (doorgaans voedselrijker) gebiedsvreemd water nodig is.

WLD zoekt naar locaties en regeltechnische mogelijkheden om op kleine schaal (bedrijf of enkele bedrijven, kleine polder) te experimenteren met deze vorm van peilverhoging. We denken deze dienst te kunnen leveren op ongeveer 100 ha. Voor deze dienst mikken we vooralsnog niet op financiering uit het project voor HHNK, maar op het eerder genoemde parallelle project voor Laag Holland (nog in besluitvormingsfase).

3.8 Kennisontwikkeling, -verspreiding en -toepassing

Naast het uitvoeren van concrete maatregelen wil WLD het project ook graag benutten om op andere terreinen die met waterbeheer te maken hebben, gebiedsgerichte kennis te ontwikkelen en onder de grondgebruikers te verspreiden, zodat deze maatregelen – waar zinvol en mogelijk – ook daadwerkelijk worden toegepast. Het gaat dan bijvoorbeeld om de volgende thema's:

- duurzaam graslandgebruik;
- duurzaam bodembeheer;
- onderwaterdrainage.

We denken hierbij aan het bundelen van kennis en het verspreiden ervan in de vorm van informatiefolders, organiseren van cursussen en studieclubs. Hierbij zal WLD nauw samenwerken met andere partijen en deskundigen. Bij onderwaterdrainage kan ook worden gekeken naar de mogelijke rol van WLD als gebiedsloket voor een bijdrageregeling (zoals die nu bijvoorbeeld in het Groene Hart geldt).

4. Werkgebied

In de tekst van dit voorstel is er min of meer van uitgegaan dat het project zich geheel afspeelt in Laag Holland, c.q. in het werkgebied van Water, Land & Dijken (dat naast het Nationaal Landschap ook de Purmer en het gebied Bergen-Egmond-Schoorl omvat). Er is echter ook vanuit andere delen van het werkgebied van HHNK belangstelling getoond voor (onderdelen van) het project. HHNK verkent op dit moment hoe die belangstelling er precies uitziet en welke mogelijkheden er zijn om de geografische spreiding te verbreden.

Het ligt voor de hand om de diensten die zich met name in het veenweidegebied afspelen, uit te voeren in Laag Holland. En hoewel de Laag-Hollandse droogmakerijen een substantieel areaal akker- en tuinbouw herbergen, kunnen de onderdelen die zich (mede) richten op de plantaardige bedrijfstakken natuurlijk ook buiten Laag Holland worden uitgevoerd. Zo zal de dienst "FAB-randen" (§ 3.5) waarschijnlijk samen met ANV West-Friesland worden uitgevoerd. In dat geval zal WLD overleggen met de andere betrokken agrarische natuurvereniging(en) om te komen tot een gestroomlijnde uitvoering. Het 'zaken doen met collectieven' is immers één van de doelen van de pilot (zie § 2). In overleg met HHNK zal de gebiedsselectie nader worden uitgewerkt. Inzet van HHNK is wel om één overeenkomst te sluiten en niet meerdere tegelijk. In dat geval kan WLD als 'hoofdaannemer' fungeren.

Een tweede aspect is de vraag of het project zich afspeelt in landbouwgebied of ook in (door boeren beheerd) natuurgebied. In de lopende GLB-pilot is een aantal diensten ook

opengesteld in natuurgebied. Ook hier zal samen met HHNK worden gekeken naar de optimale locatie.

5. Rol en kwaliteiten van WLD

Het collectief

Water, Land & Dijken, vereniging voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer, is in 2007 ontstaan uit een fusie van twee oudere natuurverenigingen: Waterland en Tussen IJ en Dijken, beide opgericht in de tweede helft van de jaren '90. WLD is een vereniging met 500 agrarische en 150 niet-agrarische leden. Daarnaast zijn 650 vrijwilligers actief. De vereniging heeft een bestuur, een adviesraad en een vrijwilligersraad en een kantoor in Purmerend met ca 10 medewerkers. De belangrijkste activiteiten van de vereniging zijn:

- gebiedscoördinatie weidevogels in het kader van het SNL;
- coördinatie overig agrarisch natuurbeheer (ca 11.000 ha), particulier natuurbeheer (550 ha + 200 ha in voorbereiding) en agrarisch beheer van natuurgebieden (ca 3.000 ha);
- combineren van vraag en aanbod op het gebied van plattelandstoerisme en boerderijeducatie;
- uitvoeren van projecten en opdrachten;
- belangenbehartiging;
- scholing en professionalisering.

Ervaring met collectieve aanpak

De natuurvereniging heeft onder het voormalige Programma Beheer reeds ervaring opgedaan met diverse varianten van een meer collectieve aanpak:

- a. van 2000 tot en met 2003 was de vereniging onder de SAN aanvrager, beschikkinghouder (c.q. intermediaire contractpartner), intermediair betaalorgaan (waarbij soms ook afwijkende betaling, zoals resultaatbeloning, werd uitgekeerd), controleur en verslaglegger. Kortom, de vereniging had bijna alle werkzaamheden in eigen hand;
- b. van 2004 tot en met 2009 was de vereniging nog wel aanvrager en beschikkinghouder, maar verliep de betaling rechtstreeks tussen DR en grondgebruiker. Via een (privaat georganiseerd) systeem van afdrachten kon de vereniging alsnog de betalingen herverdelen op basis van behaalde resultaten (aantallen weidevogels en indicatorsoorten in slootkanten).

Zoals gezegd voert WLD daarnaast vanaf 2011 een pilot uit in het kader van het nieuwe GLB. Daarin is WLD 'hoofdaannemer' van alle diensten. Het gaat daarin om ca 8.000 ha en 830 km sloot en slootkant. Deze pilot loopt eind 2013 af en krijgt waarschijnlijk geen vervolg. Met het agrarisch en particulier natuurbeheer is jaarlijks een bedrag gemoeid van G, met de pilot een bedrag van G per jaar.

Rol van WLD in de HHNK-pilot

In het demonstratieproject zal WLD alle taken op zich nemen die horen bij die van projectcoördinator en aanstuurder van de overeengekomen maatregelen. Dat zijn:

1. Selectie van locaties en deelnemers. Een belangrijk sturingselement is gelegen in de juiste locaties voor de beoogde diensten, zowel uit een oogpunt van ecologische kansrijkheid als van aaneengeslotenheid (effectiviteit).
2. Werving van deelnemers. WLD zal in de geselecteerde zoekgebieden gericht potentiële deelnemers benaderen. Dat zal vooral rechtstreeks gebeuren, door 1:1-benadering.
3. Contractering van individuele deelnemers. Deze contracten bevatten:
  - de maatregelen waartoe de grondgebruiker zich verplicht;

- de wijze waarop de maatregelen zullen worden gecontroleerd en de wijze waarop eventuele sancties (bij niet-naleving) zullen worden opgelegd;
  - eventuele verdere bepalingen die de vereniging met de deelnemers overeen is gekomen (bijv. ten aanzien van de openstelling van het bedrijf voor demonstratiedoelen en monitoring).
4. Controle en sanctionering. WLD zal de primaire controles uitvoeren en zal zo nodig sancties opleggen.
  5. Administratie en uitbetaling. WLD beschikt over een professioneel systeem van administratie en uitbetaling, waarin zowel de contracten (in GIS) als alle overige informatie over grond, gebruiker en contract is verzameld. Deze administratie is toegankelijk voor derden (met het oog op externe audits).
  6. Monitoring, onderzoek en evaluatie. Zie hiervoor § 6. Een belangrijk deel van de monitoring zal – omwille van de objectiviteit – extern worden uitgevoerd, maar WLD zal deze wel aansturen, c.q. als opdrachtgever fungeren.
  7. Communicatie. Hierbij wordt een taakverdeling gemaakt met HHNK.
  8. Verantwoording.

De onderdelen 4, 7 en 8 worden hierna wat verder toegelicht. De monitoring wordt zoals gezegd in § 6 beschreven.

Er is een parallel project in voorbereiding voor Laag Holland, dat op onderdelen (NVO's, oevers en sloten, experimenten met peilverhoging) een aanvulling vormt op het project voor HHNK. Hoewel de financiering langs andere kanalen verloopt, is de inzet om de coördinatie van de aanvullende diensten te combineren met die van de HHNK-diensten.

Controle en sanctionering

WLD zal de primaire controle uitvoeren. De vereniging is hiervoor goed toegerust; zij beschikt over veldmedewerkers met een goede kennis van het gebied en van de bedrijven. Zo kan een relatief hoge 'dekkingsgraad' aan controles worden bereikt tegen relatief lage kosten. WLD zal een controleprotocol opstellen waarin per dienst wordt benoemd op welke aspecten de dienst moet worden gecontroleerd. Het gaat daarbij primair om het correct uitvoeren van de voorschriften zoals die per dienst zijn en worden opgesteld. Hiertoe zal elke dienst zo 'operationeel' mogelijk worden gemaakt. Dat gebeurt sowieso in de folder die voor de werving van deelnemers zal worden gebruikt en waarin voor geïnteresseerden glashelder moet zijn aan welke voorwaarden ze moeten voldoen, hoe de dienst moet worden uitgevoerd en welke vergoeding daar tegenover staat. Het controleprotocol zal voor de veldmedewerkers de vorm krijgen van een handzame 'checklist' die in het veld kan worden ingevuld. Voor de onderdelen van het dienstenpakket waarmee de veldmedewerkers minder ervaring hebben, zal een instructiebijeenkomst worden georganiseerd.

In overleg met HHNK zal worden bezien of het gewenst is om te gaan werken met een 'schouwcommissie' die breder is samengesteld dan uit louter veldmedewerkers. Dat zou bijvoorbeeld nodig kunnen zijn voor controletaken die voortvloeien uit de keur, maar kan ook de onafhankelijkheid van de controles versterken. Een alternatief daarbij is bijvoorbeeld een systeem van steekproefsgewijze dubbelcontroles.

Als deelnemers zich niet aan de regels houden, zal een sanctie worden opgelegd. Dat gebeurt aan de hand van een protocol waarin per 'overtreding' een sanctie wordt vastgelegd. Dit wordt ook met de deelnemers kortgesloten. De sanctie kan variëren van een waarschuwing, c.q. een advies om de fout zo mogelijk te herstellen, tot inhouding van (een deel van) de vergoeding, en in het uiterste geval tot beëindiging van het contract met de betreffende deelnemer. We gaan er van uit dat de eventuele korting die HHNK bij overtredingen oplegt aan WLD nooit groter zal zijn dan de som van de individuele kortingen die WLD oplegt.

Communicatie

Wat betreft de communicatie komt er een taakverdeling in tweeën:

- a. HHNK is eerstverantwoordelijke voor de externe communicatie. Dat wil zeggen: HHNK stelt hiervoor zelf een communicatieplan op, waarin uiteraard ook WLD een rol speelt.
- b. WLD is eerstverantwoordelijke voor de 'interne' communicatie, naar het gebied en de deelnemers toe, en eventueel ook naar de andere collectieven waarmee wordt samengewerkt.

WLD zal de volgende communicatieactiviteiten ontplooiën:

- a. Communicatie naar de leden, c.q. naar potentiële deelnemers (ten behoeve van de werving). Hiervoor zullen de volgende middelen worden gebruikt:
  - een informatiefolder over het demonstratieproject (bij de start);
  - de agrarische nieuwsbrief van WLD (per e-mail);
  - de WLD-website;
  - persoonlijke benadering.
- b. Communicatie met de deelnemers. Hiertoe organiseren we:
  - bij de start: toezenden van een informatiepakketje over de beoogde aanpak, de relatie tussen collectief en grondgebruiker en de te maken afspraken;
  - enkele evaluatiebijeenkomsten over de voortgang en de ervaringen met de collectieve aanpak.
- c. Communicatie met andere agrarische natuurverenigingen in West-Nederland, c.q. met de koepelorganisatie van westelijke ANV's, Veelzijdig Boerenland.
- d. Organiseren van excursies. In samenspraak met HHNK zullen één of twee excursies worden georganiseerd.
- e. WLD wil de gedrukte versie van de nieuwsbrief die nu verschijnt in het kader van de GLB-pilot graag voortzetten. Deze heeft een bredere verspreiding dan alleen naar de deelnemers. In overleg met HHNK zal worden bezien of dit wenselijk is en zo ja, welke verspreiding adequaat is.
- f. Verzorgen van presentaties. In samenspraak met HHNK en passend in hun communicatieplan kan WLD presentaties verzorgen over het project voor bijvoorbeeld de Gebiedscommissie Laag Holland of koepelorganisatie Veelzijdig Boerenland.
- g. Desgewenst kan WLD posters en/of informatieborden laten maken die dienst kunnen doen bij publieksactiviteiten.
- h. Ten slotte zal WLD de resultaten van het project publiceren (zie het onderdeel 'verantwoording' hierna).

Met HHNK zullen afspraken worden gemaakt over de vermelding van HHNK (met naam, logo etc.) als financier van het project.

Verantwoording / rapportage

WLD zal gedurende de looptijd van het project regelmatig overleggen met HHNK over de vormgeving en voortgang van het project. Samen met HHNK zal worden bezien of een breder samengestelde begeleidingscommissie gewenst is. Daarnaast zal WLD tweemaal een schriftelijke rapportage uitbrengen:

- a. Een tussenrapportage medio 2014. Hierin zal worden gerapporteerd hoe de werving is verlopen en welke werkzaamheden op dat moment zijn uitgevoerd, c.q. welke contracten zijn aangegaan. De contracten zullen in GIS worden vastgelegd, zodanig dat duidelijk is om welke waterlopen, percelen en erven het gaat.

- b. Een eindrapportage eind 2014, zowel inhoudelijk als financieel. Hierin zal een totaaloverzicht worden gegeven van de behaalde resultaten, zowel kwantitatief als kwalitatief.

Desgewenst – als dit past binnen de HHNK-communicatiestrategie – kan WLD ook één of enkele artikelen schrijven voor vakbladen.

Contractduur

Er komt een overeenkomst tussen HHNK en WLD voor de duur van een jaar (min of meer gelijk aan het kalenderjaar 2014). Zoals gezegd zal in dat jaar tegelijk worden verkend of er mogelijkheden zijn om in 2015 een nieuwe start te maken onder het POP-3.

Vakbekwaamheid

Het is mogelijk dat HHNK bij de uitvoering van werk eisen stelt ten aanzien van:

- verzekeringen op het gebied van aansprakelijkheid (voor schade aangebracht aan eigendommen van derden) en materieel. WLD zal hiervoor in overleg met HHNK zo nodig voorzieningen treffen;
- het in te zetten materieel. Daar waar de apparatuur zich leent voor gezamenlijke aanschaf, zal WLD dit organiseren;
- veiligheid en gezondheid. WLD zal hiervoor zo nodig een plan opstellen;
- vergunningen zoals die voor sommige werkzaamheden moeten worden aangevraagd. WLD zal in kaart brengen waar dit aan de orde is en vervolgens de vergunningen regelen;
- een professionele uitvoering van het werk, zowel ‘technisch’ (netjes werken) als qua kennis van de eisen voortvloeiend uit de Flora- en Faunawet. WLD zal zich uiteraard aan deze eisen houden en zo nodig deelnemers en/of veldmedewerkers op dit punt (bij)scholen.

Ook deze aspecten zullen – waar nodig – in samenspraak met HHNK nader worden uitgewerkt.

6. Monitoring

Het project is primair gericht op het opdoen van ervaring met het ‘zakendoen met collectieven’. De beperkte duur van het project en de aard van een deel van de beoogde effecten (bijv. op de waterkwaliteit) laten het ook niet toe om een gedetailleerde effectmonitoring uit te voeren. Bovendien zijn maatregelen geselecteerd waarvan in beginsel (voor de één wat meer dan voor de ander) mag worden aangenomen dat ze effectief zijn. De monitoring zal zich richten op:

- a. De volumes van overeengekomen maatregelen en de resultaten van de controles (c.q. daadwerkelijke realisering).
- b. Het proces: hoe verloopt het zaken doen met een collectief, zowel aan de ‘voor deur’ (overeenkomst tussen HHNK en WLD) als aan de ‘achter deur’ (tussen WLD en deelnemers)?
- c. Waar nodig en mogelijk: concrete resultaten en effecten (bijvoorbeeld aan de hand van foto’s, door het gebruik van de Biotoets voor water, etc.). Resultaatmonitoring is vooral aan de orde bij de onderdelen natuurvriendelijke oevers (§ 3.3), natuurvriendelijk beheer van waterlopen en oevers (§ 3.4) en bufferzones (§ 3.5).

Bij aanvang van de pilot zal in overleg met HHNK een meer gedetailleerd monitoringplan worden opgesteld, passend binnen het budget dat voor monitoring redelijk wordt geacht (zie ook § 8). Vooruitlopend daarop stellen we ons voor dat de monitoring van de vijf

belangrijkste diensten zich op de volgende aspecten kan richten (deze overlapt deels met aspecten die ook in het controleprotocol zullen worden opgenomen):

1. Erfafspoeling:
  - voldoen aan afgesproken aantal erfscans (10 stuks);
  - voldoen aan percentage bedrijven met strofilter, controle op juiste aanleg strofilter.
2. Verwerken maaisel etc.:
  - kwaliteit uitgevoerd (maai)werk;
  - opzet en resultaten uitgevoerde experimenten;
  - resultaten verkenning marktverbreding.
3. Aanleg en beheer van natuurvriendelijke oevers:
  - aangelegde lengte aan NVO's;
  - kwaliteit van de aanleg (o.a. met foto's);
  - waterkwaliteitsmeting met Biotoots (als nulmeting).
4. Natuurvriendelijk beheer van oevers en waterlopen:
  - kwaliteit uitgevoerd werk (o.a. met foto's)
  - waterkwaliteitsmeting met Biotoots (als nulmeting).
5. FAB-randen en ecologisch oeverbeheer akkerbouw:
  - kwaliteit aanleg (o.a. met foto's);
  - kwaliteit oeverbeheer (idem);
  - registratie bestrijdingsmiddelengebruik betrokken percelen;
  - waterkwaliteitsmeting met Biotoots (als nulmeting).

7. Planning

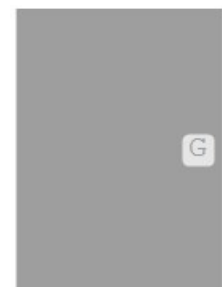
Het leeuwendeel van de werkzaamheden zal worden uitgevoerd in het kalenderjaar 2014. Streven van WLD is om in februari 2014 – na de officiële bekrachtiging door het HHNK-bestuur – te kunnen starten met de werving van deelnemers. Dat is nodig om het 'groeiseizoen' nog volledig te kunnen benutten voor werkzaamheden die in het veld moeten worden uitgevoerd. Vooral het aanleggen van FAB-randen vergt een snelle start. De diensten die gebonden zijn aan landgebruik (3.3 t/m 3.5), zullen in het groeiseizoen van 2014 worden uitgevoerd. De andere werkzaamheden (erfscans, kennisactiviteiten) zullen meer verspreid door het jaar heen worden uitgevoerd. Bij aanvang van het project zal een meer gedetailleerde planning worden opgesteld.

8. Begroting

Begroting

Het project is begroot op G. Meer in detail ziet de begroting er als volgt uit (voor een onderbouwing van de bedragen onder post 1 zie de bijlage):

1. Uitvoering van maatregelen:
  - aanpak erfafspoeling (waaronder 10 erfscans)
  - verwerken maaisel
  - aanleg en beheer natuurvriendelijke oevers (2.000 m)
  - natuurvriendelijke sloot- en oeverbeheer (150 km)
  - FAB-randen en ecologisch oeverbeheer (20 km)
2. Monitoring
3. Kennisontwikkeling, -verspreiding en -toepassing:
4. Uitvoeringskosten WLD:

- selectie van locaties, werving, communicatie, rapportage
- uitvoeringskosten diensten (12,5% van de omzet aan diensten)

TOTAAL

De begroting is exclusief eventueel verschuldigde BTW.

De eindafrekening zal plaatsvinden op basis van werkelijk gemaakte kosten en gerealiseerde prestaties. De afrekening kan uiteraard afwijken van de begroting, althans waar het gaat om de verhouding tussen de verschillende begrotingsposten. We gaan er van uit dat hierbij de nodige flexibiliteit zal worden betracht; grote afwijkingen van de begroting zullen zorgvuldig worden beargumenteerd.

Bronnen

- Baarda, J.P. & D.J. Feenstra 2012. *Absorberende onderlaag bij ruwvoerkuiten in de praktijk – Een praktisch en goedkoop kunstje*. Broos Water BV, Emmeloord.
- Berns, J. & J. Bruinenberg 2002. *Meer dan schoon – Handboek ruimtelijke inrichting helofytenfilters*. Arcadis / Larenstein.
- Broos, J. 2011. *Erfafspoeling – Een inventarisatie van de problematiek en mogelijke oplossingen*. STOWA, Amersfoort.
- Jonker, N. 1997. *Natuurlijke oeververdediging Waterland – Vier jaar ervaring met wilgenschoeiingen op vijf agrarische bedrijven*. Samenwerkingsverband Waterland, Purmerend.
- Mels, A., G. Zeeman & I. Bisschops 2005. *Brongerichte inzameling en lokale behandeling van afvalwater – Praktijkvoorbeelden in Nederland, Duitsland en Zweden*. STOWA, Utrecht.
- Numan, F. 1999. *Waterzuivering met helofytenfilters - Een praktijkproef op twee melkveebedrijven in Waterland*. Samenwerkingsverband Waterland, Purmerend.
- Projectgroep KRW nutriënten veenweiden. 2012. *Deelrapport KRW nutriënten veenweiden van eindadvies nutriënten Rijn-West*.
- Rijn, P. van, J. Willemse en F. van Alebeek 2011. *FAB en akkerranden – Voor natuurlijke plaagbeheersing*. DLO – Praktijkonderzoek Plant & Omgeving.
- Roelandse, A. & M. van Amersfoort 2011. *Blauw-groene diensten veenweidegebied Hoogheemraadschap Holland Noorderkwartier*. Aequator Groen & Ruimte BV, Dronten.
- Smeding, F. & J. Langhout 2006. *Riet voor stro – Natuurstrooisel in de potstal*. Louis Bolk Instituut, Driebergen.
- Star, W. van der, M. Voorma & M. Hensen 2013. *Haalbaarheidsonderzoek TopSurf Krimpenerwaard – Compensatie van bodemdaling, waarborging waterberging in veenweidegebieden door toepassing van TopSurf. De benutting van TopSurf in de mestverwerking / nutriënten balans*. Deltares, Arcadis en MH WaterZaken.
- Terwan, P. 2008. *Evaluatie van het Beheerplan natuurvriendelijke oevers in Midden-Delfland – Rapport in opdracht van het Hoogheemraadschap van Delfland*. Paul Terwan onderzoek & advies, Utrecht.
- Tussentijdse evaluatie pilot Groenblauwe Diensten Groningen*. 2013. Projectgroep Groenblauwe Diensten. Programma Landelijk Gebied Groningen, BoerenNatuur, Waterschap Noorderzijlvest en Wetterskip Fryslân.

Bijlage: kostenberekening maatregelen

In deze bijlage presenteren we de onderbouwing van de vergoedingen die aan deelnemers worden verstrekt. Omdat deze moeten voldoen aan de regels voor staatssteun, is voor de berekening gebruik gemaakt van:

- de catalogus groenblauwe diensten (versie 2011);
- in andere projecten gehanteerde bedragen (mits onderbouwd).

1. Beperken erfafspoeling

Begroting:

- 10 erfscans à [redacted] G
  - voorlichtingsactiviteiten: [redacted] G
- Totaal [redacted] G

2. Verwerken maaisel en ander organisch materiaal

Begroting:

- experimenten met nieuwe apparatuur en nieuwe composteringmethoden: [redacted] G
  - verkennen wettelijke mogelijkheden en verbreding markt: [redacted] G
- Totaal [redacted] G

3. Aanleg en beheer van natuurvriendelijke oevers

Aanleg

In het project voor HNNK gaat het zoals gezegd alleen om aanleg 'waterinwaarts' (vooroevers). In dit geval is er geen sprake van grondverlies, maar alleen van kosten voor:

- aanleg van een wilgenschoeving (op basis van kosten loonwerk). De schoeving gaat een aantal jaren mee en moet daarna worden hersteld of soms wellicht geheel worden vernieuwd. De aanlegkosten zijn mede afhankelijk van de waterdiepte;
- aanleg van een raster langs de moerasstrook. We hanteren hiervoor een bedrag (incl. schrikdraadklok) van [redacted] G per meter.

Als referentie voor de totale (eenmalige) inrichtingskosten kunnen we de bedragen hanteren die ook in de begroting voor het Varkensland zijn gebruikt: [redacted] G per strekkende meter plus de rasterkosten, dus in totaal [redacted] G per strekkende meter. Voor 2 km komt het bedrag dan op [redacted] G

Beheer

Hier doen zich de volgende kostenposten voor:

- maaien van het droge talud. We gaan er van uit dat dit met de cyclomaaier kan gebeuren en tegelijk met een grassnede op het perceel. Vanwege de afwijkende kwaliteit moet het echter wel apart worden opgeraapt en worden afgevoerd / verwerkt;
- maaien van het natte talud. Bij een goed aangelegde NVO moet het natte talud / terras / plasberm apart worden gemaaid, bijvoorbeeld met de maaikorf. Ook dit maaisel moet (nadat het minimaal twee dagen is blijven liggen) apart worden opgehaald en verwerkt;
- onderhoud raster;
- tijdelijk verwijderen raster bij werkzaamheden (als het materieel niet over het raster heen kan werken).

Op basis van de catalogus groenblauwe diensten 2011 komen we daarbij tot de volgende bedragen:

- voor onderhoud en tijdelijk verwijderen raster hanteert de catalogus 2011 een bedrag van [redacted] G per meter;

- als we voor het onderhoud van de droge oever uitgaan van maaien met de cyclomaaier (en vervolgens alle handelingen die bij grasoogst aan de orde zijn), komen we tot een bedrag van € [G] per ha. Voor tweemaal maaien is dat [G] per ha. Voor een droge oever van 1 m breed is dat [G] per strekkende meter;
- als we voor het onderhoud van de natte (riet)oever uitgaan van het gebruik van de maaikorf (incl. afvoer), komen we op basis van de catalogus op een maximum van [G] per ha. Voor een natte oever van 1 m breed is dat [G] per strekkende meter;
- de catalogus 2011 hanteert (behalve voor de rasterkosten) een kleinschaligheidstoeslag van 100% voor elementen < 200m² en van 50% voor elementen tussen 200 en 500 m².

Op basis van de catalogus zouden daarmee de volgende prijzen gerechtvaardigd zijn:

- voor oevers > 500 m²: [G] per meter voor een oever van 2 m breed;
- voor oevers tussen 200 en 500 m²: [G] per meter voor een oever van 2 m breed;
- voor oevers kleiner dan 200 m²: [G] per meter voor een oever van 2 m breed.

Als niet de maaikorf, maar de bosmaaier of een eenassige trekker wordt ingezet, stijgen deze bedragen behoorlijk. We gaan voorlopig uit van gemiddelde beheerkosten van [G] per strekkende meter.

Voor 2 km komt het bedrag dan op [G]

Aanleg en beheer van 2 km NVO's kost dus [G] aan inrichting en [G] per jaar aan beheer, in totaal is dat [G]

4. Natuurvriendelijk beheer van oevers en waterlopen

Het gaat hier om de volgende kostenposten:

- Natuurvriendelijk oever-/slootkantbeheer. De kosten hiervan kunnen we baseren op het SNL-pakket voor bloemrijke hooilandrand [G] per ha), waarbij de rand wordt ontzien bij bemesting, deponeren van slootvuil en beweiding. Voor een rand van twee meter gaat het om [G] per meter oeverlengte.
- De kosten van het afrasteren van de slootkant. Hieraan zitten twee componenten: het onderhoud van het raster en het periodiek verwijderen van het raster (om te kunnen maaien, schonen etc.). Maar omdat afrasteren in de praktijk nauwelijks zal voorkomen de een verplichting daartoe deelnemers zal afschrikken, laten we deze maatregel buiten beschouwing.
- Het vee kan ook uit de kant worden gehouden door drinkwater aan te bieden in drinkbakken. De catalogus rekent voor de post 'verzorgen drinkwater' (onderhouden en verplaatsen van drinkbakken) [G] per ha. Als we ervan uitgaan dat een gemiddelde hectare ongeveer 400 m slootlengte heeft, gaat het om [G] per m slootlengte.
- Natuurvriendelijke slootschoning. De kosten hiervan kunnen we berekenen als het verschil tussen de kosten van reguliere slootschoning (met de dichte slootbak, [G] per 100 meter slootlengte) en de kosten van natuurvriendelijke schoning zoals met de maaikorf. De catalogus rekent voor sloten met de maaikorf en verwijderen van slootafval met de wallenfrees een bedrag van maximaal [G] per 100 meter sloot, te weten:
  - slootschoning (trekker + maaikorf): [G] per 100 m (0,5 uur);
  - verwijderen slootafval (trekker + wallenfrees): [G] per 100 m (1,33 uur).
 Hieruit valt een prijsverschil van [G] per 100 m slootlengte (ca [G] per meter) te berekenen. Maar omdat we in de lopende GLB-pilot een vergoeding betalen van [G] per meter sloot, stellen we voor om nu [G] per meter sloot te rekenen.

De totale maximale kosten per meter sloot + oever bedragen daarmee [G]. Daarbij wordt één slootoever natuurvriendelijk beheerd. Bij tweezijdig beheer bedragen de kosten maximaal [G] per meter slootlengte. De daadwerkelijk kosten zijn sterk afhankelijk van de omstandigheden ter plekke:

- is er veel SNL-slootkantbeheer gecontracteerd (post a), dan bedragen de kosten slechts [G] per meter sloot (eenzijdig), resp. [G] per m (tweezijdig);
- laten we ook de kosten van drinkwatervoorziening (post c) achterwege, dan zijn de kosten slechts [G] per meter.

Als we bij de selectie van locaties de aanwezigheid van (een substantieel deel) SNL-beheer meerekenen en we de post watervoorziening achterwege laten, kunnen we redelijkerwijs uitgaan van een gemiddelde prijs van [G] per meter slootlengte. Natuurvriendelijk beheer van 150 km sloot en oever kost dan [G].

5. FAB-randen langs waterlopen

FAB-randen

Hier hebben we te maken met de volgende kosten:

- a. Grond / productiederving. Hierbij moeten we het volgende bedenken:
  - de saldi van akkerbouwgewassen in Noord-Holland liggen tussen de [G] per ha. Maar in veel gevallen moet er worden geconcurrereerd met de saldi van vollegrondstuinbouw en/of verhuur voor bollenteelt. Dan hebben we het over saldi van [G] per ha. En langs bollenland gaat het sowieso om een saldo van [G] per ha;
  - wel moeten we compenseren voor de verplichte teeltvrije zone langs waterlopen in het kader van het Activiteitenbesluit (dat per 1 januari 2013 het Lozingenbesluit heeft vervangen). De breedte van die zone voor enkele veel voorkomende gewassen: aardappels 1,5 m, bieten 0,5 m, granen 0,25 m, bollen 1 tot 1,5 m). Dit zijn breedten vanuit de insteek van het perceel (overlappend met de FAB-rand), niet vanuit de waterlijn.
- b. Zaadmengsel: [G] per ha.
- c. Inzaaien: [G] per ha.
- d. Beheer en onderwerken. Voor een eenjarige rand is er nauwelijks sprake van beheer. En aangezien de rand in het najaar tegelijk met het perceel kan worden ondergeploegd, rekenen we hiervoor geen extra kosten.

Al met al lijkt het een veilige schatting om uit te gaan van een gemiddelde productiederving van [G] per ha.

Al met al komen we zo aan [G] per ha, ofwel [G] per m². Bij een rand van 3 m breed bedragen de kosten [G] per meter.

Natuurvriendelijk sloot- en oeverbeheer

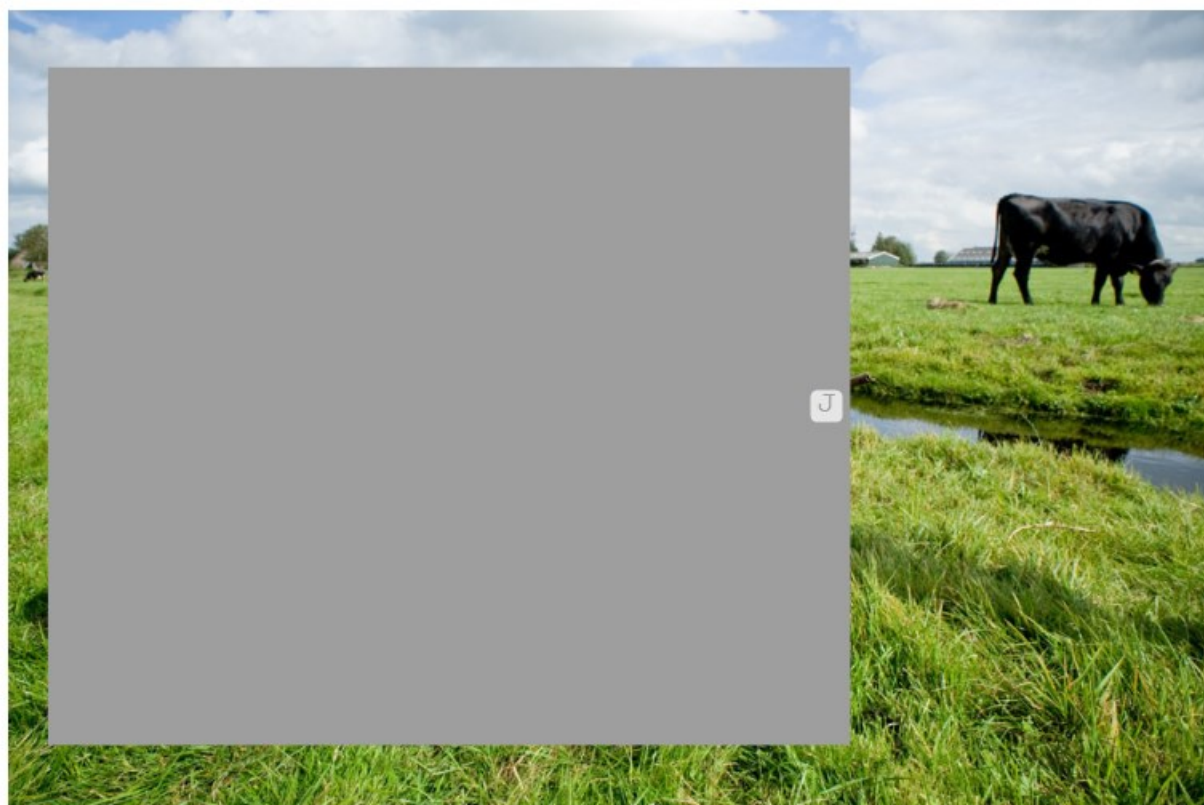
Aangezien er doorgaans al met de maaikorf wordt gewerkt, brengt dit geen extra kosten met zich mee. Dat ligt anders voor het maaien en afvoeren van het talud (in plaats van klepelen). Hierbij gaan we er van uit dat het klepelen van een kilometer talud [G] kost en het maaien en afvoeren [G] per km. De extra kosten zijn dus [G] per km ofwel [G] per strekkende meter talud.

Extra arbeidskosten deelnemers

De deelnemers maken extra uren voor monitoring, registratie en scholing. We rekenen met een vergoeding van [G] per deelnemer en met 20 deelnemers, in totaal dus [G].

Voor 20 km rand (perceelsrand + talud + sloot) komen de kosten daarmee op 20.000 m x [G] = [G]. Daar bovenop komt [G] voor extra arbeid van de deelnemers. De totale kosten zijn dan [G].

Collectieve levering van groenblauwe diensten 2015

Projectvoorstel

Purmerend
7 november 2014

1. Achtergrond

Natuur- en waterbeheer steeds meer collectief uitgevoerd

In het werkgebied van het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (HHNK) liggen nog aanmerkelijke wateropgaven. De belangrijkste zijn gelegen in het verder verbeteren van de waterkwaliteit (chemisch en ecologisch), het vergroten van de waterbergingscapaciteit en het beperken van oeverafslag. Zo liggen er bijvoorbeeld specifieke opgaven vanuit de Kaderrichtlijn Water (KRW) en Natura 2000. Met de uitvoering van watermaatregelen kunnen ook belangrijke andere doelen worden gediend, zoals natuur, landschap en cultuurhistorie – verbetering van de waterecologie is ook expliciet een doelstelling van de KRW. Denk aan een natuurvriendelijk oever, die betekenis heeft voor waterkwaliteit, waterberging, biodiversiteit van sloot en oever, en voor behoud van karakteristieke verkavelingspatronen (tegengaan oeverafslag). Zo kan belangrijke kruisbestuiving plaatsvinden tussen beleidsterreinen.

Agrariërs kunnen een belangrijke rol vervullen in het dichterbij brengen van de geformuleerde doelen. In het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer en het Nutriëntenadvies Rijn-West zijn aan de landbouw ook expliciet taken meegegeven. Omdat water zich niet stoort aan perceel- en bedrijfsgrenzen, ligt het voor de hand om op zijn minst een deel van de maatregelen in groepsverband te treffen. De agrarische natuurverenigingen, straks verenigd in gebiedscollectieven, vormen bij uitstek de partij die dit – in het verlengde van het agrarisch natuurbeheer – op zich kunnen en willen nemen. Een belangrijk deel van de extra watergelden in het derde plattelandsontwikkelingsprogramma (POP-3) zal bovendien via de nieuwe gebiedscollectieven gaan lopen. In het nieuwe stelsel voor agrarisch natuurbeheer zullen de provincies vanaf 2016 zelfs exclusief zaken doen met gebiedscollectieven. In dit kader oefende Water, Land & Dijken (WLD) al met collectief zakendoen in de zogeheten GLB-pilot (2011-2014).

In 2014 geoefend met collectieve levering van vijf waterdiensten

Voor Water, Land & Dijken is overigens het leveren van waterdiensten niet helemaal nieuw: WLD voert al enkele jaren diensten uit voor Het hoogheemraadschap, en wel op drie terreinen: inzet van de baggerspuit, ecologisch berm- en dijkbeheer en verwerking en benutting van ‘humest’ (gecomposteerd maaisel van bermen, dijken en sloten). De afnemers van deze laatste dienst zijn naast Het hoogheemraadschap de gemeenten Wormerland, Edam-Volendam en Purmerend. Ook in enkele andere gebieden (bijv. Rijnland, Stichtse Rijnlanden, Amstel, Gooi en Vecht, Noorderzijlvest) laten de waterschappen – al dan niet experimenteel – groenblauwe diensten uitvoeren door agrariërs of agrarische natuurverenigingen.

Vooruitlopend op een structurele regeling toonde HHNK in 2013 interesse in het oefenen met de collectieve contractering van groenblauwe diensten. Al in 2011 heeft HHNK een groslijst van diensten laten opstellen, waaruit een selectie is gemaakt van inhoudelijk en bestuurlijk kansrijke. WLD heeft op zijn beurt een overzicht gemaakt van kansrijke maatregelen in en buiten zijn werkgebied waarbij WLD de regiovoering zou kunnen hebben. Op basis daarvan hebben HHNK en WLD een overeenkomst gesloten voor de uitvoering van vijf diensten in 2014:

- het uitvoeren van tien ‘erfscans’ als inventarisatie van mogelijkheden om de erfafspoeling te beperken;
- het verwerken en bewerken van maaisel uit sloten, oevers, bermen etc. Zo is er bijvoorbeeld geëxperimenteerd met een nieuwe composteringstechniek (*bokashi*);
- aanleg en beheer van 2,5 km natuurvriendelijke oevers (NVO’s) in Laag Holland (polder Zeevang) en West-Friesland (polder Grootslag);
- natuurvriendelijk beheer van sloten en oevers (122 km) in de polders Mijzen en Zeevang;
- aanleg van 19 km FAB-randen (beperken bestrijdingsmiddelengebruik door inzet natuurlijke vijanden) en 3,5 km bufferranden in combinatie met natuurvriendelijk sloot- en oeverbeheer in de akker- en tuinbouw.

Verbreed project in 2015

De overeenkomst tussen HHNK en WLD bestrijkt één jaar, maar met de uitdrukkelijke intentie om daaraan nog een tweede jaar toe te voegen, bij voorkeur ook met verbrede financiering. Omdat waterkwaliteit en collectief zakendoen ook tot de beleidsterreinen van andere overheden dan HHNK behoren, en omdat er sprake is van belangrijke neveneffecten voor milieu, natuur, landschap en cultuurhistorie, liggen er interessante raakvlakken tussen de inzet van rijk en provincies en de inzet van de waterschappen, zowel inhoudelijk als organisatorisch (zie ook § 2).

In dit projectvoorstel beschrijven we de ideeën voor de collectieve levering van groenblauwe diensten in 2015.

2. Doelen en relevantie voor financiers

Doelstellingen

Met het project heeft Water, Land & Dijken de volgende doelen:

1. Uitvoeren van en experimenteren met groenblauwe diensten. Het gaat hierbij om twee typen diensten:
  - diensten die zich al (goeddeels) hebben bewezen, maar waarvan uitbreiding van het volume onverkort zinvol is;
  - nieuwe, innovatieve diensten die voor het werkgebied van HHNK van betekenis kunnen zijn. Het kan daarbij gaan om diensten die nog niet of nauwelijks zijn beproefd, maar ook om diensten die vooral in het veenweidegebied hun waarde hebben bewezen, maar nu in de akker- en tuinbouw worden ingezet. Meer nog dan in 2014 zullen in 2015 de plantaardige sectoren centraal staan.

Met de uitvoering van de diensten wil WLD een bijdrage leveren aan de afspraken in het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer en het Nutriëntenadvies Rijn-West, maar ook aan de provinciale doelstellingen op het gebied van milieu (emissiebeperking), natuur, landschap en cultuurhistorie.

2. Ervaring opdoen met 'collectief zakendoen', waarbij WLD naar de overheid toe de rol vervult van hoofdaannemer en in het gebied de uitvoering (werving, contractering, controle, uitbetaling) zelf ter hand neemt. Deze doelstelling kunnen we opsplitsen in de volgende subdoelen:
  - a. Ervaring opdoen met het werken met collectieven, conform de positie die deze hebben gekregen in het nieuwe EU-plattelandsbeleid en vanaf 2016 zullen krijgen in de onderdelen van dat beleid die te maken hebben met milieu, natuur, landschap, cultuurhistorie, water en klimaat.
  - b. Uitoefenen van sturing op de invulling en situering van maatregelen, zodanig dat er effectiviteitswinst wordt geboekt. Met een aantal diensten heeft WLD daarmee ervaring, met een aantal van de nu voorgestelde nog niet;
  - c. Oefenen met een efficiënte uitvoering. Door de uitvoering in het gebied te leggen, kan deze tegen lagere kosten plaatsvinden dan bij uitvoering door de overheid, zo leerde de GLB-pilot die WLD de afgelopen jaren uitvoerde.
  - d. Onderzoeken of er voldoende animo is onder agrariërs of ze deze diensten kunnen en willen leveren. Maken ze keuzes in hun bedrijfsvoering? Zijn ze bereid om te investeren?
3. Verkennen hoe collectieve levering van groenblauwe diensten na 2015 het best gestalte kan krijgen. Het gaat daarbij om de vraag hoe een integrale 'gebiedsofferte' die verschillende soorten maatregelen en diensten bevat (inrichting en beheer, diverse beleidsthema's), gericht aan verschillende financiers, het best integraal kan worden gefinancierd en uitgevoerd.

De derde doelstelling is niet minder belangrijk dan de eerste twee, maar zal een relatief gering beslag op het budget leggen; de nadruk ligt op de uitvoering van concrete maatregelen in het veld.

Relevantie voor een breed scala aan financiers

De aangeboden diensten zijn in beginsel voor meerdere financiers interessant. Voor HHNK ligt het belang in de volgende aspecten:

- uitvoering geven aan het Collegebesluit om te starten met het implementeren van een beperkte set groenblauwe diensten in het veenweidegebied;
- uitvoering geven aan het waterbeleid in het algemeen en het beleid ten aanzien van waterkwaliteit in het bijzonder;
- uitvoering geven aan de afspraken in het kader van het Nutriëntenadvies Rijn-West voor het werkgebied van WLD. Daarbij gaat het niet alleen om veehouderij maar ook om de open-teeltsectoren binnen het werkgebied van WLD (akker- en tuinbouw, waaronder bollenteelt);
- uitvoering geven aan het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW) voor het werkgebied van WLD.
- voorsorteren (qua inhoud, aanpak en financiering) op het nieuwe GLB en het POP-3, en op cofinanciering door andere overheden en private partijen.

Maar ook voor andere financiers zijn de diensten van betekenis:

- de diensten raken aan andere beleidsterreinen, zoals een betere bescherming van Natura 2000-gebieden en een betere natuurkwaliteit van het landelijk gebied (o.a. ten gunste van weidevogels en de ecologie van sloten en oevers);
- het project oefent met 'sturing' op kwaliteit (qua inhoud en ruimtelijke situering) bij nieuwe typen diensten. Dit is een cruciaal punt in het nieuwe subsidiestelsel, maar voor 'blauwe diensten' nog maar mondjesmaat beproefd in de (nu beëindigde) GLB-pilots. Datzelfde geldt voor het 'zakendoen' in bedrijfstakken waar hiermee nog weinig ervaring is (zoals de tuinbouw);
- het project anticipeert op het zakendoen met collectieven zoals dat vanaf 2016 gestalte gaat krijgen. Ook voor het waterbeheer, want belangrijke nieuwe geldstromen voor agrarisch waterbeheer gaan via de collectieve aanpak lopen. In 2015 gaan alle Noord-Hollandse collectieven 'gebiedsoffertes' opstellen voor natuurbeheer; een deel zal daarin ook waterbeheer opnemen. In het project zal de algehele coördinatie weliswaar bij WLD berusten, maar zal nauw worden samengewerkt met de agrarische natuurvereniging in West-Friesland;
- het project kan ideeën toeleveren over kruisbestuiving tussen beleidsterreinen van verschillende overheden: provincie, waterschap, rijk en EU. In het laatste geval gaat het ook om de relatie tussen enkele van de aangeboden diensten en een cruciaal onderdeel van de vergroening in de eerste pijler van het GLB: de zogeheten *Ecological Focus Areas* (EFA's).

3. Geselecteerde maatregelen

WLD wil in 2015 graag de volgende activiteiten uitvoeren:

1. Voortzetten van enkele lopende diensten, deels in aangepaste vorm:
  - a. Beperken erfafspoeling: implementeren van een aantal maatregelen uit de erfscans, verkennen hoe deze maatregelen kunnen worden gefinancierd en verbeteren van de voorlichting en procedures over afspoeling beperkende maatregelen bij bouwplannen.
  - b. Compostering maaisel en ander organisch materiaal: voortzetten van de activiteiten op de huidige 'humest'-bedrijven en verkennen van de mogelijkheden om de afzet te verbeteren.
  - c. Voortzetting van het natuurvriendelijk beheer van sloten en oevers in het veenweidegebied van Laag Holland.
2. Uitbreiden / opschalen van enkele diensten. Met name:
  - a. Uitbreiding van het aantal natuurvriendelijke oevers. WLD denkt nog een behoorlijke lengte aan NVO's te kunnen contracteren, ditmaal met name buiten het veenweidegebied van Laag Holland.
  - b. Experimenten met natuurvriendelijk beheer van sloten en oevers in de akker- en tuinbouw. Bij het opstarten van de huidige FAB-dienst bleek dat dit een belangrijke lacune is en dat er

veel ideeën leven voor een andere dan de huidige aanpak (veelal klepelen). Streven is om hier op zo'n 80 km natuurvriendelijk onderhoud te organiseren.

- c. Opschalen van de aanpak met FAB-randen als leverancier van functionele agrobiodiversiteit (FAB) en als bufferzone langs oppervlaktewater. Naast de Beemster en West-Friesland denkt WLD hiervoor animo te vinden in andere akker- en tuinbouwgebieden. We denken te kunnen opschalen tot zo'n 45 km.
3. Enkele nieuwe activiteiten oppakken:
- a. Tijdelijke peilverhoging. Deze dienst maakte ook al onderdeel uit van het projectplan voor 2014, maar is voor het veenweidegebied van Laag Holland overgeheveld naar het aparte projectplan 'Kwaliteitsimpuls weidevogels' dat door Laag Holland zal worden gefinancierd. Buiten Laag Holland liggen echter ook mogelijkheden, die we in 2015 willen verkennen en waar mogelijk benutten.
  - b. Stimuleren van onderwaterdrainage in de Zeevang. In het kader van de FES-gelden voor de westelijke veenweiden is in de Zeevang geld beschikbaar voor het aanleggen van onderwaterdrainage. Hiervoor wordt een subsidieregeling in het leven geroepen. WLD zou hierbij graag de rol spelen van (gedelegeerd) uitvoerder door een loketfunctie te vervullen en de werving van deelnemers op zich te nemen, onder meer door (via voorlichting) de voordelen voor agrariërs beter voor het voetlicht te brengen.
  - c. Kennisverspreiding over duurzaam beheer van grasland en bodem, onder meer van belang voor vermindering van de nutriëntenemissies naar het grond- en oppervlaktewater.

In de volgende paragrafen lichten we de diensten nader toe.

3.1 Aanpak erfafspoeling

Veehouderij

Afspoelend verontreinigd erfwater zorgt voor belasting van het oppervlaktewater met zuurstofbindende stoffen, meststoffen en bestrijdingsmiddelen. Dit wordt o.a. veroorzaakt door afspoeling van voer- en mestresten, vervuilde spuit- en bemestingsapparatuur, vrijkomend perssap van opgeslagen kuilvoer, afspoeling van opgeslagen vaste mest, lekverliezen bij bijvoorbeeld bolontsmetting en lozing van reinigings- en condenswater vanuit bedrijfsgebouwen en bewaarcellen. Er zijn verschillende systemen (preventie, hergebruik of zuivering) om het oppervlaktewater te ontzien. Een structurele oplossing kan aanpassing van de erfinrichting zijn. Dit is echter gezien de kosten alleen bij nieuw- of verbouwinitiatieven aan de orde. Bij bestaande inrichtingen wordt wel geëxperimenteerd met opvang van erfwater en infiltratie in het land via drainagebuizen, met bezinksloten en met helofytenfilters (alle zogenaamde 'nageschakelde' technieken). Uit onderzoek blijkt dat geen van deze systemen voldoende robuust, stabiel en betrouwbaar is voor erfafspoelwater (Broos 2011). Om het ontstaan van perssap te voorkomen is het gebruik van strofilters die onderin de gras- of maïskuil effectief en tegen geringe kosten te realiseren (Baarda & Feenstra 2012).

In het kader van het project willen we twee activiteiten ondernemen:

- a. Op basis van de 10 uitgevoerde erfscans selecteren we in samenspraak met de betrokken bedrijven de meest zinvolle of urgente maatregelen om de erfafspoeling te verminderen. Van de bedrijven die zijn 'gescand' hebben er drie bouwplannen voor de korte termijn. Deze bedrijven zullen hierbij worden begeleid, onder meer door het verkennen van de subsidiemogelijkheden (bijv. onder het POP-3). Uitgangspunt is dat de veehouder zelf ook altijd een bijdrage levert.
- b. Naast investeringen bij verbouw of nieuwbouw zijn er ook maatregelen die op kortere termijn en op een groter aantal bedrijven toepasbaar zijn. WLD zal in samenspraak met HHNK de voorlichting hierover en de procedures hiervoor verbeteren. Het laatste is vooral bedoeld om in een vroeg stadium de mogelijkheden voor afspoeling beperkende maatregelen te kunnen meenemen in de planvorming.

3.2 Verwerking van maaisel en ander organisch materiaal

Door zoveel mogelijk 'gebiedseigen' organisch materiaal (maaisel, mest, bagger) binnen het gebied te recyclen, kan de kringloop van organische stof beter worden gesloten en de maaiveldddaling worden beperkt. WLD verwerkt voor HHNK al sinds 1999 maaisel in het kader van het zogeheten 'Humest-project'. Het hoogheemraadschap levert droog maaisel gratis af bij de veehouder en betaalt voor nat maaisel € 10 per ton, waarvan € 5 aan administratiekosten van de natuurvereniging. Het maaisel wordt dan thuisbezorgd. Deze werkwijze is een alternatief voor het bezorgen van het maaisel bij de groenstort. Dat is duur en weinig duurzaam. Afhankelijk van de samenstelling gebruikt de veehouder het maaisel:

- als strooisel (stroervanger) in stallen (potstallen, ingestrooide loopstallen);
- voor compostering op bedrijfsniveau, eventueel samen met ander organisch materiaal (riet, bagger, ruige mest). De compost wordt vervolgens gebruikt als meststof of 'toemaakdek'.

In 2014 is onder meer geëxperimenteerd met een andere manier van composteren, namelijk via de *bokashi*-methode, waarbij de composthoop als laagsgewijs wordt opgebouwd en bacteriën worden toegevoegd (zie foto). Zo blijft er meer organische stof behouden. Het blijft echter lastig om de afzet te verbreden (anders dan op het eigen bedrijf).

In 2015 wil WLD twee activiteiten ondernemen:

- a. Voortzetten en zo mogelijk uitbreiden van de afzet van maaisel van HHNK. De voortzetting wordt betaald uit een lopende regeling tussen HHNK en WLD (zie terug).
- b. Verkennen van de mogelijkheden van:
  - vergroten van de afzetmogelijkheden in de landbouw (als alternatief voor de afvalcentrale);
  - medefinanciering van investeringen door derden;
  - meer beleidsruimte voor aanwending van deze vormen van organisch materiaal (in samenspraak met HHNK, de milieudienst Waterland en het ministerie van I&M).

3.3 Aanleg en beheer van natuurvriendelijke oevers (NVO's)

Natuurvriendelijke oevers kunnen verschillende doelen dienen, afhankelijk van de uitvoering:

- a. De oever kan *landinwaarts* worden aangelegd door het verflauwen van het talud (aanleg van een terrastalud of plasberm). Hiervan profiteren waterkwaliteit (doordat de oever als bufferzone fungeert) en natuur en wordt tegelijk extra waterbergingscapaciteit (in de sloot) gecreëerd.
- b. De oever kan (in bredere waterlopen) *waterinwaarts* worden aangelegd. Hierbij wordt een oeverbescherming aangelegd met natuurlijk materiaal (bijv. wilgentenen), waarachter zich een moeraszone ontwikkelt die overgaat in de perceelsrand. Hiervan profiteren waterkwaliteit en natuur en wordt een bijdrage geleverd aan het beperken twee belangrijke problemen van het Laag-Hollandse veenweidegebied: oeverafslag en baggervorming.

Met beide varianten is in het verleden (de jaren '90) al wat ervaring opgedaan. Zo bleken in Waterland terrastaluds aanmerkelijk meer botanische winst op te leveren dan 'regulier' botanisch slootkantbeheer. En natuurlijke oeververdediging met wilgentenen bleek effectief tegen oeverafslag en bij goed beheer ook zeer effectief uit natuuroogpunt (Jonker 1997). Inmiddels is breed geaccepteerd dat NVO's een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan (onder meer) de KRW-doelen.

In het kader van het project voor HNNK heeft WLD in 2014 zo'n 2,5 km aan nieuwe NVO's aangelegd in de polders Zeevang (Laag Holland) en Grootslag (West-Friesland). Hierbij gaat het louter om 'waterinwaartse' oevers of 'vooroevers'. In 2015 denkt WLD nog een flink volume aan NVO's te kunnen realiseren. Vanuit HNNK hebben deze hoge prioriteit, zowel uit een oogpunt van de KRW als ten behoeve van oeverherstel. Het zal gaan om de beide typen oevers:

- waterinwaartse 'vooroevers' in het veenweidegebied en in de akker- en tuinbouwgebieden van Laag Holland en West-Friesland. Onder het POP-2 heeft WLD een aanvraag gedaan voor aanleg van 7,5 km vooroevers in het veenweidegebied van Laag Holland (nog in behandeling). Het hoogheemraadschap heeft vanuit de KRW juist voorkeur voor NVO's in de akker- en tuinbouwgebieden van Laag Holland en West-Friesland. Hier zetten we in op 2 km extra;
- landinwaartse oevers. Hierbij zal het accent liggen op de akker- en tuinbouw. In een parallel project voor Laag Holland (recent goedgekeurd) zal 4 km aan 'weidevogelflauwe taluds' worden gerealiseerd. Een deel hiervan kan ook een functie hebben als landinwaartse NVO. In het onderhavige project zetten we in op 2 km landinwaartse NVO's.

In totaal zal in dit project 4 km aan nieuwe NVO's worden gerealiseerd. In 2014 bleek het bij steile taluds nodig om een 'combi-oever' aan te leggen, die een schoeiing waterinwaarts combineert met afgraven van een deel van het talud (zie foto). Deze NVO's zijn relatief duur, waardoor het volume aan oevers lager kan uitvallen (zie ook bijlage 2). Daarnaast zal uit andere bronnen nog eens 11,5 km worden gerealiseerd. Bij het zoeken naar gebieden en locaties streven we naar een goed evenwicht tussen aanleg op landbouwgrond en aanleg op natuurground (eigendom van terreinbeheerder, in gebruik bij veehouder).

De selectie, prioritering en vormgeving van de NVO's zal plaatsvinden in nauw overleg met HNNK. Daarbij zal onder meer worden gekeken naar de beoogde doelen en de bijdrage aan KRW-doelen. Bij het vormgeven van de oevers zal ook gebruik worden gemaakt van de ervaringen die elders zijn opgedaan met aanleg en beheer, bijvoorbeeld in Midden Delfland (Terwan 2009), in de Vechtstreek en in Noord-Groningen (*Tussentijdse evaluatie pilot Groenblauwe Diensten Groningen*, 2013).

De deelnemers zijn verantwoordelijk voor:

- het *beheer* van de oever. In het eerste jaar is dat nog niet bewerkelijk, maar vanaf het tweede jaar moet secuur worden gewerkt. WLD zal hiervoor scholing organiseren en daarbij ook voorlichtingsmateriaal ontwikkelen;
- het zo nodig aanbrengen van een veeraster of plaatsen van drinkbakken om het vee uit de kant te houden en (te) zware vertrapping van de oever te voorkomen.

Deze verplichtingen zullen in het contract met de grondgebruiker worden vastgelegd en zijn niet opgenomen in de begroting van dit project.

3.4 Natuurvriendelijk beheer van oevers en waterlopen

Ook zonder de aanleg van een natuurvriendelijke oever (c.q. zonder graafwerk of zetten van een schoeiing) kan door natuurvriendelijk beheer een aanmerkelijke bijdrage worden geleverd aan waterkwaliteit en natuur. In 2014 leverde WLD in het veenweidegebied van Laag Holland op ruim 120 km sloot en oever een 'combinatiedienst' bestaande uit drie tegelijk toe te passen ingrediënten, die ook al in de GLB-pilot was toegepast:

- a. Baggeren van de waterloop met de baggerspuit (één- tot tweemaal per jaar). Dit is al onderdeel van de afspraken met HHNK.
- b. Natuurvriendelijk beheer van de waterloop. Dit bestaat vooral uit het gebruik van natuurvriendelijke apparatuur, zoals maaikorf of ecoreiniger (een maai-harkcombinatie).
- c. Natuurvriendelijk beheer van de oever, waarbij deze niet wordt bemest en geen bagger of ander slootvuil ontvangt. Dit komt niet alleen de ecologie van de oever zelf ten goede, maar ook die van het water (doordat de oever als milieubuffer fungeert). Dit wordt waar mogelijk uit het SNL betaald (slootkantbeheer) en waar nodig uit de pilotgelden.

In 2014 zijn hiervoor twee polders geselecteerd, waar bij de contractering ook is gelet op het bevorderen van aaneengesloten stukken natuurvriendelijk beheerde sloot en oever (zie ook bijlage 1). Streven is om deze dienst in 2015 in ongeveer hetzelfde volume (120 km) voort te zetten, dus om de bestaande contracten met een jaar te verlengen. Daarbij zullen we twee activiteiten die ook voor 2014 waren voorzien, onverkort voortzetten:

- de technische ontwikkeling van natuurvriendelijke schoningsmethoden en -apparatuur stimuleren, c.q. de beschikbaarheid van deze apparatuur in Laag Holland bevorderen;
- kennisontwikkeling en -overdracht over natuurvriendelijke schoning bevorderen. Bij innovaties zullen de deelnemers (en meer in de breedte de Laag-Hollandse ondernemers) op de hoogte worden gebracht van de meest effectieve werkwijzen.

Natuurvriendelijk oever- en slootbeheer in de akker- en tuinbouw

Vergeleken met het natuurvriendelijk sloot- en oeverbeheer in graslandgebieden staat dit beheer in de akker- en tuinbouw nog in de kinderschoenen. Redenen daarvan zijn bijvoorbeeld:

- vergeleken met het veenweidegebied zijn de taluds steiler en de sloten smaller. Daardoor staan ze als 'biotop' zowel ecologisch als bedrijfsmatig relatief los van het (akkerbouw)perceel. De

- ecologische potenties zijn gemiddeld genomen ook wat minder groot, al verschillen ze uiteraard sterk per gebied en grondsoort;
- de sloten worden meestal in een hele polder door één loonwerker uitgevoerd. Dat gebeurt doorgaans weliswaar met de maaikorf, maar nog niet altijd op een natuurvriendelijke manier en een optimaal tijdstip;
  - er is weinig (geschikte) apparatuur beschikbaar voor natuurvriendelijk onderhoud van de oevers. Omdat maaien en afvoeren technisch ingewikkeld is, wordt het talud doorgaans geklepeld. Er zijn wel wat initiatieven met alternatieve apparatuur, maar hier is nog verdere innovatie nodig;
  - er bestaat een grotere terughoudendheid bij akkerbouwers vanwege het risico van onkruiddruk vanuit de rand het perceel in.

Niettemin liggen er goede kansen, met name ook in combinatie met vormen van randenbeheer. De laatste jaren zijn er ook interessante initiatieven, bijvoorbeeld die rondom rietsloten van agrarische natuurvereniging Wierde & Dijk (Noord-Groningen) in samenwerking met waterschap Noorderzijlvest. In 2014 heeft WLD natuurvriendelijk sloot- en oeverbeheer gecontracteerd in combinatie met FAB-randen (zie § 3.5). Ook hier bleek het lastig om het beheer goed uitgevoerd te krijgen. Mede naar aanleiding daarvan heeft WLD zich met de deelnemers in Noord-Holland gebogen over de mogelijkheden. Daaruit komen de volgende als meest kansrijk naar voren:

- a. Laten staan van de oever- en slootvegetatie gedurende het gehele jaar (naast een FAB-rand) om te zien:
  - hoe de vegetatie zich ontwikkelt en of deze de functie van de FAB-rand kan versterken. In beginsel draagt een opgaande oever- en slootvegetatie bij aan een geringere drift van bestrijdingsmiddelen naar de sloot;
  - of niet maaien probleemkruiden / een hoge onkruiddruk in het perceel zelf oplevert.
 Naast milieuvordelen heeft deze variant natuurvordelen: de opgaande vegetatie biedt voedsel en dekking voor dieren. Sloot en oever worden aan het eind van het groeiseizoen gemaaid, waarbij het maaisel bovenop de kant wordt gezet. Bij een meerjarige akkerrand kan het daar blijven liggen en wordt het eventueel in het voorjaar verspreid met de wallenfrees. Bij een eenjarige rand kan het worden ondergeploegd.
- b. De oever inzaaien met een FAB-mengsel, met daarnaast nog een meter op de kant. De oever wordt gemaaid op het moment van slootschoning en het maaisel wordt op de kant gezet. Technisch is het lastig om grondbewerking uit te voeren in het talud, dus hier ligt een innovatieopgave. In deze variant wordt de werking van de FAB-rand naar het perceel zelf toe vergroot, maar blijft de werking als bufferzone identiek (de uitbreiding vindt plaats naar het water toe). De extra milieuwinst hangt af van de hiermee (extra) uitgespaarde bespuitingen met insecticiden (c.q. het grotere aantal plaagbestrijdende organismen in het gewas).
- c. Het talud een eerste maal vroeg maaien en een tweede maal laat maaien. De eerste maal wordt het talud gemaaid voordat de FAB-rand wordt ingezaaid of vlak voor de rand opkomt (pakweg half mei). Daarna wordt pas weer gemaaid bij de slootschoning, waarna het maaisel wordt ondergewerkt tezamen met het slootvuil. Deze variant kan extra milieuvordelen opleveren, omdat de eerste maaibeurt onkruidonderdrukkend werkt en er dus minder onkruiddruk in het gewas is. Maar deze maatregel is vooral ook bedoeld om te kijken of dit beheer de natuurwaarde van oever en sloot kan verhogen. In juni en juli ontwikkelt zich hier een opgaande vegetatie die voor later bloeiende soorten en als dekking voor fauna interessant kan zijn.

In 2015 wil WLD het beheer deels (onderdelen a en c) ook aanbieden los van een FAB-rand. Daarom is het nu in deze paragraaf opgenomen. De belangstelling in het gebied is mede bepalend voor de varianten die uiteindelijk zullen worden gerealiseerd. We denken in 2015 zo'n 80 km aan natuurvriendelijk beheer te kunnen contracteren, waarvan 50 km gekoppeld aan FAB-randen.

Innovatieprijsvraag ontwikkeling apparatuur

Eén van de knelpunten voor natuurgericht beheer van sloten en oevers is het ontbreken van geschikte apparatuur, vooral in de akker- en tuinbouw. Het gaat dan met name om apparatuur die maait en het gewas in één keer op de kant werkt. Om de ontwikkeling van geschikte apparatuur te bevorderen, organiseren we een innovatieprijsvraag. Daarbij zullen mechanisatiebedrijven en agrariërs worden uitgenodigd om met ideeën te komen. Kansrijke ideeën zullen zo mogelijk worden gebouwd (prototype) en worden ingezet voor demonstraties.

3.5 FAB-randen, bufferstroken en ecologisch beheer van oevers in de akkerbouw

Belangrijke waterkwaliteitswinst, met name op het vlak van pesticiden, kan worden geboekt door het aanleggen van zogeheten FAB-randen langs bouwland (FAB staat voor functionele agro-biodiversiteit). Daarbij helpen natuurlijke vijanden van plaagorganismen (die in de rand worden bevorderd) mee om het bestrijdingsmiddelengebruik in het perceel te verminderen. Ligt de FAB-rand naast een waterloop, dan fungeert hij tevens als bufferzone. Hiermee wordt dus een dubbelslag geslagen. In de Hoeksche Waard worden al jaren FAB-randen aangelegd, mede gefinancierd door het waterschap. In het project *Bloeiend Bedrijf* zijn de afgelopen drie jaar op veel grotere schaal FAB-randen aangelegd, ook in Noord-Holland. Het is nog steeds ongewis of en hoe dit project wordt gecontinueerd. Momenteel wordt gekeken naar de mogelijkheden van private financiering, maar het is onzeker of dat al in 2015 (de laatste Bloeiend Bedrijf-randen lopen dit jaar af) soelaas biedt.

In het project wil WLD – in de akker- en tuinbouwgebieden van Laag Holland en West-Friesland – de aanleg van FAB-randen opschalen naar 50 km. De aanleg is net als in 2014 gekoppeld aan experimenten met natuurvriendelijk beheer van de aanpalende oever en sloot (waar aanwezig) zoals beschreven in § 3.4. De studieclub rond FAB en oeverbeheer die de huidige deelnemers nu eigenlijk al vormen, zal worden versterkt en uitgebreid.

FAB-randen zijn het meest effectief langs granen en aardappels: in deze gewassen blijkt de meeste winst te kunnen worden geboekt in het terugbrengen van het aantal bespuitingen met insecticiden. Ook langs andere gewassen kunnen ze zinvol zijn, maar dan vooral als bufferzone naar het oppervlaktewater. Om de aanleg van een FAB-rand ook daadwerkelijk tot verminderd

middelengebruik te laten leiden, moet de deelnemer het gewas monitoren en met schadedrempels gaan werken. Deze activiteiten zullen – net als in 2014 – extern worden begeleid door het Louis Bolk Instituut.

In 2015 willen we aan de slag met verschillende typen randen:

- a. Meerjarige FAB-randen. Hoewel het project slechts één jaar duurt, is dit is eenvoudig te bereiken door (een deel van) de bestaande FAB-randen met een jaar te verlengen. Meerjarige randen leveren de beste FAB-werking op. De meeste FAB-randen zijn in 2014 reeds ingezaaid met een meerjarig mengsel.
- b. Eenjarige FAB-randen. Voor de uitbreiding van de lengte aan randen zijn eenjarige randen de enige mogelijkheid. Daar waar de huidige randen alleen langs sloten zijn gesitueerd, is een variant mogelijk waarbij de rand midden in het perceel wordt aangelegd. Hij heeft dan geen functie als bufferzone, maar de FAB-werking kan juist toenemen.
- c. Graskruidenranden en bloemenranden. Graskruidenranden bieden meer mogelijkheden aan grondgebruikers (gebruik als wendakker, oogstbaar gewas) en bieden ook in de winter biodiversiteit. Bloemenranden hebben in het groeiseizoen een hogere FAB-werking.

De belangstelling in het gebied is mede bepalend voor de varianten die uiteindelijk zullen worden gerealiseerd.

Naast hun functie als bron van plaagbestrijdende organismen bieden FAB-randen ook voordelen voor het milieu (emissiebeperking naar het oppervlaktewater), de natuur (met name waar het gaat om akkerkruiden, maar in geval van graskruidenrand ook voor vogels zoals Kievit en veldleeuwerik) en landschap (bloemrijke linten).

In relatie met deze dienst verkennen we bovendien of er synergie kan worden gecreëerd met de ecologische aandachtsgebieden (EFA's) die akker- en tuinbouwbedrijven vanaf 2015 moeten realiseren in het kader van de vergroening van het GLB. Randenbeheer vormt één van de door Nederland gekozen EFA-invullingen.

3.6 Selectieve peilverhoging

WLD wil verkennen of er geschikte locaties te vinden zijn om in het voorjaar tijdelijk het peil op te zetten. Het gaat om de werkwijze zoals die bijvoorbeeld wordt toegepast op het nieuwe bedrijf op Marken, waar na uitvoering van de voorjaarswerkzaamheden het peil wordt opgezet ten behoeve van de weidevogels, tot aan het maaien van de eerste snede. Dit heeft drie voordelen:

- het is uiteraard gunstig voor weidevogels;
- het remt de bodemdaling en daarmee het mineraliseren van het veen (incl. belasting van het water met nutriënten);
- het gebiedseigen water wordt langer vastgehouden, waardoor er minder inlaat van (doorgaans voedselrijker) gebiedsvreemd water nodig is.

WLD zoekt naar locaties en regeltechnische mogelijkheden om op kleine schaal (bedrijf of enkele bedrijven, kleine polder) te experimenteren met deze vorm van peilverhoging. Voor het veenweidegebied van Laag Holland is deze dienst overgeheveld naar het aparte projectplan 'Kwaliteitsimpuls weidevogels' dat door Laag Holland wordt gefinancierd. Hierin is 120 ha grasland betrokken. Buiten Laag Holland liggen echter ook belangrijke mogelijkheden, die we in 2015 willen verkennen en waar mogelijk benutten. We denken daarbij bijvoorbeeld aan Noord-Kennemerland, waar enkele goede weidevogelgebieden zijn gelegen. Het gaat vooralsnog om een bescheiden areaal (30 ha).

3.7 Kennisontwikkeling en -verspreiding

Naast het uitvoeren van concrete maatregelen wil WLD het project ook graag benutten om op andere terreinen die met waterbeheer te maken hebben, gebiedsgerichte kennis te ontwikkelen en onder de grondgebruikers te verspreiden, zodat deze maatregelen – waar zinvol en mogelijk – ook daadwerkelijk worden toegepast. Het gaat in 2015 om twee thema's:

- a. Duurzaam graslandgebruik (incl. duurzaam bodembeheer). Mede voortvloeiend uit de cursus kringlooplandbouw die in 2014 is georganiseerd, willen we in 2015 inzoomen op thema's die hierin als veelbelovend uit de bus kwamen. Het gaat dan bijvoorbeeld om:
  - de mogelijkheden om met specifieke apparatuur (bijv. graslandwoeler of –beluchter) het werken onder vochtige tot natte omstandigheden rendabeler te maken;
  - het verbeteren van de bodemconditie, bijvoorbeeld aan de hand van de *Bodemconditiescore*. De bijbehorende maatregelen leiden tot een lagere mesting en/of een betere benutting van meststoffen, waardoor de emissies naar het grond- en oppervlakte water afnemen. We denken aan kleinschalige experimenten (apparatuur), enkele workshops (bodem) en wellicht een voorlichtingsbrochure (beide).
- b. Stimuleren van onderwaterdrainage in de Zeevang. In het kader van de FES-gelden voor de westelijke veenweiden is in de Zeevang geld beschikbaar voor het aanleggen van onderwaterdrainage. Hiervoor wordt een subsidieregeling in het leven geroepen. WLD zou hierbij graag de rol spelen van (gedelegeerd) uitvoerder door een loketfunctie te vervullen, de werving van deelnemers op zich te nemen en daarbij de agrarische voordelen beter voor het voetlicht te brengen.

4. Werkgebied

In 2014 zijn de diensten uitgevoerd in Laag Holland en West-Friesland. Hierbij heeft WLD samengewerkt met ANV West-Friesland. In 2015 zal het accent verder verschuiven naar de akker- en tuinbouw. De beoogde wervingsstrategie is de volgende:

1. Voor diensten in graslandgebieden zal primair worden geworven in het veenweidegebied van Laag Holland. Alleen voor natuurvriendelijke oevers zal net als in 2015 ook in West-Friesland worden geworven.
2. Voor diensten in de akker- en tuinbouw is de wervingsstrategie tweeledig:
  - als eerste zal worden geworven in de akker- en tuinbouwgebieden binnen het werkgebied van WLD. Dat zijn met name delen van de Beemster (waar ook in 2014 al maatregelen zijn gecontracteerd), de Purmer, de Schermer, de Wijkermeer en het BES-gebied;
  - daarna zal worden geworven in West-Friesland, waar ook in 2014 contracten zijn gesloten voor FAB-randen.

Met ANV West-Friesland zullen goede afspraken worden gemaakt over de taakverdeling bij de uitvoering, zodanig dat het risico op dubbele uitvoeringskosten zoveel mogelijk wordt beperkt. In alle gevallen zullen (potentiële) deelnemers persoonlijk worden benaderd. De huidige deelnemers kunnen daarbij een ambassadeursfunctie vervullen.

In 2014 zijn diensten gecontracteerd in zowel landbouw- als natuurgebied (op voorwaarde van boerenbeheer). Net als in 2014 zal worden gezocht naar een goed evenwicht en zullen maatregelen worden vermeden die duidelijk tot de verantwoordelijkheid van terreinbeherende organisaties behoren.

5. Rol en kwaliteiten van WLD

Het collectief

Water, Land & Dijken, vereniging voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer, is in 2007 ontstaan uit een fusie van twee oudere natuurverenigingen: Waterland en Tussen IJ en Dijken, beide opgericht in de tweede helft van de jaren '90. WLD is een vereniging met 500 agrarische en 150 niet-agrarische leden. Daarnaast zijn 650 vrijwilligers actief. De vereniging heeft een bestuur, een adviesraad en een vrijwilligersraad en een kantoor in Purmerend met ca. 10 medewerkers. De belangrijkste activiteiten van de vereniging zijn:

- gebiedscoördinatie weidevogels in het kader van het SNL;
- coördinatie overig agrarisch natuurbeheer (ca. 11.000 ha), particulier natuurbeheer (550 ha + 200 ha in voorbereiding) en agrarisch beheer van natuurgebieden (ca. 3.000 ha);
- combineren van vraag en aanbod op het gebied van plattelandstoerisme en boerderijeducatie;
- uitvoeren van projecten en opdrachten;
- belangenbehartiging;
- scholing en professionalisering.

Ervaring met collectieve aanpak

De natuurvereniging heeft onder het voormalige Programma Beheer reeds ervaring opgedaan met diverse varianten van een meer collectieve aanpak:

- van 2000 tot en met 2003 was de vereniging onder de SAN aanvrager, beschikkinghouder (c.q. intermediaire contractpartner), intermediair betaalorgaan (waarbij soms ook afwijkende betaling, zoals resultaatbeloning, werd uitgekeerd), controleur en verslaglegger. Kortom, de vereniging had bijna alle werkzaamheden in eigen hand;
- van 2004 tot en met 2009 was de vereniging nog wel aanvrager en beschikkinghouder, maar verliep de betaling rechtstreeks tussen DR en grondgebruiker. Via een (privaat georganiseerd) systeem van opdrachten kon de vereniging alsnog de betalingen herverdelen op basis van behaalde resultaten (aantallen weidevogels en indicatorsoorten in slootkanten);
- vanaf 2010 vervult zij de functie van gebiedscoördinator voor weidevogelbeheer onder het Subsidiestelsel natuur- en landschapsbeheer (SNL). In die hoedanigheid is zij opsteller van het collectieve weidevogelbeheerplan en tussenpersoon bij de contractering (omzet € [REDACTED] G jaar).
- tussen 2011 en 2014 voerde WLD een pilot uit in het kader van het nieuwe GLB. Daarin was WLD 'hoofdaannemer' van alle diensten (omzet € [REDACTED] G).
- in 2014 vervulde WLD die functie voor Het hoogheemraadschap voor het contracteren van vijf groenblauwe diensten. Daarnaast voert WLD zoals gezegd al langer diensten uit voor HHNK (baggerpomp, 'humest', berm- en dijkbeheer).

Rol van WLD in de HHNK-pilot

In het demonstratieproject zal WLD alle taken op zich nemen die horen bij die van projectcoördinator en aanstuurder van de overeengekomen maatregelen. Dat zijn:

1. Selectie van locaties en deelnemers. Een belangrijk sturingselement is gelegen in de juiste locaties voor de beoogde diensten, zowel uit een oogpunt van ecologische kansrijkheid als van aaneengeslotenheid (effectiviteit).
2. Werving van deelnemers. WLD zal in de geselecteerde zoekgebieden gericht potentiële deelnemers benaderen. Dat zal vooral rechtstreeks gebeuren, door 1:1-benadering.
3. Contractering van individuele deelnemers. Deze contracten bevatten:
  - de maatregelen waartoe de grondgebruiker zich verplicht;
  - de wijze waarop de maatregelen zullen worden gecontroleerd en de wijze waarop eventuele sancties (bij niet-naleving) zullen worden opgelegd;

- eventuele verdere bepalingen die de vereniging met de deelnemers overeen is gekomen (bijv. ten aanzien van de openstelling van het bedrijf voor demonstratiedoelen en monitoring).
4. Controle en sanctionering. WLD zal de primaire controles uitvoeren en zal zo nodig sancties opleggen.
  5. Administratie en uitbetaling. WLD beschikt over een professioneel systeem van administratie en uitbetaling, waarin zowel de contracten (in GIS) als alle overige informatie over grond, gebruiker en contract is verzameld. Deze administratie is toegankelijk voor derden (met het oog op externe audits).
  6. Monitoring, onderzoek en evaluatie. Zie hiervoor § 6. Een belangrijk deel van de monitoring zal – omwille van de objectiviteit – extern worden uitgevoerd, maar WLD zal deze wel aansturen, c.q. als opdrachtgever fungeren.
  7. Communicatie. Hierbij wordt een taakverdeling gemaakt met HHNK.
  8. Verantwoording.
- De onderdelen 4, 7 en 8 worden hierna wat verder toegelicht. De monitoring wordt zoals gezegd in § 6 beschreven.

Er is een parallel project in voorbereiding voor Laag Holland, dat op onderdelen (NVO's, oevers en sloten, experimenten met peilverhoging) een aanvulling vormt op het project voor HHNK. Hoewel de financiering langs andere kanalen verloopt, is de inzet om de coördinatie van de aanvullende diensten te combineren met die van de HHNK-diensten.

Controle en sanctionering

WLD zal de primaire controle uitvoeren. De vereniging is hiervoor goed toegerust; zij beschikt over veldmedewerkers met een goede kennis van het gebied en van de bedrijven. Zo kan een relatief hoge 'dekkingsgraad' aan controles worden bereikt tegen relatief lage kosten. In 2014 is al een controleprotocol opgesteld waarin per dienst wordt benoemd op welke aspecten de dienst moet worden gecontroleerd. Dit protocol zal worden geëvalueerd, worden aangepast en in 2015 in herziene vorm worden ingezet. Het gaat daarbij primair om het correct uitvoeren van de voorschriften zoals die per dienst zijn en worden opgesteld. Hiertoe zal elke dienst zo 'operationeel' mogelijk worden gemaakt. Dat gebeurt sowieso in de 'fact sheets' per dienst die voor de werving van deelnemers wordt gebruikt en waarin voor geïnteresseerden glashelder moet zijn aan welke voorwaarden ze moeten voldoen, hoe de dienst moet worden uitgevoerd en welke vergoeding daar tegenover staat. Het controleprotocol heeft voor de veldmedewerkers de vorm van een handzame 'checklist' die in het veld kan worden ingevuld. Voor de onderdelen van het dienstenpakket waarmee de veldmedewerkers minder ervaring hebben, zal een instructiebijeenkomst worden georganiseerd. Als deelnemers zich niet aan de regels houden, wordt een sanctie opgelegd. Dat gebeurt aan de hand van een protocol waarin per 'overtreding' een sanctie wordt vastgelegd. Dit wordt ook met de deelnemers kortgesloten. De sanctie kan variëren van een waarschuwing, c.q. een advies om de fout zo mogelijk te herstellen, tot inhouding van (een deel van) de vergoeding, en in het uiterste geval tot beëindiging van het contract met de betreffende deelnemer. We gaan er van uit dat de eventuele korting die HHNK bij overtredingen oplegt aan WLD nooit groter zal zijn dan de som van de individuele kortingen die WLD oplegt.

Communicatie

Met de financiers zullen afspraken worden gemaakt over de taakverdeling bij de communicatie (incl. publiciteit) over het project. WLD zal zelf de volgende communicatieactiviteiten ontplooiën:

- a. Communicatie naar de leden, c.q. naar potentiële deelnemers (ten behoeve van de werving). Hiervoor zullen de volgende middelen worden gebruikt:
  - schriftelijke en mondelinge informatie over het project (bij de start);
  - de agrarische nieuwsbrief van WLD (per e-mail);
  - de WLD-website;

- persoonlijke benadering.
- b. Communicatie met de deelnemers. Hiertoe organiseren we:
  - bij de start: toezenden van informatie over de beoogde aanpak, de relatie tussen collectief en grondgebruiker en de te maken afspraken;
  - enkele evaluatiebijeenkomsten over de voortgang en de ervaringen met de collectieve aanpak.
- c. Communicatie met andere agrarische natuurverenigingen in West-Nederland, c.q. met de koepelorganisatie van westelijke ANV's, Veelzijdig Boerenland.
- d. Organiseren van één of twee excursies.
- e. WLD zal via haar digitale agrarische nieuwsbrief met regelmaat naar haar leden en daarbuiten communiceren over het project en de diensten.
- f. Verzorgen van presentaties. In samenspraak met HHNK en passend in hun communicatieplan kan WLD presentaties verzorgen over het project voor bijvoorbeeld de Gebiedscommissie Laag Holland of koepelorganisatie Veelzijdig Boerenland.
- g. Desgewenst kan WLD posters en/of informatieborden laten maken die dienst kunnen doen bij publieksactiviteiten.
- h. Ten slotte zal WLD de resultaten van het project publiceren (zie het onderdeel 'verantwoording' hierna).

Met de financiers zullen afspraken worden gemaakt over hun vermelding (met naam, logo etc.) bij publiciteit over het project.

Verantwoording / rapportage

WLD zal gedurende de looptijd van het project regelmatig overleggen met de financiers over de vormgeving en voortgang van het project. Daarnaast zal WLD tweemaal een schriftelijke rapportage uitbrengen:

- a. Een tussenrapportage medio 2015. Hierin zal worden gerapporteerd hoe de werving is verlopen en welke werkzaamheden op dat moment zijn uitgevoerd, c.q. welke contracten zijn aangegaan. De contracten zullen in GIS worden vastgelegd, zodanig dat duidelijk is om welke waterlopen, percelen en erven het gaat.
- b. Een eindrapportage eind 2015 / begin 2016, zowel inhoudelijk als financieel. Hierin zal een totaaloverzicht worden gegeven van de behaalde resultaten, zowel kwantitatief als kwalitatief. Wellicht zal WLD ook één of enkele artikelen schrijven voor vakbladen.

Contractduur

WLD zal met de deelnemers een overeenkomst sluiten voor een jaar. Een groot aantal diensten zal – als het aan WLD ligt – terugkomen in het 'gebiedsaanbod' voor het nieuwe stelsel voor agrarisch natuurbeheer, eventueel aangevuld met aanvragen voor het POP-3.

Vergunningen

Vergunningen zijn met name aan de orde bij de aanleg van natuurvriendelijke oevers. Het gaat om maximaal vier vergunningen:

- een watervergunning bij Het hoogheemraadschap. Hierbij gaat het om het toetsen van de waterbelangen en het vastleggen van de aanpassing van het watersysteem en het onderhoud in de legger en het beheerregister;
- een voortoets in het kader van Natura 2000;
- een omgevingsvergunning van de gemeente;
- soms: een vergunning van de provincie (als de provincie eigenaar is van een wegsloot).

De ervaring leert dat daar waar het gaat om vormen van oeverherstel waarbij de waterloop niet smaller wordt dan hij oorspronkelijk was, de vergunningen relatief gemakkelijk rondkomen (c.q. niet nodig zijn). Uiteindelijk is het tempo van vergunningverlening mede bepalend voor de keuze van de locaties.

WLD zal zorgen dat de vergunningen tijds worden aangevraagd. Ook zal worden verkend of er voor andere werkzaamheden vergunningen zijn vereist.

6. Monitoring

De beperkte duur van het project en de aard van een deel van de beoogde effecten (bijv. op de waterkwaliteit) laten het ook niet toe om een gedetailleerde effectmonitoring uit te voeren. Bovendien zijn veel maatregelen geselecteerd waarvan in beginsel (voor de één wat meer dan voor de ander) mag worden aangenomen dat ze effectief zijn. Een klein deel van de maatregelen is meer experimenteel van aard. De monitoring zal zich richten op:

- a. De volumes van overeengekomen maatregelen en de resultaten van de controles (c.q. daadwerkelijke realisering).
- b. Waar nodig en mogelijk: concrete resultaten en effecten. Bijvoorbeeld aan de hand van foto's, door het gebruik van de Biotoets voor water, door het volgen van de vegetatieontwikkeling etc. Resultaatmonitoring is vooral aan de orde bij de onderdelen natuurvriendelijke oevers (§ 3.3), natuurvriendelijk beheer van waterlopen en oevers (§ 3.4) en FAB-randen en bufferzones (§ 3.5).
- c. Het proces: hoe verloopt het zaken doen met een collectief, zowel aan de 'voordeur' (overeenkomst tussen financiers en WLD) als aan de 'achterdeur' (tussen WLD en deelnemers)?

Bij aanvang van de pilot zal een meer gedetailleerd monitoringplan worden opgesteld, passend binnen het budget dat voor monitoring redelijk wordt geacht (zie ook § 8). Vooruitlopend daarop stellen we ons voor dat de monitoring van de vijf belangrijkste diensten zich op de volgende aspecten kan richten (deze overlapt deels met aspecten die ook in het controleprotocol zullen worden opgenomen):

1. Erfafspoeling:
  - voldoen aan afgesproken aantal voorlichtingsacties en -producten;
2. Verwerken maaisel etc.:
  - opzet en resultaten uitgevoerde experimenten;
  - resultaten verkenning marktverbreding.
3. Aanleg en beheer van natuurvriendelijke oevers:
  - aangelegde lengte aan NVO's;
  - kwaliteit van de aanleg (o.a. met foto's);
  - waterkwaliteitsmeting met Biotoets (als nulmeting).
4. Natuurvriendelijk beheer van oevers en waterlopen:
  - kwaliteit uitgevoerd werk (o.a. met foto's)
  - waterkwaliteitsmeting met Biotoets (als nulmeting);
  - vegetatie-ontwikkeling sloten en oevers en bijbehorende biodiversiteit (experimenten akker- en tuinbouw).
5. FAB-randen en ecologisch oeverbeheer akkerbouw:
  - kwaliteit aanleg (o.a. met foto's);
  - registratie bestrijdingsmiddelengebruik betrokken percelen;
  - waterkwaliteitsmeting met Biotoets (als nulmeting);
  - de biodiversiteit van de randen (met name in termen van plaagbestrijdende organismen en flora).

De resultaatmonitoring zal steekproefsgewijs plaatsvinden en worden uitgevoerd door deskundigen.

7. Planning

Het project loopt van 1 januari 2015 tot 1 maart 2016. WLD zal vanuit het lopende project al starten met de werving van deelnemers in december 2014 en zal die werving in januari 2015 voortzetten. De diensten die gebonden zijn aan landgebruik (3.3 t/m 3.5), zullen in het groeiseizoen van 2015 worden uitgevoerd. De andere werkzaamheden zullen meer verspreid door het jaar heen worden uitgevoerd. Eind 2015, begin 2016 zal de eindrapportage worden opgesteld (inhoudelijk en financieel). Bij aanvang van het project zal een meer gedetailleerde planning worden opgesteld.

8. Begroting en financiering

Begroting

Het project is begroot op [redacted] G. Meer in detail ziet de begroting er als volgt uit (voor een onderbouwing van de bedragen onder post 1: zie bijlage 2).

1. Uitvoering van maatregelen:		
a. Aanpak erfafspoeling	€	[redacted]
b. Verwerken maaisel	€	[redacted]
c. Aanleg en beheer natuurvriendelijke oevers (tussen 3.000 en 4.000 m)	€	[redacted]
d. Natuurvriendelijke sloot- en oeverbeheer (200 km + prijsvraag):		
- in graslandgebied: 120 km à [redacted] G	€	[redacted]
- in de akker- en tuinbouw: 80 km à [redacted] G	€	[redacted]
- prijsvraag	€	[redacted]
e. FAB-randen en bufferzones langs waterlopen (50 km)	€	[redacted] G
f. Selectieve peilverhoging	€	[redacted]
2. Monitoring (10% van post 1)	€	[redacted]
3. Kennisontwikkeling en -verspreiding	€	[redacted]
4. Uitvoeringskosten WLD:		
- selectie van locaties, werving, communicatie, rapportage	€	[redacted]
- uitvoeringskosten diensten (15% van de omzet aan diensten)	€	[redacted]
- materiële kosten (drukwerk, workshops etc.)	€	[redacted]
TOTAAL	€	[redacted]

De eindafrekening zal plaatsvinden op basis van werkelijk gemaakte kosten en gerealiseerde prestaties. De afrekening kan uiteraard afwijken van de begroting, althans waar het gaat om de verhouding tussen de verschillende begrotingsposten. We gaan er van uit dat hierbij de nodige flexibiliteit zal worden betracht; grote afwijkingen van begrotingsposten – maar uiteraard altijd binnen het begrote eindbedrag – zullen zorgvuldig worden beargumenteerd.

Beoogde financiering

De beoogde financiering ziet er als volgt uit:

- Aan HHNK wordt opnieuw een bijdrage van [redacted] G gevraagd.
- Aan de provincie Noord-Holland wordt een bijdrage van [redacted] G gevraagd.

De provinciale bijdrage zal worden besteed aan de onderdelen 1d (elementen akker- en tuinbouw en prijsvraag) en een deel van 1e (FAB-randen) plus het bijbehorende deel van de monitorings- en uitvoeringskosten. De HHNK-bijdrage zal worden besteed aan de overige onderdelen.

Bronnen

- Baarda, J.P. & D.J. Feenstra 2012. *Absorberende onderlaag bij ruwvoerkuilen in de praktijk – Een praktisch en goedkoop kunstje*. Broos Water BV, Emmeloord.
- Berns, J. & J. Bruinenberg 2002. *Meer dan schoon – Handboek ruimtelijke inrichting helofytenfilters*. Arcadis / Larenstein.
- Broos, J. 2011. *Erfafspoeling – Een inventarisatie van de problematiek en mogelijke oplossingen*. STOWA, Amersfoort.
- Jonker, N. 1997. *Natuurlijke oeververdediging Waterland – Vier jaar ervaring met wilgenschoeiingen op vijf agrarische bedrijven*. Samenwerkingsverband Waterland, Purmerend.
- Mels, A., G. Zeeman & I. Bisschops 2005. *Brongerichte inzameling en lokale behandeling van afvalwater – Praktijkvoorbeelden in Nederland, Duitsland en Zweden*. STOWA, Utrecht.
- Numan, F. 1999. *Waterzuivering met helofytenfilters - Een praktijkproef op twee melkveebedrijven in Waterland*. Samenwerkingsverband Waterland, Purmerend.
- Projectgroep KRW nutriënten veenweiden. 2012. *Deelrapport KRW nutriënten veenweiden van eindadvies nutriënten Rijn-West*.
- Rijn, P. van, J. Willemse en F. van Alebeek 2011. *FAB en akkerranden – Voor natuurlijke plaagbeheersing*. DLO – Praktijkonderzoek Plant & Omgeving.
- Roelandse, A. & M. van Amersfoort 2011. *Blauw-groene diensten veenweidegebied Hoogheemraadschap Holland Noorderkwartier*. Aequator Groen & Ruimte BV, Dronten.
- Smeding, F. & J. Langhout 2006. *Riet voor stro – Natuurstrooisel in de potstal*. Louis Bolk Instituut, Driebergen.
- Star, W. van der, M. Voorma & M. Hensen 2013. *Haalbaarheidsonderzoek TopSurf Krimpenerwaard – Compensatie van bodemdaling, waarborging waterberging in veenweidegebieden door toepassing van TopSurf. De benutting van TopSurf in de mestverwerking / nutriënten balans*. Deltares, Arcadis en MH WaterZaken.
- Terwan, P. 2008. *Evaluatie van het Beheerplan natuurvriendelijke oevers in Midden-Delfland – Rapport in opdracht van het Hoogheemraadschap van Delfland*. Paul Terwan onderzoek & advies, Utrecht.
- Tussentijdse evaluatie pilot Groenblauwe Diensten Groningen*. 2013. Projectgroep Groenblauwe Diensten. Programma Landelijk Gebied Groningen, BoerenNatuur, Waterschap Noorderzijlvest en Wetterskip Fryslân.

Bijlage 1. Ligging van de natuurvriendelijk beheerde oevers en sloten in 2014

Bijlage 2: kostenberekening maatregelen

In deze bijlage presenteren we de onderbouwing van de kosten van diensten. Omdat deze moeten voldoen aan de regels voor staatssteun, is voor de berekening gebruik gemaakt van:

- de catalogus groenblauwe diensten (versie 2011);
- in andere projecten gehanteerde bedragen (mits onderbouwd).

1. Beperken erfafspoeling

Hier is (nog) geen sprake van concrete maatregelen, maar vooral van arbeid voor bedrijfsbegeleiding en voorlichtingsactiviteiten. Deze arbeid is begroot op [G]

2. Verwerken maaisel en ander organisch materiaal

De afzet van maaisel door HHNK voor compostering loopt via een bestaande regeling. Het gaat hier alleen om de kosten van de verkenning naar een verbeterde afzet en de wettelijke speelruimte voor aanwending. Deze is begroot op [G]

3. Aanleg van natuurvriendelijke oevers

Aangezien de kosten van het beheer, plaatsen van veerasters etc. voor de grondgebruiker zijn, gaat het hier alleen om de aanlegkosten. Die verschillen aanzienlijk tussen beide varianten (water- en landinwaarts).

Aanleg waterinwaarts

In het project voor HHNK gaat het zoals gezegd alleen om aanleg 'waterinwaarts' (vooroevers). In dit geval is er geen sprake van grondverlies, maar alleen van kosten voor aanleg van een wilgenschoeiing (op basis van kosten loonwerk). De schoeiing gaat een aantal jaren mee en moet daarna worden hersteld of soms wellicht geheel worden vernieuwd. De aanlegkosten zijn mede afhankelijk van de waterdiepte. Op basis van ervaring in Laag Holland en elders hanteren we een gemiddeld bedrag van [G] per strekkende meter, ex BTW. Voor 3,5 km komen we op ongeveer [G]

Aanleg landinwaarts

Deze brengt grondverlies (c.q. verlies van productie en mestplaatsingsruimte) en inrichtingskosten met zich mee. Als de oever laat wordt gemaaid, kunnen we de agrarische betekenis van de oever op vrijwel nul stellen. De kosten bedragen:

- afgraven grond: [G] per m³, ofwel (bij een oever van 2 m breed die gemiddeld 40 cm wordt afgegraven; deze afgraafdiepte lijkt reëel voor de relatief steile taluds buiten het veenweidegebied) 0,8 m³ x [G] [G] per strekkende meter;
- vergoeding van de inkomstendering (volledige productie): [G] per ha (mengenprijs gras- en bouwland), ofwel (bij een oeverbreedte van 2 m) [G] per strekkende meter.

Totale inrichtingskosten: [G] per strekkende meter. Inclusief BTW komt dat op [G] per meter.

De aanleg van 3,5 km waterinwaarts kost daarmee in totaal [G]

Zoals gezegd zal in een aantal gevallen sprake zijn van 'combi-oevers' waar zowel een grondwerk als plaatsen van een schoeiing aan de orde is. Hierbij kunnen we de kosten vrijwel optellen, we komen dan op [G] per meter. In dit geval kan er dus maar 2,5 km worden aangelegd. Omdat we het bedrag voor NVO's niet te zwaar op andere diensten willen afwentelen, gaan we ervan uit dat voor het genoemde bedrag [G] ongeveer 3 km kan worden aangelegd, afhankelijk van de omstandigheden ter plekke.

4. Natuurvriendelijk beheer van oevers en waterlopen (incl. innovatieprijsvraag)

Graslandgebieden

Het gaat hier om de volgende kostenposten:

- a. Natuurvriendelijk oever-/slootkantbeheer. De kosten hiervan kunnen we baseren op het SNL-pakket voor bloemrijke hooilandrand [G] per ha), waarbij de rand wordt ontzien bij bemesting, deponeren van slootvuil en beweiding. Voor een rand van twee meter gaat het om [G] per meter oeverlengte.
- b. De kosten van het afrasteren van de slootkant. Hieraan zitten twee componenten: het onderhoud van het raster en het periodiek verwijderen van het raster (om te kunnen maaien, schonen etc.). Maar omdat afrasteren in de praktijk nauwelijks zal voorkomen de een verplichting daartoe deelnemers zal afschrikken, laten we deze maatregel buiten beschouwing.
- c. Het vee kan ook uit de kant worden gehouden door drinkwater aan te bieden in drinkbakken. De catalogus rekent voor de post 'verzorgen drinkwater' (onderhouden en verplaatsen van drinkbakken) [G] per ha. Als we ervan uitgaan dat een gemiddelde hectare ongeveer 400 m slootlengte heeft, gaat het om [G] per m slootlengte.
- d. Natuurvriendelijke slootshoning. De kosten hiervan kunnen we berekenen als het verschil tussen de kosten van reguliere slootshoning (met de dichte slootbak, [G] per 100 meter slootlengte) en de kosten van natuurvriendelijke shoning zoals met de maaikorf. De catalogus rekent voor sloten met de maaikorf en verwijderen van slootafval met de wallenfrees een bedrag van maximaal [G] per 100 meter sloot, te weten:
  - slootshoning (trekker + maaikorf): [G] per 100 m (0,5 uur);
  - verwijderen slootafval (trekker + wallenfrees): [G] per 100 m (1,33 uur).Hieruit valt een prijsverschil van [G] - per 100 m slootlengte (ca [G] - per meter) te berekenen. Maar omdat we in de lopende GLB-pilot een vergoeding betalen van [G] per meter sloot, stellen we voor om nu [G] per meter sloot te rekenen.

De totale maximale kosten per meter sloot + oever bedragen daarmee [G]. Daarbij wordt één slootoever natuurvriendelijk beheerd. Bij tweezijdig beheer bedragen de kosten maximaal [G] per meter slootlengte. De daadwerkelijk kosten zijn sterk afhankelijk van de omstandigheden ter plekke:

- is er veel SNL-slootkantbeheer gecontracteerd (post a), dan bedragen de kosten slechts [G] per meter sloot (eenzijdig), resp. [G] per m (tweezijdig);
- laten we ook de kosten van drinkwatervoorziening (post c) achterwege, dan zijn de kosten slechts [G] per meter.

Als we bij de selectie van locaties de aanwezigheid van (een substantieel deel) SNL-beheer meerekenen en we de post watervoorziening achterwege laten, kunnen we redelijkerwijs uitgaan van een gemiddelde prijs van [G] per meter slootlengte. Natuurvriendelijk beheer van 120 km sloot en oever kost dan [G].

Akker- en tuinbouw

Aangezien er doorgaans al met de maaikorf wordt gewerkt, brengt dit geen extra kosten met zich mee. Dat ligt anders voor het maaien en afvoeren van het talud (in plaats van klepelen). Hierbij gaan we er van uit dat het klepelen van een kilometer talud [G] kost en het maaien en afvoeren [G] per km. Dit laatste bedrag is relatief hoog omdat er (a) nog geen geschikte apparatuur beschikbaar is en maaien en afvoeren dus veel tijd kost (soms in twee werkgangen); (b) er soms sprake is van twee maaibeurten (variant c). De extra kosten zijn dus [G] per km. Voor 80 km komt dat op een bedrag van [G].

Innovatieprijsvraag

Voor de innovatieprijsvraag hanteren we een stelpost van [G]. Dit bedrag behelst de kosten van:

- uitschrijven prijsvraag (incl. advertentie etc.);
- beoordelen inzendingen;
- beloning beste inzending(en), eventueel door een bijdrage aan het bouwen van een prototype.

5. FAB-randen en bufferstroken langs waterlopen

Hier hebben we te maken met de volgende kosten:

- a. Grond / productiederving. Hierbij moeten we het volgende bedenken:

- de saldi van akkerbouwgewassen in Noord-Holland liggen tussen de [G] per ha. Maar in veel gevallen moet er worden geconcurrereerd met de saldi van vollegrondstuinbouw en/of verhuur voor bollenteelt. Dan hebben we het over saldi van [G] per ha. En langs bollenland gaat het sowieso om een saldo van [G] per ha;
- wel moeten we compenseren voor de verplichte teeltvrije zone langs waterlopen in het kader van het Activiteitenbesluit (dat per 1 januari 2013 het Lozingenbesluit heeft vervangen). De breedte van die zone voor enkele veel voorkomende gewassen: aardappels 1,5 m, bieten 0,5 m, granen 0,25 m, bollen 1 tot 1,5 m). Dit zijn breedten vanuit de insteek van het perceel (overlappend met de FAB-rand), niet vanuit de waterlijn.

Al met al lijkt het een veilige schatting om uit te gaan van een gemiddelde productiederving van [G] per ha.

- Zaadmengsel: [G] per ha.
- Inzaaien: [G] per ha.
- Beheer en onderwerken. Voor een eenjarige rand is er nauwelijks sprake van beheer. En aangezien de rand in het najaar tegelijk met het perceel kan worden ondergeploegd, rekenen we hiervoor geen extra kosten.
- Extra arbeidskosten deelnemers. De deelnemers maken extra uren voor monitoring, registratie en scholing. We rekenen met een vergoeding van [G] per deelnemer en met 40 deelnemers, in totaal dus [G]

Al met al komen we (excl. arbeid deelnemers) aan [G] per ha, ofwel [G] per m². Bij een rand van 3 m breed bedragen de kosten [G] per meter. Voor 50 km rand komen de kosten daarmee op 50.000 m x [G] [G]. Daar bovenop komt [G] voor extra arbeid van de deelnemers. De totale kosten zijn dan [G].

6. Selectieve peilverhoging

Uit verschillende studies naar de extra kosten van een hoog waterpeil, c.q. van peilverhoging, komen bedragen van tussen [G] per ha. We rekenen hier met een gemiddelde van [G] per ha. Omdat het hoge peil niet het hele seizoen wordt aangehouden, rekenen we met een bedrag van [G] per ha. Daarnaast is er arbeid gemoeid met de peilverhoging (plaatsen dan dammen en/of stuwen, reguleren stuwen), waarvoor we een stelpost hanteren van [G] per ha. Het totaal komt daarmee op [G] per ha. Voor 30 ha komen we dan op [G].

Overeenkomst voor collectieve levering groenblauwe diensten gericht op waterkwaliteitsverbetering

Partijen:

Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, waarvan de bestuurszetel is gevestigd te Heerhugowaard, aan de Bevelandseweg 1, vertegenwoordigd door de heer C. Mantel in zijn hoedanigheid van hoogheemraad van het hoogheemraadschap, hierna ook wel genoemd: "het hoogheemraadschap"

en

De Vereniging agrarisch natuur- en landschapsbeheer Water, Land & Dijken, gevestigd te Purmerend, aan de Slenkstraat 70, vertegenwoordigd door   in zijn hoedanigheid van voorzitter, hierna ook wel genoemd: "de vereniging".

Overwegende:

- Dat de vereniging een belangrijke rol vervult bij de instandhouding en verbetering van de kwaliteit van het landelijk gebied in Laag Holland;
- Dat de vereniging daarom ook al enkele jaren diensten uitvoert voor het Hoogheemraadschap waaronder kwaliteitsbaggeren met baggerspuiten, ecologisch berm- en dijkbeheer en verwerking en benutting van humest e.d.;
- Dat het hoogheemraadschap zich op dit moment beraadt op een structurele regeling voor groenblauwe diensten en dat daarop vooruitlopende het hoogheemraadschap geïnteresseerd is in het uitvoeren van een of meer pilotprojecten waarbij het hoogheemraadschap ervaring wil opdoen met het werken met collectieven. Vanaf 2016 zal de overheid namelijk op het gebied van natuur- en landschapsbeheer uitsluitend nog zaken doen met collectieven die conform het nieuwe stelsel voor Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer hierbij de rol van hoofdaannemer innemen;
- Dat de vereniging een van de collectieven is waarmee het hoogheemraadschap vanaf 2016 in dat kader zaken moet doen;

- Dat partijen een projectvoorstel hebben opgesteld, genaamd "Collectieve levering van groenblauwe diensten in 2015";
- Dat partijen dit projectplan willen uitvoeren en dit met deze overeenkomst nog eens nadrukkelijk wensen vast te leggen;
- Dat de vereniging in dit project de rol van hoofdaannemer krijgt waarbij twee doelen voor de vereniging centraal staan namelijk:
  - Sturing uitoefenen op de invulling en situering van maatregelen, zodanig dat er effectiviteitswinst wordt geboekt.
  - Een efficiënte uitvoering (door de uitvoering in het gebied te leggen, kan deze tegen lagere kosten plaatsvinden dan bij uitvoering door het hoogheemraadschap).
- Dat partijen voor dit project een zestal groenblauwe diensten en maatregelen hebben geselecteerd waarmee de vereniging belast wordt. Deze betreffen:
  - Aanpak erfafspoeling;
  - Verwerking van maaisel en ander organisch materiaal;
  - Aanleg en beheer van natuurvriendelijke oevers (NVO's);
  - Natuurvriendelijk beheer van oevers en waterlopen;
  - FAB-randen, bufferstroken en ecologisch beheer van oevers in de akkerbouw;
  - Selectieve-, tijdelijke peilverhoging;
- Dat naast het uitvoeren van concrete maatregelen de vereniging het project ook graag wil benutten om op andere terreinen die met waterbeheer te maken hebben, gebiedsgerichte kennis te ontwikkelen en onder de grondgebruikers te verspreiden, zodat deze maatregelen – waar zinvol en mogelijk – ook daadwerkelijk worden toegepast. Het gaat dan bijvoorbeeld om de volgende thema's:
  - Duurzaam graslandgebruik;
  - Duurzaam bodembeheer;
  - Onderwaterdrainage;
- In het project zal de vereniging alle taken op zich nemen die horen bij die van hoofdaannemer, projectcoördinator en aanstuurder van de overeengekomen maatregelen. De bedoelde taken staan omschreven in het projectvoorstel.

Partijen komen overeen als volgt:

Artikel 1. Opdracht

1. Het hoogheemraadschap draagt op aan de Vereniging agrarisch natuur- en landschapsbeheer Water, Land & Dijken de uitvoering van groenblauwe diensten conform het projectvoorstel, genaamd "Collectieve levering van groenblauwe diensten in 2015", (Purmerend, 7 november 2014, corsanummer 14.57438).
2. De opdracht aan de vereniging richt zich met name, maar niet alleen, op de in hoofdstuk 3 van het projectplan geselecteerde maatregelen.
3. Voor zover in het projectplan een taak aan het hoogheemraadschap is gegeven is deze voor de uitvoering daarvan (mede)verantwoordelijk.

Artikel 2. Duur van deze overeenkomst

1. Het hoogheemraadschap gaat deze overeenkomst aan voor de duur van 1 jaar, dat wil zeggen vanaf 1 januari 2015 tot en met 31 december 2015, dit vooruitlopend op de inwerkingtreding in 2016 van het nieuwe stelsel voor Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer waarin collectieven de exclusieve partners worden van de overheid daar waar het gaat om groenblauwe diensten.
2. Het hoogheemraadschap en de vereniging zullen in 2015 verkennen of en hoe het project na 2015 kan worden voortgezet met o.a. Europese subsidiegelden in het kader van het plattelandsontwikkelingsprogramma.

Artikel 3. Financiering

1. Ter uitvoering van het projectplan zoals omschreven in artikel 1 van deze overeenkomst betaalt het hoogheemraadschap aan de vereniging, afhankelijk van de behaalde resultaten, een bedrag van maximaal [redacted] G (exclusief BTW).
2. Het verschuldigde BTW-bedrag is afhankelijk van de geleverde diensten en wordt maximaal geprognoseerd op [redacted] G. Op basis van de gespecificeerde eindafrekening zal t.z.t het definitieve BTW-bedrag worden vastgesteld.
3. Het hoogheemraadschap betaalt overeenkomstig het projectplan:
  - 50% (maximaal [redacted] G excl. BTW) bij opdrachtverlening;
  - 25% (maximaal [redacted] G excl. BTW) halverwege de looptijd van het project zijnde 1 juli 2015, en
  - 25% (maximaal [redacted] G excl. BTW) vermeerderd met het totale verschuldigde BTW-bedrag bij oplevering van de eindrapportage in december 2015 of januari 2016 (op basis van de gespecificeerde eindafrekening).
4. Het hoogheemraadschap zal de betaling voldoen maximaal 1 maand nadat van de vereniging een factuur is ontvangen en niet eerder dan nadat de maatregelen digitaal op kaart aan het hoogheemraadschap inzichtelijk zijn gemaakt, deze 'in het veld' kwalitatief en kwantitatief verantwoord zijn door de vereniging en door het hoogheemraadschap akkoord zijn bevonden. Het hoogheemraadschap zal de beoogde resultaten daarvoor monitoren overeenkomstig hoofdstuk 6 van het projectvoorstel.

Artikel 4. Niet naleving

1. Wanneer een van de partijen toerekenbaar tekortschiet in de nakoming van de verplichtingen genoemd in deze overeenkomst is deze daarvoor aansprakelijk.
2. De vereniging is als "hoofdaannemer" en contractpartner van het hoogheemraadschap ook aansprakelijk voor de niet-naleving van de individuele deelnemers waarmee de vereniging een contract is aangegaan. De schadevergoeding die het hoogheemraadschap aan de vereniging oplegt als gevolg van de niet-nakoming door een van de contractpartners zal echter niet groter zijn dan de schadevergoeding die door de vereniging aan de contractpartner wordt opgelegd tenzij de vereniging ernstig en toerekenbaar tekort schiet in haar vordering tot schadevergoeding gericht tot haar contractpartners.

Artikel 5. Verantwoording en rapportage

De vereniging zal overeenkomstig het gestelde in hoofdstuk 5 van het projectvoorstel, onverlet het gestelde in artikel 3 lid 3 van deze overeenkomst, tenminste tweemaal gedurende de looptijd van het project een schriftelijke rapportage uitbrengen aan het hoogheemraadschap.

Artikel 6. Gewijzigde omstandigheden

1. Indien als gevolg van gewijzigde omstandigheden of nieuwe inzichten de gemaakte afspraken die in deze overeenkomst zijn vastgelegd, aanpassing behoeven, treden partijen hierover in overleg, waarbij zo nodig wordt gekomen tot een aanpassing van de gemaakte afspraken.
2. Indien in de praktijk blijkt dat een bepaald onderwerp niet is geregeld in de overeenkomst, maar daaraan wel behoefte bestaat bij partijen, dan treden partijen in overleg, waarbij zo nodig zal worden gekomen tot aanvulling van de gemaakte afspraken en/ of uitbreiding van de overeenkomst.

Artikel 7. Geschillen

1. Partijen streven ernaar hun geschillen in goed overleg op te lossen.
2. Indien partijen over een geschil dat ontstaat naar aanleiding van deze overeenkomst in goed overleg geen oplossing bereiken, kan het geschil door de meest gereede partij worden voorgelegd aan een door beide partijen in gezamenlijk overleg te kiezen mediator.

Artikel 8. Bijlage

Van deze overeenkomst maakt onverbreekelijk deel uit het projectvoorstel "Collectieve levering van groenblauwe diensten in 2015", (Purmerend, 7 november 2014, corsanr. 14.57438).

Aldus overeengekomen en in tweevoud opgemaakt en getekend te Zuidschermer, op 30 januari 2015.

Namens het hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, te Heerhugowaard

de heer C. Mantel, hoogheemraad

A grey rectangular redaction box covering the signature of C. Mantel. A small white square icon with a 'J' is visible in the bottom right corner of the redaction.

Vereniging agrarisch natuur- en landschapsbeheer Water, Land & Dijken, te Purmerend

A large grey rectangular redaction box covering the signature of the association. A small white square icon with a 'J' is visible in the bottom right corner of the redaction.A grey rectangular redaction box covering the name of the association. A small white square icon with a 'J' is visible in the bottom right corner of the redaction.

voorzitter

POSTBUS 3007 2001 DA HAARLEM

Dagelijks bestuur van het
Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier
Postbus 250
1700 AG HEERHUGOWAARD

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon

■■■■■ J ■
BEL/NRL

Doorkiesnummer ■■■■■ J ■
■■■■■ J @noord-holland.nl

1 | 5

Betreft: Natuurbeheerplan 2016 en waterbeheermaatregelen: inzet POP3-budget voor agrarisch waterbeheer, cofinanciering door de waterschappen en traject bestuurlijke borging van de afspraken.

Verzenddatum

25 FEB. 2015

Kenmerk
569281/569283

Geacht college,

Uw kenmerk

De Unie van Waterschappen en het Interprovinciaal Overleg hebben in 2014 afgesproken ernaar te streven landsbreed per 1 januari 2016 ook de doelen voor agrarisch waterbeheer op te nemen in de provinciale Natuurbeheerplannen. Hierdoor zouden de -in het kader van het nieuwe stelsel voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer op te richten- agrarische collectieven ook waterbeheermaatregelen kunnen gaan uitvoeren via de subsidiebeschikkingen die zij van de provincie zullen ontvangen. Op deze manier kan de samenhang tussen maatregelen voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer en het agrarisch waterbeheer worden versterkt. In ons ontwerp-Natuurbeheerplan 2016, dat ons college op 20 januari jl. heeft vastgesteld, zijn hiertoe ook teksten opgenomen. Deze zijn opgesteld in overleg met de drie waterschappen in Noord-Holland. Het ontwerp-Natuurbeheerplan ligt momenteel ter inzage en zal, naar verwachting, op 21 april aanstaande definitief door ons college worden vastgesteld.

Ons college wil graag de komende maanden tot juridisch geborgde afspraken met uw college komen, zodat de waterbeheerdoelen definitief deel kunnen gaan uitmaken van het Natuurbeheerplan 2016 en de volgende jaren.

De doelen in relatie tot agrarisch waterbeheer richten zich op het bereiken van de goede toestand van al het water conform de Kaderrichtlijn Water (KRW) en het realiseren van een robuust, duurzaam en klimaatbestendig watersysteem.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143
Fax (023) 514 3030

Houtplein 33
Haarlem [2012 DE]
www.noord-holland.nl

Het betreft de doelen waterberging, toekomstbestendige waterlopen, duurzaam beheer van grond en/of oppervlaktewaterpeil, groene zuivering en duurzaam bodembeheer.

Er is inmiddels intensief ambtelijk overleg gaande tussen de provincie, de drie waterschappen en vertegenwoordigers van de collectieven voor agrarisch natuurbeheer in Noord-Holland. Dit overleg betreft met name de vraag welke waterbeheermaatregelen de collectieven kunnen gaan uitvoeren en wat nodig is om dit per 1 januari 2016 via ons Natuurbeheerplan en de subsidiebeschikkingen mogelijk te maken. Een belangrijk onderdeel van deze gesprekken is de vraag wat de financiële bijdragen van de provincie en de waterschappen zullen worden, welke afspraken er dienen te worden vastgelegd en hoe dat geborgd kan worden.

Wij vragen in dit kader uw aandacht voor de navolgende punten.

Financiële bijdragen van de provincie en de waterschappen

Voor de periode 2016-2021 kan de provincie op grond van het POP3-budget G uit het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling (ELFPO) beschikbaar stellen voor waterbeheermaatregelen ('grondgebonden'). Op basis van het areaal landbouwgrond is de volgende onderverdeling van toepassing:

Texel	: €	
Noord-Holland Noord	: €	G
Noord-Holland Midden	: €	
Noord-Holland Zuid	: €	

Deze Europese middelen dienen voor (tenminste) 50% gefinancierd te worden door de waterschappen. Dit houdt per waterschap (bij een minimale cofinanciering van 50%) in, voor de zesjarige periode 2016-2021:

HHNK (voor Texel, Noord en Midden)	: €	
AGV/Rijnland te samen (voor Zuid)	: €	G

Met de vaststelling van het definitieve Natuurbeheerplan 2016 willen wij per collectief de subsidieplafonds vaststellen, ook voor het agrarisch waterbeheer. Aangezien de afspraken die wij met de collectieven maken een looptijd van zes jaren hebben, zullen wij voor het eerste jaar (2016) een zesde deel van het totaalbedrag voor agrarisch waterbeheer per collectief aanhouden.

Relatie met andere POP3-budgetten

Het Natuurbeheerplan 2016 en de af te geven subsidiebeschikkingen met de collectieven hebben betrekking op de waterbeheermaatregelen, waarvoor de provincie POP3-budget beschikbaar zal stellen. Naast deze zogenoemde grondgebonden maatregelen voor beheer lopen er momenteel nog twee landelijke (en landsdelige) trajecten in relatie tot POP3-gelden:

- de verdeling van de ELFPO-middelen over de 'niet-grondgebonden' POP3-maatregelen, alsmede de uitvoering en cofinanciering van deze maatregelen: het gaat hier niet om beheer, maar om eenmalige investeringen. Volgens de huidige planning kan dit proces de komende maanden worden afgerond en streven wij naar een eerste openstellingsbesluit in het najaar van 2015. Deze middelen vallen buiten het kader van het Natuurbeheerplan en de SNL-subsidiebeschikkingen met de collectieven;
- een overheveling van zogenoemde GLB-pijler-1 'bedrijfstoeslagen' naar het POP. Deze ELFPO-middelen verdelen wij -conform de afspraken in IPO-verband- in overleg met de waterschappen over de verschillende regelingen in het POP3. Dit kan resulteren in een verhoging van zowel de ELFPO-middelen voor de 'grondgebonden' als de 'niet-grondgebonden' maatregelen. Op basis van de huidige inschatting kan hierover vanuit de Europese Commissie in de tweede helft van dit jaar duidelijkheid komen. Mocht dit voor agrarisch waterbeheer ('grondgebonden') tot een verhoging van de beschikbare budgetten leiden, dan kan dit - in samenspraak met de waterschappen - bij het vaststellen van de subsidieplafonds binnen de SNL-regeling van 2017 worden meegenomen.

Bestuurlijke borging van de afspraken.

Ons college wil de afspraken die wij met u maken inzake het agrarisch waterbeheer vastleggen in een overeenkomst tussen uw en ons college, wij achten hierin medio 2015 haalbaar. Het betreft hier immers aanzienlijke budgetten voor de periode van 2016-2021 en er dienen afspraken te worden gemaakt op organisatorisch, financieel, inhoudelijk, procedureel en juridisch vlak.

Uit het ambtelijk overleg tussen de provincie en de waterschappen zijn de volgende punten naar voren gekomen die vastgelegd dienen te worden, een aantal dienen de komende maanden nog uitgewerkt te worden:

- budgetten van de POP3-financiering via de provincie en de cofinanciering door de waterschappen voor de periode 2016-2021;

- de wijze van budgetstortingen door de waterschappen naar de provincie (of RVO.nl), uitgaven en financiële control;
- afspraken tussen provincie en de waterschappen met RVO.nl (Rijksdienst voor Ondernemend Nederland) met betrekking tot de verrekening van de uitvoeringskosten van RVO.nl; op dit moment gaan wij er van uit dat deze kosten maximaal 20% van de totale budgetten voor de uitvoering van de waterbeheermaatregelen zullen bedragen;
- de wijze van toetsen door de waterschappen van de waterbeheermaatregelen in de gebiedsaanvragen en bij de uitvoering van de gebiedscontracten;
- het mandaat van de provincie met betrekking tot de uitvoering van de waterbeheermaatregelen;
- de afstemming met, en communicatie naar de gebiedscollectieven;
- afspraken tussen provincie en de waterschappen met RVO.nl over de wijze van controle, handhaving en verantwoording door RVO.nl, de Auditdienst en de NVWA op de EU-conforme uitvoering van de waterbeheermaatregelen door de collectieven;
- de wijze van monitoring van de resultaten van de genomen waterbeheermaatregelen, op beleidsniveau (provincie en waterschappen) en uitvoeringsniveau (de collectieven).

Besluitvormingsprocedures binnen provincie

Ons college is voornemens op 21 april 2015 het Natuurbeheerplan 2016 in definitieve vorm vast te stellen, inclusief de desbetreffende subsidieplafonds. Vervolgens zullen Provinciale Staten het Natuurbeheerplan formeel vaststellen; dit zal naar verwachting vóór het zomerreces plaatsvinden. Vanzelfsprekend is de inzet van de provinciale middelen voor 2016 onder voorbehoud van de vaststelling van de begroting door Provinciale Staten, eind 2015.

Verzoek aan uw college

Om het mogelijk te maken dat ons college het definitieve Natuurbeheerplan 2016 kan vaststellen, met daarin opgenomen de - door de collectieven uit te voeren- waterbeheermaatregelen en de daarbij behorende subsidieplafonds, verzoeken wij uw college de volgende punten aan ons te bevestigen:

- het beschikbaar stellen van ten minste [redacted] G voor de zesjarige periode 2016-2021: dit is het minimum bedrag gebaseerd op 50% cofinanciering van het POP3-budget door uw hoogheemraadschap;
U kunt jaarlijks een zesde deel van dit bedrag beschikbaar stellen en -met ingang van 1 januari 2016- overboeken naar de provincie.
- dat u de komende maanden de huidige gesprekken met de collectieven voortzet, zodat zij het waterbeheerdeel adequaat in hun gebiedsaanvraag naar de provincie kunnen meenemen; de collectieven moeten het eindconcept van de gebiedsaanvraag uiterlijk 10 mei 2015 bij de provincie indienen, uiteraard zullen wij u vervolgens tot accordering van het waterbeheerdeel van deze aanvragen verzoeken.

Tot slot

Gezien het krappe tijdsplan zien wij uw reactie gaarne zo spoedig mogelijk tegemoet. Wij hopen dat wij tot goede afspraken en een overeenkomst met uw college zullen komen. Indien er vragen zijn over het voorgaande kan er vanuit uw organisatie contact worden opgenomen met [redacted] J van de sector Natuur, Recreatie en Landschap van de directie Beleid, tel. [redacted] J en mailadres [redacted] J@noord-holland.nl

Hoogachtend,
Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

[redacted] J
ris

[redacted] J
voorzitter

G.E.A. van Grebikamp

Deze beslissing is namens gedeputeerde staten genomen door het lid van het college dat met dit onderwerp is belast.

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier

T.a.v. [redacted]

Postbus 250

1700 AG Heerhugowaard

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

[redacted]

BEL/GRN

Telefoonnummer [redacted]

[redacted]@noord-holland.nl

1 | 3

Betreft: Cofinanciering agrarisch waterbeheer ANLb 2023-2028

Geachte [redacted]

Het Nationaal Strategisch Plan (NSP) is eind 2022 goedgekeurd door de Europese Commissie. Een aanzienlijk deel van de maatregelen en de beschikbare middelen hebben betrekking op agrarisch waterbeheer binnen het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb). Wij willen graag met u nadere afspraken maken over de cofinanciering en uw verdere betrokkenheid bij de uitvoering van de ANLb-maatregelen op het gebied van water. In deze brief doen we daar een voorstel voor.

Periode 2016-2022

Op 24 augustus 2015 zijn de waterschappen in Noord-Holland en provincie Noord-Holland de bestuursovereenkomst Agrarisch Waterbeheer Natuurbeheerplan 2016-2021 aangegaan. Deze bestuursovereenkomst is in januari 2021 verlengd tot 2025. In onderstaande tabel zijn de financiële afspraken van deze bestuursovereenkomst per waterschap weergegeven.

Periode 2023-2028

Ambtelijk is er de afgelopen periode intensief overleg gevoerd tussen de provincie en de drie waterschappen in Noord-Holland over het vernieuwde stelstel voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer en de uitvoering daarvan. Een belangrijk onderdeel daarvan betreft de financiële bijdrage van de waterschappen aan het agrarisch waterbeheer.

Vanaf 2023 gelden de volgende wijzigingen met betrekking tot agrarisch waterbeheer ten opzichte van de periode ervoor:

Verzenddatum

5 april 2023

Kenmerk

657745/2010708

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

- In het NSP is financieel ruimte gemaakt om het beheer te laten groeien. Dit willen we binnen de financiële mogelijkheden ook graag faciliteren.
- De EU financiert vanaf 2023 65% van het ANLb, in de periode hiervoor was dat 50%. Dit betekent dat de cofinanciering voor de waterschappen 35% wordt.
- Met ingang van 2023 zijn de landelijke tarieven voor het ANLb verhoogd. Dit heeft tot gevolg dat voor voortzetting van de huidige beheerpakketten extra budget nodig is, inclusief aanvullende cofinanciering door de waterschappen.

De invulling van de watermaatregelen in het ANLb is tot stand gekomen in overleg tussen het Interprovinciaal Overleg (IPO) en de Unie van Waterschappen (UvW). Dit overleg vond plaats in de Stuurgroep GLB-NSP. Uw waterschap en de andere waterschappen in onze provincie hebben aangegeven voldoende middelen vrij te kunnen maken om de watermaatregelen binnen de provincie Noord-Holland voor 35% te cofinancieren voor de periode 2023-2028. Uitgangspunt daarbij is mogelijkheid tot continuering van het agrarisch waterbeheer op basis van de verdeling tussen de waterschappen in 2022 en benutting van de mogelijkheden voor uitbreiding vanuit het NSP op basis van dezelfde verdeling. De uitvoeringskosten die RVO voor het agrarisch waterbeheer rekent, zijn voor rekening van de provincie.

Wij hebben eind 2022 een subsidieplafond vastgesteld voor ANLb-waterbeheer voor de periode 2023-2028 middels een openstellingsbesluit. De gebiedsaanvragen van de collectieven voor agrarisch natuurbeheer worden momenteel door ons getoetst aan de doelen die in het Natuurbeheerplan zijn opgenomen en worden afgestemd met de waterschappen.

Voor beschikking van de gebiedsaanvragen van de agrarische collectieven is het nodig dat wij zekerheid hebben over de cofinanciering die u voor het ANLb beschikbaar wil stellen. De cofinanciering zullen wij in jaarlijkse termijnen bij u in rekening brengen.

Volgens planning zal de bestuursovereenkomst in overeenstemming met het bovenstaande in 2025 worden verlengd.

Verzoek aan hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier

Wij verzoeken u de cofinanciering van uw waterschap zoals opgenomen in de vetgedrukte getallen in onderstaande tabel te bevestigen, zodat wij na beoordeling de gebiedsaanvragen met betrekking tot de categorie water

kunnen beschikken. Indien u bereid bent meer te investeren horen wij dit graag, eventueel onder voorbehoud van definitieve besluitvorming. Zo kunnen we snel en flexibel inspelen op eventuele toekomstige verhoging van Europese cofinanciering.

Waterschap	Afgesproken cofinanciering 2022-2025 per jaar	Gevraagde cofinanciering 2023-2028 per jaar	Totaalbudget = openstellingsbudget EU+Waterschap 2023-2028 voor 6 jaar
Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier	[redacted] G	[redacted] G	78%
Amstel, Gooi & Vecht	[redacted] G	[redacted] G	11%
Hoogheemraadschap van Rijnland	[redacted] G	[redacted] G	11%
Totaal		[redacted] G	100%

Wij zien uit naar uw reactie.

Indien u vragen heeft over deze brief, kunt contact opnemen met

[redacted] J (tel. [redacted] J [redacted] J @noord-holland.nl)

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,
namens dezen,

Sectormanager Groen

[redacted] J

Deze brief is digitaal vastgesteld en daarom niet ondertekend.

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Het dagelijks bestuur van het Hoogheemraadschap Hollands
Noorderkwartier
Postbus 250
1700 AG HEERHUGOWAARD

Gedeputeerde Staten**Uw contactpersoon**

██████████ J
BEL/GRN

Telefoonnummer

██████████ J
██████████ J@noord-holland.nl

1 | 3

**Betreft: cofinanciering agrarisch waterbeheer periode 2022-2025
met herziening in 2023**

Verzenddatum

21 juli 2020

Kenmerk

1463084/1463096

Geacht bestuur,

Uw kenmerk

In 2015 zijn de waterschappen Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (HHNK), Hoogheemraadschap van Rijnland (HHRL), Hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht (HHAGV) en de provincie Noord-Holland een bestuursovereenkomst aangegaan. In de bestuursovereenkomst zijn afspraken gemaakt over de samenwerking en financiering van het agrarisch waterbeheer. Genoemde overeenkomst heeft betrekking op de periode 2016-2021.

Het agrarisch waterbeheer wordt uitgevoerd door gecertificeerde agrarische collectieven. De subsidiebeschikkingen die de agrarische collectieven in Noord-Holland hebben ontvangen voor agrarisch natuur- en waterbeheer in de periode 2016-2021 zijn afgegeven door de provincie Noord-Holland. De financiering van het beheer bestaat uit een bijdrage van de Europese Unie (het zgn. POP3 Gemeenschappelijk Landbouwbeleid) en uit cofinanciering van de provincie en de waterschappen. Jaarlijks ontvangen de waterschappen van de provincie een factuur voor de helft van de financiering van het agrarisch waterbeheer. De samenwerking draagt bij aan de verbetering van biodiversiteit en waterkwaliteit in het landelijk gebied.

De bestuursovereenkomst is gekoppeld aan de looptijd van het Europese Gemeenschappelijke Landbouwbeleid en zou eindigen op 31 december 2021. Het nieuwe Gemeenschappelijke Landbouwbeleid-Nationaal Strategisch Plan (GLB-NSP) is in voorbereiding en inmiddels is gebleken het nieuwe GLB-NSP niet eerder dan per 1 januari 2023 in werking zal treden. Tot die inwerkingtreding zal het vigerende GLB-NSP worden voortgezet, waardoor verlenging van de subsidiebeschikkingen en verlenging van de lopende bestuursovereenkomst en verlenging van cofinanciering door de waterschappen gewenst is.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Daarnaast is het op grond van Europese regelgeving noodzakelijk gebleken dat landelijk alle lopende subsidiebeschikkingen voor agrarische collectieven worden gewijzigd, waarbij de looptijd van deze beschikkingen met terugwerkende kracht van 1 januari 2020 tot en met 2025 verlengd kan worden en - bij inwerkingtreding van het nieuwe GLB-NSP in 2023 - volledig herzien kunnen worden. Als gevolg daarvan treft de provincie Noord-Holland voorbereidingen om de subsidiebeschikkingen die zijn afgegeven aan de agrarische collectieven in Noord-Holland te wijzigen en te verlengen tot en met 2025 (met een clausule dat met inwerkingtreding van het nieuwe GLB-NSP in 2023 de beschikkingen volledig worden herzien). Deze nieuwe beschikkingen dient de provincie af te geven in 2020. In de nieuwe beschikking wordt het huidige waterbeheer voortgezet en kan uitbreiding van het waterbeheer worden meegenomen.

Derhalve is het wenselijk de looptijd van de bestuursovereenkomst en de cofinanciering door de waterschappen, te verlengen. Een ambtelijke werkgroep met vertegenwoordigers van de waterschappen [redacted] van HHNK, [redacted] van HHRL en [redacted] van HHAGV) en de provincie werkt aan een verlenging van de bestuursovereenkomst die na de zomer aan de besturen wordt voorgelegd.

Met het oog op de verlenging van de bestuursovereenkomst en de verlenging van de subsidiebeschikkingen, is het noodzakelijk zekerheid te krijgen over de cofinanciering voor de periode 2022-2025. Derhalve verzoeken wij u ons schriftelijk te berichten dat u, eventueel onder voorbehoud van definitieve besluitvorming, bereid bent om - in lijn met de cofinanciering voor de periode 2016-2021 - 50 % aanvullende cofinanciering beschikbaar te stellen voor de periode 2022-2025.

Voor HHNK gaat het om bestaande cofinanciering ad [redacted] - voor de periode 2016-2021 en aanvullende cofinanciering ad [redacted] voor de periode 2022-2025 [redacted] per jaar).

Voor HHRL gaat het om bestaande cofinanciering ad [redacted] - voor de periode 2016-2021 en aanvullende cofinanciering ad [redacted] voor de periode 2022-2025 [redacted] per jaar).

Voor HHAGV gaat het om bestaande cofinanciering ad [redacted] voor de periode 2016-2021 en
-aanvullende cofinanciering ad [redacted] - voor de periode 2022-2025 [redacted] of meer per jaar)
-uitbreiding cofinanciering ad [redacted] - voor de periode 2021-2025 [redacted] vanwege uitbreiding van agrarisch waterbeheer in het werkgebied van HHAGV door het agrarisch collectief Zuid. De uitbreiding van het beheer bedraagt [redacted] - en wordt 50/50 gefinancierd door de EU en door HHAGV).

In de bestuursovereenkomst zal worden opgenomen dat bij ingang van het nieuwe GLB-NSP per 1 januari 2023 de subsidiebeschikkingen en de financiering volledig wordt herzien.

Wij gaan er thans vanuit dat ook na de inwerkingtreding van het nieuwe GLB-NSP er een vorm van agrarisch waterbeheer danwel ecodiensten voor KRW-doelen zal blijven en dat waterschappen c.q. De Unie van Waterschappen betrokken zullen zijn bij de invulling van watermaatregelen.

Wij vertrouwen u met deze brief voldoende te hebben geïnformeerd over de actuele ontwikkelingen. Graag ontvangen wij uw bericht ten aanzien van de gevraagde aanvullende cofinanciering voor de periode 2022-2025 (HHNK, HHRL, HHAGV) en de gevraagde uitbreiding cofinanciering voor de periode 2021-2025 (HHAGV).

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Noord-Holland,
namens dezen,

Sectormanager Groen

 J

Deze brief is digitaal vastgesteld en daarom niet ondertekend.

Bijlage:

- Huidige bestuursovereenkomst 2016-2021
- Brief van het ministerie van LNV aan de EU

POSTBUS 3007 2001 DA HAARLEM

Dagelijks bestuur van het
Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier
Postbus 250
1700 AG HEERHUGOWAARD

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon

[redacted]
BEL/NRL

Doorkiesnummer [redacted]
[redacted]@noord-holland.nl

1 | 5

Betreft: Natuurbeheerplan 2016 en waterbeheermaatregelen: inzet POP3-budget voor agrarisch waterbeheer, cofinanciering door de waterschappen en traject bestuurlijke borging van de afspraken.

Verzenddatum

25 FEB. 2015

Kenmerk
569281/569283

Geacht college,

Uw kenmerk

De Unie van Waterschappen en het Interprovinciaal Overleg hebben in 2014 afgesproken ernaar te streven landsbreed per 1 januari 2016 ook de doelen voor agrarisch waterbeheer op te nemen in de provinciale Natuurbeheerplannen. Hierdoor zouden de -in het kader van het nieuwe stelsel voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer op te richten- agrarische collectieven ook waterbeheermaatregelen kunnen gaan uitvoeren via de subsidiebeschikkingen die zij van de provincie zullen ontvangen. Op deze manier kan de samenhang tussen maatregelen voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer en het agrarisch waterbeheer worden versterkt. In ons ontwerp-Natuurbeheerplan 2016, dat ons college op 20 januari jl. heeft vastgesteld, zijn hiertoe ook teksten opgenomen. Deze zijn opgesteld in overleg met de drie waterschappen in Noord-Holland. Het ontwerp-Natuurbeheerplan ligt momenteel ter inzage en zal, naar verwachting, op 21 april aanstaande definitief door ons college worden vastgesteld.

Ons college wil graag de komende maanden tot juridisch geborgde afspraken met uw college komen, zodat de waterbeheerdoelen definitief deel kunnen gaan uitmaken van het Natuurbeheerplan 2016 en de volgende jaren.

De doelen in relatie tot agrarisch waterbeheer richten zich op het bereiken van de goede toestand van al het water conform de Kaderrichtlijn Water (KRW) en het realiseren van een robuust, duurzaam en klimaatbestendig watersysteem.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143
Fax (023) 514 3030

Houtplein 33
Haarlem [2012 DE]
www.noord-holland.nl

Het betreft de doelen waterberging, toekomstbestendige waterlopen, duurzaam beheer van grond en/of oppervlaktewaterpeil, groene zuivering en duurzaam bodembeheer.

Er is inmiddels intensief ambtelijk overleg gaande tussen de provincie, de drie waterschappen en vertegenwoordigers van de collectieven voor agrarisch natuurbeheer in Noord-Holland. Dit overleg betreft met name de vraag welke waterbeheermaatregelen de collectieven kunnen gaan uitvoeren en wat nodig is om dit per 1 januari 2016 via ons Natuurbeheerplan en de subsidiebeschikkingen mogelijk te maken. Een belangrijk onderdeel van deze gesprekken is de vraag wat de financiële bijdragen van de provincie en de waterschappen zullen worden, welke afspraken er dienen te worden vastgelegd en hoe dat geborgd kan worden.

Wij vragen in dit kader uw aandacht voor de navolgende punten.

Financiële bijdragen van de provincie en de waterschappen

Voor de periode 2016-2021 kan de provincie op grond van het POP3-budget [redacted] G uit het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling (ELFPO) beschikbaar stellen voor waterbeheermaatregelen ('grondgebonden'). Op basis van het areaal landbouwgrond is de volgende onderverdeling van toepassing:

Texel	: €	[redacted] G
Noord-Holland Noord	: €	[redacted] G
Noord-Holland Midden	: €	[redacted] G
Noord-Holland Zuid	: €	[redacted] G

Deze Europese middelen dienen voor (tenminste) 50% gefinancierd te worden door de waterschappen. Dit houdt per waterschap (bij een minimale cofinanciering van 50%) in, voor de zesjarige periode 2016-2021:

HHNK (voor Texel, Noord en Midden)	: €	[redacted] G
AGV/Rijnland te samen (voor Zuid)	: €	[redacted] G

Met de vaststelling van het definitieve Natuurbeheerplan 2016 willen wij per collectief de subsidieplafonds vaststellen, ook voor het agrarisch waterbeheer. Aangezien de afspraken die wij met de collectieven maken een looptijd van zes jaren hebben, zullen wij voor het eerste jaar (2016) een zesde deel van het totaalbedrag voor agrarisch waterbeheer per collectief aanhouden.

Relatie met andere POP3-budgetten

Het Natuurbeheerplan 2016 en de af te geven subsidiebeschikkingen met de collectieven hebben betrekking op de waterbeheermaatregelen, waarvoor de provincie POP3-budget beschikbaar zal stellen. Naast deze zogenoemde grondgebonden maatregelen voor beheer lopen er momenteel nog twee landelijke (en landsdelige) trajecten in relatie tot POP3-gelden:

- de verdeling van de ELFPO-middelen over de 'niet-grondgebonden' POP3-maatregelen, alsmede de uitvoering en cofinanciering van deze maatregelen: het gaat hier niet om beheer, maar om eenmalige investeringen. Volgens de huidige planning kan dit proces de komende maanden worden afgerond en streven wij naar een eerste openstellingsbesluit in het najaar van 2015. Deze middelen vallen buiten het kader van het Natuurbeheerplan en de SNL-subsidiebeschikkingen met de collectieven;
- een overheveling van zogenoemde GLB-pijler-1 'bedrijfstoeslagen' naar het POP. Deze ELFPO-middelen verdelen wij -conform de afspraken in IPO-verband- in overleg met de waterschappen over de verschillende regelingen in het POP3. Dit kan resulteren in een verhoging van zowel de ELFPO-middelen voor de 'grondgebonden' als de 'niet-grondgebonden' maatregelen. Op basis van de huidige inschatting kan hierover vanuit de Europese Commissie in de tweede helft van dit jaar duidelijkheid komen. Mocht dit voor agrarisch waterbeheer ('grondgebonden') tot een verhoging van de beschikbare budgetten leiden, dan kan dit - in samenspraak met de waterschappen - bij het vaststellen van de subsidieplafonds binnen de SNL-regeling van 2017 worden meegenomen.

Bestuurlijke borging van de afspraken.

Ons college wil de afspraken die wij met u maken inzake het agrarisch waterbeheer vastleggen in een overeenkomst tussen uw en ons college, wij achten hierin medio 2015 haalbaar. Het betreft hier immers aanzienlijke budgetten voor de periode van 2016-2021 en er dienen afspraken te worden gemaakt op organisatorisch, financieel, inhoudelijk, procedureel en juridisch vlak.

Uit het ambtelijk overleg tussen de provincie en de waterschappen zijn de volgende punten naar voren gekomen die vastgelegd dienen te worden, een aantal dienen de komende maanden nog uitgewerkt te worden:

- budgetten van de POP3-financiering via de provincie en de cofinanciering door de waterschappen voor de periode 2016-2021;

- de wijze van budgetstortingen door de waterschappen naar de provincie (of RVO.nl), uitgaven en financiële control;
- afspraken tussen provincie en de waterschappen met RVO.nl (Rijksdienst voor Ondernemend Nederland) met betrekking tot de verrekening van de uitvoeringskosten van RVO.nl; op dit moment gaan wij er van uit dat deze kosten maximaal 20% van de totale budgetten voor de uitvoering van de waterbeheermaatregelen zullen bedragen;
- de wijze van toetsen door de waterschappen van de waterbeheermaatregelen in de gebiedsaanvragen en bij de uitvoering van de gebiedscontracten;
- het mandaat van de provincie met betrekking tot de uitvoering van de waterbeheermaatregelen;
- de afstemming met, en communicatie naar de gebiedscollectieven;
- afspraken tussen provincie en de waterschappen met RVO.nl over de wijze van controle, handhaving en verantwoording door RVO.nl, de Auditdienst en de NVWA op de EU-conforme uitvoering van de waterbeheermaatregelen door de collectieven;
- de wijze van monitoring van de resultaten van de genomen waterbeheermaatregelen, op beleidsniveau (provincie en waterschappen) en uitvoeringsniveau (de collectieven).

Besluitvormingsprocedures binnen provincie

Ons college is voornemens op 21 april 2015 het Natuurbeheerplan 2016 in definitieve vorm vast te stellen, inclusief de desbetreffende subsidieplafonds. Vervolgens zullen Provinciale Staten het Natuurbeheerplan formeel vaststellen; dit zal naar verwachting vóór het zomerreces plaatsvinden. Vanzelfsprekend is de inzet van de provinciale middelen voor 2016 onder voorbehoud van de vaststelling van de begroting door Provinciale Staten, eind 2015.

Verzoek aan uw college

Om het mogelijk te maken dat ons college het definitieve Natuurbeheerplan 2016 kan vaststellen, met daarin opgenomen de - door de collectieven uit te voeren- waterbeheermaatregelen en de daarbij behorende subsidieplafonds, verzoeken wij uw college de volgende punten aan ons te bevestigen:

- het beschikbaar stellen van ten minste € [redacted] voor de zesjarige periode 2016-2021: dit is het minimum bedrag gebaseerd op 50% cofinanciering van het POP3-budget door uw hoogheemraadschap;
U kunt jaarlijks een zesde deel van dit bedrag beschikbaar stellen en -met ingang van 1 januari 2016- overboeken naar de provincie.
- dat u de komende maanden de huidige gesprekken met de collectieven voortzet, zodat zij het waterbeheerdeel adequaat in hun gebiedsaanvraag naar de provincie kunnen meenemen; de collectieven moeten het eindconcept van de gebiedsaanvraag uiterlijk 10 mei 2015 bij de provincie indienen, uiteraard zullen wij u vervolgens tot accordering van het waterbeheerdeel van deze aanvragen verzoeken.

Tot slot

Gezien het krappe tijdsplan zien wij uw reactie gaarne zo spoedig mogelijk tegemoet. Wij hopen dat wij tot goede afspraken en een overeenkomst met uw college zullen komen. Indien er vragen zijn over het voorgaande kan er vanuit uw organisatie contact worden opgenomen met [redacted] van de sector Natuur, Recreatie en Landschap van de directie Beleid, tel. [redacted] en mailadres [redacted]@noord-holland.nl

Hoogachtend,
Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

[redacted] J

[redacted] J

voorzitter

[redacted] J

G.E.A. van Grevenikamp

Deze beslissing is namens gedeputeerde staten genomen door het lid van het college dat met dit onderwerp is belast.

Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier

Postbus 130
1135 ZK EDAM

Datum
20 december 2006

Uw kenmerk

Contactpersoon

Onderwerp
Gedetailleerde Analyse Kaderrichtlijn
Water

Registratienummer
06.29781

Doorkiesnummer

Geachte

Wij hebben u uitgenodigd voor de eerste inhoudelijk interne bijeenkomst op 17 januari 2007 over de Gedetailleerde Analyse van de Kaderrichtlijn water (KRW). Deze bijeenkomst is ter voorbereiding op de bestuurlijke bijeenkomsten die daarover in ons beheersgebied in 2007 worden gehouden. Met deze brief informeer ik u over dit proces en het doel van de interne bijeenkomst.

Achtergronden van het proces voor de Gedetailleerde Analyse

Doel van de Gedetailleerde Analyse is om te komen tot een goede set aan haalbare en betaalbare doelen en maatregelen die de overheden aan Brussel gaan opgeven. Op deze maatregelen rust een resultaatverplichting. De Gedetailleerde Analyse is in feite een afwegingsproces dat wij in ons beheersgebied doen in nauwe samenwerking met de provincie en alle gemeenten. In heel Nederland wordt dat door alle overheden het komende anderhalf jaar gedaan. In de eerste helft van 2008 wordt dit planproces afgerond met bestuurlijke besluitvorming van elke van de overheden. Elk waterschap zal die bestuurlijke besluitvorming vast gaan leggen in een WBP.

Voor de Gedetailleerde Analyse is een werkproces ingesteld met vier regiogroepen en één boezemwatergroep (zie bijlage). Voor de indeling hebben wij de ILG-indeling gehanteerd. Per regio wordt een stuurgroep en een werkgroep opgericht. U vertegenwoordigt het hoogheemraadschap in de stuurgroep van één van deze regio's (zie bijlage). Samen met vertegenwoordigers van de provincie en de gemeenten van de regio bespreekt u een samenhangend pakket aan maatregelen voor het verbeteren van de waterkwaliteit. U vormt zo, samen met de andere leden van die stuurgroep, het voorportaal voor de definitieve besluitvorming in 2008 binnen de afzonderlijke overheden. Uitdaging is om in elke regio dusdanig commitment te creëren voor de maatregelen die nodig zijn zodat de besluitvorming in 2008 soepel kan verlopen. We vragen dus van elk van de stuurgroepleden om actieve betrokkenheid van de bestuurlijke achterban te organiseren. De inschatting is dat de stuurgroepen in de regio's drie à vier keer bij elkaar komen.

Het CHI zal daarom ook in 2007 actief geïnformeerd moeten worden over de stappen die in de Gedetailleerde Analyse worden gezet. Kernwoorden daarin zijn consultatie en klanken. Het idee is dat u in twee of drie bijeenkomsten (thema of uitgebreide commissievergadering) uw standpunt en de

Hoogheemraadschap
Hollands Noorderkwartier
Postbus 130, 1135 ZK Edam
Schepmakersdijk 16, 1135 AG Edam

T 0299-66 30 00
F 0299-66 33 33
info@hhnk.nl
www.hhnk.nl

Waterschapsbank
63.67.53.778
Postbank 1258851

Datum
20 december 2006

vorderingen bespreekt met leden van het CHI. De leden van het CHI krijgen daarin de mogelijkheid u van advies te zijn. Op deze manier zijn de CHI-leden betrokken maar nog niet gebonden. De CHI-leden worden ook door middel van een brief geïnformeerd.

Zoals u weet is het hoogheemraadschap trekker van de Gedetailleerde Analyse. In die hoedanigheid hebben wij alle gemeenten en maatschappelijke organisaties per brief gevraagd mee te doen met of mee te denken in dit proces. Kopieën van de brieven zijn als bijlage bij deze uitnodiging gevoegd. Om te onderstrepen dat het KRW-proces een gezamenlijke verantwoordelijkheid is van alle overheden, zijn door ons twee 'gemeentelijke' trekkers geworven: één medewerker van milieudienst West-Friesland en één van de milieudienst Kop van Noord-Holland i.o. De trekkers van de regiogroepen hebben de opdracht om het regioproces vorm te geven. U zult de trekkers aantreffen als secretaris van de regiostuurgroepen.

De interne bijeenkomst

Doel van de inhoudelijke interne bijeenkomst is te komen tot een eensluidende gezamenlijke insteek, zowel bestuurlijk als ambtelijk. Met een dergelijk proces is het risico reëel dat het proces gaat divergeren. Om dat te voorkomen is het van belang dat in ieder geval het hoogheemraadschap één bestuurlijke lijn kiest. De bijeenkomst wordt daarom voorbereid door de medewerkers van het hoogheemraadschap die zitting hebben in de werkgroepen van de regio's in ons gebied. Zij zijn ook aanwezig bij de interne bijeenkomst. De bijeenkomst wordt geleid door en ondergetekende. In de eerste bijeenkomst zullen de volgende onderwerpen aan de orde komen:

- de aanpak van de Gedetailleerde Analyse;
- hoe gaan we inhoudelijk te werk;
- problemen en maatregelen per regio;
- risico's in het proces, 'preventie' en afstemming;
- de eerste signalen uit de regiowerkgroepen en;
- welke vervolgstappen worden gezet.

Wij vertrouwen erop u hiermee voor dit moment voldoende te hebben geïnformeerd en zien u op 17 januari 2007 om 12.00 uur in de Commissiekamer aan de Schepenmakersdijk.

Met vriendelijke groet,
Namens de KRW equipe,

Senior Beleidsmedewerker

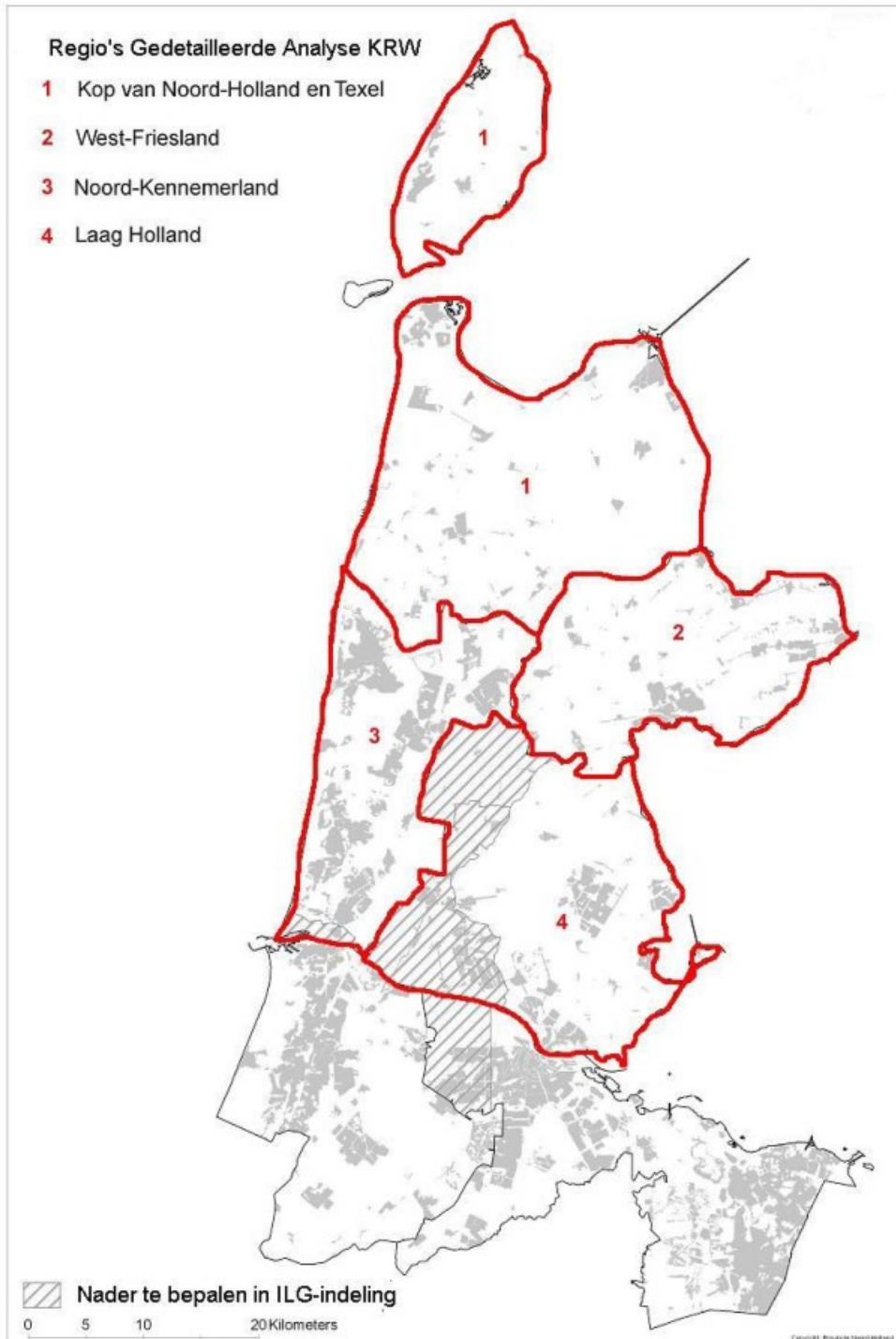
Bijlage(n)

BIJLAGE 1: Regio-indeling Gedetailleerde Analyse KRW HHNK

BIJLAGE 2: Bestuurlijke verdeling HHNK bestuurder regiogroepen

BIJLAGE 3 en 4: Brieven aan gemeenten en maatschappelijke organisaties

Datum
20 december 2006

Datum
20 december 2006

Bijlage 2 Bestuurlijke verdeling HHNK-bestuurder regiogroepen

Regio	HHNK Bestuurder
Texel	Cees Mantel
Kop van Noord-Holland	Lydia Snuif-Verwey
West-Friesland	Ben Hakvoort
Noord-Kennemerland	Jan Wentink
Laag Holland	Cees Mantel
Boezem (geen stuurgroep)	Cees Mantel

Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier
De heer C. Mantel
Warder 183 a
1473 PL WARDER

Datum
20 december 2006

Uw kenmerk

Contactpersoon

Onderwerp
Gedetailleerde Analyse Kaderrichtlijn
Water

Registratienummer
06.29781

Doorkiesnummer

Geachte heer Mantel,

Wij hebben u uitgenodigd voor de eerste inhoudelijk interne bijeenkomst op 17 januari 2007 over de Gedetailleerde Analyse van de Kaderrichtlijn water (KRW). Deze bijeenkomst is ter voorbereiding op de bestuurlijke bijeenkomsten die daarover in ons beheersgebied in 2007 worden gehouden. Met deze brief informeer ik u over dit proces en het doel van de interne bijeenkomst.

Achtergronden van het proces voor de Gedetailleerde Analyse

Doel van de Gedetailleerde Analyse is om te komen tot een goede set aan haalbare en betaalbare doelen en maatregelen die de overheden aan Brussel gaan opgeven. Op deze maatregelen rust een resultaatverplichting. De Gedetailleerde Analyse is in feite een afwegingsproces dat wij in ons beheersgebied doen in nauwe samenwerking met de provincie en alle gemeenten. In heel Nederland wordt dat door alle overheden het komende anderhalf jaar gedaan. In de eerste helft van 2008 wordt dit planproces afgerond met bestuurlijke besluitvorming van elke van de overheden. Elk waterschap zal die bestuurlijke besluitvorming vast gaan leggen in een WBP.

Voor de Gedetailleerde Analyse is een werkproces ingesteld met vier regiogroepen en één boezemwatergroep (zie bijlage). Voor de indeling hebben wij de ILG-indeling gehanteerd. Per regio wordt een stuurgroep en een werkgroep opgericht. U vertegenwoordigt het hoogheemraadschap in de stuurgroep van één van deze regio's (zie bijlage). Samen met vertegenwoordigers van de provincie en de gemeenten van de regio bespreekt u een samenhangend pakket aan maatregelen voor het verbeteren van de waterkwaliteit. U vormt zo, samen met de andere leden van die stuurgroep, het voorportaal voor de definitieve besluitvorming in 2008 binnen de afzonderlijke overheden. Uitdaging is om in elke regio dusdanig commitment te creëren voor de maatregelen die nodig zijn zodat de besluitvorming in 2008 soepel kan verlopen. We vragen dus van elk van de stuurgroepleden om actieve betrokkenheid van de bestuurlijke achterban te organiseren. De inschatting is dat de stuurgroepen in de regio's drie à vier keer bij elkaar komen.

Het CHI zal daarom ook in 2007 actief geïnformeerd moeten worden over de stappen die in de Gedetailleerde Analyse worden gezet. Kernwoorden daarin zijn consultatie en klanken. Het idee is dat u in twee of drie bijeenkomsten (thema of uitgebreide commissievergadering) uw standpunt en de

Hoogheemraadschap
Hollands Noorderkwartier
Postbus 130, 1135 ZK Edam
Schepmakersdijk 16, 1135 AG Edam

T 0299-66 30 00
F 0299-66 33 33
info@hhnk.nl
www.hhnk.nl

Waterschapsbank
63.67.53.778
Postbank 1258851

Datum
20 december 2006

vorderingen bespreekt met leden van het CHI. De leden van het CHI krijgen daarin de mogelijkheid u van advies te zijn. Op deze manier zijn de CHI-leden betrokken maar nog niet gebonden. De CHI-leden worden ook door middel van een brief geïnformeerd.

Zoals u weet is het hoogheemraadschap trekker van de Gedetailleerde Analyse. In die hoedanigheid hebben wij alle gemeenten en maatschappelijke organisaties per brief gevraagd mee te doen met of mee te denken in dit proces. Kopieën van de brieven zijn als bijlage bij deze uitnodiging gevoegd. Om te onderstrepen dat het KRW-proces een gezamenlijke verantwoordelijkheid is van alle overheden, zijn door ons twee 'gemeentelijke' trekkers geworven: één medewerker van milieudienst West-Friesland en één van de milieudienst Kop van Noord-Holland i.o. De trekkers van de regiogroepen hebben de opdracht om het regioproces vorm te geven. U zult de trekkers aantreffen als secretaris van de regiostuurgroepen.

De interne bijeenkomst

Doel van de inhoudelijke interne bijeenkomst is te komen tot een eensluidende gezamenlijke insteek, zowel bestuurlijk als ambtelijk. Met een dergelijk proces is het risico reëel dat het proces gaat divergeren. Om dat te voorkomen is het van belang dat in ieder geval het hoogheemraadschap één bestuurlijke lijn kiest. De bijeenkomst wordt daarom voorbereid door de medewerkers van het hoogheemraadschap die zitting hebben in de werkgroepen van de regio's in ons gebied. Zij zijn ook aanwezig bij de interne bijeenkomst. De bijeenkomst wordt geleid door en ondergetekende. In de eerste bijeenkomst zullen de volgende onderwerpen aan de orde komen:

- de aanpak van de Gedetailleerde Analyse;
- hoe gaan we inhoudelijk te werk;
- problemen en maatregelen per regio;
- risico's in het proces, 'preventie' en afstemming;
- de eerste signalen uit de regiowerkgroepen en;
- welke vervolgstappen worden gezet.

Wij vertrouwen erop u hiermee voor dit moment voldoende te hebben geïnformeerd en zien u op 17 januari 2007 om 12.00 uur in de Commissiekamer aan de Schepenmakersdijk.

Met vriendelijke groet,
Namens de KRW equipe,

Senior Beleidsmedewerker

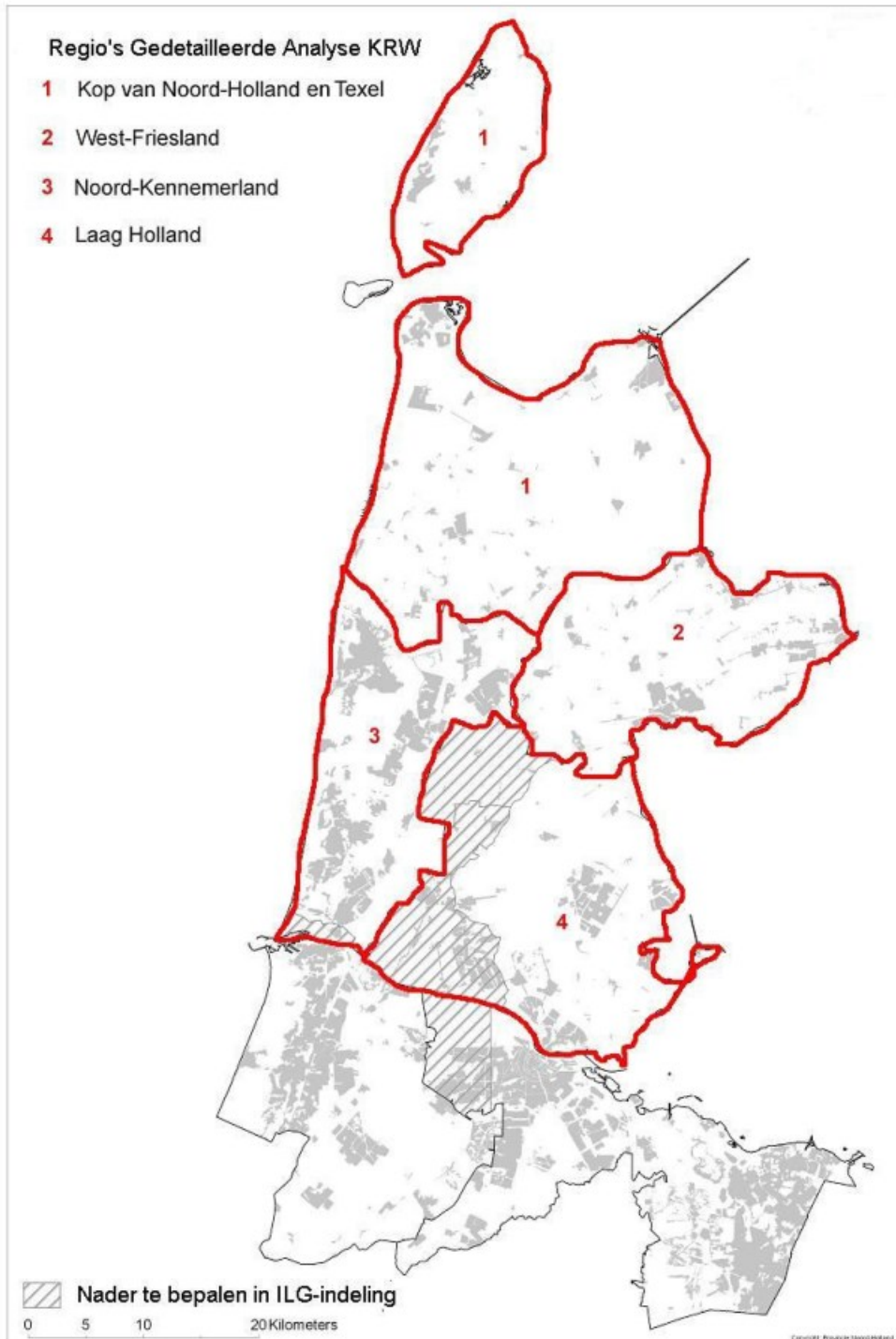
Bijlage(n)

BIJLAGE 1: Regio-indeling Gedetailleerde Analyse KRW HHNK

BIJLAGE 2: Bestuurlijke verdeling HHNK bestuurder regiogroepen

BIJLAGE 3 en 4: Brieven aan gemeenten en maatschappelijke organisaties

Datum
20 december 2006

Datum
20 december 2006

Bijlage 2 Bestuurlijke verdeling HHNK-bestuurder regiogroepen

Regio	HHNK Bestuurder
Texel	Cees Mantel
Kop van Noord-Holland	Lydia Snuif-Verwey
West-Friesland	Ben Hakvoort
Noord-Kennemerland	Jan Wentink
Laag Holland	Cees Mantel
Boezem (geen stuurgroep)	Cees Mantel

Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier
De heer B.J.A. Hakvoort
Koningspade 16
1718 MN HOOGWOUD

Datum
20 december 2006

Uw kenmerk

Contactpersoon

Onderwerp
Gedetailleerde Analyse Kaderrichtlijn
Water

Registratienummer
06.29781

Doorkiesnummer

Geachte [REDACTED]

Wij hebben u uitgenodigd voor de eerste inhoudelijk interne bijeenkomst op 17 januari 2007 over de Gedetailleerde Analyse van de Kaderrichtlijn water (KRW). Deze bijeenkomst is ter voorbereiding op de bestuurlijke bijeenkomsten die daarover in ons beheersgebied in 2007 worden gehouden. Met deze brief informeer ik u over dit proces en het doel van de interne bijeenkomst.

Achtergronden van het proces voor de Gedetailleerde Analyse

Doel van de Gedetailleerde Analyse is om te komen tot een goede set aan haalbare en betaalbare doelen en maatregelen die de overheden aan Brussel gaan opgeven. Op deze maatregelen rust een resultaatverplichting. De Gedetailleerde Analyse is in feite een afwegingsproces dat wij in ons beheersgebied doen in nauwe samenwerking met de provincie en alle gemeenten. In heel Nederland wordt dat door alle overheden het komende anderhalf jaar gedaan. In de eerste helft van 2008 wordt dit planproces afgerond met bestuurlijke besluitvorming van elke van de overheden. Elk waterschap zal die bestuurlijke besluitvorming vast gaan leggen in een WBP.

Voor de Gedetailleerde Analyse is een werkproces ingesteld met vier regiogroepen en één boezemwatergroep (zie bijlage). Voor de indeling hebben wij de ILG-indeling gehanteerd. Per regio wordt een stuurgroep en een werkgroep opgericht. U vertegenwoordigt het hoogheemraadschap in de stuurgroep van één van deze regio's (zie bijlage). Samen met vertegenwoordigers van de provincie en de gemeenten van de regio bespreekt u een samenhangend pakket aan maatregelen voor het verbeteren van de waterkwaliteit. U vormt zo, samen met de andere leden van die stuurgroep, het voorportaal voor de definitieve besluitvorming in 2008 binnen de afzonderlijke overheden. Uitdaging is om in elke regio dusdanig commitment te creëren voor de maatregelen die nodig zijn zodat de besluitvorming in 2008 soepel kan verlopen. We vragen dus van elk van de stuurgroepleden om actieve betrokkenheid van de bestuurlijke achterban te organiseren. De inschatting is dat de stuurgroepen in de regio's drie à vier keer bij elkaar komen.

Het CHI zal daarom ook in 2007 actief geïnformeerd moeten worden over de stappen die in de Gedetailleerde Analyse worden gezet. Kernwoorden daarin zijn consultatie en klanken. Het idee is dat u in twee of drie bijeenkomsten (thema of uitgebreide commissievergadering) uw standpunt en de

Hoogheemraadschap
Hollands Noorderkwartier
Postbus 130, 1135 ZK Edam
Schepmakersdijk 16, 1135 AG Edam

T 0299-66 30 00
F 0299-66 33 33
info@hhnk.nl
www.hhnk.nl

Waterschapsbank
63.67.53.778
Postbank 1258851

Datum
20 december 2006

vorderingen bespreekt met leden van het CHI. De leden van het CHI krijgen daarin de mogelijkheid u van advies te zijn. Op deze manier zijn de CHI-leden betrokken maar nog niet gebonden. De CHI-leden worden ook door middel van een brief geïnformeerd.

Zoals u weet is het hoogheemraadschap trekker van de Gedetailleerde Analyse. In die hoedanigheid hebben wij alle gemeenten en maatschappelijke organisaties per brief gevraagd mee te doen met of mee te denken in dit proces. Kopieën van de brieven zijn als bijlage bij deze uitnodiging gevoegd. Om te onderstrepen dat het KRW-proces een gezamenlijke verantwoordelijkheid is van alle overheden, zijn door ons twee 'gemeentelijke' trekkers geworven: één medewerker van milieudienst West-Friesland en één van de milieudienst Kop van Noord-Holland i.o. De trekkers van de regiogroepen hebben de opdracht om het regioproces vorm te geven. U zult de trekkers aantreffen als secretaris van de regiostuurgroepen.

De interne bijeenkomst

Doel van de inhoudelijke interne bijeenkomst is te komen tot een eensluidende gezamenlijke insteek, zowel bestuurlijk als ambtelijk. Met een dergelijk proces is het risico reëel dat het proces gaat divergeren. Om dat te voorkomen is het van belang dat in ieder geval het hoogheemraadschap één bestuurlijke lijn kiest. De bijeenkomst wordt daarom voorbereid door de medewerkers van het hoogheemraadschap die zitting hebben in de werkgroepen van de regio's in ons gebied. Zij zijn ook aanwezig bij de interne bijeenkomst. De bijeenkomst wordt geleid door [redacted] en ondergetekende. In de eerste bijeenkomst zullen de volgende onderwerpen aan de orde komen:

- de aanpak van de Gedetailleerde Analyse;
- hoe gaan we inhoudelijk te werk;
- problemen en maatregelen per regio;
- risico's in het proces, 'preventie' en afstemming;
- de eerste signalen uit de regiowerkgroepen en;
- welke vervolgstappen worden gezet.

Wij vertrouwen erop u hiermee voor dit moment voldoende te hebben geïnformeerd en zien u op 17 januari 2007 om 12.00 uur in de Commissiekamer aan de Schepenmakersdijk.

Met vriendelijke groet,
Namens de KRW equipe,

[redacted]
Senior Beleidsmedewerker

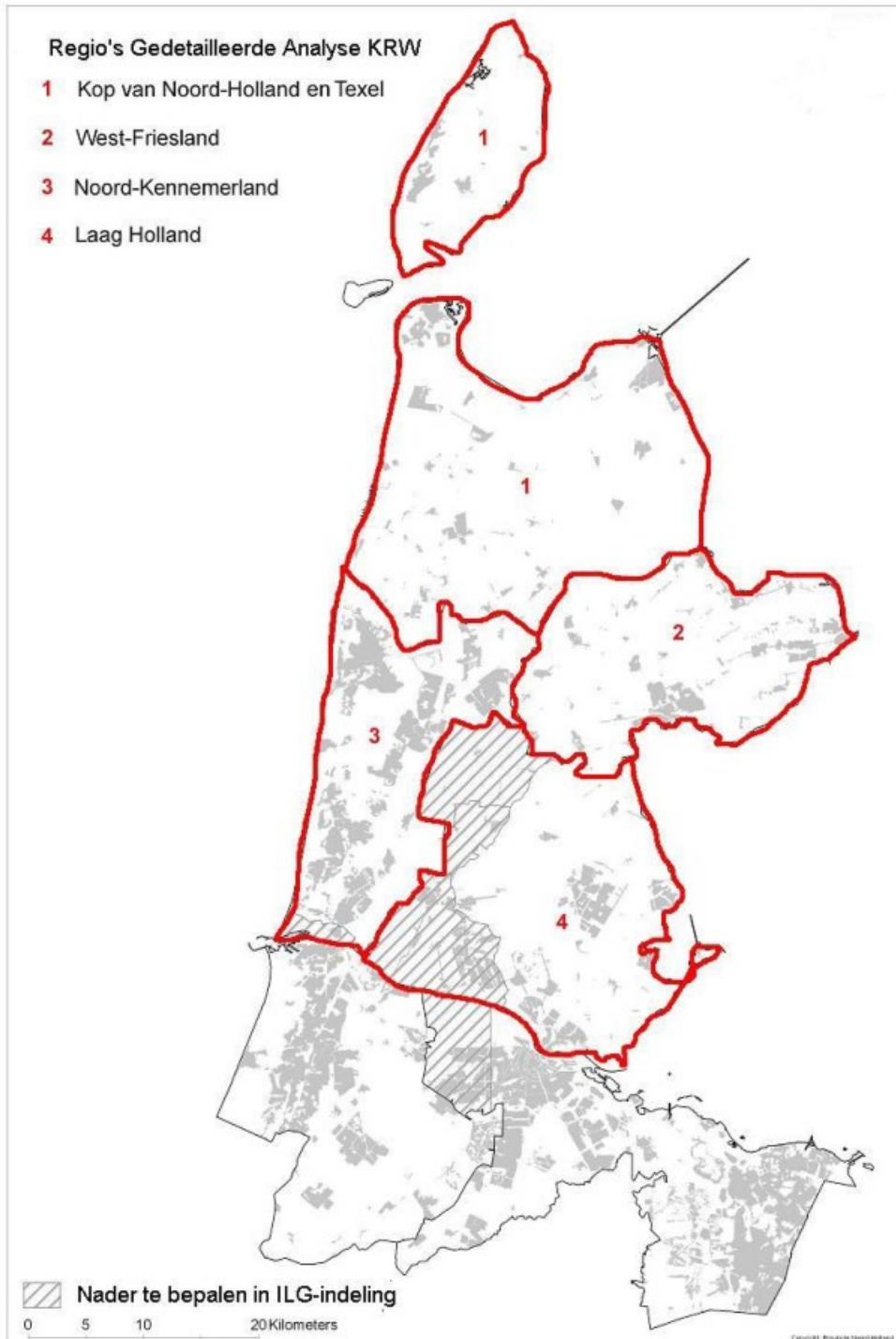
Bijlage(n)

BIJLAGE 1: Regio-indeling Gedetailleerde Analyse KRW HHNK

BIJLAGE 2: Bestuurlijke verdeling HHNK bestuurder regiogroepen

BIJLAGE 3 en 4: Brieven aan gemeenten en maatschappelijke organisaties

Datum
20 december 2006

Datum
20 december 2006

Bijlage 2 Bestuurlijke verdeling HHNK-bestuurder regiogroepen

Regio	HHNK Bestuurder
Texel	Cees Mantel
Kop van Noord-Holland	Lydia Snuif-Verwey
West-Friesland	Ben Hakvoort
Noord-Kennemerland	Jan Wentink
Laag Holland	Cees Mantel
Boezem (geen stuurgroep)	Cees Mantel

Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier
Mevrouw L.E. Snuif-Verwey
Schoenerstraat 77
1503 BB ZAANDAM

Datum
20 december 2006

Uw kenmerk

Contactpersoon

Onderwerp
Gedetailleerde Analyse Kaderrichtlijn
Water

Registratienummer
06.29781

Doorkiesnummer

Geachte

Wij hebben u uitgenodigd voor de eerste inhoudelijk interne bijeenkomst op 17 januari 2007 over de Gedetailleerde Analyse van de Kaderrichtlijn water (KRW). Deze bijeenkomst is ter voorbereiding op de bestuurlijke bijeenkomsten die daarover in ons beheersgebied in 2007 worden gehouden. Met deze brief informeer ik u over dit proces en het doel van de interne bijeenkomst.

Achtergronden van het proces voor de Gedetailleerde Analyse

Doel van de Gedetailleerde Analyse is om te komen tot een goede set aan haalbare en betaalbare doelen en maatregelen die de overheden aan Brussel gaan opgeven. Op deze maatregelen rust een resultaatverplichting. De Gedetailleerde Analyse is in feite een afwegingsproces dat wij in ons beheersgebied doen in nauwe samenwerking met de provincie en alle gemeenten. In heel Nederland wordt dat door alle overheden het komende anderhalf jaar gedaan. In de eerste helft van 2008 wordt dit planproces afgerond met bestuurlijke besluitvorming van elke van de overheden. Elk waterschap zal die bestuurlijke besluitvorming vast gaan leggen in een WBP.

Voor de Gedetailleerde Analyse is een werkproces ingesteld met vier regiogroepen en één boezemwatergroep (zie bijlage). Voor de indeling hebben wij de ILG-indeling gehanteerd. Per regio wordt een stuurgroep en een werkgroep opgericht. U vertegenwoordigt het hoogheemraadschap in de stuurgroep van één van deze regio's (zie bijlage). Samen met vertegenwoordigers van de provincie en de gemeenten van de regio bespreekt u een samenhangend pakket aan maatregelen voor het verbeteren van de waterkwaliteit. U vormt zo, samen met de andere leden van die stuurgroep, het voorportaal voor de definitieve besluitvorming in 2008 binnen de afzonderlijke overheden. Uitdaging is om in elke regio dusdanig commitment te creëren voor de maatregelen die nodig zijn zodat de besluitvorming in 2008 soepel kan verlopen. We vragen dus van elk van de stuurgroepleden om actieve betrokkenheid van de bestuurlijke achterban te organiseren. De inschatting is dat de stuurgroepen in de regio's drie à vier keer bij elkaar komen.

Het CHI zal daarom ook in 2007 actief geïnformeerd moeten worden over de stappen die in de Gedetailleerde Analyse worden gezet. Kernwoorden daarin zijn consultatie en klanken. Het idee is dat u in twee of drie bijeenkomsten (thema of uitgebreide commissievergadering) uw standpunt en de

Hoogheemraadschap
Hollands Noorderkwartier
Postbus 130, 1135 ZK Edam
Schepmakersdijk 16, 1135 AG Edam

T 0299-66 30 00
F 0299-66 33 33
info@hhnk.nl
www.hhnk.nl

Waterschapsbank
63.67.53.778
Postbank 1258851

Datum
20 december 2006

vorderingen bespreekt met leden van het CHI. De leden van het CHI krijgen daarin de mogelijkheid u van advies te zijn. Op deze manier zijn de CHI-leden betrokken maar nog niet gebonden. De CHI-leden worden ook door middel van een brief geïnformeerd.

Zoals u weet is het hoogheemraadschap trekker van de Gedetailleerde Analyse. In die hoedanigheid hebben wij alle gemeenten en maatschappelijke organisaties per brief gevraagd mee te doen met of mee te denken in dit proces. Kopieën van de brieven zijn als bijlage bij deze uitnodiging gevoegd. Om te onderstrepen dat het KRW-proces een gezamenlijke verantwoordelijkheid is van alle overheden, zijn door ons twee 'gemeentelijke' trekkers geworven: één medewerker van milieudienst West-Friesland en één van de milieudienst Kop van Noord-Holland i.o. De trekkers van de regiogroepen hebben de opdracht om het regioproces vorm te geven. U zult de trekkers aantreffen als secretaris van de regiostuurgroepen.

De interne bijeenkomst

Doel van de inhoudelijke interne bijeenkomst is te komen tot een eensluidende gezamenlijke insteek, zowel bestuurlijk als ambtelijk. Met een dergelijk proces is het risico reëel dat het proces gaat divergeren. Om dat te voorkomen is het van belang dat in ieder geval het hoogheemraadschap één bestuurlijke lijn kiest. De bijeenkomst wordt daarom voorbereid door de medewerkers van het hoogheemraadschap die zitting hebben in de werkgroepen van de regio's in ons gebied. Zij zijn ook aanwezig bij de interne bijeenkomst. De bijeenkomst wordt geleid door [redacted] en ondergetekende. In de eerste bijeenkomst zullen de volgende onderwerpen aan de orde komen:

- de aanpak van de Gedetailleerde Analyse;
- hoe gaan we inhoudelijk te werk;
- problemen en maatregelen per regio;
- risico's in het proces, 'preventie' en afstemming;
- de eerste signalen uit de regiowerkgroepen en;
- welke vervolgstappen worden gezet.

Wij vertrouwen erop u hiermee voor dit moment voldoende te hebben geïnformeerd en zien u op 17 januari 2007 om 12.00 uur in de Commissiekamer aan de Schepenmakersdijk.

Met vriendelijke groet,
Namens de KRW equipe,

[redacted]
Senior Beleidsmedewerker

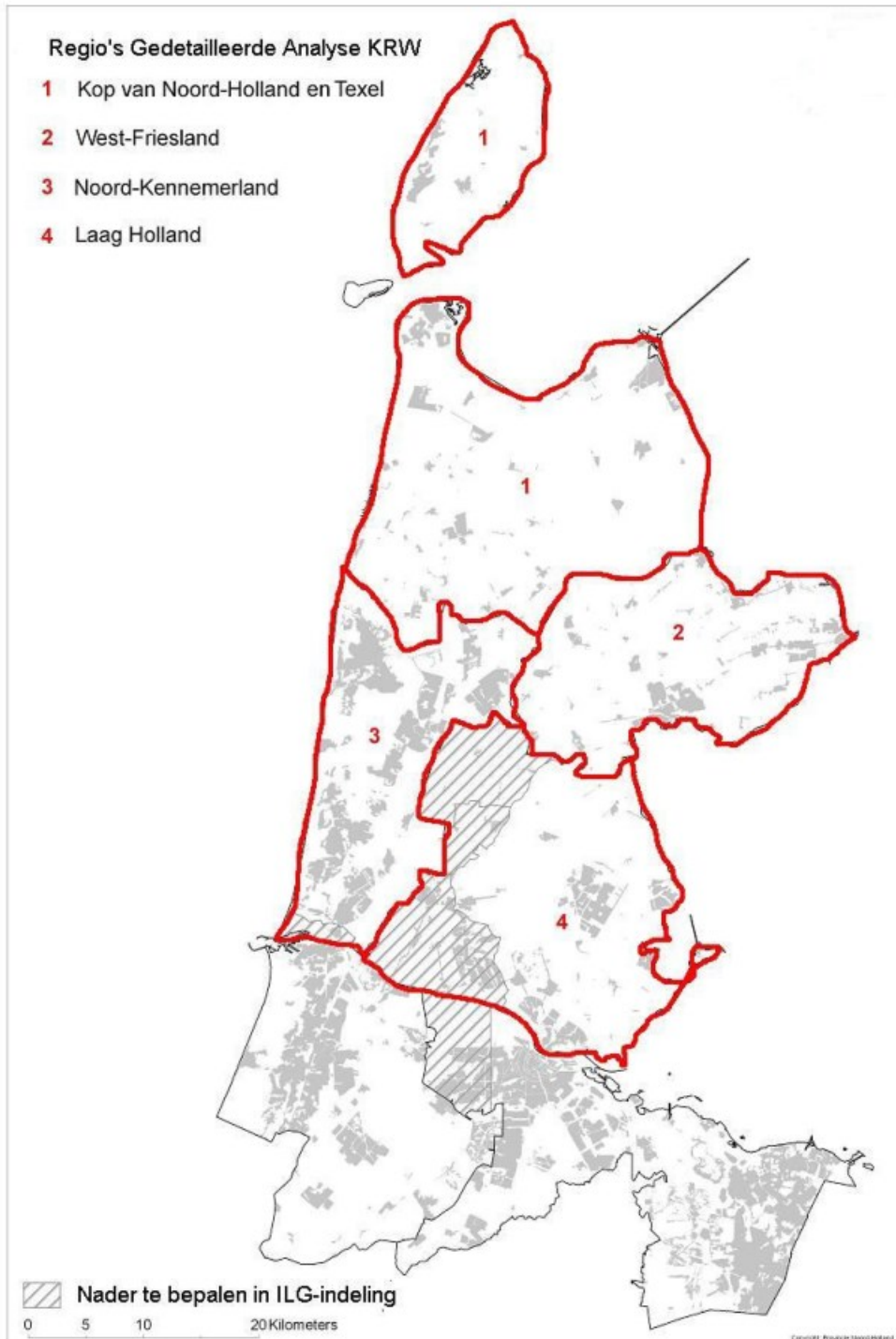
Bijlage(n)

BIJLAGE 1: Regio-indeling Gedetailleerde Analyse KRW HHNK

BIJLAGE 2: Bestuurlijke verdeling HHNK bestuurder regiogroepen

BIJLAGE 3 en 4: Brieven aan gemeenten en maatschappelijke organisaties

Datum
20 december 2006

Datum
20 december 2006

Bijlage 2 Bestuurlijke verdeling HHNK-bestuurder regiogroepen

Regio	HHNK Bestuurder
Texel	Cees Mantel
Kop van Noord-Holland	Lydia Snuif-Verwey
West-Friesland	Ben Hakvoort
Noord-Kennemerland	Jan Wentink
Laag Holland	Cees Mantel
Boezem (geen stuurgroep)	Cees Mantel

Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier
De heer J. Wentink
Wogmeer 105
1643 NH SPIERDIJK

Datum
20 december 2006

Uw kenmerk

Contactpersoon

Onderwerp
Gedetailleerde Analyse Kaderrichtlijn
Water

Registratienummer
06.29781

Doorkiesnummer

Geachte

Wij hebben u uitgenodigd voor de eerste inhoudelijk interne bijeenkomst op 17 januari 2007 over de Gedetailleerde Analyse van de Kaderrichtlijn water (KRW). Deze bijeenkomst is ter voorbereiding op de bestuurlijke bijeenkomsten die daarover in ons beheersgebied in 2007 worden gehouden. Met deze brief informeer ik u over dit proces en het doel van de interne bijeenkomst.

Achtergronden van het proces voor de Gedetailleerde Analyse

Doel van de Gedetailleerde Analyse is om te komen tot een goede set aan haalbare en betaalbare doelen en maatregelen die de overheden aan Brussel gaan opgeven. Op deze maatregelen rust een resultaatverplichting. De Gedetailleerde Analyse is in feite een afwegingsproces dat wij in ons beheersgebied doen in nauwe samenwerking met de provincie en alle gemeenten. In heel Nederland wordt dat door alle overheden het komende anderhalf jaar gedaan. In de eerste helft van 2008 wordt dit planproces afgerond met bestuurlijke besluitvorming van elke van de overheden. Elk waterschap zal die bestuurlijke besluitvorming vast gaan leggen in een WBP.

Voor de Gedetailleerde Analyse is een werkproces ingesteld met vier regiogroepen en één boezemwatergroep (zie bijlage). Voor de indeling hebben wij de ILG-indeling gehanteerd. Per regio wordt een stuurgroep en een werkgroep opgericht. U vertegenwoordigt het hoogheemraadschap in de stuurgroep van één van deze regio's (zie bijlage). Samen met vertegenwoordigers van de provincie en de gemeenten van de regio bespreekt u een samenhangend pakket aan maatregelen voor het verbeteren van de waterkwaliteit. U vormt zo, samen met de andere leden van die stuurgroep, het voorportaal voor de definitieve besluitvorming in 2008 binnen de afzonderlijke overheden. Uitdaging is om in elke regio dusdanig commitment te creëren voor de maatregelen die nodig zijn zodat de besluitvorming in 2008 soepel kan verlopen. We vragen dus van elk van de stuurgroepleden om actieve betrokkenheid van de bestuurlijke achterban te organiseren. De inschatting is dat de stuurgroepen in de regio's drie à vier keer bij elkaar komen.

Het CHI zal daarom ook in 2007 actief geïnformeerd moeten worden over de stappen die in de Gedetailleerde Analyse worden gezet. Kernwoorden daarin zijn consultatie en klanken. Het idee is dat u in twee of drie bijeenkomsten (thema of uitgebreide commissievergadering) uw standpunt en de

Hoogheemraadschap
Hollands Noorderkwartier
Postbus 130, 1135 ZK Edam
Schepmakersdijk 16, 1135 AG Edam

T 0299-66 30 00
F 0299-66 33 33
info@hhnk.nl
www.hhnk.nl

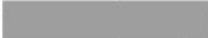
Waterschapsbank
63.67.53.778
Postbank 1258851

Datum
20 december 2006

vorderingen bespreekt met leden van het CHI. De leden van het CHI krijgen daarin de mogelijkheid u van advies te zijn. Op deze manier zijn de CHI-leden betrokken maar nog niet gebonden. De CHI-leden worden ook door middel van een brief geïnformeerd.

Zoals u weet is het hoogheemraadschap trekker van de Gedetailleerde Analyse. In die hoedanigheid hebben wij alle gemeenten en maatschappelijke organisaties per brief gevraagd mee te doen met of mee te denken in dit proces. Kopieën van de brieven zijn als bijlage bij deze uitnodiging gevoegd. Om te onderstrepen dat het KRW-proces een gezamenlijke verantwoordelijkheid is van alle overheden, zijn door ons twee 'gemeentelijke' trekkers geworven: één medewerker van milieudienst West-Friesland en één van de milieudienst Kop van Noord-Holland i.o. De trekkers van de regiogroepen hebben de opdracht om het regioproces vorm te geven. U zult de trekkers aantreffen als secretaris van de regiostuurgroepen.

De interne bijeenkomst

Doel van de inhoudelijke interne bijeenkomst is te komen tot een eensluidende gezamenlijke insteek, zowel bestuurlijk als ambtelijk. Met een dergelijk proces is het risico reëel dat het proces gaat divergeren. Om dat te voorkomen is het van belang dat in ieder geval het hoogheemraadschap één bestuurlijke lijn kiest. De bijeenkomst wordt daarom voorbereid door de medewerkers van het hoogheemraadschap die zitting hebben in de werkgroepen van de regio's in ons gebied. Zij zijn ook aanwezig bij de interne bijeenkomst. De bijeenkomst wordt geleid door en ondergetekende. In de eerste bijeenkomst zullen de volgende onderwerpen aan de orde komen:

- de aanpak van de Gedetailleerde Analyse;
- hoe gaan we inhoudelijk te werk;
- problemen en maatregelen per regio;
- risico's in het proces, 'preventie' en afstemming;
- de eerste signalen uit de regiowerkgroepen en;
- welke vervolgstappen worden gezet.

Wij vertrouwen erop u hiermee voor dit moment voldoende te hebben geïnformeerd en zien u op 17 januari 2007 om 12.00 uur in de Commissiekamer aan de Schepenmakersdijk.

Met vriendelijke groet,
Namens de KRW equipe,

Senior Beleidsmedewerker

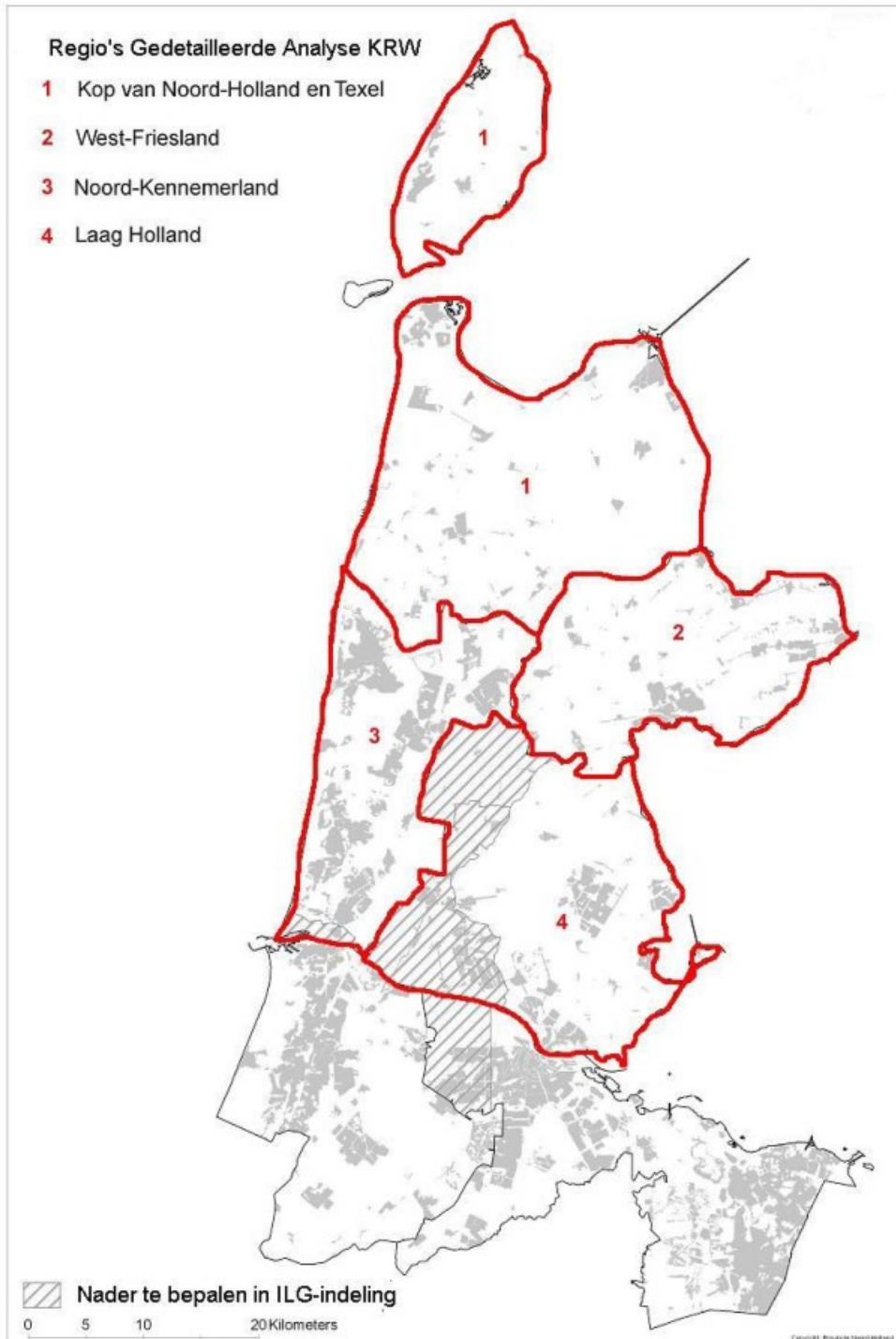
Bijlage(n)

BIJLAGE 1: Regio-indeling Gedetailleerde Analyse KRW HHNK

BIJLAGE 2: Bestuurlijke verdeling HHNK bestuurder regiogroepen

BIJLAGE 3 en 4: Brieven aan gemeenten en maatschappelijke organisaties

Datum
20 december 2006

Datum
20 december 2006

Bijlage 2 Bestuurlijke verdeling HHNK-bestuurder regiogroepen

Regio	HHNK Bestuurder
Texel	Cees Mantel
Kop van Noord-Holland	Lydia Snuif-Verwey
West-Friesland	Ben Hakvoort
Noord-Kennemerland	Jan Wentink
Laag Holland	Cees Mantel
Boezem (geen stuurgroep)	Cees Mantel

Besluitenlijst van de vergadering van het college van dijkgraaf en hoogheemraden gehouden op 9 december 2009 te Edam

Aanwezig:

drs. L.H.M. Kohsiek
C. Mantel, dr. ir. K. Schaafsma, mw. drs. L.E. Snuif-Verwey, ir. C.J.M. Stam, R. Veenman

dijkgraaf
hoogheemraden

M.J. Kuipers

secretaris

[redacted] J
[redacted] J

hoofd BO
notulist

Afwezig:

Ongewijzigd vastgesteld in de vergadering van het college van dijkgraaf en hoogheemraden van 13 januari 2010

de dijkgraaf, de secretaris,

drs. L.H.M. Kohsiek M.J. Kuipers

1. Opening, mededelingen

De voorzitter opent de vergadering.

2. Stand van zaken portefeuilles

Hr Kohsiek:

- heeft volgende week bestuurlijk overleg met gedeputeerde Krusinga (1 x per half jaar). Op de agenda staan: regionale keringen, hoe gaat het met HHNK.
- informeert dat bij de ledenvergadering van de UvW de volgende punten op de agenda staan: begroting van het Waterschapshuis, Storm, rapport Doornbos, verkiezing voorzitter (voorgedragen is [redacted] J [redacted] J) De heer Kohsiek stelt voor op belangrijke dossiers eigen mensen te zetten.
- is meermaals benaderd over gasopslag Bergen. Standpunt is, dat HHNK geen reactie heeft, omdat de opslag niet direct invloed heeft op de Hondsbossche en Pettemer Zeewering. Voor wat betreft de verkoop van de loterijlanden zal HHNK pas tot effectuering overgaan als er bestuurlijke rust is op het gasopslagfront.
- heeft goede geluiden vernomen over de bewonersavonden Hoogwaterbeschermingsprogramma.
- heeft een paar bezoeken in het werkveld gebracht. Hij trof betrokken medewerkers met bevlogen ideeën over hoe het werk nog beter kan.

Hr. Schaafsma:

- was niet blij met het artikel in de krant van de heer Van Balen Blanken over het heffingssysteem.
- is geïnformeerd dat in het tijdschrift Nieuwe Oogst een oproep zal worden gepubliceerd aan de LTO-leden om hun bezwaren op de belastingheffing in te trekken.
- informeert dat de verbouwing van het stoommachine museum Vier Noorder Koggen voortgang boekt. De kosten zijn geraamd op   meer dan eerst verwacht. Daar tegenover staat de toegezegde rijkssubsidie.
- heeft een gesprek gehad met de burgemeester van Edam-Volendam, de heer Verbeek, over de huisvesting. De gemeente is afgestapt van het idee van nieuwbouw omdat dit te duur uitkomt. Er wordt nu gezocht naar een kleine decentrale uitbreiding van de kantoorruimte.

Hr. Stam:

- informeert over gesprek met burgemeester Jongmans van Waterland over realisering van weg naar boerderij op Marken. Jongmans zoekt nog aanvullende financiering.
- informeert dat HHNK het voornemen heeft af te wijken van het eigen beleid bij de vergunning voor het bouwen van een bergingsbassin in Egmond. De heer Kuipers wil dit schriftelijk vastgelegd zien.
- heeft volgende week overleg in Den Haag m.b.t. de Zwakke Schakels.
- informeert dat er veel publieke reacties komen op de veergeldverordening.

Hr. Veenman:

- informeert dat er vorige week een vergadering is geweest van de Taskforce. Vanaf nu heet deze Bestuurlijk Platform Water. Er komt een link op de website van HHNK met informatie hierover.
- Informeert over de voortgang bij het baggeren in Alkmaar. De bagger blijkt verontreinigd te zijn waardoor het duurder uit zal vallen. De provincie moet hieraan meebetalen maar heeft geen budget.
- Informeert namens HHNK in de stichting Schermer Molens te zitten. De heer Kohsiek is gevraagd in de Raad van Aanbeveling plaats te nemen. De stichting Schermer Molens is bezig met een watericoon. De heer Schaafsma informeert dat er in januari/februari een memo over het molenbeleid komt.

Hr. Mantel:

- merkt op blij te zijn met het artikel over de waterschappen van de heer Veerman in de kranten.
- informeert dat de Milieufederatie een brief heeft gestuurd aan het CHI over het bestuursvoorstel Peilbesluit Marken. Belangrijk punt hierin is dat het ontwerp peilbesluit zelf niet ter inzage heeft gelegen. Hier is al juridisch naar gekeken, maar er zal nogmaals naar jurisprudentie worden gezocht.
- informeert dat de overeenkomst met Laag Holland is afgelopen en dat een nieuwe overeenkomst in februari/maart 2010 getekend wordt. Hij vraagt naar de rechtmatigheid i.v.m. tussentijdse betalingen. De heer Schaafsma antwoordt dat het geen probleem is aangezien er in is voorzien in de begroting en het overigens de uitvoering van vastgesteld beleid betreft.

Mw. Snuif:

- komt terug op de bewonersavonden dijkversterking Hoorn-Edam en merkt op dat het goed is dat deze al een half jaar voor de inspraakperiode zijn gehouden. Er moet wel iets gedaan worden voor

- de mensen die buitensporig nadeel ondervinden.
- informeert over de bouw van een boostergemaal in Ursem.
- heeft overleg gehad bij de Milieudienst Kop van Noord-Holland over de regionale uitvoeringsdiensten. Het lijkt er op dat de gemeenten schoorvoetend akkoord gaan met Regionale Uitvoeringsdiensten op dezelfde schaal als de veiligheidsregio's; eventueel met verschillende filialen. Het is nog niet duidelijk welke taken overgenomen worden van de gemeenten.

3. **Besluitenlijst van 24 november 2009 (09.32697)** BO
De besluitenlijst wordt gewijzigd vastgesteld.

Bespreekstukken

4. **Afronden stimuleringsregeling afkoppelen verhard oppervlak (09.33006)** D&H Planv.
- I. In te stemmen met het beschikbaar stellen van [redacted] G -- uit de begrotingspost "Onvoorzien" van 2009 als definitieve subsidie voor de afkoppelwerkzaamheden van gemeente Graft-De Rijk en Medemblik.
- II. Om de gemeenten Zeevang, Uitgeest, Zijpe en Castricum alsnog een termijn van zes weken te geven om aan te tonen dat ze de afkoppelwerkzaamheden hebben uitgevoerd.

III. *Aangehouden.*

Hamerstukken

5. **Partiële herziening "Strategisch Groenproject Uitbreiding Recreatiegebied Geestmerambacht" van het peilbesluit Geestmerambacht (09.32740)** CHI Planv.

Aan het CHI voor te stellen:

1. de partiële herziening "Strategisch Groenproject Uitbreiding Recreatiegebied Geestmerambacht" van het peilbesluit Geestmerambacht vast te stellen, inhoudende dat het waterpeil in de gebieden die zijn aangegeven in de bij dit besluit behorende peilentabel en peilenkaart "Partiële herziening uitbreiding recreatiegebied Geestmerambacht", d.d. 26 mei 2009 wordt gehandhaafd.
2. het college van dijkgraaf en hoogheemraden te machtigen een nader besluit te nemen inzake het in werking treden van de partiële herziening.
3. het onderstaande peilbesluit, voor het gedeelte genoemd "Strategisch Groenproject Uitbreiding Recreatiegebied Geestmerambacht", in te trekken op de datum van het in werking treden van deze partiële herziening:
Het peilbesluit voor Geestmerambacht; vastgesteld 30 november 2001 (CH20010603); goedgekeurd door Gedeputeerde Staten van de provincie Noord-Holland op 25 maart 2002 (besluitnummer 2001-45805).

6. **Uitvoeringskrediet helofytenfilter Eversteekoog (09.33471)** CHI Voorb
Aan het CHI voor te stellen:
Een uitvoeringskrediet van [redacted] G -- beschikbaar te stellen voor de

uitbreiding van het helofytenfilter Eversteekoog, Texel

7. **Bestuursovereenkomst opgave inzameling en het transport van stedelijk afvalwater in Noord-Holland, 11 december 2009 (09.32874)** D&H Planv
1. Instemmen met het in licht gewijzigde vorm continueren van het in 2002 gezamenlijk met provincie Noord-Holland, Noord-Hollandse waterschappen en de VNHG ingezette beleid zoals weergegeven in de bestuursovereenkomst "Opgave inzameling en het transport van stedelijk afvalwater in Noord-Holland 11 december 2009" tot het evaluatiemoment op 1 juni 2012; en
  2. Hoogheemraad mevrouw L. M. Snuif-Verwey te mandateren de overeenkomst "Opgave inzameling en het transport van stedelijk afvalwater in Noord-Holland 11 december 2009" te ondertekenen.
8. **Vervangen Trompesbrug in de gemeenten Opmeer en Koggenland (09.31635)** D&H Beh. W&W
- Een voorbereidingskrediet van € [redacted] G beschikbaar te stellen voor het vervangen van de Trompesbrug tussen de Nieuweweg in de gemeente Opmeer en de Berkmeerdijk in de gemeente Koggenland.
9. **Vaststellen Jaarrekening Waterproef 2008 (09.34337)** D&H Conc.
- De jaarrekening 2008 van de Stichting Waterproef goed te keuren.
10. **Vaststellen mandaatregeling HHNK 2009 (09.33017)** D&H PJCI
- De Mandaatregeling HHNK 2009 vast te stellen
11. **Bestuursovereenkomst Samenloop waterwet (09.33491)** D&H B&O
- De dijkgraaf te mandateren de bestuursovereenkomst samenloop Waterwet te tekenen.
12. **Ondertekenen overeenkomst SAMIJ 2010 (09.33156)** D&H BO
1. In te stemmen met de overeenkomst SAMIJ 2010
  2. In te stemmen met de bijdrageregeling SAMIJ 2010-2015
  3. Het afdelingshoofd van Bestuursondersteuning voor de uitvoering te mandateren
13. **Beslissing op het bezwaarschrift van [redacted] J te [redacted] J – bestuursdwang wegens aanhoudend uit een schip weglekkende olie – in acht genomen zorgvuldigheid (09.33873)** D&H V&H
1. Het bezwaarschrift van [redacted] J te [redacted] J van 21 januari 2009, registratienummer 09.1877, in overeenstemming met het advies van de Adviescommissie bezwaren van 8 oktober 2009, registratienummer 09.28297, ontvankelijk en ongegrond te verklaren.
  2. Vooralsnog niet af te zien van het verhaal op [redacted] J van de door het hoogheemraadschap gemaakte kosten voor het beëindigen van de lozing, de afvoer en de sloop van het schip.
14. **Ter kennisname** BO
- Uitnodigingen*
- a. 10 jaar waterschap Zuiderzeeland – symposium 23 maart 2010 'Voorbij de vanzelfsprekendheid'
  - b. Nieuwjaarsreceptie Natuurbeheerdersoverleg d.d. 14 januari 2010 te

Castricum

Mevrouw Snuif en de heer Kohsiek gaan hierheen.

De heer Kohsiek is uitgenodigd om de Knoop in de Zakdoek in ontvangst te nemen en een woordje te doen. D&H gaat hiermee akkoord.

Andere uitnodigingen die D&H rechtstreeks heeft ontvangen:

Afscheid Jan Stam: hier gaat de heer Veenman naar toe.

Nieuwjaarsreceptie Zaanstad: de heer Veenman en mevrouw Snuif.

Nieuwjaarsreceptie ministerie van Binnenlandse Zaken: de heer Kohsiek gaat hierheen en vraagt alle dijkgraven ook te komen.

Nieuwjaarsreceptie RWS: de heer Kohsiek zal hierbij aanwezig zijn. In verband hiermee wordt de D&H-vergadering van 12 januari 2010 verplaatst naar woensdag 13 januari 2010.

Diversen

- c. Brief provincie Noord-Holland d.d. 26 november 2009, kenmerk 2009-70449

15. Bestuurlijke Overleggen

BO

- a. Overzicht bestuurlijke overleggen d.d. 9 december 2009
Bij het bestuurlijk overzicht met de gemeente Castricum op 17 december a.s. zal ook de heer Schaafsma aanwezig zijn.
Er zal een zwaar bestuurlijk overleg met de gemeente Beverwijk worden gepland.
- b. Bestuurlijk overleg Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier en gemeente Den Helder d.d. 18 september 2009
- c. Terugkoppeling vergadering Unie van Bestuurszaken, Communicatie en Financiën d.d. 27 november 2009

16. Unie van Waterschappen

BO

Brief HHNK aan Unie van Waterschappen d.d. 1 december 2009
"Bestuursvoorstel organisatie en werking Unie"

17. Rondvraag

Mw. Snuif:

- stelt voor de ambtelijke commissie brede heroverweging Openbaar bestuur uit te nodigen bij HHNK om te vertellen wat we doen. De heer Kohsiek informeert dat ze al bij waterschap Hollandse Delta komen. De heer Kohsiek laat nagaan wie er in de commissies zitten die zich bezig houden met bestuur en waterschappen en welke politici verder nog van belang zijn.

Hr. Mantel:

- vraagt de afspraak met LTO West-Friesland overdag in Edam te plannen.

Besluitenlijst van de vergadering van het college van dijkgraaf en hoogheemraden gehouden op 28 oktober 2008 te Edam

Aanwezig:

mw. drs. J.M. de Vries

Tj. Doornenbal, B.J.A. Hakvoort, C. Mantel, dr. ir. K. Schaafsma, mw. drs. L.E. Snuif-Verwey en J. Wentink

dijkgraaf

hoogheemraden

M.J. Kuipers

secretaris

[REDACTED] J

hoofd BO

[REDACTED] J

notulist

Afwezig:

Ongewijzigd vastgesteld in de vergadering van het college van dijkgraaf en hoogheemraden van 11 november 2008

de dijkgraaf,

de secretaris,

drs. J.M. de Vries

M.J. Kuipers

1. **Opening, mededelingen**

Mevrouw De Vries deelt mede dat het glas, dat het CHI ten afscheid overhandigd zal worden, gegraveerd zal worden met naam en bestuursperiode.

2. **Besluitenlijst van 14 oktober 2008 (08.26338)**

BO

N.a.v. agendapunt 2, de begroting 2009, informeert mevrouw Snuif dat zij de investeringslijst aan de leden van de commissie Waterketen zal geven.

N.a.v. agendapunt 12: de DG Water heeft HHNK gevraagd dit project te mogen gebruiken als pilot voor integraal werken. HHNK heeft hierop positief gereageerd, mits aan een aantal voorwaarden wordt voldoen. Dit is toegezegd. Er komt een brief ter bevestiging.

N.a.v. agendapunt 18, Vaart in de Zaan, informeert de heer Doornenbal dat de afspraak met [REDACTED] J is verzet naar 21 november a.s.

N.a.v. agendapunt 1, overleg met LTO, informeert [REDACTED] J dat de uitleg van HHNK veel heeft verklaard. In een vervolgspraak zal samen gekeken worden naar de knelpunten. Afgesproken was met een gezamenlijke boodschap naar buiten te komen; hier heeft LTO zich niet aan gehouden. Als dit na het volgende overleg weer gebeurt, zal HHNK ook zelf met een eigen visie naar buiten komen. Mevrouw Snuif vraagt goede informatie voor de heer Doornenbal en haarzelf i.v.m. een debat dat zij op 10 november zullen hebben bij de KAVB (branchevereniging voor de bloembollensector in Nederland).

Gewijzigd vast te stellen.

Vertrouwelijke besluitenlijst van 30 september 2008 (08.25541)

Ongewijzigd vast te stellen.

Vertrouwelijke besluitenlijst van 14 oktober 2008 (08.28127)

Ongewijzigd vast te stellen.

3. **Presentatie programmabureau door [REDACTED]** [REDACTED] houdt een presentatie over de 'Resultaten toetsing en eerste concept verbeteringsprogramma Regionale Waterkeringen. D&H geeft een aantal opmerkingen mee om mee te nemen in de presentatie voor de commissie Water & Wegen. De heer Mantel vraagt mevrouw De Vries bij de Unie de wens voor meer bevoegdheden aan de orde te stellen, om zo sneller projecten uit te kunnen voeren. Mevrouw De Vries neemt dit mee.
4. **Stand van zaken organisatie**
Geen nieuwe informatie te melden.
- Ter doorgeleiding naar het CHI**
5. **Vismigratieplan "Vismigratie vice versa" (08.26080)** Planvorming
Aan het CHI voor te stellen:
- Vaststellen van het vismigratieplan "Vismigratie vice versa"
- Akkoord te gaan met het opnemen van een krediet van €1.300.000,- in de meerjarenraming voor de realisatie van 13 vismigratievoorzieningen die niet vallen onder de opgave Kaderrichtlijn Water,

met inachtneming van enige tekstuele wijzigingen.
6. **Milieu- en klimaatbeleid 2009-2012 (08.27321)** B&O
Het Milieu- en klimaatbeleid 2009-2012 vast te stellen.

Met inachtneming van enige tekstuele wijzigingen wordt het voorstel in D&H vastgesteld en overgedragen voor besluitvorming aan het nieuwe bestuur (in overdrachtsdossier). Het voorstel zal wel reeds ter kennisneming naar de commissies worden gestuurd.
Mevrouw Snuif en de heer Schaafsma betreuren het feit dat besluitvorming in de huidige bestuursperiode daarmee van de baan is.
- Ter besluitvorming D&H**
7. **KRW achtergronddocument 'De haalbaarheid van de GEP norm voor HHNK' (08.27249)** B&O
Het rapport 'De haalbaarheid van de GEP norm voor HHNK' vast te stellen,

met inachtneming van een tekstuele wijziging.
8. **Vrijgave ontwerp WBP4 voor ter visie legging (08.26496)** B&O
1. Het ontwerp Waterbeheersplan 2010-2015 vrijgeven voor de ter visie legging;
2. Het onderdeel waterkwaliteit van het ontwerp Waterbeheersplan 2010-2015 vrijgeven voor het Stroomgebiedbeheersplan Rijn-West,

met inachtneming van enige tekstuele wijzigingen.

Toelichting door [redacted] en [redacted]

9. **Sanering van de waterbodern van de nieuwe haven in Edam (08.26719)** Planvorming
In te stemmen met de bestuursovereenkomst tussen de provincie Noord-Holland, de gemeente Edam-Volendam en het Hoogheernraadschap Hollands Noorderkwartier voor het saneren van de waterbodern van de Nieuwe Haven te Edam-Volendam,

met inachtneming van enige redactionele aanpassingen.
10. **Overname wegen op waterkeringen (08.26811)** B&O
1. Het in uw vergadering van 27 februari 2007 genomen besluit 'Het totaal door HHNK beheerde wegenareaal neemt per saldo niet toe' te vervangen door: 'Het totaal door HHNK beheerde wegenareaal van de overige wegen (de wegen exclusief de wegen op waterkeringen) neemt per saldo niet toe.'
2. Hieraan toe te voegen het besluit: HHNK is, indien daartoe een verzoek wordt gedaan, bereid de wegen op waterkeringen buiten de bebouwde kom over te nemen, onder voorwaarden dat dit om niet geschiedt en de wegen zich in goede staat van onderhoud bevinden.
11. **Ter kennisname**

Uitnodigingen BO
a. Afscheid burgemeester L. Verbeek, vrijdag 7 november 2008, te Purmerend
De heer Doornenbal zal hierbij aanwezig zijn. Mevrouw De Vries gaat naar zijn installatie in Flevoland.

Diversen
b. Memo 'Vaste geldleningen'
c. Memo 'Borging aandacht Waterketen en Wegen binnen de organisatie'
Komt in overdrachtdossier.
d. Memo 'Transportsysteem Katwoude: afsluiten zakelijk recht'
e. Memo 'Stand van zaken integraal baggerplan Eilandspolder-oost'
Er is bericht van de provincie gekomen dat er alleen in de maanden september en oktober gebaggerd mag worden i.v.m. de Flora- en Faunawet.
f. Brief V&H aan D&H 'Sliblozing en rioolwateroverstort rwzi Oudeschild'
Er wordt gesproken over een gedoogvergunning.
g. Brief GS aan D&H d.d. 14 oktober 2008, voortgangsrapportage wateroverlast 2008
Pag. 5 "HHNK moet de maatregelen opnemen in het waterbeheersplan". Aan de provincie zal gemeld worden dat dit als zienswijze wordt meegenomen. WBP4 gaat door zoals afgesproken. Bij Rijnland zal worden nagevraagd hoe zij hier mee omgaan.
h. Memo 'Verzoek gemeente Edam-Volendam verlenging intentie-(ingekomen) overeenkomst'
12. **Bestuurlijke Overleggen**
Overzicht bestuurlijke overleggen d.d. 28 oktober 2008
13. **Terugmeldingen**

14.

Rondvraag

Hr. Doornenbal:

- meldt dat er over 14 dagen een voorstel over een wandelpad Opperwoud in D&H zal komen. Vooruitlopend op besluitvorming kunnen de voorbereidingen voor de opening worden getroffen.
- meldt dat er gesprekken worden gevoerd met de dorpsraad van Holysloot over een voetpad.

Hr. Mantel:

- meldt m.b.t. Laag Holland dat de provincie dit naar zich toegetrokken heeft. De situatie blijft onveranderd. Besluiten van de stuurgroep moeten door de provincie worden uitgevoerd. De stuurgroep fungeert los van de ILG-commissie.

Hr. Schaafsma:

- informeert een brief te hebben ontvangen van Bouwend Nederland met algemene bezwaren tegen de huidige aanbestedingspraktijk voor lagere overheden. De brief zal worden behandeld door de heer Kuipers.

Provincie Noord-Holland

INGEKOMEN 09 APR. 2010

Hallo

Bijgevoegd een exemplaar van de door
alle partijen getekende Bestuursovereenkomst.

Op een goede samenwerking!

Groet,

Postbus 123
2001 DA Haarlem
Telefoon 023 514 31 43
post@noord-holland.nl
Fax 023 514 31 55
www.noord-holland.nl

BESTUURSOVEREENKOMST SAMENLOOP WATERWET

1. Partijen

De provincie Noord-Holland, te dezen rechtsgeldig vertegenwoordigd door.....,

  portefeuillehouder Water

het Hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht, te dezen rechtsgeldig vertegenwoordigd door.....,

  lid Dagelijks bestuur

het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, te dezen rechtsgeldig vertegenwoordigd door.....,

het Hoogheemraadschap van Rijnland; te dezen rechtsgeldig vertegenwoordigd door.....,

  hoogheerraad

Rijkswaterstaat Noord-Holland, te dezen rechtsgeldig vertegenwoordigd door.....,

  directeur Water

Gezamenlijk te noemen "partijen".

2. Samenloop in de waterwet

Vanaf eind december 2009 is de Waterwet van kracht. Door de Waterwet is het mogelijk dat voor een handeling of een samenstel van handelingen één watervergunning nodig is, waarbij sprake is van meer dan één bevoegd gezag, hierna 'samenloop' genoemd. De aanvraag voor deze vergunning wordt volgens de hoofdregel in artikel 6.17 van de Waterwet in behandeling genomen en er wordt op beslist door het bestuursorgaan van het hoogste gezag. In afwijking van deze hoofdregel kunnen betrokken bestuursorganen gezamenlijk uit hun midden een ander bestuursorgaan aanwijzen dat de aanvraag in behandeling zal nemen en daarop zal beslissen. Op de aanvraag wordt niet beslist dan nadat de oorspronkelijke bevoegde bestuursorganen in de gelegenheid zijn gesteld advies te geven omtrent de aanvraag of het ontwerp van de op de aanvraag te nemen beschikking. Als een bestuursorgaan eenmaal bevoegd gezag is voor de watervergunning dan blijft het bestuursorgaan het bevoegde gezag, ook voor eventuele bezwaar- en beroepsprocedures en handhaving.

3. Overwegingen

De provincie Noord-Holland, de waterschappen en Rijkswaterstaat hebben het voornemen om samen te werken bij de samenloop van bevoegdheden bij vergunningverlening op grond van artikel 6.17 van de Waterwet. Aan dit voornemen liggen de volgende overwegingen ten grondslag.

- A. Deze overeenkomst sluit aan bij de nationale Handreiking Samenloop bevoegdheden watervergunning, zoals is vastgesteld door het Nationaal Wateroverleg op 9 september 2009.
- B. Als een aanvraag voor een watervergunning is ingediend wordt bij samenloop de hoofdregel gehanteerd, wat betekent dat het bestuursorgaan van het hoogste gezag hét bevoegde gezag wordt voor de hele vergunning.
- C. Dit betekent voor het hoogste **bevoegd gezag**¹ dat zij taken moet gaan uitvoeren waarvoor door het **oorspronkelijke bevoegde bestuursorgaan**² beleid is vastgesteld.
- D. Partijen kiezen ervoor om gebruik te maken van de kennis en capaciteit van het oorspronkelijke bevoegde bestuursorgaan. Dat wil zeggen dat het bevoegde gezag altijd advies inwint bij het oorspronkelijke bevoegde bestuursorgaan, en dat het oorspronkelijke bevoegde bestuursorgaan ook altijd advies levert aan het bevoegd gezag.
- E. Partijen kiezen ervoor om bij de vergunningverlening rekening te houden met het beleid van het oorspronkelijke bevoegde bestuursorgaan. Het bevoegde gezag neemt het advies van het oorspronkelijke bevoegde bestuursorgaan in beginsel rechtstreeks over.
- F. Dit vergt van de partijen een goede samenwerking bij de verlening van vergunningen, het toezicht op en handhaving van de regels en voorschriften.
- G. De samenwerking door onderlinge advisering wordt op bindende wijze verwoord aan de hand van deze Bestuursovereenkomst Samenloop Waterwet.
- H. Op grond van deze overeenkomst kunnen betrokken partijen in concrete gevallen onderling nadere afspraken maken.

4. Dossierverantwoordelijke

- 1. Partijen in de rol van bevoegd gezag wijzen een **dossierverantwoordelijke** aan voor de regie op het proces van vergunningverlening en het proces van toezicht en handhaving.
- 2. Partijen in de rol van oorspronkelijke bevoegd bestuursorgaan wijzen een **contactpersoon** aan die als het eerste aanspreekpunt fungeert voor de dossierverantwoordelijke van het bevoegd gezag.
- 3. Het bevoegd gezag is het eerste aanspreekpunt voor de burger of het bedrijf inzake de procedure en de activiteiten.

5. Vergunningverlening

Vooroverleg en aanvraag van de watervergunning

- 1. Als een aanvraag voor een watervergunning is ingediend wordt bij samenloop de hoofdregel gehanteerd, wat betekent dat het bestuursorgaan van het hoogste gezag hét bevoegde gezag wordt voor de hele vergunning.
- 2. Afwijken van de hoofdregel, zoals bedoeld in artikel 6.17, tweede lid, van de Waterwet, is alleen mogelijk als dat in het vooroverleg, voor het moment waarop de aanvraag officieel wordt ingediend, met elkaar is afgesproken.
- 3. Het hoogste bevoegde gezag organiseert het vooroverleg.

Beschikking

- 4. Het bevoegde gezag wint bij samenloop altijd advies in bij het oorspronkelijke bevoegde bestuursorgaan.
- 5. Het oorspronkelijke bevoegde bestuursorgaan is verplicht advies te leveren aan het bevoegde gezag in de vorm van tekstvoorstellen voor het besluit, de voorschriften en de overwegingen voor de watervergunning.

¹ Het **bevoegde gezag** is het gezag dat uiteindelijk bevoegd is te beslissen op de watervergunningsaanvraag.

² Het **oorspronkelijke bevoegde bestuursorgaan** is het bestuursorgaan dat bevoegd zou zijn op een deel van de watervergunningsaanvraag te beslissen, als er geen sprake zou zijn van samenloop.

6. De verplichte levering van advies houdt tevens in, dat in geval oorspronkelijke bevoegde bestuursorgaan niet tijdig levert, de eventuele dwangsommen in verband met niet tijdig beslissen worden verrekend met het oorspronkelijke bevoegde bestuursorgaan, voor zover daarvoor aanleiding bestaat.
7. De termijnen en werkwijze voor het verzenden van stukken en voor het leveren van advies zijn uitgewerkt in bijlage I. Deze bijlage kan ambtelijk worden gewijzigd als dat nodig is voor de werkbaarheid van de afspraken.
8. Het bevoegde gezag neemt het advies van het oorspronkelijke bevoegde bestuursorgaan in beginsel rechtstreeks over. Als het bevoegde gezag bij incidentele gevallen wil afwijken van het advies, zal hierover overleg plaatsvinden tussen het bevoegde gezag en het oorspronkelijke bevoegde bestuursorgaan, met als doel overeenstemming te bereiken over de inhoud van de te nemen beschikking.

6. Toezicht en handhaving

1. Het toezicht op de naleving van de watervergunning wordt uitgeoefend door het oorspronkelijke bevoegde gezag en is zijn verantwoordelijkheid. Het oorspronkelijke bevoegde gezag voert het toezicht uit volgens het eigen toezichtprotocol.
2. Partijen die door het oorspronkelijke bevoegde bestuursorgaan worden ingezet voor het uitvoeren van toezicht, voeren dit toezicht uit als toezichthouder van het bevoegd gezag.
3. Eventuele formele handhavingsbesluiten worden conform de wet genomen door het bevoegde gezag. Het oorspronkelijke bevoegde bestuursorgaan levert advies voor de handhavingsbesluiten.
4. De termijnen en werkwijze voor samenwerking bij toezicht en handhaving staan uitgewerkt in bijlage I. Deze bijlage kan ambtelijk worden gewijzigd als dat nodig is voor de werkbaarheid van de afspraken.

7. Bezwaar en beroep

1. Het oorspronkelijke bevoegde bestuursorgaan is, in geval van bezwaar- en beroepsprocedures, verplicht advies te leveren aan het bevoegde gezag, in de vorm van tekstvoorstellen voor een verweerschrift.
2. Indien het bevoegd gezag bij het opstellen van een verweerschrift afwijkt van een door het oorspronkelijke bevoegde bestuursorgaan geleverd advies, dan wordt hierover vooraf overleg gevoerd met het oorspronkelijke bevoegde bestuursorgaan, met als doel overeenstemming te bereiken over de inhoud van het verweerschrift.
3. De termijnen en werkwijze voor samenwerking bij toezicht en handhaving staan uitgewerkt in bijlage I. Deze bijlage kan ambtelijk worden gewijzigd als dat nodig is voor de werkbaarheid van de afspraken.

8. Financiële aspecten en aansprakelijkheid

1. De kosten voor advisering door het oorspronkelijke bevoegde bestuursorgaan aan het bevoegde gezag worden niet in rekening gebracht bij het bevoegde gezag.
2. Samenwerking op basis van deze overeenkomst geschiedt om niet.
3. Het bevoegd gezag is als verantwoordelijke partij jegens derden aansprakelijk voor niet tijdige en/of (on)rechtmatige besluiten.
4. Voor zover een niet tijdig en/of (on)rechtmatig besluit (deels) is toe te rekenen aan het doen of nalaten van het oorspronkelijke bevoegde bestuursorgaan in de rol van adviseur, bepalen de partijen in goed onderling overleg welke partij welk deel van de schade draagt. Toerekening geschiedt op basis van ieders aandeel bij het ontstaan van de schade, een en ander in redelijkheid vast te stellen.
5. Verzoeken tot nadeelcompensatie als gevolg van de watervergunning komen in beginsel voor rekening van het bevoegde gezag. Wanneer de nadeelcompensatie voortvloeit uit

het advies van het oorspronkelijke bevoegde bestuursorgaan, wordt het bedrag van de nadeelcompensatie betaald door het oorspronkelijke bevoegde bestuursorgaan.

9. Evaluatie

De werking van deze overeenkomst wordt na een jaar geëvalueerd. De evaluatie kan leiden tot aanpassing van de overeenkomst. Indien gewenst kan een betrokken partij op grond van een concrete aanleiding eerder een evaluatie initiëren.

Plaats: Utrecht datum: 05/01 ¹⁰ ~~2009~~ ¹²

Provincie Noord-Holland, te dezen vertegenwoordigd door ...

Plaats: Amsterdam datum: 26/1/10 ¹⁰ ~~2009~~

Hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht, te dezen vertegenwoordigd door

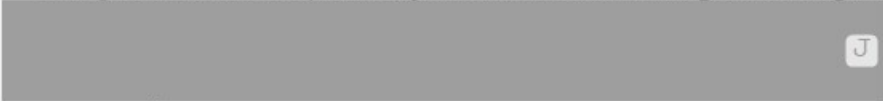
Plaats: Edam datum 10/2/10 ¹⁰ ~~2009~~

Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, te dezen vertegenwoordigd door

Plaats: Leiden datum: 01/03 ~~2009~~ ¹⁰

Hoogheemraadschap van Rijnland, te dezen vertegenwoordigd door .....

Plaats: Haarlem datum: 16/3 ~~2009~~ ¹⁰

Rijkswaterstaat Noord-Holland, te dezen vertegenwoordigd door ..

Bijlage I bij Bestuursovereenkomst Samenloop Waterwet

1.1 VERGUNNINGVERLENING

Termijnen en werkwijze bij toepassing van:

- **titel 4.1 Algemene wet bestuursrecht (reguliere procedure) of**
- **afdeling 3.4 Algemene wet bestuursrecht (uitgebreide procedure)**

Bij de reguliere procedure moet binnen 8 weken na ontvangst van de aanvraag, de beschikking aan de aanvrager bekend zijn gemaakt. Bij de uitgebreide procedure is dit 26 weken.

Vooroverleg:

- Het BG³ stuurt een verzoek om vooroverleg binnen 1 week door aan de adviseur bij het oorspronkelijke bevoegde bestuursorgaan⁴.
- Het BG ontvangt binnen 8 weken na ontvangst van het doorgestuurde verzoek het verslag van het vooroverleg van het oorspronkelijke bevoegde bestuursorgaan.

Ontvankelijkheidstoets:

- Het BG stuurt binnen 3 werkdagen de aanvraag door naar een adviseur bij het oorspronkelijke bevoegde bestuursorgaan.
- Het BG ontvangt binnen 5 werkdagen na ontvangst van de doorgestuurde aanvraag het verslag van de ontvankelijkheidstoets van het oorspronkelijke bevoegde bestuursorgaan; in het geval van een uitgebreide procedure betreft dit een termijn van 10 werkdagen.

Opstellen (ontwerp)vergunning:

- Het BG stuurt binnen 6 werkdagen de definitieve aanvraag (inclusief eventuele aanvullingen) door naar het oorspronkelijke bevoegde bestuursorgaan.
- Het BG ontvangt binnen 3 weken na ontvangst van de doorgestuurde definitieve aanvraag advies van het oorspronkelijke bevoegde bestuursorgaan; in het geval van een uitgebreide procedure betreft dit een termijn van 7 weken.
- Het BG draagt zorg voor controle van de door haar opgestelde (ontwerp)beschikking door het oorspronkelijke bevoegde bestuursorgaan binnen een termijn van 2 weken na ontvangst van het advies.

Behandelen zienswijze en definitieve vergunning (bij uitgebreide procedure)

- Het BG stuurt de zienswijze binnen 3 werkdagen door aan een adviseur bij het oorspronkelijke bevoegde bestuursorgaan.
- Het BG ontvangt binnen 3 weken na ontvangst van de zienswijzen door het oorspronkelijk bevoegd gezag een reactie op de zienswijze.
- Het BG zorgt voor de controle van de door haar opgestelde beschikking door het oorspronkelijke bevoegde bestuursorgaan binnen een termijn van 3 weken in de vorm van een definitieve vergunning.

Werkwijze

- Het aanvragen van adviezen en het leveren van adviezen vindt zoveel als mogelijk digitaal plaats.
- De aanlevering van adviezen geschiedt per mail met twee bijlagen: het advies in Word formaat en het officiële en ondertekende advies ingescand in PDF formaat.

---

³ BG= het bevoegde gezag.

⁴ Het **oorspronkelijke bevoegde bestuursorgaan** is het bestuursorgaan dat bevoegd zou zijn op een deel van de watervergunningaanvraag te beslissen, als er geen sprake zou zijn van samenloop.

1.2 TOEZICHT & HANDHAVING

Toezicht

- De toezichthouder bij het oorspronkelijk bevoegde bestuursorgaan houdt volgens zijn eigen toezichtprotocol toezicht op die aspecten uit de watervergunning waarvoor hij, bij een enkelvoudige aanvraag zonder samenloop, het bevoegd gezag zou zijn geweest.
- De toezichthouder bij het oorspronkelijk bevoegde bestuursorgaan rapporteert de resultaten van het toezicht en de bijbehorende correspondentie per e-mail aan het BG.
- In geval van geconstateerde overtredingen, welke niet ernstig zijn en geen spoedeisende aanpak vereisen, zendt de toezichthouder bij het oorspronkelijk bevoegde bestuursorgaan een waarschuwingsbrief aan de overtreder. Indien bij hercontrole blijkt dat de overtreding voortduurt, draagt de toezichthouder van het oorspronkelijk bevoegde bestuursorgaan het dossier over aan het BG.
- Bij ernstige overtredingen draagt de toezichthouder van het oorspronkelijk bevoegde bestuursorgaan het zaakdossier onmiddellijk over aan het BG.

Handhaving

- Het initiatief tot repressief optreden of gedogen, wordt primair genomen door het oorspronkelijk bevoegde bestuursorgaan (uiteraard alleen voor die aspecten uit de watervergunning waarvoor het zonder samenloop het bevoegde gezag zou zijn) in de vorm van een conceptvoornemen en een conceptbeschikking, welke aan het BG per email worden verzonden. Indien een verzoek tot handhavend optreden of een verzoek tot gedogen bij het BG inkomt, ondersteunt het oorspronkelijk bevoegde bestuursorgaan op identieke wijze.
- De toezichthouder bij het oorspronkelijk bevoegde bestuursorgaan stelt vast of een opgelegde dwangsom inzake indirecte lozingen is verbeurd en rapporteert dit aan het BG.
- Indien de toezichthouder bij het oorspronkelijk bevoegde bestuursorgaan constateert dat ingrijpen door middel van bestuursdwang spoedeisend geboden is, legt deze dit telefonisch voor aan het BG, om samen tot een adequate aanpak en werkverdeling te komen.
- Indien een buitengewoon opsporingsambtenaar (Boa) in dienst van het oorspronkelijk bevoegde bestuursorgaan constateert dat proces-verbaal opgemaakt dient te worden terzake van een overtreding betreffende een aspect uit de integrale watervergunning, neemt hij contact op met het BG, om samen tot een adequate aanpak en werkverdeling te komen.

Incidenten (ongewone voorvallen en klachten)

- Indien het oorspronkelijk bevoegde bestuursorgaan op de hoogte wordt gesteld van een incident dat betrekking heeft op die aspecten uit de watervergunning waarvoor het zonder samenloop het bevoegde gezag zou zijn, deelt het oorspronkelijk bevoegde bestuursorgaan dit onmiddellijk mede aan het BG en handelt het oorspronkelijk bevoegde bestuursorgaan vervolgens het incident af.
- Indien het BG op de hoogte wordt gesteld van een incident dat betrekking heeft op die aspecten uit de watervergunning waarvoor het zonder samenloop niet het bevoegde gezag zou zijn, deelt het BG dit onmiddellijk mede aan het oorspronkelijk bevoegde bestuursorgaan, die er vervolgens voor zorgt dat het incident wordt afgehandeld.
- Indien het incident zowel betrekking heeft op meerder aspecten van de integrale watervergunning, nemen te toezichthouder van het BG en de toezichthouder van het oorspronkelijk bevoegde bestuursorgaan contact met elkaar op om samen tot een adequate aanpak en werkverdeling te komen.
- Het oorspronkelijk bevoegde bestuursorgaan rapporteert de door haar ondernomen activiteiten bij afhandeling van incidenten en de resultaten daarvan aan het BG. Eveneens zendt het oorspronkelijk bevoegde bestuursorgaan het BG een afschrift van bijbehorende correspondentie.

1.3 BEZWAAR & BEROEP

Uitgangspunt:

Uitgangspunt dient te zijn een zo optimaal mogelijk gebruik van de kennis van de betrokken partijen, onder verantwoordelijkheid van het bevoegd gezag. In dat kader zijn werkafspraken onontbeerlijk. Zij dienen echter ook als zodanig gewaardeerd te worden; in een concreet geval moet het mogelijk zijn om, na overleg tussen het bevoegd gezag en de betrokken partijen, van deze afspraken af te wijken.

Toezending stukken:

Het is zaak dat de betrokken partijen (lees: degenen die het bevoegd gezag in eerdere instantie geadviseerd hebben over het bestreden besluitonderdeel) per ommekeer (telefonisch of per e-mail) op de hoogte worden gesteld van een ingediend bezwaar- of beroepschrift c.q. van een verzoek tot het treffen van een voorlopige voorziening (vovo).

Binnen twee werkdagen na ontvangst zendt het bevoegd gezag een afschrift van de door haar ontvangen stukken (bezwaarschrift, beroepschrift, aanvullende stukken e.d.) toe aan de betrokken partijen.

Schriftelijk verweer (verweerschrift, beroepschrift, nadere memorie):

Het schriftelijk verweer heeft plaats onder verantwoordelijkheid van het bevoegd gezag.

De betrokken partijen geven zo spoedig mogelijk een schriftelijk advies over de door hen ontvangen stukken (inzake het besluitonderdeel dat hen aangaat). Het begrip "zo spoedig mogelijk" wordt mede bepaald door de complexiteit van de zaak in kwestie: een termijn van 15 werkdagen na ontvangst is in deze het maximum.

Mondeling verweer (pleitnota, optreden ter zitting):

Het mondeling verweer heeft plaats onder verantwoordelijkheid van het bevoegd gezag.

De betrokken partijen geven ruim van tevoren een schriftelijk advies over de pleitnota (inzake het besluitonderdeel dat hen aangaat).

Het begrip "ruim te voren" wordt mede bepaald door de complexiteit van de zaak in kwestie: uiterlijk 10 dagen voor de zitting moet het advies over de pleitnota toch wel bij het bevoegd gezag liggen. Bij een vovo ligt het in de rede om, vanwege de soms zeer korte termijn tussen oproep en zitting, in onderling overleg een maximum termijn te bepalen.

Het bevoegd gezag bepaalt welke betrokken partijen aanwezig zijn op de zitting.

In beginsel voert een vertegenwoordiger van het bevoegd gezag op de zitting het woord. Hij/zij wordt daarbij ondersteund door vertegenwoordigers van de betrokken partijen.

Memo

.....

Datum : 27 augustus 2009
Aan : RWS, Rijnland, HHNK, Waternet en PNH
Onderwerp : basisafspraken bij samenloop IWW vergunning
Opsteller / Telefoon : [REDACTED] / [REDACTED]
Directie/Sector : SHV- Staf / BEL-water
Bijlage(n) :
Afschrift :

Inleiding

In de Waterwet is in art. 6.15 een regeling opgenomen die ziet op de samenloop van bevoegdheden bij vergunningverlening voor een handeling of samenstel van handelingen in een watersysteem. Belangrijk uitgangspunt in de Waterwet is dat voor de watervergunning één bevoegd gezag bestaat, ook al zouden voor een aangevraagde handeling of samenstel van handelingen twee of zelfs drie bevoegde bestuursorganen in beeld komen. Een vergunningaanvrager heeft slechts met één bevoegd gezag te maken voor een bepaald project of complex aan handelingen.

De waterbeheerder (Rijkswaterstaat of waterschap) is in beginsel het bevoegd gezag voor de watervergunning en de inzet van de overige reguleringsinstrumenten. De bevoegdheden zijn gescheiden naar beheergebied: Rijkswaterstaat voor de rijkswateren, de waterschappen voor de overige (regionale) wateren. Daarnaast worden vergunningen voor een drietal specifiek omschreven categorieën grondwateronttrekkingen en infiltraties verleend door de provincies (industriële toepassingen >150.000 m³/jaar, bodemenergiesystemen en openbare drinkwatervoorziening).

De hoofdregel in de Waterwet is duidelijk: het hoogst bevoegd gezag is hét bevoegd gezag. Ontbreekt een hoogst bevoegd gezag, dan wordt de aanvraag in behandeling genomen en wordt daarop beslist door het bestuursorgaan op wiens grondgebied de handeling of het samenstel van handelingen in hoofdzaak wordt verricht. De betrokken bestuursorganen kunnen – in afwijking van de hoofdregel - gezamenlijk uit hun midden een ander bestuursorgaan aanwijzen dat de aanvraag in behandeling zal nemen en daarop zal beslissen.

De overige bestuursorganen worden in de gelegenheid gesteld advies uit te brengen. De samenloopregeling ziet alleen op de verlening en handhaving van de watervergunning en niet op meldingen, calamiteiten e.d. Praktisch gevolg hiervan kan zijn dat een aanvrager weliswaar met één vergunningverlenend bevoegd gezag te maken heeft, maar voor bijvoorbeeld een melding in de zin van een lozingsbesluit met een ander bevoegd gezag.

Uitwerking van de samenloop binnen de Provincie Noord-Holland

De Provincie Noord-Holland, de waterschappen binnen het beheersgebied van de Provincie Noord-Holland (zijnde Rijnland, HHHK en Waternet) en RWS-NH zijn bijeengekomen om nadere invulling te geven aan samenloop zoals vermeld in artikel 6.15 van de Waterwet. De voorliggende memo geeft de uitgangspunten voor de samenwerkingsafspraken zoals wij deze voorstellen. Wanneer de (besturen van de) betrokken organisaties akkoord zijn met deze uitgangspunten van samenwerking bij samenloop, zullen deze verder uitgewerkt worden en in een overeenkomst worden vastgelegd. Deze overeenkomst beoogt de praktijk te ondersteunen bij het toepassen van de samenloopregeling. Voorkomen moet worden dat er een bestuurlijke impasse ontstaat tijdens de vergunningverlening.

Basisprincipes van samenwerking bij samenloop

1. Wij hanteren in principe altijd de **hoofdregel**: het hoogste bevoegd gezag bij samenloop is hét bevoegde gezag voor vergunningverlening, handhaving en mogelijke bezwaar- en beroepsprocedures.
In die gevallen waarbij de aanvraag eerst in een vooroverleg wordt besproken, kunnen de betrokken organen in onderling overleg afwijken van de hoofdregel. Wij gaan dus niet al op voorhand gevallen benoemen waarbij van de hoofdregel afgeweken gaat worden. Ook gaan we niet standaard bij iedere aanvraag bepalen wie het bevoegd gezag wordt. Afwijkingen van de hoofdregel zijn dan ook op zichzelf staande incidentele afwijkingen.
2. Het bevoegde gezag zal te allen tijde verplicht **advies** inwinnen bij het andere bestuursorgaan. Dit adviserende bestuursorgaan gaat een **leveringsverplichting** aan tot het leveren van adviezen op de vergunning (incl. de tekst voor het deel van het besluit, de voorschriften en de overwegingen), het houden van toezicht op de vergunning en het leveren van handhavingadviezen, en het leveren van adviezen bij bezwaar- en beroepsprocedures. Deze leveringsverplichting houdt tevens in dat in geval de adviseur niet tijdig levert, de eventuele dwangsommen in verband met niet tijdig beslissen voor rekening komen van het orgaan dat niet tijdig advies levert.
3. Verzoeken tot nadeelcompensatie komen in principe voor rekening van het bevoegd gezag. Echter, wanneer de schade wordt veroorzaakt als gevolg het advies van het adviserend orgaan, zal de adviseur opdraaien voor eventuele nadeelcompensatie.
4. Het bevoegde gezag neemt het advies van het adviserende orgaan in principe altijd 1 op 1 over. Als het bevoegde gezag bij incidentele gevallen toch wil afwijken van het advies (bijv. in geval van tegenstrijdige voorschriften), dan zal hierover overleg plaatsvinden tussen de betrokken organen.
5. Onderlinge advisering geschiedt met gesloten beurzen.

Gevraagd besluit

Wij vragen de (besturen van de) betrokken partijen akkoord te gaan met bovenstaande basisprincipes van samenwerking bij samenloop in de Waterwet. Na akkoord zullen de principes verder uitgewerkt worden en in een overeenkomst worden vastgelegd.

Ministerie van Verkeer en Waterstaat

Coördinatiebureau Rijn en Maas

Dagelijks bestuur Hoogheemraadschap
Hollands Noorderkwartier
Postbus 850
1440 AW PURMEREND

ARCHIEFSTUK HHNK
16 MEI 2003

*kopie brief
zoals
gestuurd
d.d. 12/3-2003
m.v.g.*

Contactpersoon

[Redacted] J

Datum

12 maart 2003

Ons kenmerk

CRM 2624

Onderwerp

Implementatie Kaderrichtlijn Water
voor het bewerkingsgebied Rijndelta-
West

Doorkiesnummer

[Redacted] J

Bijlage(n)

4

Uw kenmerk

-

Datum verzending

Geacht bestuur,

Bij brief van 4 november jl. heeft de Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat u geïnformeerd over de voorziene aanpak van de implementatie van de Europese Kaderrichtlijn Water in Nederland. Zij heeft daarbij melding gemaakt van de benoeming van stroomgebiedcoördinatoren voor de Rijn, Maas, Eems en Schelde die tot taak hebben als vertegenwoordiger van Verkeer en Waterstaat in de regio het proces van totstandkoming van de volgens de Kaderrichtlijn verplichte producten en documenten (waaronder rapportages in 2004 en stroomgebiedbeheersplannen in 2009) te coördineren, zulks in samenwerking met alle betrokken waterbeheerders en andere overheden en passend binnen de gestelde nationale en internationale kaders.

Als stroomgebiedcoördinator voor Rijn en Maas heb ik de afgelopen periode de nodige bestuurlijke en ambtelijke contacten gelegd om inzicht te krijgen in de meest gewenste structuur en werkwijze die tot de vereiste resultaten kunnen leiden. Tevens is gewerkt aan de oprichting van een klein coördinatiebureau dat de coördinatiewerkzaamheden daadwerkelijk kan uitvoeren. Het resultaat van die voorbereidende fase is neergelegd in bijgaand door DG-Water goedgekeurde projectplan. Daarin wordt het Nederlandse deel van de Maas als één bewerkingsgebied beschouwd, terwijl het Rijndelta-gebied (inclusief het gedeelte in Duitsland) in vier bewerkingsgebieden is onderverdeeld (zie bijgaande kaart). Sommige betrokken overheden vallen derhalve in meer bewerkingsgebieden en worden daardoor meermalen benaderd.

Coördinatiebureau Rijn en Maas

Postbus 9070, 6800 ED Arnhem

Gildemeestersplein 1, 6826 LL Arnhem

Telefoon (026) 368 89 11

Fax (026) 363 48 97

E-mail [Redacted] J @don.rws.minvenw.nl

Corsanummer: 03.0012232

Voor het bewerkingsgebied Rijndelta-West is de afgelopen maanden door kwartiermakers van de betrokken overheden gewerkt aan een plan van aanpak voor de werkzaamheden die in dit gebied zullen moeten worden verricht.

De Kaderrichtlijn stelt scherpe termijnen en eisen aan de te leveren producten. De rapportage, die eind 2004 door de Staatssecretaris aan de Europese Commissie dient te worden aangeboden is het eerste document dat geproduceerd moet worden. Daarvoor is een grote gemeenschappelijke inspanning vereist.

Teneinde geen tijd te verliezen stel ik voor dat zo spoedig mogelijk met de werkzaamheden wordt gestart door het bijeenroepen van de ambtelijke regiegroep, zoals die in het plan van aanpak is voorzien.

De formele bestuurlijke instemming met het plan van aanpak door alle betrokken partijen kan plaatsvinden in de periode april/mei van dit jaar tijdens het eerste bestuurlijke overleg. Bij die gelegenheid kan dan tevens in bredere kring aandacht gegeven worden aan het komende werk. Het coördinatiebureau zal de nodige voorbereidingen hiervoor treffen in overleg met de ambtelijke regiegroep.

Tot slot kan ik u melden dat het coördinatiebureau (onder de naam Coördinatiebureau Rijn en Maas, afgekort CRM) sinds 1 februari jl. operationeel is. Het is gehuisvest te Arnhem, bij de directie Oost-Nederland van Rijkswaterstaat.

Eenzelfde brief als deze heb ik gezonden aan de betrokken overheden als vermeld in bijgaande verzendlijst.

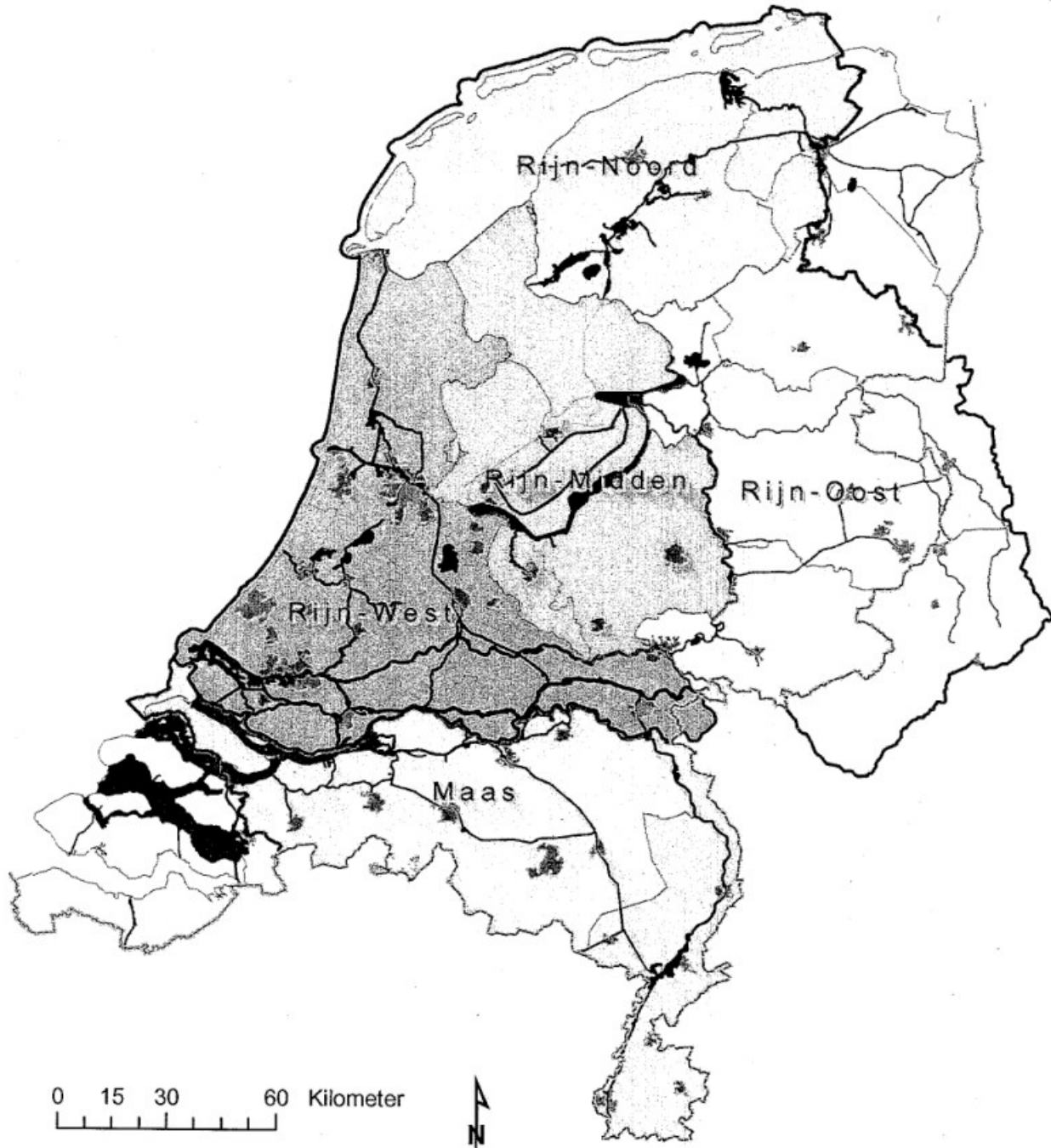
Hoogachtend,

De stroomgebiedcoördinator voor Rijn en Maas,

Bedrijf	Aanhef	Adres	Postcode en plaats
Gedeputeerde Staten van de provincie Zuid-Holland	Geacht college	Postbus 90602	2509 LP DEN HAAG
Gedeputeerde Staten van de provincie Noord-Holland	Geacht college	Postbus 123	2000 MD HAARLEM
Gedeputeerde Staten van de provincie Utrecht	Geacht college	Postbus 80300	3508 TH UTRECHT
Gedeputeerde Staten van de provincie Gelderland	Geacht college	Postbus 9090	6800 GX ARNHEM
Rijkswaterstaat directie Noord-Holland t.a.v. [redacted]	Geachte [redacted]	Postbus 3119	2001 DC HAARLEM
Rijkswaterstaat directie Zuid-Holland t.a.v. [redacted]	Geachte [redacted]	Postbus 556	3000 AN ROTTERDAM
Rijkswaterstaat directie Utrecht t.a.v. [redacted]	Geachte [redacted]	Postbus 650	3430 AR NIEUWEGEIN
Rijkswaterstaat directie Oost-Nederland t.a.v. [redacted]	Geachte [redacted]	Postbus 9070	6800 ED ARNHEM
Rijkswaterstaat directie Noordzee t.a.v. [redacted]	Geachte [redacted]	Postbus 5807	2280 LV RIJSWIJK
Dagelijks bestuur Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier	Geacht bestuur	Postbus 850	1440 AW PURMEREND
Dagelijks Bestuur Hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht	Geacht bestuur	Postbus 1061	1200 BB HILVERSUM
Dagelijks Bestuur Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden	Geacht bestuur	Postbus 550	3990 GJ HOUTEN
Dagelijks Bestuur Hoogheemraadschap van Rijnland	Geacht bestuur	Postbus 156	2300 AD LEIDEN
Dagelijks Bestuur van Waterschap De Oude Rijnstromen	Geacht bestuur	Postbus 160	2350 AD LEIDERDORP
Dagelijks Bestuur van Hoogheemraadschap van Schieland	Geacht bestuur	Postbus 4059	3006 AB ROTTERDAM
Dagelijks Bestuur van Hoogheemraadschap van Delfland	Geacht bestuur	Postbus 3061	2601 DB DELFT
Dagelijks Bestuur van Zuiveringschap Hollandse Eilanden en Waarden	Geacht bestuur	Postbus 469	3300 AL DORDRECHT
Dagelijks Bestuur Waterschap Groot Haarlemmermeer	Geacht bestuur	Postbus 82	2130 AB HOOFFDORP
Dagelijks Bestuur Waterschap IJsselmonde	Geacht bestuur	Postbus 5	2990 AA BARENDRECHT
Dagelijks Bestuur van Waterschap Rivierenland	Geacht bestuur	Postbus 599	4000 AN TIEL
Dagelijks Bestuur van Waterschap Wilck en Wiericke	Geacht bestuur	Postbus 30	2740 AA WADDINXVEEN
Dagelijks Bestuur van Polderdistrict Tieler- en Culemborgerwaarden	Geacht bestuur	Postbus 247	4190 CE GELDERMALSEN
Dagelijks Bestuur van Polderdistrict Betuwe	Geacht bestuur	Postbus 25	6660 AA ELST

Bijlage: Implementatie Kaderrichtlijn Water bewerkingsgebieden Rijndelta en Maas

Ministerie van Verkeer en Waterstaat

Coördinatiebureau Rijn en Maas

Projectplan implementatie Europese Kaderrichtlijn Water in Rijn en Maas

Inhoudsopgave

1	Inleiding	7
2	Projectdefinitie	8
2.1	Doel project	8
2.2	Afbakening	9
3	Context planstructuur	10
3.1	Internationaal	10
3.2	Nationaal/regionaal	11
4	Projectarchitectuur	12
4.1	Producten	12
4.2	Proces	14
4.3	Samenwerkings- en productstructuren	15
4.3.1	Geografische onderverdeling	15
4.3.2	Betrokken partijen	16
4.4	Uitvoering per deelstroomgebied /plannen van aanpak	19
4.5	Besluitvorming	19
4.6	Internationale afstemming	20
5	Het Coördinatiebureau	21
5.1	Samenstelling en structuur	21
5.2	Werkwijze en rolopvatting	21
5.3	Aansturing en verantwoordelijkheden	23
6	Kosten	25
6.1	Coördinatiebureau	25
6.2	Andere actoren	25
7	Communicatie	27
7.1	Intern	27
7.2	Extern	27
8	Tijdschema	28
9	Risico- en omgevingsanalyse	30
9.1	Risico-gehalte van het project	30
9.2	Beheersing van risico's	30
9.2.1	Verzekeren van medewerking van betrokken partijen	31
9.2.2	Monitoring van risico's	31

**Implementatie van de Europese Kaderrichtlijn Water voor het
stroomgebied van de Rijndelta**

**Plan van Aanpak voor deelstroomgebied
Rijn-West**

Eindconcept

28 februari 2003

Voorwoord

Dit plan van aanpak beschrijft de organisatie en de werkwijze voor de eerste fase van de implementatie van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) in het Nederlandse deel van het stroomgebied van de Rijn (Rijndelta) en dan in het bijzonder voor het deelstroomgebied Rijn-West.

Het is een nadere uitwerking van het "Projectplan Implementatie Kaderrichtlijn Water voor Rijn en Maas" dat is opgesteld door het Coördinatiebureau voor de Rijn en Maas (CRM).

Het plan van aanpak is opgesteld door de "kwartiermakers" van Rijn-West en in verschillende versies met de stroomgebiedcoördinator besproken. Het eindconcept is door de stroomgebiedcoördinator overgenomen en wordt samen met het projectplan aangeboden aan de betrokken instanties in het deelstroomgebied Rijn-West.

Opstellers:

J	(provincie Noord-Holland)
J	(provincie Zuid-Holland)
J	(provincie Gelderland)
J	(Hoogheemraadschap van Rijnland, kwartiermaker vanuit Unie van Waterschappen)
J	(Hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht)
J	(Waterschap Rivierenland)
J	(RWS directie Noord-Holland)
J	(RWS directie Oost-Nederland)
J	(RWS directie Zuid-Holland)

Inhoudsopgave

1	INLEIDING	7
1.1	Europese Kaderrichtlijn Water.....	7
1.2	De opgave	7
1.3	Het middel.....	8
2	PLANGEBIED	9
3	BESTUURLIJKE COMPONENT	11
3.1	De spelers.....	11
3.2	Bestuurlijke organisatie	11
3.3	Taakstelling RBO.....	13
4	OVERLEGSTRUCTUUR	15
4.1	Coördinatiebureau Rijn en Maas (CRM).....	15
4.2	Regionaal Ambtelijk Overleg (RAO)	15
4.3	Productteams.....	16
5	PRODUCTEN	17
6	PLANNING	19
6.1	Planning RBO	19
6.2	Planning RAO.....	19
6.3	Rapportage en Evaluatie	19
7	MIDDELEN	21
7.1	Benodigde formatie.....	21
7.2	Budget.....	21
7.3	Beschikbare informatie en hulpmiddelen	21
	BIJLAGE I. SAMENSTELLING RBO EN RAO	23
	BIJLAGE II. SAMENSTELLING PRODUCTTEAMS	25
	BIJLAGE III: ACTIVITEITENPLANNING VOOR RIJN-WEST (INDICATIEF)	28
	BIJLAGE IV. VOORLOPIGE TAKEN EN PRODUCTEN	31

bezoekadres
Kanaalweg 3
Den Haag

telefoon
(070) 351 97 51

postadres
Postbus 80200
2508 GE Den Haag

Aan
de leden-waterschappen

doorkiesnummer

onderwerp
implementatiewetsvoorstel
Kaderrichtlijn Water

uw brief van

uw kenmerk

bijlage(n)
2

datum
9 april 2003

ons kenmerk
3491 AJBZ/EL

Hierbij stuur ik u het implementatiewetsvoorstel Kaderrichtlijn Water (bijlage 1) en de concept-Uniereactie hierop (bijlage CWE 03-2).

Het bestuur van de Unie behandelt dit in zijn vergadering van 17 april. Opmerkingen op de concept-Uniereactie kunt u tot uiterlijk 16 april sturen naar van het Uniebureau (telefoon   @uvw.nl).

De Unie is bij de totstandkoming van dit voorstel betrokken geweest en heeft van de eerdere formele inspraakmogelijkheid gebruik gemaakt. De Vaste Kamercommissie voor Verkeer en Waterstaat heeft besloten ruim aandacht aan het wetsvoorstel te besteden en een uitgebreid wetgevingrapport uit te brengen. Op 15 mei vindt daarom een rondetafelgesprek/hoorzitting plaats waar de Unie bij aanwezig zal zijn.

De Unie heeft geen wezenlijke opmerkingen op het wetsvoorstel zelf. In de reactie richting de Vaste Kamercommissie wordt dan ook vooral stil gestaan bij de consequenties die uitvoering van de Kaderrichtlijn heeft voor onder andere het milieubeleid (aanpak van diffuse bronnen). Verder wordt aandacht besteed aan bestuurlijke organisatie van het waterbeheer en het financieringsstelsel dat naar onze mening geen wezenlijke verandering hoeft te ondergaan ten gevolge van de Kaderrichtlijn. Ten slotte wordt de centrale rol van de waterschappen bij de uitvoering onder het voetlicht gebracht en mogelijke kosten die met de uitvoering gepaard gaan. In die zin wordt gevraagd de monitoring- en rapportageverplichtingen beperkt te houden en benadrukt dat het Rijk eventuele 'meerkosten' voor decentrale overheden dient te compenseren.

Hoogachtend,

Tweede Kamer der Staten-Generaal

2

Vergaderjaar 2002–2003

28 808

Wijziging van de Wet op de waterhuishouding en de Wet milieubeheer ten behoeve van de implementatie van richtlijn nr. 2000/60/EG van het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie van 23 oktober 2000 tot vaststelling van een kader voor communautaire maatregelen betreffende het waterbeleid (PbEG L 327) (Implementatiewet EG-kaderrichtlijn water)

Nr. 1

KONINKLIJKE BOODSCHAP

Aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Wij bieden U hiernevens ter overweging aan een voorstel van wet houdende wijziging van de Wet op de waterhuishouding en de Wet milieubeheer ten behoeve van de implementatie van richtlijn nr. 2000/60/EG van het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie van 23 oktober 2000 tot vaststelling van een kader voor communautaire maatregelen betreffende het waterbeleid (PbEG L 327) (Implementatiewet EG-kaderrichtlijn water).

De memorie van toelichting, die het wetsvoorstel vergezelt, bevat de gronden waarop het rust.

En hiermede bevelen Wij U in Godes heilige bescherming.

's-Gravenhage, 5 maart 2003

Beatrix

Nr. 2 Herdruk¹**VOORSTEL VAN WET**

Wij Beatrix, bij de gratie Gods, Koningin der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau, enz. enz. enz.

Allen, die deze zullen zien of horen lezen, saluut! doen te weten:

Alzo Wij in overweging genomen hebben dat de implementatie van richtlijn nr. 2000/60/EG van het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie van 23 oktober 2000 tot vaststelling van een kader voor communautaire maatregelen betreffende het waterbeleid (PbEG L 327) wijziging van de Wet op de waterhuishouding en de Wet milieubeheer noodzakelijk maakt;

Zo is het, dat Wij, de Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

¹ I.v.m. correctie van een aantal zetfouten.

CONCEPT

bezoekadres

Kanaalweg 3
Den Haag

telefoon

(070) 351 97 51

Bijlage 2
postadres

Postbus 80200
2508 GE Den Haag

telefax

(070) 354 46 42

Vaste Kamercommissie voor Verkeer en Waterstaat
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

doorkiesnummer

J

onderwerp

reactie implementatiewetsvoorstel
Kaderrichtlijn Water

uw brief van

uw kenmerk

bijlage(n)

datum

ons kenmerk

AJBZ/EL

Implementatie van de Kaderrichtlijn Water is beland in de fase waarin het implementatievoorstel aan de Tweede Kamer is aangeboden (TK 28808). Allereerst willen wij benadrukken dat wij de ambities die de Kaderrichtlijn in zich heeft onderschrijven. De stroomgebied- en watersysteem-benadering past in het Nederlandse denken (en handelen) over het waterbeheer, namelijk integraal waterbeheer. Hoe haalbaar de milieudoelstellingen uit de richtlijn voor Nederland zijn, zal nog moeten blijken. In deze brief geven wij onze mening over het implementatiewetsvoorstel, maar daarnaast bevat onze reactie met name enkele algemene noties rond de gevolgen van de Kaderrichtlijn voor het Nederlandse waterbeheer.

Implementatie en de bestuurlijke organisatie en financiering van het waterbeheer

Het wetsvoorstel zoekt naar onze mening terecht aansluiting bij de huidige bestuurlijke organisatie en het planstelsel van het waterbeheer in Nederland. Met een redelijk eenvoudige aanpassing van (het planstelsel uit) de Wet op de waterhuishouding en de Wet milieubeheer kan de Kaderrichtlijn in Nederlandse wetgeving worden geïmplementeerd. Het onderhavige wetsvoorstel heeft in zoverre onze instemming.

De milieukwaliteitsdoelstellingen uit de richtlijn kunnen in de nabije toekomst in regelgeving worden vastgelegd. Verder is het monitoren en rapporteren van gegevens die aan de Europese Commissie moeten worden geleverd, en de coördinatie daarvan, verzekerd. Dit betekent overigens niet dat de nadere uitvoering van deze en andere verplichtingen uit de richtlijn niet een aanzienlijke inspanning van de waterschappen (en andere decentrale overheden) vergen. In de Memorie van Toelichting bij het wetsvoorstel is over de kosten voor decentrale overheden toegezegd dat deze in 2005 in kaart zullen worden gebracht. Wij gaan er vanuit dat wanneer er sprake is van substantiële uitvoeringskosten deze door het Rijk worden gecompenseerd. Alleen dan kunnen wij instemmen met de in principe beperkte onderbouwing van uitvoeringskosten van de richtlijn in de Memorie van Toelichting bij het wetsvoorstel zelf. Wij zullen verder alert blijven op de wijze waarop invulling wordt gegeven aan met name monitoring- en rapportageverplichtingen met het oog op de lokale lasten.

Voorstel CHI

college van hoofdingelanden

Registratienummer

06.10685

Commissie

Water en Wegen

Datum behandeling D&H

5 september 2006

Datum vergadering CHI

11 oktober 2006

Portefeuillehouder

J.M. de Vries

Agendapunt

7

Onderwerp

Globale verkenning van doelen, maatregelen en kosten (KRW)

Voorstel

1. In te stemmen met de conclusie dat verbeteringen aan rioolwaterzuiveringsinstallaties (RWZI's) geen standaardmaatregelen zijn, maar afhankelijk zijn van het ontvangende watersysteem;
2. In te stemmen met het uitgangspunt haalbare concept einddoelen te formuleren voor 2027 en uitvoerbare en betaalbare tussendoelen voor 2015.
3. Kennis te nemen van de conclusies uit de 'Globale verkenning Kaderrichtlijn Water' van Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier.
4. Kennis te nemen van de samenvatting van deze conclusies in de Zomernota Rijn-West 2006 door RBO Rijn-West.

Samenvatting

Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier heeft, net als de andere waterbeheerders in het deelstroomgebied Rijn-West, een globale verkenning uitgevoerd van doelen, maatregelen en kosten voor het beheersgebied. Deze verkenning is uitgevoerd in samenwerking met de provincie Noord-Holland en besproken met gemeenten en maatschappelijke organisaties.

De verkenningen van de waterbeheerders zijn samengevat in de Zomernota Rijn-West 2006. Daarmee is een algemeen beeld gevormd van de consequenties van de Kaderrichtlijn Water voor het deelstroomgebied Rijn-West. In de zomernota is duidelijk gemaakt wat de bandbreedte is van haalbare en betaalbare doelstellingen en maatregelen. Eén van de bestuurlijke keuzes is dat verbeteringen aan de rioolwaterzuiveringsinstallaties (RWZI's) geen standaardmaatregelen zijn, vanwege het lokale effect van die maatregelen.

Zomernota Rijn-West 2006 is bedoeld om de koers te bepalen voor het vervolgtraject van de implementatie van de Kaderrichtlijn Water. De zomernota bevat dan ook geen definitieve of voorlopige doelen, maar vormt slechts een middel om de problemen te identificeren waaraan gewerkt moet worden. Voorgesteld wordt te werken aan het in beeld brengen van haalbare concept einddoelen voor 2027 en uitvoerbare en betaalbare tussendoelen voor 2015.

Datum vergadering CHI
11 oktober 2006

De zomernota's van alle deelstroomgebieden in Nederland worden op rijksniveau verwerkt in de Decembernote 2006. Deze nota is bedoeld als basis voor een landelijke kosten-baten analyse van de implementatie van de Kaderrichtlijn Water in Nederland.

Toelichting

In de volgende paragrafen wordt ingegaan op de conclusies uit de zomernota van de partners binnen het deelstroomgebied, de globale verkenning van het hoogheemraadschap en de financiële consequenties daarvan.

Het is goed te beseffen in welke fase van het proces we ons bevinden, en de rol die deze nota's daarin hebben te schetsen: op Europees niveau zijn in de tekst van de Kaderrichtlijn Water doelstellingen geformuleerd; deze zijn in de volgende teksten aangemerkt als 'verwachte doelstellingen KRW'. Ieder land geeft een nadere invulling aan deze doelstellingen. Over de ambitie en de realisatietermijn van deze doelstellingen is nog discussie mogelijk. De genoemde nota's zijn bedoeld om deze discussie aan te gaan.

Conclusies uit 'Zomernota Rijn-West 2006'

In de Zomernota Rijn-West 2006 zijn de conclusies onderbouwd die de waterschappen en de provincies hebben getrokken voor het deelstroomgebied Rijn-West. Deze conclusies zijn op hoofdlijnen:

- De verwachte KRW-doelstellingen kunnen niet alleen worden bereikt met uitsluitend gebiedsgerichte maatregelen. Een combinatie van rijksbeleid en regionaal maatwerk is noodzakelijk.
- Met de maatregelen uit het huidige waterkwaliteitsbeleid wordt in het stroomgebied als geheel een bijdrage geleverd van 10 tot 20% (variatie door gebiedsverschillen) aan de verwachte KRW-doelstellingen (voor HHNK is dat minder).
- Met kosteneffectieve maatregelen wordt 30 tot 60% (variatie door gebiedsverschillen) in het deelstroomgebied aan de verwachte KRW-doelstellingen bijgedragen (voor HHNK is dat minder).
- De kosten voor het waterbeheer met aanvullende kosteneffectieve maatregelen stijgen met gemiddeld € [ ] G per jaar voor de 8 waterschappen (gemiddeld circa € [ ] G per waterschap per jaar) en € [ ] G per jaar voor de gezamenlijke gemeenten.
- Er zijn grootschalige functiewijzigingen op een aantal locaties noodzakelijk om de 'zeer hoge' ecologische kwaliteit die de Kaderrichtlijn voorschrijft te halen. Deze wijzigingen zijn vanwege de hoge kosten en grote sociaal economische gevolgen in het deelstroomgebied niet reëel. In een aantal gebieden is deze kwaliteit nooit te halen vanwege de natuurlijke (niet-beïnvloedbare) omstandigheden.
- Verbeteringen aan de rioolwaterzuiveringsinstallaties (RWZI's) is geen standaardmaatregel. Het effect van deze verbeteringen wordt bepaald door het ontvangende watersysteem.

Op basis van bovenstaande wordt voor het vervolgproces het volgende voorgesteld:

- Er worden voor het deelstroomgebied haalbare concepteindoelen voor 2027 in beeld gebracht en uitvoerbare en betaalbare tussendoelen voor 2015. Dat betekent dat in 2015 het watersysteem nog niet voldoet aan de verwachte KRW-doelstellingen.
- Binnen het deelstroomgebied wordt doorgedaan met het uitwerken van regionale kosteneffectieve maatregelen met een noodzakelijke bovenregionale uitwerking van bronaanpak en ruimtelijke ordening.

Datum vergadering CHI
11 oktober 2006

Conclusies 'Globale verkenning Kaderrichtlijn Water' voor beheersgebied HHNK

De voedselrijkdom van de watersystemen is in het beheersgebied van Hollands Noorderkwartier het grootste knelpunt voor het behalen van de verwachte KRW-doelstellingen. Voedselrijkdom is een gevolg van:

- landbouwemissies;
- veenafbraak;
- kwel.

Overige knelpunten zijn:

- de aanwezigheid van koper en bestrijdingsmiddelen in het oppervlakte water;
- de inrichting en de onderhoudsaanpak van het watersysteem.

Het huidige waterkwaliteitsbeheer is niet toereikend om de gewenste waterkwaliteit te behalen. De inschatting is dat het huidige beleid leidt tot een waterkwaliteitsverbetering van minder dan 10% ten opzichte van de verwachte KRW-doelstellingen. De verkenning laat een omslag zien van brongericht beleid naar inrichtingsbeleid. Door 'kosteneffectieve' maatregelen te treffen kan een waterkwaliteitsverbetering in het beheersgebied van het hoogheemraadschap worden bereikt van 20% tot 50%. De variatie van deze percentages is te wijten aan gebiedsspecifieke omstandigheden, in sommige gebieden is het makkelijker om de waterkwaliteit te verbeteren (bijvoorbeeld de duingebieden). Duidelijk is dat de waterkwaliteitsverbetering in het beheersgebied van het hoogheemraadschap achterblijft bij de verbetering in het gehele stroomgebied (zie 'Conclusies uit 'Zomernota Rijn-West 2006)'). Dit is te wijten aan de eerder genoemde knelpunten.

Ondanks de extra inspanning met kosteneffectieve maatregelen kan in ons beheersgebied niet worden voldaan aan de verwachte KRW-doelstellingen. Daarvoor zijn vergaande besluiten noodzakelijk op rijksniveau. De gewenste waterkwaliteit kan namelijk alleen worden gehaald met grootschalige functie-wijzigingen. De belangrijkste wijziging die in het beheersgebied zou moeten plaatsvinden is een verandering van het landbouwkundige grondgebruik naar een meer natuurlijke inrichting.

De verkenning laat zien dat het aantal te nemen maatregelen te omvangrijk is om voor 2015 uit te voeren. Voor dat jaar zal daarom een tussendoel worden geformuleerd. In 2027 moet het einddoel, voldoen aan de nog definitief vast te stellen doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water, zijn gerealiseerd.

Financiële consequenties

Kosten

De zogenaamde kosteneffectieve maatregelen hebben een effect op de ecologische verbetering van het watersysteem. Het uitgangspunt daarbij is dat de kosten voor deze maatregelen relatief laag zijn ten opzichte van de te behalen resultaten. Er is gekozen om deze maatregelen in de verkenning van het hoogheemraadschap uit te werken. De volgende tabel geeft een overzicht van de kosten voor het huidige waterkwaliteitsbeheer en aanvullend daarop de kosten voor de kosteneffectieve maatregelen. Dit overzicht bevat het meest recente beeld van de kosten en kan dus afwijken van eerdere overzichten.

Datum vergadering CHI
11 oktober 2006

	Kosten beheersgebied HHNK in [ ] J] € (periode 2006-2015)			
	Waterschap	Gemeente	Overig	Totaal
Beleidsvariant I Autonome uitvoering (huidig beleid)	[ ] G]	[ ] G]	[ ] G]	[ ] G]
Beleidsvariant II Fors (huidig beleid + kosteneffectieve maatr.)	[ ] G]	[ ] G]	[ ] G]	[ ] G]
Extra kosten t.o.v. huidig beleid	[ ] G]	[ ] G]	[ ] G]	[ ] G]

Het huidige (autonome) beleid bestaat voornamelijk uit maatregelen gericht op bronaanpak (bijvoorbeeld gemeentelijke basisinspanning) en end-of pipe (bij waterschappen zuiveringsrendement van RWZI's). Om een verdere verbetering van de waterkwaliteit te behalen, verschuift het accent naar inrichtingsmaatregelen. Door deze verschuiving neemt het aandeel aan maatregelen voor het hoogheemraadschap toe. Dat betekent eveneens dat de kosten voor kosteneffectieve maatregelen voor het overgrote deel ten laste komen van het hoogheemraadschap.

De kosteneffectieve maatregelen bestaan uit meer baggeren en natuurvriendelijker inrichten van het watersysteem. De inspanning op het verbeteren van de rioolwaterzuiveringsinstallaties neemt ten opzichte van het huidig beleid af. Verbeteringen van rioolwaterzuiveringsinstallaties leiden in principe wel tot een verbetering van de waterkwaliteit, maar dat hoeft niet automatisch te betekenen dat daardoor een hoger ecologisch niveau wordt bereikt. Het is daarom van belang om per rioolwaterzuiveringsinstallatie te onderzoeken of verbeteringen noodzakelijk zijn. Bepalend daarin is het ecologische niveau van het ontvangende watersysteem.

Lastendruk

In de begroting van de kosten gaat het om een mix aan maatregelen die ten laste komen van de exploitatierekening en de kapitaalrekening (investeringen). Uitgaande van het huidige financiële beleid komen de kosten voor rioolwaterzuiveringsinstallaties en de inrichting van oevers (vanwege de grondaankopen) ten laste van de kapitaalrekening. De kosten van baggerwerkzaamheden en de overige maatregelen komen ten laste van de exploitatierekening. Met deze toerekening van de kosten is een lastenstijging begroot. Daarbij is uitgegaan van de huidige lastendruk (belastingopbrengst) van waterbeheer (waterkwaliteit + waterkwantiteit, totaal [ ] G] en zijn alleen de verschillkosten als extra kosten begroot. Tevens is voor de investeringskosten uitgegaan van de geldende regels voor rente en afschrijving (gerekend is met een rentevoet van 4,0% en afschrijvingstermijnen van resp. 30 jaar voor RWZI's, 40 jaar voor grondaankopen en 30 jaar voor aanleg van natuurvriendelijke oevers). Daarnaast is ervan uitgegaan dat de investeringen aan natuurvriendelijke oevers in 2007 en aan de RWZI's plaatsvinden in de jaren 2011 tot 2015. Uitvoering van het maatregelenpakket leidt tot een lastenverhoging van ca. 10 %, ten opzichte van het autonome beleid.

Door de stijging van de waterschapslasten zichtbaar te maken wordt duidelijk welke gevolgen de verwachte doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water heeft. De lastendruk wordt meegenomen in de maatschappelijke kosten-baten analyse. De verwachting is dat hierdoor de KRW doelstellingen meer gefaseerd of naar beneden bijgesteld moeten worden. Het besluitvormingsproces over doelstellingen, maatregelen en kosten vindt plaats in 2008 en 2009. Het hoogheemraadschap heeft invloed op de doelstellingen via het samenwerkingsverband binnen het deelstroomgebied Rijn-West en legt de te

¹ In de zomernota is dit bedrag gecorrigeerd voor kosten aan zuiveringen, die buiten het beheersgebied van het waterschap lozen. De kosten die HHNK maakt aan deze zuiveringen (€ [ ] G] zijn in de zomernota toegerekend aan investeringen ten behoeve van rijkswateren. De bedragen genoemd in de globale verkenning zijn aangevuld met investeringen aan zuiveringen (totaal € [ ] G] in de periode 2006- 2015)

Datum vergadering CHI
11 oktober 2006

nemen maatregelen vast in het waterbeheersplan. Dit waterbeheersplan wordt parallel opgesteld met het overkoepelende Stroomgebiedbeheersplan.

Communicatieaspecten

Bij de uitvoering van de globale verkenning hebben gemeenten en maatschappelijke organisaties een rol gehad. Gemeenten zijn vanuit hun eigen kerntaken een volwaardige partner in het KRW-proces. De maatschappelijke organisaties vervullen in het proces een klankbordfunctie.

In het eerste kwartaal van 2006 zijn op twee momenten bijeenkomsten georganiseerd voor de gemeenten en de maatschappelijke organisaties. De deelnemers zijn in de gelegenheid gesteld om te reageren op de rapportage. De reacties zijn samen met de verslagen van de bijeenkomst gebundeld tot het document 'Verantwoording communicatie en participatie Globale Verkenning'.

Belangrijke reacties zijn:

- Als de gestelde doelstellingen de norm worden, dan gaat de inrichting van het beheersgebied er wel heel anders uit zien. Dat kan niet de bedoeling zijn (maatschappelijke ontwrichting).
- Gesteld wordt dat kosteneffectieve maatregelen gebiedsafhankelijk zijn.
- Kleinschalige functiewijzigingen en/of functieruil zijn mogelijk.
- De landbouw moet als bron in de vervolganalyse zichtbaar blijven.
- Het is onvoldoende zichtbaar wat het aandeel van de gemeentelijke taken in het verbeteren van de waterkwaliteit is (riolering en beheer openbare ruimte). In het vervolgonderzoek moet dat zeker aan de orde komen.
- De baten zijn onvoldoende in beeld gebracht.
- De aanpak van het hoogheemraadschap wordt gewaardeerd.

Deze reacties worden meegenomen in het vervolg van het proces.

De aan u in dit bestuursvoorstel voorgelegde documenten zijn ook ambtelijk toegestuurd aan de provincie, gemeenten en maatschappelijke organisaties.

Publieksvoorzieningen

Niet van toepassing.

Overige consequenties

Niet van toepassing.

Datum vergadering CHI
11 oktober 2006

Bijlagen

- Oplegnotitie Zomernota 2006 (wordt nagezonden);
- Concept CHI-besluit;
- Samenvatting van de Zomernota Rijn West 2006 (wordt nagezonden);
- Bijlage over uitleg figuur doelbereik in samenvatting (wordt nagezonden);
- Zomernota Rijn-West 2006 versie 4 (in vergaderdossier);
- Globale Verkenning Kaderrichtlijn Water, 5 april 2006 (in vergaderdossier);
- Samenvatting Globale Verkenning Kaderrichtlijn Water (in vergaderdossier);
- Verantwoording communicatie en participatie Globale Verkenning (in vergaderdossier).

Het college van dijkgraaf en hoogheemraden,
de dijkgraaf, de secretaris,

drs. J.M. de Vries

M.J. Kuipers

Onderwerp Globale Verkenning van doelen, maatregelen en kosten (KRW)		Registratienummer 06.10685	
Voorstel 1. Akkoord te gaan met de conclusies uit de 'Globale verkenning Kaderrichtlijn Water' van Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier. 2. In te stemmen met de samenvatting van deze conclusies in de Zomernota Rijn-West 2006 door RBO Rijn-West. 3. In te stemmen met het doorgeleiden van de Zomernota Rijn-West 2006 naar de Decemhernota 2006.		Infocentrum NEE	
Routing	Paraaf	Besluitvormingstraject	Besluit
Steller [Redacted] J		Datum vergadering D&H 5 september 2006	
Sector Beleid & Planvorming		Agendapunt	
		Commissie Water & Wegen 26 september 2006	
Sectorhoofd B&P [Redacted] J		Commissie Waterketen	
Directeur [Redacted] J		Commissie Bestuur & Financiën	
Portefuillehouder J.M. de Vries		Ter kennisname	
Afdoening Retour steller na D&H		Datum vergadering CHI 11 oktober 2006	
Voorstel leidt tot begrotingswijziging		Ja/Nee	Zo ja*, codering:
Voorstel leidt tot investeringsbesluit		Ja/Nee	Zo ja*, codering:
* In dat geval dient de steller een kopie van het voorstel en dit begeleidingsformulier te zenden aan de afdeling Financiën Team A.			
Opmerkingen			

Ministerie van Verkeer en Waterstaat

Water

Geadresseerde

ARCHIEFSTUK HHNK
26 JAN 2007
07.2159

Contactpersoon

[REDACTED]

Datum

17 januari 2007

Ons kenmerk

DGW/RS 2007/57

Onderwerp

Decembernote 2006 KRW/WB21-beleidsbrief en Evaluatie Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW)

Doorkiesnummer

[REDACTED]

Bijlage(n)

2

Uw kenmerk

-

L.S.,

Bijgaand doe ik u de Decembernote 2006 KRW/WB21-beleidsbrief en Evaluatie Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW) toekomen.

De Decembernote 2006 is gemaakt ter voorbereiding op de stroomgebiedbeheersplannen (SGBP's) die in 2009 gereed moeten zijn. Dit in het kader van de Europese Kaderrichtlijn water (KRW) en de afspraken uit het NBW ter voorkoming van wateroverlast. De Decembernote 2006 maakt onderdeel uit van het werkproces 'van grof naar fijn'. Dat is er op gericht om in 2009 de SGBP's tijdig op te kunnen leveren. In dat kader bevat de Decembernote 2006 de koers en uitgangspunten voor het werkproces in 2007 en verder:

1. Voor het voorkomen van wateroverlast (WB21) wordt vastgehouden aan het afgesproken tempo in het NBW. Dat betekent dat in 2015 de risico's van wateroverlast zijn verminderd tot een maatschappelijk acceptabel niveau. De uitvoering van de maatregelen heeft een hoge prioriteit. Dit met het oog op klimaatveranderingen. Het afgesproken tempo geldt niet voor de gehele stedelijke rioleringsopgave en voor een beperkt aantal maatregelen die goedkoper kunnen worden uitgevoerd na 2015. Voor de rioleringsopgave zal zoveel mogelijk aansluiting worden gezocht bij de bestaande investeringscyclus. Uitgangspunt is dat de grootste overlastsituaties met prioriteit worden aangepakt.
2. Het kabinet heeft besloten om voor het verbeteren van de waterkwaliteit (KRW) meer tijd te nemen en deze te faseren tot 2027. Door niet alle maatregelen uit de KRW vóór de primair beoogde einddatum (2015) te nemen worden de kosten gespreid.

Directoraat-Generaal Water

Corsanummer: 07.0002159
Postadres Postbus 20904, 2500 EX Den Haag
Bezoekadres Plesmanweg 1-6, Den Haag

Telefoon 070 3516171

Fax 9078

E-mail p.j.kroes@dgw.minvenw.nl

- Ook kunnen de kosten worden beperkt omdat er door de fasering meer mogelijkheden zijn om de uitgaven te combineren met andere ontwikkelingen in stad en land. Als er bijvoorbeeld al bouwplannen zijn, kunnen de KRW-maatregelen tegelijk worden uitgevoerd. Hierdoor hoeft een gebied niet twee keer te worden aangepakt. Om deze meekoppeling (synergie) te optimaliseren vraagt dit van alle partijen een extra inspanning. De fasering biedt ook meer kansen voor de ontwikkeling en toepassing van innovaties die kostenverlagend werken.
3. Het geven van prioriteit aan het voorkomen van wateroverlast en het inboeken van kostenbesparing door synergie leiden ertoe dat al in de eerste uitvoeringsperiode tot 2015 WB21 en KRW geïntegreerd moeten worden uitgevoerd. Dit betekent dat de detaillering en programmering al in 2007 gericht moeten zijn op WB21 en KRW gezamenlijk. Daarin hebben de waterschappen of Rijkswaterstaat het voortouw.
  4. Het verminderen van de wateroverlastproblematiek en het vergroten van de kansen voor meekoppelen en innovaties zijn bepalend voor de uitvoeringsvolgorde. De programmering tot en met 2015 vindt plaats in de periode 2007-2009 met een doorkijk naar de periode 2015-2027. Cruciaal daarbij is de samenwerking tussen de bestuurslagen en de maatschappelijke partners op gebiedsniveau. Zonder die intensieve samenwerking worden de gewenste synergie en kostenbesparing niet bereikt. Daarom moet alle energie worden gericht op het gebiedsproces in 2007. Dat wordt uitgevoerd onder regie van de Regionale Bestuurlijke Overleggen (RBO's) per deelstroomgebied.

Het NBW is in 2006 geëvalueerd. De conclusie is dat dit akkoord sterk heeft bijgedragen aan de onderlinge samenwerking bij de aanpak van wateroverlastproblematiek en het verkrijgen van een eerste beeld van de wateropgave. Voor de verdere uitwerking van deze wateropgave worden een aantal aandachtspunten gesignaleerd. Allereerst is het nodig meer inzicht te verkrijgen in de integrale wateropgave, vooral in het stedelijk gebied. Daarnaast wordt gesignaleerd dat de rol van de wateropgave in de integrale ruimtelijke opgave niet altijd van grote invloed is, wat gevolgen kan hebben voor de ruimtelijke reservering voor water. Tenslotte wordt aangegeven dat in de uitvoering meer aandacht gewenst is voor de synergie, die te behalen is in maatregelen voor KRW en WB21 en de afstemming van deze maatregelen met andere ruimtelijke ontwikkelingen. Het merendeel van deze aandachtspunten is verwerkt in de beleidsuitspraken van de Decemhernota 2006. Daarnaast wordt in 2007 bezien of een vervolgakkoord nodig is voor het maken van verdere afspraken over de concrete doelen en uitvoering van de integrale wateropgave.

Ik vertrouw erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,

DE STAATSSECRETARIS VAN VERKEER EN WATERSTAAT,
namens deze,
DE DIRECTEUR-GE

DECEMBER

Beleidsbrief 2006

Leeswijzer

De managementaanpak volgt een korte **inleiding** over aanleiding en doel van deze nota. De hoofdstukken in **deel 1** beschrijven de opgave en de oplosrichtingen voor de verschillende thema's rond Waterbeleid. Tevens wordt kort aandacht gegeven aan het huidige en het toekomstige (Lindelijk) beeld weer met aandacht voor de aandachtspunten die voortvloeien uit **Deel 2** bezat hoofdstukken over proces en planning, opvang van de de zorg en de risicoplanen. Bijlage 1 gaat in op de stand van zaken van de planning van de Waterbeleidnota 2005. De tabel laat zich zelf duidelijk lezen. Bijlage 2 is een opsomming van de afspraken of die nieuw zijn getoond op basis van deze documentatie. Bijlage 3 bevat werkzaamheden voor natuurlijke wateren en dijken. Lees het document aandachtig weer van de planning tot 2009.

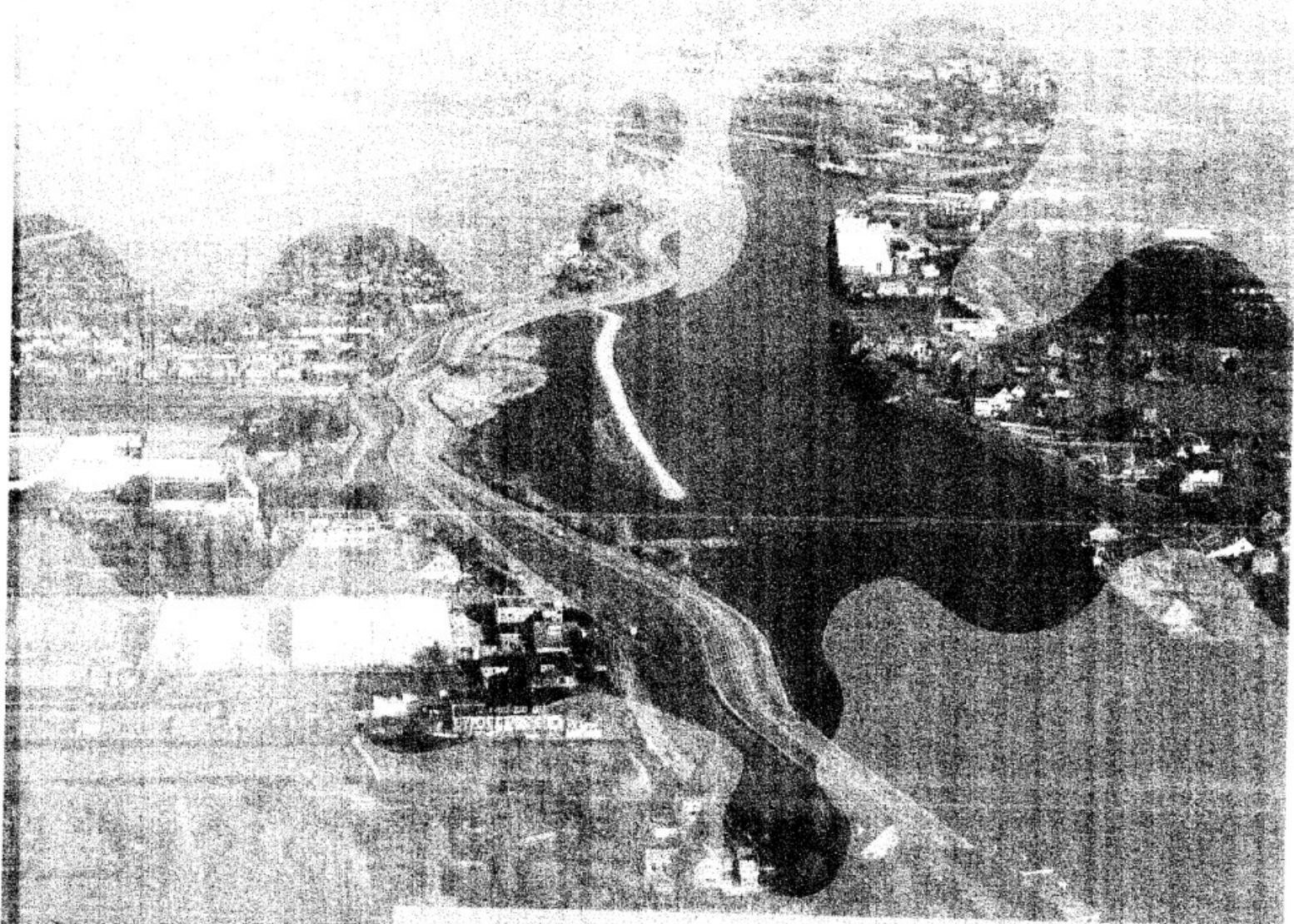
Gebruik het document als een leidraad op de activiteiten in deze nota, waaronder het uitvoeren van de agenda Milieu en de voortgang van het werk kan worden vastgesteld. Het kan ook apart tal rapporten in de betreffende punten naar voren komen op de documenten plaats.

Voor de tabel met de belangrijkste afspraken worden gedaan zijn deze **vet** aangegeven. Het document is (BU) - bronvermelding is aangegeven met 1-1. De afkorting is tevens aangegeven. Het beeldmateriaal van deze nota draagt de verantwoordelijkheid van de afkorting van deze nota.

MANAGEMENTSAMENVATTING	7
H01. INLEIDING	17
H02. VOORTGANG	23
2.1 Voortgang nationaal	25
2.2 Voortgang internationale stroomgebieden	27
2.3 Voortgang Europa	29
H03. LANDELIJK TOTAALBEELD VAN DE KRW- EN WB21-OPGAVE	31
H04. THEMATISCHE TOELICHTING OP DE WB21-OPGAVE	37
4.1 Evaluatie NBW en audit WB21	41
4.2 Wateroverlast	43
4.3 Stedelijke wateropgave	49
4.4 Watertekort	53
4.5 Grondwater: verdroging	53
H05. THEMATISCHE TOELICHTING OP DE KRW-OPGAVE	55
5.1 Strategische MKBA en ambitie	59
5.2 Ecologie: inrichting en eutrofiëring	63
5.3 Chemie: prioritare stoffen en overige stoffen	72
5.4 Chemie: grondwater	77
5.5 Gebruiksfuncties	80

H06. DEELSTROOMGEBIEDEN	87
6.1 KRW	89
6.2 Wat we kunnen doen	91
6.3 Totaalbeeld van de mate van bereiken van doelen	93
6.4 Faseren en prioriteren	93
6.5 Rijkswateren	94
6.6 Regionale wateren	97
6.7 Grondwater	97
H07. RELEVANTE BELEIDSONTWIKKELINGEN	99
H08. OP WEG NAAR HET STROOMGEBIEDSBEHEERSPLAN	111
8.1 Juridische verankering	114
8.2 Samenwerking en taakverdeling	118
8.3 Doorkijk naar 2007	124
REFERENTIELIJST	127
BIJLAGEN	133
Bijlage 1 Stand van zaken acties uit Decembernota 2005	133
Bijlage 2 Actietabel 2007-2009	143
Bijlage 3 Werknormen voor natuurlijke wateren	151
Bijlage 4 Planningsschema	153

**Eindrapport Verantwoordend Spoor
Eindrapport Agenderend Spoor**

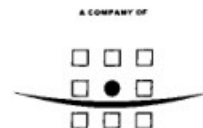
**Evaluatie Nationaal
Bestuursakkoord Water**

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	
	1.1	Aanleiding evaluatieonderzoek 1
	1.2	Leeswijzer 1
		1
2	AANPAK EVALUATIEONDERZOEK	
	2.1	Doel en inhoud van het NBW 3
	2.2	Doel en opzet evaluatieonderzoek 3
	2.3	Referentiekaders voor de beoordeling 4
		6
3	RESULTATEN PER THEMA	
	3.1	Inleiding 8
	3.2	Samenwerking en draagvlak 8
	3.3	Inzicht in de water(kwantiteits)opgave 8
	3.4	Integrale afweging van de wateropgave 13
	3.5	Uitvoering van maatregelen 19
	3.6	Financiering van maatregelen 23
		28
4	CONCLUSIES EN VERBETERPUNTEN	
	4.1	Wat is er bereikt en wat nog niet? 32
	4.1.1	Wat is er bereikt in 2006? 32
	4.1.2	Wat is er (nog) niet bereikt op weg naar 2015 en waarom? 32
	4.2	Kan het doel van het NBW in 2015 worden bereikt? 36
	4.3	Welke bijdrage levert het NBW als instrument? 40
	4.4	Hoe worden de resultaten in de tijd gezien? 41
	4.5	De balans opgemaakt 42
		43

Twynstra Gudde

Management Consultants

ROYAL HASKONING

**HASKONING NEDERLAND B.V.
RUIMTELIJKE ONTWIKKELING**

Hoofdweg 490
Postbus 8520
3009 AM Rotterdam
+31 (0)10 286 54 32 Telefoon
024 - 360 95 66 Fax
info@rotterdam.royalhaskoning.com E-mail
www.royalhaskoning.com Internet
Arnhem 09122561 KvK

Documenttitel Evaluatie Nationaal Bestuursakkoord Water
Eindrapport Verantwoordend Spoor
Verkorte documenttitel Eindrapport VS
Status Definitief rapport
Datum 31 juli 2006
Projectnaam Evaluatie Nationaal Bestuursakkoord Water
Projectnummer 9R2718.A0
Opdrachtgever Werkgroep ENBW
Auteurs Projectteam Evaluatie NBW
Referentie 9R2718.A0/R009/901292/Rott1

Onderwerp Bestuursovereenkomst Samenloop waterwet			Registratienummer 09.33491
Voorstel De dijkgraaf te mandateren de bestuursovereenkomst samenloop Waterwet te tekenen.			Infocentrum NEE
Routing	Paraaf	Besluitvormingstraject	Besluit
Steller [Redacted] J		Datum vergadering D&H 9 december 2009	
Afdeling Beleid & Onderzoek		Agendapunt	
Afdelingshoofd [Redacted] J			
Secretaris M.J. Kuipers		Commissie Water & Wegen	
Portefeuillehouder [Redacted] J		Ter kennisname	
Afdoening Retour steller na D&H		Datum vergadering CHI	
Voorstel leidt tot begrotingswijziging		Ja/Nee	Zo ja*, codering:
Voorstel leidt tot investeringsbesluit		Ja/Nee	Zo ja*, codering:
* In dat geval dient de steller een kopie van het voorstel en ondertekend besluit te zenden aan de afdeling FEZ, medewerkers A.			
Opmerkingen			

Titel Kaderrichtlijn Water, Plan van Aanpak deelstroomgebied Rijn-West		Registratienummer 03.15951	
Voorstel 1. Op hoofdlijnen in te stemmen met het Plan van Aanpak voor het deelstroomgebied Rijn-West en de bijbehorende financiële consequentie van G 2. De dijkgraaf af te vaardigen in het Regionaal Bestuurlijk Overleg (RBO) van Rijn-West. 3. In te stemmen met het bestuurlijke (RBO) standpunt, gericht aan Directoraat Generaal Water (DGW), waarin wordt aangegeven dat er geen definitieve besluiten worden genomen voordat de consequenties van de Kaderrichtlijn voor het beleid en beheer helder in beeld zijn.		Categorie Algemene informatie / Bestuur	
		Onderwerp Waterbeheersing en Milieu, ecologie	
Routing	Paraaf	Besluitvormingstraject	Besluit
Directiecontroller J		Datum vergadering D&H 8 oktober 2003	
		Agendapunt	
Directeur W. van der Ploeg		Commissie ABZ	
Hoofd Bestuursondersteuning J		Commissie WAK	
Directeur M.J. Kuipers		Commissie IW	
Portefeuillehouder J		Commissie W&W	
Afdoening Retour steller na D&H		Commissie MID	
		Datum vergadering CHI	
		Agendapunt	
Opmerkingen			

Voorstel

College van Dijkgraaf en Hoogheemraden

Registratienummer
03.15951

Steller

[REDACTED] J

Datum
1 september 2003

Dienstonderdeel
Watersystemen

Datum vergadering D&H
8 oktober 2003

Doorkiesnummer

[REDACTED] J

Agendapunt

Portefeuillehouder

[REDACTED] J

Titel

Kaderrichtlijn Water, Plan van Aanpak deelstroomgebied Rijn-West

Voorstel

1. Op hoofdlijnen in te stemmen met het Plan van Aanpak voor het deelstroomgebied Rijn-West en de bijbehorende financiële consequentie van [REDACTED] G
2. De dijkgraaf af te vaardigen in het Regionaal Bestuurlijk Overleg (RBO) van Rijn-West.
3. In te stemmen met het bestuurlijke (RBO) standpunt, gericht aan Directoraat Generaal Water (DGW), waarin wordt aangegeven dat er geen definitieve besluiten worden genomen voordat de consequenties van de Kaderrichtlijn voor het beleid en beheer helder in beeld zijn.

Samenvatting

De Europese Kaderrichtlijn Water beschrijft een stappenplan voor het bereiken of behouden van ecologisch gezonde stroomgebieden. Alle lidstaten moeten de richtlijn implementeren. Op het niet halen van de doelstellingen staan financiële sancties. De omvang van deze sancties is nog niet bekend.

Hollands Noorderkwartier ligt in het deelstroomgebied Rijn-West. Om het werk voor de Kaderrichtlijn in dat deelstroomgebied te doen, is inmiddels een Plan van Aanpak opgesteld dat aan uw college ter instemming wordt aangeboden. In dit plan van aanpak is een projectstructuur omschreven, bestaande uit een bestuurlijk en ambtelijk deel. Het bestuurlijk deel is het Regionaal Bestuurlijk Overleg (RBO), het ambtelijk deel bestaat uit twee lagen; het Regionaal Ambtelijk Overleg (RAO) en de Productteam's (PT's). In dit voorstel wordt voorgesteld om de dijkgraaf af te vaardigen voor het Regionaal Bestuurlijk Overleg voor het deelstroomgebied Rijn-West. Texel lag in het deelstroomgebied Rijn-Noord. Gevraagd is Texel bij het deelstroomgebied Rijn-West in te delen. Dat verzoek is inmiddels gehonoreerd.

De consequenties van de Kaderrichtlijn voor het beleid en beheer van de waterbeheerders kunnen nog niet goed worden ingeschat. Dit komt door de vele onzekerheden en onduidelijkheden met betrekking tot zowel de inhoud (onder andere normstelling) als de procesgang. Daarom wordt voorgesteld om het standpunt van het RBO te ondersteunen, waarin wordt aangegeven dat er geen definitieve besluiten worden genomen voordat de consequenties van de Kaderrichtlijn voor het beleid en beheer voor de waterbeheerders helder in beeld zijn. Zodoende kan worden voorkomen dat het hoogheemraadschap wordt opgescheept met resultaatsverplichtingen voor onhaalbare doelstellingen.

Datum
1 september 2003

Toelichting

De Kaderrichtlijn Water (KRW) is een Europese richtlijn (2000/60/EG) die vanaf 22 december 2000 van kracht is. Elke lidstaat van de Europese Gemeenschap is verplicht de Kaderrichtlijn te implementeren en uit te voeren. Het doel van de richtlijn is te komen tot schone, ecologisch gezonde stroomgebieden, waarin op een duurzame manier met het gebruik van water wordt omgegaan. De Kaderrichtlijn schrijft een systematiek voor om in elk stroomgebieddistrict, via voorgeschreven stappen, uiteindelijk dit doel te bereiken en hierover te rapporteren aan Brussel.

Het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier ligt in de Rijn Delta, een district binnen het stroomgebied van de Rijn. Dit district is door het Coördinatiebureau Rijn en Maas (CRM) weer verder onderverdeeld in vier deelstroomgebieden, waaronder Rijn-West. Genoemd coördinatiebureau is namens de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat verantwoordelijk voor de coördinatie en de inhoudelijke totstandkoming van het stroomgebiedbeheerplan en de uitvoering van de overige verplichtingen uit de Kaderrichtlijn.

Voor de werkzaamheden in het deelstroomgebied Rijn-West is een plan van aanpak opgesteld (zie bijlage 1) voor de eerste fase van de implementatie van de Kaderrichtlijn tot en met 2004. Aan het eind van dat jaar moet een eerste rapportage gereed zijn, waarin een karakterisering van het stroomgebieddistrict is uitgewerkt. Dit bevat:

- o een beschrijving van het gebied. Dit betreft o.a. het voorlopig aanwijzen van oppervlaktewateren als natuurlijk, kunstmatig of sterk veranderd¹. Deze aanwijzing is bepalend voor het ecologisch ambitieniveau, dat voor natuurlijke wateren wat hoger ligt dan voor sterk veranderde en kunstmatige wateren;
- o een analyse van de effecten van menselijke belasting op het water;
- o een economische analyse van het watergebruik, waarmee onder andere de kosteneffectiviteit en economische/maatschappelijke haalbaarheid van mogelijke maatregelen kan worden onderbouwd.

Hoewel thans nog niet alle consequenties van de Kaderrichtlijn Water bekend zijn (zie later in dit voorstel), stel ik voor op hoofdlijnen in te stemmen met het Plan van Aanpak voor het deelstroomgebied Rijn-West, omdat met de werkzaamheden voor de Kaderrichtlijn moet worden aangevangen.

In het plan van aanpak is een organisatiestructuur van deelnemende organisaties uitgewerkt. De deelnemende organisaties zijn Rijkswaterstaat (regionale directies), provincies, waterschappen en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG). Diverse ministeries zijn agendalid (V&W, LNV, VROM en EZ). Aan het hoofd van deze organisatie bevindt zich in elk deelstroomgebied een Regionaal Bestuurlijk Overleg (RBO). In dit overleg zijn namens de waterschappen de dijkgraven

---

¹ In de Kaderrichtlijn Water worden veel nieuwe termen geïntroduceerd. Er wordt gesproken over 'waterlichamen' en een indeling (karakterisering) van die waterlichamen. Een waterlichaam kan bijvoorbeeld het gehele oppervlaktewater van de Beemster zijn. Thans is nog onduidelijk hoe groot (of klein) een waterlichaam kan zijn. Termen voor het karakteriseren van waterlichamen zijn o.a. natuurlijk, kunstmatig en sterk veranderend. Natuurlijk zijn waterlichamen die niet door menselijke activiteiten zijn beïnvloedt. Kunstmatig zijn die waterlichamen die door menselijke activiteiten tot stand zijn gekomen en waar voor die tijd geen water aanwezig was. Sterk veranderd zijn die waterlichamen tussen natuurlijk en kunstmatig in (dus door menselijke gegraven activiteiten beïnvloede min of meer natuurlijke waterlichamen).

Datum
1 september 2003

vertegenwoordigd. Ik stel daarom voor dat uw college de dijkgraaf afvaardigt als vertegenwoordiger van het hoogheemraadschap in het RBO.

Onder het RBO bevinden zich per gebied een Regionaal Ambtelijke Overleg (RAO) en Productteams (PT's). De laatste dragen zorg voor de basisproducten, zoals onder andere een analyse van de gevolgen van menselijk gebruik (Pt 2). In het RAO wordt het proces gecoördineerd en wordt beoordeeld of producten ter besluitvorming aan het RBO worden voorgedragen. Tevens vindt in het RAO de afstemming met het CRM plaats. Die afstemming houdt onder andere in dat het werk van alle afzonderlijke waterbeheerders binnen het deelstroomgebied op dezelfde manier wordt gedaan en wordt samengevoegd tot een gezamenlijk deelstroomgebiedproduct. Vervolgens wordt dit resultaat door het CRM met de drie andere Rijn-deelstroomplannen geaggregeerd tot één Rijn-Delta rapport.

Bij de onderverdeling van het district Rijn Delta in deelstroomgebieden heeft het CRM overlegd met vertegenwoordigers van waterschappen, provincies en provinciale directies van Rijkswaterstaat. De onderverdeling is vastgelegd in het 'Projectplan Implementatie Europese Kaderrichtlijn Water in Rijn en Maas' (zie bijlage 2), dat door het Directoraat Generaal Water (DGW) is goedgekeurd. Het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier en haar voorgangers hebben hierin niet geparticipeerd. Daardoor zijn we achteraf geconfronteerd met het feit dat Hollands Noorderkwartier is verdeeld over twee deelstroomgebieden: Rijn-West ('vasteland') en Rijn-Noord (Texel). Deze verdeling is naar onze mening onwenselijk. Daarom heeft de portefeuillehouder via het RBO een verzoek bij de Staatssecretaris van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat ingediend om Texel in te delen bij Rijn-West. Inmiddels is dat verzoek gehonoreerd.

De consequenties van de Kaderrichtlijn voor het beleid en beheer van de (regionale) waterbeheerders kunnen nog niet goed worden ingeschat. Dit komt door de vele onzekerheden en onduidelijkheden met betrekking tot zowel de inhoud als de procesgang. DGW heeft door middel van de notitie 'Kaderrichtlijn Water en de nog te maken keuzes, IKW 670' (bijlage 3) gepoogd enige duidelijkheid te verschaffen. De inschatting is dat deze notitie nog niet voldoende helderheid geeft, maar juist meer vragen oproept. In de extra vergadering van het RBO voor Rijn-West in augustus 2003 is de genoemde notitie besproken en zijn vragen geformuleerd (zie bijlage 4) die wel moeten leiden tot meer helderheid. Tot het moment dat de helderheid er is, zal in het RBO het standpunt worden ingenomen dat alle voornemens en geleverde rapportages kunnen worden heroverwogen. Definitieve besluiten kunnen pas worden genomen als zowel de consequenties als de verantwoordelijke partijen helder in beeld zijn. Ik stel voor dat uw college instemt met dit standpunt van het RBO.

Financiële consequenties

Voorgesteld wordt om de (organisatorische) kosten voor Rijn-West ([redacted] G) gelijk te verdelen over het Rijk, de provincies en de waterschappen. De elf participerende waterschappen willen de bijdrage onderling eveneens gelijk verdelen. Dit komt neer op een bijdrage van [redacted] G van het hoogheemraadschap. Deze kosten zullen worden geboekt op het budgetnummer 3201/50101/46201.

De kosten van de personele inzet van het hoogheemraadschap worden binnenkort in een projectplan voor de Kaderrichtlijn in beeld gebracht.

Voorlichtingsaspecten

Het nieuwe CHI en de commissie Integraal Waterbeheer zullen in de nazomer van 2003 worden voorzien van informatie omtrent de opzet, voortgang en mogelijke consequenties van de Kaderrichtlijn Water.

Datum
1 september 2003

Overige consequenties

Geen.

Bijlagen

1. Plan van aanpak voor deelstroomgebied Rijn-West.
2. Projectplan implementatie Europese Kaderrichtlijn Water in Rijn en Maas van het CRM, inclusief aanbiedingsbrief (ons kenmerk 03.12232).
3. Kaderrichtlijn Water en de nog te maken keuzes, IKW 670.
4. Handreiking voor bespreking consequenties beleid en beheer.

Besluitvormingstraject

Besluitvorming door uw college volstaat. De besluitvorming over geproduceerde stukken binnen het deelstroomgebied Rijn-West van de Kaderrichtlijn zal (op zijn vroegst) plaatsvinden in de zomer 2004. Deze stukken zullen aan alle betrokken overheden ter vaststelling worden voorgelegd.

Directeur Watersystemen

J

Onderwerp KRW achtergronddocument 'De haalbaarheid van de GEP norm voor HHNK'		Registratienummer 08.27249	
Voorstel Het rapport 'De haalbaarheid van de GEP norm voor HHNK' vast te stellen		Infocentrum NEE	
Routing	Paraaf	Besluitvormingstraject	Besluit
Steller [Redacted]		Datum vergadering D&H 28 oktober 2008	
Afdeling Beleid & Onderzoek		Agendapunt	
		Commissie Water & Wegen 2 december 2008	
Afdelingshoofd [Redacted]		Commissie Waterketen	
Secretaris M.J. Kuipers		Commissie Bestuur & Financiën	
Portefeuillehouder [Redacted]		Ter kennisname	
Afdoening Retour steller na D&H		Datum vergadering CHI	
Voorstel leidt tot begrotingswijziging		Ja/Nee	Zo ja*, codering:
Voorstel leidt tot investeringsbesluit		Ja/Nee	Zo ja*, codering:
* In dat geval dient de steller een kopie van het voorstel en dit begeleidingsformulier te zenden aan de afdeling Financiën Team A.			
Opmerkingen			

Voorstel

college van dijkgraaf en hoogheemraden

Registratienummer

08.27249

Steller

[REDACTED] J

Datum

14 oktober 2008

Afdeling

Beleid & Onderzoek

Datum vergadering D&H

28 oktober 2008

Doorkiesnummer

[REDACTED] J

Agendapunt**Portefeuillehouder**

[REDACTED] J

Onderwerp

KRW achtergronddocument 'De haalbaarheid van de GEP norm voor HHNK'

Voorstel

Het rapport 'De haalbaarheid van de GEP norm voor HHNK' vast te stellen (bijlage).

Samenvatting

Het rapport 'De haalbaarheid van de GEP norm voor HHNK' is een technisch achtergronddocument dat de normen van de ecologische doelstellingen beschrijft. In het rapport wordt de haalbaarheid van de normen onderzocht en bevestigd. De normen worden in het WBP4 vastgelegd. Daarom wordt in het WBP4 naar dit rapport verwezen en dient het rapport vastgesteld te worden.

De normen van de doelstellingen worden niet per waterlichaam maar per watertype in het WBP4 opgenomen. Dat is gedaan omdat de 60 waterlichamen te rubriceren (clusteren) zijn naar 13 watertypen.

Toelichting

Op 19 maart 2008 zijn door het CHI de voorlopige ecologische doelstellingen per watertype vastgesteld en is besloten deze verder uit te werken voor het WBP4. Het rapport 'De haalbaarheid van de GEP norm voor HHNK' bevat deze uitwerking en geeft de haalbaarheid van de doelstellingen aan.

De ecologische doelstelling (norm) van een water wordt uitgedrukt in een GEP. Het GEP staat voor 'goed ecologisch potentieel' en beschrijft een gezonde situatie van een water. Het is de bovenkant van een maatlat voor de beoordeling van een water. De andere niveaus op de maatlat zijn: matig, ontoereikend en slecht.

In het rapport wordt geconcludeerd dat de haalbaarheid van de doelstellingen onder druk staat door de volgende factoren:

- Voedselrijkdom door de historische zoutwater situatie;
- Voedselrijkdom door intensieve bemesting;
- Vervlakking van de soortenrijkdom door uniform beheer en onderhoud;
- Nog niet op de doelen toegesneden meetsystemen

De doelstellingen zijn niettemin haalbaar en realistisch. Op verschillende locaties in ons beheersgebied wordt namelijk nu al voldaan aan de doelstellingen. Deze locaties (best sites) zijn een referentie voor de doelstellingen in ons beheersgebied.

In het rapport wordt bevestigd dat de doelstellingen haalbaar zijn met het voorgenomen maatregelenpakket. Door de uitvoering van dat pakket worden een groot deel van de eerder genoemde factoren weggenomen.

Niet alle factoren kunnen worden weggenomen en daarom is nader onderzoek nodig. Met name de factor voedselrijkdom door de historische zoutwater situatie vraagt om een nadere analyse. Deze analyse wordt in de planperiode van het WBP4 uitgevoerd. De doelen moeten dan ook vooral worden gezien als voorlopige doelstellingen en zijn een focuspunt voor het jaar 2027. In een volgende plancyclus, in 2015 of 2021, kunnen zij worden bijgesteld.

De factor 'op de doelen toegesneden meetsystemen' is opgelost omdat sinds 2007 gemeten wordt overeenkomstig de KRW methode. De factor is genoemd omdat de beoordeling is gedaan met meetreeksen van planten en dieren die op basis van een ander beoordelingssysteem (o.a. STOWA) zijn bepaald. In het rapport zijn die meetreeksen zoveel mogelijk omgezet naar de KRW methode.

De voorlopige doelstellingen zijn in het WBP4 verwerkt in bijlage 5.5. In de toelichting van de bijlage wordt naar dit rapport verwezen.

De haalbaarheid van de doelstellingen is getoetst voor alle in ons beheersgebied voorkomende watertypen. Dat zijn er 13. De toets is niet uitgevoerd per waterlichaam, omdat de 60 waterlichamen te clusteren zijn naar de 13 watertypen. Daarom worden de doelstellingen per watertype in het WBP4 opgenomen.

Financiële consequenties

Geen

Communicatieaspecten

Geen

Publieksvoorzieningen

Geen

Overige consequenties

Geen

Bestuurlijke behandeling

- In D&H van 28 oktober 2008
- Voorstel ter kennisname van de commissie Water en Wegen van 2 december 2008 brengen

Bijlage

Rapport 'De haalbaarheid van de GEP norm voor HHNK' ligt ter inzage in het vergaderdossier

Beleid & Onderzoek

Royal Haskoning

[REDACTED]

Postbus 525

5201 AM 's-HERTOGENBOSCH

Datum

16 april 2007

Uw kenmerk

9S3656.B0/L00005/501245/De
nB

Contactpersoon

[REDACTED]

Codering

Registratienummer

07.10034

Doorkiesnummer

[REDACTED]

Onderwerp

Sloten en kanalen, meerwerk R4

Accorderingsroute

EA

Geachte [REDACTED]

Hierbij verlenen wij u namens de deelstroomgebieden Rijn West, Rijn Midden, Rijn Noord, Rijn Oost, Eems en Maas, de STOWA en CSN een meerwerkopdracht voor het uitvoeren van het opstellen van maatlatten voor watertype R4, permanente, langzaamstromende bovenlopen op zand. De opdracht bedraagt maximaal [REDACTED]. Dit bedrag is te beschouwen als een maximum opdrachtbedrag omdat de grondslag voor de verrekening de werkelijk bestede tijd is.

De provincie Gelderland in de persoon van [REDACTED] treedt op als financiële opdrachtgever.

Wij rekenen er op dat de maatlat deel kan uitmaken van de 80 % versie die in week 16 van dit jaar wordt verwacht.

Hoogachtend,

namens het college van dijkgraaf en hoogheemraden

[REDACTED]

Afdelingshoofd Beleid & Onderzoek

Wilt u de correspondentie richten aan de genoemde contactpersoon

Hoogheemraadschap
Hollands Noorderkwartier
Postbus 130, 1135 ZK Edam
Schepensmakersdijk 16, 1135 AG Edam

T 0299-66 30 00
F 0299-66 33 33
info@hknk.nl
www.hknk.nl

Waterschapsbank
63.67.53.778
Postbank 1258851

Registratienummer
(leeg)

Pagina
2 van 1

Datum
13 april 2007

Ministerie van Verkeer en Waterstaat

Water

geadresseerde

ARCHIEFSTUK HHNK
06 JUN 2003

Contactpersoon

[REDACTED] J

Datum

27 mei 2003

Ons kenmerk

DGW 2003/1151

Onderwerp

RIZA rapport 2003.003

Monitoring oppervlaktewateren volgens de Europese Kaderrichtlijn Water

Doorkiesnummer

-

Bijlage(n)

2

Uw kenmerk

-

Geachte mevrouw, heer,

Hierbij bied ik u het rapport Monitoring volgens de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) aan. Het rapport is opgesteld in het kader van het nationale project Implementatie Kaderrichtlijn Water (IKW) en daar afgestemd met (vertegenwoordigers van) de bestuurlijke partners in het waterbeheer.

Het rapport beschrijft een uniforme Nederlandse benadering van de monitoring verplichtingen vanuit de Europese Kaderrichtlijn Water (richtlijn 2000/60/EG). Het is de vertaling van de bepalingen uit de Europese Kaderrichtlijn Water naar de situatie van de Nederlandse waterbeheerders en als zodanig een leidraad voor de implementatie.

Bij het opstellen van dit rapport is de bestaande monitoringpraktijk in Nederland evenals de CIW-Leidraad monitoring, als uitgangspunt genomen. De interpretatie en keuzes in dit rapport zijn verder in overeenstemming met de internationale afspraken en verplichtingen hieromtrent voor zover deze reeds bekend / uitgewerkt zijn. Hierbij gaat het met name om de *guidance on monitoring* onder het Europese samenwerkingsproject *Common Strategy on the Implementation of the Water Framework Directive*.

Een groot deel van de monitoring die voor de KRW nodig is, maakt al deel uit van de dagelijkse praktijk van waterbeheerders. Toch zullen er in parameters, frequenties of locatiedichtheden mogelijk aanpassingen nodig zijn om monitoringprogramma's 'KRW-proof' te maken.

Daarnaast kent de KRW enige kwaliteitselementen die nog geen gemeengoed zijn in de Nederlandse monitoringpraktijk. Hierbij valt te denken aan bijvoorbeeld een aantal van de

Directoraat-Generaal Water

Corsanummer: 03.0014173
Postbus 20906, 2500 EX Den Haag

Bezoekadres Koningskade 4, Den Haag

Telefoon 070 351 80 80

Fax 070 351 90 78

Internet www.minvenw.nl

zogenoemde prioritaire stoffen, vismonitoring en de monitoring van fyto-benthos. Deze kwaliteitselementen zijn echter wel in de KRW voorgeschreven.

Een voordeel van deze ontwikkelingen is dat de consistentie en vergelijkbaarheid van meetprogramma's en daaruit voortvloeiende informatiestromen, tussen (deel-)stroomgebieden en waterbeheerders zal worden vergroot. Vanuit het oogpunt van integraal watermanagement is dat een goede zaak. Het is goed mogelijk dat de waterbeheerders in de komende jaren in hun monitoringsprogramma's zullen moeten investeren. Anderszins is het ook goed mogelijk dat stroomlijning besparingen zal opleveren.

De KRW schrijft zelf voor dat de monitoringprogramma's pas per december 2006 operationeel hoeven zijn. Echter, de eerste rapportage in KRW-kader is al voor eind 2004 voorgeschreven. Voor deze rapportage is al informatie nodig die via monitoring wordt ingezameld. Verder is voor de hierop volgende rapportages trendmatige informatie nodig over de ontwikkelingen van de watertoestand, de gevolgen van maatregelenpakketten en het -naar verwachting- al dan niet gaan halen van de doelstellingen in 2015. Vandaar dat in dit rapport wordt aanbevolen om reeds met ingang van 2004 de monitoringprogramma's zoveel mogelijk te schoeien op de leest van de KRW. Ik ga ervan uit dat dit rapport U hierbij behulpzaam kan zijn.

Hoogachtend,

Directoraat Generaal Water

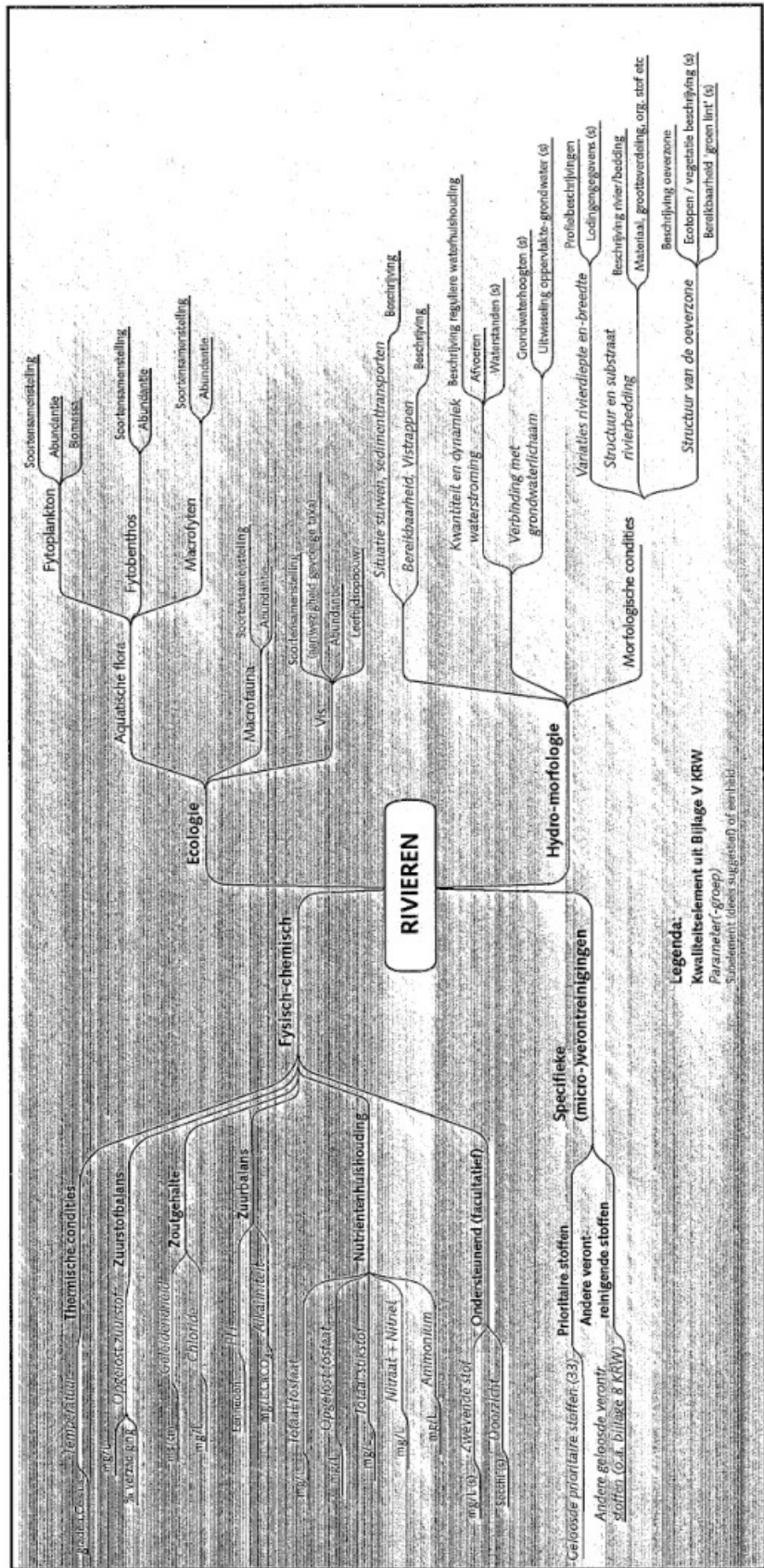

Beleidsprocesmanager Implementatie Kaderrichtlijn Water

NB: In bijlage 5 van het rapport is een drukfout opgetreden. Derhalve is van deze bijlage een verbeterde versie aan deze brief toegevoegd.

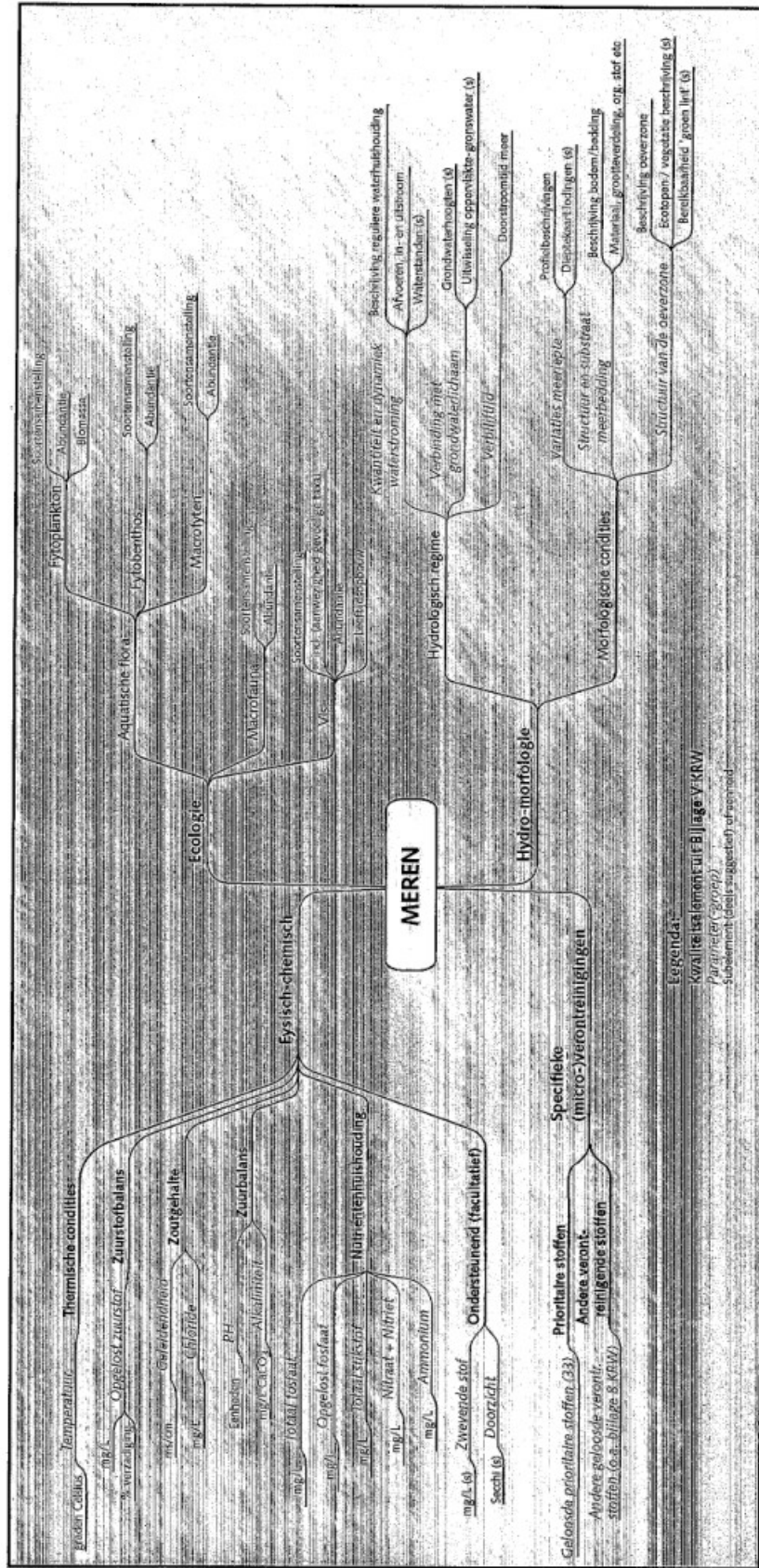
Kwaliteits-elementen en parameters Rivieren

RIZA-rapport 2003.003 Monitoring oppervlaktewateren volgens de Europese Kaderrichtlijn Water.
naar: Littlejohn, Guidance on Monitoring, 2002.

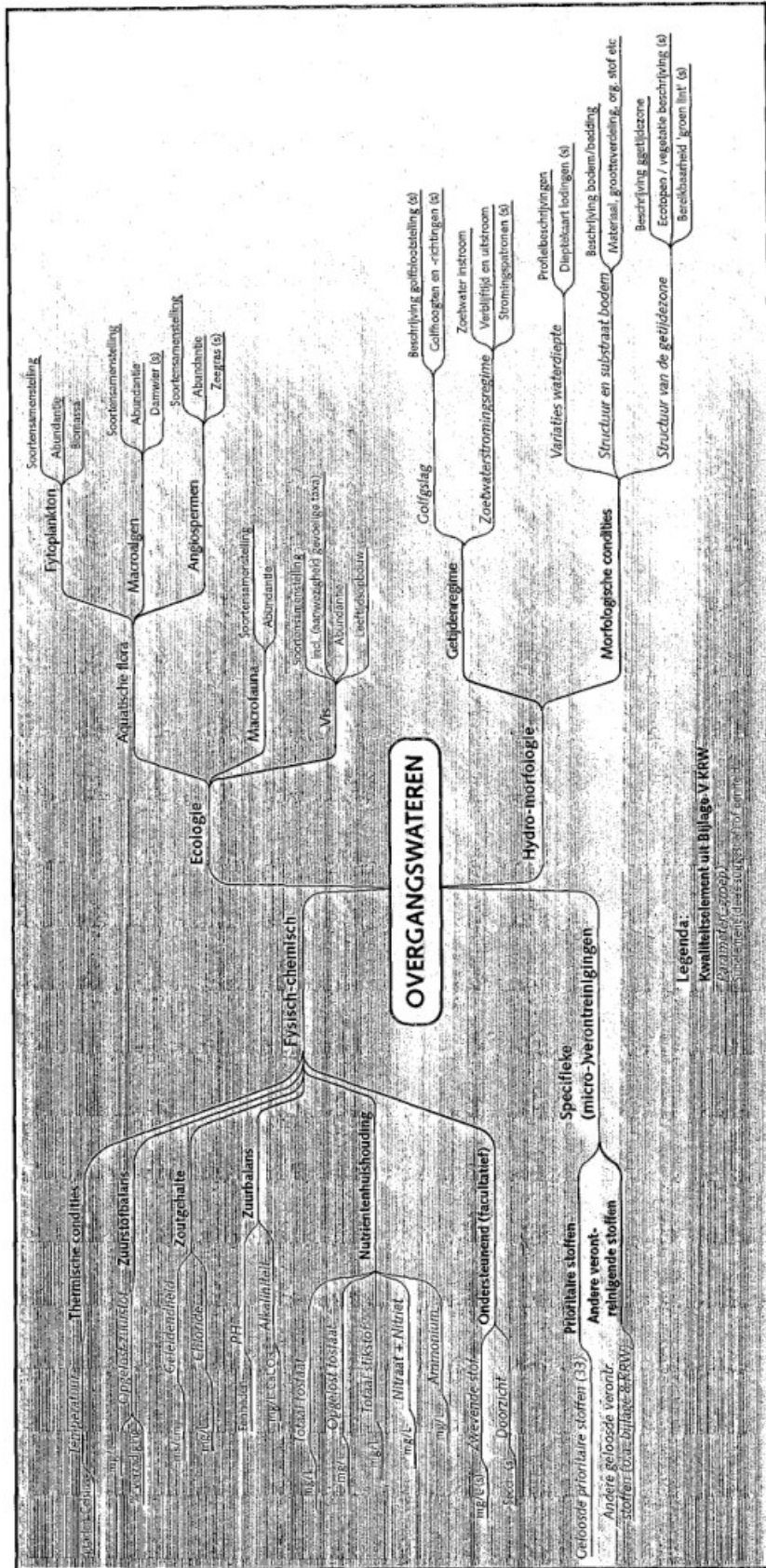
Kwaliteitselementen en parameters Meren

RIZA-rapport 2003.003 Monitoring oppervlaktewateren volgens de Europese Kaderrichtlijn Water. naar: Littlejohn, Guidance on Monitoring, 2002.

Kwaliteitselementen en parameters Overgangswateren

RIZA-rapport 2003.003 Monitoring oppervlaktewateren volgens de Europese Kadernichtlijn Water.
naar: Littlejohn, Guidance on Monitoring, 2002.

Legenda:
Kwaliteitselement uit Bijlage V KRW
(29/09/2002) (20020902)
Streeklint: deze streeklint is voor...

Ministerie van Verkeer en Waterstaat

Directoraat-Generaal Rijkswaterstaat

RIZA Rijksinstituut voor Integraal Zoetwaterbeheer en Afvalwaterbehandeling

Monitoring oppervlakte- wateren volgens de Europese Kaderrichtlijn Water

De KRW-monitoringstrategie voor de
oppervlaktewateren in Nederland

RIZA rapport 2003.003

ISBN 903 695 4835

Auteur: R.M.A. Breukel

RIZA

Lelystad, februari 2003

Project Implementatie Europese Kaderrichtlijn Water (IKW)
werkgroep Doelstellingen & Monitoring

Inhoudsopgave

Samenvatting 5

1 Inleiding 9

2 Beleidskader 13

2.1 Relatie met andere Europese richtlijnen 13

2.2 Tijdsplanning KRW 14

3 Informatiebehoefte en schaalgrootte 15

3.1 Informatiebehoefte van de Kaderrichtlijn Water 15

3.2 Stroomgebiedsdistrict, stroomgebied en deelstroomgebied 15

3.2.1 Stroomgebied(-districten) 15

3.2.2 Deelstroomgebieden 15

3.2.3 Oppervlaktewaterlichamen 16

3.2.4 Schaalgrootte informatiebehoefte 17

3.3 Categorie en type oppervlaktewater 17

4 Monitoringstrategie 19

4.1 Monitoringverplichtingen KRW 19

4.1.1 Monitoring voor nader onderzoek (investigative monitoring) 20

4.2 Toestand- en trendmonitoring 20

4.2.1 Watersystemen en Locaties Toestand- en trendmonitoring 20

4.2.2 Parameters en Kwaliteitselementen Toestand- en trendmonitoring 21

4.2.3 Frequentie Toestand- en trendmonitoring 28

4.2.4 Compartiment 29

4.3 Operationele monitoring 30

4.3.1 Locaties operationele monitoring 30

4.3.2 Parameters en kwaliteitselementen operationele monitoring 32

4.3.3 Frequenties Operationele monitoring 34

4.3.4 Compartiment Operationele monitoring 35

4.4 Monitoring van beschermde gebieden 35

4.4.1 Beschermde gebieden: aanvullende monitoring of niet? 36

4.4.2 Drinkwateronttrekkingspunten 36

4.4.3 Beschermde gebieden habitat- en vogelrichtlijn 37

5 Meetnetontwerp, monsternamen en lab analyses 39

5.1 Meetnetontwerp 39

5.2 Monsternamen en lab analyses 39

6 Kosten 43

6.1 Aanvullende kosten KRW-monitoring 43

6.2 Methodeontwikkelingen 43

6.3 Indicatieve kostenschatting 45

7 Programma Europese rapportage 47

7.1 Informatiebehoefte 47

7.2 Monitoringprogramma 47

7.3 Kosten 48

Literatuurlijst 49

.....

Bijlagen

1. Monitoringprogramma's KRW 52
2. Prioritaire stoffen 54
3. Indicatieve lijst van verontreinigende stoffen 56
4. Indicatie kostenposten monitoring 57
5. Parameterschema's 58
6. Technische informatie per kwaliteitselement 62

Colofon 70

ROYAL HASKONING

**HASKONING NEDERLAND B.V.
RUIMTELIJKE ONTWIKKELING**

Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier
T.a.v. [redacted]
Postbus 130
1135 ZK EDAM

Boschveldweg 21
Postbus 525
5201 AM 's-Hertogenbosch
+31 (0)73 687 41 11 Telefoon
+31 (0)73 612 07 76 Fax
info@den-bosch.royalhaskoning.com E-mail
www.royalhaskoning.com Internet

Uw referentie : -
Onze referentie : 9S3656.B0/L00005/501245/DenB
Doorkiesnummer : [redacted]
E-mail : [redacted]@royalhaskoning.com
Datum : 20 maart 2007
Bijlage(n) : -

Arnhem 09122501 KvK

Betreft : Offerte meerwerk R4

Geachte [redacted]

Onlangs is Royal Haskoning in samenwerking met Taken Landschapsplanning en Allards Wateradvies gestart met het project KRW maatlatten voor sloten en kanalen. Dit vormt de uitwerking voor een belangrijk deel van de kunstmatige wateren voor de KRW. Daarnaast bleek er in het veld behoefte te zijn aan een uitwerking van R4: permanente, langzaamstromende bovenlopen op zand. Op de landelijke waterlichamenkaart blijkt dit type toch voor te komen. [redacted] heeft Royal Haskoning mondeling verzocht (d.d. 15 februari 2007) hiervoor een aanvullende prijsopgave te doen.

Het natuurlijke type R4 is door de landelijke expertgroepen in 2003 uitgewerkt, maar slechts beperkt in het RIZA-validatie project (2005) meegenomen.

Stand van zaken en benodigde acties

Macrofauna: de landelijke expertgroep heeft volgens de oude methodiek met sommatie van drie scores en een discrete EKR een maatlat voorgesteld. Deze zullen we vervangen door een continue formule en toetsen in de praktijk (fase 3). Tevens zullen de indicatorsoortenlijsten gecontroleerd worden.

Macrophyten: hier is een recent voorstel voor uitwerking van [redacted] beschikbaar. Dit zullen we toetsen en waar nodig voorstellen voor aanpassing doen en in de praktijk laten toetsen (fase 3).

Vissen: tijdens het validatieproject is gebleken dat de vissenmaatlat niet goed werkte voor de kleine R-typen waaronder R4. Vervolgens is er aanvullend werk door W+B gedaan.

Ondersteunende chemie: voor stromende wateren, waaronder R4, is door de Landelijke werkgroep nutriëntnormen een getalsmatige uitwerking en onderbouwing gegeven. Deze kunnen overgenomen worden. Voor de overige parameters zullen wij de methodiek volgen die voor de andere watertypen is gevolgd.

ROYAL HASKONING

Het zwaartepunt voor deze opdracht ligt derhalve in de praktijktoets en de redactie van de verschillende voorliggende stukken.

De werkzaamheden zullen door hetzelfde projectteam worden uitgevoerd als voor de sloten en kanalen. De rapportage zal ook binnen hetzelfde format plaatsvinden als de overige natuurlijke typen.

Wij ramen de kosten op circa € [redacted] G exclusief BTW. Dit is opgebouwd uit:

- 0,5 dagen voor de projectleider;
- 6 dagen voor [redacted] J
- 0,5 dagen voor [redacted] J en [redacted] J

Alle in deze aanbieding vermelde bedragen zijn exclusief BTW. Declaraties dienen binnen 30 dagen te worden voldaan. Deze aanbieding is geldig tot 60 dagen na dagtekening.

Overige voorwaarden en leveringen zijn conform onze hoofdopdracht, zie KRW-maatlatten voor sloten en kanalen.

Indien u nog vragen en/of opmerkingen heeft met betrekking tot deze offerte, dan kunt u contact opnemen met [redacted] J telefoonnummer [redacted] J van ons bureau.

Wij vertrouwen erop u hiermee een passende aanbieding te hebben gedaan en zien uw reactie met belangstelling tegemoet.

Met vriendelijke groet,
Haskoning Nederland B.

Hoofd Adviesgroep Water & Ecologie

Nelen & Schuurmans
Postbus 1219
3500 BE Utrecht

Datum
1 juni 2007

Uw kenmerk
10063/FN/230507

Contactpersoon
[redacted] J

Codering

Registratienummer
07.14258

Doorkiesnummer
[redacted] J

Onderwerp
Opdracht organiseren cursus KRW in
Hollands Noorderkwartier

Accorderingsroute

Geachte [redacted] J

Conform uw offerte van 23 mei 2007, kenmerk 10063/FN/230507, met betrekking tot het organiseren van een cursus over de implementatie van de KRW in Hollands Noorderkwartier, verlenen wij u opdracht voor de uitvoering van deze cursus.

Totale kosten voor deze cursus zijn € [redacted] G (inclusief BTW).
Verrekenprijs voor een eventuele vervolgcursus € [redacted] G (exclusief BTW).

[redacted] J (of [redacted] J) ?? is aanspreekpunt voor de uitvoering van de opdracht.

Op de door u in te dienen rekeningen verzoeken wij u het registratienummer van deze brief en het budgetnummer ..... te vermelden.

De voor akkoord ondertekende offerte gaat als bijlage hierbij.

Met vriendelijke groet,

[redacted] J
Hoofd afdeling Beleid&Onderzoek

Bijlage(n)

Voor akkoord ondertekende offerte cursus KRW in Hollands Noorderkwartier.

Hoogheemraadschap
Hollands Noorderkwartier
Postbus 130, 1135 ZK Edam
Schepenvaardersdijk 16, 1135 AG Edam

T 0299-66 30 00
F 0299-66 33 33
info@hknk.nl
www.hknk.nl

Waterschapsbank
63.67.53.778
Postbank 1258851

Datum
1 juni 2007

Geleidebiljet

(t.b.v. invoer verplichtingen in de financiële administratie)

Aan: **Afdeling Financiën**

Verplichtingsnr./briefnr.:
Crediteurnummer:

(leeg)
█

hoogheemraadschap
**Hollands
Noorderkwartier**

Leverancier	Nelen & Schuurmans Postbus 1219 3500 BE Utrecht
Opdrachtomschrijving	Organiseren cursus KRW in Hollands Noorderkwartier

Meerdere offertes aangevraagd: NEE

BTW-percentage:	19

Volgnr.	Kostensoort	Kostenplaats	Productnr.	Omschrijving	bedrag excl. BTW	bedrag incl. BTW
1				Organiseren cursus KRW in Hollands Noorderkwartier	█ G €	█ €
2						€
3						€
4						█ €
5						€
6						€

Totaal incl. BTW █ G €

Budget voldoende

	Naam	Datum	Paraaf
Opdrachtgever	█ J		
Budgethouder	█ J		
Bedrijfskundig medewerker *			
Accorderingsroute			

* Geadviseerd wordt bij grote opdrachten dit geleidebiljet door een bedrijfskundig medewerker te laten controleren.

hoogheemraadschap
Hollands
Noorderkwartier

Procesplan Kaderrichtlijn Water 2005-2009

Op weg naar een samenhangend
waterbeleid

(opdrachtversie)

Projectnummer (werkplanproductnummer)
50004.00

Registratienummer
05.25121

Datum
19 september 2005

Versie
Concept, 1.0

	Naam	Handtekening	Datum
Vrijgegeven door projectleider			
Geaccepteerd door budgethouder			
Geaccepteerd door opdrachtgever			

Projectgegevens en -identificatie	
Taak	Waterkwaliteitsbeheer
Beleidsproduct	Eigen plannen
Beheerproduct	Beheerplan Waterkwaliteit
Kostenplaats	3201
Projectnummer	50004.00
Projectnaam	Kaderrichtlijn Water procesmanagement
Projectleider	____ J
Opdrachtgever	____ J
Portefeuillehouder	____ J

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Landelijk Proces	5
2.1	Inhoudelijk	5
2.2	Procesmatig	5
2.3	Organisatievorm	7
3	Regionaal proces (Rijn West)	9
3.1	Analyse landelijk proces	9
3.2	Inhoudelijk	9
3.2.1	Stap 1	10
3.2.2	Stap 2	10
3.2.3	Stap 3	11
3.3	Procesmatig	11
3.4	Organisatievorm	12
3.4.1	Regionale structuur	12
3.4.2	Waterschappelijke afstemming	12
4	HHNK-proces	13
4.1	Algemeen	13
4.2	Inhoudelijk	13
4.2.1	Vanuit Rijn-West	13
4.2.2	HHNK-activiteiten	13
4.2.3	Afstemming lopende beleidsactiviteiten	15
4.3	Communicatie	15
4.3.1	Waar gaat het om	15
4.3.2	Integratie van WB 21 en KRW	16
4.3.3	Communicatiestrategie	17
4.4	Procesmatig	19
4.4.1	Bestuurlijk	19
4.4.2	Ambtelijk	20

4.4.3	Activiteiten en projecten	21
4.5	Benodigde capaciteit en middelen	23
4.6	Risico's	26

1 Inleiding

Dit procesplan beschrijft de activiteiten die binnen HHNK tussen 2005 en 2009 uitgevoerd gaan worden om in 2008 een bijdrage aan het stroomgebiedbeheersplan van Rijn-West te kunnen leveren. De activiteiten voor 2005 zijn zo concreet mogelijk omschreven. Voor 2006 en verder worden de activiteiten steeds globaler. Overeenkomstig de nieuwe Wet op de Waterhuishouding bestaat de bijdrage aan het stroomgebiedbeheersplan uit paragrafen van de Nota Waterhuishouding, de provinciale Waterhuishoudingsplannen en de Waterbeheersplannen. Waarschijnlijk zullen maatregelenpakketten van stedelijke waterplannen eveneens deel gaan uitmaken van het stroomgebiedbeheersplan. Dit procesplan is een aanzet voor een proces dat zal resulteren in een nieuw beleidsdocument, het WBP3.

De activiteiten voor HHNK zijn gebaseerd op en/of afgeleid van het werkprogramma 2005–2009 Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW). Dit werkprogramma is in het Landelijk Bestuurlijk Overleg Water (LBOW) van 18 april 2005 vastgesteld. In Rijn-Westverband is ervoor gekozen om het proces om tot een gezamenlijk stroomgebiedbeheersplan te komen, decentraal in te vullen. Dit betekent dat veel activiteiten door de waterbeheerders worden uitgevoerd, in samenspraak met en/of onder verantwoordelijkheid van de provincie (zie werkplan deelstroomgebied Rijn-West 2005-2009).

Het NBW werkprogramma 2005-2009 gaat uit van een integratie van WB 21 en KRW. De waterschappen in Rijn-West hebben aangegeven deze integratie niet te ambiëren. Op uitvoeringsgebied zijn er zeker integratiemogelijkheden en moet er ook een inhoudelijke integratie zijn. In de beleidsvoorbereidende fase en de planvormingsfase is integratie echter niet wenselijk. Ook het faseverschil tussen WB 21 en KRW is een belangrijk argument om integratie niet te ambiëren.

Doel van het procesplan is de HHNK-organisatie, bestuurlijk zowel ambtelijk:

- te informeren over het landelijk en regionale proces van de KRW en WB 21;
- te informeren over de activiteiten en processen die HHNK gaat ondernemen;
- voor te bereiden welke besluiten er bestuurlijk en op managementniveau genomen moeten gaan worden;
- te informeren over de interne en externe communicatiestrategie;
- te dienen als instrument voor de voortgangsbewaking.

2 Landelijk Proces

2.1 Inhoudelijk

In het landelijk werkprogramma (4^e concept, 20 januari 2005) wordt ervan uitgegaan dat als aanloop naar het stroomgebiedbeheersplan jaarlijks een nota wordt uitgebracht. Het plan is om de nota's in de maand december uit te brengen. De nota's worden daarom de decembernota's genoemd. De inhoud van deze nota's wordt hieronder samengevat.

2005	Startnotitie • Geenspijtmaatregelen op het gebied van KRW, WB 21 en waterbodems. • Voldoende en helder afgebakende oplossingsrichtingen en scenario's om tot uniforme en consistente afwegingen te komen. • Voldoende landelijke instructies en uitgangspunten om een eerste analyse van doelen, maatregelen en kosten uit te kunnen voeren, als input voor de nota 2006. • Bandbreedte van WB 21-opgaven (tekort, overlast, droogte en stedelijk).
2006	Nota met landelijke kaders • Beeld over de belangrijkste opgaven van Nederland met het oog op het opstellen van het stroomgebiedbeheersplan. • Voldoende landelijke instructies en uitgangspunten op basis waarvan regionale waterbeheerders hun analyse van verschillende maatregelen pakketten kunnen uitvoeren en een voorkeursalternatief kunnen bepalen. • Eventuele beleidsaanpassingen naar aanleiding van evaluatie NBW en Watertoets.
2007	Stroomgebiedbeheersplan op hoofdlijnen • Volledig en samengevat overzicht van doelstellingen en maatregelen die rijksoverheid en de waterbeheerders van plan zijn om op te nemen in hun plannen.

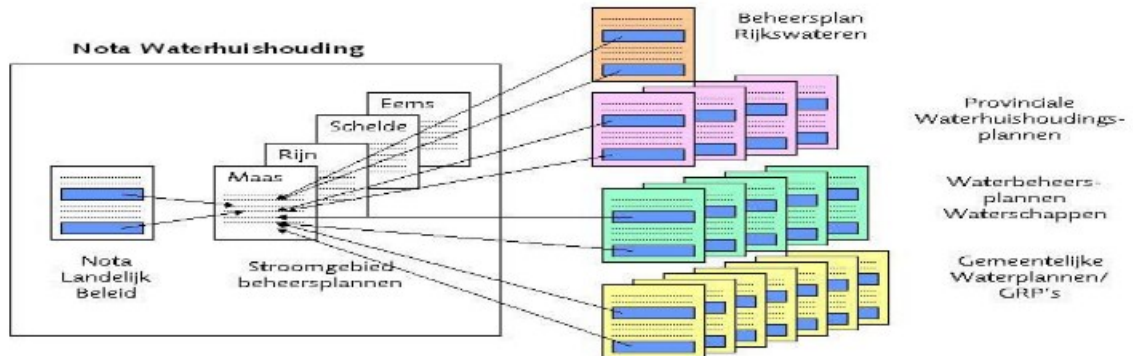
Het doel van deze drie landelijke nota's is enerzijds het stroomlijnen van het proces naar het stroomgebiedbeheersplan in 2008/2009 en anderzijds om voor de kabinetsverkiezingen in 2007 een goed beeld te hebben van de hoofdlijnen van maatregelen en een bandbreedte van de kosten. In de kabinetsformatie kan dan een besluit worden genomen dat het totaal aan doelstellingen en maatregelen in overeenstemming is met de politieke keuzen. Een deel van de maatregelen wordt namelijk reeds in de komende kabinetsperiode uitgevoerd.

2.2 Procesmatig

Overeenkomstig de nieuwe Wet op de Waterhuishouding bestaat de bijdrage aan het stroomgebiedbeheersplan uit paragrafen van de Nota Waterhuishouding, de provinciale Waterhuishoudingsplannen, de Waterbeheersplannen en (gemeentelijke) waterplannen (zie figuur 2.1).

Figuur 2.1 Bijdragen aan Stroomgebiedbeheersplannen

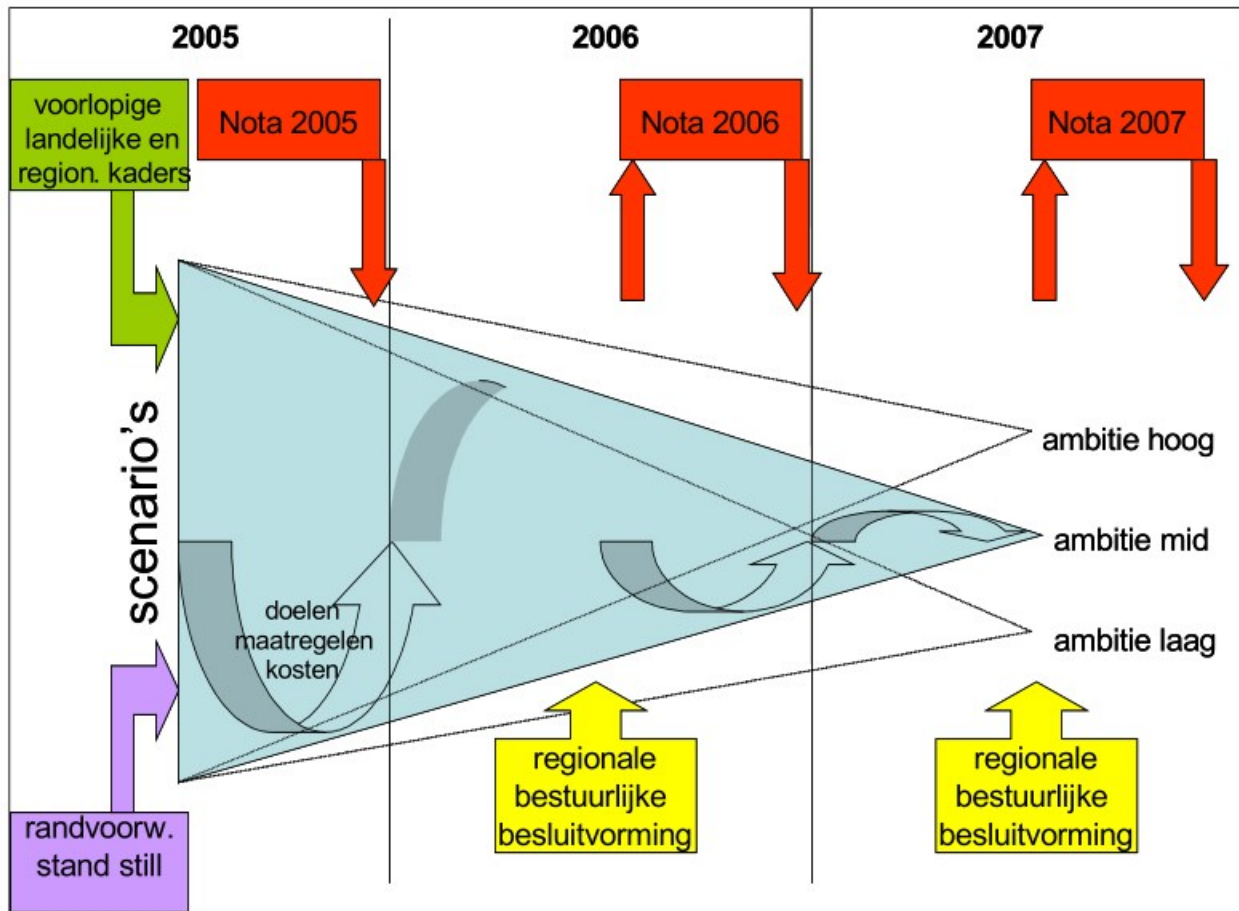

Voor de werkwijze van de totstandkoming van de genoemde plannen betekent het een enorme verandering, namelijk dat de plannen gelijktijdig gereed moeten komen. In de bestaande werkwijze worden de plannen opeenvolgend gemaakt en vastgesteld. Teruggewallen kan worden op de vastgestelde Nota Waterhuishouding en het vastgestelde provinciaal waterhuishoudingsplan. Bij de nieuwe aanpak van planvorming kan dat niet meer en dat vraagt dus om een andere werkwijze. Een werkwijze van veel overleg en afstemming. In het landelijk werkprogramma wordt een intensief uitwisselingstraject beschreven tussen de verschillende bestuurslagen waarin informatie wordt uitgewisseld, knelpunten worden belicht, standpunten worden ingenomen en dergelijke. Om deze uitwisseling te stroomlijnen en om tussentijds bestuurlijke stappen te zetten zijn mede vanwege een duidelijke procesgang de drie genoemde landelijke nota's geïntroduceerd.

Van provincies, waterschappen en gemeenten wordt verwacht dat zij een bijdrage leveren aan de drie landelijke nota's. De landelijke nota's worden steeds in het tweede helft van het betreffende jaar vervaardigd (zie figuur 2.2). Voor de waterschappen, gemeenten en provincies betekent dit dat zij hun bijdragen in de eerste helft van het betreffende jaar vervaardigen en bestuurlijk in het midden van elk jaar vaststellen.

Figuur 2.2 Productie landelijke nota's

2.3 Organisatievorm

Er wordt in het werkprogramma 2005-2009 van uitgegaan dat de structuur van het Landelijk Bestuurlijk Overleg Water (LBOW), het Landelijk Bestuurlijk Overleg met de Regio (LBOR) en het Regionaal Bestuurlijk Overleg (RBO) wordt gehandhaafd.

In het werkprogramma staan de volgende mandaten geformuleerd.

LBOW

- Formuleert landelijke kaders voor WB 21 en KRW.
- Bewaakt het proces van voortgang WB 21 en de stroomgebiedbeheersplannen op landelijk niveau (geaggregeerde deelstroomgebiedbeheersplannen, zie tabel 4.1).

LBOR

- Bespreekt processen en problemen.
- Adviseert de staatssecretaris over regionale invulling WB 21 en KRW.

RBO

- Partijen (waterschappen, provincies, rijkswaterstaat en gemeenten) stellen in eigen besturen de regionale producten vast, voor zover het betrekking heeft op het betreffende beheersgebied en verantwoordelijkheid.

- Voegt verschillende producten samen en zorgt voor inhoudelijke en gelijktijdige afstemming (opdracht staatssecretaris).
- Wordt voorgezeten door een gedeputeerde, plaatsvervangend voorzitter is een dijkgraaf.

3 Regionaal proces (Rijn West)

3.1 Analyse landelijk proces

Het landelijk werkproces gaat uit van een 'top down' benadering. De Rijn-Westorganisatie vindt deze wijze van aansturing niet wenselijk. Er komt te veel afstand tussen de producten die moeten worden gemaakt en de bestuurlijke mandatering van die producten door provincie, waterschap en gemeente. Daarom is in Rijn-West een werkvorm bedacht die recht doet aan de gevraagde regionale bijdragen in de landelijke nota's en ook recht doet aan de bestuurlijke mandaten van provincies, waterschappen en gemeenten. De werkvorm is aangeduid met de term 'Decentraal model'.

3.2 Inhoudelijk

Er is gekozen voor een decentrale invulling van het proces dat voor de KRW moet worden doorlopen. Dat proces is een cyclisch proces van het toekennen van doelstellingen, het bedenken van maatregelen en het ramen van kosten, het analyseren of de maatregelen effect hebben en vervolgens de laatste stap: de maatschappelijke kosten/batenanalyse van de maatregelen.

Dit cyclisch proces moet zo dicht mogelijk bij de algemene besturen van de betreffende organisaties plaatsvinden. Een (politieke) keuze zal door het algemeen bestuur worden genomen dat voor de betreffende maatregel staat. Dat betekent dat het cyclisch proces dicht bij de algemeen besturen plaatsvindt. Concreet betekent het dat het cyclisch proces onder verantwoordelijkheid van de eigen organisatie wordt uitgevoerd en dat periodiek een bestuurlijke terugkoppeling plaatsvindt alvorens keuzen worden doorgespeeld aan de Rijn-Westorganisatie of landelijk niveau (landelijke nota's).

De volgende inhoudelijke stappen zijn in de periode 2005 tot en met 2009 voorzien:

Stap 1	Het formuleren van regionale beleidsuitgangspunten en richtlijnen én het bepalen van de 'geenspijtmateregelen' en het verrichten van pilots.
Stap 2	Globale verkenning van de mogelijke kwaliteitsdoelen en maatregelen op het schaalniveau van de beheersgebieden van de waterschappen.
Stap 3	Het daadwerkelijk opstellen van de waterkwaliteitsdoelen en maatregelen op het schaalniveau van waterlichamen/clusters van waterlichamen én het vaststellen ervan in de 'waterplannen'

Stap 1 is onderverdeeld in twee substappen:

- stap 1a die moet leiden tot het opstellen van de gezamenlijke visie met daarin de beleidsuitgangspunten en richtlijnen voor het uitvoeren van het globale cyclische proces, dat wordt uitgevoerd op het niveau van de beheersgebieden van de waterschappen. De gezamenlijke visie wordt geformuleerd op basis van de bestaande beleidsvoornemens van de waterpartners en sluit aan bij richtlijnen die op landelijk niveau zijn vastgesteld, bijvoorbeeld de 'Handreiking Maximum Ecologisch Potential/Goed Ecologisch Potential';
- stap 1b die moet leiden tot inbreng in de landelijke nota 2005. Het opstellen van een lijst met daarop de verzamelde 'geenspijtmateregelen' en een overzicht van het bestaand beleid staan hierbij centraal;
- stap 1c die moet leiden tot het opdoen van ervaringen met de stappen 2 en 3. Pilots die in de loop van 2005 gereed zijn kunnen een bijdrage hebben bij stap 1b.

Stap 2 is niet onderverdeeld.

Stap 3 is onderverdeeld in drie substappen:

- stap 3a, het (her)formuleren van de beleidsuitgangspunten voor het doorlopen van het gedetailleerde cyclische proces;
- stap 3b, het doorlopen van het gedetailleerde cyclische proces op het schaalniveau van oppervlaktewaterlichamen/clusters van oppervlaktewaterlichamen;
- stap 3c, het verankeren van de waterkwaliteitsdoelen en maatregelen in de afzonderlijke 'waterplannen' van de waterpartners.

3.2.1 Stap 1

Stap 1 wordt doorlopen omdat de stroomgebiedsbenadering hét uitgangspunt van de KRW is. Alle waterpartners zijn genoodzaakt, meer dan ooit tevoren, over de grenzen van hun eigen beheersgebied heen te kijken en via samenwerking geconstateerde problemen op te lossen. Het gemeenschappelijke zit echter niet alleen in het zoeken van de meest doeltreffende en doelmatige maatregelen, maar ook in het bepalen van gezamenlijke beleidsuitgangspunten en richtlijnen als basis voor het uitvoeren van het globale cyclische werkproces op het schaalniveau van de waterschappen: stap 2. Stap 1a geeft uitvoering aan de gezamenlijke beleidsuitgangspunten en richtlijnen. Stap 1b is de activiteit die leidt tot de inbreng van de landelijke nota 2005. Het gaat hier om:

- maatregelen die reeds zijn voorzien/gepland in bestaande beleids- en beheersplannen of die reeds in uitvoering zijn;
- nieuwe maatregelen die snel te organiseren zijn en die effectief zijn (dat wil zeggen: in de richting van een verbetering van de waterkwaliteit gaan).

Stap 1c is het uitvoeren van pilots om ervaring op te doen met onder andere het toekennen van doelstellingen en maatregelen. De pilots worden in Rijn-Westverband afgestemd. Binnen de provincie Noord-Holland worden in samenspraak met de waterbeheerders Amstel Gooi en Vecht, Rijnland en de directie Noord-Holland van Rijkswaterstaat de volgende pilots voorzien.

Pilot	Beoogd trekker
Bollenteelt, haalbare ecologische doelstellingen	HHNK
VHR-gebieden (Eilandspolder) haalbare instandhoudingdoelstellingen	Provincie NH
Blauwe Knooppunten, stroomgebiedsbenadering, afwenteling	RWS NH
Haarlemmermeer, droogmakerijen	Rijnland
Stedelijk Water	AGV
Waarheen met het veen (bijdrage aan)	Landelijke organisatie

3.2.2 Stap 2

Stap 2 wordt op het niveau van het waterschap gedaan. Het gaat in deze stap om inzicht te verkrijgen in:

- de bandbreedte van de mogelijke waterkwaliteitsdoelen;
- de mogelijke kosten voor het bereiken van de doelen (maatregelen);

als ook:

- de belangrijkste regionale knelpunten;
- de 'witte vlekken' wat betreft beschikbare kennis en instrumenten;
- de mogelijk noodzakelijk gewenste aanpassingen wat betreft de beleidsuitgangspunten en richtlijnen, die in stap 1 zijn opgesteld.

In deze fase wordt een aantal scenario's onderscheiden en wordt nog niet aangestuurd op een definitieve besluitvorming over maatregelen. Het is denkbaar dat hier een hoog, laag en midden scenario wordt onderscheiden, of naar analogie van Milieueffectrapportage themascenario's kunnen worden opgesteld.

3.2.3 Stap 3

Stap 3 wordt op het niveau van waterlichamen doorlopen. Het gaat in deze stap om het formuleren van de uiteindelijk beleidsdoelstellingen van de waterlichamen met bijbehorende betaalbare maatregelen. Deze stap leidt voor HHNK tot een nieuw waterbeheersplan, het WBP3.

3.3 Procesmatig

De genoemde inhoudelijke stappen vormen tezamen het proces, zoals weergegeven in tabel 3.1

Tabel 3.1 Processtappen KRW/WB 21 in de tijd

Data	Stap	Verantwoordelijke/trekker
Februari 2005-juni 2005	1a: Beleidsuitgangspunten en richtlijnen voor het uitvoeren van het globale cyclische proces	Provincies, ad hoc werkgroep B&R van RAO Rijn-West.
Februari 2005-juni 2005	1b: Geenspijmaatregelen	Waterschappen.
Juni 2005-september 2005	Besluitvorming stappen 1a en 1b	Afzonderlijke besturen.
September 2005	Doorgeleiding naar landelijke nota 2005 via RBO Rijn-West	
Maart 2005-eind 2005	1c: Pilots uitvoeren	Waterschappen, RWS-directies en provincies.
Tweede helft 2005	2: Globale verkenning van de mogelijke kwaliteitsdoelen en maatregelen op het schaalniveau van de beheersgebieden van de waterschappen	Waterschappen met provincies. Sessies per waterschap, gemeenten aan tafel.
Eerste helft 2006	Besluitvorming stap 2	Afzonderlijke besturen.
September 2006	Doorgeleiding naar landelijke nota 2006 via RBO Rijn-West	
Eerste helft 2006	3a: Het (her)formuleren van de beleidsuitgangspunten voor het doorlopen van het gedetailleerde cyclische proces	Provincies, ad hoc Werkgroep B&R van RAO Rijn-West.
Tweede helft 2006-medio 2008	3b: Het doorlopen van het gedetailleerde cyclische proces op het schaalniveau van oppervlaktewaterlichamen/clusters van oppervlaktewaterlichamen.	Waterschappen met provincies in samenwerking met de waterpartners en maatschappelijke organisaties.
Eerste helft 2007	Tussentijdse bestuurlijke behandeling en besluitvorming beschikbare resultaten	Afzonderlijke besturen.
September 2007	Doorgeleiding naar landelijke nota 2007 via RBO Rijn-West	
Tweede helft 2008	3c: Het verankeren van de waterkwaliteitsdoelen en maatregelen in de afzonderlijke 'waterbeleidsdocumenten' van de waterpartners	Afzonderlijke organisaties
2009	Officiële inspraakprocedure waterbeleidsdocumenten	Afzonderlijke organisaties

Dit voorgestelde proces vraagt een intensieve afstemming en interactie, zowel ambtelijk als bestuurlijk. Daarnaast verlangt de KRW een publieke participatie. Omdat het proces besluitvorming trechtert naar het jaar 2009 en tussentijds verschillende besluiten worden genomen (van grof naar fijn, respectievelijk van waterschapsniveau naar waterlichaamniveau) start de publieke participatie direct. Deze participatie verlangt een afstemming met het gebied. In hoofdstuk 4 wordt hier nader op ingegaan.

3.4 Organisatievorm

3.4.1 Regionale structuur

Er wordt van uitgegaan dat de RBO- en RAO-structuur wordt gehandhaafd. Deze structuur is in de verschillende KRW-deelstroomgebieden vormgegeven. In de periode 2005-2009 zal het accent in de overlegorganen liggen bij afstemming. Dit is ook beschreven in het werkprogramma 2005-2009. Er wordt afgestemd over:

- gelijke opdracht (voor waterbeheerders/gemeenten);
- gelijke planning;
- gelijke inhoudelijke toepassing van instrumenten;
- tussenproducten.

Het productieteam onder het RBO en RAO wordt vervangen door ad hoc werkgroepen. Omdat het accent op afstemming ligt en het werkproces door de verschillende organisaties zelf wordt uitgevoerd of vormgegeven, zal er vanuit het RBO of RAO geregeld behoefte zijn aan specialistische afstemming. Voorbeelden zijn de afstemming over waterlichamen en de recent geformeerde werkgroep beleidsuitgangspunten en richtlijnen. Rondom het RBO/RAO zullen ad hoc werkgroepen gaan opereren. Deze werkgroepen zullen bemand gaan worden door medewerkers van de verschillende organisaties.

3.4.2 Waterschappelijke afstemming

In 2003 en 2004 is tussen de waterschappen in Rijn-West een overlegvorm gegroeid waarin tot een gezamenlijk standpunt over de verschillende onderwerpen in het KRW-proces wordt gekomen. Het bestuurlijk overleg is te beschouwen als het vooroverleg voor de RBO-vergadering. In dit vooroverleg wordt de gezamenlijk koers van de waterschappen in Rijn-West uitgestippeld. De waterschappelijke RAO-leden bereiden de overleggen voor. De vertegenwoordigers van Delfland en HHNK zijn secretaris van het overleg.

Gezien de verwachte intensivering van de afstemming en nadere positionering van de waterschappen hebben de waterschappelijke bestuurders besloten de afstemming tussen de waterschappen structureel vorm te geven. Deze afstemming wordt verzorgd door een interne waterschappelijk medewerker die in staat is de RAO-leden te ontlasten en die tevens de verbinding is met de bestuursleden. De kosten worden verdeeld over de acht waterschappen.

4 HHNK-proces

4.1 Algemeen

Om invulling te geven aan de gevraagde activiteiten en bijdragen in het landelijke en regionale proces van de KRW en WB 21 zal HHNK een proces moeten voortzetten en/of starten dat sturing geeft aan activiteiten die resulteren in de gevraagde bijdragen en producten. HHNK heeft de afgelopen jaren al het nodige gedaan. Voor het onderdeel WB 21 zijn te noemen de faalkansstudies van polders en boezemwaterkeringen. Samen met de deelstroomgebiedsvisionen hebben deze studies geleid tot de raamplannen. De voortzetting van die raamplannen tot uitvoeringsgerichte plannen wordt thans voorbereid. De begeleiding van dit proces wordt gemandateerd aan het programmabureau NBW. Of dit programmabureau ook de activiteiten die nodig zijn voor de KRW gaat begeleiden is nog onderwerp van gesprek.

Het KRW-proces is een complex project met kenmerken van een proces. Het resultaat van het project is duidelijk, namelijk het opleveren van een nieuw waterbeheersplan. Tussentijds zal het input zijn voor het (tussentijds) WBP dat in 2006 wordt opgesteld. Onduidelijk is de procescomponent in het project en dat is de weg en de wijze waarop het resultaat wordt bereikt. Figuurlijk wordt daarom wel eens gezegd, "we zijn aan de KRW-wedstrijd begonnen, maar tijdens de wedstrijd moeten de spelregels nog worden bepaald". Een van die spelregels is de aanscherping van de chemische waterkwaliteitsnormen. Om aan dit proces een bijdrage te leveren, soms groot en soms klein, is een stevige project-/ procesbegeleiding vanuit HHNK nodig. De project-/procesleiding geeft sturing aan het interne proces, zowel bestuurlijk als ambtelijke en geeft leiding aan de nodige inhoudelijke activiteiten (projecten) die nodig zijn.

4.2 Inhoudelijk

4.2.1 Vanuit Rijn-West

Elk waterschap is voor zijn grondgebied trekker van de onderdelen van het cyclisch proces genoemd in paragraaf 3.2 en 3.3. Dat betekent dat HHNK de projectleiding verzorgt van stap 1b, geenspijmaatregelen, stap 1c de pilot die HHNK trekt, stap 2 en stap 3b, respectievelijk het doorlopen van het globale proces en het gedetailleerde proces. Natuurlijk verzorgt HHNK de projectleiding van stap 3c, de productie van het nieuwe WBP3.

4.2.2 HHNK-activiteiten

Overeenkomstig het Karakteriseringsrapport deelstroomgebied Rijn-West (RBO Rijn-West, november 2004) bevinden zich nog verschillende witte vlekken in kennis en gegevens. Deze witte vlekken zullen door de verschillende organisaties in de periode 2005 tot en met 2008 gaan worden ingekleurd. Voor HHNK betekent dit dat aanvullende analyses worden gedaan en dat gegevens gestructureerd gaan worden. Volgens genoemd rapport ontbreekt het aan:

- voldoende gegevens over flora en fauna van regionale wateren;
- meetgegevens van een groot deel van de prioritaire stoffen, bijlage IX-stoffen (76/464/ EG richtlijnen), Rijnrelevante en overige stoffen;
- meetmethoden van stoffen die mogelijk een probleem zijn, zoals PAK en PCB's, organofosforbestrijdingsmiddelen, cumafos en chlooralkanen
- goed beeld over gebiedsspecifieke achtergrondbelasting (lucht en bodem, nalevering) en natuurlijke concentraties (inclusief effect klimaatontwikkeling en bodemdaling) om dominante belasting te kunnen bepalen;

- onvoldoende inzicht in interactie tussen hoofd- en regionaal systeem en tussen boezem en polder-systeem, zowel kwantitatief als kwalitatief;
- onvoldoende regionaal inzicht in omvang en ligging verontreinigde waterbodems;
- onvoldoende regionaal inzicht in de herkomst van prioritair stoffen, EG stoffen en Rijnrelevante stoffen.

Bovenstaande analyse vraagt om een door doordacht monitorsysteem en om een analyse van waterstromen en stofstromen voor ons gehele gebied. Voor de doorlopen van de Rijn-Westprocessen is een overzicht over water en stofstromen per gebiedseenheid (waterlichaam/ bemalingseenheid) onontbeerlijk. Daarom zal een proces/project moeten starten of worden voortgezet dat hiervoor zorgdraagt. Deze activiteiten hebben veel gelijkenis met of zijn reeds bestaande WBP2-activiteiten. Het zijn de volgende activiteiten:

- monitorplan/programma;
- water- en stoffenbalans per waterlichaam (per bemalingseenheid);
- op orde brengen van de gegevenshuishouding;
- voorbereiding van modelinstrumentarium voor effectstudies.

Een ander argument voor het maken van een water- en stoffenbalans per waterlichaam/bemalingseenheid is dat input kan worden gegeven aan discussies over haalbare maximale concentraties aan chemische stoffen (inclusief stikstof en fosfaat) in het water (haalbare doelstellingen). Op deze manier is het hoogheemraadschap in staat aan te geven aan welke knoppen (bronnen) wel en niet kan worden gedraaid om doelstellingen te gaan halen. Ook kan met deze kennis worden aangegeven waarom afwenteling op de Waddenzee, IJsselmeer, Markermeer en Noordzeekanaal nodig is (Blauwe knooppunten). In het verleden zijn van het gehele beheersgebied al water- en stoffenbalansen gemaakt. Deze balansen zullen worden beoordeeld op actualiteit. Ontbrekende posten moeten worden geïnventariseerd en gestructureerd via het monitorplan/programma worden aangeleverd.

Een derde is dat het hoogheemraadschap als waterbeheerder gewoon zijn eigen huiswerk op orde moet hebben. Onderdelen van het huiswerk zijn gelukkig reeds op orde. Het hoogheemraadschap beschikt namelijk al jaren over uitgebreide reeksen van gegevens van de meest uiteenlopende chemische stoffen en inmiddels ook van ecologische parameters. Daarnaast verzamelt het hoogheemraadschap al jaren gegevens van in- en uitlaatgegevens en van waterstanden in alle peilgebieden en buitenwateren (RWS-water). De KRW brengt echter de noodzaak van het structureren en ontsluiten van deze gegevens nogmaals onder de aandacht. De KRW-rapportages worden namelijk door middel van GIS-matige exercities geaggregeerd tot een landelijke of boven regionale rapportage. Zo worden de gegevens van HHNK gebruikt voor de Rijn-Westrapportage. Die rapportage wordt gebruikt voor het vervaardigen van de Rijn-Deltarapportage, die op zijn beurt wordt gebruikt voor het vervaardigen van een Rijn-stroomgebiedsrapportage op EU-niveau. In onderstaande tabel 4.1 staan de niveaus weergegeven.

Tabel 4.1 Aggregatieniveaus in de Kaderrichtlijn Water

Aggregatie-niveau	Stroomgebied	Schaal
A	Stroomgebiedsdistrict (Rijn)	Europees
B	Werkgebied (Rijndelta)	Europees/Landelijk
C	Subwerkgebied (Rijn-West)	Landelijk/Provinciaal
D	Geclusterde waterlichaam	Regionaal/Waterschap
E	Waterlichaam en kleiner	Peilgebieden/Bemalinggebieden

Dit leidt tot noodzaak voor een goede gegevenshuishouding. Binnen HHNK loopt het INTWIS-project. De KRW vraagt van dit project dat alle gevraagde gegevens (vanaf prioritaire stoffen tot en met kunstwerken en dergelijke) volgens een vaste structuur worden opgeslagen. Ook stelt de KRW randvoorwaarden aan het tempo van gegevensstructurering. De INTWIS-organisatie is nauw bij het KRW-proces betrokken. De GIS-matige activiteiten worden landelijk door ESRI (producent van INTWIS) begeleid.

In de loop van het proces zullen maatregelen op hun effecten worden beoordeeld. Nog onduidelijk is hoe deze analyse wordt uitgevoerd. Er zijn in principe twee mogelijkheden, op basis van kennis en ervaring en op basis van modelstudies. Er wordt thans van uitgegaan dat het een mix wordt. HHNK beschikt over een uitgebreid modelinstrumentarium, maar met dit modelinstrumentarium zijn geen uitgebreide waterkwaliteitsberekeningen mogelijk. De meeste modellen zijn gemaakt voor waterkwaliteitsberekeningen van de boezem (EWI-studie) en de polders (faalkansen). Beide modellen zijn gebaseerd op de SOBEK-programmering. In deze programmering bestaan waterkwaliteitsmodules. Gestart moet worden met het voorbereiden van het bestaande modelinstrumentarium voor waterkwaliteitsberekeningen.

4.2.3 Afstemming lopende beleidsactiviteiten

Het proces van KRW en WB 21 leidt tot een samenhangend waterbeleid. Dit proces vraagt daarom om afstemming/stroomlijnen van de reeds lopende beleidsactiviteiten. De huidige beleidsactiviteiten moeten worden getoetst of er wordt voldaan aan de randvoorwaarden die de KRW stelt. Daarnaast kunnen de huidige activiteiten worden gebruikt om de implementatie van de beleidsvoornemens die een gevolg zijn van het KRW-proces thans reeds vorm te geven. Te noemen zijn de volgende beleidsvormende en beleidsuitvoerende activiteiten:

- Waterbeheersplan;
- baggerbeleid;
- integrale Schouw;
- waterlopenbeheersplannen;
- gebiedsgericht beleid zoals Laag Holland;
- peilbesluiten;
- watertoets.

Bij onder andere het baggerbeleid heeft afstemming plaats gevonden.

4.3 Communicatie

Op inzicht te krijgen in de publieke participatie die voor het KRW-proces vereist is, is communicatieadvies ingewonnen. De samengevatte analyses en aanbevelingen zijn overgenomen.

4.3.1 Waar gaat het om

Draagvlak is een belangrijke voorwaarde voor het slagen van het aangescherpte waterkwaliteitsbeleid. De KRW schrijft daarom maatschappelijke participatie voor. Ook zonder deze dwang is het evident dat acceptatie van het beleid belangrijk is:

- voor een soepel plan- en besluitvormingsproces;
- voor noodzakelijke medewerking van andere overheden, organisaties, bedrijven en burgers om maatregelen te implementeren;
- voor de legitimiteit van de betrokken overheidsorganisaties.

Centrale communicatievraag is dan ook:

Hoe kan HHNK zorgen voor acceptatie van aanscherpingen in het waterkwaliteitsbeleid en de consequenties daarvan intern en bij gemeenten, natuurbeheerders, boeren, waterleidingbedrijven, industrie, recreatiebedrijven en burgers in Noord-Holland?

Een eerste analyse van de KRW (inhoudelijke opgaven, organisatie, proces en belanghebbende partijen) ontstaat het volgende beeld.

- KRW wordt vaak beschouwd als moeilijk en moeten (complexe organisatie, proces, technische inhoud, haalbaarheid). Dit terwijl een positieve grondhouding voorwaarde is voor de motivatie om medewerking te verlenen aan het proces.
- De complexiteit en onzekerheden (over doelen, verantwoordelijkheden, procesgang) binnen de overheden/HHNK belemmeren de blik naar buiten, een heldere koers en bruikbare communicatieboodschappen voor de doelgroepen.
- De complexiteit en onzekerheid worden vergroot doordat WB 21 en KRW worden geïntegreerd terwijl beide trajecten zich in een andere fase bevinden en andere doelen en verplichtingen kennen.
- In het verlengde hiervan: eenduidigheid binnen HHNK, met de provincie en de partners in Rijn-West-verband die samenwerken en communiceren met vertegenwoordigers van dezelfde doelgroepen is cruciaal maar allerm minst vanzelfsprekend.
- Intern en tussen partijen zijn grote kennisverschillen. Dit maakt een goede dialoog en een juist begrip lastig.
- De (potentiële) belangentegenstellingen tussen partijen zijn groot.
- Het aantal voordelen (economische baten) voor partijen voor maatregelen is beperkt.
- Onduidelijk is (nog) of HHNK/overheden voldoende inbreng- c.q. onderhandelingsruimte kan bieden aan partijen om tot overeenstemming te komen (bestuurlijke wil, communicatieve kwaliteit, capaciteit)

Gelukkig zijn er ook kansen:

- het belang van een goede waterkwaliteit wordt breed gedeeld;
- er zijn een bestaand netwerk, contacten en plannen met partijen over water;
- de verplichtingen vanuit Brussel zijn een stok achter de deur om resultaten te boeken;
- met goede wil en inzet zijn de bovengenoemde risico's voor communicatie te verkleinen.

4.3.2 Integratie van WB 21 en KRW

De verschillen tussen WB 21 en KRW zijn groot.

Fasering : uitwerking en uitvoering versus planvorming.

Kader : nationaal en lokaal beleid versus Europees beleid.

Doelen : ambitie versus verplichting.

Inhoud : waterkwantiteit versus waterkwaliteit.

Overeenkomsten zijn er echter ook: het gaat om beleid en plannen van het waterschap, het gaat veelal om dezelfde partijen die betrokken moeten worden en het gaat om dezelfde gebieden waar maatregelen voor gelden.

- Voor de communicatie geldt daarom dat al het beleid wordt gepresenteerd vanuit hetzelfde kader: Veiligheid-overlast-tekort-kwaliteit.
- Voor de planvorming geldt dat de beide trajecten sowieso niet strijdig mogen zijn en optimaal is dat beide trajecten volledig aanvullend zijn. In praktijk zal het vooral betekenen dat:
  - KRW-'geenspijntmaatregelen' in WB 21 worden meegenomen;
  - er vanuit het waterschap met één mond wordt gesproken als het gaat om bijvoorbeeld baggeren, afkoppelen van rioleringen en dergelijke;

- de echte uitvoering en aanleg op elkaar worden afgestemd zodat, bij wijze van spreken, 'de straat maar één keer opengaat om alle maatregelen uit te voeren'.

Conclusie is dus dat er nauwe samenwerking en afstemming moet zijn tussen beide projecten, ook in communicatie. Wel verdienen de beide projecten met eigen uitdagingen en kansen een op maat gesneden communicatieaanpak.

4.3.3 Communicatiestrategie

De communicatiestrategie is erop gericht om de kansen te benutten en de risico's te verminderen ten aanzien van de centrale communicatievraag 'acceptatie van scherper waterkwaliteitsbeleid bij partijen intern en extern'.

Kernwaarden

Voor de communicatie kiezen we voor drie kernwaarden: positief, constructief en coöperatief. Door focus te leggen op de kansen die KRW biedt, zelf aan het werk te gaan, anderen gericht vragen mee te doen en daadwerkelijk inbreng mogelijk te maken binnen het eigen beleid, maximaliseren we de kans op acceptatie.

Andersom: door te benadrukken dat het een 'Europees moetje' is, onhaalbaar, ingewikkeld en partijen zaken op te leggen weten we zeker dat het een uiterst moeizaam proces zal worden.

Intern

Intern binnen HHNK is de communicatie gericht op het scheppen van voorwaarden voor een goede samenwerking intern en extern.

- Kennis en eenduidigheid: positieve grondhouding, gemeenschappelijke vertrekpunten en koers, voortgangsinformatie.
- Belang van externe oriëntatie: ruimte bieden aan inbreng van externen, aansluiten bij zaken waar externen (al) mee bezig zijn, afstemming in externe contacten en interactief samenwerken met externen.

Extern

De externe strategie is gericht op het mobiliseren en kanaliseren van de betrokkenheid, in eerste instantie van gemeenten en (belangen)organisaties:

- agenderen en interesseren;
- kennisverschillen blijvend overbruggen (inclusief de basis: nut en noodzaak vanuit positieve grondhouding);
- aansluiten op bestaande initiatieven en plannen;
- helderheid over inbrengmogelijkheden;
- partijen 'medeplichtig' maken vanuit eigen rol en verantwoordelijkheid.

Voor de externe strategie zal HHNK nauw moeten samenwerken met de provincie omdat beide partijen met dezelfde doelgroepen werken in de planvorming. Het hoogheemraadschap zal als trekker van het proces gaan optreden, de provincie heeft een regisserende rol en draagt zorg voor de maatschappelijke en ruimtelijke afweging.

De betrokkenheid van individuele bedrijven en burgers zal in een later stadium worden gemobiliseerd. Voorwaarde voor zinvolle participatie in de zin van 'meedenken' is immers dat ze kunnen begrijpen en doorgronden wat maatregelen voor hen behelzen en betekenen. Aan deze voorwaarde zal waarschijnlijk pas vanaf 2006 kunnen worden voldaan. Tot die tijd moet wel gewerkt worden aan een basis van kennis en interesse. Via pers, andere bijeenkomsten en de website moeten burgers op de hoogte worden gesteld.

Positionering

Als basis voor de kernboodschappen gelden de volgende uitgangspunten, de positionering van KRW.

- Focus op kansen en toekomst met schoner water.
- Focus op wat we (wel) weten en we (in de regio) kunnen doen aan de waterkwaliteit.
- Focus op concrete inhoudelijke zaken (wat is er aan de hand en wat gaan we doen), minder op procedures.
- KRW is niet nieuw: veel bestaande afspraken krijgen nu harde deadline en de lat ligt hoger.
- Externe oriëntatie: aansluiting zoeken bij zaken waar gemeenten en dergelijke al mee bezig zijn. Water (en KRW) als onderdeel van bijv. een woningbouwplan.
- Externe oriëntatie: inhoudelijk aansluiting zoeken bij (economische) kansen die KRW voor partijen kan bieden.
- Externe oriëntatie: Provincie en HHNK trekken gezamenlijk op, met eigen taken en rollen, in het betrekken van gemeenten en (belangen) organisaties.
- Integraal: KRW met WB 21, rioleringsbeleid, waterplannen, etc.
- Samen werken met gemeenten en provincie, interactief: samen zoeken naar haalbare oplossingen.
- Europees afspraken: dezelfde regels voor iedereen.
- Regionale beperking: we doen zelf wat we kunnen, ook vanuit Brussel en Den Haag moeten zaken geregeld worden.

Kernboodschap

De kernboodschappen sluiten hier op aan. De centrale kernboodschap is:

‘Samen werken aan schoon water’.

Interactieve beleidsvorming als strategische pijler

Samen werken aan schoner water heeft grote interne, organisatorische implicaties.

Immers het impliceert:

- inbrengruimte: vooraf wordt bepaald wat het speelveld is waarbinnen het overleg kan plaatsvinden (wat staat vast, wat niet);
- heldere rollen: welke groepen meebeslissen, meedoen, meedenken of meeweten;
- commitment: aan proces en uitkomsten (binnen het speelveld);
- capaciteit: tijd om overleg te voeren, reacties te verwerken, extra onderzoek te doen etc.;
- streven naar gelijkwaardigheid: afstemmen (kennis)niveau met partijen;
- goed relatiemanagement: afstemming contacten en dossiers;
- houding: openheid en zichtbare wil om acceptabele oplossingen te bedenken;
- creativiteit: om voor alle partijen haalbare oplossingen te bedenken.

Bovendien zal voor KRW het speelveld en de rol van de betrokken partijen ook wisselen per fase of per thema. In het algemeen zal gelden dat de rol van bijvoorbeeld een gemeente (die meebeslist over een aantal planonderdelen) groter is dan een belangenorganisatie. Als blijkt dat er geen ruimte is om voorgenomen planonderdelen aan te passen kan hooguit gekozen worden voor ‘mee-weten’. In praktijk betekent dit dus dat de samenwerking met een meebeslisser een andere structuur kent dan een samenwerking met meedenkers. Ter illustratie: een klankbordgroep waarin zowel gemeenten als een belangenorganisatie op het gebied van recreatie is vertegenwoordigd doet dus geen recht aan de rolverdeling.

Interactieve planvorming is niet volledig nieuw voor HHNK. Dat wil zeggen, dat de manier van werken voor ambtenaren en bestuurders nog geen gemeengoed is. Het vooraf nadenken over de omvang van het speelveld en vooraf commitment geven aan de uitkomsten van het interactieproces vergt (bestuurlijke) moed. Daarnaast gaat het om belofte en bewijs. Openstaan voor andere geluiden, constructief samen werken aan oplossingen vergt veel van individuele communicatieve vaardigheden. Gebleken is dat het succes van overleg en samenwerking met externe partijen op dit moment vooral afhangt van de communicatieve vaardigheden en de wil van de medewerker van HHNK die dat overleg voert. Het succes is wisselend. Bovendien blijkt dat lang niet altijd vooraf de kaders van het speelveld zijn bepaald of te bepalen zijn.

4.4 Procesmatig

4.4.1 Bestuurlijk

Procesmatig vraagt het KRW-proces bestuurlijke lef. De vereiste publieke participatie door de betrokken overheden vraagt om een interactieve beleidsvormende benadering. Bestuurlijk wordt gevraagd vooraf commitment voor het proces aan te gaan en akkoord te gaan dat besluitvorming wordt beïnvloed door externe partijen.

Ook wordt beroep gedaan op afstemming over haalbare doelstellingen met andere waterbeheerders in Rijn-West.

Bestuurlijke begeleiding wordt gedaan door de portefeuillehouders water. Naast de dijkgraaf is dat de portefeuillehouder Stedelijk Water en de portefeuillehouder Landelijk Water. Nevenschikkend speelt te portefeuillehouder AWBK ook een rol. In het stafoverleg Water en het D&H vindt de interne bestuurlijke afstemming plaats.

De dijkgraaf vertegenwoordigt HHNK in het RBO Rijn-West en het afstemmingsoverleg met de Rijn-Westwaterschappen. De portefeuillehouders Stedelijk Water en Landelijk Water verdedigen bestuurlijke keuzes in regionale bijeenkomsten zoals klankbordgroepoverleggen, gemeentelijke overleggen en dergelijke. De dijkgraaf is dus voornamelijk gericht op het bovenregionale en landelijk niveau en de portefeuillehouders Stedelijk Water en Landelijk Water zijn voornamelijk gericht op het beheersgebied niveau.

Het CHI is en blijft het orgaan waar de eindverantwoording ligt ten aanzien van de besluitvorming over doelstellingen en maatregelen ten aanzien van de waterkwaliteitsverbetering. Het D&H legt verantwoording af aan het CHI. Naast de besluitvormende momenten is er bij de portefeuillehouders Water behoefte aan een kerngroep uit het CHI waarmee ontwikkelingen over het KRW-proces tussentijd kunnen worden besproken. Het gaat hierbij om standpunten die in RBO's ingenomen moeten worden, maar niet meteen een besluit van het CHI nodig is maar waar wel meer dan bestuurlijke voeding vanuit het D&H nodig is.

De volgende bestuurlijke momenten of perioden zijn voorzien.

Jaar	Periode	Wat
2005	6 juli	Procesplan KRW 2005-2009
2006	Tweede helft	Doorgeleiding resultaten globaal proces
2007	Tweede helft	Doorgeleiding voorlopige resultaten detailproces
2008	Tweede helft	Concept nieuw WBP en Stroomgebiedbeheersplan voor formele inspraak
2009	Tweede helft	Vaststellen nieuw WBP en Stroomgebiedbeheersplan (waterkwaliteitshoofdstukken daarin)

4.4.2 Ambtelijk

Het programmabureau NBW wordt voor WB 21 het scharnierpunt tussen de interne en de externe organisatie. Vanuit dit projectbureau wordt het interne proces van WB 21 aangestuurd. Het KRW-proces wordt aangestuurd vanuit de afdeling Beleidszaken. Een nauwe samenwerking met het programmabureau is vereist, zeker wat betreft de communicatie.

De procesleider KRW stuurt in samenspraak met het afdelingshoofd Beleidszaken het (interne) KRW proces aan. Een belangrijk aspect hierin is de samenwerking en afstemming met de acht waterschappen in Rijn West. De procesleider draagt het zorg voor een goede vertegenwoordiging en bemensing van HHNK in de regionale (Rijn-West) organisatie en zonodig in landelijke overleggen en structuren en verzorgt tevens de interne en externe communicatie. Samen met het afdelingshoofd wordt gestuurd op:

- een gewenste (bestuurlijke) inbreng in het KRW-proces;
- tijdigheid van het opleveren van producten;
- tijdigheid en het doorlopen van de verschillende processen;
- adéquate interne en externe communicatie.

De procesleider rapporteert maandelijks aan het afdelingshoofd Beleidszaken over de voortgang. Deze voortgangsrapportage zal bestaan uit:

- inhoudelijke;
- bestede uren;
- geldelijke middelen.

Een gewenste inbreng wordt afgestemd met het bestuur. Het bestuur stemt de inbreng af met de binnen het deelstroomgebied gelegen waterschappen. Het procesleider zal een intensief contact met de portefeuillehouders Water hebben.

Het KRW proces is een ingewikkeld en complex proces. Om het proces goed te kunnen begeleiden zijn twee personen nodig: een procesleider en een procesbegeleider. De procesleider is de verantwoordelijk voor het totale proces, qua inhoud en voortgang. De begeleider helpt daarbij. De procesleider is primair bezig met bestuurlijke zaken en met de vertegenwoordiging van HHNK in het RAO en de afstemming tussen de acht waterschappen in RW. De procesbegeleider stuurt, begeleid en bewaakt de voortgang van de interne (ondersteunende) KRW projecten.

Van de procesleider en de procesbegeleider worden vanwege de ingewikkeldheid en complexiteit van het proces kwaliteiten verwacht. Ook vraagt de interactieve beleidsvorming specifieke kwaliteiten. Van de procesleider worden de volgende kwaliteiten verwacht: communiceren, initiatief, samenwerken, verantwoordelijk, analytisch vermogen, resultaatgerichtheid, leiderschap, conceptueel denken. Van de projectbegeleider worden vergelijkbare kwaliteiten verwacht. Het verschil tussen de procesleider en procesbegeleider is de persoonlijkheid en de mate van ervaring.

Ingeschat wordt dat de zowel de procesleider als de procesbegeleider een fulltime functie zijn.

Binnen de HHNK organisatie wordt een projectgroep KRW (platform KRW) opgetuigd bestaande uit de procesleider, de procesbegeleider en projectleiders van ondersteunende KRW activiteiten/projecten. Tevens maken medewerkers van HHNK deel uit van de projectgroep die HHNK vertegenwoordigen in KRW projecten van derden. Derden zijn in dit geval partners/organisaties in Rijn-West en/of ander stroomgebieden. Het kunnen ook medewerkers zijn die zitting hebben in een landelijke werkgroep. De doel van de werkgroep is de activiteiten van het interne KRW proces te coördineren en af te stemmen. Tevens wordt de taak van de projectgroep om de strategie die HHNK wil bewandelen in het KRW spoor, uit te stippen.

4.4.3 Activiteiten en projecten

Aan de hand van het landelijke en het Rijn-Westproces en de interne activiteiten zijn de volgende activiteiten en projecten te onderscheiden.

Tabel 4.2 KRW-activiteiten en -projecten

Jaar	Onderdeel	Activiteit/project	Data	Projectleider uit afdeling
2005	KRW	Consequentienota (probleemverkenning) Gegevenshuishouding (INTWIS) Waterlichamenkaart Lijst van geenspijmaatregelen Analyse benedenstroomse doelen (samen met RWS en prov.) Water en stoffenbalans van kenmerkende polders Concept monitoringsprogramma Koppeling doelstelling met waterlopenbeheersplannen Globale verkenning waterkwaliteitsdoelstellingen en maatregelen Kaartvervaardiging globale verkenning Voorbereiding modelinstrumentarium Pilot Bollenteelt, haalbare doelstellingen	Feb/mrt Geheel Mrt/april Juni Geheel 2005 Vanaf mrt Okt Vanaf okt 2 ^o helft 2 ^o helft 2 ^o helft Vanaf mrt	BOP BOK BOP BOP BOP/ IW PP BOK/ IW PP BOK IW PP BOP BOK BOK BOP
2006	KRW	Gegevenshuishouding (INTWIS) Start monitoringsprogramma Water en stoffenbalans van resterende polders Koppeling doelstelling met waterlopenbeheersplannen Besluitvorming globale verkenning waterkwaliteitsdoelstellingen en maatregelen Kaartvervaardiging globale verkenning Doorlopen gedetailleerde cyclisch op waterlichamenniveau (gebiedsgericht beleid) Kaartvervaardiging gedetailleerde cyclisch Effectstudies	Geheel Geheel Geheel Geheel 1 ^o helft 1 ^o helft 2 ^o helft (tot medio 2008) 2 ^o helft (tot medio 2008) 2 ^o helft	BOK BOK IW P&P IW P&P BOP BOK BOP met IW P&P BOK BOK

2007	KRW	Gegevenshuishouding (INTWIS) Monitoringsprogramma loopt Water en stoffenbalans van resterende polders Koppeling doelstelling met waterlopenbeheersplannen Tussentijdse besluitvorming beschikbare resultaten gedetailleerde cyclisch Doorlopen gedetailleerde cyclisch op waterlichamenniveau (gebiedsgericht beleid) Kaartvervaardiging gedetailleerde cyclisch Effectstudies	Geheel Geheel Geheel Geheel 1° helft Geheel (tot medio 2008) Geheel (tot medio 2008) Geheel	BOK BOK IW P&P IW P&P BOP BOP met IW P&P BOK BOK
2008	WB21/KRW	Gegevenshuishouding (INTWIS) Monitoringsprogramma loopt Doorlopen gedetailleerde cyclisch op waterlichamenniveau (gebiedsgericht beleid) Kaartvervaardiging gedetailleerde cyclisch Verankering doelstellingen en dergelijke in Beleidsdocumenten	Geheel Geheel 1° helft 1° helft 2° helft	BOK BOK BOP BOK BOP
2009	WB21/KRW	Inspraak en besluitvorming WBP3	Geheel	BOP

Naast de genoemde activiteiten neemt HHNK deel aan verschillende werkgroepen en pilots

Tabel 4 KRW- werkgroepen en -pilots

Jaar	Onderdeel	Activiteit/project	Data	Wie
2005	KRW	Werkgroep beleidsuitgangspunten en richtlijnen	1° helft	Procesbegeleider
		Pilot VHR gebieden	Geheel	BOP
		Pilot Blauwe Knooppunten	Geheel	BOP
		Werkgroep MEP GEP	Tot okt	
		Werkgroep begrenzen waterlichamen	Tot sept	
		Expertgroep MEP GEP	Tot sept	
2006	KRW	Werkgroep beleidsuitgangspunten en richtlijnen voor gedetailleerde cyclus	1° helft	Procesbegeleider
		Pilot VHR gebieden	1° helft	BOP
		Pilot Blauwe Knooppunten	1° helft	BOP
2007	WB 21/KRW	Nog onbekend		

4.5 Benodigde capaciteit en middelen

De benodigde capaciteit is enerzijds inschat op basis van nacalculatie en anderzijds op basis van een raming van uren.

De inschatting van de benodigde tijd is alleen voor het jaren 2005 en 2006 gedaan. Voor de volgende jaren zijn alleen die onderdelen ingeschat waarvan een goede inschatting te maken is.

Tabel 4.4 Benodigde capaciteit

<i>Procesmatig</i>		
Jaar	Wie	Benodigde uren/jaar
2005 en 2006	Procesleider	1300 (full time)
	Procesbegeleider	1300 (full time)
	Communicatietrekker	960
	Projectteam KRW	500
	Bemensing werkgroepen RAO	500

Inhoudelijk			
Jaar	Activiteit/project	Wie	Benodigde uren
2005	Consequentie nota (probleemverkenning)	J J J	200
	Gegevenshuishouding (INTWIS)	J	200
	Waterlichamenkaart	J	100
	Lijst van geenspijmaatregelen	J J J	100
	Analyse benedenstroomse doelen (samen met RWS en prov.)	J	100
	Water en stoffenbalans van kenmerkende polders	J	750
	Concept monitoringsprogramma	J	320
	Koppeling doelstelling met waterlopenbeheersplannen	J	200
	Globale verkenning waterkwaliteitsdoelstellingen en maatregelen	J + team	2000
	Kaartvervaardiging globale verkenning	J	300
	Vorbereiding modelinstrumentarium	J	350
	Pilot Bollenteelt, haalbare doelstellingen	J + team	700
2006	Gegevenshuishouding (INTWIS)	J	200
	Start monitorprogramma	J	aaa
	Water en stoffenbalans van resterende polders	J	750
	Koppeling doelstelling met waterlopenbeheersplannen	J	200
	Besluitvorming globale verkenning waterkwaliteitsdoelstellingen en maatregelen	J + team	200
	Kaartvervaardiging globale verkenning	J	300
	Doorlopen gedetailleerde cyclisch op waterlichamenniveau (gebiedsgericht beleid)	J + team	2000
	Kaartvervaardiging gedetailleerde cyclisch	J	300
	Effectstudies	J	1300

Samenvattend wordt geconcludeerd dat de benodigde uren duidelijk meer zijn dan ten tijde van het opstellen van de begroting 2005 was voorzien. Toen was uitgegaan van een urenraming van circa 5000 uur. Nu wordt ingeschat dat het dubbele aantal uren nodig is. In de jaren naar 2009 wordt de

uurbesteding alleen maar meer. De meeste werkzaamheden van de KRW worden vanuit het kantoor in Purmerend gedaan. Over anderhalf jaar zullen ook verschillende groepen van medewerkers van districten hun aandeel hebben in het KRW-werk. Met name is dat het geval bij stap 3 in het proces; dan worden op waterlichaamniveau doelstellingen, maatregelen en effecten van maatregelen door middel van gebiedsgericht beleid geanalyseerd. Dat betekent dat de tijdbesteding exponentieel toe gaat nemen.

Een ander belangrijk aspect dat veel tijdbesteding gaat vragen is de bestuurlijke begeleiding van het interactieve beleidsvorming traject. In de begroting van 2005 is daar al te weinig tijd en geldelijke middelen voor geraamd. Voor 2006 tot en met 2009 zal de tijdbesteding voor dit onderdeel ook steeds meer worden.

Tabel 4.1 Geraamde tijdbesteding en benodigde budgetten

Jaar	2005	2006	2007	2008	2009
Tijdbesteding	10.000	60.000	100.000	100.000	50.000
Budget	G				

In de begroting van 2005 is rekening gehouden met de volgende tijdbesteding en budgetten.

Tabel 4.2 Begrote tijdbesteding en budget 2005

Jaar	2005
Tijdbesteding	5.000
Budget	G

Tabel 4.5 Budget in begroting 2005

Werkplanproductnr.	Omschrijving	Bedrag in €	Afd
500.04.00	Procesmanagement KRW		
	Bijdrage Rijn-West	G	BOP
	Bijdrage landelijk studies	G	BOP
	Communicatie	G	BOP
	Monitorprogramma	G	BOK
	Bijdrage achtergrondbelasting	G	BOK
	Voorbereiding modelinstrumentarium	G	BOK
	Totaal	G	

Tabel 4.6 Inschatting benodigd budget 2005

Werkplanproductnr.	Omschrijving	Bedrag in €
500.04.00	Procesmanagement KRW	
	Secretariële ondersteuning	■ G
	Bijdrage Rijn-West	■ G
	Afstemming Rijn-West	■ G
	Bijdrage landelijk studies	■ G
	Communicatieadvies	■ G
	Website	■ G
	Digitale nieuwsbrief	■ G
	Drukwerk	■ G
	Bijeenkomsten (klankbordgroep e.d.)	■ G
	Monitorprogramma	■ G
	Bijdrage achtergrondbelasting	■ G
	Vorbereiding modelinstrumentarium	■ G
Waterbalansstudies	■ G	
Pilot Bollenteelt	■ G	
Bijdrage andere pilots	■ G	
Nagekomen kosten 2004	■ G	
	Totaal	■ G

Kosten in begroting 2005

Voor 2005 zijn minder uren en geldmiddelen ingeschat dan waar nu in de loop van het jaar 2005 rekening mee moet worden gehouden. De uurbesteding wordt opgelost door prioriteit aan de KRW-werkzaamheden te geven. De aanvullende onderzoeksgelden voor onder andere de water- en stoffenbalansstudies worden gedekt uit de begrotingsonderdelen van de districten (€ ■ G). Resteert een aanvullende budget van circa € ■ G. Ruim de helft van deze kosten heeft te maken met de bestuurlijke ambitie het CHI ten aanzien van de interactieve beleidsvorming en de andere helft heeft te maken met een intensievere afstemming tussen de Rijn-West waterschappen, een website Kaderrichtlijn Water en overlopende kosten van 2004. Op dit moment worden de verwachte resterende aanvullende kosten gevonden in de begroting van de directie watersystemen. Mocht in de loop van het jaar blijken dat de kosten niet op te vangen zijn, dan zal een begrotingswijziging worden ingediend.

4.6 Risico's

Het KRW-proces is een ingewikkeld en complex proces dat veel afstemming met alle partijen vergt. Ten eerste is de KRW de eerste Europese richtlijn die beleidsbepalend is voor de waterschappen. Dat is al een risicofactor op zich. De ingewikkeldheid en de complexiteit van de KRW zijn de volgende risicofactoren.

Een andere grote risicofactor is de afstemming tussen de waterschappen en de andere partners zoals gemeenten, provincies en het rijk. Met name dat alle beleidsdocumenten op hetzelfde moment gereed moeten zijn en het ontbreken van goedgekeurde Nota Waterhuishouding en een provinciaal Waterhuishoudingsplan is een groot risicofactor.

In de periode 2005-2009 is er een aantal verkiezingsronden. Rondom die rondes en met name er voor bevindt zich een periode waarin weinig tot geen besluitvorming plaats vindt. Communicatief zijn dat ook moeilijke momenten om die organisaties te benaderen en of te bereiken.

Verkiezingen zijn ook momenten waarop signalen en/of problemen voor het voetlicht kunnen worden gebracht. De landelijke decembernota zijn deels gestroomlijnd om materiaal ten behoeve van de kabinetsformatie (in de loop van 2007) aan te dragen. Er is dus een waterschappelijk belang om tussenproducten gereed te hebben voor de nota 2006, omdat die nota de input is voor het materiaal van de kabinetsformatie.

De volgende verkiezingsmomenten zijn:

- waterschappen 2008;
- gemeenten 2006, mei;
- provincies 2007, mei;
- landelijk 2007, mei.

De organisatie van het interne proces is ook een risicofactor. In de loop van het proces worden steeds meer medewerkers bij het proces betrokken. Zicht op de beschikbaarheid van die medewerkers is er nu nog niet.

De beschikbaarheid van gegevens (de gegevenshuishouding) is ook een risicofactor. Het huidige INTWIS-project heeft een 'eigen' prioriteit en middelen. Door de KRW kan die prioriteit verschuiven. Het onderkennen van een verschuiven van prioriteiten is een risicofactor.

KRW uitwerking duingebied Rijn-West

Waterlichaam Zwanenwater en Texelse wateren

Hoogheemraadschap van Rijnland

19 februari 2008

Definitief rapport

9S6510A0

A COMPANY OF

ROYAL HASKONING

HASKONING NEDERLAND B.V.
RUIMTELIJKE ONTWIKKELING

George Hintzenweg 85
Postbus 8520
3009 AM Rotterdam
+31 (0)10 443 36 66 Telefoon
010-243 66 88 Fax
info@rotterdam.royalhaskoning.com E-mail
www.royalhaskoning.com Internet
Arnhem 09122561 KvK

Documenttitel KRW uitwerking duingebied Rijn-West
Waterlichaam Zwanenwater en Texelse
wateren
Verkorte documenttitel Uitwerking Waterlichaam Zwanenwater en
Texelse wateren
Status Definitief rapport
Datum 19 februari 2008
Projectnaam KRW uitwerking duingebied Rijn-West
Projectnummer 9S6510A0
Opdrachtgever Hoogheemraadschap van Rijnland
Referentie 9S6510A0/R00001/501663/Rott

Auteur(s) Drs. Ing. F. (Femkje) Sierdsma
Dr. Ir. M. (Marlies) van der Welle
Drs. T. (Tom) van den Broek
Collegiale toets Ir. R. (Rob) Speets b/a
Datum/paraaf ..20080208.....
Vrijgegeven door [Signature] b/a
Datum/paraaf ..20080208.....

INHOUDSOPGAVE

	Blz.	
1	INLEIDING	1
2	BESCHRIJVING WATERLICHAAM	3
	2.1 Inleiding	3
	2.2 Begrenzing	4
	2.3 Referentie waterlichaam	4
	2.4 Beschrijving referentiesituatie	6
	2.4.1 Hydromorfologie	6
	2.4.2 Fysische chemie	7
	2.4.3 Biologie	7
	2.4.4 Goede chemische toestand	8
3	BESCHRIJVING HUIDIGE SITUATIE	11
	3.1 Inleiding	11
	3.2 Hydromorfologische toestand	11
	3.2.1 Ontstaansgeschiedenis en hydromorfologische kenmerken	11
	3.3 Beschrijving huidige situatie	12
	3.3.1 Kenschets abiotische toestand	12
	3.3.2 Kenschets biotische toestand	16
	3.3.3 Chemische toestand	22
	3.4 Verbeteren huidige toestand	22
4	MAATREGELENPAKKET GET	25
	4.1 Inleiding	25
	4.2 Maatregelen	25
	4.2.1 Herstelmaatregelen	25
	4.2.2 Overige maatregelen	25
	4.3 Vergelijking GET met doelen beschermde gebieden	30
	4.4 Conclusie en aanbevelingen	32
5	VOORKEURSSCENARIO, BELEIDSDOESTELLING EN KOSTEN	33
	5.1 Kwaliteitselementen die verbetering behoeven	33
	5.2 Samenvatting van het "lot" van de genoemde maatregelen	34
	5.3 Voorkeursscenario en Beleidsdoelstelling	35
	5.4 Kostenindicatie van de maatregelen	37
6	REFERENTIES	39

1 INLEIDING

Sinds eind 2000 is de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) van kracht. Deze richtlijn moet er voor zorgen dat de kwaliteit van het oppervlakte- en grondwater in Europa in 2015 op orde is. Daarbij gaat de aandacht niet alleen uit naar de fysisch-chemische toestand van het water maar vooral ook naar de ecologische toestand. Om vast te stellen of een waterlichaam ecologisch op orde is, worden er doelen opgesteld waaraan de huidige toestand kan worden afgemeten. De doelen die voor een waterlichaam worden afgeleid, beschrijven de gewenste ecologische toestand. In Nederland verkeren veel van de waterlichamen niet meer in een natuurlijke toestand, maar zijn eerder sterk veranderd of kunstmatig. Voor deze twee categorieën dienen regionaal ecologische doelen te worden afgeleid, afhankelijk van de fysieke veranderingen. Dit is de taak voor de beheerder van deze waterlichamen.

Het waterlichaam Zwanenwater en Texelse wateren, waar voorliggend rapport nader op ingaat, is één van de gebieden binnen het beheersgebied van het Hoogheemraadschap Delfland, waarvoor binnen het project *KRW uitwerking duingebied Rijn-West* ecologische doelen worden afgeleid. De kern van het project bestaat uit het afleiden van het Maximaal (MEP) en Goed ecologisch potentieel (GEP) voor de duinwateren binnen het beheersgebied Rijn-West en het samenstellen van mogelijke maatregelenpakketten teneinde de ecologische doelstellingen te behalen. Het voorliggende rapport is daarmee één van de deelrapporten die in het kader van voornoemd project is verschenen.

De methode voor het afleiden van ecologische doelen is voor een belangrijk deel voorgeschreven in de Kaderrichtlijn Water en de bijbehorende richtsnoeren en nader uitgewerkt in Handreiking MEP/GEP (Projectgroep Implementatie Handreiking, november 2005). In de Handreiking worden veertien stappen onderscheiden (zie inleiding van het hoofdrapport). In de navolgende hoofdstukken worden de stappen 1 tot en met 11c volledig uitgewerkt. Begonnen wordt met het ruimtelijk beschrijven van het waterlichaam (begrenzing) en het vaststellen of het waterlichaam natuurlijk, sterk veranderd of kunstmatig is. Vervolgens volgt een uitgebreide beschrijving van de huidige situatie c.q. ecologische toestand. Dit is van belang omdat deze toestand immers het vertrekpunt vormt voor het opstellen van het MEP en het GEP. De stappen 12 tot en met 14 (zie handreiking) zijn vervolgens aan de beheerders.

2 BESCHRIJVING WATERLICHAAM

Welke stappen uit de Handreiking MEP/GEP worden in dit hoofdstuk besproken?

- Handeling 1A: Pas grenzen waterlichamen aan.
- Handeling 2A: Toets op kunstmatig of niet.
- Handeling 2B/C: Stel het oorspronkelijk of best gelijkende watertype vast.

2.1 Inleiding

In de handreiking MEP/GEP wordt uitgegaan van de huidige opvattingen over de begrenzing van waterlichamen, waarbij het uitgangspunt is dat het waterlichaam één beheerseenheid vormt. Hierbij worden kleine waterlichamen buiten beschouwing gelaten. Bij meren (M-watertypes) worden meren met een oppervlakte van minder dan 50 ha als klein beschouwd. Deze worden derhalve niet meegenomen bij de begrenzing van een waterlichaam. In waterrijke gebieden is het mogelijk om al het water als één waterlichaam te beschouwen. Hierbij geldt dan dat het gebied voor tenminste 20% uit open water moet bestaan en dat het totale wateroppervlak tenminste 250 ha dient te zijn. Dit is het geval voor een groot deel van het Noord- en Zuid-Hollandse duingebied.

Het Noord- en Zuid-Hollandse duingebied is opgedeeld in 8 waterlichamen (zie kader). De begrenzing van het Waterlichaam Zwanenwater & Texelse wateren (stap 1) wordt vastgesteld in paragraaf 2.2.

Binnen een waterlichaam worden alleen die oppervlaktewateren tot het waterlichaam gerekend die permanent watervoerend zijn dan wel die incidenteel droogvallen (waarbij dit dan een kenmerk is van het oppervlaktewater). Duinvalleien behoren niet tot het waterlichaam, omdat de droogvalfrequentie hiervan te groot is (jaarlijks over een groot deel van het oppervlak of het gehele oppervlak) om het nog als een oppervlaktewater te beschouwen.

In stap 2a wordt vastgesteld of het waterlichaam kunstmatig is. Als richtlijn hierbij geldt dat een waterlichaam kunstmatig is wanneer het door de mens is aangelegd op een plaats waar voorheen geen (significant) oppervlaktewater aanwezig was. Een fysiek gewijzigd, verplaatst of rechtgetrokken bestaand waterlichaam wordt niet als kunstmatig beschouwd, maar als sterk veranderd (indien ingrepen onomkeerbaar zijn) of natuurlijk (indien ingrepen omkeerbaar zijn)

Het oorspronkelijke (sterk veranderde wateren en natuurlijke wateren) of best gelijkende (kunstmatige wateren) watertype wordt bepaald op basis van hydromorfologische kenmerken. Er wordt hierbij zoveel mogelijk uitgegaan van de oorspronkelijke hydromorfologie. De (huidige) fysisch-chemische en biologische situatie blijft buiten beschouwing. Het oorspronkelijke of best gelijkende watertype wordt vervolgens in hoofdstuk 3 gebruikt als referentie voor de huidige hydromorfologische, biologische, fysisch-chemische en chemische toestand.

2.2 Begrenzing

Onder het waterlichaam Zwanenwater en Texelse wateren vallen een aantal natuurlijke wateren op Texel en het Zwanenwater. Op Texel gaat het om de Muyen (binnen- en buiten-Muy, de Moksloot, de Geul en de Horsmeertjes. De plassen maken deel uit van het Natura-2000 gebied Duinen en Lage land Texel.

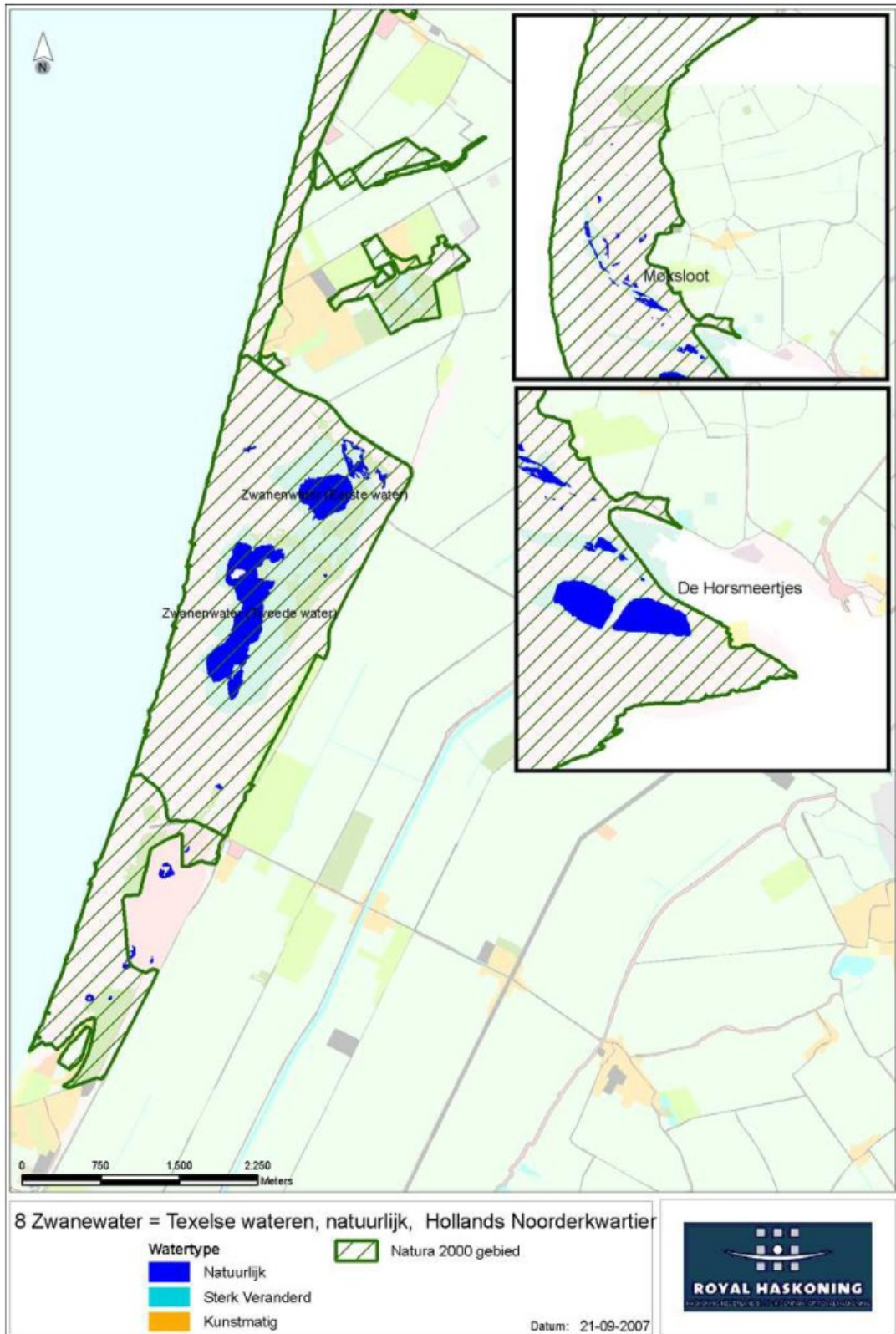
Het Zwanenwater is een natuurgebied gelegen tussen Petten en Callantsoog. Het gebied maakt deel uit van het Natura-2000 gebied Zwanenwater en Pettemerduinen. Alle wateren liggen binnen het beheersgebied van het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier. De waterbeheerders zijn PWN, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Hollands Noorderkwartier en Landschap Noord-Holland. In figuur 2.1 is de begrenzing van de wateren en de Natura-2000 gebieden weergegeven.

2.3 Referentie waterlichaam

De oorspronkelijke plassen behorend tot het waterlichaam Zwanenwater en Texelse wateren kunnen, net als de meeste overige Nederlandse duinwateren ten noorden van Bergen, gekarakteriseerd worden als Kleine ondiepe gebufferde plassen (M11; Van der Molen, 2004). In de laatste update van het rapport Referenties en Conceptmaatlaten voor Meren (Van der Molen, februari 2007) is dit type echter komen te vervallen vanwege de beperkte omvang van deze wateren (beschrijvingen van watertypen < 0,5 km² zijn komen te vervallen). Van de overgebleven watertypen komt de omschrijving van het watertype M14, de ondiepe (matig grote) gebufferde plassen, het dichtst in de buurt van het oorspronkelijke watertype. De omvang van de plassen in het waterlichaam Zwanenwater en Texelse wateren zijn echter allen kleiner dan 0,5 km², waardoor bijvoorbeeld windgeïnduceerde waterbeweging nauwelijks een rol speelt in deze plassen.

In de hierna volgende paragrafen wordt de referentiesituatie voor de ondiepe gebufferde (matig grote) plassen (M14) beschreven ten aanzien van hydromorfologie, fysische chemie en biologie. Tot slot wordt kort ingegaan op de goede chemische toestand.

Figuur 2.1. Begrenzing waterlichaam Zwanenwater en Texelse wateren: de plassen die tot dit waterlichaam behoren zijn donkerblauw gekleurd.

2.4 Beschrijving referentiesituatie

2.4.1 Hydromorfologie

De ondiepe (matig grote) gebufferde plassen (M14) zijn matig groot, vlakvormig, vrij ondiep en semi-stagnant en bevatten gebufferd, zoet water. De plassen zijn vaak gelegen in open duingebieden en ontstaan op een natuurlijke wijze in de oude kalkarme duinvalleien die vooral ten noorden van Bergen liggen.

Relatief grote seizoensfluctuaties in de waterstand zijn afhankelijk van neerslag, verdamping, bodemstructuur en bodemreliëf. Door het grote oppervlak en de geringe diepte (meestal ondieper dan 1 m) spelen vooral verdamping en droogval een grote rol. Een waterpeilfluctuaties van circa 50-100 cm is reëel. Deze peilfluctuaties zijn kenmerkend voor alle ondiepe duinwateren en zijn essentieel voor het voorkomen van amfibische plantengemeenschappen. Het geheel of gedeeltelijk droogvallen van de plassen heeft een belangrijk effect op het voorkomen van soorten en de afbraak van organisch materiaal. Gezien het oppervlak van deze plassen ($>0,5 \text{ km}^2$) speelt windgeïnduceerde waterbeweging een rol¹.

De wateren van dit type worden voornamelijk gevoed door regenwater en staan daarnaast onder invloed van oppervlakkig grondwater. De verhouding tussen de voeding van de meren met neerslag, lokaal en regionaal grondwater is bepalend voor de mate van buffering.

De bodem varieert van zandig en voedselarm tot matig voedselrijk of voedselrijk veen ($<50\%$) en/of klei. Als gevolg van de wind- en golfwerking is de bodem vaak stevig en kaal in de golfslagzone. Aan de luwe zijde kan sediment, dat meestal voor een groot deel bestaat uit organisch materiaal, accumuleren. Er zijn gevarieerde oevers van vlak tot matig steil. De gemiddelde diepte van deze plassen ligt tussen 1 à 2 meter. Aanwezigheid van verschillende duinwateren (variërend in grootte en successiestadium) in elkaars nabijheid heeft een positieve invloed.

De ranges van waarden van de hydromorfologische kwaliteitselementen zijn weergegeven voor de referentietoestand (tabel 2.1)

Tabel 2.1. Referentiewaarden type M14 voor de hydromorfologische kwaliteitselementen.

Parameter	Eenheid	Laag	Hoog
Oppervlak variatie	km ²	0,4	120
Diepte	m	0,5	3
Diepte variatie	m	0,1	3,9
Volume	m ³	$0,18 \cdot 10^6$	$222 \cdot 10^6$
Volume variatie	m ³	$0,15 \cdot 10^6$	$266 \cdot 10^6$
Verblijftijd	jaar	1,5	8,9
Kwel	aan- of afwezig (1/0)	1	1
Bodemoppervlak/volume	-	2,0	0,33
Taludhoek (onder water)	°	10	40

¹ De duinwateren wijken hierin af van de natuurlijke referentie, omdat ze veelal kleiner zijn dan $0,5 \text{ km}^2$ en windgeïnduceerde waterbeweging nauwelijks een rol speelt.

2.4.2 Fysische chemie

De in de duinen gelegen plassen zijn, met name door de invloed van het nabijgelegen zeewater, relatief ionenrijk. De bodem van een primaire duinvallei is in tegenstelling tot een secundaire duinvallei langer rijker aan zouten, kalkrijker en meestal humusarm. Dit versnelt de successie. De zandige bodem is, afhankelijk van de locatie, in oorsprong matig tot zeer kalkrijk. Ten noorden van Bergen is de bodem relatief kalkarm. Boven deze kale zandbodem verzamelt zich regenwater en oppervlakkig grondwater, afkomstig uit de omringende duinen. Zowel het water als de bodem zijn arm aan nutriënten (oligo-mesotroof). Het jaarlijks droogvallen van delen van de oever remt de ophoping van nutriënten en voorkomt het woekeren van snelgroeiende waterplanten. Door indamping stijgen de ionengehalten gedurende de zomer. Het water is helder. De systemen zijn gevoelig voor atmosferische depositie.

De ranges van waarden van de algemene fysisch-chemische kwaliteitselementen zijn weergegeven voor de referentietoestand (tabel 2.2).

Tabel 2.2. Referentiewaarden voor de algemene fysisch-chemische kwaliteitselementen van type M14.

Parameter	Descriptor	Eenheid	GET waarde*
Thermische omstandigheden	Dagwaarde	°C	≤25
Zuurstofhuishouding	Verzadiging	%	60-120
Zoutgehalte	Chloridegehalte	mg/l	≤200
Verzuringgraad	pH	-	5.5-8.5
Nutriënten	Totaal-P	mg/l	≤ 0.08
	Totaal-N	mg/l	≤ 1.5
Doorzicht	SD	m	≥ 0.9

* GET = Goede ecologische toestand

2.4.3 Biologie

Er is een rijke vegetatieontwikkeling. De fauna indiceert het jonge, temporaire karakter van deze wateren. In deze grotere plassen spelen windgeïnduceerde waterbewegingen een rol. Op luwe plekken kunnen planten zich ontwikkelen en vormt zich een organische bodem. Op de meest geëxponeerde plaatsen wordt kaal substraat aangetroffen. De fauna weerspiegelt dit.

De levensgemeenschappen van deze wateren verschillen onderling als gevolg van verschillen in de mate van buffering, ook kan de invloed van de zee (zoutgehalte) van belang zijn. Met name voor de vegetatie is de mate van buffering van belang, het zoutgehalte is voor alle groepen sturend. Het areaal droogvallende oever bepaalt de omvang van tijdelijke habitats. Dit is afhankelijk van de grootte van de plas, de peilfluctuatie en het overtalud. Belangrijke habitats voor aquatische organismen zijn droogvallende oevers, diepere plantenrijke delen en open water. Ieder van deze habitats herbergt zijn eigen kenmerkende levensgemeenschappen, voor de plas als geheel is de verhouding tussen deze habitats sturend voor de totale levensgemeenschap. In de ondiepe, plantenrijke (verlandende) plassen of delen van plassen kan het zuurstofgehalte door primaire productie en afbraak gedurende de dag sterk fluctueren. De levensgemeenschap van deze plassen bestaat dan voor een belangrijk deel uit

organismen die tolerant zijn voor lage zuurstofgehalten. Tenslotte kan als gevolg van calamiteiten zoals volledige droogval of het dichtvriezen van een plas vooral de faunagemeenschap volledig veranderen. Na een calamiteit zijn pionierssoorten kenmerkend, herstel van de fauna van een duinplas na een calamiteit kan als gevolg van isolatie lang duren.

Tabel 2.3. GET-waarden voor de biologische kwaliteitselementen van type M14.

Kwaliteitselement	Deelmaatlat	Descriptor	Eenheid	GET-waarde
Fytoplankton	Abundantie	Chlorofyl-a	µg/l	< 23
	Soortensamenstelling	Aanwezigheid bloeien	0/1	Geen bloei aanwezig
Macrofyten	Abundantie (areaal t.o.v. begroeibaar areaal)	Areaal submerse vegetatie	%	25-50
		Areaal oevervegetatie	%	60-80
	Soortensamenstelling	Absolute score ten opzichte van de referentiewaarde	-	19-32 (= 40-70% van 47)
Macrofauna	Abundantie en soortensamenstelling	EKR	-	> 0.6
Vis	Soortensamenstelling	Aantal soorten	n	14-17
	Abundantie	Aandeel brasem	%	2-8
		Aandeel baars+blankvoorn t.o.v. alle eurytypen	%	30-35
		Aandeel plantminnende vis	%	40-65
		Aandeel O ₂ -tolerante vis	%	10-20

2.4.4 Goede chemische toestand

De Kaderrichtlijn Water stelt normen voor 33 zogenoemde prioritaire stoffen. Daarnaast wijst de Kaderrichtlijn Water prioritaire gevaarlijke stoffen aan, deze stoffen mogen in 2020 niet meer in het water voorkomen.

Behalve met de normen voor deze prioritaire stoffen hebben de Noord- en Zuid-Hollandse duingebieden vanuit de Kaderrichtlijn te maken met Rijn-relevante stoffen. Dit zijn specifieke probleemstoffen die niet tot de prioritaire stoffen behoren en die per stroomgebied worden vastgesteld. Ook de normen gelden per stroomgebied.

Van een aantal chemische stoffen worden gebiedspecifieke normen afgeleid. Deze gebiedspecifieke normen vallen onder de ecologische doelen. Ze ondersteunen in feite de ontwikkeling van ecologische kwaliteit. Bijvoorbeeld: stikstof en fosfaat zijn niet aan een directe norm vanuit de Kaderrichtlijn gebonden. De hoeveelheid van deze stoffen in het water mag echter niet verstorend werken op de ecologie.

Om te bepalen of een waterlichaam voldoet aan de KRW normen dienen chemische stoffen getoetst te worden aan één van de twee normeringen: die voor een goede chemische toestand of die voor de goede ecologische toestand. Samen resulteert dit in 190 stoffen waar op getoetst moet worden.

Voor het vaststellen van de goede chemische toestand van een waterlichaam dienen 41 stoffen te voldoen aan KRW-normen zoals die in juli 2006 als concept zijn vastgesteld in

dochterraichtlijn 2000/60/EC van de KRW. Het betreft hier de normen voor 33 prioritaire stoffen en 8 lijst I stoffen volgens de EU-76/464 richtlijn.

Om de huidige kwaliteit van oppervlaktewater in beeld te brengen, kan in Nederland momenteel alleen getoetst worden aan de waterkwaliteitsnormen zoals genoemd in de '2004 Regeling milieukwaliteitseisen gevaarlijke stoffen oppervlaktewateren'. In principe kunnen 188 stoffen getoetst worden aan dit stelsel van zogenaamde MTR-normen om de goede chemische toestand van een waterlichaam te bepalen.

3 BESCHRIJVING HUIDIGE SITUATIE

Welke stappen uit de Handreiking MEP/GEP worden in deze paragraaf besproken?

- Handeling 3: Toets op belangrijke veranderingen in hydromorfologie.
- Handeling 4: Beschrijf hydromorfologische ingrepen.
- Handeling 5A: Bepaal effecten van hydromorfologische ingrepen.
- Handeling 5B: Toets of GET onbereikbaar is geworden.
- Handeling 6: Toets of waterlichaam substantieel van aard is veranderd.

Overige stappen (niet in Handreiking MEP/GEP).

- Bepaal de huidige toestand van de biologische, fysisch-chemische en hydromorfologische parameters.
- Bepaal de huidige toestand van de chemische toestand.

3.1 Inleiding

Omdat de huidige situatie c.q. ecologische toestand als vertrekpunt geldt voor het uiteindelijk opstellen van het MEP en het GEP, wordt in dit hoofdstuk de huidige situatie ten aanzien van hydromorfologie, fysische-chemie, biologie en de chemische toestand beschreven.

Voor het beschrijven van de fysisch-chemische en biologische toestand van het waterlichaam Noord-Hollandse wateren is gebruik gemaakt van oude data (fysisch-chemisch tot 1993 en biologisch tot 1996) van het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (HHNK), recentere gegevens over zowel de biologische als fysisch-chemische toestand van het Zwanenwater en enkele recente gegevens van Staatsbosbeheer over de macrofytensamenstelling in een aantal Texelse wateren. Gegevens over de huidige chemische toestand van het waterlichaam Noord-Hollandse duinwateren ontbreken.

Voor de beschrijving van de huidige abiotische en biotische toestand is uitgegaan van een aantal representatieve (geclusterde) plassen, op basis van beschikbaarheid van gegevens. Het gaat om de volgende plassen:

ZW	Eerste en Tweede Zwanenwater
HM	Westelijke en oostelijke Horsmeertjes
GE	De Geul
MT	Moksloot
MU	De Muyen

3.2 Hydromorfologische toestand

3.2.1 Ontstaansgeschiedenis en hydromorfologische kenmerken

De wateren die tot het waterlichaam Zwanenwater en Texelse wateren behoren zijn op natuurlijke wijze ontstaan. Er hebben geen onomkeerbare hydromorfologische ingrepen in het waterlichaam plaatsgevonden. Het waterlichaam heeft daarom de status van natuurlijk waterlichaam gekregen.

3.3 Beschrijving huidige situatie

Bruikbaarheid data

Niet voor alle plassen zijn recente en/of complete gegevens beschikbaar om de huidige toestand van de biologische (en fysisch-chemische) kwaliteitselementen te bepalen. In die gevallen zijn de berekende EKR scores niet altijd representatief voor de huidige toestand, met name wanneer recent maatregelen genomen zijn om die toestand te verbeteren of wanneer de gegevens sterk verouderd zijn. Aan deze scores wordt dan niet al te veel waarde gehecht.

3.3.1 Kenschets abiotische toestand

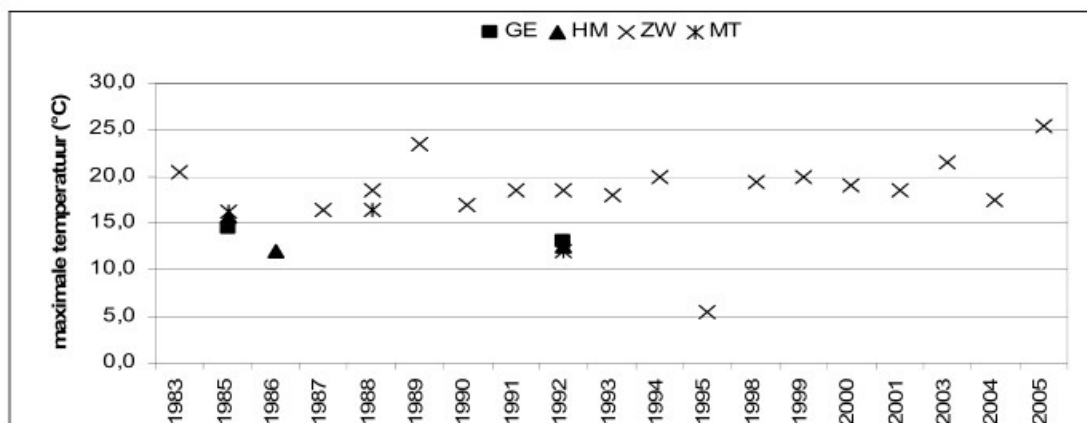
Voor het beschrijven van de fysisch-chemische toestand van het waterlichaam Zwanenwater en Texelse wateren is gebruik gemaakt van waterkwaliteitsdata van het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (HHNK). Voor de meeste plassen zijn alleen data beschikbaar van de periode 1981-1992, maar niet van elk jaar. Er is gemeten in 1981, 1984, 1985, 1987, 1988, 1991 en 1992. Voor het Zwanenwater zijn fysisch-chemische gegevens bekend tot begin 2007.

Hieronder wordt per fysisch-chemisch kwaliteitselement een overzicht gegeven van de gemeten waarden (jaargemiddelde of maximale waarde) in een aantal (geclusterde) plassen. In de grafieken worden de volgende codes voor de afzonderlijke plassen gehanteerd:

ZW	Eerste en Tweede Zwanenwater
HM	Westelijke en oostelijke Horsmeertjes
GE	De Geul
MT	Moksloot

Thermische omstandigheden

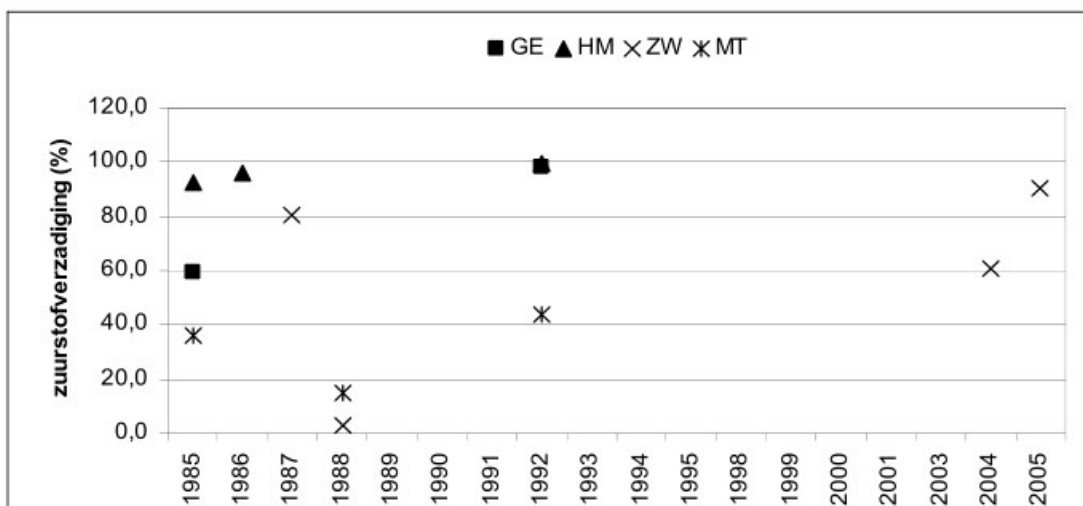
De temperatuur in de duinplassen op Texel en in het Zwanenwater varieert tussen 1,5 en 25,5 °C. Dit patroon lijkt nauwelijks te verschillen tussen de verschillende plassen. De gemiddelde temperatuur ligt op ongeveer 12 °C in de Texelse wateren en op 17 °C. De maximaal gemeten temperatuur (figuur 3.1) is, op een enkele uitzondering na, altijd lager dan 23 °C.

Figuur 3.1. Temperatuurverloop (maximale temperatuur) in het waterlichaam Zwanenwater & Texelse wateren.

Zuurstofgehalte

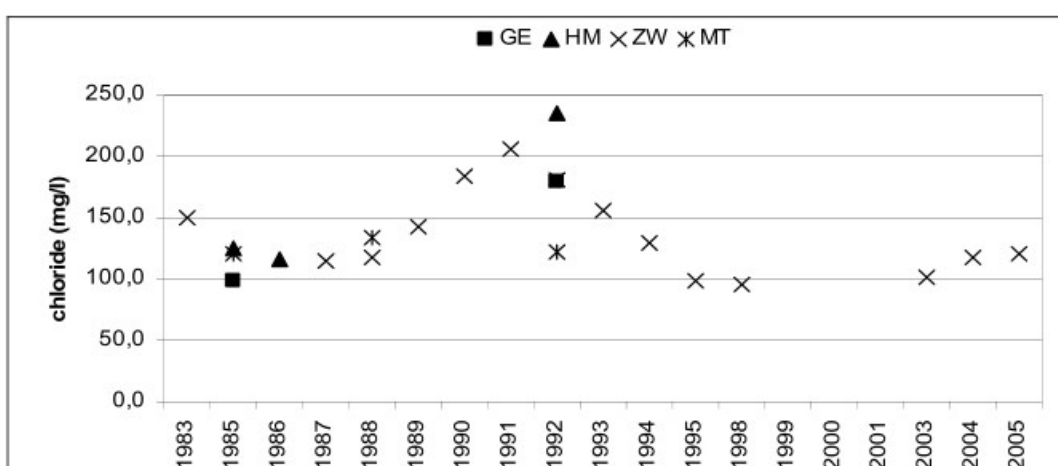
De zuurstofverzadiging is slechts in enkele jaren gemeten. De lage zuurstofverzadiging die in 1988 gemeten werd in twee plassen lijkt een uitzondering te zijn. Zowel in de Moksloot als het Zwanenwater werden op een eerder en/of later tijdstip hogere waarden gemeten. De zuurstofverzadiging van de plassen schommelt (twee waarden uit 1988 buiten beschouwing gelaten) gemiddeld tussen de 40 en 100%.

Figuur 3.2 Verloop van de zuurstofgehaltenes (% verzadiging) in het waterlichaam Zwanenwater & Texelse wateren.

Zoutgehalte

Het zoutgehalte van de verschillende plassen varieert van zeer zoet (< 150 mg Cl/l) tot zoet (150 - 300 mg Cl/l). In het Zwanenwater, de Horsmeertjes² en de Geul neemt de zoutinvloed duidelijk toe van midden jaren tachtig tot 1992 (figuur 3.3).

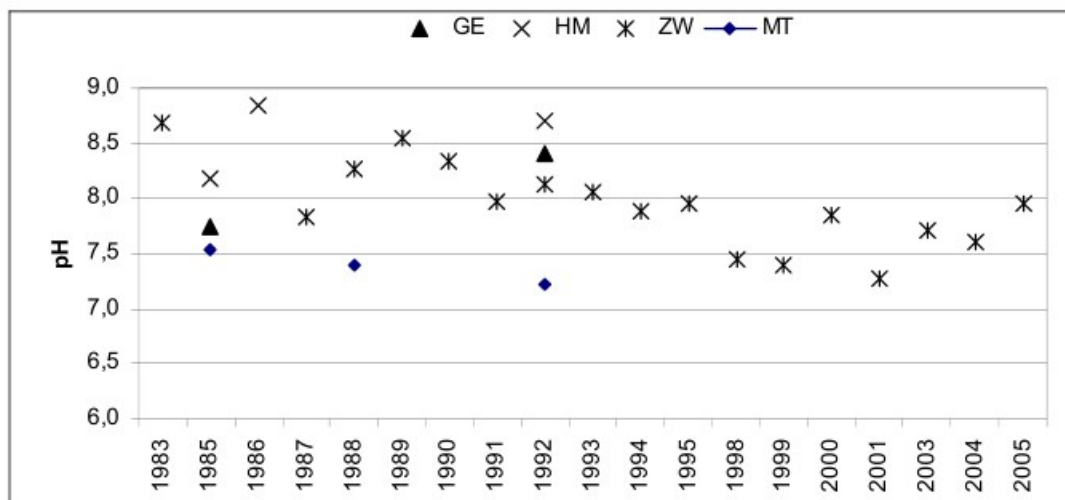
Figuur 3.3. Verloop van de chlorideconcentraties in het waterlichaam Zwanenwater & Texelse wateren.

² De Oostelijke Horsmeertjes zijn brakker (144-280) dan de westelijke Horsmeertjes (89-141).

Na 1992 neemt de invloed van zout in het Zwanenwater weer af. In de Moksloot lijkt de chlorideconcentratie redelijk stabiel, respectievelijk rond de 125 en 75 mg Cl/l. De verzilting in een aantal van de plassen kan veroorzaakt zijn door drinkwaterwinning in de duinen, waarbij grote hoeveelheden grondwater worden onttrokken en daardoor de zoutinvloed landinwaarts opschuift.

Zuurgraad

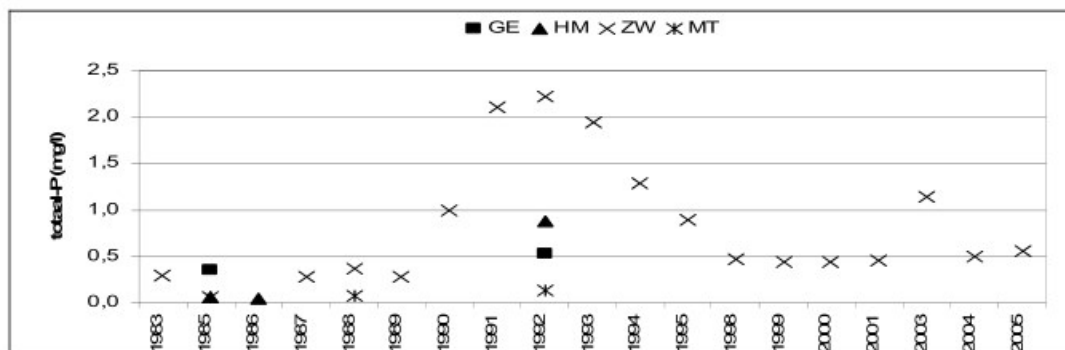
De pH in de plassen ligt gemiddeld rond de 8 en fluctueert tussen de 7 en 9 (figuur 3.4). In de Horsmeertjes komt de pH meerdere malen boven de 8.5 uit. De pH in het Zwanenwater (en de Moksloot) lijkt iets af te nemen (verzuring).

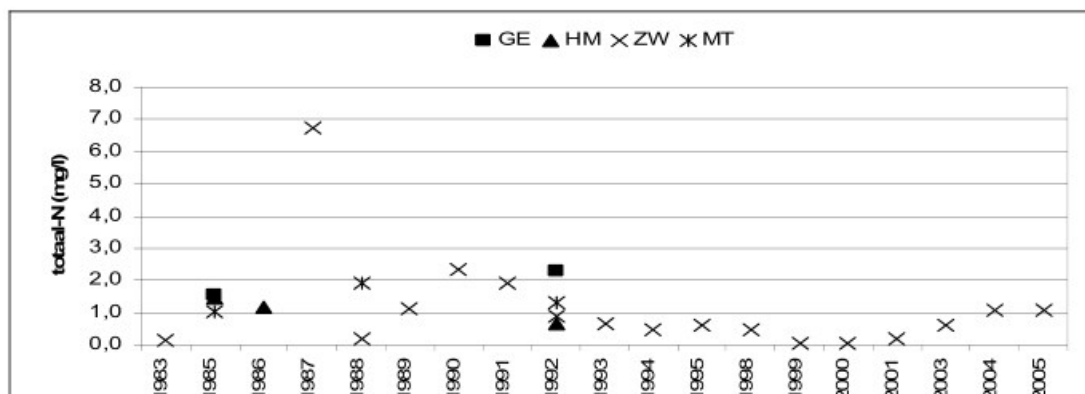
Figuur 3.4. Verloop van de pH in natuurlijke duinplassen in het waterlichaam Zwanenwater & Texelse wateren.

Nutriënten

De P-concentraties in plassen in het waterlichaam Zwanenwater en Texelse wateren zijn hoog tot zeer hoog te noemen. Alleen in de Moksloot (MT) worden gemiddelde waarden lager dan 0,1 gemeten (figuur 3.5A). In de plassen worden niet erg hoge stikstofconcentraties gemeten; in het Zwanenwater zijn de jaargemiddelde waarden sinds 1998 allemaal lager dan 1,1 mg N/l.

A

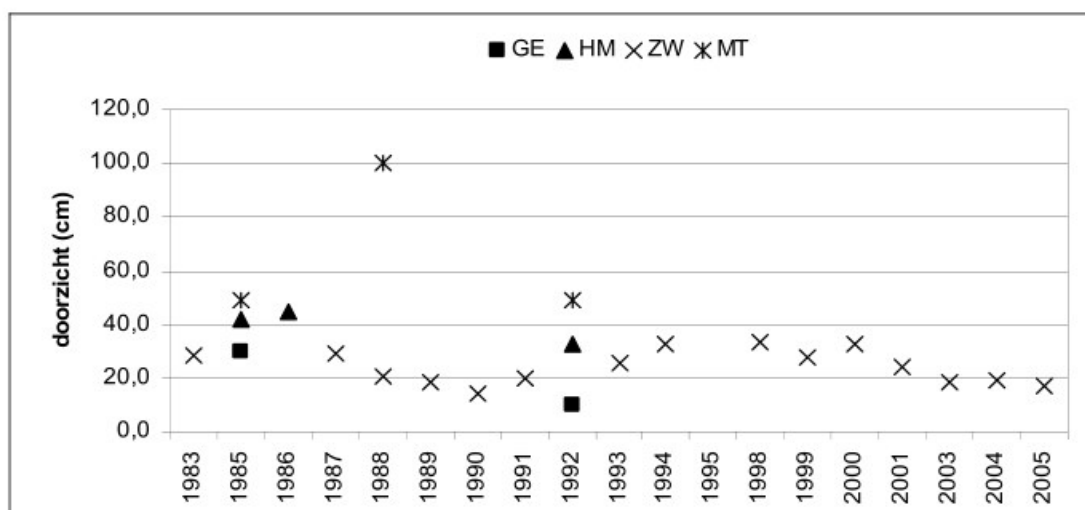
B

Figuur 3.5. Verloop van de concentraties P-totaal (3.5A) en N-totaal in het waterlichaam Zwanenwater & Texelse wateren (3.5B). Extreem hoge waarden voor N (21.0 in Oostelijke Horsmeertje) en P (16.0 in Eerste Zwanenwater) zijn weggelaten.

In 1992 werd in de oostelijke Horsmeertjes eenmalig een totaal-N gemeten van 21,0 mg/l en in 2001 werd in het Eerste Zwanenwater een totaal-P gemeten van 16,0 mg/l. Deze waarden zijn buiten beschouwing gelaten, omdat ze ruim veel hoger zijn dan de rest van de metingen.

Doorzicht

Het jaargemiddelde doorzicht in de plassen ligt gemiddeld tussen de 10 en 50 cm en is slechts een enkele keer hoger dan 90 cm (fig. 3.6). In 1985 en 1992 was het doorzicht van de Moksloot wat beter dan de andere plassen (max. 50 cm). Anno 2007 is het water van de Moksloot, volgens de beheerder kraakhelder (med. C. Bruin, Staatsbosbeheer). Het doorzicht in de Geul is in beide jaren (1985 en 1992) het laagst. Het doorzicht in het Zwanenwater varieert is vrij beperkt en varieert al jaren tussen de 20 en 35 cm.

Figuur 3.6. Verloop van het doorzicht in het waterlichaam Zwanenwater & Texelse wateren.

Toetsing aan de GET-waarde

Omdat alleen van het Zwanenwater recente data beschikbaar zijn, kan slechts bij benadering getoetst worden of de plassen in de huidige situatie voldoen aan de GET-

waarden. Hierbij wordt er van uitgegaan dat de waterkwaliteit sinds 1992 verder verbeterd is en dat plassen die tot 1992 voldeden aan de GET-waarde daar ook in de huidige situatie aan zullen voldoen.

De gemiddelde pH van de verschillende plassen voldoet aan de GET-waarde, behalve in de Horsmeertjes. De nutriëntenconcentraties in de meeste plassen liggen ver boven de GET-waarde, m.n. de fosfaatconcentraties. De N-concentratie in het Zwanenwater is de laatste jaren lager dan de GET-waarde.

In tabel 3.2 worden ranges weergegeven van de gemiddelde meetwaardes voor de fysisch-chemische kwaliteitselementen en zijn deze getoetst aan de GET-waarde voor M14.

Uit de gegevens volgt dat de waterkwaliteit in de plassen zonder vogelfunctie (Moksloot, Horsmeertjes en buiten-Muy) een stuk beter is dan de plassen met vogelfunctie (Zwanenwater, Geul en binnen-Muy).

Tabel 3.2. Huidige situatie waterlichaam Zwanenwater en Texelse water met betrekking tot fysisch-chemische parameters en de referentiewaarden horend bij M14. In de laatste kolom met kleur aangegeven of de gemeten waarden voldoen aan een goede ecologische toestand (GET) voor M14. Groen=voldoet, Rood=voldoet niet. De waterkwaliteit in de plassen zonder vogelfunctie (Moksloot, Horsmeertjes en buiten-Muy) is een stuk beter dan de plassen met vogelfunctie (Zwanenwater, Geul en binnen-Muy).

Kwaliteitselement	Descriptor (eenheid)	GET-waarde M14	Zwanenwater & Texel	Beoordeling
Thermische omstandigheden	Dagwaarde (°C)	≤ 25	≤25	Green
Zuurstofhuishouding	Verzadiging (%)	60 - 120	40-100	Green
Zoutgehalte	Saliniteit (mg Cl/l)	≤ 200	≤ 200	Green
Zuurgraad	pH	5.5-8.5	7.0-9.0	Green
Nutriënten	Totaal-P (mg/l)	≤ 0.08	0,3-2.2	Red
	Totaal-N (mg/l)	≤ 1.5	≤ 1.5	Green
Doorzicht	SD (m)	≥0.9	0.1-0.5	Red

3.3.2 Kenschets biotische toestand

Biotische toestand

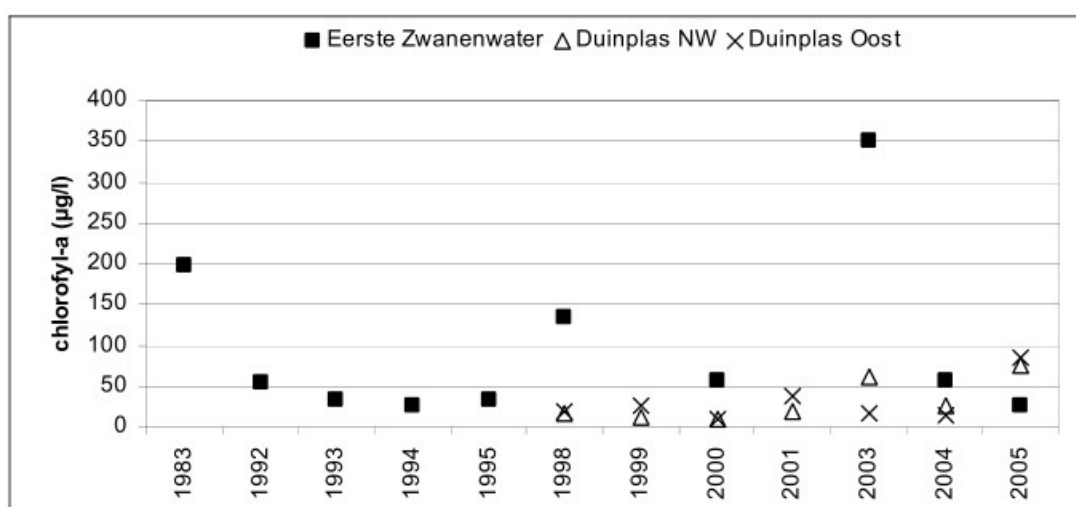
Bij het beschrijven van de biotische toestand van natuurlijke duinwateren op Texel en bij het Zwanenwater is gebruik gemaakt van data van het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (HHNK). Alleen voor het Zwanenwater zijn recente gegevens (tot 2007) beschikbaar. Van de plassen op Texel zijn alleen gegevens tot 1996 beschikbaar. De plassen zijn opgedeeld in dezelfde groepen als voor de beschrijving van de fysisch-chemische toestand, namelijk: het Zwanenwater, de Horsmeertjes, De Geul, Moksloot en de Muyen (van dit laatste water ontbraken gegevens over de fysisch-chemische waterkwaliteit). In de hierna volgende paragrafen worden de gegevens kort toegelicht.

Fytoplankton

Abundantie

Er zijn alleen gegevens bekend over de abundantie van fytoplankton in het Zwanenwater. Deze gegevens ontbreken voor de Texelse wateren. De jaargemiddelde concentraties voor het Zwanenwater zijn weergegeven in figuur 3.7.

De jaargemiddelde concentraties chlorofyl-a van het meetpunt Eerste Zwanenwater in 1999 (700 µg/l) en 2001 (2411 µg/l) zijn in de grafiek niet meegenomen, omdat ze zeer hoog waren en daarmee de leesbaarheid van de grafiek niet bevorderen. In het Tweede Zwanenwater hebben geen chlorofyl-a-metingen plaatsgevonden. Het zomergemiddelde chlorofyl-a-gehalte komt daarmee gemiddeld op circa 66 µg/l.

Figuur 3.7. Verloop van de zomergemiddelde concentratie chlorofyl-a in het waterlichaam Zwanenwater & Texelse wateren. Het betreft alleen data voor het Zwanenwater. De jaargemiddelde concentraties chlorofyl-a van het meetpunt Eerste Zwanenwater in 1999 (700 µg/l) en 2001 (2411 µg/l) zijn in de grafiek niet meegenomen, omdat ze zeer hoog waren en daarmee de leesbaarheid van de grafiek niet bevorderen.

Soortensamenstelling

Er zijn alleen gegevens beschikbaar over de soortensamenstelling van het fytoplankton in het (Eerste) Zwanenwater. Gegevens over de soortensamenstelling van fytoplankton in de Texelse wateren ontbreken.

De meest recente bemonsteringen van de fytoplanktonsoortensamenstelling in het Zwanenwater vonden plaats in 2003 en 2005. In beide jaren werden geen bloeien aangetroffen van negatieve soorten.

Overige waterflora

Abundantie

Er zijn geen gegevens beschikbaar over de abundantie van macrofyten. Volgens de beheerder komen in de Geul en de binnen-Muy geen macrofyten meer voor (med. C. Bruin, Staatsbosbeheer) en in het Eerste Zwanenwater zeer weinig (med. R. Luntz, Natuurmonumenten).

De belangrijkste redenen voor de lage abundantie van macrofyten in het Eerste Zwanenwater zijn het voorkomen van een grote aalscholverkolonie en het voorkomen van een hoog percentage bodemomwoelende vissoorten. Ook in de Geul vormen vogels de belangrijkste reden voor de afwezigheid van macrofyten.

Soortensamenstelling

Voor de soortensamenstelling van het Zwanenwater en Texel zijn gegevens beschikbaar van HHNK uit 2003 en 2005 (Eerste Zwanenwater) en van Natuurmonumenten over de huidige situatie in de Muyen en het zuidelijke deel van Texel (dit laatste gebied omvat de Horsmeertjes, de Geul en de Moksloot).

In het Zwanenwater worden weinig soorten waterplanten aangetroffen. In 2003 en 2005 werden alleen de algemene soorten als Puntkroos, Veenwortel en Gewoon kransblad waargenomen. Wel komt in het Zwanenwater de beschermde soort Waterdrieblad voor. Deze soort is karakteristiek voor verlandingsvegetaties in voedselarm tot matig voedselrijk, zwakgebufferd water (Weeda et al. 1988). Voor het Zwanenwater wordt een telwaarde van drie berekend in zowel 2003 als 2005 in alle drie de monsterpunten.

In de buiten-Muy worden 15 soorten waterplanten aangetroffen, waaronder vijf soorten kranswieren (Gewoon, Breekbaar, Stekelharig, Ruw en Brokkelig kransblad) en vijf soorten fonteinkruid (Duizendknoop-, Schede-, Drijvend, Tenger en Weegbreefonteinkruid). Met name kranswieren zijn indicatief voor helder, (relatief) voedselarm water. De binnen-Muy, of Muyplas, was vroeger heel rijk, maar deze is door invloed van broedende vogels (Lepelaar, Blauwe reiger en vooral Aalscholver) geutrofieerd geraakt en herbergt nagenoeg geen macrofyten meer (med. C. Bruin, Staatsbosbeheer).

In het zuidelijk deel van Texel worden 24 soorten waterplanten waargenomen. De eigenlijke Geulplas is al jaren een plas zonder macrofytenvegetatie (oorzaak is vermoedelijk de aanwezigheid van vogels), maar in de overige plassen in het zuidelijk deel van Texel, met name de Moksloot en in iets mindere mate de Horspolders komen nog een groot aantal soorten waterplanten voor (med. Staatsbosbeheer). Naast de soorten die ook in de buiten-Muy worden aangetroffen, komen hier ook Teer kransblad, Donker glanswier, Fijne waterranonkel, Gekroesd, Draad- en Ongelijkbladig fonteinkruid voor. Met name het voorkomen van de Rode lijst soorten Donker glanswier, Weegbree- en Ongelijkbladig fonteinkruid wijzen op een goede waterkwaliteit.

Er zijn geen bedekkingspercentages beschikbaar voor de buiten-Muy, de Geul, Horsmeertjes en Moksloot, waardoor de telwaarde niet kan worden bepaald. Op basis van de soortensamenstelling kan echter wel de maximaal mogelijke score berekend worden. Dit is weergegeven in onderstaande tabel.

Locatie	Minimum score	Maximum score
Texel zuid	14	44
Muyen	10	31

Macrofauna

Tussen 1984 en 1992 zijn door HHNK macrofaunagegevens verzameld over diverse plassen op Texel. Voor het Zwanenwater zijn ook recentere gegevens (2003) gebruikt.

In tabel 3.3a is een overzicht gegeven van de gemiddelde abundantie van verschillende groepen macrofauna in de bemonsterde duinwateren tot 1992. In tabel 3.3b volgt een apart overzicht van de macrofaunasamenstelling in het Zwanenwater in 2003.

Tabel 3.3a Gemiddelde abundantie van macrofaunagroepen in 1984, 1985, 1987, 1989, 1991, 1992 van het waterlichaam Zwanenwater & Texelse wateren.

Groep														
locatie	Acari	Bivalvia	Coleoptera	Crustacea	Diptera	Ephemeroptera	Gastropoda	Hemiptera	Hirudinea	Lepidoptera	Odonata	Oligochaeta	Platyhelminthes	Trichoptera
De Geul	46	4	63	3	371	91	193	186	81	0	5	71	12	69
Horsmeertjes	74	30	62	0	318	61	249	283	8	1	19	649	10	54
Zwanenwater	96	0	1	496	28	2	1	1	3	0	4	15	0	1
Moksloot	127	121	57	16	397	70	132	70	39	0	10	213	31	54
Gemiddelde	87	26	35	215	212	41	118	118	21	0	9	232	9	33

Tabel 3.3b. Gemiddelde abundantie van macrofaunagroepen in 2003 in het Zwanenwater (op drie monsterpunten). De groepen Heteroptera, Hirudenea, Mollusca en Odonata zijn in de tabel niet meegenomen, omdat ze slechts in één van de drie plassen zijn waargenomen en slechts in beperkte aantallen.

Groep													
locatie	Acari	Annelida	Bivalvia	Coleoptera	Coloeptra	Crustacea	Diptera	Ephemeroptera	Gastropoda	Hemiptera	Oligochaeta	Trichoptera	
Noordelijke plas	6	73	31	3		19	26	46	4	97	17	3	
Duinplas NW	1	1	32	15	2	19	17	2	2	9	34	4	
Duinplas Oost	6	30		7	10	1	42	1	1	68		2	
Gemiddelde	4	35	32	8	6	13	28	16	2	58	26	3	

In de Moksloot domineren groepen die indicatief zijn voor minder schoon water, waaronder borstelwormen (Oligochaeten) en slakken (Gastropoda).

Opvallend is de zeer lage diversiteit in de bemonsterde plassen bij het Zwanenwater. Veel soortgroepen worden niet of nauwelijks waargenomen en alleen de aantallen watermijten (Acari) en Crustaceae voor 1992 zijn noemenswaardig. De grote aantallen Crustaceae in het Zwanenwater voor 1992 worden veroorzaakt door het massaal voorkomen van de estuariene Gewone aasgarnaal (*Neomysis integer*). Het lijkt erop dat hier een grote invloed van zoutwater aanwezig is. Deze soort werd in 2003, op een exemplaar na, niet meer waargenomen.

In de Horsmeertjes (m.n. het westelijke Horsmeertje) komen veel oligochaeten van de families Naididae en Tubificidae voor. Deze soortgroepen staan bekend om hun grote tolerantie voor vervuiling en wijzen op een minder goede waterkwaliteit.

Vissen

Er zijn geen gegevens beschikbaar over de huidige visstand in het waterlichaam Zwanenwater & Texelse wateren.

Voor vissen geldt dat de maatlat voor M14 is gebaseerd op matig grote, verbonden wateren. In de duinplassen in het waterlichaam Zwanenwater & Texelse wateren is echter sprake van sterk geïsoleerde wateren, die niet met elkaar verbonden kunnen worden. Door deze geïsoleerde ligging is het voor veel soorten moeilijk om de wateren te koloniseren wanneer de soorten niet in de huidige situatie aanwezig zijn. Uit een onderzoek van De Nie (1997) bleek dat in natuurlijke kleine wateren, waaronder duinplassen, gemiddeld slechts 4.5 soorten werden aangetroffen. Higler et al. (2004) noemen een gemiddeld aantal soorten van 10.8 voor kleine (< 50 ha), geïsoleerde wateren. Gezien de lage huidige aantallen en de zeer lage aangetroffen aantallen in duinplassen (De Nie, 1997) lijkt het voorkomen van 10-12 vissoorten niet haalbaar. Het MEP wordt vastgesteld op tenminste het aantal dat daadwerkelijk in duinplassen is aangetroffen (4.5).

Uit een rapport van Van Emmerik (2003) blijkt dat geen van de door Van der Molen & Pot (2007) genoemde soorten zuurstof-tolerante vis voorkomen in wateren met een zandige bodem. Het is dus onwaarschijnlijk dat een van deze soorten met een aanzienlijke biomassa in duinplassen aangetroffen zal worden. Er wordt dan ook voorgesteld deze maatlat te laten vervallen.

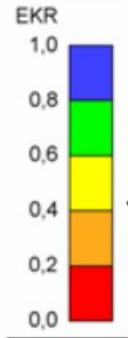
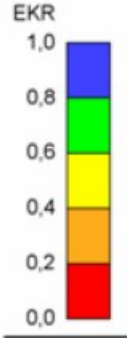
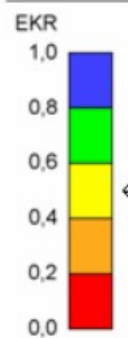
Toetsing aan de natuurlijke referentie

In de verschillende tabellen staan per deelmaatlat de score zoals berekend met behulp van het programma QBwat. Voor fytoplankton en vissen waren geen gegevens beschikbaar en is dus geen score berekend. Niet voor alle plassen waren gegevens voor macrofyten beschikbaar.

Beoordeling van representatieve plassen

Hieronder volgen per plas de resultaten van de vergelijking van de huidige situatie met de natuurlijke referentie voor M14 wateren. De eindscore wordt bepaald door de laagste deelmaatlatscore.

Resultaten QBWat Zwanenwater

Naam	Fytoplankton	Macrofyten	Macrofauna
Zwanenwater			
EKR score			
Fytoplankton	0.40		
Macrofyten		0.13	
Macrofauna			0.47
Eindscore	slecht		

Resultaten QBWat Horsmeertjes

Naam	Macrofyten	Macrofauna
Oostelijke en Westelijke Horsmeertjes		
EKR score		
Macrofyten 0.50 Macrofauna 0.55		
Eindscore	matig	

Resultaten QBWat Moksloot

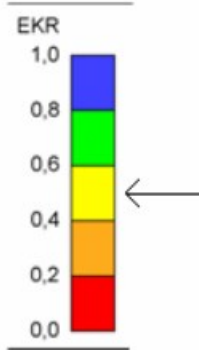
Naam	Macrofyten	Macrofauna
Moksloot		
EKR score		
Macrofyten 0.50 (er kon alleen een minimale score worden bepaald, omdat bedekkingspercentages ontbreken) Macrofauna 0.41		
Eindscore	matig	

Resultaten QBWat De Geul

Naam	Macrofyten	Macrofauna*
De Geul		
EKR score		
Macrofyten 0.00 Macrofauna 0.51		
Eindscore	matig	

* De toestand van macrofauna is gebaseerd op gegevens tot 1992. Van macrofyten zijn wel recente gegevens gebruikt. Het is waarschijnlijk dat ook macrofauna in de huidige situatie slecht zullen scoren.

Resultaten QBWat De Muy

Naam	Macrofyten
De Muy (buiten-Muy)	
EKR score	
Macrofyten vanaf 0.46 (er kon alleen een minimale score worden bepaald, omdat bedekkingspercentages ontbreken)	
Eindscore	matig - zeer goed

Eindoordeel waterlichaam

Het totaaloordeel van de huidige biotische situatie van het waterlichaam Zwanenwater en Texelse wateren is bepaald door de scores van de representatieve plassen (per maatlat) te middelen. Net als voor de fysisch-chemische kwaliteitselementen geldt dat de waterkwaliteit van de plassen met vogelfunctie (Zwanenwater, De Geul en binnen-Muy) een stuk slechter is dan de plassen zonder vogelfunctie (Moksloot, Horsmeertje en buiten-Muy).

Eindoordeel huidige toestand biologische kwaliteitselementen waterlichaam Zwanenwater en Texelse wateren.

Maatlat	Gemiddelde EKR score	Oordeel
Fytoplankton	0.40	Matig
Macrofyten	0.37	Ontoereikend*
Macrofauna	0.49	Matig
Vissen	-	Niet bepaald

* Voor de buiten-Muy en Moksloot konden alleen minimale scores voor macrofyten berekend worden, omdat bedekkingpercentages ontbraken. Het is echter aannemelijk dat de toestand hier beter is dan deze minimale score.

3.3.3 Chemische toestand

Er zijn geen gegevens over de chemische toestand beschikbaar voor het Zwanenwater en Texel.

3.4 Verbeteren huidige toestand

In het waterlichaam Zwanenwater & Texelse wateren kan een onderscheid gemaakt worden tussen de representatieve plassen op basis van de aan- of afwezigheid van grote aantallen vogels (m.n. aalscholverkolonies). In onderstaande tabel zijn de plassen in deze twee categorieën ingedeeld.

Wateren met vogelfunctie	Wateren zonder vogelfunctie
Zwanenwater	Moksloot
De Geul	Horsmeertjes
Binnen-Muy	Buiten-Muy

De ecologische toestand van de wateren zonder vogelfunctie is aanzienlijk beter dan de wateren waar grote aantallen vogels aanwezig zijn (m.n. aalscholverkolonies hebben een negatieve invloed op de waterkwaliteit). In de plassen met vogelfunctie geldt over het algemeen dat (t.o.v. plassen zonder vogelfunctie):

- P-gehalten hoger zijn.
- Doorzicht slechter is.
- Minder macrofyten voorkomen (zowel qua soorten als qua abundantie).
- De macrofaunagemeenschap minder goed ontwikkeld is en vooral soorten voorkomen die bekend staan om hun grote tolerantie voor vervuiling (families Naididae en Tubificidae).
- Bij aanwezigheid van vis, het percentage bodemomwoelende vis hoger is.

Maatregelen dienen vooral gericht te zijn op de plassen die geen vogelfunctie hebben.

4 MAATREGELENPAKKET GET

4.1 Inleiding

Om de negatieve ecologische effecten van de hydromorfologische ingrepen op te heffen kunnen herstelmaatregelen of mitigerende maatregelen genomen worden. Voor omkeerbare ingrepen gelden herstelmaatregelen, terwijl voor onomkeerbare maatregelen mitigerende maatregelen geformuleerd worden om de negatieve effecten zoveel mogelijk te verzachten en ervoor te zorgen dat de GET-waarde gehaald kan worden. In natuurlijke wateren is alleen sprake van herstelmaatregelen.

De hydromorfologische ingrepen die gedaan zijn in het waterlichaam Zwanenwater en Texelse wateren (kanalisatie) zijn omkeerbaar. Dit betekent dat herstelmaatregelen kunnen worden uitgevoerd. Het waterlichaam is derhalve niet substantieel van aard veranderd, waardoor het kan worden aangemerkt als een natuurlijk waterlichaam. Dit betekent dat geen MEP en GEP worden afgeleid, maar dat moet worden uitgegaan van de natuurlijke referentie en dat GET waarden gehaald moeten worden.

In de huidige situatie wordt echter niet voor alle (biologische) kwaliteitselementen voldaan aan het GET (zie paragraaf 3.4 Verbeteren huidige toestand). In de komende paragraaf wordt besproken welke maatregelen ertoe moeten leiden dat in de toekomst wel zal worden voldaan aan het GET.

4.2 Maatregelen

4.2.1 Herstelmaatregelen

De hydromorfologische ingreep kanalisatie kan ongedaan gemaakt worden door herstel van de natuurlijke oever. Deze maatregelen is reeds uitgevoerd in de Moksloot op Texel. In de overige wateren is deze maatregelen niet van belang.

4.2.2 Overige maatregelen

Kennisleemte

Over de toestand van een aantal biologische kwaliteitselementen in het waterlichaam Zwanenwater & Texelse wateren is te weinig bekend om te kunnen bepalen welke kwaliteitselementen verbetering behoeven. Monitoring is nodig om dit alsnog in beeld te brengen. In deze fase is het daardoor niet mogelijk om een maatregelenpakket vast te stellen dat nodig is om MEP/GEP waarden te halen. Het overzicht dat in deze paragraaf wordt gegeven van mitigerende maatregelen is daardoor mogelijk niet volledig of bevat maatregelen die niet relevant zijn voor de KRW.

Na monitoring van nu nog onbekende (deel)maatregelen kunnen er mogelijk aanvullende maatregelen worden voorgesteld of kunnen maatregelen, die reeds door de beheerder zijn gepland, voor het MEP afvallen. Dit laatste betekent niet dat de maatregel niet meer uitgevoerd hoeft te worden; de maatregel kan bijvoorbeeld nog steeds effectief zijn vanuit een ander oogpunt (Natura 2000, ecologisch continuüm, etc.)

In deze paragraaf wordt kort uitgelegd welke maatregelen uitgevoerd zijn in de periode 2000-2006 in het kader van de KRW en welke maatregelen nog uitgevoerd zullen gaan worden. Indien gegevens beschikbaar waren, wordt kort aangegeven wat de (geraamde) kosten van de maatregelen zijn.

In tabel 4.1 wordt een onderscheid gemaakt tussen uitgevoerde, geplande en eventueel aanvullende maatregelen. De aanvullende maatregelen zijn (waar aan de orde) in het kader van dit project geformuleerd.

Als randvoorwaarde voor het goed functioneren van het systeem, geldt dat, indien onderhoud uitgevoerd wordt, dit natuurvriendelijk gebeurt (zie kader). Vanwege de randvoorwaardelijkheid van beheer- en onderhoudsmaatregelen voor een biologisch gezond watersysteem, worden deze maatregelen niet meegenomen als KRW-maatregel. Deze zijn immers niet mitigerend voor hydromorfologische ingrepen. Wel is het nuttig het beheer en onderhoud in de geest van de KRW te evalueren en zonodig bij te stellen

Natuurvriendelijk onderhoud

Een randvoorwaarde voor een optimale ontwikkeling van een watersysteem, is het uitvoeren van natuurvriendelijk beheer/onderhoud (indien beheer noodzakelijk is). Dit betekent dat bij het beheer/onderhoud rekening gehouden wordt met natuurlijke processen en dat variatie blijft bestaan. Dit kan door het gefaseerd (zowel tijd en plaats) uitvoeren van werkzaamheden, lagere frequentie (bijv. minder vaak schonen of maaien van watergangen), aanpassing methode, vervroegen of uitstellen van tijdstip van beheer/onderhoud (bijv. aan paaiperiodes van vissen).

Mitigerende maatregelen zijn niet mogelijk in het waterlichaam Zwanenwater & Texelse wateren, omdat er geen hydromorfologische ingrepen hebben plaats gevonden of de ingreep is reeds teruggedraaid/hersteld. Verbetering van de kwaliteit van de wateren zonder vogelfunctie zal daardoor vooral samenhangen met aanpassingen in het huidige beheer en onderhoud (natuurvriendelijk). De kwaliteit van 'vogel'wateren kan (tijdelijk) worden verbeterd door op grote schaal te baggeren en actief biologisch beheer toe te passen (bodemomwoelende vissoorten weg te vangen).

Tabel 4.1. Overzicht van de genomen en nog te nemen maatregelen in het gebied van Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier en door Haskoning voorgestelde aanvullende maatregelen (kolom Nieuw).

Maatregel	Uitgevoerd 2000-2006	Gepland			Nieuw
		2007-2009	2010-2015	2016-2027	
Aanleg kwelscherm	Oostzijde van het Zwanenwater				
Aanleg bufferzone	Noordzijde van het Zwanenwater				
Aanleg natuurvriendelijke oevers	Moksloot Texel				
Afplaggen oevers	Horsmeertjes				
Verwijderen beschoeiing	Meerdere Texelse wateren				
Baggeren 'vogel'wateren	Texelse wateren	Zwanenwater	Zwanenwater		

Maatregel	Uitgevoerd	Gepland			Nieuw
	2000-2006	2007-2009	2010-2015	2016-2027	
Actief biologisch beheer		Plassen die gedomineerd worden door bodemomwoelende soorten		Waar nodig	
'Vogelwerende maatregelen'					Moksloot, de buiten-Muy en Horsmeertjes

Uitgevoerde maatregelen

Aanleg kwelscherm

Doel

- Vasthouden grondwater.

Mogelijk resultaat

Door het kwelscherm neemt de wegzijging van grondwater naar de 2.5-3 m lager gelegen bollenvelden sterk af³, waardoor de grondwaterstand minder ver wegzakt in droge periodes.

Aard en omvang

De maatregel heeft plaats gevonden aan de oostzijde van het Zwanenwater.

Aanleg bufferzone

Doel

- Vergroten effectiviteit kwelscherm.
- Verminderen wegzijging grondwater.

Mogelijk resultaat

Doordat aan de oost-zijde van het gebied een kwelscherm is geplaatst en aan de noordzijde het peil hoger is gezet wordt de wegzijging van grondwater verminderd. Hierdoor zakt het grondwater minder ver weg in droge periodes en ontstaan gunstiger condities voor natte vegetatietypes.

Aard en omvang

De maatregel heeft plaats gevonden aan de noordzijde van het Zwanenwater.

Aanleg natuurvriendelijke oevers / Verwijderen gecreosoteerde beschoeiing

Doel

- Meer natuurlijke, geleidelijk aflopende oever.
- Bredere oeverzone.
- Goed ontwikkelde oevervegetatie.

Mogelijk resultaat

In de huidige situatie hebben veel wateren erg steile oevers. Voor een goed ontwikkelde oevervegetatie is dit niet ideaal, omdat nauwelijks een oeverzone (met ondiep water) aanwezig is. Een ondiepe oeverzone is niet alleen belangrijk voor de vegetatie, maar ook voor vissen en macrofauna, omdat deze vaak afhankelijk zijn van de aanwezigheid

³ Bron: interview met E. Menkveld in De Water van mei 2006 (pag. 12-13).

van diepere en ondiepe delen en structuurrijke (onder water)vegetatie. Wanneer een ondiepe oeverzone aanwezig is ontstaan gunstige uitgangskondities voor (het kiemen van) oeverplanten. De aanwezigheid van oeverplanten zorgt vervolgens voor goede mogelijkheden voor vissen en macrofauna.

Aard en omvang

De maatregel heeft plaats gevonden in de Moksloot op Texel. Alle oevers zijn tot de oorspronkelijke staat hersteld.

Afplaggen oevers

Doelen

- Verwijderen nutriënten uit systeem.
- Verminderen uitspoeling van nutriënten vanuit oever naar oppervlaktewater.

Mogelijk resultaat

Door plaggen wordt in een keer de voedselrijke toplaag verwijderd en een (meer) voedselarme uitgangssituatie gecreëerd. Wanneer voldoende diep wordt afgeplagd om de voedselrijke laag te verwijderen ontstaan goede uitgangskondities voor een goed ontwikkelde (soortenrijke) oevervegetatie. Daarnaast wordt de uitspoeling van nutriënten naar het oppervlaktewater beperkt.

Aard en omvang

De Horsmeertjes zijn in hun geheel afgeplagd.

Baggeren

Doel

- Verbeteren waterkwaliteit door verminderen nalevering vanuit de bodem.
- Voorkomen verzuivering.

Mogelijk resultaat

Door het verwijderen van de sliblaag wordt een groot deel van de in het systeem aanwezige nutriënten verwijderd. Hierdoor wordt het systeem voedselarmer en zal de algengroei afnemen. De afname van algengroei in combinatie met minder slib dat kan opwervelen zorgen voor helderder water. Dit biedt gunstige uitgangskondities voor waterplanten en daarmee voor vissen en macrofauna.

Aard en omvang

De maatregel is uitgevoerd in de Texelse wateren.

Geplande maatregelen

Baggeren

Doel en Mogelijk resultaat

Zie Uitgevoerde maatregelen.

Aard en omvang

De maatregel Baggeren staat gepland voor 2015 in het Zwanenwater. De kosten voor het baggeren (ca. 100.000 m³ klasse 1 slib) in het Zwanenwater worden geraamd op €1.500.000,-⁴. De maatregel is reeds uitgevoerd in Texelse wateren.

Actief biologisch beheer en Visstandsbeheer

Doel

- Herstel natuurlijke visgemeenschap.
- Verbeteren waterkwaliteit (minder bodemwoelende vis).

Mogelijk resultaat

Het verwijderen van bodemwoelende vis (Karpers) heeft een positief effect op de waterkwaliteit doordat de opwerveling van slib wordt verminderd (helderder water en minder nutriënten). Vervolgens wordt een natuurlijk visstandstype hersteld, door het uitzetten van (algemene) soorten die van nature in duinwateren zouden moeten voorkomen. Het gaat hierbij om soorten als Blankvoorn, Ruisvoorn, Zeelt en Snoek. Wanneer vissen op een natuurlijke manier de plas kunnen bereiken, worden geen vissen uitgezet. Ook is het mogelijk specifieke (soorten) vissen weg te vangen om de visstand van gewenste soorten te bevorderen. Voorwaarde voor een natuurlijk viswatertype (Baars-Blankvoorn of Ruisvoorn-Snoek; OVB, 2001a) in de duinwateren is dat een goed ontwikkelde water- en oevervegetatie aanwezig is.

Aard en omvang

De maatregel wordt uitgevoerd in de plassen waar bodemomwoelende soorten het belangrijkste aandeel vormen in de visstand.

Aanvullende maatregelen

'Vogelwerende maatregelen'

Doel

- Behouden goede waterkwaliteit in de plassen zonder vogelfunctie.

Mogelijk resultaat

Een aantal plassen in waterlichaam 8 heeft door de aanwezigheid van grote aantallen vogels een slechte waterkwaliteit als gevolg van de hoge nutriëntenbelasting. Aalscholvers, Iepelaars (Zwanenwater en Texel) en een aantal eenden (alleen Zwanenwater) zijn echter beschermd onder de Vogelrichtlijn (behouddoelstelling). Nutriëntennormen en daarmee ook de GET normen voor de biologische kwaliteitselementen kunnen hierdoor niet gehaald worden.

Om te zorgen dat de waterkwaliteit van de overige plassen (plassen waar in de huidige situatie geen grote aantallen vogels aanwezig zijn) goed blijft, kunnen in deze wateren

⁴ Bron: interview met E. Menkveld in De Water van mei 2006 (pag. 12-13).

'vogelwerende maatregelen' worden uitgevoerd. Dit kan bijvoorbeeld door het weghalen van bomen om zo de broedgelegenheid voor m.n. aalscholvers te beperken (med. R. Luntz, Natuurmonumenten). Goed beheer en onderhoud zijn hier dus cruciaal.

Aard en omvang

De vogelwerende maatregelen kunnen worden uitgevoerd in plassen die momenteel geen grote aantallen vogels herbergen en waar de huidige waterkwaliteit goed is. Het gaat hier om de Moksloot, Horsmeertjes en de buiten-Muy.

Samenvatting effectiviteit maatregelen

In tabel 4.2 wordt een samenvatting gegeven van het effect van de maatregelen op de verschillende biologische kwaliteitselementen en op de chemische toestand.

Tabel 4.2. Samenvatting effect mitigerende maatregelen op biologische maatlatten.

Maatregel	Fytoplankton	Macrofauna	Macrofyten	Vissen	Chemisch
Aanleg bufferzone			X		
Aanleg kwelscherm			X		
Aanleg natuurvriendelijke oevers		X	X	X	
Afplaggen oevers					
Verwijderen gecreosoteerde beschoeiing			X		
Baggeren 'vogel'wateren	X	X	X	X	X
Actief biologisch beheer/visstandbeheer				X	
'Vogelwerende maatregelen'	X		X		

4.3 Vergelijking GET met doelen beschermde gebieden

Het Zwanenwater (Zwanenwater & Pettemerduinen) en de plassen op Texel (Duinen en Lage Land Texel) zijn beide aangewezen als speciale beschermingszone (sbz) onder de Vogel- en Habitatrichtlijn op basis van het voorkomen van een aantal habitattypen, habitatsoorten en vogelsoorten.

De maatregelen die voor de KRW worden voorgesteld hebben geen negatieve effecten op de doelen die voortvloeien vanuit de Habitatrichtlijn en hebben eerder een positief effect doordat de waterkwaliteit verbeterd wordt.

Een goede waterkwaliteit en de aanwezigheid van grote aantallen vogels sluiten elkaar echter vrijwel geheel uit. De *vogelwerende maatregelen* die voor de KRW worden voorgesteld kunnen daardoor in strijd zijn met de Vogelrichtlijn als ze:

1. uitgevoerd worden in plassen waar vogelsoorten voorkomen die een beschermde status hebben; of
2. uitgevoerd worden voor soorten waarvoor een uitbreidingsdoelstelling geldt.

In tabel 4.3 wordt een overzicht gegeven van de vogelsoorten die zijn beschermd onder de vogelrichtlijn en die een direct effect hebben op de waterkwaliteit. Soorten die niet een direct effect hebben op de waterkwaliteit, doordat ze vooral gebonden zijn aan de droge habitats, zijn hier buiten beschouwing gelaten.

Ook de maatregel *actief biologisch beheer/visstandbeheer* moet worden beschouwd in het licht van soorten die zijn beschermd onder de Vogelrichtlijn. In de plassen met vogelfunctie betekent dit dat er geen soorten (en/of bepaalde jaarklassen) weggevangen mogen worden die een belangrijk onderdeel vormen van het voedsel van vogelsoorten waarvoor een behoudsdoelstelling geldt. Wel kan er gericht op de grote exemplaren van de bodemomwoelende soorten gevist worden, omdat deze geen onderdeel meer uitmaken van het menu van soorten als Aalscholver en Lepelaar.

Tabel 4.3. Vogelsoorten waarvoor in het waterlichaam Zwanenwater & Texelse wateren instandhoudingsdoelen gelden en die een negatief effect hebben op de waterkwaliteit (Ministerie van LNV, 2007).

Soort	Instandhoudingsdoel	Natura 2000 gebied	Specifiek gebied
<i>Broedvogels</i>			
Lepelaar	behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud sleutelpopulatie van ten minste 80 paren	<i>Duinen en Lage Land Texel</i>	De broedplaatsen liggen in De Muy en De Geul
Lepelaar	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud huidige sleutelpopulatie van ten minste 70 paren.	<i>Zwanenwater en Pettemerduinen</i>	De broedplaatsen liggen in het rietmoeras van het Zwanenwater
Aalscholver	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud huidige sleutelpopulatie van ten minste 300 paren.	<i>Zwanenwater en Pettemerduinen</i>	Zwanenwater
<i>Niet-broedvogels</i>			
Lepelaar	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied als bijdrage aan behoud populatie regio Meren en moerassen van ten minste 80 vogels (maandgemiddelde).	<i>Zwanenwater en Pettemerduinen</i>	Zwanenwater
Smient	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied als bijdrage aan behoud populatie regio Meren en moerassen van ten minste 45.000 vogels (maandgemiddelde).	<i>Zwanenwater en Pettemerduinen</i>	Zwanenwater
Slobeend	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied als bijdrage aan behoud populatie regio Meren en moerassen van ten minste 1000 vogels (maandgemiddelde).	<i>Zwanenwater en Pettemerduinen</i>	Zwanenwater

Waterkwaliteitsdoelen kunnen niet gehaald worden in het Zwanenwater, De Muy (buiten-Muy) en de Geul doordat hier een behoudsdoel ligt voor een aantal watervogels. Er gelden geen uitbreidingsdoelen, waardoor vogelwerende maatregelen in de overige plassen min of meer verantwoord zijn.

4.4 Conclusie en aanbevelingen

Door uitvoering van het voorgestelde maatregelenpakket in combinatie met natuurvriendelijk onderhoud zijn GET-waarden haalbaar in plassen die geen vogelfunctie hebben. Dit is niet het geval voor plassen voor plassen die een vogelfunctie hebben, omdat hier vanuit de Vogelrichtlijn geldt dat de populatie (van Aalscholver, Lepelaar en een aantal eenden) in stand gehouden moet worden.

Voor het monitoringsplan is het aan te raden om onderscheid te maken tussen plassen waar in de huidige situatie hoge aantallen watervogels voorkomen en plassen waar dit niet het geval is. Voor de plassen waar hoge aantallen watervogels zijn Natura 2000 doelen bepalend, KRW doelen zijn hier ondergeschikt. In plassen waar dit niet het geval is, geldt dat GET-normen gehaald moeten worden.

5 VOORKEURSSCENARIO, BELEIDSDOESTELLING EN KOSTEN

5.1 Kwaliteitselementen die verbetering behoeven

In deze paragraaf wordt een overzicht gegeven van de GET-waarden en huidige situatie van de biologische kwaliteitselementen en wordt door middel van verschillende kleuren aangegeven of een kwaliteitselement verbetering behoeft (omdat deze nog niet voldoet aan het GET-waarde).

In tabel 5.1 staat een overzicht waarin is aangegeven wat de GET-waarden (immers, het waterlichaam is als 'natuurlijk' aangemerkt, zodat GET van de natuurlijke (meest gelijkende) referentie gehaald moet worden) zijn voor de verschillende biologische kwaliteitselementen, wat de huidige situatie is van deze kwaliteitselementen en welke hiervan verbetering behoeven. In de tabel wordt met kleuren onderscheid gemaakt tussen kwaliteitselementen die verbetering behoeven (rood), waarvan de huidige situatie onbekend is (oranje) en die welke reeds voldoen aan de GET-waarde (groen).

Tabel 5.1. Vergelijking huidige situatie met GET-waarden (M14) en duiding of maatregelen nodig zijn door middel van verschillende kleuren: rood = maatregelen nodig, oranje = huidige situatie onbekend, groen = voldoet reeds aan GET.

(Deel)maatlatten	Huidige situatie	GET	Vergelijking Huidige situatie (HS) met voorgestelde GET-waarde		
<i>Fytoplankton</i>					
Chlorofyl a (µg/l)	± 66	< 23	HS	voldoet niet aan	GET
Soortensamenstelling (bloei aanwezig)	Nee	Nee	HS	voldoet aan	GET
<i>Macrofyten</i>					
Bedekking submerse vegetatie (%)	-	> 25	HS	onbekend	GET
Bedekking oevervegetatie (%)	-	> 60	HS	onbekend	GET
Soortensamenstelling (telwaarde)	10-44	> 19*	HS	voldoet alleen in niet-vogelplassen aan	GET
<i>Macrofauna</i>					
EKR	0.49	> 0.6	HS	voldoet niet aan	GET
<i>Vissen</i>					
Aantal soorten	-	> 4**	HS	onbekend	GET
Aandeel Brasem	-	< 8	HS	onbekend	GET
Aandeel BA+BV in % van alle eurytopen	-	> 30	HS	onbekend	GET
Aandeel plantminnende vis	-	> 40	HS	onbekend	GET
Aandeel O2-tolerante vis (%)	-	n.v.t.**	-	-	-

* Alleen in de plassen zonder vogelfunctie. Voor de overige plassen geldt een lagere doelstelling.

** Aangepaste GET-waarden vanwege geringer oppervlak dan M14 en geïsoleerde ligging (anders dan M14).

5.2 Samenvatting van het "lot" van de genoemde maatregelen

In deze paragraaf wordt een overzicht gegeven van de maatregelen die uitgevoerd zijn, gepland zijn door beheerder en die aanvullend worden voorgesteld (gekwantificeerd dan wel locatie benoemd). Met behulp van kleurtjes wordt vervolgens per maatregel aangegeven wat het lot van deze maatregel is, m.a.w.: wordt de maatregel meegenomen voor de GET.

In tabel 5.2 wordt een overzicht gegeven van de verschillende kwaliteitselementen waarop de voorgestelde maatregelen een gunstig effect hebben.

Tabel 5.2. Effect van voorgestelde maatregelen op de verschillende kwaliteitselementen.

Maatregel	Fytoplankton	Macrofauna	Macrofyten	Vissen	Chemisch
Aanleg bufferzone			X		
Aanleg kwelscherm			X		
Aanleg natuurvriendelijke oevers		X	X	X	
Afplaggen oevers			X		
Verwijderen gecreosoteerde beschoeiing			X		
Baggeren 'vogel'wateren	X	X	X	X	X
Actief biologisch beheer/Visstandbeheer				X	
'Vogelwerende maatregelen'	X		X		

In tabel 5.3 wordt een samenvatting gegeven van het "lot" van de in dit rapport genoemde maatregelen voor dit natuurlijke waterlichaam. De maatregelen die in het maatregelenpakket GET zijn meegenomen, zijn groen gekleurd. Maatregelen die in een eerdere fase zijn afgefallen vanwege sociaal-economische gevolgen, milieueffecten of weinig ecologische effectiviteit worden respectievelijk rood, oranje en geel gekleurd.

De maatregelen *aanleg kwelscherm*, *aanleg bufferzone*, *aanleg natuurvriendelijke oevers*, *afplaggen oevers* en *verwijderen gecreotiseerde beschoeiing* zijn reeds uitgevoerd en zijn daarom niet gekleurd. Voor natuurlijke wateren kunnen geen maatregelen afvallen op basis van sociaal-economische gevolgen. Er worden geen negatieve milieueffecten verwacht. Derhalve worden alle maatregelen meegenomen voor het GET. Deze maatregelen worden nodig geacht om GET te realiseren.

Tabel 5.3. Overzicht uitgevoerde, geplande en nieuwe maatregelen. De kleuren geven het 'lot' van de betreffende maatregel weer (deze kleuren worden onder deze tabel verklaard).

Maatregel	Uitgevoerd	Gepland			Nieuw
	2000-2006	2007-2009	2010-2015	2016-2027	
Aanleg kwelscherm	Oostzijde van Zwanenwater				
Aanleg bufferzone	Noordzijde van Zwanenwater				
Aanleg natuurvriendelijke oevers	Moksloot Texel				
Afplaggen oevers	Horsmeertjes				
Verwijderen beschoeiing	Meerdere Texelse wateren				
Baggeren 'vogel'wateren'	Texelse wateren	Zwanenwater	Zwanenwater		
Actief biologisch beheer*		In plassen gedomineerd door bodemomwoelende soorten		Waar nodig	
'Vogelwerende maatregelen'					Moksloot, de buiten-Muy en Horsmeertjes

* **Let op!** Deze maatregel moet ook worden beschouwd in het licht van soorten die zijn beschermd onder de Vogelrichtlijn. In de plassen met vogelfunctie betekent dit dat er geen soorten (en/of bepaalde jaarklassen) weggevangen mogen worden die een belangrijk onderdeel vormen van het voedsel van vogelsoorten waarvoor een behoudsdoelstelling geldt. Wel kan er gericht op de grote exemplaren van de bodemomwoelende soorten gevestigd worden, omdat deze geen onderdeel meer uitmaken van het menu van soorten als Aalscholver en Lepelaar.

Legenda:

	Maatregel meegenomen voor GEP
	Maatregel valt af omdat het/de biologische kwaliteitselementen waarop de maatregel ingrijpt, reeds aan het GEP voldoet
	Maatregel van MEP naar GEP afgevallen op basis van gering ecologisch effect
	Maatregel van maximaal pakket naar MEP afgevallen op basis van negatieve milieueffecten
	Maatregel van maximaal pakket naar MEP afgevallen op basis van sociaal-economische gevolgen

5.3 Voorkeursscenario en Beleidsdoelstelling

Gelet op de natuurlijke status van het waterlichaam Zwanenwater & Texelse wateren moeten alle maatregelen worden uitgevoerd die nodig zijn om het GET te halen.

Voor het waterlichaam Zwanenwater & Texelse wateren gelden echter ook doelstellingen die voortvloeien vanuit de Vogelrichtlijn⁵ voor aalscholwers (alleen Zwanenwater), lepelaars en een aantal eenden. Daarnaast bevinden zich ook rond enkele Texelse wateren Aalscholverkolonies.

⁵ Onder de Vogelrichtlijn zijn nog voor andere vogelsoorten dan de hier genoemde doelstellingen geformuleerd. Deze doelstellingen zijn echter niet strijdig met de KRW-doelstelling zodat deze soorten hier niet genoemd worden.

Deze wateren zijn weliswaar niet aangewezen onder de Vogelrichtlijn maar hebben wel degelijk een vogelfunctie (het kan niet zo zijn dat ter plaatse omwille van de waterkwaliteit de kolonies worden weggejaagd).

In onderstaande tabel is een overzicht gegeven van de plassen met resp. zonder een aanwijzing onder de Vogelrichtlijn dan wel met resp. zonder een vogelfunctie

Wateren met aanwijzing of vogelfunctie	Wateren zonder aanwijzing of vogelfunctie
Zwanenwater	Moksloot
De Geul	Horsmeertjes
Binnen-Muy	Buiten-Muy

In de vogelplassen (m.n. plassen die door Aalscholvers worden bevolkt) zijn KRW doelstellingen niet haalbaar, doordat hier sprake is van een hoge nutriëntenlast (m.n. fosfaat) en als gevolg daarvan een laag doorzicht, weinig submerse vegetatie en een hierbij passende visstand. Het afschieten of verjagen van bijvoorbeeld aalscholvers behoort niet tot de mogelijkheden, aangezien een behoudsdoelstelling voor deze soort geldt vanuit de Vogelrichtlijn of vanwege de vogelfunctie van de plas. Aangezien er geen uitbreidingsdoelstelling geldt voor de relevante watergerelateerde vogelsoorten, is er geen reden om in de plassen zonder vogelfunctie niet aan de KRW doelen te voldoen.

Het voorstel:

Voorgesteld wordt om binnen het waterlichaam Zwanenwater & Texelse wateren een ruimtelijke scheiding te maken tussen plassen waar de Vogelrichtlijn dan wel de vogelfunctie leidend is én plassen waar de Kaderrichtlijn water leidend wordt. Hierdoor wordt doelen die voortvloeien vanuit de Vogelrichtlijn gerealiseerd in de plassen met vogelfunctie en kunnen GET-waarden gehaald worden in plassen zonder vogelfunctie. Voorwaarde bij deze laatste plassen is wel dat het beheer gericht is op het verbeteren van de waterkwaliteit en dat wordt voorkomen dat grote vogelkolonies (m.n. Aalscholvers) zich kunnen vestigen, bijvoorbeeld door het vroegtijdig verwijderen van bomen.

Monitoring van KRW-doelen en de rapportering hiervan kan in het waterlichaam Zwanenwater & Texelse wateren beperkt worden tot de plassen zonder vogelfunctie: Moksloot, Horsmeertjes en Buiten-Muy.

Voor de plassen met vogelfunctie betekent dit niet dat hier geen waterkwaliteitsdoelen zouden kunnen worden geformuleerd en dat er dus geen maatregelen genomen zouden hoeven worden. Omdat in deze plassen de doelstellingen vanuit de Vogelrichtlijn dan wel vanuit de vogelfunctie prevaleren boven de KRW-doelen, dienen deze positieve maatregelen (bijvoorbeeld *baggeren* en *actief biologisch beheer*) te worden uitgewerkt en vastgelegd in het beheerplan Natura 2000 (allen voor plassen met een aanwijzing als Vogelrichtlijn) dat voor het gebied moet worden opgesteld, waarbij de maatregelen dan zodanig dienen te zijn van aard en omvang dat deze niet leiden tot negatieve effecten op de doelstellingen voortkomend uit de Vogelrichtlijn dan wel vogelfunctie.

Het GET vormt voor het waterlichaam Zwanenwater & Texelse wateren op basis van de plassen Moksloot, Horsmeertjes en Buiten-Muy daarmee de Beleidsdoelstelling voor 2015.

5.4 Kostenindicatie van de maatregelen

De kosten voor de maatregelen van het Voorkeursscenario zijn weergegeven in tabel 5.4. Deze zijn in principe steeds gebaseerd op reeds bestede (uitgevoerde maatregelen) dan wel begrote kosten (geplande maatregelen) zoals die in de begroting van de beheerder zijn terecht gekomen. Deze kosten zijn echter niet altijd voor alle maatregelen binnen dit waterlichaam in beeld. Voor Zwanenwater & Texelse wateren zijn geen kosten bekend van de uitgevoerde en/ of geplande maatregelen. Om toch indicatief een en ander te kunnen duiden waar het de kosten betreft, is er daarom voor gekozen om de kosten zoals die voor een aantal maatregelen in het waterlichaam Meijndel in beeld zijn, te gebruiken (als kental) voor dit waterlichaam. Omdat informatie over eenheden waarover de maatregelen zijn/ worden uitgevoerd veelal ontbreken en in feite alleen is/wordt aangegeven in welke plassen een maatregel uitgevoerd is/wordt, is allereerst berekend wat de maatregel gemiddeld per plas in Meijndel heeft gekost. Vervolgens zijn de kosten voor een gemiddelde plas in Meijndel representatief geacht voor een gemiddelde plas in het waterlichaam Zwanenwater & Texelse wateren. De kosten per maatregel binnen Zwanenwater & Texelse wateren worden vervolgens gevonden door het aantal plassen waarin de maatregel is/wordt uitgevoerd te vermenigvuldigen met de gemiddelde kosten van die maatregel per plas. Waar ook binnen Meijndel geen kosteninformatie voor een bepaalde maatregel bekend is, is in tabel 5.4 dan ook geen informatie opgenomen.

In het overzicht zijn de kosten voor de reeds uitgevoerde maatregelen over de periode 2000-2006 niet opgenomen maar deze mogen voor de KRW uiteindelijk wel worden opgevoerd. De in de tabel aangegeven totaalkosten zijn derhalve indicatief. Op basis van aanvullende informatie zal tot een definitieve kostenraming gekomen moeten worden.

Tabel 5.4. Overzicht van indicatieve kosten voor de maatregelen uit het Voorkeursscenario (exclusief de reeds uitgevoerde maatregelen) voor Zwanenwater & Texelse wateren (gebaseerd op eenheidsprijzen Meijndel; e-mail 30102007 dhr. H. van der Hagen, DZH).

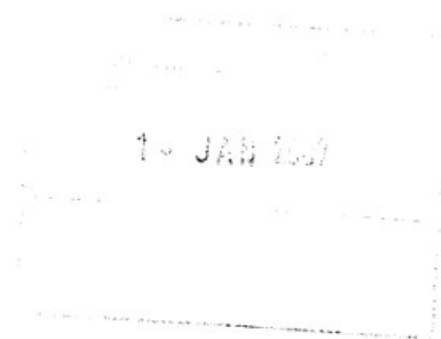
Maatregel	Gepland door de beheerder			Kosten
	2007-2009	2010-2015	2016-2027	In □
	In □	In □	In □	
Baggeren 'vogel'wateren'	980.000,00	980.000,00		1.860.000,00
Actief biologisch beheer	?	?	?	?
'Vogelwerende maatregelen'		0,00		0,00
Indicatieve Totaalkosten	980.000,00	980.000,00	?	1.860.000,00

6 REFERENTIES

- De Nie, H.W., 1997. *Atlas van de Nederlandse Zoetwatervissen. Stichting Atlas Verspreiding Nederlandse Zoetwatervissen*. Tweede editie. Media Publishing, Doetinchem.
- Higler, B., F. Ottburg, T. Vriese, M. Beers, Z. Jager, J. de Leeuw, M. van de Ven, J. Backx, J. Kranenbarg, N. Jaarsma & M. Klinge, 2004. *Achtergronddocument vissen*. Update November 2004.
- Lamers, L., E. Lucassen, F. Smolders & J. Roelofs, 2005. *Fosfaat als adder onder het gras bij 'nieuwe natte natuur'*. H2O 38 (17): 28-30.
- Ministerie van LNV, 2007. *Ontwerpbesluiten Natura 2000-gebieden (eerste tranche): Solleveld en Kapittelduinen, Meijendel en Berkheide, Kennemerland-Zuid, Noord-Hollands Duinreservaat, Schoorlse Duinen, Zwanenwater en Pettemerduinen en Duinen Den Helder - Callantsoog*.
- Projectgroep Implementatie Handreiking, 2005. *Handreiking MEP/GEP: Handreiking voor het vaststellen van status, ecologische doelstellingen en bijpassende maatregelenpakketten voor niet-natuurlijke wateren*.
- Provincie Noord-Holland, 2007. *Bruggen slaan voor schoon en gezond water. Een provinciale handreiking voor de KRW detailanalyse in Noord-Holland*. Provincie Noord-Holland, Haarlem.
- Van der Molen, D.T. en R. Pot (red.), 2007. *Referenties en concept-maatlatten voor meren voor de Kaderrichtlijn Water*. Update februari 2007.
- Van Eekeren, N., G. Iepema & F. Smeding, 2007. *Natuurherstel in grasland door klaver en kalibemesting*. De Levende Natuur 108 (1): 27-31.
- Van Emmerik, W.A.M., 2003. *Indeling van de vissoorten van de nederlandse binnenwateren in ecologische gilden en hoofdgroepen*. OVB, Nieuwegein.
- Van Emmerik, W.A.M. & H.W. de Nie, 2006. *De zoetwatervissen van Nederland. Ecologisch bekeken*. Vereniging Sportvisserij Nederland, Bilthoven.
- Bruin, C, *Mondelinge en schriftelijke mededelingen*, Staatsbosbeheer.
- Luntz, R, *Mondelinge en schriftelijke mededelingen*, Natuurmonumenten.

Projectgroep Implementatie Handreiking MEP/GEP
p/a Hoogheemraadschap 'Hollands Noorderkwartier'
t.a.v. [redacted] Cluster beleid
Postbus 130
1135 ZK Edam

Contactpersoon: [redacted] / [redacted]
Kenmerk: --
Datum: 16 januari 2006

Onderwerp: Opstellen van MEP/GEP in de Maasregio

Geachte [redacted]

De afgelopen maanden zijn in de Maas-regio door alle waterschappen gebiedsspecifieke eerste concept MEP's opgesteld voor alle kunstmatige en sterk veranderde waterlichamen. Bij het opstellen van de gebiedsspecifieke MEP's is intensief samengewerkt tussen de verschillende waterschappen. In eerste instantie zijn er Maas-brede defaults opgesteld op basis waarvan door de individuele waterschappen uitwerkingen gemaakt zijn. De rapportage over de Maas-defaults bied ik u hierbij aan.

Tijdens de werkzaamheden zijn we tegen een aantal punten aangelopen waarvan wij de behoefte hebben dat deze landelijk uitgewerkt worden of afgestemd. Wij willen u vragen deze punten in uw Projectgroep Implementatie Handreiking MEP/GEP aan de orde te stellen. In de tweede helft van 2007 worden de MEP's in tweede fase bijgesteld. Graag willen we dan de input vanuit de landelijke kolom meenemen. Gezien ons werkproces is het niet mogelijk informatie die na september 2007 beschikbaar komt mee te nemen.

De aandachtspunten zijn verdeeld over twee categorieën; inhoudelijk en proces/methodische. De inhoudelijke aandachtspunten worden neerlegd bij de KRW Helpdesk, een kopie van een brief aan de helpdesk is opgenomen.

Procesmatige en methodische aandachtspunten:

- Bij het opstellen van het MEP volgens de door ons gebruikte Praagse methode wordt de waterkwaliteit als niet beperkend verondersteld en zijn maatregelen om de waterkwaliteit te verbeteren niet meegenomen. In het gebiedsproces komen deze maatregelen straks wel aan de orde. Om de maatregelen te kunnen bepalen moet ook regionaal een norm worden bepaald voor de ecologisch relevante waterkwaliteitsparameters. Hiervoor is nog geen methode beschikbaar. Waar vindt de afstemming plaats en wanneer in het proces komt er hierover duidelijkheid.

- Is het nuttig om voor een waterlichaam als een groot kanaal met belangrijke scheepvaartfunctie ecologisch potenties te omschrijven? Hebben dit soort wateren wel een ecologische functie. Er zijn niet tot nauwelijks vestigingsmogelijkheden voor verschillende biologische groepen. Is het niet voldoende om voor wat betreft de biologische kwaliteitselementen te volstaan met fytoplankton en fyto bentos?;
- Het verschil tussen MEP en GEP is een "lichte afwijking". In de Praagse methode wordt dit ingevuld door maatregelen met een gering effect af te trekken. In de praktijk blijkt dat er lastig uit te voeren, we zien op dit moment dat er verschillend mee omgegaan wordt in het land, dit bedreigt een van de uitgangspunten van de KRW: *level playing field*. Wij pleiten voor een landelijke "rekentool" waarmee vanuit het MEP het GEP en de onderliggende maatlatstreepjes afgeleid kunnen worden;
- Bij het herzien van de *landelijke referentie en concept-maatlatten* zijn de kleinere watertypen afgevallen. In de Maasregio is ruim een kwart van de waterlichamen gekarakteriseerd als een van de kleinere watertypen. Inhoudelijk moet bij het afleiden van het gebiedsspecifieke MEP nu een omweg gemaakt worden naar het meest passende watertype dat niet klein is, terwijl er een goed bruikbaar type-omschrijving op de plank ligt. Bovendien wordt een probleem gecreëerd voor de provincie die in de provinciale verordening, waarin de doelstellingen worden vastgelegd, niet kan verwijzen naar landelijk vastgelegde referentie beschrijvingen.
Wij vragen u het initiatief te nemen de discussie over het afvallen van de kleinere waterlichamen te heropenen, bij voorkeur op korte termijn;
- Wij pleiten ervoor dat er landelijk "best sites" beschreven en vastgesteld worden van de kunstmatige watertypen. Op basis van deze "best sites" kunnen vervolgens gebiedsspecifieke afleidingen gemaakt worden.

Op 1 februari a.s. wordt de derde praktijkdag MEP-GEP georganiseerd door de PIH. Het wordt op prijs gesteld als de in deze brief genoemde onderdelen een plaats krijgen op deze dag en dat u er vervolgens een inhoudelijk vervolg aan geeft.

 J

Projectdirecteur projectbureau KRW Maas

Bijlagen:

- Werkdocument Default MEP/GEP Maasstroomgebied
- Brief Werkgroep MEP/GEP Maas aan Helpdesk KRW

Helpdesk KRW / RIZA

t.a.v. [redacted]

**Postbus 17
8200 AA Lelystad**

Contactpersoon: [redacted] / [redacted]

Kenmerk: --

Datum: 16 januari 2006

Onderwerp: Inhoudelijke aandachtspunten afleiden MEP/GEP

Geachte [redacted]

De afgelopen maanden zijn in de Maas-regio door alle waterschappen gebiedsspecifieke eerste concept MEP's opgesteld voor alle kunstmatige en sterk veranderde waterlichamen. Bij het opstellen van de gebiedsspecifieke MEP's is intensief samengewerkt tussen de verschillende waterschappen. In eerste instantie zijn er Maas-brede defaults opgesteld op basis waarvan door de individuele waterschappen uitwerkingen gemaakt zijn. De rapportage over de Maas-defaults bied ik u hierbij aan.

Tijdens de werkzaamheden zijn we tegen een aantal punten aangelopen waarvan wij de behoefte hebben dat deze landelijk uitgewerkt worden of afgestemd. Wij willen u vragen deze punten binnen de KRW Helpdesk op te pakken. In de tweede helft van 2007 worden de MEP's tweede fase bijgesteld. Graag willen we dan de input vanuit de landelijke kolom meenemen. Gezien ons werkproces is het niet mogelijk informatie die na september 2007 beschikbaar komt mee te nemen.

De aandachtspunten zijn verdeeld over twee categorieën; inhoudelijke en proces/methodische. De procesmatige en methodische aandachtspunten worden neergelegd bij de 'Projectgroep Implementatie Handreiking MEP/GEP', een kopie van een brief aan deze projectgroep is opgenomen.

Inhoudelijke aandachtspunten algemeen:

- In een aantal waterlichamen zijn de ecologische potenties zeer beperkt tot niet aanwezig (bijvoorbeeld een groot kanaal met scheepvaartfunctie). Vestigingsmogelijkheden voor een aantal biologische groepen zijn niet aanwezig of alleen zeer plaatselijk. Is het niet voldoende om voor wat betreft de biologische kwaliteitselementen te volstaan met fytoplankton en fyto benthos?;
- Het verschil tussen MEP en GEP is een "lichte afwijking". In de Praagse methode wordt dit ingevuld door maatregelen met een gering effect af te trekken. Het kwantificeren van dit geringe effect is in de praktijk erg lastig uit te voeren. We zien op dit moment dat er verschillend mee omgegaan wordt in het land, dit bedreigt een van de uitgangspunten van de KRW: *level playing field*. Kunt u een landelijke "rekentool" ontwikkelen waarmee vanuit het MEP het GEP én de onderliggende maatlatstreepjes afgeleid kunnen worden. Dit maakt dat de discussie in de gebiedsgroepen zich beter kan richten op de belangrijke beleidsdoelstelling 2015 en niet op het theoretische GEP;

- Bij het herzien van de *landelijke referentie en concept-maatlatten* zijn de kleinere watertypen afgevallen. In de Maasregio is ruim een kwart van de waterlichamen gekarakteriseerd als een van de kleinere watertypen. Inhoudelijk moet bij het afleiden van het gebiedsspecifieke MEP nu een omweg gemaakt worden naar het meest passende watertype dat niet klein is, terwijl er een goed bruikbaar type-omschrijving op de plank ligt. Wij vragen u het initiatief te nemen de discussie over het afvallen van de kleinere waterlichamen te heropenen, bij voorkeur op korte termijn;
- Kunt u landelijk "best sites" beschrijven en laten vaststellen voor de kunstmatige watertypen. Op basis van deze "best sites" kunnen vervolgens gebiedsspecifieke afleidingen eenduidig gemaakt worden.

Inhoudelijke aandachtspunten per kwaliteitselement:

- Macrofauna: een GET-score van 0,6 EQR wordt bij vooral de R-typen als laag ervaren als doelstelling/norm. In de huidige situatie wordt deze score al op diverse plaatsen gehaald terwijl door de ecologen, op basis van expertise, wordt geconstateerd dat deze plaatsen ecologisch niet gezond zijn. Zijn de maatlatten niet te laag gekozen, afgezet tegen het beeld van een gezond ecosysteem?;
- Macrofyten: bij het bedekkingspercentage van de diverse groeivormen wordt de soortensamenstelling binnen een groeivorm niet meegenomen. Het kan dus zijn dat je de GET scoort voor drijfblad, terwijl die alleen uit exoten of ongewenste soorten bestaat;
- Macrofyten, moeten er bij het maken van de gebiedsspecifieke maatlatten in de soortenlijst scores aangepast worden (en hoe?) of soorten weggestreept worden?;
- Vissen: Het aantal habitatgevoelige soorten in onze wateren is veel lager dan zoals omschreven in de natuurlijke maatlatten. De percentages voor het GET (90%) kunnen niet kloppen. Ook de migratie regionaal kan niet kloppen. De maatlat voor de referentie wordt niet vertrouwd voor de systemen in de Maasregio (vooral bij de R typen);
- Fytoplankton: Er is behoefte aan een methode voor het opstellen van het MEP/GEP voor fytoplankton vanuit hydromorfologische toestand en waterkwaliteitstoestand.

Op 1 februari a.s. wordt de derde praktijkdag MEP-GEP georganiseerd door de PIH. Het wordt op prijs gesteld als de in deze brief genoemde onderdelen een plaats krijgen op deze dag en dat u er vervolgens een inhoudelijk vervolg aan geeft.

Met vriendelijke groet,

[Redacted name]

Projectdirecteur projectbureau KRW Maas

Bijlagen:

- Werkdocument Default MEP/GEP Maasstroomgebied
- Brief PIH, [Redacted name]

WERKDOCUMENT
DEFAULT MEP/GEP MAASSTROOMGEBIED

VAN PRAAG VIA VUGHT NAAR BRUSSEL

PROJECTBUREAU KRW MAAS

14 december 2006
110502/ZF6/4Z1/201513

Inhoud

Bestuurlijke samenvatting	4
1 Inleiding	8
1.1 Aanleiding	8
1.2 Uitgangspunten MEP/GEP	8
1.3 Vervolg opstellen MEP/GEP's	9
1.4 Status	10
1.5 Leeswijzer	10
2 Werkwijze voor het bepalen van MEP/GEP	11
2.1 Inleiding	11
2.2 Methodiek bepalen MEP/GEP	13
2.3 Voorbereiding van de workshop	13
2.3.1 Algemene voorbereiding	13
2.3.2 Individuele Voorbereiding	14
2.3.3 Workshop	15
2.4 Bepaling van het MEP	16
2.4.1 Stap 10A: Mitigerende maatregelen	16
2.4.2 Stap 10B en 10C: Toets van maatregelen op sociaal-economische gevolgen en milieueffecten	16
2.4.3 Stap 10D: MEP-hydromorfologie	17
2.4.4 Stap 10F: MEP biologie	18
2.5 Hoe werken de maatlatten?	19
3 De default MEP/GEP's	20
3.1 M3: Kanalen 8 - 15 m, in landbouwgebied	20
3.1.1 M3: Het Maatregelpakket	20
3.1.2 M3: MEP Hydromorfologie	22
3.1.3 M3: MEP Biologie	23
3.2 M6: Kanalen > 15 m, in landbouwgebied	25
3.2.1 M6: Het Maatregelpakket	25
3.2.2 M6: MEP Hydromorfologie	27
3.2.3 M6: MEP Biologie	28
3.3 R4: Bovenloop, langzaam stromend, in (beoogd) natuurgebied	31
3.3.1 R4-natuur: Het Maatregelpakket	31
3.3.2 R4-natuur: MEP Hydromorfologie	33
3.3.3 R4-natuur: MEP Biologie	34
3.4 R4: Bovenloop, langzaam stromend, in landbouwgebied	36
3.4.1 R4-landbouw: Het Maatregelpakket	36
3.4.2 R4-landbouw: MEP Hydromorfologie	38
3.4.3 R4-landbouw: MEP Biologie	38
3.5 R5: Middenloop, langzaam stromend, in (beoogd) natuurgebied	41
3.5.1 R5-natuur: Het Maatregelpakket	41

3.5.2	R5-natuur: MEP Hydromorfologie	42
3.5.3	R5-natuur: MEP Biologie	44
3.6	R5: Middenloop, langzaam stromend, in landbouwgebied	46
3.6.1	R5-landbouw: Het Maatregelpakket	46
3.6.2	R5-landbouw: MEP Hydromorfologie	48
3.6.3	R5-landbouw: MEP Biologie	49
3.7	R5: Middenloop, langzaam stromend, in bebouwd gebied	52
3.7.1	R5-bebouwd: Het Maatregelpakket	52
3.7.2	R5-bebouwd: MEP Hydromorfologie	54
3.7.3	R5-bebouwd: MEP Biologie	54
3.8	R6: Benedenloop, langzaam stromend, in (beoogd) natuurgebied	57
3.8.1	R6-natuur: Het Maatregelpakket	57
3.8.2	R6-natuur: MEP Hydromorfologie	59
3.8.3	R6-natuur: MEP Biologie	61
3.9	Vergelijking van defaults	63
3.9.1	Het Maatregelpakket	63
3.9.2	MEP hydromorfologie	64
3.9.3	MEP biologie per kwaliteitselement	65
3.9.4	MEP biologie per type	67
4	Discussie en conclusies	70
4.1	Inhoudelijke aandachtspunten	70
4.2	Bestuurlijke aandachtspunten	71
4.3	Conclusies	73
4.4	Aanbevelingen	73
Bijlage 1	Begrippen en afkortingen	75
Bijlage 2	Deelnemers default MEP/GEP	76
Bijlage 3	Relevante literatuur voor opstellen MEP/GEP's	77
Bijlage 4	Factsheets	78
Bijlage 5	Scoretabellen systeemkarakteristieken	82
Bijlage 6	Vergelijking tussen MEP hydromorfologie en referentie	87
Bijlage 7	Soortenlijsten MEP's macrofyten	94
Bijlage 8	Collegiale toets	98
Colofon		103

rivm

Aan geadresseerde

ARCHIEFSTUK HHNK

20 NOV 2009

Onderwerp

RIVM Rapport 607300010 'Conceptuele modellen voor de Kaderrichtlijn Water en de Grondwaterrichtlijn'

Geachte heer, mevrouw,

Datum

27 oktober 2009

Ons kenmerk

389c/2009 BMV RW JoS/sd
174c/09 LER JoS/sd

Blad

1/1

Behandeld door

 J
Laboratorium voor
Ecologische
Risicobeoordeling
Tel 030 J
Fax 030 2744413
 @rivm.nl

Bijlagen

rapport 607300010

Hierbij ontvangt u het rapport 'Conceptuele modellen voor de Kaderrichtlijn Water en de Grondwaterrichtlijn'. Dit rapport is opgesteld in het kader van het project 'Conceptuele modellen' (RIVM projectnummer M/607300/09/CM) en is onderdeel van het project 'Ondersteuning grondwaterrichtlijn'. Dit rapport betreft een uitgestelde mijlpaal uit het programma van 2008.

Uit het onderzoek, waarin conceptuele modellen zijn geïnventariseerd, blijkt dat de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW), Grondwaterrichtlijn (GWR) en bijbehorende richtsnoeren geen eenduidige definitie van conceptuele modellen bevatten, die nodig zijn om de richtlijnen uit te voeren. Daarnaast blijkt uit het onderzoek dat de gebruikte conceptuele modellen niet goed zijn ontsloten. Daarom wordt aanbevolen om de afzonderlijke conceptuele modellen te verzamelen en samen te voegen tot één kennisbron. Onderzoekers uit verschillende disciplines kunnen daaruit putten en er hun conceptuele modellen op baseren. Een enkele kennisbron helpt ook bij het onderling afstemmen en archiveren van de verschillende conceptuele modellen. De kennisbron moet ook beschikbaar zijn voor beleidsmakers.

In Nederland is voor de uitvoering van de KRW een draaiboek monitoring opgesteld waarin een monitoringcyclus wordt beschreven. Binnen deze cyclus is op diverse momenten een conceptueel model nodig. Momenteel kunnen op de diverse momenten in de monitoringcyclus verschillende conceptuele modellen worden gebruikt. De kennisbron moet bijdragen aan de consistentie van de conceptuele modellen in deze monitoringcyclus. Voor het beleid is van belang dat deze kennisbron ook kan dienen als onderbouwing van het Nederlandse KRW-beleid. Vanuit de EU is vereist dat de lidstaten een dergelijke onderbouwing op verzoek kunnen overleggen.

Voor verdere vragen omtrent dit rapport en het project kunt u contact opnemen met

 J @rivm.nl, tel 030- J

 J

ig

RIVM-rapport 607300010/2009

Conceptuele modellen voor de Kaderrichtlijn Water en de Grondwaterrichtlijn

J. Spijker
R. Lieste
M.C. Zijp,
A.C.M. de Nijs

Contact:

Laboratorium voor Ecologische Risicobeoordeling

@rivm.nl

Dit onderzoek werd verricht in opdracht van het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu, in het kader van het Project M/607300: Ondersteuning Grondwaterrichtlijn

© RIVM 2009

Delen uit deze publicatie mogen worden overgenomen op voorwaarde van bronvermelding: 'Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), de titel van de publicatie en het jaar van uitgave'.

Rapport in het kort

Conceptuele modellen voor de Kaderrichtlijn Water en de Grondwaterrichtlijn

De Europese Kaderrichtlijn Water (KRW), Grondwaterrichtlijn (GWR) en bijbehorende richtsnoeren bevatten geen eenduidige definitie van conceptuele modellen, die nodig zijn om de richtlijnen uit te voeren. Dit blijkt uit onderzoek van het RIVM, waarin het gebruik van conceptuele modellen is geïnventariseerd. Daarnaast blijkt uit het onderzoek dat de gebruikte conceptuele modellen niet goed zijn ontsloten. Daarom wordt aanbevolen om de afzonderlijke conceptuele modellen te verzamelen en samen te voegen tot één kennisbron. Onderzoekers uit verschillende disciplines kunnen daaruit putten en er hun conceptuele modellen op baseren. Een enkele kennisbron helpt ook bij het onderling afstemmen en archiveren van de verschillende conceptuele modellen. De kennisbron moet ook beschikbaar zijn voor beleidsmakers.

In het onderzoek wordt de volgende onderverdeling van conceptuele modellen voorgesteld: fundamenteel wetenschappelijke modellen, geohydrologische conceptuele modellen en conceptuele modellen gericht op communicatie tussen de verschillende disciplines in wetenschap en beleid. Uit de inventarisatie van conceptuele modellen die in Nederland worden gebruikt voor grondwatervraagstukken bleek, dat ze voornamelijk zijn gericht op de genoemde interdisciplinaire communicatie. De in de richtsnoeren genoemde modellen laten een evenredige verdeling zien tussen geohydrologische en interdisciplinaire conceptuele modellen.

Een conceptueel model is een versimpelde weergave van de werkelijkheid, in dit geval van het (grond)watersysteem. Het bestaat meestal uit een kaartje, een schematische doorsnede van de ondergrond, een indicatie van de relevante processen en een toelichtend verhaal van het (grond)watersysteem.

In Nederland is voor de uitvoering van de KRW een draaiboek monitoring opgesteld waarin een monitoringcyclus wordt beschreven. Binnen deze cyclus is op diverse momenten een conceptueel model nodig. Momenteel kunnen op de diverse momenten in de monitoringcyclus verschillende conceptuele modellen worden gebruikt. De kennisbron moet bijdragen aan de consistentie van de conceptuele modellen in deze monitoringcyclus.

Trefwoorden:

conceptuele modellen, grondwateronderzoek, Dochterrichtlijn Grondwater, Kaderrichtlijn Water

Abstract

Conceptual models for the Water Framework Directive and Groundwater Directive

There is no single definition of conceptual models in the Water Framework Directive, Groundwater Directive or guidance documents, which are needed to execute the directives. This is shown in a study of the National Institute for Public Health and the Environment in which an inventory was made of the usage of conceptual models. The study also shows the poor availability of existing conceptual models. Therefore, this study recommends to gather conceptual models and compile them into one source of knowledge. Research scientists of several disciplines can use this source of knowledge to base their conceptual models on. A single source of knowledge also facilitates the mutual consistency and archiving of the particular conceptual models. This source of knowledge should also be available for policy makers.

In this study the following subdivision of conceptual models is proposed: fundamental scientific models, geohydrologic models and models aimed at the interdisciplinary communication between science and policy. From this inventory it is shown that the conceptual models which are used in the Netherlands are in general aimed towards interdisciplinary communication. The conceptual models mentioned in the guidance documents are equally distributed between geohydrologic and interdisciplinary conceptual models.

A conceptual model is a simplified representation of a groundwater system. A characteristic of a conceptual model is that it contains a map, a schematic profile of the subsurface, an indication of relevant processes and an explanatory text.

In the Netherlands a 'draaiboek monitoring' (guidance monitoring) is drafted which describes a cyclic monitoring sequence. On several occasions in this sequence a conceptual model is needed, but in the current situation these conceptual models can differ between these steps of the monitoring sequence. The source of knowledge should contribute to the consistency of the conceptual models in the monitoring sequence.

Key words:

conceptual models, groundwater research, Groundwater Daughter Directive, Water Framework Directive

Inhoud

Samenvatting		9
1	Inleiding	11
1.1	Leeswijzer	12
2	Conceptuele modellen en de Kaderrichtlijn Water	13
2.1	Inleiding	13
2.2	Samenvatting en conclusies uit de EU-richtsnoeren	14
2.2.1	Overzicht relevante richtsnoeren voor grondwater	14
2.2.2	Definitie conceptueel model in EU-richtsnoeren	14
2.3	Conceptuele modellen ontwikkelen en gebruiken	15
2.4	Informatie over conceptuele modellen per richtsnoer	16
2.4.1	Richtsnoer over Pressures en Impacts (no. 3)	17
2.4.2	Richtsnoer over Monitoring (no. 7)	17
2.4.3	Richtsnoer over Groundwater Monitoring (no. 15)	19
2.4.4	Richtsnoer over Prevent and Limit (no 17)	21
2.4.5	Richtsnoer over toestandsbeoordeling (<i>Status and Trend Assessment</i>)	21
3	Definities van conceptuele modellen	23
3.1	Algemeen	23
3.2	Het conceptuele model, fundamentele benadering	23
3.3	Het conceptuele model, geohydrologische benadering	25
3.4	Het conceptuele model als instrument voor kennisuitwisseling tussen disciplines	28
3.5	Hoe wordt het begrip conceptueel model in de richtsnoeren gebruikt?	29
3.6	Samenvatting	30
4	Voorbeelden van conceptuele modellen	31
4.1	De beantwoording van de ‘waterbalansvraag’	31
4.2	Grootschalige grondwatervervuiling nabij Apeldoorn	31
4.3	De zoet-zoutgrens in Nederland	33
4.4	Invloed van grondwater op oppervlaktewater	35
4.5	Invloed van grondwater op een terrestrisch ecosysteem	37
4.6	Het gebiedsdossier oeverinfiltratie Bergambacht	39
4.7	Conclusies	41
5	Bouwstenen voor conceptuele modellen	43
5.1	Pressures and Impacts	43
5.2	Monitoring	43
5.3	Preventing and Limiting	44
5.4	Status and Trend Assessment	44
5.4.1	Zoet-zoutgrens	44
5.4.2	Aquatische ecosystemen	44
5.4.3	Terrestrische ecosystemen	44
5.4.4	Drinkwater	45
5.5	Conclusies	45

6	Conclusies en aanbevelingen	47
6.1	Conclusies	47
6.2	Aanbevelingen	47
Literatuur		51
Bijlage 1	Nationaal Hydrologisch Instrument	55

Samenvatting

In de nieuwe Grondwaterrichtlijn (GWR, richtlijn 2006/118/EC) en verschillende Europese richtsnoeren ('guidance documents') staat dat bij het uitvoeren van de Kaderrichtlijn Water (richtlijn 2000/60/EC) gebruik zou moeten worden gemaakt van conceptuele modellen.

Om hier in Nederland aan de vraag voor conceptuele modellen te kunnen voldoen vroeg het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu (VROM) aan het RIVM om te inventariseren wat we onder conceptuele modellen moeten verstaan en welke conceptuele modellen in Nederland beschikbaar zijn.

De definities van conceptuele modellen in de Grondwaterrichtlijn komen inhoudelijk min of meer met elkaar overeen maar lijken niet afgeleid van één basisdefinitie. Hoewel een conceptueel model in de richtsnoeren in kwalitatieve termen een probleemgebied kan beschrijven, worden deze kwalitatieve termen ook kwantitief ingevuld. Soms lijkt er zelfs sprake te zijn van een operationeel/mathematisch model. Uit de richtsnoeren blijkt verder dat een conceptueel model hoort bij de karakterisering van een grondwaterlichaam, maar dat de moeilijkheidsgraad of complexiteit van het model kan variëren, afhankelijk van de situatie.

Conceptuele modellen kunnen worden onderverdeeld in (zuiver) wetenschappelijk/abstracte modellen, geohydrologische conceptuele modellen en conceptuele modellen gericht op communicatie tussen de verschillende disciplines in wetenschap en beleid. De aard van de geïnventariseerde conceptuele modellen laat zien dat deze voornamelijk zijn gericht op genoemde interdisciplinaire communicatie. De in de richtsnoeren genoemde modellen zijn ongeveer in gelijke mate op te delen in geohydrologische en interdisciplinaire conceptuele modellen.

Dit rapport geeft enkele voorbeelden van deze modellen zoals die in de verschillende richtsnoeren kunnen worden toegepast. Hiermee is een overzicht ontstaan van de wijze waarop de verschillende definities van conceptuele modellen uit de richtsnoeren ingevuld kunnen worden. Uit deze inventarisatie bleek dat alle modellen een aantal elementen met elkaar gemeen hadden, ondanks de grote verschillen in toepassingen. Kenmerk van een conceptueel model is dat het een kaartje bevat, een doorsnede van de ondergrond en een indicatie van relevante processen. Deze kenmerken worden meestal samen in één plaatje weergegeven. Naast de grafische weergave van het model is er een toelichtend verhaal. De geïnventariseerde modellen blijven redelijk op beschrijvend (kwalitatief) niveau. Hoewel in sommige studies uit de inventarisatie operationele en mathematische / hydrologische modellen beschikbaar zijn, zijn zij niet noodzakelijk voor het begrip van het conceptuele model.

Bij de uitvoering van de KRW, waarbij gebruik wordt gemaakt van de richtsnoeren of het Draaiboek monitoring grondwater (VROM, 2006), is op diverse momenten een conceptueel model nodig. Bij de uitvoering is geen mechanisme of procedure opgenomen, wat er voor zorgt dat de conceptuele modellen zijn gebaseerd op dezelfde kennisbron. Vanzelfsprekend zullen de afzonderlijke modellen zijn (of worden) afgeleid op basis van dezelfde gebiedskennis maar door het mogelijk ontbreken van een gezamenlijke bron voor deze kennis is consistentie en efficiëntie niet gegarandeerd. Het wordt dan ook sterk aanbevolen om de afzonderlijke conceptuele modellen binnen een gebied te verzamelen en samen te voegen tot één kennisbasis die beschikbaar is voor zowel beleidsmakers als onderzoekers. Deze kennisbasis functioneert dan als centrale kennisbron voor het opstellen van conceptuele modellen en zou kunnen bestaan uit een overzicht of databank met relevante bronnen (rapportages, publicaties) en eerder afgeleide conceptuele modellen. Met deze kennisbasis is het mogelijk om de conceptuele modellen voor de verschillende stappen in de monitoringscyclus en gerelateerde richtsnoeren met elkaar af te stemmen. Voor een vervolgstudie zal het ontwikkelen en beschikbaar maken van deze kennisbasis het hoofddoel moeten zijn.

1 Inleiding

In de nieuwe Grondwatterrichtlijn (GWR, richtlijn 2006/118/EC) en verschillende Europese richtsnoeren, of guidance documents¹, staat dat bij het uitvoeren van de Kaderrichtlijn Water (KRW, richtlijn 2000/60/EC) is bepaald dat conceptuele modellen nodig zijn voor diverse doeleinden, zoals monitoringstrategie en beoordeling van de toestand van een grondwaterlichaam. De GWR stelt het gebruik van conceptuele modellen verplicht bij de beoordeling van de goede chemische toestand. Vanuit de diverse richtsnoeren van de KRW moeten ook conceptuele modellen worden opgesteld. Hoewel de richtsnoeren geen directe verplichting inhouden, wordt toch aangeraden om deze richtsnoeren op te volgen. Daarnaast wordt algemeen verondersteld dat conceptuele modellen kunnen bijdragen aan een goede communicatie tussen belanghebbenden. Echter van het begrip ‘conceptueel model’ is geen duidelijke omschrijving beschikbaar. Hierdoor is het lastig om een goed overzicht te krijgen of en wanneer conceptuele modellen zijn gebruikt bij de uitvoering van de GWR en de diverse richtsnoeren.

Door het belang van conceptuele modellen, vastgelegd in de GWR en richtsnoeren, en de rol die deze modellen spelen in de onderlinge communicatie tussen belanghebbenden, is het wenselijk dat inzichtelijk wordt gemaakt welke conceptuele modellen zijn gebruikt bij de uitvoering van de taken uit de GWR. Bijvoorbeeld de conceptuele modellen die zijn gebruikt bij het opstellen van de stroomgebiedsbeheersplannen en de grondwaterlichamen.

Het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu (VROM) heeft aan het RIVM gevraagd om te inventariseren welke conceptuele modellen in Nederland beschikbaar zijn en wat de mogelijke behoefte is aan (nieuwe) conceptuele modellen. Impliciet betekenen deze vragen ook dat inzichtelijk moet worden wat onder conceptuele modellen moet worden verstaan.

Binnen verschillende wetenschappelijke en beleidsmatige disciplines wordt regelmatig gebruikgemaakt van conceptuele modellen. Echter binnen iedere discipline wordt weer een eigen benadering gevolgd. In de aanloop van dit project constateerden de auteurs dat de verschillende inzichten rond conceptuele modellen snel tot spraakverwarring en onduidelijkheden leidden.

Daarom is als doel voor deze rapportage gekozen om eerst inzichtelijk te maken hoe de conceptuele modellen zijn gedefinieerd in de GWR en de richtsnoeren. Daarnaast is onderzocht hoe conceptuele modellen zijn gedefinieerd in de (wetenschappelijke) literatuur. Door de definities van de conceptuele modellen uit de richtsnoeren te vergelijken met de meer fundamentele (wetenschappelijke) definities, ontstaat inzicht in de opbouw van de elementen waaruit een conceptueel model binnen de uitvoering van de KRW moet bestaan.

Vervolgens is onderzocht welke bouwstenen conceptuele modellen bevatten die op dit moment gebruikt worden binnen de Nederlandse praktijk. Er wordt een selectie gemaakt uit enkele in Nederland beschikbare conceptuele modellen. Uit deze selectie zal duidelijk worden welke typen conceptuele modellen in Nederland bestaan en hoe zij gebruikt worden.

De vraag of er behoefte is aan nieuwe conceptuele modellen, of nieuwe informatie om bestaande conceptuele modellen aan te vullen, wordt in dit onderzoek nog niet beantwoord. Hiervoor is uitgebreide inventarisatie nodig van bestaande conceptuele modellen en deze modellen moeten worden beoordeeld enerzijds naar de wijze waarop de modellen zijn gedefinieerd en anderzijds op hun toepasbaarheid voor de uitvoering van de KRW en richtsnoeren.

---

¹ richtsnoeren ter ondersteuning van lidstaten bij de implementatie van de Kaderrichtlijn Water en de Grondwatterrichtlijn

1.1 Leeswijzer

De eerste twee hoofdstukken (hoofdstuk 2 en hoofdstuk 3) bespreken respectievelijk de conceptuele modellen zoals genoemd in de KRW, GWR en richtsnoeren en de conceptuele modellen zoals weergegeven in de wetenschappelijke literatuur. In hoofdstuk 4 is een aantal voorbeelden gegeven van conceptuele modellen, richtlijnen en richtsnoeren en de conceptuele modellen zoals weergegeven in de wetenschappelijke literatuur. In hoofdstuk 4 is ook een aantal voorbeelden gegeven van conceptuele modellen zoals zij nu in Nederland worden gebruikt. Deze modellen zijn overgenomen uit bestaande rapportages van diverse organisaties en instituten. Hoofdstuk 5 gaat nog nader in op de bouwstenen van de modellen voor de uitvoer van de KRW en GWR en op de vraag waar modellen ontbreken of aangevuld moeten worden.

2 Conceptuele modellen en de Kaderrichtlijn Water

2.1 Inleiding

In de KRW wordt het gebruik van conceptuele modellen niet genoemd. De GWR stelt voor om conceptuele modellen te gebruiken bij het uitvoeren van ‘artikel 4.2c passend onderzoek’ (Bijlage III lid 3 en 4, GWR). De meest verplichtende tekst staat in Bijlage III.4 en is opgenomen in Tekstbox 1.

Tekstbox 1: Het gebruik van conceptuele modellen in de GWR.

GWR, Bijlage III.4 (onderstreping aangebracht door de auteurs)

Teneinde na te gaan of is voldaan aan de voorwaarden voor een goede chemische toestand van grondwater als bedoeld in artikel 4, lid 2, onder c), punten ii) en iii), beoordelen de lidstaten, waar relevant en nodig, op basis van de betrokken monitoringresultaten en een geschikt conceptueel model van het grondwater:

- i) de gevolgen van de verontreinigende stoffen voor het grondwaterlichaam;
- ii) [...]

De GWR geeft niet aan wat een conceptueel model is. Het uitvoeren van de toestandbeoordeling van grondwaterlichamen, alsmede het gebruik van conceptuele modellen daarbij, is verder uitgewerkt in de EU-richtsnoeren (guidance documents) over toestand- en trendbeoordeling (nr. 18). Daarnaast zijn er verschillende andere EU-richtsnoeren die het gebruik van conceptuele modellen aanbevelen en uitwerken voor verschillende onderdelen van de KRW-implementatie.

Richtsnoeren zijn ter ondersteuning van lidstaten bij de implementatie van de Kaderrichtlijn Water en de Grondwaterrichtlijn. Daarnaast zijn ze opgesteld om tot een, tussen EU-lidstaten onderling afgestemde, uitvoering van de KRW te komen. In het uiterste geval kunnen de EU-richtsnoeren - als de EC de implementatie van de KRW in een lidstaat als onvoldoende beoordeelt - ook een rol spelen in procedures die zouden kunnen gaan dienen voor het Europese Hof van Justitie. Ondanks dat richtsnoeren niet verplichtend zijn, is het daarom wel belangrijk rekening te houden met wat de richtsnoeren zeggen over bijvoorbeeld het gebruik van conceptuele modellen.

In dit hoofdstuk wordt dieper in gegaan op de omschrijving en definitie van conceptuele modellen in de verschillende EU-richtsnoeren. In paragraaf 2.2 wordt samengevat wat er in de richtsnoeren over conceptuele modellen staat vermeld. Vervolgens wordt in paragraaf 2.2.2 per relevant richtsnoer opgesomd (en hier en daar geciteerd) welke informatie over conceptuele modellen op welke pagina te vinden is.

Alle richtsnoeren genoemd in dit hoofdstuk zijn te downloaden via

http://circa.europa.eu/Public/irc/env/wfd/library?l=/framework_directive/guidance_documents (2009-04-07).

2.2 Samenvatting en conclusies uit de EU-richtsnoeren

2.2.1 Overzicht relevante richtsnoeren voor grondwater

Er is een aantal voor grondwater relevante EU-richtsnoeren ontwikkeld door de EC onder de Common Implementation Strategy (CIS) van de KRW. In de meeste van die richtsnoeren wordt het gebruik van een conceptueel model aanbevolen en in enkele richtsnoeren wordt tevens een definitie of omschrijving gegeven. Er zijn twee richtsnoeren waarin conceptuele modellen als instrument niet worden genoemd (Tabel 2.1). Dit zijn de richtsnoeren over Wetlands en over Drinking Water Protected Areas. Opmerkelijk, omdat deze onderwerpen zich wel lenen voor het gebruik van conceptuele modellen.

Tabel 1: Een overzicht van grondwaterrelevante EU-richtsnoeren. Aangegeven is of in het document conceptuele modellen worden aanbevolen en/of gedefinieerd.

Richtsnoer	Definitie	Aanbeveling
no 3, Pressures and Impacts	-	+
no 7, Monitoring aanbeveling	+	+
no 12, The Role of Wetlands	-	-
no 15, Groundwater Monitoring	+	+
no 16, Drinking Water Protected Areas	-	-
no 17, Guidance on Preventing or Limiting Direct and Indirect Inputs	+	+
Guidance on Groundwater Status and Trend Assessment.(Version no 2.0, 15-10-2008)	+	+

Op het moment van schrijven is er een EU-richtsnoer over conceptuele modellen in ontwikkeling. Onderdelen uit dit rapport worden ingebracht in de schrijfgroep van dat richtsnoer.

2.2.2 Definitie conceptueel model in EU-richtsnoeren

De definities gegeven in verschillende EU-richtsnoeren komen inhoudelijk min of meer met elkaar overeen: een schematisatie of versimpelde weergave van het geohydrologische systeem en het gedrag ervan. Echter de elementen waaruit de conceptuele modellen bestaan zijn niet geheel consistent met elkaar. De modellen variëren van kwalitatief (Prevent and Limit) tot kwantitatief (Groundwater Monitoring). Ook het doel van het model lijkt te verschillen, enerzijds om te dienen voor kwantitatieve berekeningen (Groundwater Monitoring), anderzijds om aan te duiden welke kwalitatieve processen een rol kunnen spelen (Pressures and Impacts). Paragraaf 2.4 gaat hier nader op in.

Tekstbox 2: Definities in verschillende richtsnoeren (vertaling door auteurs).

Guidance document on Monitoring: ‘A conceptual model is a simplified representation, or working description, of how the real hydrogeological system is believed to behave. It describes how hydrogeologists believe a groundwater system behaves’ (*een versimpelde weergave van hoe een bepaald hydrogeologisch systeem zich gedraagt volgens hydrogeologen*).

Guidance document on Groundwater Monitoring: ‘Conceptual models are simplified representations, or working descriptions, of the hydrogeological system being investigated’ (*conceptuele modellen zijn versimpelde afbeeldingen, of werkbeschrijvingen, van het hydrogeologisch systeem dat wordt onderzocht*).

Guidance document on Preventing or Limiting Direct and Indirect Inputs: ‘A conceptual hydrogeological model is the schematisation of the key hydraulic, hydro-chemical and biological processes active in a groundwater body’ (*een schematisatie van de belangrijkste hydrologische, chemische en biologische processen aanwezig in het grondwaterlichaam*).

Guidance document on Groundwater Status and Trend Assessment: ‘Conceptual models are (...) a working understanding of the geological and hydrogeological system being studied’ (*een werkbeschrijving van het geologische en hydrogeologische systeem dat wordt onderzocht*).

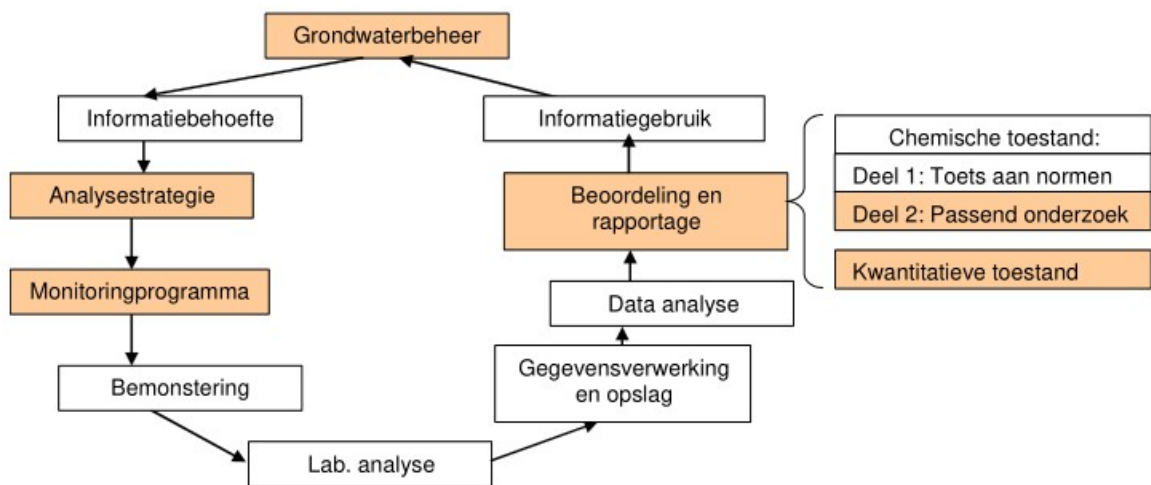
2.3 Conceptuele modellen ontwikkelen en gebruiken

Uit de analyse van de EU-richtsnoeren blijkt dat:

- het ontwikkelen van een conceptueel model onderdeel zou moeten zijn van de karakterisering van waterlichamen (richtsnoer nr. 3, 7, 15, 18);
- de moeilijkheidsgraad van het conceptuele model afhankelijk is van de situatie. In een complexe situatie waar dure herstelmaatregelen van toepassing zijn, kan het waardevol zijn extra te investeren in een goed conceptueel model (richtsnoer nr. 15);
- deze conceptuele modellen moeten getest en doorontwikkeld worden aan de hand van nieuwe monitoringdata (richtsnoer nr. 7, 15, 17, 18). De ontwikkeling van een conceptueel model is een iteratief proces;
- er iets gezegd moet kunnen worden over de betrouwbaarheid van het conceptuele model. Er worden echter geen concrete kwaliteitscriteria genoemd (richtsnoer nr. 3, 7).

Daarnaast blijkt dat een conceptueel model dient te worden gebruikt bij:

- de karakterisering van waterlichamen (richtsnoer nr. 3, 7, 15, 17, 18);
- het ontwikkelen en evalueren van de monitoringprogramma's (plaats en tijd) en de interpretatie van monitoringdata van zowel surveillance monitoring, operationele monitoring als monitoringkwantiteit (richtsnoer nr. 7, 15, 18);
- het afleiden van drempelwaarden (richtsnoer nr. 18);
- de beoordeling van de toestand van het grondwaterlichaam en trends in het grondwaterlichaam (de GWR Bijlage III en richtsnoer nr. 18).

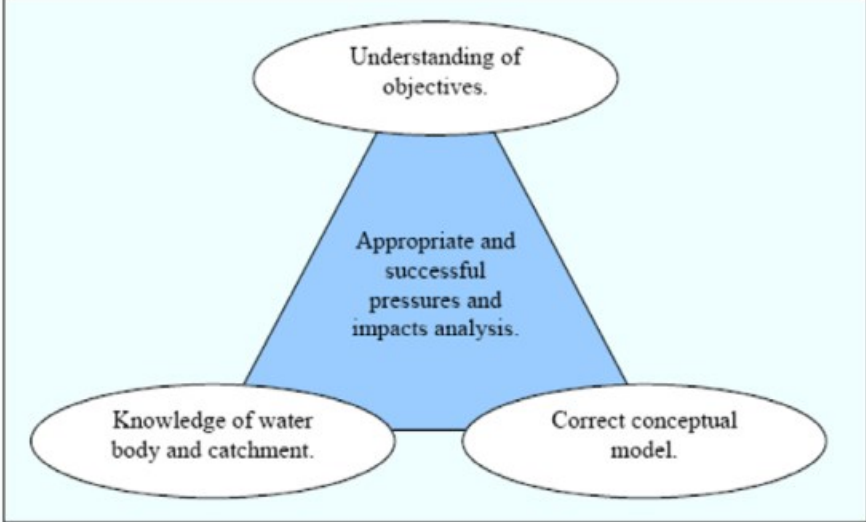
Figuur 2.1: De cyclus voor grondwaterbeheer, toegespitst op de beoordeling van de toestand van een grondwaterlichaam. Met kleur is aangegeven in welke onderdelen van de cyclus een conceptueel model kan worden gebruikt.

Bovenstaande is samengevat in Figuur 2.1. In dit geval gaat het om de waterbeheercyclus zoals deze in de brochure van de EC is opgenomen (EC, 2008, p. 14). De cyclus is gedeeltelijk ook opgenomen in het Nederlandse draaiboek voor grondwatermonitoring (VROM, 2006, p. 2). Het schema is hier toegespitst op het beoordelen van de toestand van grondwaterlichamen (hetzelfde kan worden gedaan voor de karakterisering van grondwaterlichamen en het bepalen van trends). In het ideale geval kan hetzelfde conceptueel model gebruikt worden voor de afzonderlijke onderdelen. Bij het doorlopen van dit iteratieve proces groeit als het goed is de kennis van het gebied. Deze kennisgroei kan worden vastgelegd door de conceptuele modellen erop aan te passen.

2.4 Informatie over conceptuele modellen per richtsnoer

In deze paragraaf wordt per richtsnoer toegelicht waar in deze richtsnoeren sprake is van conceptuele modellen en hoe de conceptuele modellen worden uitgelegd. Daar waar de (Engelstalige) tekst rechtstreeks uit het richtsnoer is overgenomen is deze *cursief* weergegeven. Voor het lezen van deze paragraaf wordt er van uitgegaan dat de lezer beschikt over de besproken richtsnoeren.

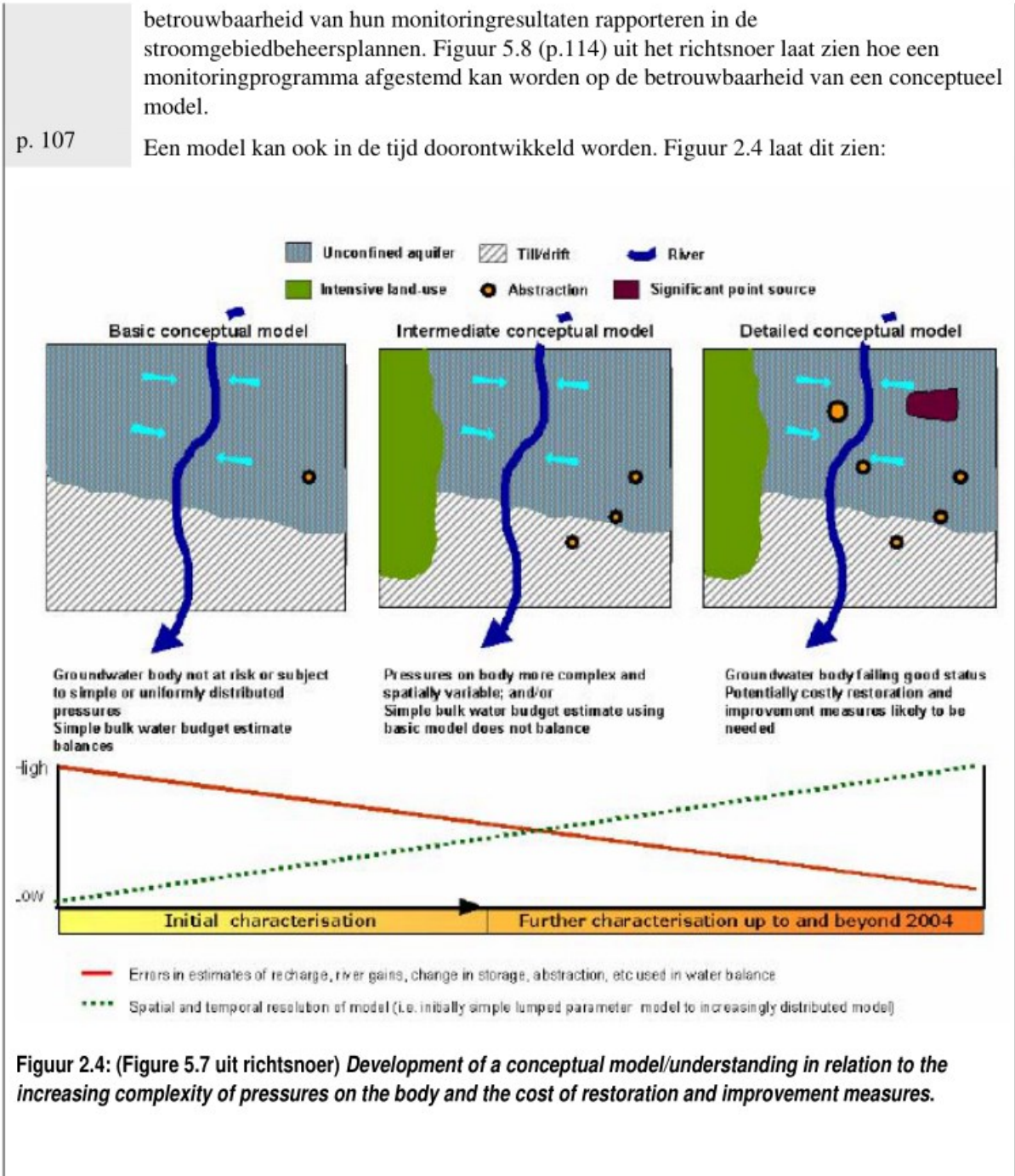
2.4.1 Richtsnoer over Pressures and Impacts (no. 3)

p. 38	
	Figuur 2.2: Belangrijke elementen bij het maken van een milieustress en -impactanalyse (Figure 3.2, pagina 38).
p. 49	Voor een succesvolle milieustress en -impactanalyse is onder andere een goed conceptueel model essentieel (Figuur 2.2).
p.49	Een conceptueel model is een essentieel onderdeel van de karakterisatie en moet vroeg in de grondwaterkarakterisatie worden ontwikkeld.
p.49	Nieuwe data kunnen worden gebruikt om het model te verbeteren en het model kan worden gebruikt om de betrouwbaarheid van de data te controleren.
p. 55-56	Dit richtsnoer ziet het als een taak voor de oppervlaktewaterbeheerders om een geschikt conceptueel begrip van de hydrogeologische situatie, de milieustress en de milieudoelen te ontwikkelen. Het richtsnoer ziet het als een taak voor de grondwaterbeheerders om een conceptueel model van de grondwaterstromen (ook van en naar het oppervlaktewater) en een model van het chemische systeem te ontwikkelen als basis voor inzicht in en rapportage over het grondwaterlichaam.

2.4.2 Richtsnoer over Monitoring (no. 7)

p.82	Dit richtsnoer over monitoring geeft de meest uitgebreide definitie van het conceptuele model: <i>'A conceptual model/understanding is a simplified representation, or working description, of how the real hydrogeological system is believed to behave. It describes how hydrogeologists believe a groundwater system behaves.'</i> • <i>It is a set of working hypotheses and assumptions</i> • <i>It concentrates on features of the system that are relevant in relation to the predictions or assessments required</i> • <i>It is based on evidence</i> • <i>It is an approximation of reality</i> • <i>It should be written down so that it can be tested using existing and/or new data.</i>

p. 79, 82	• <i>The level of refinement needed in a model is proportionate to (i) the difficulty in making the assessments or predictions required, and (ii) the potential consequences of errors in those assessments.</i> Modellen hoeven niet altijd mathematisch te zijn. In tegendeel, complexe mathematische modellen zijn alleen nodig bij het ontwikkelen en beoordelen van erg kostbare herstelmaatregelen voor grondwaterlichamen die anders niet aan de KRW-doelstellingen gaan voldoen.
p.111	Voorbeeld van een eenvoudig conceptueel model:
p. 85, 86, 98	Conceptual model Legend: ■ Unconfined aquifer ▨ Till/drift — River ● Abstraction Information requirements - Geology, Overlying soil and sub-soil → Location of discharge - Level of river, Level of groundwater → Recharge estimate - Precipitation, Potential evapotranspiration, Recharge area → Discharge estimate* - Gains to river flow, Volumes of groundwater abstracted → Discharge estimate* * Assumes boundaries chosen for water body mean that flows across them are only minor
Figuur 2.3: (Figure 5.4 uit richtsnoer)	Schematic illustration of a simple conceptual model/understanding of a body of groundwater in which the only significant groundwater discharge is to a river.
Het ontwikkelen van een geschikt conceptueel model zou onderdeel moeten zijn van het karakterisatie proces van de grondwaterlichamen.	
p. 83	Het monitoringprogramma zou altijd gebaseerd moeten zijn op een geschikt conceptueel model. Zie ook p. 36, 84, 85, 91, 118.
p. 117	Het model moet gebruikt worden bij de selectie van locaties voor en de dichtheid van de monitoringpunten in relatie tot de gevolgen voor het grondwater door het landgebruik. Zie Figure 5.10 pagina 114, uit het richtsnoer.
p. 81	Conceptuele modellen zijn ook nodig om de monitoringdata te interpreteren ...
p.110	... en maatregelenpakketten te ontwerpen.
p. 93, 128, 129	De KRW stelt dat de inspanning om grondwater dat bedoeld is voor drinkwater te zuiveren, omlaag moet. Om dit te bewerkstelligen is onder andere een conceptueel model nodig van het grondwatersysteem waaraan grondwater wordt onttrokken.
p. 36, 82, 85-86, 98, 111-113	Monitoringdata zijn nodig om de betrouwbaarheid van conceptuele modellen te testen (numeriek, op basis van berekeningen aan de waterbalans) en te valideren en om het model te verbeteren.
p. 82, 84	Betrouwbaarheid van de grondwaterbeoordelingen is onder andere afhankelijk van de betrouwbaarheid van de gebruikte conceptuele modellen. Lidstaten moeten over de

2.4.3 Richtsnoer over Groundwater Monitoring (no. 15)

Volgens dit richtsnoer speelt het conceptuele model een rol:

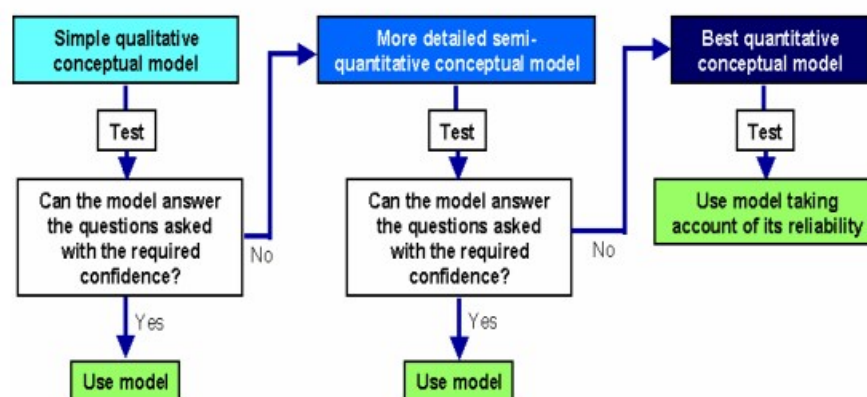
p. 12 a) als onderbouwing van het karakterisatie proces (*at risk or not at risk*);

p. 10 b) als basis van monitoringprogramma's (trend en toestand, operationele en kwantitatieve monitoring):

- selectie van monitoringsites (p.14, 16, 19, 20);
- selectie monitoringfrequentie (p.17, 20);

- selectie van 'wat te monitoren' (*core and selected determinands*, p. 19);
- p. 13 c) bij het interpreteren van monitoringdata;
- p. 14 d) bij de evaluatie van het KRW-meetnet.
- p. 12 Er wordt een **definitie** gegeven: 'Conceptuele modellen (of conceptueel begrip) zijn versimpelde afbeeldingen of werkbeschrijvingen van het, aan onderzoek onderhevige, hydrogeologisch systeem.'
 En er worden **twee typen** conceptuele modellen onderscheiden:
 a) Het regionale conceptuele model; dit model biedt inzicht in de factoren die op de schaal van een GWL spelen (bijvoorbeeld representativiteit monitoringnetwerk en interpretatie monitoringdata).
 b) Het lokale conceptuele model; dit model biedt inzicht in factoren die het gedrag van individuele monitoringpunten beïnvloeden.
- p.13 Volgens het richtsnoer is de volgende informatie nodig bij het ontwikkelen van een conceptueel begrip/model van een gebied:
- constructiedetails van de monitoringpunten;
  - de hydrogeologische situatie;
  - begrip van de *recharge* bronnen en patronen;
  - het patroon van de lokale grondwaterstroming;
  - *impact* van onttrekkingen;
  - bestaande hydrochemische data;
  - omvang van het gebied; en
  - eventueel informatie over *travel times* en *groundwater age distribution*.
- p. 13 Met de verkregen monitoringdata kunnen conceptuele modellen getest, gevalideerd en verbeterd worden.
- 20
- p. 25 Het richtsnoer meldt dat kwaliteitseisen voor een conceptueel model gedefinieerd kunnen worden in termen van een acceptabel verschil tussen gemeten en voorspelde waarden. Daarnaast moet het model worden gedocumenteerd en onderworpen aan een 'peer review'. Concreter dan wat hier staat wordt het richtsnoer overigens niet.

Figuur 2.5: (Figure 8.1 uit richtsnoer) *Iterative control of the conceptual model against set quality requirements.*

De kwaliteit van een conceptueel model kan als een iteratief proces, gedurende het hele

monitoring programma, gecontroleerd worden. Zie Figuur 2.5

2.4.4 Richtsnoer over Prevent and Limit (no 17)

p. 17	Het richtsnoer over <i>Preventing or Limiting Direct and Indirect Inputs</i> geeft aan dat een conceptueel hydrogeologisch model moet worden ontwikkeld, om te bepalen of sprake is van verontreiniging nu of in de toekomst.
p. 17	Het conceptuele hydrogeologische model wordt gedefinieerd als: 'een schematisatie van de belangrijkste hydrologische, chemische en biologische processen aanwezig in het grondwaterlichaam.' Waar dat nodig is moeten ook de processen in de onverzadigde zone die invloed hebben op de verontreiniging worden meegenomen.
p. 25	Voor de ontwikkeling van een conceptueel model is mogelijk specifieke monitoring nodig. Deze eventueel extra monitoringpunten kunnen later gebruikt worden als ' <i>prevent and limit monitoring</i> '.

2.4.5 Richtsnoer over toestandsbeoordeling (*Status and Trend Assessment*)

p.9	In dit richtsnoer wordt een conceptueel model omschreven als: een schematisatie van de hydrogeochemische eigenschappen en grondwaterstroming van het grondwatersysteem. Dit is niet noodzakelijk een numeriek model.
p.9, 10, e.a.	Conceptuele modellen zijn nodig bij: • het bepalen van significant stijgende trends; • monitoring (locatie en frequentie); • het afwijken van het standaardbeginpunt voor trendomkering; • het afleiden van drempelwaarden. Onder andere bij het bepalen van een eventuele dilution/ attenuation factor (Zie Annex 1 van het richtsnoer); • het bepalen van de toestand van grondwaterlichamen.
p. 9	De tests van de toestandbeoordeling maken onder andere gebruik van resultaten van de karakterisatie (' <i>at risk</i> '-bepaling) en het monitoringprogramma. Voor beide is, volgens dit richtsnoer, al gebruikgemaakt van conceptuele modellen. Deze conceptuele modellen dienen, op basis van de nieuwe data van de toestandbeoordeling, te worden geoptimaliseerd.
	Het gebruik van conceptuele modellen wordt bij de verschillende tests genoemd (zonder verder specificatie van het hoe).
p. 9	Voor het gebruik van conceptuele modellen wordt verwezen naar het richtsnoer <i>on Impacts and Pressures</i> (zie paragraaf 2.1.1 in het richtsnoer), <i>on Monitoring</i> (zie paragraaf 2.1.2 in het richtsnoer) en <i>on Groundwater Monitoring</i> (zie paragraaf 2.13 in het richtsnoer).

3 Definities van conceptuele modellen

3.1 Algemeen

Naast het gebruik van de term ‘conceptueel model’ in de GWR en de verschillende richtsnoeren, wordt deze term al lange tijd op verschillende wijzen gebruikt in de literatuur. Dit verschillende gebruik leidt tot spraakverwarring (bijvoorbeeld Bredehoeft, 2005; Van Gaans, 1998; Robinson, 2006; Moody, 2005; Seifert et al., 2008). In dit rapport maken wij onderscheid tussen drie manieren waarop conceptuele modellen worden gebruikt: het fundamentele (algemeen wetenschappelijke) conceptuele model. Deze fundamentele benadering is de basis voor de tweede verschijningsvorm: het geohydrologische conceptuele model. En als laatste wordt het conceptuele model als instrument voor kennisuitwisseling onderscheiden. Iedere verschijningsvorm heeft zijn eigen doel.

Dit hoofdstuk gaat in op de drie bovengenoemde verschijningsvormen en zal enkele voorbeelden geven. In de communicatie tussen onderzoekers, (geo)hydrologen en beleidsmakers is het van belang om van elkaar te weten wat men bedoelt als men het heeft over een conceptueel model en wat de verschillen zijn van de opvattingen over conceptuele modellen binnen de diverse groepen van (eind)gebruikers.

3.2 Het conceptuele model, fundamentele benadering

Door Robinson (2006) is een overzicht gegeven van de verschillende benaderingen die gebruikt worden voor het werken met conceptuele modellen. Hij toont onder andere aan dat binnen de wetenschap verschillen bestaan in definitie, uitgangspunten, wijze van ontwikkeling en wijze van presentatie van de conceptuele modellen. De overeenkomst tussen de verschillende benaderingen is dat hij een conceptueel model als een kwalitatief denkmodel beschouwt, dat dient om met behulp van een verzameling begrippen onze voorstelling van een deel van de werkelijkheid weer te geven. Het is daarbij een instrument waarmee onderzoekers en andere partijen over aspecten van dat deel van de werkelijkheid van gedachten kunnen wisselen. Een conceptuele model vormt vaak het voorstadium van een operationeel model. Het operationeel model dient bijvoorbeeld om simulaties of scenarioberekeningen uit te voeren. Met een operationeel model wordt kwantitatief onderzocht hoe het gemodelleerde deel van de werkelijkheid zich zou gedragen onder invloed van de variatie van bepaalde variabelen en parameters. Met de daarmee opgedane kennis kan het conceptuele model worden verbeterd.

Het conceptuele model is dus een algemeen wetenschappelijk gebruikt begrip dat op verschillende manieren wordt gebruikt binnen de diverse wetenschappelijke disciplines. Er is een veelheid aan definities en omschrijvingen die zowel binnen als tussen wetenschapsgebieden sterk kunnen verschillen.

Opvallend is dat studies die een conceptueel model toepassen in het algemeen wel dezelfde basiselementen gebruiken (bijvoorbeeld Van Gaans, 1998; Inkpen, 2007; Van der Perk, 2006; Seifert et al., 2008; Heemskerk, 2003; Van Waveren et al., 1999). Deze studies beschrijven het conceptuele model aan de hand van drie elementen:

1. Het onderzoeksgebied, of onderzoekselement; dit is onderdeel van de werkelijkheid dat het conceptuele model beschrijft.
2. De concepten; dit zijn de (theoretische) variabelen van een systeem.
3. De hypothesen; deze geven de relaties weer tussen de afzonderlijke variabelen of concepten.

Ad 1: Ieder model heeft betrekking op een deel van de werkelijkheid en het onderzoeksgebied geeft de afbakening weer van de gebruikte concepten binnen dat deelgebied van de werkelijkheid. Volgens Van

Waveren et al. (1999) is het afbakenen van het onderzoeksgebied een essentiële stap bij het maken van een conceptueel model. Daarnaast beargumenteren zij dat bij deze afbakening ook de mate van detail van het conceptuele model moet worden vastgelegd, zowel in tijd als in ruimte.

Ad 2: De concepten geven de relevante variabelen weer voor het model. Hierbij wordt altijd een keuze gemaakt op basis van aannames van de onderzoeker. In het algemeen zijn de concepten theoretisch en nog niet verbonden aan meetwaarden.

Ad 3: De hypothesen geven de verschillende relaties weer tussen de concepten. Deze relaties worden vaak weergegeven als (wiskundige) formules. De hypothesen kunnen enerzijds zijn gebaseerd op geaccepteerde theorieën of wederom op aannames. De belangrijkste eis aan deze hypothesen is dat zij niet met elkaar in strijd mogen zijn.

In onderstaande voorbeelden wordt dit principe van deze basiselementen nader geïllustreerd.

Voorbeeld 1: Het conceptueel model bij het onderzoek naar de bedreiging van grondwaterwinningen door chemische wasserijen.

1. Het **onderzoekselement** is verspreiding en gedrag van trichlooretheen in grondwater dat wordt onttrokken voor de drinkwaterbereiding.
2. De **concepten** zijn (onder andere):
  - grondwaterpotentialen (*afhankelijke variabele*);
  - grondwatersnelheden (*afhankelijke variabele*);
  - concentratie trichlooretheen in opgepompt grondwater (*afhankelijke variabele*);
  - laagdikte watervoerend pakket;
  - doorlatendheid watervoerend pakket;
  - weerstand scheidende (slecht-doorlatende) laag;
  - onttrekkingsdebiet;
  - onttrekkingslocatie;
  - natuurlijke aanvulling.
3. **Hypothese:** bij toenemend onttrekkingsdebiet neemt spreiding van vervuiling toe.

Voorbeeld 2: Het conceptueel model bij een onderzoek naar de afname van de soortendiversiteit in natuurgebieden.

1. Het **onderzoekselement** is de soortendiversiteit.
2. De **concepten** zijn onder andere:
  - (verandering van) kwel en de grondwaterstand in het natuurgebied;
  - doorlatendheid van de grond;
  - natuurlijke aanvulling;
  - onttrekking;
  - chemische stoffen;
  - nutriënten.
3. De **hypothesen** zijn de verbanden die tussen voornoemde variabelen en het onderzoekselement bestaan.

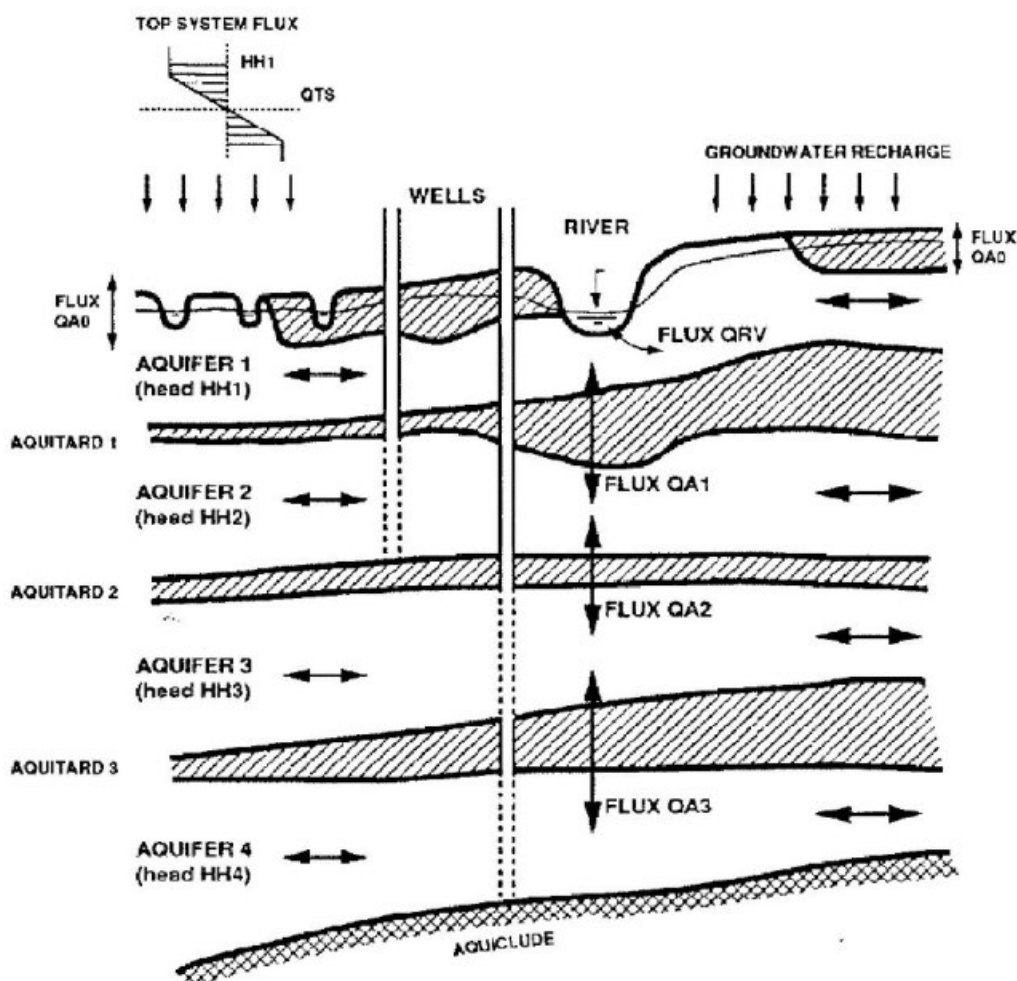
3.3 Het conceptuele model, geohydrologische benadering

Binnen elke wetenschappelijke discipline kan men vanuit de fundamentele benadering een meer toegepaste vorm van een conceptueel model maken. Voor de KRW is de geohydrologische benadering van belang. Binnen de geohydrologie worden conceptuele modellen als één van de meest ‘stekelige’ onderdelen gezien (Bredehoeft, 2005).

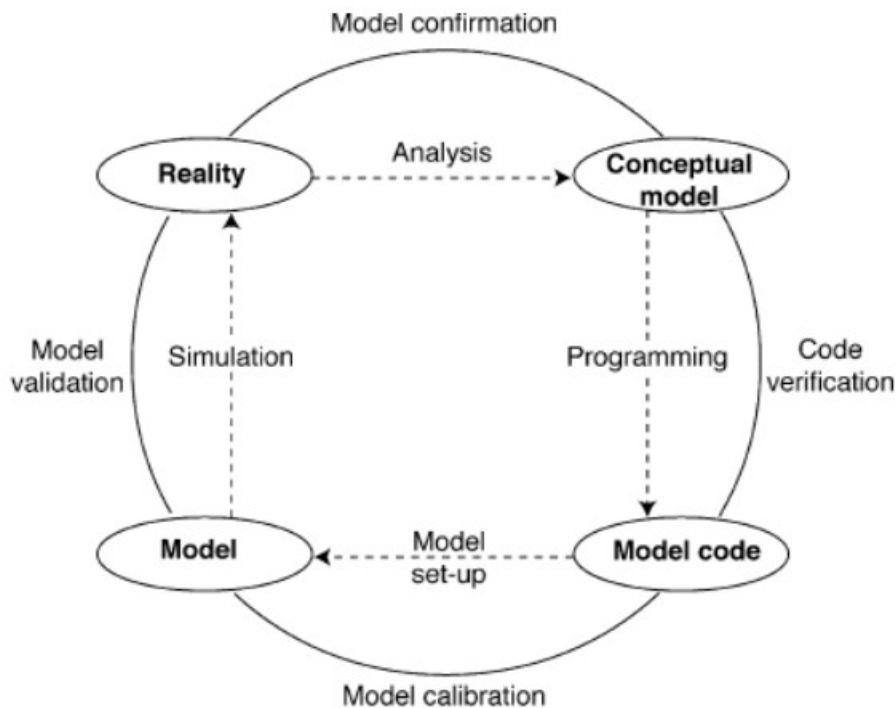
In het conceptrichtsnoer over ‘Conceptual Models’ (ongepubliceerd, 2008) is gebruikgemaakt van een definitie voor conceptuele modellen van McMahon et al. (2001). Deze luidt:

‘Conceptual model: A simplified representation of how the real system is believed to behave based on a qualitative analysis of field data. A quantitative conceptual model includes preliminary calculations for key processes.’

Vrij vertaald is een conceptueel model een vereenvoudigde weergave van hoe men aanneemt dat een werkelijk systeem zich gedraagt, gebaseerd op kwalitatieve gegevens uit het veld. Een kwantitatieve uitwerking van een conceptueel model bevat initiële berekeningen voor de belangrijkste processen.

Figuur 3.1: Conceptueel model of geohydrologisch schema van een bodemlagen systeem.

Figuur 3.2: Plaats van het conceptueel model in een vereenvoudigde modelleringsketen. (uit: Refsgaard en Henriksen, 2004).

Naast de definitie van McMahon et al. (2001) worden ook andere definitie gehanteerd. In Nederland heeft de InformatieDesk standaarden Water (IDSW) een woordenboek samengesteld dat voor een groot deel is gebaseerd op de vroegere 'Verklarende hydrologische woordenlijst' van de CHO-TNO (IDSW, 2008). In deze Aquo-lex wordt als definitie voor een conceptueel model gehanteerd:

'de beschrijving van de structuur van een systeem met kwalitatieve afhankelijkheden'

Ook Van Waveren et al. (1999) hanteren deze definitie in het 'Good Modelling Practice Handbook' welke in opdracht van Rijkswaterstaat, STOWA en het DLO-Staring Centrum is opgesteld in het kader van een studie om een standaardraamwerk te creëren voor het watermanagement in Nederland. In deze definitie worden alleen kwalitatieve afhankelijkheden genoemd.

Belangrijk kenmerk van deze toegepaste conceptuele modellen is dat zij worden opgesteld voor een bepaalde ruimtelijke schaal. Op deze schaal zijn geohydrologische concepten herkenbaar, zoals watervoerende, waterscheidende lagen en oppervlaktewateren. In Figuur 3.1 is een voorbeeld van een geohydrologisch conceptueel model weergegeven. Deze weergave van een conceptueel model wordt binnen de geohydrologie meestal een geohydrologisch schema genoemd. In dit schema is een systeem weergegeven van watervoerende pakketten en daartussen scheidende lagen zoals dat in het grootste deel van Nederland bestaat. De verschillende concepten (aquifers en aquitards, wateronttrekkingen en neerslag) zijn daarin weergegeven, net als enkele relaties tussen deze concepten (de 'fluxen').

Binnen de geohydrologie staat een conceptueel model niet op zichzelf maar is het onderdeel, of een fase in het (cyclische / evolutionaire) proces van modelontwikkeling. In Figuur 3.2 is de plaats van het

conceptuele model in een vereenvoudigde voorstelling van dit cyclische proces weergegeven (Refsgaard en Henriksen, 2004).

Op basis van een heldere vraagstelling of doelstelling en observaties (gebiedskennis en gegevens uit het veld of databases, de 'reality') kan een conceptueel model worden gemaakt. Met behulp van, een al dan niet bestaande, modelcode kunnen de hypothesen (relaties) uit het conceptuele model gekwantificeerd worden (Figuur 3.2). De complexiteit van de modelcode kan daarbij variëren van eenvoudige berekeningen tot een zeer uitgebreide computercode. Het operationele model kan dan variëren van het spreekwoordelijke 'sigarendoosje' tot een zeer omvangrijk computermodel. Afhankelijk van de eisen die aan de uitkomsten van een model worden gesteld, dient men de complexiteit van de modelcode en het uiteindelijke model te kiezen.

De uitkomsten van het model worden in de validatiestap weer vergeleken met de observaties. Op basis van deze validatie kan het conceptuele model eventueel aangepast worden en kan de modelleringsketen opnieuw worden doorlopen. Na verificatie, kalibratie en validatie van het model kunnen scenario's worden berekend op basis waarvan beleid kan worden ontwikkeld. Binnen deze modelleringscyclus (Figuur 3.2) wordt het conceptuele model meestal weergegeven als een geohydrologische schematisatie. Deze schematisatie kan ook als toelichting gebruikt worden om de keuzes die gemaakt zijn voor het veel abstractere (operationele) model te communiceren.

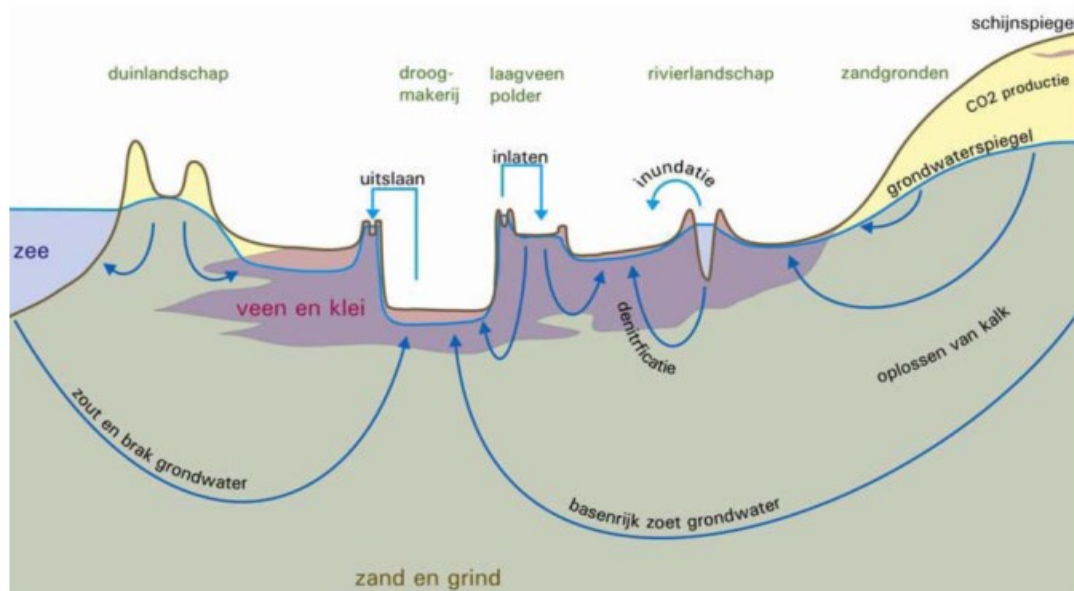
Figuur 3.3: Conceptueel model van de Nederlandse boven- en ondergrond (tekening: Wout Niezen, RIVM).

3.4 Het conceptuele model als instrument voor kennisuitwisseling tussen disciplines

Een gevolg van de implementatie van de KRW en de GWR is dat er meer interactie is ontstaan tussen verschillende groepen belanghebbenden, waaronder wetenschappers, gebiedsbeheerders en beleidsmakers, ieder met hun eigen wijze van communiceren en jargon. Kenmerk van deze interactie is communicatie tussen de verschillende groepen. Conceptuele modellen kunnen een goed hulpmiddel zijn om de communicatie tussen verschillende groepen en vakgebieden te stroomlijnen. Heemskerk et al. (2003) laten zien dat het gezamenlijk opstellen van een conceptueel model tussen ecologen en sociologen tot een beter geïntegreerd inzicht kan leiden in een probleemdomen. Tijdens het opstellen van de modellen kunnen niet alleen kennisvragen worden geformuleerd, maar kan ook inzichtelijk worden gemaakt welke kennislacunes nog aanwezig zijn. Daarnaast geeft het inzicht in de veronderstellingen en aannames die de verschillende onderzoekers uit de verschillende vakgebieden hanteren. Een dergelijk interdisciplinair gebruik van een conceptueel model zal niet afdoende zijn om afzonderlijk operationele modellen op te stellen. Binnen een vakgebied zullen nog aanvullende concepten en relaties moeten worden toegevoegd. Echter het conceptuele model geeft wel de gezamenlijke kennis weer en de mate van consensus tussen de verschillende vakgebieden (en beleidsvelden) over welke processen (concepten en relaties) een rol spelen binnen het onderzoeksgebied van het conceptuele model (Heemskerk et al., 2003)

In het brede beleids- en kennisveld rond de implementatie van de GWR kan de kennis van een gebied worden weergegeven in een informatieve weergave van een gebied. Dit kan herkenbare geologische en geohydrologische elementen bevatten zoals zand, veen en kleilagen in de bodem. Daarnaast kunnen processen worden weergegeven zoals vermisting en nitraatbelasting of fabrieken die milieuvreemde stoffen in bodem en grondwater brengen. In Figuur 3.3 is het conceptuele model van een deel van de Nederlandse sedimentdelta in een schets weergegeven.

Figuur 3.4: Stroming van water en enkele daaraan verbonden ecohydrologische processen in het Nederlandse landschap (uit: Lieste et al., 2007).

Figuur 3.4 laat een meer schematische weergave zien van grond- en oppervlaktewaterstroming. De schets definieert als het ware termen zoals ‘uitslaan’, ‘inlaten’ en ‘inundatie’. Voor de communicatie is het van belang dat termen eenduidig worden toegepast. Een conceptueel model zoals weergegeven in Figuur 3.4 kan helpen bij deze eenduidigheid. Of de weergegeven processen exact overeenkomen met de werkelijkheid (of het numerieke model) is dan van minder belang.

3.5 Hoe wordt het begrip conceptueel model in de richtsnoeren gebruikt?

In Tabel 3.1 zijn de richtsnoeren ingedeeld naar het type conceptueel model (fundamenteel, geohydrologisch en interdisciplinair) en naar de aard van het model (kwalitatief, kwantitatief). Deze indeling is niet absoluut en is onderhevig aan interpretatie. Het heeft als doel om de verschillen in de definities van de conceptuele modellen nog wat nader te illustreren.

Als het gaat om de elementen waar een conceptueel model uit bestaat zijn de verschillende richtsnoeren niet geheel consistent met elkaar. Met name de beoogde getalsmatige of operationele invulling van dit conceptuele model kan sterk verschillen. Op basis van operationele waarden, modelresultaten en metingen, kan van het conceptuele model een operationeel model gemaakt worden. Deze stap kost over het algemeen vrij veel inspanning voor het meten en modelleren van de relevante processen. Het resultaat van een operationeel model is, in tegenstelling tot een conceptueel model, tastbaarder doordat het model resultaten produceert die (getalsmatig) direct zijn te vergelijken met veldobservaties. Voor het conceptuele model worden voornamelijk kwalitatieve elementen gebruikt terwijl voor het operationele model vooral kwantitatieve elementen nodig zijn.

Tabel 3.1: Een overzicht van grondwaterrelevante EU-richtsnoeren. Aangegeven is welk type conceptueel model wordt gebruikt.

Richtsnoer	fundamenteel	Geohydrologisch	Interdisciplinair		
				kwalitatief	kwantitatief
no 3, Pressures and Impacts		X	X		X
no 7, Monitoring aanbeveling		X		X	
no 15, Groundwater Monitoring		X			X
no 17, Guidance on Preventing or Limiting Direct and Indirect Inputs			X		
Guidance on Groundwater Status and Trend Assessment.(Version no 2.0, 15-10-2008)		X	X	X	

In de verschillende richtsnoeren wordt de grootste inconsistentie gevonden in de rol van kwantitatieve elementen. In het richtsnoer *on Pressures and Impacts* (no. 3) gaat het over een schematisering van de grondwaterstromen en de chemische processen in een waterlichaam. Hier lijken kwantitatieve elementen geen rol te spelen bij het conceptuele model en deze elementen zijn (nog) niet getalsmatig invuld op basis van metingen. Het richtsnoer *on Groundwater Monitoring* (no. 15) heeft het

daarentegen over kwaliteitseisen voor een conceptueel model die kunnen worden gedefinieerd in termen van een acceptabel verschil tussen gemeten en voorspelde waarden. Oftewel een volledig kwantitatief (of numeriek, mathematisch of operationeel) model. In het richtsnoer *on Status and Trend Assessment* staat: 'een conceptueel model is niet noodzakelijk een numeriek model'. Het richtsnoer *on Monitoring* (no. 7) heeft dezelfde strekking maar voegt daar nog aan toe: 'Integendeel, complexe mathematische modellen zijn alleen nodig bij het ontwikkelen en beoordelen van erg kostbare herstelmaatregelen voor grondwaterlichamen die anders niet aan de KRW-doelstellingen gaan voldoen'.

De beschrijvingen in de richtsnoeren lopen dus uiteen van: 'geen kwantitatieve elementen' tot 'een volledig kwantitatief model'.

Gezien het doel en de toepassing van de richtsnoeren is het niet verwonderlijk dat de wetenschappelijke, fundamentele, conceptuele modellen niet genoemd worden. De conceptuele modellen in de richtsnoeren zijn geohydrologisch of interdisciplinair georiënteerd. De drie elementen van een fundamenteel conceptueel model, genoemd in paragraaf 3.2, zijn wel een onderdeel van deze geohydrologische en interdisciplinaire modellen. De richtsnoeren aangaande monitoring (no. 7 en 15, Tabel 3.1) gaan uit van een geohydrologisch conceptueel model. Door het analytische karakter van dit onderwerp, voornamelijk gericht op meten, is het aantal betrokken wetenschappelijke en beleidsmatige disciplines beperkt. De overige richtsnoeren (Tabel 3.1) gaan meer uit van een interdisciplinair conceptueel model. Met name door het bredere onderwerp en de noodzaak om vanuit meerdere disciplines hiernaar te kijken.

3.6 Samenvatting

Uit de geraadpleegde literatuur komt geen algemeen overkoepelende definitie of methodiek voor conceptuele modellen naar voren. Per beleidsveld of wetenschappelijke discipline hanteert men zijn eigen methoden. Zelfs binnen disciplines, zoals de geohydrologie, is het begrip 'conceptueel model' onderdeel van voortdurende discussie. Voor deze studie zijn drie verschillende conceptuele modellen onderscheiden, het fundamenteel wetenschappelijke, het geohydrologische en het interdisciplinaire model. De conceptuele modellen zoals die in de richtsnoeren worden genoemd zijn van de laatste twee typen. In de richtsnoeren wordt in het algemeen niet expliciet gekozen voor een kwalitatief of kwantitatief model.

4 Voorbeelden van conceptuele modellen

Dit hoofdstuk geeft een aantal voorbeelden van conceptuele modellen om te laten zien wat men in de praktijk zoal onder een conceptueel model verstaat. Met uitzondering van het eerste voorbeeld, dat is gebruikt in de karakteriseringsrapporten van het grondwater, zijn alle voorbeelden niet ontwikkeld voor de KRW/GWR. Sommige van deze voorbeelden zouden met relatief geringe aanpassingen ook gebruikt kunnen worden voor de verschillende doeleinden binnen de KRW/GWR, monitoring, toestandsbepaling, et cetera. Bij de verschillende voorbeelden wordt aangegeven hoe ze zijn opgebouwd en waar ze eventueel, met enige aanpassing, toegepast zouden kunnen worden.

4.1 De beantwoording van de ‘waterbalansvraag’

In de karakterisatie rapporten van het grondwater voor de verschillende deelstroomgebieden wordt naar een conceptueel model verwezen om de ‘waterbalansvraag’ te beantwoorden (Meinardi, 2005). Deze karakterisatie vormt een onderdeel van de ‘at risk’- bepaling volgens het richtsnoer *on Pressures and Impacts*. Dit conceptuele model betreft met name de argumentatie om te concluderen dat ‘een negatieve beantwoording van de waterbalansvraag’ onwaarschijnlijk is waarbij met name een algemene beschrijving van de geohydrologische situatie in Nederland wordt gebruikt.

Omschrijving

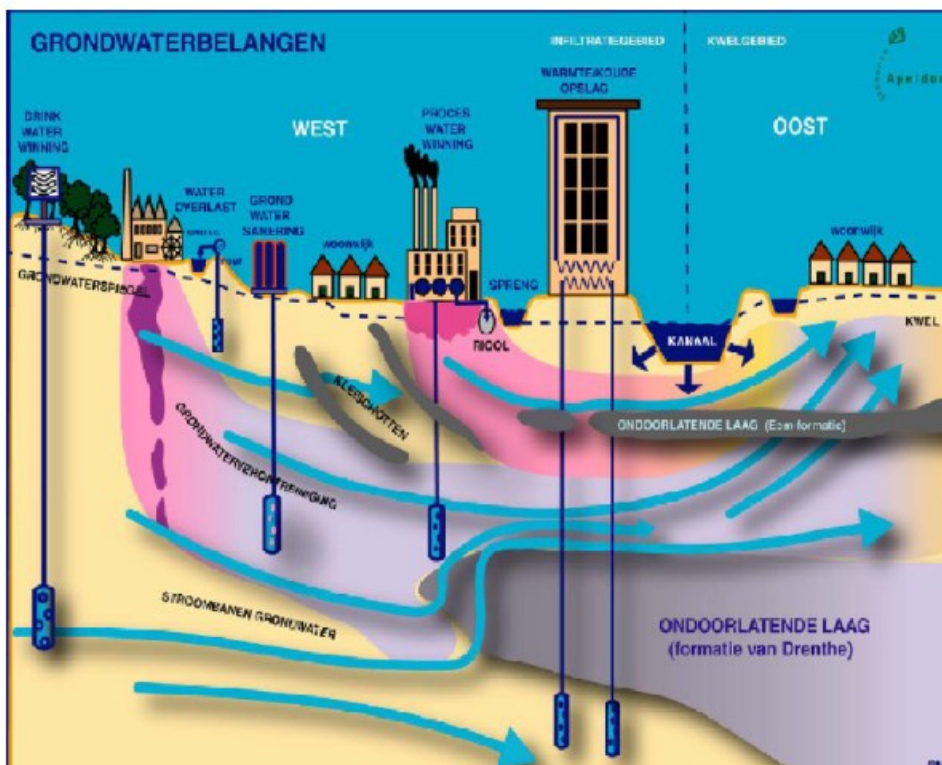
Meinardi (2005) beschrijft de waterbalans als: $IN = UIT + BERGING$ waarbij BERGING de verandering van het volume in de beschouwde periode is. Omdat de BERGING relatief veel kleiner is dan de IN- en UIT-stroom wordt aangenomen dat de IN- en UIT-stroom in evenwicht zijn. Als de IN- en UIT-stroom in evenwicht zijn dan blijft de grondwaterstand op hetzelfde niveau. Hoewel de grondwaterstand op de hogere zandgronden als gevolg van de ruilverkaveling structureel is gedaald (Rolf, 1989), lijkt deze aanname gelegitimeerd omdat de grondwaterstanden zich de laatste decennia lijken te stabiliseren (Kremers en Van Geer, 1998; 2000). Het maakt daarbij niet uit dat er intrusie van brak of zout water plaatsvindt zoals in de droogmakerijen in West-Nederland. Voor de waterbalans wordt geen onderscheid gemaakt in zoet en zout water. De aanname is ook goed te verdedigen gezien de geohydrologische omstandigheden in het grootste gedeelte van Nederland. Het beleid is er op gericht dat de onttrekkingen de winbare geachte hoeveelheid water niet overschrijden. In de meeste gebieden is de oppervlakkige afvoer gekoppeld aan de drainagebasis of het maaiveld en dat controleert daarmee de grondwaterstand. Voor zover er al sprake is van een watertekort zal dat via laterale toestroming vanuit Duitsland, België en de grote oppervlaktewateren aangevuld worden. Meinardi (2005) concludeert op basis van deze argumentatie, een conceptueel model, dat ‘een negatieve score voor de waterbalansvraag’ onwaarschijnlijk is. Vervolgens werkt Meinardi (2005) de waterbalans verder uit voor ‘ondiepe klei- en veen’-grondwaterlichamen en ‘zand- en duin’-grondwaterlichamen, waarbij de basisvergelijking voor de waterbalans wordt uitgebreid met verschillende termen voor onder andere de infiltratie vanuit het oppervlaktewater, drainage naar het oppervlaktewater en grondwateronttrekkingen.

4.2 Grootschalige grondwatervervuiling nabij Apeldoorn

Onderstaande omschrijving van de grootschalige grondwaterverontreiniging nabij Apeldoorn (Zijp et al., 2007) zou een voorbeeld van een conceptueel model voor het richtsnoer *on Preventing and Limiting* kunnen zijn. Het voorbeeld laat zien welke processen zich in het gebied afspelen en wat de potentiële problemen zijn. Het gebruikt daarbij een dwarsdoorsnede van de ondergrond met geohydrologische opbouw, de verspreiding van de verontreiniging en de belangrijkste betrokkenen en een kaartje waarop de belangrijkste clusters van grondwaterverontreiniging zichtbaar zijn.

Omschrijving van de situatie

De locatie nabij Apeldoorn is vervuild met vluchtige organochloorverbindingen. Deze organochloorverbindingen zijn zwaarder dan water en zakken daardoor relatief snel naar beneden. Op de locatie zijn veel verschillende (historische) bronnen, voornamelijk kleinschalige bedrijfsactiviteiten, zoals wasserijen, papierfabrieken en drukkerijen. De grondwaterverontreiniging is tot op grote diepte aangetoond omdat het om een zeer mobiele stof gaat die al langere tijd geleden in de bodem terecht is gekomen. De omvang van de verontreiniging in zijn totaal wordt geschat op circa 75 miljoen m³ (Apeldoorn, 2005).

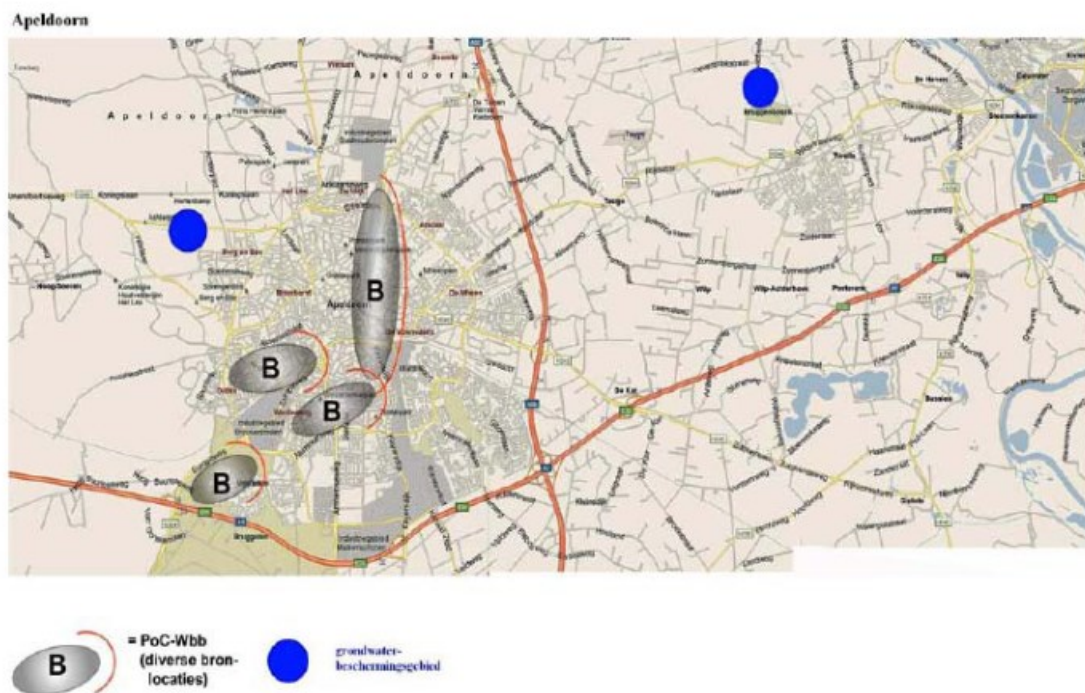

Figuur 4.1: Dwarsdoorsnede van de invloed van de grondwaterverontreiniging op het grondwater (Apeldoorn, 2005).

Geohydrologische situatie en gevolgen voor de verspreiding

De stromingsrichting van het grondwater onder Apeldoorn is in oostelijke richting (zie Figuur 4.4). De verontreinigingen worden daarmee meegevoerd. Het grondwater onder Apeldoorn splitst in een ondiep en diep grondwatersysteem (Figuur 4.1). Het grootste deel van de verontreiniging stroomt naar het ondiepe grondwatersysteem. De stromingssnelheid van het grondwater daar is zo'n 10 - 20 m/jaar. In de diepere ondergrond is de stromingssnelheid 50 - 100 m/jaar. Door retardatie is de verplaatsingssnelheid van (het front van) de verontreinigingen een factor 2 trager dan de stromingssnelheid van het grondwater (HgbII, 2007; Hgb, 2006, p. 4,5). Per jaar wordt 500.000 m³ schoon grondwater beïnvloed door de verontreiniging (Apeldoorn, 2005).

Het grondwater in het ondiepe grondwatersysteem stroomt onder het Apeldoorns kanaal door en kwelt op in het gebied aan weerszijden van de Wetering. Het diepere grondwater stroomt in het diepe watervoerende pakket. Uit dit pakket wordt in de omgeving van Twello grondwater onttrokken voor drinkwaterproductie (zie Figuur 4.2). De verontreiniging in het diepe grondwater zal naar schatting binnen 100 jaar de drinkwaterwinning bij Twello niet bereiken.

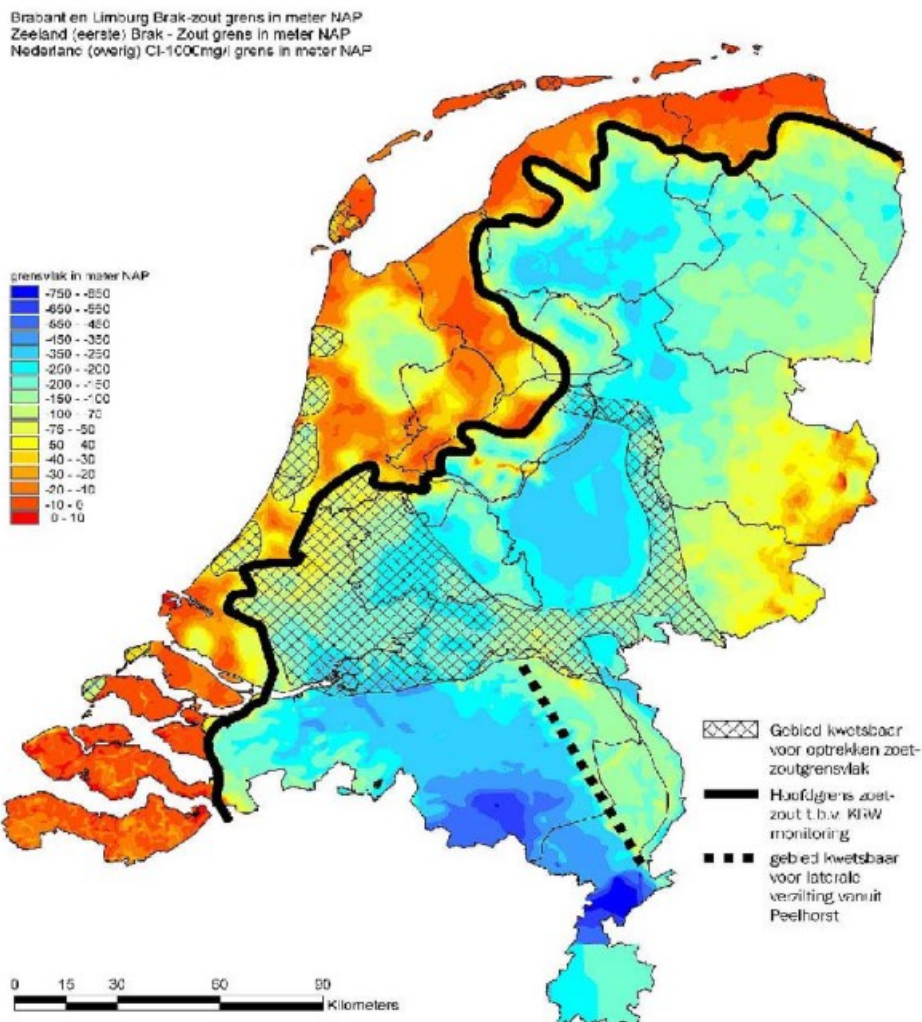
Figuur 4.2: Overzicht van de gemeente Apeldoorn en omgeving; indicatief zijn de belangrijkste clusters van grondwaterverontreiniging weergegeven.

4.3 De zoet-zoutgrens in Nederland

Dit voorbeeld betreft een conceptueel model van de zoet-zoutgrens in Nederland (Stuurman en Oude Essink, 2006) en kan gebruikt worden in de toestandsbeoordeling (intrusies). Het voorbeeld geeft een omschrijving van de ontstaansgeschiedenis en de huidige situatie waarbij gebruik wordt gemaakt van een kaartje met de diepteligging van het brak-zout grensvlak en de grens tussen het zoete en het brak-zoute gebied en een oost-west hydrogeologisch profiel met de verspreiding van zoet en zout grondwater.

Omschrijving

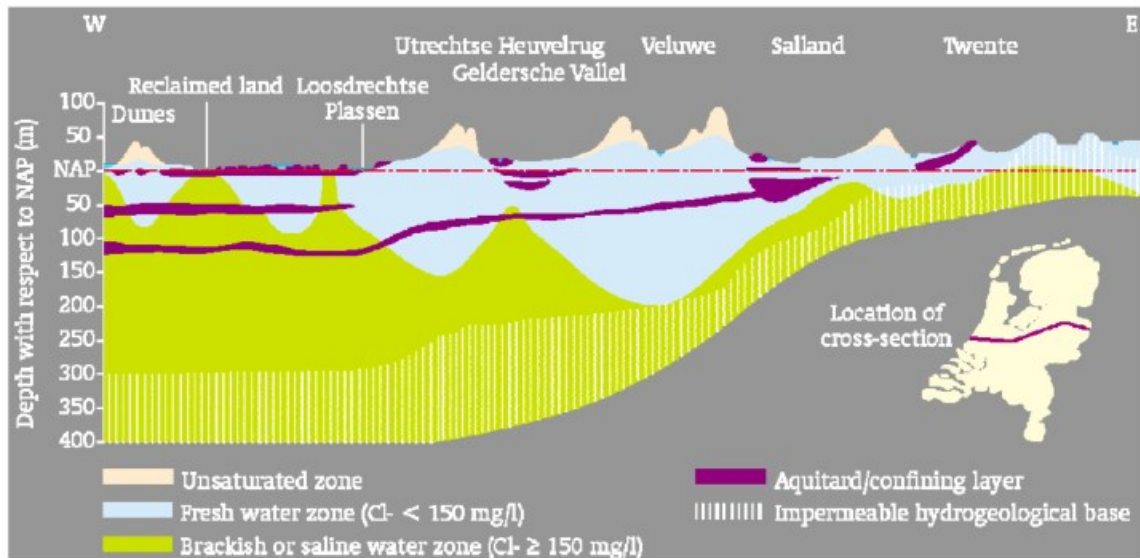
De zoet-zoutpatronen in Nederland zijn sterk bepaald door de holocene kustontwikkeling. Dit geldt vooral voor de kweldergebieden in de kop van Noord-Holland, Zeeland, Friesland en Groningen die pas na de middeleeuwen zijn ingepolderd.

Figuur 4.3: Diepteligging brak-zout grensvlak met de grens tussen het 'zoete' en brak-zoute gebied. Met arcering zijn gebieden aangeduid die kwetsbaar zijn voor verzilting.

De kaart met de diepteligging van het brak-zout vlak (Figuur 4.3) toont de verschillende fenomenen. Op de zandgronden ligt het grensvlak in het algemeen dieper dan in het poldergebied. In de Roerdalslenk, tussen Roermond en Eindhoven, ligt het grensvlak zeer diep. Plaatselijk dieper dan 750 m –NAP. Dit wordt veroorzaakt door langdurige infiltratie vanuit Duitsland en de Belgische Kempen en het feit dat hier tot op grote diepte terrestrische afzettingen voorkomen. In de Eemvallei

(kwelgebied) tussen de infiltratiegebieden Utrechtse Heuvelrug en de Veluwe, ligt het grensvlak 50-100 meter hoger dan in de aangrenzende infiltratiegebieden, zie Figuur 4.4

Figuur 4.4: Oost-west hydrogeologisch profiel tussen de grens met Duitsland en Noordzee met de verspreiding van zoet en zout grondwater.

In het oosten van Brabant, het noordoosten van Limburg en het oosten van Gelderland en Overijssel ligt het grensvlak relatief ondiep. Dit komt omdat op deze plaatsen zeer slecht doorlatende, mariene afzettingen uit het tertiair voorkomen. Het zoute formatiewater is nog steeds niet uitgespoeld. In Noord-Holland is de ‘zoetwaterbel van Hoorn’ duidelijk zichtbaar. Deze bel is vermoedelijk tijdens het holoceen ontstaan, mogelijk onder een toen aanwezig hoogveengebied (Beekman, 1991). Dit zoete grondwater is zeer methaan- en ijzerrijk en daardoor tot nu toe niet aantrekkelijk geweest voor drinkwaterbereiding. Langs de kust zijn de zoetwaterbellen onder de duingronden zichtbaar. Bij de Hondsbossche Zeewering en de Oude Rijn is het water verzilt. Dit is in het verleden veroorzaakt door zeewaterintrusies via het oppervlaktewater. Onder de Flevopolders komt veel zoet water voor dat toestroomt vanuit de Veluwe. Plaatselijk ligt het grensvlak hoger. Dit wordt veroorzaakt door de afwezigheid van kleilagen waardoor daar een sterk opwaarts gerichte stroming plaatsvindt. Het gekarteerde brak-zoute grensvlak toont een duidelijke tweedeling tussen een zone in West- en Noord-Nederland waarin zout grondwater, met uitzondering van de duinen en de ‘zoetwaterbel van Hoorn’, zeer ondiep voorkomt en de zone die daar ten zuiden of westen van ligt waar het zoet-zout grensvlak veel dieper ligt.

- In het oostelijk deel van Nederland ligt het grensvlak relatief ondiep. Dit wordt veroorzaakt door de ondiepe ligging van zeer slecht doorlatende, mariene, kleilagen uit het tertiair.
- Het grensvlak heeft een sterke relatie met de holocene kustontwikkeling.

4.4 Invloed van grondwater op oppervlaktewater

Het volgende voorbeeld beschrijft een generiek conceptueel model van de relatie tussen grondwater en oppervlaktewater voor de hooggelegen gebieden in Nederland bij verschillende hydrologische omstandigheden (Verhagen et al., 2007). Het conceptuele model zou als basis gebruikt kunnen worden bij de toestandbeoordeling van de effecten op aquatische ecosystemen. Aan de hand van een figuur met

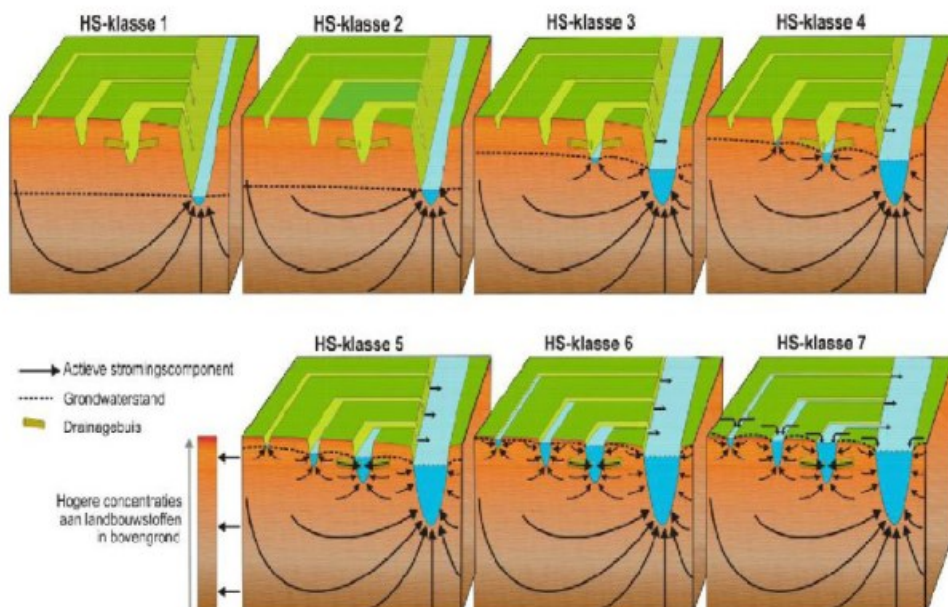

een serie doorsneden van de ondergrond worden de processen beschreven die bij verschillende hydrologische omstandigheden spelen. In het voorbeeld wordt geen specifieke locatie beschreven maar wordt een generiek beeld geschetst van de interactie tussen grond- en oppervlaktewater in de hogere, vrij afstromende gebieden in Nederland.

Omschrijving

Grond- en oppervlaktewater maken deel uit van hetzelfde hydrologische systeem. In Nederland zorgt het neerslagoverschot voor een grondwateraanvulling van ongeveer één meter per jaar. Om wateroverlast te voorkomen wordt het teveel aan grondwater afgevoerd door het (deels kunstmatige) stelsel van beken, sloten, greppels en drains. Het oppervlaktewater bestaat derhalve voor een groot deel uit afgevoerd grondwater. De oppervlaktewaterkwaliteit is de resultante van een bepaalde mengverhouding van grondwater afkomstig van verschillende diepteniveaus. Deze mengverhouding is afhankelijk van de afvoeromstandigheden; bij snelle afvoer verschuift de mengverhouding naar de ondiepere, snellere afvoercomponenten. Bij basisafvoer hebben de diepere, tragere afvoercomponenten meer invloed. Door de verschillen in waterkwaliteit tussen de diepteniveaus hebben de verschuivingen in de mengverhouding gevolgen voor de oppervlaktewaterkwaliteit (Rozemeijer en Broers, 2007).

In Figuur 4.5 wordt dit concept gevisualiseerd voor een geschematiseerde dwarsdoorsnede van een stroomgebied. Het bovenste grondwater is het meest verontreinigd door landbouwactiviteiten. Het diepere grondwater is schoner doordat veel verontreinigende stoffen sterk adsorberen in de ondiepe ondergrond (fosfaat en zware metalen) of worden afgebroken (nitraat). In Figuur 4.5 is de verontreinigingstoestand van de ondergrond met kleur gevisualiseerd (van rood naar bruin). In Figuur 4.5 is ook te zien dat het oppervlaktewater onder droge omstandigheden wordt gevoed vanuit het schone diepere grondwater (HS-klasse 1). Onder nattere omstandigheden gaat het ondiepe grondwater ook bijdragen aan de oppervlaktewaterafvoer. Na nog nattere periodes komt ook het bovenste grondwater langs zeer korte stroombanen via kleinere sloten, greppels en drains en eventueel

Figuur 4.5: Visualisatie van het conceptuele model voor de relatie tussen grond- en oppervlaktewater; grondwaterstromingscomponenten die onder verschillende afvoeromstandigheden (HS-classes) bijdragen aan het oppervlaktewater.

zelfs via oppervlakkige afstroming in de beek terecht. Vooral met deze snelle, oppervlakkige stroombanen wordt veel landbouwverontreiniging meegevoerd naar het oppervlaktewatersysteem.

Op basis van dit conceptuele model verklaren Verhagen et al. (2007) vervolgens de bijdrage van stikstof uit het grondwater aan het oppervlaktewater.

4.5 Invloed van grondwater op een terrestrisch ecosysteem

Onderstaand voorbeeld beschrijft de beïnvloeding van het natuurgebied Lemselermaten door grondwater (Aggenbach en Jansen, 2004). Dit voorbeeld zou gebruikt kunnen worden bij de toestandbeoordeling van de effecten op het terrestrische ecosysteem de Lemselermaten. Het voorbeeld geeft een terreinbeschrijving en een systeembeschrijving met een driedimensionaal profiel en gaat uitgebreid in op de hydrologische en geochemische processen in het grondwater.

Terreinbeschrijving

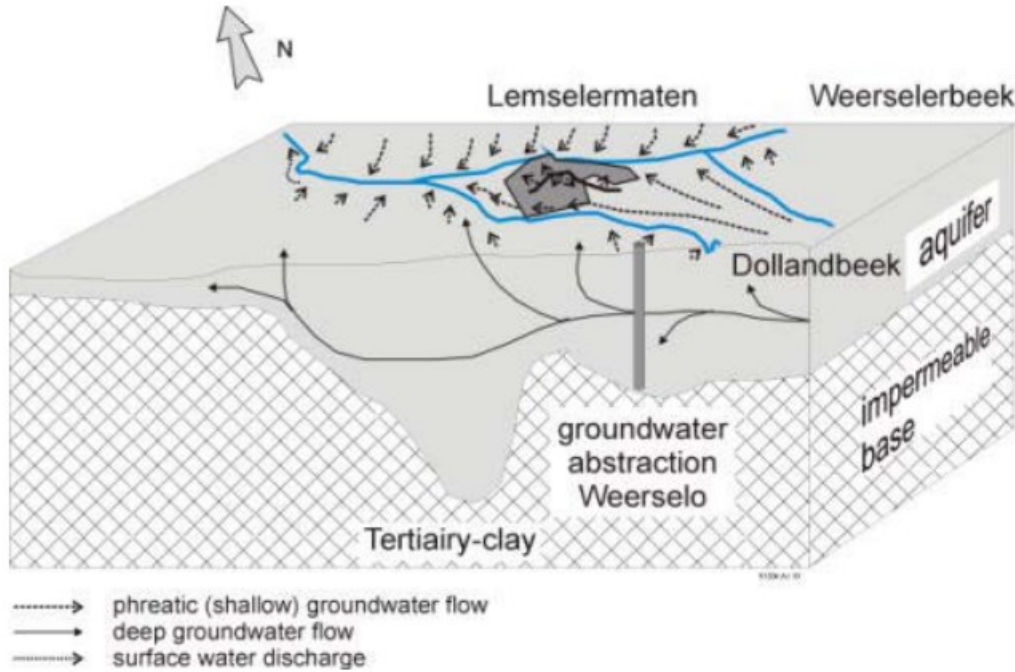
Het natuurreservaat Lemselermaten bestond tot het eind van de jaren tachtig uit een graslandperceel en was het laatste restant beekbegeleidend (orchideeënrijk) blauwgrasland in Twente. De soortenrijkdom van de vegetatie van dit grasland is sinds de jaren zeventig geleidelijk verminderd. Het perceel dat in dit onderzoek het 'Oude Maatje' wordt genoemd, wordt jaarlijks gemaaid. In 1988 werd een perceel aangekocht dat direct ten westen van het Oude Maatje ligt. Na aankoop is dit perceel verschaald via een beheer van maaien en afvoeren. In het onderzoek wordt dit grasland samen met het aangrenzende elzenbroekbos aangeduid als het 'Westelijke Maatje' of 'Nieuwe Maatje'. In 1990 is een landbouwperceel op de dekzandrug aan de oostzijde van het oorspronkelijke reservaat aangekocht. Dit perceel is heringericht tot natuurgebied, waarbij de bouwvoor 15 tot 30 cm diep is afgegraven en de buisdrains werden verwijderd. Tevens werd een perceelsloot gedempt. In het onderzoek wordt dit gebied aangeduid als 'Oostelijke Maatje'.

Systeembeschrijving

Lemselermaten ligt tussen de Weerselerbeek en de Dollandbeek die respectievelijk aan de noord- en zuidzijde van het gebied stromen. De onderzochte percelen liggen op de zuidflank van de Weerselerbeek. Het centrale deel bestaat uit een dekzandrug met landbouwgronden en natte heiden. Deze dekzandrug gaat geleidelijk over in de lage gronden van de beekdalen die bestaan uit elzenbroekbos en blauwgrasland. Vroeger kwam er in de laagste delen het *Scorpedio-Caricetum diandrae* voor (Jansen, 1991; Westhoff en Jansen, 1990). De elzenbroekbossen zijn ontstaan uit graslanden die in de jaren 40 en 50 van de vorige eeuw door boeren werden verlaten. Een groot deel van de dekzandrug werd ontgonnen en gedraineerd. De hydrologie wordt ook beïnvloed door kanalisatie van beide beken (omstreeks 1960) en een grondwaterwinning door Vitens (voorheen WMO) van 1 miljoen m³/j 1 km ten zuiden van het reservaat bij Weerselo. Deze winning startte in 1966. De verlagingen in Lemselermaten kunnen voor 90 % worden toegeschreven aan de beekpeilverlaging en voor 10 % aan de grondwaterwinning.

De lage beekdalgronden van Lemselermaten worden gevoed door basenrijk grondwater dat afkomstig is uit het watervoerende pakket boven de tertiaire kleilaag (zie Figuur 4.6). Omdat dit pakket in het noordwesten van het terrein dunner wordt, is aan de benedenstroomse zijde van het watervoerende pakket de doorlatendheid kleiner dan aan de bovenstroomse zijde. In deze geohydrologische overgang kwelt dit grondwater op in Lemselermaten en zorgt daar voor een buffering van de pH tussen 5,5 tot 7,0 en een basenverzadiging op het kationenadsorbtiecomplex van 50 tot 100 %. Alhoewel het kalkgehalte meestal kleiner is dan 0,3 % werd in 1991 in de diepere bodemlaag af en toe kalk aangetroffen (CaCO₃-gehalte van 0,3-5,0). Dat gaat samen met hoge pH-waarden van 6,5-7,0. Sinds de jaren 60 van de vorige eeuw zijn de concentraties SO₄²⁻ en Cl⁻ van het grondwater sterk toegenomen als gevolg van vermesting (metingen WMO). Vanuit de agrarisch gebruikte dekzandrug stroomt ook recent

geïnfiltreerd regenwater toe. Dit water heeft een lage basenrijkdom, maar wel hoge SO_4^{2-} en Cl^- -concentraties.

Figuur 4.6: Geohydrologie en grondwaterstroming in de Lemselermaten en omgeving (uit: Jansen, 2000).

Redox-processen in de bovenste bodemlaag hebben grote invloed op de chemische samenstelling van het ondiepe grondwater en standplaatscondities (Jansen en Roelofs, 1996). Het sulfaat dat met het diepe grondwater wordt aangevoerd oxideert organisch materiaal. Hierbij wordt onder andere HCO_3^- en HS^- geproduceerd. Het sulfaatgehalte neemt dan af. In het ondiepe grondwater (1,5 m –mv) en in het oppervlaktewater van geïndeerde delen is het SO_4^{2-} -gehalte lager en het HCO_3^- -gehalte hoger dan die in het diepe grondwater bij Weerselo. Omdat HS^- verder kan reageren tot FeS kan de beschikbaarheid van P toenemen door oplossing uit FeCO_3 en Fe-P -complexen. Een toename van HCO_3^- kan leiden tot een sterkere decompositie van organisch materiaal waarbij extra N en P vrijkomen. Beide processen kunnen dus tot eutrofiëring leiden.

De hier beschreven processen zijn vooral werkzaam in delen waar de bodem een hoog organisch stofgehalte heeft (ongeplagde deel Oude Maatje en lage deel Westelijke Maatje). In geplagde delen treedt de sulfaatreductie en eutrofiëring aanvankelijk nog niet of nauwelijks op omdat de bodem een laag organisch stofgehalte heeft. Metingen aan poriewater in de toplaag van de bodem bevestigen dit: hoge waarden worden aangetroffen in ongeplagde delen van het Oude Maatje en in een deel van het Westelijke Maatje waar de bodem relatief rijk is aan organische stof. Op deze plekken is de vegetatie ook het meest productief (gewasanalyses). Het Oude Maatje is afgelopen decennia (voor de monitoringperiode die startte in 1991) geëutrofiëerd en vergrast met *Calamagrostis canescens*. De nutriëntenlimitatie is als volgt (De Haan et al., 1997). Het Oude Maatje dat nooit bemest is geweest, is P-gelimiteerd in zowel de ongeplagde als geplagde delen. Vermoedelijke oorzaak is dat dit perceel reeds langdurig wordt gemaaid en maaien leidt op den duur tot meer afvoer van P dan wordt aangevoerd (Koerselman, 1989). Het Westelijke Maatje (geplagd) is N-gelimiteerd zowel in het deel dat voorheen landbouwkundig werd gebruikt als het deel waar het elzenbroekbos is verwijderd.

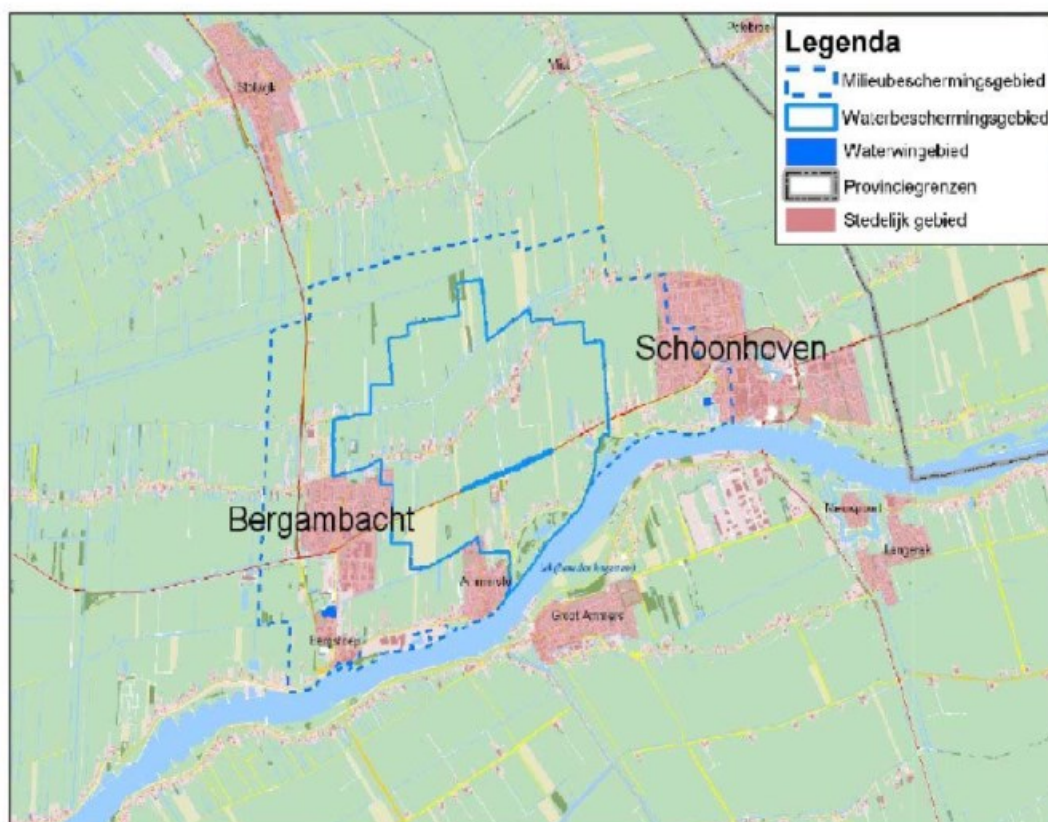
4.6 Het gebiedsdossier oeverinfiltratie Bergambacht

In een gebiedsdossier worden de aspecten beschreven die relevant zijn voor de waterkwaliteit. Het doel van het gebiedsdossier is vergelijkbaar met het doel van een conceptueel model, het scheppen van een gemeenschappelijk inzicht in de factoren die van belang zijn voor de kwaliteit van het onttrokken water. Dit vormt de input voor de uitwerking van maatregelen ter verbetering van de waterkwaliteit ter plaatse van het onttrekkingspunt door de verschillende betrokken partijen. Het gebiedsdossier kan dus worden gebruikt voor communicatiedoelinden, de ontwikkeling van maatregelen ten behoeve van de KRW-doelstellingen en als toetsingskader voor de drinkwaterfunctie bij ruimtelijke ontwikkelingen.

Onderstaand gebiedsdossier betreft de drinkwaterwinning bij Bergambacht (Wuijts et al., 2007). Ook dit conceptuele model zou gebruikt kunnen worden in de toestandbeoordeling ten aanzien van de effecten op het drinkwater bij Bergambacht. Het gebiedsdossier geeft een beschrijving van de winning inclusief de probleemstoffen, een kaartje met de ligging van onder meer het waterbeschermingsgebied en een driedimensionaal profiel met de (hydro)geologie van de ondergrond.

Omschrijving

Het waterleidingbedrijf Oasen exploiteert de oevergrondwaterwinning Bergambacht. Deze winning voorziet ongeveer 280.000 consumenten in de provincie Zuid-Holland van drinkwater. Als bron voor

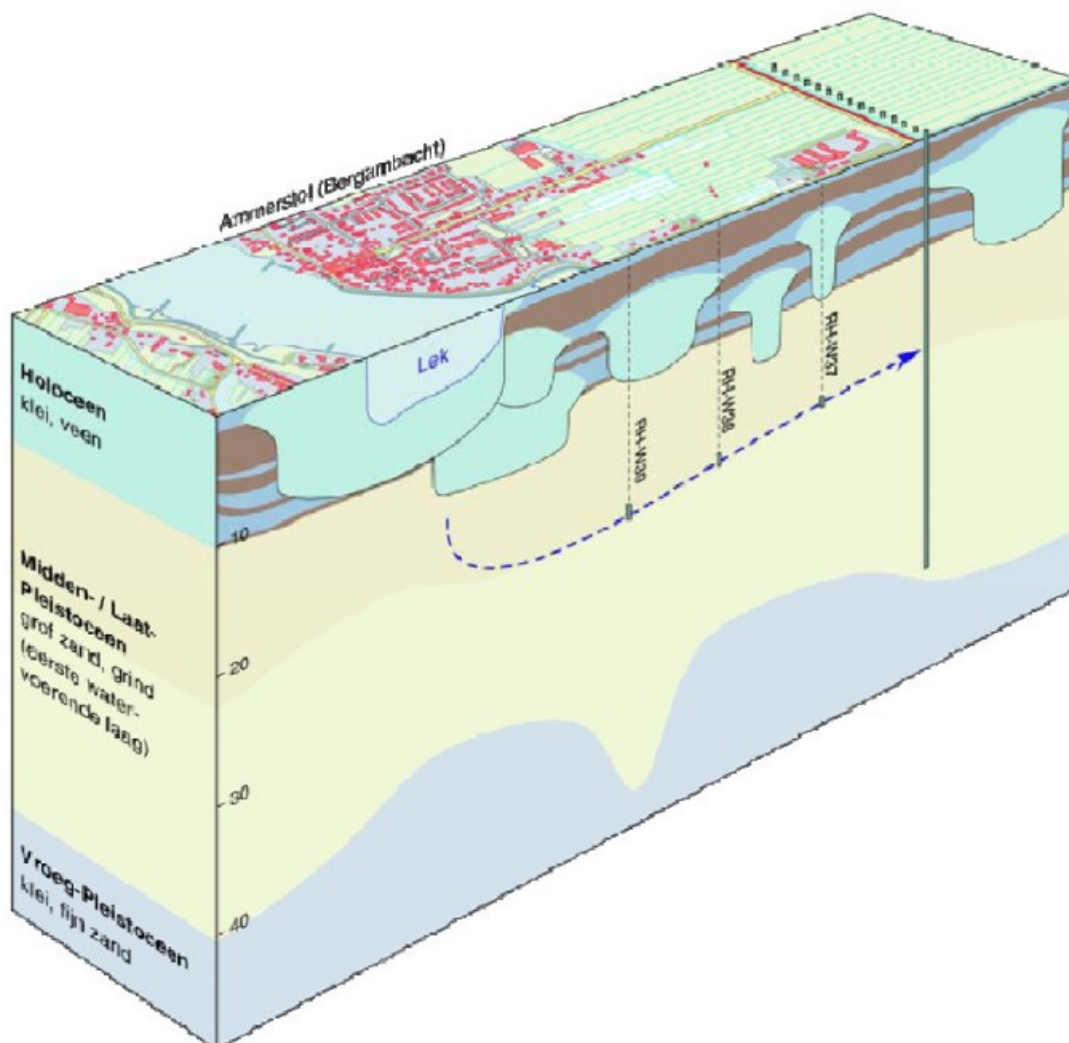

Figuur 4.7: Overzicht beschermingsgebied winning Bergambacht gelegen langs de Lek.

de drinkwaterproductie wordt gebruikgemaakt van oevergrondwater. Rivierwater uit de Lek infiltreert naar het grondwater en wordt op 500- 1000 m afstand van de rivier onttrokken. De totale onttrokken

hoeveelheid grondwater bedroeg in de afgelopen jaren ruim 14 M m³/jaar. De winning Bergambacht is gesitueerd evenwijdig aan de Lek (zie Figuur 4.7). Het ruwwater wordt onttrokken uit het eerste watervoerend pakket, op een diepte van circa NAP - 15 m tot circa NAP - 40 m. De Lek doorsnijdt de afsluitende deklaag ter plaatse. Het onttrokken water bestaat voor 60 % uit rivierwater, voor 20 % uit water dat toestroomt uit de uiterwaarden van de Lek (een mengsel van neerslag en rivierwater) en voor 20 % uit polderwater (polder Bergambacht en Krimpenerwaard). De bodemopbouw is schematisch weergegeven in Figuur 4.8.

De bodempassage vormt een belangrijk onderdeel van het zuiveringsproces. De verblijftijd varieert van minimaal ongeveer 3,3 jaar (10 % van het onttrokken water) tot maximaal 275 jaar (90 % van het onttrokken water) en bedraagt gemiddeld 10 jaar. Tijdens bodempassage van infiltrerend rivier- of polderwater treden grote hydrochemische veranderingen op. De samenstelling van het oorspronkelijk

Figuur 4.8: Conceptueel model oevergrondwaterwinning Bergambacht.

geïnfiltreerde zuurstof- en nitraatrijke water verandert door interactie met slib-, klei- en veenlagen in

anaeroob grondwater. Veel van de in het oppervlaktewater aanwezige stoffen worden tijdens de bodempassage effectief verwijderd. Een aantal organische en anorganische microverontreinigingen (met name de slecht afbreekbare polaire stoffen) wordt echter niet of nauwelijks verwijderd, zoals bentazon, diglyme, dikegulac, MTBE et cetera (Timmer et al., 2007). Een ander kenmerk van bodempassage is dat het een proces is dat niet kan worden gestopt zoals de directe inname van oppervlaktewater. Kwaliteitscalamiteiten kunnen zich na jaren manifesteren in het onttrokken oevergrondwater.

4.7 Conclusies

Dit hoofdstuk laat zien wat voor conceptuele modellen er in de praktijk in Nederland zoal gebruikt worden. Deze voorbeelden zijn primair bedoeld voor communicatie van de situatie en het (potentiële) probleem in een gebied met anderen. De voorbeelden zijn verkregen uit de rapportages van onderzoeksinstituten en ingenieursbureaus en worden gerekend tot de 'grijze literatuur'.

De voorbeelden geven allemaal een beschrijving van een gebied, deels op basis van een systeembenadering, en de potentiële problemen. Sommige voorbeelden zijn generiek van aard, zoals het voorbeeld van de relatie tussen grond- en oppervlaktewater, andere locatiespecifiek zoals de voorbeelden van Apeldoorn, Bergambacht en Lemselermaten. Meestal wordt een (hydro)geologisch profiel gebruikt om de situatie beter te definiëren. In de locatiespecifieke voorbeelden wordt dit aangevuld met een kaart van het gebied of wordt een driedimensionaal profiel gebruikt. De generieke conceptuele modellen kunnen gebruikt worden om locatiespecifieke conceptuele modellen te ontwikkelen.

De voorbeelden zijn meestal niet primair ontwikkeld voor gebruik binnen de KRW/GWR maar zouden daarvoor eventueel aangepast kunnen worden.

5 Bouwstenen voor conceptuele modellen

Het gebruik van conceptuele modellen wordt voorgeschreven in de GWR 'teneinde na te gaan of is voldaan aan de voorwaarden voor een goede chemische toestand'. Dit gebruik van conceptuele modellen in de GWR wordt praktisch verder uitgewerkt in het richtsnoer *Status and Trend Assessment*. Daarnaast wordt het gebruik van conceptuele modellen in de verschillende stappen van de waterbeheercyclus aanbevolen in de richtsnoeren voor *Pressures and Impacts*, *Preventing and Limiting* en *Monitoring*.

Het vorige hoofdstuk geeft een aantal voorbeelden van deze conceptuele modellen. Een enkele uitzondering daargelaten zijn de meeste conceptuele modellen uit deze voorbeelden niet specifiek voor de KRW/GWR ontwikkeld. Dit betekent niet dat deze conceptuele modellen voor de KRW/GWR van begin af aan ontwikkeld moeten worden. Vanuit andere kaders is in veel gevallen al veel informatie en kennis verzameld die als bouwstenen kunnen dienen om de conceptuele modellen zoals die vanuit de KRW/GWR worden gevraagd, te ontwikkelen.

Dit hoofdstuk tracht een overzicht te geven van deze bouwstenen voor conceptuele modellen. In dit hoofdstuk wordt per richtsnoer de beschikbare bouwstenen voor conceptuele modellen beschreven.

5.1 Pressures and Impacts

Het richtsnoer *Pressures and Impacts* kan gebruikt worden bij de 'at risk'-beoordeling in de karakterisering van de grondwaterlichamen. Conform de KRW hebben RIVM en RIZA in 2004 een eerste en nadere karakterisering uitgevoerd van de verschillende grondwaterlichamen in Nederland. In deze karakterisering is een risicoanalyse uitgevoerd om te beoordelen of het grondwater in 2015 aan de eisen van de KRW zal voldoen. In de karakterisatie van het grondwater wordt een onderscheid gemaakt tussen de grondwaterkwantiteit en de grondwaterkwaliteit, de chemische toestand. Beide aspecten zijn van belang bij de beoordeling van de huidige toestand en bij de risicoanalyse. In de karakterisatie-rapporten wordt een generiek conceptueel model gebruikt ten aanzien van de grondwaterkwantiteit, voor grondwaterkwaliteit is geen conceptueel model toegepast.

Voor de ontwikkeling van conceptuele modellen die bij het 'at risk'-assessment gebruikt zouden kunnen worden, is relevante kennis beschikbaar in modelsystemen zoals het Nationaal Hydrologisch Instrumentarium (zie Bijlage 1) dat door het Planbureau voor de Leefomgeving, Deltares, Alterra en anderen wordt ontwikkeld. Voor de opbouw van de ondergrond wordt daarbij gebruikgemaakt van de data uit REGIS (<http://www.dinoloket.nl/>). Voor grondwaterkwaliteit zou gebruikgemaakt kunnen worden van de kennis die in het kader van het modelsysteem STONE (<http://www.stone.alterra.nl/>) en STROMON (Rozemeijer en Broers, 2007) is ontwikkeld.

5.2 Monitoring

Voor de ontwikkeling van het grondwatermeetnet is veelal impliciet gebruikgemaakt van een conceptueel model door bij de selectie van de meetpunten in meer of mindere mate rekening te houden met het type landgebruik, bodemtype en de hydrologie op basis van de kwel- en infiltratiekaarten. In sommige grondwaterlichamen zijn relatief meer meetpunten geselecteerd in de gevoelige gebieden, veelal droge zandgronden met een hoge belasting waar de kans op antropogene beïnvloeding van het grondwater relatief hoger is.

5.3 Preventing and Limiting

De basisinformatie ten aanzien van de bodemverontreinigingslocaties is verzameld in databasesystemen zoals Globis (<http://www.globis.nl/>). Globis staat voor Geografisch landelijk overheids bodeminformatiesysteem. Globis is ontwikkeld voor het ondersteunen van de dagelijkse werkzaamheden rondom bodemtaken van provincies en een aantal gemeenten, de zogenoemde 'bevoegde overheden Wet Bodembescherming'. Op basis van de informatie in Globis kunnen conceptuele modellen worden ontwikkeld.

Naar verwachting zijn voor de meeste grote bodemverontreinigingslocaties al conceptuele modellen ontwikkeld. In opdracht van de overheid en bedrijfsleven is de toestand van de bodem en het grondwater op deze locaties waarschijnlijk door advies- en ingenieursbureaus onderzocht. Wellicht zijn er al operationele grondwatermodellen gebruikt om meer inzicht te krijgen in de verspreiding van de verontreiniging en om een beter onderbouwde keuze te maken in de maatregelen die genomen zouden moeten worden. De rapportages van deze studies bevatten waarschijnlijk al veel relevante informatie voor de ontwikkeling van een locatiespecifiek conceptueel model.

5.4 Status and Trend Assessment

5.4.1 Zoet-zoutgrens

De ligging van de zoet-zoutgrens in Nederland en het bijbehorende conceptuele model van de zoet-zoutgrens worden uitgebreid beschreven in het rapport van Stuurman en Oude Essink (2006). Het conceptuele model van de zoet-zoutgrens is in dit rapport overgenomen als een van de voorbeelden in paragraaf 4.3.

5.4.2 Aquatische ecosystemen

Voor de beïnvloeding van de aquatische ecosystemen door grondwater zijn veelal generieke conceptuele modellen ontwikkeld zoals het conceptuele model voor Noord-Brabant (Rozemeijer en Broers, 2007). Daarnaast bestaan er ook locatiespecifieke conceptuele modellen zoals voor de Vlietpolder (Meinardi, 2005) en Bergambacht (Wuijts et al., 2007). Waarschijnlijk bestaat er een groot aantal studies die de invloed van het grondwater op het oppervlaktewater beschrijven. Deze studies zullen meestal in opdracht van de waterschappen zijn uitgevoerd door adviesbureaus.

Voor de ontwikkeling van conceptuele modellen ten aanzien van de invloed van het grondwater op het oppervlaktewatersysteem is relevante kennis beschikbaar in modelsystemen zoals het Nationaal Hydrologisch Instrumentarium, STONE en regionale studies zoals STROMON.

5.4.3 Terrestrische ecosystemen

Ook voor de grondwaterafhankelijke terrestrische ecosystemen bestaat er waarschijnlijk een groot aantal studies die de interactie met het grondwater beschrijven, met name vanuit de verdrogingsbestrijding. Deze studies zullen veelal zijn uitgevoerd door advies- en ingenieursbureaus in opdracht van de terreinbeherende instanties en/of de provincies. Op nationale schaal bestaan er inventarisaties van de verdroogde natuurgebieden (Taskforce Verdrogingsbestrijding). De invloed van de grondwaterkwaliteit op de terrestrische ecosystemen is waarschijnlijk minder uitgebreid onderzocht dan de invloed van verdroging en grondwaterkwantiteit.

Een groot gedeelte van de noodzakelijke kennis voor de ontwikkeling van conceptuele modellen voor de grondwaterafhankelijke terrestrische ecosystemen is voor de Natura 2000-gebieden al verzameld.

Voor alle Natura 2000-gebieden is een knelpunten- en kansanalyse uitgevoerd die onder meer ingaat op de invloed van het grondwater (KIWA, 2007).

5.4.4 Drinkwater

Voor een gedeelte van de drinkwaterpompstations bestaan conceptuele modellen over de antropogene beïnvloeding van het grondwater en de ligging van de intrekgebieden. De ligging van de intrekgebieden is bepaald voor de definitie van de grondwaterbeschermingsgebieden. Binnen deze gebieden zijn alle antropogene activiteiten die de kwaliteit van het grondwater negatief kunnen beïnvloeden niet toegestaan. Deze conceptuele modellen zijn veelal aanwezig bij de drinkwaterbedrijven.

5.5 Conclusies

Bovenstaand overzicht laat zien dat er al een aantal bouwstenen voor de ontwikkeling van conceptuele modellen beschikbaar is. De informatie is veelal aanwezig, is bekend bij de direct betrokkenen, advies- en ingenieursbureaus en is gedeeltelijk opgeslagen in databestanden.

6 Conclusies en aanbevelingen

6.1 Conclusies

In de GWR en EU-richtsnoeren wordt het conceptuele model veelvuldig genoemd als instrument bij de uitvoering van de KRW. Bijvoorbeeld bij het opstellen van het monitoringprogramma, het bepalen van milieurisico's voor grondwaterlichamen en het beoordelen van de toestand van grondwaterlichamen.

In de richtsnoeren worden conceptuele modellen volgens twee benaderingen gebruikt. Ten eerste zijn conceptuele modellen een instrument dat de interdisciplinaire communicatie moet faciliteren tussen onderzoekers uit verschillende wetenschappelijke velden en beleidsmakers. Ten tweede worden ze ook binnen de praktijk van de KRW voorgesteld als een onderdeel voor het opstellen van hydrologische modellen en/of schematisaties. In de richtsnoeren worden beide benaderingen door elkaar en ongeveer in gelijke mate gebruikt. In de richtsnoeren is geen duidelijke afbakening tussen de beide benaderingen.

De definities van conceptuele modellen in de richtsnoeren rond de KRW en GWR vertonen verschillen en lijken niet afgeleid van één basisdefinitie. Hoewel een conceptueel model in kwalitatieve termen een probleemgebied kan beschrijven, worden in de richtsnoeren deze kwalitatieve termen ook kwantitief ingevuld. Uit de richtsnoeren blijkt dat een conceptueel model hoort bij de karakterisatie van een grondwaterlichaam maar dat de moeilijkheidsgraad of complexiteit van het model kan variëren afhankelijk van de situatie. Een kenmerk van conceptuele modellen is ook dat zij worden doorontwikkeld door gebruik te maken van nieuwe kennis over het onderzoeksgebied.

In de monitoringcyclus, zoals opgenomen in het Draaiboek monitoring grondwater (VROM, 2006), moeten bij verschillende stappen van de monitoringcyclus conceptuele modellen worden gebruikt. Op basis van de definities in de richtsnoeren is het mogelijk om voor elke stap in de monitoringcyclus een afzonderlijk model op te stellen. Vanuit het oogpunt van efficiëntie en consistentie is dit echter onwenselijk.

Uit de voorbeelden van conceptuele modellen blijkt dat de modellen een aantal elementen met elkaar gemeen hebben, ondanks de grote verschillen in toepassingen. Kenmerken van de hier gepresenteerde conceptuele modellen zijn dat zij een kaartje en/of figuur bevatten, een doorsnede van de ondergrond en een indicatie van relevante processen. Deze kenmerken worden meestal samen in één plaatje weergegeven. Naast de grafische weergave van het model is er een toelichtend verhaal. De modellen blijven redelijk op beschrijvend (kwalitatief) niveau, eventueel aangevuld met initiële of globale kwantitatieve berekeningen. Hoewel in sommige gevallen operationele en mathematische / hydrologische modellen beschikbaar zijn, zijn deze modellen niet noodzakelijk voor het begrip van het conceptuele model. Daarnaast zijn conceptuele modellen vaak gebonden aan een bepaalde locatie in de ruimte; zij beschrijven een probleemgebied op een bepaalde locatie.

Verder blijkt uit de voorbeelden dat deze veelal niet direct in de openbare literatuur beschikbaar zijn maar wel te vinden zijn in rapportages van ingenieurs- en adviesbureaus, opgesteld voor de waterschappen en provincies. De basiskennis om conceptuele modellen te ontwikkelen is veelal wel beschikbaar in de openbare literatuur. Deze basiskennis dient daarbij op sommige punten nog wel aangevuld te worden met specifieke kennis uit het toepassingsgebied van de KRW

6.2 Aanbevelingen

Binnen de monitoringcyclus zoals vastgelegd in het Draaiboek monitoring grondwater (VROM, 2006) is op diverse momenten een conceptueel model nodig, maar dat is niet noodzakelijkerwijs een conceptueel model dat uitgaat van dezelfde kennis. Vanzelfsprekend zullen de afzonderlijke modellen

zijn (of worden) afgeleid op basis van dezelfde gebiedskennis maar door het ontbreken van een gezamenlijke basis is consistentie en efficiëntie niet gegarandeerd. Het wordt dan ook sterk aanbevolen om de afzonderlijke conceptuele modellen te verzamelen en samen te voegen tot één kennisbasis, bijvoorbeeld kennis vastgelegd in een databank, die beschikbaar is voor zowel beleidsmakers als onderzoekers. Voor een vervolgstudie zal het ontwikkelen en beschikbaar maken van deze gezamenlijke kennisbasis ook een hoofddoel moeten zijn. Het RIVM wil deze kennisbasis ontwikkelen als onderdeel van zijn kennisreferentiefunctie.

Met deze kennisbasis kunnen ook nieuwe conceptuele modellen worden ontwikkeld en kan inzichtelijk worden gemaakt waar kennis ontbreekt. Door een overzichtelijke kennisbasis kunnen lacunes in deze kennis snel en efficiënt worden ingevuld. Om de kennisbasis te kunnen maken die de relevante kennis voor alle beheerders (grondwater, oppervlaktewater en terrestrische ecosystemen) uiteindelijk samenbrengt moet een eenduidige structuur worden ontwikkeld. Om de kennisbank een eenduidige structuur te geven kunnen de meer en minder essentiële onderdelen van het conceptueel model gedefinieerd worden. In een pilotstudie kan voor een gebied (grondwaterlichaam) met betrokken beheerders en onderzoekers worden bediscussieerd hoe de kennis van het gebied geïntegreerd kan worden tot één enkel conceptueel model.

Het resultaat van de voorgestelde pilotstudie is een definitie van de meer en minder essentiële onderdelen van een conceptueel model en de ontwikkeling van een kennisbank (database) waarin de gegevens van conceptuele modellen kunnen worden opgenomen. Omdat de kennisbasis voornamelijk zal bestaan uit rapportages ('grijze literatuur') zal de kennisbank ook veel verwijzingen geven naar de rapportages en kenmerken van de in de rapportages genoemde conceptuele modellen bevatten.

Aan de hand van de ervaringen opgedaan in de pilotstudie, kan de uiteindelijke kennisbasis ontwikkeld worden. Een stappenplan voor deze ontwikkeling zou er als volgt uit kunnen zien:

1. inventariseren waar deze kennis/conceptuele modellen zich bevinden en hoe deze kennis openbaar gemaakt kan worden;
2. samenvoegen van de kennis/conceptuele modellen in de databank en aangeven van relaties tussen modellen;
3. weer beschikbaar maken van de verzamelde informatie.

Ad 1 Een probleem bij deze stap is dat een deel van de kennis mogelijk een strategisch onderdeel is van afzonderlijke ingenieursbureaus en kennisinstituten. Veel van de kennis ligt opgeslagen in het circuit van de 'grijze literatuur' en is meestal niet direct publiek toegankelijk. In samenspraak met de eigenaren van de kennis (i.c. de rapportages) en de opdrachtgevers van de onderzoeken kan gezocht worden naar een oplossing. Vooralsnog lijkt het verstandig om voornamelijk kwalitatieve kennis te verzamelen, eventueel ingevuld met kwantitatieve gegevens. Het verzamelen van operationele (mathematische/hydrologische) modellen lijkt op basis van de richtsnoeren in de meeste gevallen niet nodig.

Ad 2: De kennis kan samengevoegd worden in een centraal systeem, bijvoorbeeld een website, die eventueel is voorzien van een index of een zoekstelsel. Omdat conceptuele modellen meestal een gebied beschrijven, is de meest eenvoudige relatie tussen de modellen de ruimtelijke locatie waarop het model betrekking heeft. In kaarten kan deze relatie dan worden weergegeven. Ook kunnen er per milieucompartiment, of relaties tussen compartimenten die in het model beschreven worden, relaties worden gelegd.

Ad 3: De verzamelde informatie zou in het ideale geval publiek beschikbaar moeten zijn zodat zij weer als basis kan dienen voor nieuw onderzoek. Nieuwe conceptuele modellen kunnen direct gebruikt worden bij de uitvoering van de diverse stappen zoals beschreven in de monitoringscyclus en/of de richtsnoeren. De presentatie van de informatie zou kunnen bestaan uit een kaart, een doorsnede en indicatie van relevante processen.

Om de verschillende conceptuele modellen, al dan niet nieuw ontwikkeld, op elkaar af te stemmen, verdient het de voorkeur om deze volgens een overkoepelende methodiek te ontwikkelen. Op dit moment wordt er een nieuw richtsnoer geïnitieerd over conceptuele modellen en het heeft de voorkeur om hierbij aan te sluiten.

Omdat veel conceptuele modellen locatiespecifiek zijn, – zij zijn gemaakt voor een bepaald gebied, deelstroomgebied, grondwaterlichaam, waterlichaam, Natura 2000-gebied, drinkwatergebied –, is het mogelijk deze in een ruimtelijk overzicht weer te geven. Dit ruimtelijk overzicht is een kaart waarop de locaties staan waarvan conceptuele modellen beschikbaar zijn. Mogelijk onderverdeeld naar onderzoekselement of toegepaste concepten.

Literatuur

- Aggenbach, C.J.S. , Jansen, A.J.M. (2004). Effectgerichte maatregelen tegen verdroging, verzuring en stikstofdepositie in beekdalen (Twenthe) en natte duinvalleien in het Renodunale District (Goeree-Overflakkee). Rapport EC-LNV nr. 2004/280-O, Den Haag.
- Apeldoorn (2005). Werken aan water, Apeldoorns waterplan. Gemeente Apeldoorn en Waterschap Veluwe.
- Beekman, H. E. (1991). Ion Chromatography of Fresh- and Seawater Intrusion. Multicomponent dispersive and diffusive transport in groundwater, Ph.D.-thesis, Free University of Amsterdam.
- Bredehoeft, J. (2005). The conceptualization model problem - surprise. Hydrogeology Journal, vol. 13, no. 1, pp. 37-46.
- EC (2008) Grondwaterbescherming in Europa. De nieuwe Grondwaterrichtlijn- consolidering van het EU-juridisch kader. Europese Commissie. Directoraat-generaal Milieu-informatiecentrum. ISBN 978-92-79-09823-9.
- Haan, de, M.W.A., Jansen, A.J.M., Molenaar, W.J. (1997). Monitoring Overlevingsplan Bos en Natuur. Eindrapport fase 2: Lemsenermaten, Stroothuizen, Punthuizen, Middelduinen, Kil en Reggers-Sandervlak. KOA 97.233, Kiwa N.V., Nieuwegein.
- Heemskerck, M., Wilson, K., Pavao-Zuckerman, M. (2003). Conceptual Models as Tools for Communication Across Disciplines. Conservation Ecology, vol. 7, no. 3, p. 8.
- Hgb II (2007) Handreiking Gebiedsgericht beheer II. Gebiedsgericht beheer van verontreinigd grondwater, Handreiking II. SKB project PP6235,
- Hgb (2006) Handreiking Gebiedsgericht beheer. Handreiking ten behoeve van gebiedsgericht beheer verontreinigd grondwater, achtergronddocument DEEI II: de beschrijving van specifieke case studies. SKB project PP5302,
- IDsW. (2008) Het waterwoordenboek van Aquo-Lex. <http://www.idsw.nl/standaarden/woordenboek> (laatst geraadpleegd 8 juni 2009).
- IPO/RIZA (2000). Inventarisatie van verdroogde gebieden 2000. Interprovinciaal Overleg/Rijksinstituut voor Integraal Zoetwaterbeheer en Afvalwaterbehandeling, IPO publicatie nr. 145, Den Haag.
- Inkpen, R. (2007), Science, Philosophy and Physical Geography Routledge, London.
- Jansen, A.J.M. (1991). Effectgerichte maatregelen tegen verzuring van natte schraallanden prae-advies Lemselermaten. SWO 91.251, Kiwa N.V., Nieuwegein.
- Jansen, A.J.M., Roelofs, J.G.M. (1996). Restoration of Cirsio-Molinietum wet meadows bij sod cutting. Ecological Engineering 7 p.279-298.
- Jansen, A.J.M. (2000). Hydrology and restoration of wet heathland and fen meadows communities. Dissertatie Rijksuniversiteit Groningen.
- KIWA (2007) Knelpunten- en kansanalyse Natura 2000-gebied – Nieuwkoopse Plassen en De Haeck. Werkdocument. <http://www.minlnv.nl/natura2000/>
- Koerselman, W. (1989). Hydrology and nutrient budgets of fens in an agricultural landscape. Proefschrift. Universiteit Utrecht. Utrecht. 164 pp..

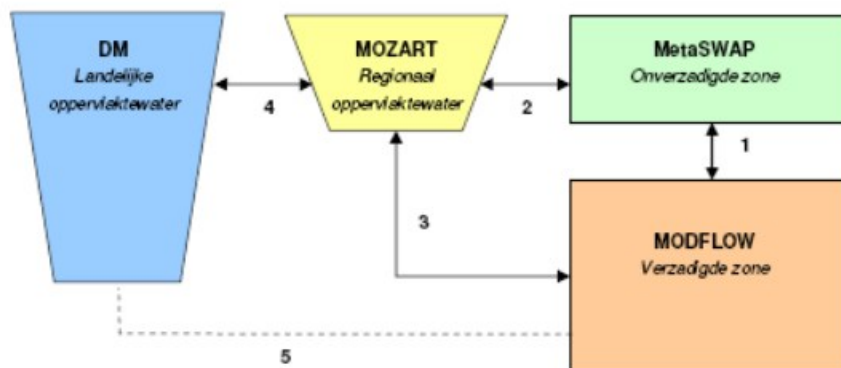
- Kremers A.H.M. en van Geer, F.C. (1998). Monitoring Actuele Grondwaterstanden 1998. Het grondwaterstandsverloop afgezet tegen de historische grondwaterkarakteristiek voor een aantal meetlocaties in Nederland en in 'verdrogingsgebieden'. NITG-TNO 99-103-B, Delft.
- Kremers A.H.M. en van Geer, F.C. (2000). Trendontwikkeling Grondwater 2000 (analyseperiode 1955-2000). NITG-TNO 00-184-B, NITG-TNO Delft.
- Lieste, R., Witte, J.P.M., de Nijs, A.C.M., Aggenbach, C.J.S., Pieters, B.J., Runhaar, J., Verweij, W. (2007). Beoordeling van de grondwatertoestand op basis van de Kaderrichtlijn Water RIVM rapport 607300003, Bilthoven.
- McMahon, A., Heathcote, J., Carey, M., Erskine, A. (2001). Guide to Good Practice for the Development of Conceptuel Models and the Selection and Application of Mathematical Models of Contaminant Transport Processes in the Subsurface.. Environmental Agency, Bristol, National Groundwater & Contaminated Land Centre Report NC/99/38/2.
- Meinardi (2005). Stromen van water en stoffen door de bodem en naar de sloten in de Vlietpolder RIVM-rapport 500003004, Bilthoven.
- Refsgaard, J. C., Henriksen, H. J. r. (2004). Modelling guidelines--terminology and guiding principles. *Advances in Water Resources*, vol. 27, no. 1, pp. 71-82.
- Robinson, S. (2006). Issues in Conceptuel Modelling for Simulation: Setting a Research Agenda. *Proceedings of the 2006 OR Society Simulation Workshop* edn, S. Robinson et al., eds. Warwickshire
- Rolf, H.L.M., (1989). Verlaging van de grondwaterstanden in Nederland. Onderzoek van DGV-TNO in opdracht van het Ministerie van Verkeer & Waterstaat,
- Rozemeijer, J.C., Broers,H.P. (2007). The groundwater contribution to surface water contamination in a region with intensive agricultural land use (Noord-Brabant, The Netherlands). *Environmental Pollution* 148 p. 695-706
- Seifert, D., Sonnenborg, T., Scharling, P., Hinsby, K. (2008). Use of alternative conceptual models to assess the impact of a buried valley on groundwater vulnerability. *Hydrogeology Journal*, vol. 16, no. 4, pp. 659-674.
- Stuurman, R. Oude Essink, G. (2006). Monitoring zoutwaterintrusie naar aanleiding van de Kaderrichtlijn Water 'verzilting door zoutwaterintrusie en chloridevervuiling'. TNO Bouw en Ondergrond Rapportnummer 2006-U-R0080/A, Utrecht.
- Timmer, H., Genuchten, C. van, Driel, F., (2007). Actuele kwaliteit van het infiltrerende River en polderwater. Rapportage in het kader van de inspectierichtlijn harmonisatie meetprogramma drinkwaterkwaliteit. Oasen, Gouda.
- Van der Perk, M. (2006). *Soil and Water Contamination*. Taylor and Francis, Leiden.
- Van Gaans, P. F. M. (1998). The role of modelling in geochemical engineering-a (re)view. *Journal of Geochemical Exploration*, vol. 62, no. 1-3, pp. 41-55.
- Van Waveren, R. H., Groot, S., Scholten, H., van Geer, F. C., Wosten, J. H. M., Koeze, R. D., Noort, J. J. (1999). *Good Modelling Practice Handbook*, RWS-RIZA, STOWA report 99-05.
- Verhagen, F., Broers, H.P. , Krikken, A., Rozemeijer, J. van Ek, R. , van Vliet, M. , van der Grift, B. , Heerdink, R., Knobens, R. (2007) Invloed van grondwater op oppervlaktewater Regionale differentiatie in Noord-Brabant. TNO Rapport 9S5637/R0001/900642/DenB,
- VROM, (2006). Draaiboek monitoring grondwater, versie 1.2, rapport 9S1139/R00001/900642/DenB

- Westhoff, V., Jansen, A.J.M. (1990). Vegetatiegegevens uit de jaren veertig van Noordoost-Twente. KIWA-rapport SWE-89.025 Nieuwegein.
- Wuijts S, Rijswick HFMW van, Dik HHJ (2007) Gebiedsdossiers voor drinkwaterbronnen, uitwerking van risico's en ontwikkeling van maatregelen . RIVM-rapport 734301032, Bilthoven.
- Zijp MC, Wienhoven M, Rijswick HFMW van, Nijs ACM de, Pieters BJ, Verweij W (2007) Uitzonderingsbepalingen in de Kaderrichtlijn Water en de Grondwaterrichtlijn. Drie grondwatercasussen die in Nederland spelen. RIVM-rapport 607300007, Bilthoven.

Bijlage 1 Nationaal Hydrologisch Instrument

Voor landelijke beleidsstudies met betrekking tot het grondwater zijn de instituten Deltares, Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) en WUR/Alterra een Nationaal Hydrologisch Instrument (NHI) aan het ontwikkelen. Met dit instrument kunnen oppervlaktewater en grondwaterstromingen op landelijke schaal berekend worden. Hiermee worden operationele en strategische vragen van uit het beleid (ministerie van Verkeer en Waterstaat/Waterdienst en VROM) beantwoord.

Figuur B1: Koppeling tussen modelonderdelen van het Nationaal Hydrologisch Instrument. Vet gedrukt zijn de name van de modelcodes, cursief het compartiment waarop de code betrekking heeft (uit: Snepvangers et al., 2008).

In Figuur B1 is schematisch weergegeven hoe de afzonderlijk concepten binnen het NHI gekoppeld zijn. De vier concepten in Figuur B1 geven compartimenten weer waarbinnen met afzonderlijke modelcodes de waterstromingen worden gemodelleerd. Aan de deze modelcodes liggen weer aparte concepten ten grondslag.

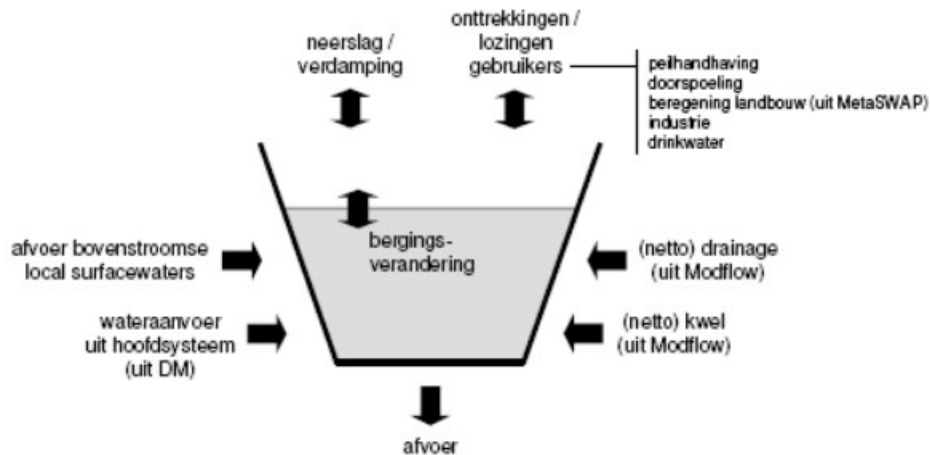
Voor het modelleren van de grond- en oppervlaktewaterstromen is gebruikgemaakt van bestaande modellen die deels voor het NHI zijn aangepast. Deze modellen zijn gebaseerd op verschillende benaderingen (rekenwijze) en concepten. Als voorbeeld worden twee compartimenten nader toegelicht.

Figuur B2: Conceptueel model van de vier modellagen die gebruikt zijn voor het modelleren van de verzadigde zone (ModFlow) (uit: Snepvangers et al., 2008).

Figuur B2 laat de concepten zien in het compartiment ‘verzadigde zone’. Dit vierlagenmodel bestaat uit watervoerende en slecht doorlatende lagen. Op basis van de het REgionaal Geohydrologisch Informatie Systeem (REGIS), een schematisatie van de Nederlandse ondergrond, worden deze vier modellagen

nader ingevuld. Deze invulling geeft uiteindelijk de (geohydrologische) opbouw in de ondergrond weer.

Figuur B3: Conceptueel model van de vier modellagen die gebruikt zijn voor het modelleren van de verzadigde zone (ModFlow) (uit: Snepvangers et al., 2008).

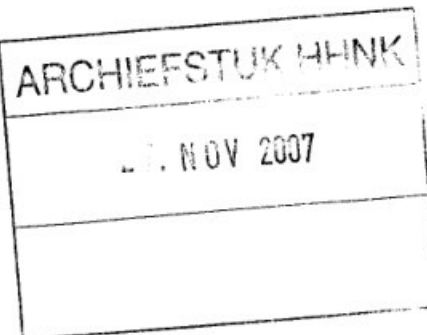
De concepten die gebruikt worden bij het compartiment ‘regionaal oppervlaktewater’ zijn van heel andere aard dan bij de ondergrond. Het doel van MOZART, het gebruikte model, is om de verdeling van water in de regionale watersystemen te modelleren. Het model is gebaseerd op vraag en aanbod van het water voor het watersysteem.

Het NHI is gebaseerd op verschillende concepten, zoals ‘onderverzadigde zone’ en ‘regionaal oppervlaktewater’ en de relatie tussen deze concepten. Elk afzonderlijk concept heeft weer eigen concepten die op verschillende wijze ingevuld kunnen worden.

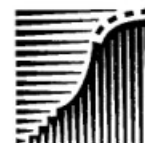
Het NHI is op dit moment sterk in ontwikkeling maar de concepten die er aan ten grondslag liggen, zijn van belang voor lokale en regionale studies. Eén van de doelen van het NHI is om te dienen als raamwerk voor regionale modellen. Op basis van het NHI kan landelijk consistentie worden aangebracht in de lokaal gebruikte concepten.

Literatuur

Snepvangers, J., Veldhuizen, A., Prinsen, G., Delsman, J., 2008, Nationaal Hydrologisch Instrumentarium - NHI, modelrapportage. Deltares rapport NHI\FASE_1+\2008\HR_v2

VERZENDLIJST

**landbouw, natuur en
voedselkwaliteit**

uw brief van	uw kenmerk	ons kenmerk	datum
		DN. 2007/3305	23 november 2007
onderwerp		doorkiesnummer	bijlagen
Afstemming Natura 2000 en KRW (TRC 2007/6001)			

In de brief van de voorzitter van de Regiegroep Natura 2000 van mei 2007 is u verzocht om nadere afstemming tussen de Kaderrichtlijn Water (KRW) en Natura 2000. Ik stel vast dat het belang van goede afstemming breed wordt gedragen, zowel voor wat betreft de inhoudelijke als de bestuurlijke aspecten. Ik constateer echter ook dat er onzekerheid bestaat of de afstemming tussen KRW, Natura 2000 en verdrogingsgebieden (TOP-lijst) voldoende is gerealiseerd. Naar aanleiding van dit signaal heeft overleg plaatsgevonden met vertegenwoordigers van IPO, UvW en VenW. In dat overleg zijn afspraken gemaakt in lijn met de Decemhernota 2006.

Context

Alle Natura 2000-gebieden liggen in een KRW-stroomgebied. De KRW ziet erop toe dat de kwaliteit van het oppervlakte- en grondwater in Europa in 2015 in principe op orde is. Een belangrijk instrument hierbij is de KRW-stroomgebiedbeheerplannen, waarin afspraken worden gemaakt over de te behalen kwantitatieve en kwalitatieve waterdoelen en de weg daar naartoe. Veel van de Natura 2000-doelen zijn afhankelijk van de watercondities in een Natura 2000-gebied. De afspraken die in KRW-kader gemaakt worden, moeten dus overeenstemmen met de Natura 2000-doelen. Dit vereist de nodige afstemming.

In de Natura 2000-gebieden waar V&W/RWS het voortouw heeft voor het opstellen van een Natura 2000-beheerplan wordt de implementatie van Natura 2000 en de KRW één op één opgepakt met het opstellen van geïntegreerde beheerplannen. In de overige Natura 2000-gebieden geldt dat Gedeputeerde Staten de KRW-doelen vaststellen. Provincies, LNV/DLG en Defensie nemen daar het voortouw voor het opstellen van een Natura 2000-beheerplan.

Daarnaast is er sprake van prioritare gebieden voor verdrogingsbestrijding (TOP-lijst) in Nederland, die eveneens in stroomgebieden liggen en waarvoor afstemming met de KRW aan de orde is.

Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit
Directie Natuur
Willem Witsenplein 6
Postadres: Postbus 20401
2500 EK 's-Gravenhage
Telefoon: 070 - 3786868
Fax: 070 - 3786100

Datum   Kenmerk
23 november 2007   DN. 2007/3305

Vervolgblad
2

Afspraken

Het is van belang om in de stroomgebiedbeheerplannen en bijbehorende maatregel-pakketten ter implementatie van de KRW maximaal rekening te houden met de water-vereisten van Natura 2000. Dit is met name belangrijk voor Natura 2000-gebieden met een sense of urgency op het gebied van water en voor de Natura 2000-gebieden met daar-binnen TOP-gebieden verdroging.

Realisatie optimale watercondities

Op dit moment worden in het kader van gebiedsprocessen maatregelenpakketten opgesteld waarin ook maatregelen voor Natura 2000 worden opgenomen. Dit geldt eveneens voor de TOP-gebieden die binnen een Natura 2000-gebied liggen. Dit betekent dat de voor Natura 2000 vereiste watercondities maximaal worden opgenomen in de eerste generatie stroomgebiedbeheerplannen. Voor de sense of urgency-gebieden met een wateropgave is afgesproken om de watercondities zo snel mogelijk, maar uiterlijk 2015 op orde te brengen (eerste generatie stroomgebiedbeheer-plannen).

Voor de overige Natura 2000-gebieden met een wateropgave geldt dat realisatie van de optimale watercondities ook op langere termijn ingevuld kan worden, mits deze fasering geen belemmering is voor het realiseren voor natuurdoelen.

Verdroging

Daarnaast is afgesproken dat de maatregelen voor verdroging in de overige TOP-gebieden worden opgenomen in de stroomgebiedbeheerplannen, voor zover deze verplicht worden gesteld door de KRW. Voor de TOP-gebieden geldt dat de maatregelen die in ILG-verband zijn afgesproken in 2013 gerealiseerd moeten zijn.

Afstemming

Het is echter nog niet duidelijk of er sprake is van knelpunten wat betreft de afstemming tussen de TOP-lijstgebieden, Natura 2000- en de KRW-maatregelen. Het is belangrijk dat hier op korte termijn duidelijkheid over komt, zodat deze knelpunten kunnen worden besproken op het juiste bestuurlijke niveau.

In het geval de knelpunten in het gebied kunnen worden opgelost, kunnen de maatregelen worden opgenomen in huidige maatregelenpakketten voor de KRW. In de RBO's zullen de resterende knelpunten in beeld worden gebracht. In het geval dit bestuurlijke dan wel politieke knelpunten betreft, zullen deze voor gezamenlijke besluitvorming worden voorgelegd aan UvW, IPO, VenW en LNV. In het geval er over knelpunten op korte termijn geen overeenstemming kan worden bereikt, zullen deze worden ingebracht in de tweede generatie stroomgebiedbeheerplannen.

Expertiseteam

Vanuit LNV zal een expertiseteam worden samengesteld dat actief nog dit jaar richting de waterbeheerders de watervereisten voor Natura 2000 in de stroomgebiedbeheerplannen zal toelichten.

Datum   Kenmerk
23 november 2007   DN. 2007/3305

Vervolgblad
3

Dit team krijgt de opdracht actief informatie uit te dragen en met de waterbeheerders (waterschappen, provincies en RWS) gesprekken te voeren over de watervereisten vanuit Natura 2000 en de vertaling ervan in mogelijk haalbare en betaalbare maatregelen, zodat knelpunten kunnen worden geïdentificeerd, kunnen worden besproken in de RBO's en door de waterbeheerders worden voorgelegd aan UvW, IPO, VenW en LNV. Tot slot is afgesproken om de planning van Natura 2000 en KRW maximaal op elkaar af te stemmen en de bestuurlijke en ambtelijke afstemming tussen de trajecten te versterken.

Aanpak

Afstemming in het kader van de RBO's moet inzicht geven in de consequenties voor stroomgebiedbeheerplannen/maatregelapakketten op basis van het volgende:

- de ambities op het gebied van watercondities ten behoeve van Natura 2000 (inclusief sense of urgency- en TOP-gebieden),
- de no-regret maatregelen die tot 2015 zeker getroffen kunnen worden,
- de maatregelen die op langere termijn ingevuld moeten worden, omdat deze voor 2015 niet haalbaar zijn.

LNV zal inzicht geven in doelen, vereiste watercondities en mogelijke maatregelen, zodat de waterbeheerders kunnen bepalen wat er moet gebeuren. De provincies geven inzicht in de verdrogingsdoelen en mogelijke maatregelen voor TOP-gebieden. Relevante informatie is zoveel mogelijk vóór 1 januari 2008 beschikbaar. Overigens kan in onderling overleg worden afgesproken dat ook later aangeleverde informatie kan worden meegenomen voor een adequaat besluitvormingsproces. De volgende informatiebronnen vanuit LNV staan daartoe ter beschikking en zijn te vinden op www.minlnv.nl/natura2000.

1. Het Natura 2000-doelendocument.
2. Ontwerpaanwijzingsbesluiten (118 Natura 2000 gebieden):
Hierin staan de Natura 2000-instandhoudingdoelstellingen per gebied uitgewerkt voor 118 gebieden.
3. Ontwerpgebiedendocumenten (43 Natura 2000-gebieden):
Voor een aantal gebieden is nog geen ontwerpaanwijzingsbesluit gepubliceerd. Voor deze gebieden worden ontwerpgebiedendocumenten opgesteld. Op dit moment zijn voor 14 sense of urgency-gebieden ontwerp-gebiedendocumenten beschikbaar. Overige documenten zijn vóór 1 januari 2008 beschikbaar.
4. Het profieldocument:
Dit betreft een wetenschappelijk document met een beschrijving en kwantificering per habitatype of soort van onder andere ecologische vereisten op habitatniveau.
5. TOP-lijst-gebieden voor verdroging:
Dit betreft een overzicht van de TOP-lijst-gebieden en een indicatie van te nemen maatregelen die bij verdrogingsbestrijding kunnen worden afgeleid uit de Tweede Kamerbrieven van 6 juli 2007 en 20 september 2007. Hieruit kunnen de te nemen maatregelen bij verdrogingbestrijding worden gedestilleerd.
6. De resultaten van eerdere workshops met waterschappen en provincies over de KRW-maatregelapakketten en Natura 2000.
7. KIWA-studie naar maatregelen in de sense of urgency-gebieden:
KIWA heeft een analyse gemaakt per gebied van de maatregelen die het eerst getroffen dienen te worden om de vereiste watercondities in deze gebieden in 2015 op orde te brengen.

Datum   Kenmerk
23 november 2007   DN. 2007/3305

Vervolgblad
4

Er wordt momenteel gewerkt aan een aparte pagina waarop de relevante informatie voor de afstemming tussen Natura 2000 en de KRW direct te vinden is.

Om tot een gedegen ambtelijke en bestuurlijke afstemming te komen is het volgende afgesproken:

- a. In RAO-verband wordt uiterlijk 15 december 2007 bovenstaande informatie besproken, alsook doelen, maatregelen en knelpunten. Op basis hiervan zullen de waterbeheerders hun concept-maatregelingspakketten tegen het licht houden en inhoudelijke knelpunten signaleren.
- b. Vervolgens zullen tot maart 2008 de maatregelingspakketten van KRW en Natura 2000 worden afgestemd ten behoeve van bespreking in de RBO's van maart 2008.
- c. In het RBO van maart 2008 (bij de bespreking van de RBO-nota's) zal bestuurlijk overleg plaatsvinden over overblijvende knelpunten. Deze zullen voor besluitvorming worden voorgelegd aan UvW, IPO, VenW en LNV.
- d. De Regiegroep Natura 2000 zal regelmatig met de Regiegroep Water overleg voeren over:
  - De voortgang inzake de maatregelingspakketten;
  - Eventuele knelpunten tussen wateropgaven en natuurdoelen.
- e. Overleg over bovenstaande aanpak zal nationaal plaatsvinden met relevante maatschappelijke organisaties.

DE DIRECTEUR-GENERAAL LANDBOUW,
NATUUR EN VOEDSELKWALITEIT,

Afschrift aan:
Ministerie van Verkeer en Waterstaat/DGW/Rijkswaterstaat
Unie van Waterschappen
Waterschappen
IPO
Natuurmonumenten

College van Gedeputeerde Staten
van de provincie Fryslân
Postbus 20140
8900 HM LEEUWARDEN

College van Gedeputeerde Staten
van de provincie Groningen
Postbus 610
9700 AP GRONINGEN

College van Gedeputeerde Staten
van de provincie Drenthe
Postbus 122
9400 AC ASSEN

College van Gedeputeerde Staten
van de provincie Overijssel
Postbus 10078
8000 GB ZWOLLE

College van Gedeputeerde Staten
van de provincie Gelderland
Postbus 9090
6800 GX ARNHEM

College van Gedeputeerde Staten
van de provincie Utrecht
Postbus 80300
3508 TH UTRECHT

College van Gedeputeerde Staten
van de provincie Noord-Holland
Postbus 123
2000 MD HAARLEM

College van Gedeputeerde Staten
van de provincie Zuid-Holland
Postbus 90602
2509 LP 's-GRAVENHAGE

College van Gedeputeerde Staten
van de provincie Zeeland
Postbus 6001
4330 LA MIDDELBURG

College van Gedeputeerde Staten
van de provincie Noord-Brabant
Postbus 90151
5200 MC 's-HERTOGENBOSCH

College van Gedeputeerde Staten
van de provincie Limburg
Postbus 5700
6202 MA MAASTRICHT

College van Gedeputeerde Staten
van de provincie Flevoland
Postbus 55
8200 AB LELYSTAD

Provincie Zeeland
Voorzitter RBO Schelde

J

Postbus 6001
1330 LA MIDDELBURG

Provincie Utrecht
Voorzitter RBO Rijn-Midden

J

Postbus 80300
3508 TH UTRECHT

Provincie Gelderland
Voorzitter RBO Rijn-West

J

Postbus 9090
6800 GX ARNHEM

Provincie Groningen
Voorzitter RBO Nedereems

J

Postbus 610
9700 AP GRONINGEN

Provincie Friesland
Voorzitter RBO Rijn-Noord

J

Postbus 20120
8900 HM LEEUWARDEN

Provincie Limburg
Voorzitter RBO Maas

J

Postbus 5700
6202 MA MAASTRICHT

Provincie Overijssel
Voorzitter RBO Rijn-Oost

J

Postbus 10078
8000 GB ZWOLLE

Onderwerp Vernieuwde schouw		Registratienummer 07.6668	
Voorstel 1. Opdracht te geven voor de start van het onderzoek naar de meest effectieve wijze van toezicht op het onderhoud van het watersysteem. Daarvoor gelden de uitgangspunten uit deze startnotitie; 2. ☐ ☐ te benoemen als verantwoordelijk portefeuillehouder.		Infocentrum NEE	
Routing	Paraaf	Besluitvormingstraject	Besluit
Steller ☐		Datum vergadering D&H 27 maart 2007	
Sector Beleid & Planvorming		Agendapunt	
		Commissie Water & Wegen	
Sectorhoofd ☐		Commissie Waterketen	
Directeur M.J. Kuipers		Commissie Bestuur & Financiën	
Portefeuillehouder ☐		Ter kennisname	
Afdoening Retour steller na D&H		Datum vergadering CHI	
Voorstel leidt tot begrotingswijziging		Ja/Nee	Zo ja*, codering:
Voorstel leidt tot investeringsbesluit		Ja/Nee	Zo ja*, codering:
* In dat geval dient de steller een kopie van het voorstel en dit begeleidingsformulier te zenden aan de afdeling Financiën Team A.			
Opmerkingen			

Voorstel CHI

college van hoofdingelanden

Registratienummer
08.784

Commissie
Water & Wegen

Datum behandeling D&H
12 februari 2008

Datum vergadering CHI
19 maart 2008

Portefeuillehouder

J

Agendapunt
21

Onderwerp

Vaststellen van doelen, maatregelen en kosten voor de uitvoering van de KRW (en verankering in WBP4) (08.784)

Voorstel

1. de indeling in waterlichamen vast te stellen (bijlage 1);
2. de voorlopige ecologische doelstellingen per watertype vast te stellen en verder uit te werken in WBP4 ;
3. de maatregelpakketten incl. het pakket aan beleid- en onderzoekmaatregelen vast te stellen en verder uit te werken in WBP4;
4. de raming en verdeling van kosten vast te stellen;
5. de bestuurlijke structuur van het KRW gebiedsproces te gebruiken voor de participatie van externe partijen bij de totstandkoming van het WBP4.

Samenvatting

Dit voorstel beschrijft het pakket aan maatregelen dat het hoogheemraadschap tot 2015 gaat uitvoeren voor het verbeteren van de waterkwaliteit op basis van de uitgangspunten van de KRW. Over de gedetailleerde analyse bent u in 2007 geïnformeerd met een brief en mondelinge bijeenkomsten. Voor de analyse is gebruik gemaakt van de indeling in waterlichamen. Per waterlichaam is een haalbare doelstelling geformuleerd. Voor die doelstelling is gebruik gemaakt van landelijke maatlatten. In regionale stuurgroepen zijn vervolgens maatregelenpakketten per waterlichaam voorgesteld. Ondanks de grote inspanning die het hoogheemraadschap met zijn partners gaat leveren is de verwachting dat de doelstelling op één onderdeel waarschijnlijk niet wordt gehaald. De reden daarvoor is de natuurlijke belasting (door kwel en de oxidatie van veen) van meststoffen vanuit de bodem. Dit onderwerp wordt meegenomen in de rapportage die wij voor de KRW in de toekomst moeten opstellen.

De kosten van het totale maatregelpakket worden geraamd op een exploitatielast van € [redacted] G tot 2015. Dit zal leiden tot een lastenverhoging van circa 7 % in 2015 (ten opzichte van 2007). Indien het investeringsritme wordt doorgezet voor de gehele KRW periode (tot 2027), dan komt het totaal op een investering van € [redacted] G. Daarmee blijven we binnen de raming van € [redacted] G van de globale verkenning. De totale raming van de globale verkenning van € [redacted] G was opgebouwd uit € [redacted] G aan investeringen en € [redacted] G aan exploitatielasten. De nu becijferde exploitatielasten vallen hoger uit en bedragen € [redacted] G.

De bestuurlijke afstemming met gemeenten, zoals deze is ingericht voor de gedetailleerde analyse, wordt doorgezet voor de besprekingen van het Waterbeheersplan 2010-2015 (WBP4). Daarmee wordt de gezamenlijke bestuurlijke borging van de KRW voortgezet.

Hoogheemraadschap
Hollands Noorderkwartier
Postbus 130, 1135 ZK Edam
Schepenvaardersdijk 16, 1135 AG Edam

T 0299-66 30 00
F 0299-66 33 33
info@hknk.nl
www.hknk.nl

Waterschapsbank
63.67.53.778
Postbank 1258851

Datum vergadering CHI
19 maart 2008

Toelichting

Vanaf december 2000 is de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) van kracht. De richtlijn is in 2005 opgenomen in de Nederlandse wetgeving. De kaderrichtlijn bevat, zoals de naam al aangeeft, de kaders voor het waterbeheer in alle Europese lidstaten. De uitwerking van deze kaders heeft in Nederland in twee stappen plaatsgevonden: de globale en gedetailleerde analyse. De waterbeheerders waren daarbij projecttrekkers.

De globale analyse heeft in 2005 en 2006 plaatsgevonden. In uw besluit van 5 september 2006 heeft u kennis genomen van de conclusies uit deze fase en ingestemd met het uitgangspunt om in de volgende fase uitvoerbare en betaalbare tussendoelen voor 2015 en haalbare concept einddoelen voor 2027 te formuleren.

De gedetailleerde analyse heeft plaatsgevonden in 2006 en 2007. In deze analyse is de Kaderrichtlijn Water verder regionaal uitgewerkt, waarbij is aangegeven hoe we de beleidsruimte gebruiken. De besluitvorming over deze fase wordt met dit voorstel afgerond. U bent in februari 2007 op de hoogte gebracht van de opzet van deze fase (nr. 07.2184) en geregeld mondeling geïnformeerd over de voortgang ervan. In de gedetailleerde analyse is op basis van een indeling van waterlichamen en voorlopige doelstellingen een maatregelpakket uitgewerkt voor vier regio's en het boezemwatersysteem.

Stroomgebiedbenadering

Centraal bij de KRW staat de zogenaamde stroomgebiedbenadering. Per deelstroomgebied (voor HHNK: "Rijn-West") zijn maatregelpakketten uitgewerkt, waarbij rekening wordt gehouden met uitwisseling naar de rijkswateren. Vanuit de omringende rijkswateren zijn alleen vanuit het Noordzeekanaal enkele onderzoeksdoelen geformuleerd voor het hoogheemraadschap. Dit betreft onderzoek naar verdere zuiveringsmogelijkheden voor stikstof op de rwzi's en onderzoek naar kosteneffectieve maatregelen voor reductie van PAK-verbindingen (Polycyclische Aromatische Koolwaterstoffen uit aardolieproducten). Het hoogheemraadschap heeft geen maatregelen voor de rijkswateren geformuleerd, omdat de waterinlaat uit deze wateren niet tot een verslechtering leidt van de waterkwaliteit in ons beheersgebied. Er zijn in de detailanalyse geen afwentelingeisen geformuleerd vanuit de polders naar de boezem of andersom. De polders en de boezem worden namelijk beschouwd als één systeem en hebben op hoofdlijnen te kampen met dezelfde problemen: een overmaat aan meststoffen.

Waterlichamen

Het beheersgebied van Hollands Noorderkwartier is conform de KRW systematiek opgedeeld in circa 60 watersystemen: de zogenaamde waterlichamen (bijlage 1). Dit zijn waterhuishoudkundig gezien logische eenheden. In de KRW is een methode voor de indeling van gebieden in waterlichamen vastgesteld. Op nationaal niveau is deze indeling verder uitgewerkt:

- Voor de meeste gebieden worden alleen de hoofdwaterlopen tot waterlichamen benoemd¹;
- Zeer waterrijke gebieden zijn ook (onderdeel van) waterlichamen²;
- Waterschappen hebben binnen deze kaders de vrijheid om de indeling van het beheersgebied in waterlichamen vorm te geven en om wateren aan te wijzen die tot het waterlichaam behoren;
- Waterschappen kennen één watertype per waterlichaam toe;

---

¹ Een hoofdwaterloop wordt een waterlichaam als een afwateringseenheid groter dan 1000 ha op de waterloop afwatert. Een meer wordt een waterlichaam als het meer 50 ha of groter is.

² Waterrijke gebieden worden een waterlichaam indien het open waterpercentage 15 % of meer is.

Datum vergadering CHI
19 maart 2008

- Waterschappen geven aan of het waterlichaam natuurlijk , of kunstmatig, dan wel sterk veranderd is.

Ten tijde van de karakterisering van het beheersgebied voor de KRW (in 2004) waren de wateren van Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier opgedeeld in 4 lijnvormige waterlichamen en 13 vlakvormige waterlichamen. De indeling in vlakken is vervallen omdat deze niet in overeenstemming bleek met de huidige KRW methode. Een vlakvormig waterlichaam is vervangen door meerdere lijnvormige waterlichamen³. Daarom lijkt het alsof er waterlichamen zijn bijgekomen ten opzichte van 2004. Totaal zijn er nu 58 waterlichamen.

Bijna alle waterlichamen in het beheersgebied van HHNK zijn aangemerkt als kunstmatig, omdat ze ooit door de mens zijn gemaakt. Uitzondering hierop vormen de duinwateren. In totaal zijn 7 waterlichamen aangemerkt als waterrijke gebieden, zodat alle oppervlaktewateren daar onder de KRW vallen. Dit betreft een groot deel van het veenweidegebied in Laag Holland.

Aan de waterlichamen zijn watertypen toegekend. Een watertype beschrijft de min of meer uniforme, ecologische karakteristieken van het waterlichaam. Speciale aandacht verdient het zuidelijke deel van Laag Holland. Dit veenweidegebied ligt momenteel op het omslagpunt van het type zwak brak water naar het type (zoete) laagveensloot. Er is voor gekozen om het zoete watertype aan dit gebied toe te kennen, omdat er een grootschalig en langdurig verzoetingsproces gaande is (sinds afsluiting van de Zuiderzee). Onderzoek heeft aangetoond dat het gebied over tien tot twintig jaar geheel zoet is geworden. Bij de terreinbeheerders leeft echter de wens om deze (Natura 2000) gebieden te verbrakken. Dat zou echter tot niet-duurzame doelen leiden voor de instandhouding van het natuurgebied, omdat er steeds meer energie nodig is om het eindresultaat in stand te houden.

Doelstellingen/normen

De doelstellingen die moeten worden uitgewerkt hebben betrekking op de chemische toestand van het water en op de ecologie. De chemische normen zijn door hogere overheden (EU of V&W) vastgesteld en gelden voor alle oppervlaktewateren. Daardoor zijn ze dus als "bovenwaterschappelijk" te beschouwen. Ze hebben betrekking op stoffen die van nature niet of in natuurlijke concentraties in het water voorkomen. Dit zijn bijvoorbeeld zware metalen en bestrijdingsmiddelen. Het hoogheemraadschap heeft hierbij geen beleidsruimte.

De KRW normen zijn (iets) strenger dan de huidige landelijke chemische normen. Lokaal zijn er in het beheersgebied in de huidige situatie normoverschrijdingen. Dit betreft soms historische vervuilingen (vuilstorten, leerlooierijen etc). Breed verspreid over het beheersgebied komen op specifieke locaties overschrijdingen voor als gevolg van diffuse lozingen. Zoals koper en zink in stedelijk gebied, of PAK-verbindingen bij gecreosoteerde beschoeiingen. In gebieden met intensieve teelten worden tijdelijk en lokaal de normen voor bestrijdingsmiddelen overschreden.

De ecologische doelen hebben betrekking op de planten en dieren én op stoffen die van nature in het water voorkomen (en bepalend zijn voor het 'ecologische karakter' van het water). Voor het uitwerken en vaststellen van deze doelen sluiten wij eveneens aan op de landelijk maatlatten. Dit betekent dat waterlichamen met hetzelfde watertype elders in Nederland dezelfde ecologische doelen hebben. Het gehele veenweidegebied van Laag Holland heeft bijvoorbeeld dezelfde doelen voor het watertype laagveensloten.

Bij de landelijke maatlatten is uitgegaan van ambitieuze maar ook haalbare doelen. De gekozen benadering kent echter ook grote onzekerheden. De doelen moeten dan ook vooral worden gezien als

---

³ Het West Friese gebied bestond uit één groot vlak. Dat vlak bestaat uit circa 22 polders. In 8 polders zijn hoofdwaterlopen als waterlichamen aangewezen omdat die polders groter zijn dan 1000 ha.

Datum vergadering CHI
19 maart 2008

voorlopige doelstellingen, die in de goede richting werken. De doelen zijn focuspunt voor 2027, maar kunnen in een volgende plancyclus in 2015 of 2021 worden bijgesteld.

Op basis van de KRW beoordelingssystematiek is de ecologische toestand van de waterlichamen in Hollands Noorderkwartier matig tot slecht. De systeemeigen stoffen, die bij de KRW onder de ecologie vallen, vertonen voor de meststoffen vaak enorme normoverschrijdingen. Dit is voor een deel het gevolg van achtergrondbelasting door kwel, terwijl in het veengebied de veenafbraak een grote rol speelt. In deze gebieden mogen daarom de concentraties aan meststoffen hoger zijn dan elders.

Maatregelpakketten

Voor de selectie van maatregelen is uitgegaan van het KRW stappenplan in Rijn West. Daarin zijn de volgende stappen omschreven:

1. Alle mogelijke maatregelen in beeld brengen, behalve de generieke maatregelen voor heel Nederland.
2. Nagaan welke maatregelen tot maatschappelijk significantie schade zouden kunnen leiden. Dit zijn maatregelen die de bewoonbaarheid of economische bedrijvigheid ernstig zouden gaan belemmeren.
3. Het prioriteren van maatregelen. Met behulp van een multicriteria-analyse (mca) worden de maatregelen beoordeeld en gerangschikt op basis van criteria. Belangrijke criteria zijn effectiviteit (bijdrage in de oplossing), kosten, maatschappelijk (en regionaal) draagvlak en realisatietermijn. In deze stap is de situatie per waterlichaam beoordeeld. Op basis van deze multi-criteria-analyse zijn verschillende maatregelpakketten samengesteld. Er is één voorkeursmaatregelpakket per waterlichaam vastgesteld met goed scorende maatregelen. De maatregelen hebben betrekking op de waterschapstaken: inrichting en beheer.

De eerste twee stappen zijn uitgewerkt op het Rijn-West niveau, de laatste stap op niveau van Hollands Noorderkwartier.

Aanscherping van emissiebeleid is eveneens noodzakelijk voor het behalen van ecologische doelen. Dit type maatregelen is echter buiten de maatregelpakketten gehouden, omdat hiervoor aanpassing van landelijk regelgeving noodzakelijk is.

De maatregelen die in het voorkeurspakket voor de eerste planperiode (voor 2015) terecht zijn gekomen zullen aan de EU worden aangemeld (resultaatverplichtend, bijlage 2 kolom 11). Maatregelen die geen onderdeel zijn van het voorkeurspakket zullen in de volgende plancyclus (2015-2021) worden meegenomen. In bijlage 2 zijn naast het voorkeurspakket meer maatregelen opgenomen. Deze worden ook niet aan Brussel gemeld. Dit betreffen maatregelen in het achterliggende afwateringsgebied van een waterlichaam, niet direct betrekking hebbende op dat waterlichaam.

De Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat is van mening dat autonome maatregelen resultaatverplichtend moeten zijn, voor zover die maatregelen een bijdrage leveren aan het verbeteren van de waterkwaliteit en de doelstelling dichterbij brengt. Wij hebben het standpunt dat autonome maatregelen voor het op orde houden van de waterkwaliteit geen onderdeel uitmaken van het voorkeurspakket (niet resultaatverplichtend), maar dat we daarvan wel (niet resultaatverplichtend) melding maken aan Brussel.

In de maatregelpakketten per waterlichaam is onderscheid gemaakt tussen fysieke maatregelen (bijlage 2), onderzoeksmaatregelen en beleidsmaatregelen (bijlage 3).

De fysieke maatregelen zijn gericht op het (kosteneffectief) bereiken van de doelen per waterlichaam. Een aantal maatregelen voor 2015 worden voor alle regio's en voor de boezemwateren voorgesteld. Dit zijn:

- Natuurvriendelijk onderhoud (baggeren, maaien en schonen) van primaire en secundaire systeem;

Datum vergadering CHI
19 maart 2008

- Natuurvriendelijke inrichting (en beheer) waterlopen, met name oevers, boezemlanden en (herstel) duinrellen;
- Vispasseerbaar maken van kunstwerken (gemalen, stuwen, vergroten duikers);
- Visstandbeheer;
- Verwijderen kroos en drijfslagen;
- Flexibel peilbeheer.

Een belangrijke maatregel voor de regio West Friesland betreft het verbeteren van de effluentkwaliteit van de rwzi Wevershoof. Wij stellen voor al een keuze te maken in de door de regionale stuurgroep voorgestelde mogelijke maatregelen. Deze keuze is:

- Voor 2015 het verbeteren of veranderen van de huidige desinfectie;
- Of een aanvullende zuiveringstrap nodig is, zullen wij nader onderzoeken. Deze onderzoekmaatregel staat in bijlage 3;
- Wij willen afzien van de aanleg van een effluentpijp naar het IJsselmeer omdat deze maatregel leidt tot een afwenteling van het probleem.

Voor de regio Laag Holland staan maatregelen die veenafbraak vertragen centraal. In de regio Noord Kennemerland worden ook maatregelen voorgesteld om het schone duinwater langer in het gebied vast te houden.

Het voorgestelde voorkeurspakket aan maatregelen houdt een verandering of intensivering van het huidige beleid in.

Meer natuurvriendelijk onderhoud betekent een verandering van onze huidige werkwijze. Deze maatregel is van alle voorgestelde maatregelen de belangrijkste in het verbeteren van de ecologische waterkwaliteit. Dit leidt tot een verandering in de aanpak in de hele onderhoudsketen tot en met de schouw. Het betekent dat de watergangen, daar waar het kan, extensiever worden onderhouden door langs en in het onderwater taludbegroeiing te laten staan.

Het huidige beleid voor de aanleg van natuurvriendelijke oevers is dat jaarlijks 14 km wordt aangelegd. Het maatregelenpakket bevat totaal 212 km. Per jaar is dat 35 km hetgeen een intensivering van ruim 20 km/jr betekent.

Voor vispassages is de intensivering groter. Hoewel het huidige beleid het opheffen van barrières voor vismigratie is⁴, is de praktijk dat maar enkele kunstwerken vispasseerbaar worden gemaakt. Een recent voorbeeld is gemaal Schagerkogge. Nu wordt voorgesteld in een periode van 6 jaar totaal 52 kunstwerken vispasseerbaar te maken. Dat zijn per jaar circa 9 vispassages per jaar. Een vierde van het KRW investeringsbudget is hiermee gemoeid. Prioriteit wordt gegeven aan kunstwerken op de rand van het beheersgebied. Het Rijk is bereid 50% van de kosten van deze randvispassages te betalen.

Onderzoekmaatregelen (bijlage 3) zijn geformuleerd voor veelbelovende maatregelen, waarvan echter nog niet duidelijk is hoe effectief ze zijn en of ze kunnen worden toegepast. Er is onderscheid gemaakt tussen onderzoek voor geheel Hollands Noorderkwartier en onderzoek voor een regio. Enkele voorbeelden zijn:

- Onderzoek naar de effectiviteit van kwaliteitsbaggeren (baggeren met overdiepte). Deze maatregel kan heel belangrijk zijn voor het behalen van ecologische doelen in bijvoorbeeld het veenweidegebied en de boezemwateren.
- Effectieve maatregelen op rwzi's (zoals tegengaan van emissies van meststoffen).
- Mogelijkheden en effectiviteit van flexibel peilbeheer.
- Effectiviteit van helofytenfilters en defosfateringsinstallaties bij waterinlaatpunten.
- Effectiviteit van visstandbeheer, opheffen van barrières en actief biologisch beheer

---

⁴ WBP3, paragraaf 3.2.4

Datum vergadering CHI
19 maart 2008

Beleidsmaatregelen zijn globaal geformuleerd en zullen in de planperiode van WBP4 worden uitgewerkt tot een samenhangend pakket. Enkele voorbeelden zijn:

- Koppeling van beheerstaken gemeenten en hoogheemraadschap
- Uitwerken van KRW randvoorwaarden voor de Ruimtelijke Ordening
- Gebruik van maaisel via vergisting voor bioenergie
- Aanpassen of opstellen gemeentelijke en eigen beheerplannen op het gebied van milieuvriendelijke onkruidbestrijding
- Actieplannen aanpak diffuse bronnen

Er is een inschatting gemaakt van het effect van de fysieke maatregelen voor 2015 op de waterkwaliteit en het behalen van voorlopige doelstellingen voor de waterlichamen. De inschatting is dat de (ecologische) kwaliteit gemiddeld 40 % verbeterd. Acht waterlichamen bereiken de doelstelling⁵. 38 waterlichamen verbeteren een klasse en 12 blijven in dezelfde klasse. Er blijven echter veel meststoffen in het water zitten, waardoor landelijke maatregelen voor terugdringen emissies zonder meer noodzakelijk zijn.

Wat betreft de fosfor en stikstofconcentraties wordt rekening gehouden met doelverlaging in verband met de historische aanwezigheid van deze stoffen in het gebied.

Het gebiedsproces

Alle overheden en een breed scala aan maatschappelijk belangenpartijen zijn zowel ambtelijk als bestuurlijk nauw betrokken geweest bij het uitwerken van doelen en maatregelpakketten. Het hoogheemraadschap heeft zich op deze wijze onderscheiden van de meeste andere waterschappen. Dit resulteerde in een uitgebreide werkorganisatie, waarbij op regionaal niveau honderden mensen zijn betrokken. Uit de mondelinge en schriftelijke reacties is gebleken dat deze investering heeft geleid tot de beoogde doelen: commitment en de input van kennis. Zowel bestuurlijk als ambtelijk is de wens naar voren gekomen om de ontstane (bestuurlijke) samenwerkingsverbanden op enige wijze te continueren. Alle signalen wijzen erop dat deze aanpak een goede investering is geweest voor een toekomstige succesvolle en gezamenlijke implementatie van de KRW.

De besluitvorming over de keuze van maatregelen van de rwzi Wervershoof zal in het komende bestuurlijk overleg van de regio's worden gemeld.

Afronding

Voorjaar 2008 wordt de planvormingfase afgerond door besluitvorming in de colleges van de betrokken overheden: alle gemeenten, de provincie en uw college. De gemeenten nemen raadsbesluiten over de wijze waarop ze deelnemen aan de implementatie van de KRW. Dit vindt plaats op basis van een modelbesluit. De provincie neemt een besluit over haar financiële bijdrage. De provincie stelt tevens de waterkwaliteitsdoelen vast in een herziene versie van haar Provinciaal Waterplan.

Het hoogheemraadschap en de provincie zullen uiterlijk december 2009 een nieuw(e versie van) waterbeheersplan respectievelijk provinciaal waterplan vaststellen, waarin de resultaten van de besluitvorming over waterlichamen, doelstellingen en maatregelpakketten zijn opgenomen.

Overgang naar de realisatiefase

In het Waterbeheersplan 2010-2015 (WBP4) worden de besluiten verankerd in het beleid van het hoogheemraadschap. Vanaf 2010 worden de maatregelpakketten tot uitvoering gebracht via uitvoeringsprogramma's.

---

⁵ Voor de waterkwaliteitselementen algen, waterplanten, kleine ongewervelde waterdieren en vissen.

Datum vergadering CHI
19 maart 2008

Financiële consequenties

Het hoogheemraadschap maakt in de huidige situatie kosten voor het waterkwaliteitsbeheer. De KRW vraagt boven op deze inspanning een extra financiële impuls. De extra exploitatiekosten voor het hoogheemraadschap zijn tot 2015 geraamd op een totaal van ongeveer € [ ] (inclusief € [ ] aan kapitaallasten) In 2027 zijn die exploitatielasten ongeveer € [ ] Deze kosten zijn geleidelijk verdeeld in jaren. Maatregelen, onderzoek en investeringen worden in fasen uitgevoerd. De verwachting is dat dit leidt tot een geleidelijke stijging van de exploitatie met een jaarlijks gemiddelde van € [ ] Dit leidt tot een lastenverhoging van circa 7 procent in 2015 (ten opzichte van 2007) en circa 20 % procent in 2027 (op basis van prijspeil en lastenniveau van 2007).

De kosten van onderzoeksmaatregelen bedragen tot 2015 ongeveer € [ ] Vanuit het gezamenlijke belang van alle overheden is er voor gekozen de kosten onderling gelijk te verdelen (30% gemeenten, 30% provincie, 30% hoogheemraadschap). De onderzoekskosten voor het hoogheemraadschap maken onderdeel uit van de genoemde € [ ]

Er worden verschillende maatregelen uitgevoerd die worden opgenomen als investering. De totale investeringen tot 2015 bedragen ongeveer € [ ] De kapitaallasten van € [ ] die hiervan het gevolg zijn, maken onderdeel uit van de hiervoor genoemde exploitatiekosten. Indien het investeringsritme zoals dat op dit moment tot 2015 is ingeschat wordt doorgetrokken, dan komt het totaal op een investering van ongeveer € [ ] in 2027. Daarmee vallen de investeringen lager uit dan in de globale analyse geraamde investeringen van € [ ] In de globale verkenning is aangegeven dat de kosten voor de KRW € [ ] bedragen Dat bedrag is opgebouwd uit € [ ] aan investeringen en € [ ] aan exploitatielasten. De in de gedetailleerde analyse berekende exploitatielasten van € [ ] vallen hoger uit dan de globale verkenning.

In het onderstaande overzicht zijn de investeringskosten tot 2027 verdeeld over de verschillende betrokken overheden:

(in [ ] €)	HHNK	Gemeenten	Overig (incl. provincie)	Totaal
Extra investeringen voor de KRW tot 2027	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]

De hiervoor genoemde kosten zijn maximumbedragen met een onzekerheid van + en – 20 %. Er is geen rekening gehouden met subsidies, of met de mogelijkheid dat een deel van de onderzoeksmaatregelen in Rijn-West verband kan worden verricht. De kosten van de maatregelen in de duingebieden komen voor rekening van de beheerders aldaar (PWN, Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten).

Communicatieaspecten

Tijdens het gebiedsproces is een brede vertegenwoordiging aan maatschappelijke belangenpartijen betrokken geweest. Een deel van de implementatie van de maatregelen wordt gedaan door de gemeenten en daarover zijn afspraken gemaakt. Het hoogheemraadschap heeft de gemeenten ondersteund met het verstrekken van informatie. Zo is er een KRW-cursus gegeven aan ambtenaren, zijn er factsheets (overzichtkaart per regiogebied met waterlichamen) uitgebracht en een toolkit ontwikkeld met onder andere een presentatie over KRW voor de gemeenteraden en -commissies.

Om verder bekendheid te geven aan de KRW in het algemeen en de maatregelen in het bijzonder, is het belangrijk dat er actief gecommuniceerd wordt in de aankomende tijd. De maatregelen moeten duidelijk in beeld worden gebracht. Dit geldt niet alleen voor de maatregelen die het hoogheemraadschap neemt, maar tevens die andere overheden nemen. In zijn algemeenheid geldt dat

Datum vergadering CHI
19 maart 2008

de programma's van het hoogheemraadschap een maatschappelijk draagvlak moeten hebben, dat geldt voor de KRW maatregelen in het bijzonder. Draagvlak vormt immers één van de pijlers in het Europese KRW-proces. Het is daarom van belang om concrete voorbeelden zichtbaar te maken en de aandacht daarop te vestigen.

Uw besluit over dit voorstel wordt met een persbericht breed verspreid. Tevens wordt georganiseerd dat een interview wordt afgenomen met de portefeuillehouder voor een artikel in het Noordhollands Dagblad. Onze partners in dit proces blijven structureel geïnformeerd via de bestuurlijke afstemming met gemeenten en reguliere overleggen. De communicatie over de maatregelen loopt beleidsmatig via het Waterbeheerplan 2010-2015 traject (WBP4) en wat betreft uitvoering via het Programmamanagementbureau.

Er zijn twee digitale nieuwsbrieven verspreid. Een derde volgt na de bestuurlijke behandeling in het CHI en de gemeenteraden.

Publieksvoorzieningen

Geen

Overige consequenties

Geen

Bijlagen

1. Overzicht van waterlichamen (+kaart) en ecologische doelstellingen;
2. Overzicht van maatregelpakketten per regio per waterlichaam
3. Overzicht van onderzoeks- en beleidsmaatregelen

Achtergronddocumenten in het vergaderdossier:

4. Bestuurlijke samenvatting KRW detailanalyse 'Samen werken aan schoon water'
5. Deelrapporten:
  - a. Deel 1 Proces, aanpak en keuzes;
  - b. Deel 2 Gebiedsprocessen;
  - c. Deel 3 Bijlagen;
6. KRW uitwerking duingebied Rijn West
  - Waterlichaam Noord-Kennermerland (Westerduinen PWN)
  - Waterlichaam Noord-Hollandse duinwateren (duingebied Zuid en Noord)
  - Waterlichaam Zwanenwater en Texelse wateren (duingebied Noord en Texel)

het college van dijkgraaf en hoogheemraden,

de dijkgraaf,

de secretaris,

drs. J.M. de Vries

M.J. Kuipers

Bijlage 1 – Overzicht waterlichamen en doelstellingen

Waterlichaam	Watertype	OWM-status Kunstmatig K Sterk veranderd S Natuurlijk N	Ecologische doelstelling
Boezem			
Schermerboezem-Noord	M7b grote diepe kanalen (met scheepvaart))	K	Op een paar plekken langs het kanaal een oever met waterplanten.
Amstelmeerboezem	M30 zwak brakke wateren	K	Een door zout bepaalde oever en watervegetatie, naast zouttolerante komen ook veel algemene zoetwatersoorten voor.
VRNK-boezem	M6 grote ondiepe kanalen	K	Kanalen met scheepvaart: Op een paar plekken langs het kanaal een oever met waterplanten Kanalen zonder scheepvaart: Helder water en plantenrijke oevers met ondergedoken waterplanten in brede delen van het kanaal.
Schermerboezem-Zuid	M7b grote diepe kanalen (met scheepvaart))	K	Op een paar plekken langs het kanaal een oever met waterplanten.
Alkmaardermeer	M20 matig grote diepe gebufferde meren	K	De oevers van de meren zijn ondiep, soortenrijk aan planten met veel macrofauna- en vissoorten.
Amstelmeer	M30 zwak brakke wateren	K	Een door zout bepaalde oever en watervegetatie, naast zouttolerante komen ook veel algemene zoetwatersoorten voor.
West-Friesland			
Polder Ursem	M3 gebufferde (regionale) kanalen	K	Helder water en plantenrijke oevers met ondergedoken waterplanten in brede delen van het kanaal.

Waterlichaam	Watertype	OWM-status Kunstmatig K Sterk veranderd S Natuurlijk N	Ecologische doelstelling
Polder Vier Noorder Koggen – 220 (hoog)	M3 gebufferde (regionale) kanalen	K	Helder water en plantenrijke oevers met ondergedoken waterplanten in brede delen van het kanaal.
Polder Vier Noorder Koggen – 370 (laag)	M3 gebufferde (regionale) kanalen	K	Helder water en plantenrijke oevers met ondergedoken waterplanten in brede delen van het kanaal.
Polder Grootslag	M3 gebufferde (regionale) kanalen	K	Helder water en plantenrijke oevers met ondergedoken waterplanten in brede delen van het kanaal.
Polder Drieban	M3 gebufferde (regionale) kanalen	K	Helder water en plantenrijke oevers met ondergedoken waterplanten in brede delen van het kanaal.
Oosterpolder	M3 gebufferde (regionale) kanalen	K	Helder water en plantenrijke oevers met ondergedoken waterplanten in brede delen van het kanaal.
Polder Westerkogge	M3 gebufferde (regionale) kanalen	K	Helder water en plantenrijke oevers met ondergedoken waterplanten in brede delen van het kanaal.
Laag Holland			
Schermer-Noord	M3 gebufferde (regionale) kanalen	K	Helder water en plantenrijke oevers met ondergedoken waterplanten in brede delen van het kanaal.
Schermer-Zuid	M3 gebufferde (regionale) kanalen	K	Helder water en plantenrijke oevers met ondergedoken waterplanten in brede delen van het kanaal.
Polder Zeevang	M10 laagveenvaarten en kanalen	K	Een goede oeverinrichting.
't Twiske	M14 ondiepe (matig grote) gebufferde plassen	K	Goed ontwikkelde 'zachte' oevers met veel soorten water- en oeverplanten, macrofauna en vissoorten.
Eilandspolder	M10 laagveenvaarten en kanalen	K	Een goede oeverinrichting.
Wormer- en Jisperveld	M10 laagveenvaarten en kanalen	K	Een goede oeverinrichting.

Waterlichaam	Watertype	OWM-status Kunstmatig K Sterk veranderd S Natuurlijk N	Ecologische doelstelling
Krommenieër Woudpolder	M10 laagveenvaarten en kanalen	K	Een goede oeverinrichting.
Westzaan	M10 laagveenvaarten en kanalen	K	Een goede oeverinrichting.
Waterland-West	M10 laagveenvaarten en kanalen	K	Een goede oeverinrichting.
Waterland-Oost	M10 laagveenvaarten en kanalen	K	Een goede oeverinrichting.
Polder Assendelft (NW)	M10 laagveenvaarten en kanalen	K	Een goede oeverinrichting.
Beemster	M3 gebufferde (regionale) kanalen	K	Helder water en plantenrijke oevers met ondergedoken waterplanten in brede delen van het kanaal.
Purmer	M3 gebufferde (regionale) kanalen	K	Helder water en plantenrijke oevers met ondergedoken waterplanten in brede delen van het kanaal.
Wijdewormer	M30 zwak brakke wateren	K	Een door zout bepaalde oever en watervegetatie, naast zouttolerante komen ook veel algemene zoetwatersoorten voor.
Noord Kennemerland			
Polder Heerhugowaard	M3 gebufferde (regionale) kanalen	K	Helder water en plantenrijke oevers met ondergedoken waterplanten in brede delen van het kanaal.
Heerhugowaard Stad van de Zon	M14 kleine ondiepe gebufferde plassen	K	Goed ontwikkelde 'zachte' oevers met veel soorten water- en oeverplanten, macrofauna en vissoorten.
Polder Oosterdel	M14 kleine ondiepe gebufferde plassen	K	Goed ontwikkelde 'zachte' oevers met veel soorten water- en oeverplanten, macrofauna en vissoorten.
Oosterzijpolder	M3 gebufferde (regionale) kanalen	K	Helder water en plantenrijke oevers met ondergedoken waterplanten in brede delen van het kanaal.
Polders Egmondermeer	M3 gebufferde (regionale)	K	Helder water en plantenrijke oevers

Waterlichaam	Watertype	OWM-status Kunstmatig K Sterk veranderd S Natuurlijk N	Ecologische doelstelling
	kanalen		met ondergedoken waterplanten in brede delen van het kanaal.
Sammerspolder	M3 gebufferde (regionale) kanalen	K	Helder water en plantenrijke oevers met ondergedoken waterplanten in brede delen van het kanaal.
Polders Bergermeer	M3 gebufferde (regionale) kanalen	K	Helder water en plantenrijke oevers met ondergedoken waterplanten in brede delen van het kanaal.
Verenigde polders	M3 gebufferde (regionale) kanalen	K	Helder water en plantenrijke oevers met ondergedoken waterplanten in brede delen van het kanaal.
Hargerpolder	M31 Kleine brakke tot zoute wateren	K	Een gringe plantensoortensamenstelling, wel met kenmerkende brakke en zoute macrofaunasoorten, een beperkt aantal vissoorten en een specifieke algenrijkdom.
Uitgeester- en Heemskerkerbroekpolder	M3 gebufferde (regionale) kanalen	K	Helder water en plantenrijke oevers met ondergedoken waterplanten in brede delen van het kanaal.
Castricumerpolder	M3 gebufferde (regionale) kanalen	K	Helder water en plantenrijke oevers met ondergedoken waterplanten in brede delen van het kanaal.
Groot-Limmerpolder	M3 gebufferde (regionale) kanalen	K	Helder water en plantenrijke oevers met ondergedoken waterplanten in brede delen van het kanaal.
Infiltratiegebied PWN	M14 ondiepe (matig grote) gebufferde plassen	K	Goed ontwikkelde 'zachte'oevers met veel soorten water- en oeverplanten, macrofauna en vissoorten.
Duingebied Zuid	M14 ondiepe (matig grote) gebufferde plassen	S	Goed ontwikkelde 'zachte'oevers met veel soorten water- en oeverplanten, macrofauna en vissoorten.

Waterlichaam	Watertype	OWM-status Kunstmatig K Sterk veranderd S Natuurlijk N	Ecologische doelstelling
Kop van Noord-Holland en Texel			
Geestmerambacht	M20 matig grote diepe gebufferde meren	K	De oevers van de meren zijn ondiep, soortenrijk aan planten met veel macrofauna- en vissoorten.
Polder Geestmerambacht	M3 gebufferde (regionale) kanalen	K	Helder water en plantenrijke oevers met ondergedoken waterplanten in brede delen van het kanaal.
Polders Schagerkogge	M3 gebufferde (regionale) kanalen	K	Helder water en plantenrijke oevers met ondergedoken waterplanten in brede delen van het kanaal.
Wieringermeer-West	M30 zwak brakke wateren	K	Een door zout bepaalde oever en watervegetatie, naast zouttolerante komen ook veel algemene zoetwatersoorten voor.
Wieringermeer-Oost	M31 kleine brakke tot zoute wateren	K	Een geringe plantensoorten-samenstelling, wel met kenmerkende brakke en zoute macrofaunasoorten, een beperkt aantal vissoorten en een specifieke algenrijkdom.
Polder Wieringerwaard	M30 zwak brakke wateren	K	Een door zout bepaalde oever en watervegetatie, naast zouttolerante komen ook veel algemene zoetwatersoorten voor.
Anna Paulownapolder laag	M30 zwak brakke wateren	K	Een door zout bepaalde oever en watervegetatie, naast zouttolerante komen ook veel algemene zoetwatersoorten voor.
Anna Paulownapolder hoog	M3 gebufferde (regionale) kanalen	K	Helder water en plantenrijke oevers met ondergedoken waterplanten in brede delen van het kanaal.

Waterlichaam	Watertype	OWM-status Kunstmatig K Sterk veranderd S Natuurlijk N	Ecologische doelstelling
Wieringen	M1a gebufferde sloten op minerale bodem	K	Waterplanten langs de oevers met migratie mogelijkheden voor vissen.
Polder Eijerland	M30 zwak brakke wateren	K	Een door zout bepaalde oever en watervegetatie, naast zouttolerante komen ook veel algemene zoetwatersoorten voor.
Waal en Burg en het Noorden	M30 zwak brakke wateren	K	Een door zout bepaalde oever en watervegetatie, naast zouttolerante komen ook veel algemene zoetwatersoorten voor.
Gemeenschappelijke polders	M30 zwak brakke wateren	K	Een door zout bepaalde oever en watervegetatie, naast zouttolerante komen ook veel algemene zoetwatersoorten voor.
Duingebied Noord	M14 ondiepe (matig grote) gebufferde plassen	S	Goed ontwikkelde 'zachte'oevers met veel soorten water- en oeverplanten, macrofauna en vissoorten.
Duingebied Texel	M14 ondiepe (matig grote) gebufferde plassen	S	Goed ontwikkelde 'zachte'oevers met veel soorten water- en oeverplanten, macrofauna en vissoorten.

Bijlage 2 – Overzicht van maatregelpakketten voor de verschillende waterlichamen

Deze bijlage bevat alle (mogelijke) maatregelen voor de periode 2010-2015 die in het gebiedsproces van de gedetailleerde analyse zijn voorgedragen door en goedgekeurd in de regionale stuurgroepen. Deze maatregelen worden beleidsmatig verankerd in het WBP4. Het gaat daarbij uiteindelijk om een selectie aan maatregelen die voldoen aan het criterium ‘uitvoerbaar’.

D&H heeft in zijn vergadering van 12 februari 2008 besloten al een keuze te maken uit de mogelijk maatregelen van de RWZI Wervershoof. In deze bijlage op blz 6 is dat zichtbaar met doorhalingen. De financiële consequenties van dit besluit zijn verwerkt in de paragraaf financiële consequenties van het CHI voorstel.

In deze bijlage is een fout ontstaan in de kwantificering van de vispassages. In het overzicht zijn alle voorgestelde vispassages opgenomen (totaal 107 tot en met 2027). Het overzicht had alleen die vispassages moeten bevatten die in de eerste 6 jaar (2010-2015) uitgevoerd worden, dat aantal bedraagt 52. De gewijzigde kwantificering en de financiële consequenties zijn verwerkt in de paragraaf maatregelpakketten en financiële consequenties van het CHI voorstel.

In deze bijlage zijn op een aantal plaatsen de exploitatiekosten en éénmalige exploitatiekosten niet ingevuld. Dat komt omdat deze gefinancierd worden uit het reguliere onderhoudsbudget. Er zijn enkele uitzonderingen die uit tijdsoverwegingen worden uitgewerkt in het WB4 werkproces.

Waterlichaam	maatregel 2015	Aantal	Eenheid	investeringskosten	Exploitatiekosten (eenmalig)	Exploitatiekosten (jaarlijks)	initiele kostendrager / initiatiefnemer	mogelijke medekostdragers	realisatie-termijn voor 2010 2010-2012 2012-2015	Opgeven aan Brussel?	Kansrijke subsidies
Boezem											
Amstelmeerboezem	Optimaliseren huidig beheer (vasthouden eigen water, stopzetten voormalen)	1	0		G		HHNK		tot 2010	ja	o
Amstelmeerboezem	Visstandbeheer	1	/ha			G	HHNK		tot 2010	ja	o
Amstelmeerboezem	Kunstwerken vispasseerbaar maken	3	/kunstwerk	G			HHNK		2010-2015	ja	+
Amstelmeerboezem	Kunstwerken vispasseerbaar maken	3	/kunstwerk	G			HHNK		2010-2015	ja	+
Amstelmeerboezem	Kunstwerken vispasseerbaar maken	2	st	G		G	HHNK	geen	2010-2012	nee	Prov/Rijk
Amstelmeerboezem	Opheffen kopsloten	2	st	G		G	HHNK	geen	voor 2010	nee	Prov
Amstelmeerboezem	Inrichting en onderhoud van natuurvriendelijke oevers	3	ha	G		G	HHNK	geen	2012-2015	nee	Prov/Rijk/EU
Amstelmeer	Optimaliseren huidig beheer (vasthouden eigen water, stopzetten)	1	per wl		G		HHNK		tot 2010	ja	o

Waterlichaam	maatregel 2015	Aantal	Eenheid	investeringskosten	Exploitatiekosten (eenmalig)	Exploitatiekosten (jaarlijks)	initiele kostendrager / initiatiefnemer	mogelijke medekostendragers	realisatie- termijn voor 2010 2010-2012 2012-2015	Opgeven aan Brussel?	Kansrijke subsidies
	voormalen)										
Alkmaardermeer	Kunstwerken vispasseerbaar maken	4	/kunstwerk				HHNK		2010-2015	ja	+
Schermerboezem N	Visstandbeheer	1	/ha				HHNK		tot 2010	ja	o
Schermerboezem N	inrichten boezemlanden	50000	/m ²				HHNK		2010-2015	ja	+
Schermerboezem N	Kunstwerken vispasseerbaar maken	1	/kunstwerk				HHNK		2010-2015	ja	++
Schermerboezem N	Kunstwerken vispasseerbaar maken	4	/kunstwerk				HHNK		2010-2015	ja	+
Schermerboezem N	Inrichting en onderhouden van natuurvriendelijke oevers	0	/ha				HHNK		2010-2015	ja	+
Schermerboezem N	Inrichting en onderhouden van natuurvriendelijke oevers	1	/ha				HHNK		2010-2015	ja	+
Schermerboezem N	Inrichting en onderhouden van natuurvriendelijke oevers	1	/ha				HHNK		2010-2015	ja	+
Schermerboezem N	Inrichting en onderhouden van natuurvriendelijke oevers	2	/ha				HHNK		2010-2015	ja	+

Waterlichaam	maatregel 2015	Aantal	Eenheid	investeringskosten	Exploitatiekosten (eenmalig)	Exploitatiekosten (jaarlijks)	initiele kostendrager / initiatiefnemer	mogelijke medekostdragers	realisatie- termijn voor 2010 2010-2012 2012-2015	Opgeven aan Brussel?	Kansrijke subsidies
Schermerboezem N	Fauna uitteedplaatsen	20	/st	G			HHNK		2010-2015	ja	o
Schermerboezem N	Inrichting en onderhoud van natuurvriendelijke oevers	5	ha	G		G	HHNK	geen	2012-2015	nee	Prov/Rijk/EU
Schermerboezem N	Afvoeren snoeiafval enz.	1.400	m3	G		G	HHNK	geen	voor 2010	nee	Agr. Natuurvereniging
Schermerboezem N	Vervangen duikers door grotere of ecoduikers	50	m	G		G	HHNK	geen	voor 2010	nee	Prov
Schermerboezem N	Opheffen kopsloten	20	st	G			HHNK	geen	voor 2010	nee	Prov
Schermerboezem Z	Visstandbeheer	4	/ha			G	HHNK		tot 2010	ja	o
Schermerboezem Z	Kunstwerken vispasseerbaar maken	4	/kunstwerk		G		HHNK		2010-2015	ja	+
Schermerboezem Z	Inrichten boezemlanden	31500	/m ²	G			HHNK		2010-2015	ja	+
Schermerboezem Z	Kunstwerken vispasseerbaar maken	8	/kunstwerk	G			HHNK		2010-2015	ja	+
Schermerboezem Z	Inrichting en onderhouden van natuurvriendelijke oevers	3	/ha	G			HHNK		2010-2015	ja	+
Schermerboezem Z	Inrichting en onderhouden van	7	/ha	G			HHNK		2010-2015	ja	+

Waterlichaam	maatregel 2015	Aantal	Eenheid	investeringskosten	Exploitatiekosten (eenmalig)	Exploitatiekosten (jaarlijks)	initiele kostendrager / initiatiefnemer	mogelijke medekostendragers	realisatie- termijn	Opgeven aan Brussel?	Kansrijke subsidies
									voor 2010 2010-2012 2012-2015		
	natuurvriendelijke oevers										
Schermerboezem Z	Inrichting en onderhouden van natuurvriendelijke oevers	5	/ha	■ G ■			HHNK		2010-2015	ja	+
Schermerboezem Z	Inrichting en onderhouden van natuurvriendelijke oevers	6	/ha	■ G ■			HHNK		2010-2015	Ja	+
Schermerboezem Z	Fauna uittreedplaatsen	25	/st	■ G ■			HHNK		2010-2015	Ja	o
Schermerboezem Z	Visstandbeheer	1	/ha			■ G ■	HHNK		tot 2010	Ja	o
Schermerboezem Z	Beheer kunstwerken aanpassen t.b.v. vispassage	1	/kunstwerk		■ G ■		HHNK		tot 2010	Ja	+
Schermerboezem Z	Visbeheer	10	/st	■ G ■			HHNK		2010-2015	Ja	+
Schermerboezem Z	Kunstwerken vispasseerbaar maken	1	/kunstwerk	■ G ■			HHNK		2010-2015	Ja	+
VRNK	Visstandbeheer	3	/ha			■ G ■	HHNK		tot 2010	Ja	o
VRNK	verplaatsen van de inlaat	1	/st	■ G ■			HHNK		2010-2015	Ja	0
VRNK	Kunstwerken vispasseerbaar maken	3	/kunstwerk		■ G ■		HHNK		2010-2015	Ja	o
VRNK	Kunstwerken	5	/kunstwerk	■ G ■			HHNK		2010-2015	Ja	+

Waterlichaam	maatregel 2015	Aantal	Eenheid	investeringskosten	Exploitatiekosten (eenmalig)	Exploitatiekosten (jaarlijks)	initiele kostendrager / initiatiefnemer	mogelijke medekostendragers	realisatie- termijn voor 2010 2010-2012 2012-2015	Opgeven aan Brussel?	Kansrijke subsidies
	vispasseerbaar maken										
VRNK	Visstandbeheer	2	st	G		G	HHNK	geen	voor 2010	Ja	Prov
VRNK	Inrichting en onderhoud van natuurvriendelijke oevers	1	ha	G		G	HHNK	geen	2012-2015	Ja	Prov/Rijk/EU
VRNK	Inrichting en onderhoud van natuurvriendelijke oevers	5	ha	G		G	HHNK	geen	2012-2015	nee	Prov/Rijk/EU
Gehele Boezem	Optimaliseren beheermethode					G	HHNK		tot 2010	Ja	o
West-Friesland											
Polder Vier Noorder Koggen -3.70 (laag)	Aanvullende zuivering effluent rwzi (o.a. N, P tot MTR)	-	-	G		G	0	0	2015	Ja	
Polder Vier Noorder Koggen -3.70 (laag)	Verandering desinfecteringsmethode rwzi	-	-	G		G	0	0	2015	Ja	
Polder Vier Noorder Koggen -3.70 (laag)	Verandering desinfecteringsmethode rwzi	-	-	G				0	2015	Ja	
Polder Vier Noorder Koggen -3.70 (laag)	Aanleggen effluentlozingspijp effluent rwzi op IJsselmeer inclusief voldoen	-	-	G			0	0	2015	Ja	

Waterlichaam	maatregel 2015	Aantal	Eenheid	investeringskosten	Exploitatiekosten (eenmalig)	Exploitatiekosten (jaarlijks)	initiële kostendragers / initiatiefnemer	mogelijke medekostendragers	realisatie- termijn voor 2010 2010-2012 2012-2015	Opgeven aan Brussel?	Kansrijke subsidies
	aan MTR										
Polder Vier Noorder Koggen -2.20 (hoog)	Kunstwerken vispasseerbaar maken	3	kunstwerk	■ G		■ G	HHNK	rijk,	2015	ja	rijk
Polder Vier Noorder Koggen -2.20 (hoog)	Kunstwerken vispasseerbaar maken	3	kunstwerk	■ G		■ G	HHNK	rijk,	2015	ja	rijk
Polder Vier Noorder Koggen -2.20 (hoog)	Inrichting en onderhouden van natuurvriendelijke oevers	11	ha	■ G		■ G	HHNK	gem. / Prov.	2015	ja	gem
Polder Vier Noorder Koggen -2.20 (hoog)	Natuurvriendelijk schonen watergangen	197.000	m			■ G	HHNK	0	2015	ja	
Polder Grootslag	Kwaliteitsbaggeren t.b.v. KRW-doelen waar dat niet onder bestaand beleid valt.	150.000	m3		■ G		HHNK/SBB	0	2015	ja	
Polder Grootslag	Kunstwerken vispasseerbaar maken	4	Kunst- werk	■ G		■ G	HHNK	rijk,	2015	ja	rijk
Polder Grootslag	Opheffen kopsloten	10	Kop-sloot	■ G		■ G	SBB	HHNK	2015	ja	
Polder Grootslag	Natuurvriendelijk schonen watergangen	13.200	m			■ G	HHNK	0	2015	ja	

Waterlichaam	maatregel 2015	Aantal	Eenheid	investeringskosten	Exploitatiekosten (eenmalig)	Exploitatiekosten (jaarlijks)	initiele kostendrager / initiatiefnemer	mogelijke medekostendragers	realisatie- termijn	Opgeven aan Brussel?	Kansrijke subsidies
									voor 2010 2010-2012 2012-2015		
Laag Holland											
Eilandspolder	Beperken gebiedsvreemd water	2	peilvak				HHNK	Inv,prov	2009 - 2015	ja	groot
Eilandspolder	Kunstwerken vispasseerbaar maken	2	stuks				HHNK	Inv, prov	2010 - 2012	ja	middel
Eilandspolder	Natuurvriendelijk baggeren	100.000	m ³ per cyclus				HHNK		2009 - 2015	ja	voor derden
Eilandspolder	Natuurvriendelijk schonen	96.000	m				HHNK		2009-2015	ja	kerntaak
Eilandspolder	Verwijderen kroos en drijfslagen	2	ha				HHNK		2009-2015	ja	kerntaak
Wormer/Jisperveld	Beperken gebiedsvreemd water	1	peilvak				HHNK	Inv,prov	2009 - 2015	ja	groot
Wormer/Jisperveld	Kunstwerken vispasseerbaar maken	3	stuks				HHNK	Inv, prov	2010 - 2012	ja	middel
Wormer/Jisperveld	Natuurvriendelijk baggeren	100.000	m ³ per cyclus				HHNK		2009 - 2015	ja	voor derden
Wormer/Jisperveld	Natuurvriendelijk schonen	88.000	m				HHNK		2009-2015	ja	kerntaak
Wormer/Jisperveld	Verwijderen kroos en drijfslagen	2	ha				HHNK		2009-2015	ja	kerntaak
Waterland	Beperken gebiedsvreemd	1	peilvak				HHNK	Inv,prov	2009 - 2015	ja	groot

Waterlichaam	maatregel 2015	Aantal	Eenheid	investeringskosten	Exploitatiekosten (eenmalig)	Exploitatiekosten (jaarlijks)	initiele kostendrager / initiatiefnemer	mogelijke medekostdragers	realisatie- termijn voor 2010 2010-2012 2012-2015	Opgeven aan Brussel?	Kansrijke subsidies
	water										
Waterland	Kunstwerken vispasseerbaar maken	6	stuks	G			HHNK	Inv, prov	2010 - 2012	ja	middel
Waterland	Natuurvriendelijk baggeren	100.000	m ³ per cyclus			J	HHNK		2009 - 2015	ja	voor derden
Waterland	Natuurvriendelijk schonen	528000	m			G	HHNK		2009-2015	ja	kerntaak
Waterland	Verwijderen kroos en drijfslagen	2	ha			G	HHNK		2009-2015	ja	kerntaak
Westzaan	Beperken gebiedsvreemd water	1	peilvak		G	G	HHNK	Inv,prov	2009 - 2015	ja	groot
Westzaan	Kunstwerken vispasseerbaar maken	2	stuks	G		G	HHNK	Inv, prov	2010 - 2012	ja	middel
Westzaan	Natuurvriendelijk baggeren	100.000	m ³ per cyclus			G	HHNK		2009 - 2015	ja	voor derden
Westzaan	Natuurvriendelijk schonen	70.000	m			G	HHNK		2009-2015	ja	kerntaak
Westzaan	Verwijderen kroos en drijfslagen	2	ha			G	HHNK		2009-2015	ja	kerntaak
Zeevang	Beperken gebiedsvreemd water	2	peilvak		G	G	HHNK	Inv,prov	2009 - 2015	ja	groot
Zeevang	Kunstwerken vispasseerbaar maken	2	stuks	G		G	HHNK	Inv, prov	2010 - 2012	ja	middel

Waterlichaam	maatregel 2015	Aantal	Eenheid	investeringskosten	Exploitatiekosten (eenmalig)	Exploitatiekosten (jaarlijks)	initiele kostendrager / initiatiefnemer	mogelijke medekostdragers	realisatie- termijn	Opgeven aan Brussel?	Kansrijke subsidies
									voor 2010 2010-2012 2012-2015		
Zeevang	Natuurvriendelijk baggeren	100.000	m ³ per cyclus				HHNK		2009 - 2015	ja	voor derden
Zeevang	Natuurvriendelijk schonen	92.000	m				HHNK		2009-2015	ja	kerntaak
Zeevang	Verwijderen kroos en drijfslagen	2	ha				HHNK		2009-2015	ja	kerntaak
Krommenier Woudpolder	Natuurvriendelijk baggeren	50.000	m ³ per cyclus				HHNK		2009 - 2015	ja	voor derden
Krommenier Woudpolder	Natuurvriendelijk schonen	92.000	m				HHNK		2009-2015	ja	kerntaak
Krommenier Woudpolder	Verwijderen kroos en drijfslagen	2	ha				HHNK		2009-2015	ja	kerntaak
Polder Assendelft	Natuurvriendelijk baggeren	100.000	m ³ per cyclus				HHNK		2009 - 2015	ja	voor derden
Polder Assendelft	Natuurvriendelijk schonen	54.000	m				HHNK		2009-2015	ja	kerntaak
Polder Assendelft	Verwijderen kroos en drijfslagen	2	ha				HHNK		2009-2015	ja	kerntaak
't Twiske	Natuurvriendelijk baggeren	45.000	m ³ per cyclus				HHNK		2009 - 2015	ja	voor derden
't Twiske	Natuurvriendelijk schonen	8.000	m				HHNK		2009-2015	ja	kerntaak
't Twiske	Verwijderen kroos en drijfslagen	2	ha				HHNK		2009-2015	ja	kerntaak
Zuidpolder Katwoude	Natuurvriendelijk baggeren	10.000	m ³ per cyclus				HHNK		2009 - 2015	ja	voor derden
Zuidpolder Katwoude	Natuurvriendelijk schonen	8000	m				HHNK		2009-2015	ja	kerntaak

Waterlichaam	maatregel 2015	Aantal	Eenheid	investeringskosten	Exploitatiekosten (eenmalig)	Exploitatiekosten (jaarlijks)	initiele kostendrager / initiatiefnemer	mogelijke medekostendragers	realisatie- termijn	Opgeven aan Brussel?	Kansrijke subsidies
									voor 2010 2010-2012 2012-2015		
	schonen										
Zuidpolder Katwoude	Verwijderen kroos en drijfslagen	2	ha				HHNK		2009-2015	ja	kerntaak
Beemster	Natuurvriendelijk schonen	22.000	m				HHNK		2009-2015	ja	kerntaak
Beemster	Verwijderen kroos en drijfslagen	2	ha				HHNK		2009 - 2015	ja	kerntaak
Purmer	Natuurvriendelijk schonen	9000	m				HHNK		2009-2015	ja	kerntaak
Purmer	Verwijderen kroos en drijfslagen	2	ha				HHNK		2009 - 2015	ja	kerntaak
Schermer N	Natuurvriendelijk schonen	9000	m				HHNK		2009-2015	ja	kerntaak
Schermer N	Verwijderen kroos en drijfslagen	2	ha				HHNK		2009 - 2015	ja	kerntaak
Schermer Z	Natuurvriendelijk schonen	2000	m				HHNK		2009-2015	ja	kerntaak
Schermer Z	Verwijderen kroos en drijfslagen	2	ha				HHNK		2009 - 2015	ja	kerntaak
Wijde Wormer	Natuurvriendelijk schonen	2000	m				HHNK		2009-2015	ja	kerntaak
Wijde Wormer	Verwijderen kroos en drijfslagen	2	ha				HHNK		2009 - 2015	ja	kerntaak
Noord- Kennemerland											
Bergermeer	Natuurvriendelijk schonen	153,5	m				HHNK	-	tot 2010	ja	

Waterlichaam	maatregel 2015	Aantal	Eenheid	investeringskosten	Exploitatiekosten (eenmalig)	Exploitatiekosten (jaarlijks)	initiele kostendragers / initiatiefnemer	mogelijke medekostendragers	realisatie-termijn voor 2010 2010-2012 2012-2015	Opgeven aan Brussel?	Kansrijke subsidies
	watgangen										
Bergermeer	Inrichting en onderhouden van natuurvriendelijke oevers landelijk	0,7	ha*				HHNK	provincie/LNV/Natuurmonumenten	2012-2015	ja	ILG/WB21
Bergermeer	Inrichting en onderhouden van natuurvriendelijke oevers stedelijk	0,3	ha*				HHNK	gemeente*	2012-2015	ja	Tender Water?
Bergermeer	Flexibel peilbeheer invoeren	1,0	Peil-gebieden				HHNK	provincie/Natuurmonumenten	2012-2015	ja	ILG/WB21
Bergermeer	Natuurvriendelijk schonen watgangen	16946	m				HHNK	-	2010-2012	nee	
Castricumerpolder	Natuurvriendelijk schonen watgangen	95,7	m				HHNK	-	tot 2010	ja	
Castricumerpolder	Inrichting en onderhouden van natuurvriendelijke oevers landelijk	0,7	ha*				HHNK	-	2012-2015	ja	Tender Water
Egmondermeer	Natuurvriendelijk schonen watgangen	95,5	m				HHNK	-	tot 2010	ja	
Egmondermeer	Inrichting en onderhouden van natuurvriendelijke oevers landelijk	0,7	ha*				HHNK	-	2012-2015	ja	Tender Water
Groot Limmerpolder	Natuurvriendelijk	246,7	m				HHNK	-	tot 2010	ja	

Waterlichaam	maatregel 2015	Aantal	Eenheid	investeringskosten	Exploitatiekosten (eenmalig)	Exploitatiekosten (jaarlijks)	initiele kostendrager / initiatiefnemer	mogelijke medekostdragers	realisatie- termijn	Opgeven aan Brussel?	Kansrijke subsidies
									voor 2010 2010-2012 2012-2015		
	schonen watergangen										
Groot Limmerpolder	Inrichting en onderhouden van natuurvriendelijke oevers landelijk	1,8	ha*				HHNK	-	2012-2015	ja	EHS(RBV), ILG en Wonen in het Groen en Programma Beheer
Groot Limmerpolder	Bufferstroken, spuitvrije zones, akkerrandenbeheer langs bollen en maïs	3	ha				HHNK	Provincie	tot 2010	nee	vergoedingen agrarisch natuurbeheer / groen- blauwe diensten
Hargerpolder	Natuurvriendelijk schonen watergangen	70,0	m				HHNK	-	tot 2010	ja	
Hargerpolder	Inrichting en onderhouden van natuurvriendelijke oevers landelijk	5,4	ha*				HHNK	-	2012-2015	ja	ILG
Hargerpolder	Flexibel peilbeheer invoeren	3,0	Peil-gebied				HHNK	provincie/ Natuurmonumenten	2012-2015	ja	ILG
Oosterdel	Natuurvriendelijk schonen watergangen	2201,3	m				HHNK	-	tot 2010	ja	
Oosterdel	Kunstwerken vispasseerbaar maken	2,0	stuks				HHNK	-	2012-2015	ja	
Oosterzijpolder	Natuurvriendelijk schonen watergangen	930,2	m				HHNK	-	tot 2010	ja	

Waterlichaam	maatregel 2015	Aantal	Eenheid	investeringskosten	Exploitatiekosten (eenmalig)	Exploitatiekosten (jaarlijks)	initiele kostendragers / initiatiefnemer	mogelijke medekostendragers	realisatie- termijn	Opgeven aan Brussel?	Kansrijke subsidies
									voor 2010 2010-2012 2012-2015		
Oosterzijpolder	Inrichting en onderhouden van natuurvriendelijke oevers landelijk	0,3	ha*				HHNK	-	2010-2012	ja	Tender Water
Oosterzijpolder	Inrichting en onderhouden van natuurvriendelijke oevers stedelijk	0,1	ha*				HHNK	gemeente*	2012-2015	ja	Tender Water?
Oosterzijpolder	Flexibel peilbeheer invoeren	2	peil-gebied				HHNK	-	2010-2012	ja	
Oosterzijpolder	Natuurvriendelijk schonen watergangen	7764	m				HHNK	-	2010-2012	nee	
Polder Geestmerambacht	Natuurvriendelijk schonen watergangen	1580,2	m				HHNK	-	tot 2010	ja	
Polder Geestmerambacht	Visstandbeheer	8,0	ha				VBC	HHNK/ Recreatie-schap Geestmerambacht	tot 2010	ja	ILG?
Polder Geestmerambacht	Flexibel peilbeheer invoeren	2,0	peilvak				HHNK	-	2012-2015	ja	
Polder Geestmerambacht	Inrichting en onderhouden van natuurvriendelijke oevers landelijk	6,0	ha*				HHNK	-	2012-2015	ja	ILG
Polder Geestmerambacht	Inrichting en onderhouden van natuurvriendelijke oevers stedelijk	0,1	ha*				HHNK	gemeente*	2012-2015	ja	Tender Water?

Waterlichaam	maatregel 2015	Aantal	Eenheid	investeringskosten	Exploitatiekosten (eenmalig)	Exploitatiekosten (jaarlijks)	initieële kostendragers / initiatiefnemer	mogelijke medekostendragers	realisatie- termijn	Opgeven aan Brussel?	Kansrijke subsidies
									voor 2010 2010-2012 2012-2015		
Polder Geest- merambacht	Natuurvriendelijk schonen watergangen	10507	m				HHNK	-	2010-2012	nee	
Polder Heerhugowaard	Natuurvriendelijk schonen watergangen	5750,6	m				HHNK	-	tot 2010	ja	
Polder Heerhugowaard	Inrichting en onderhouden van natuurvriendelijke oevers landelijk	0,6	ha*				HHNK	-	2012-2015	ja	Tender Water
Polder Heerhugowaard	Inrichting en onderhouden van natuurvriendelijke oevers stedelijk	0,4	ha*				HHNK	gemeente*	2012-2015	ja	Tender Water?
Polder Heerhugowaard	Natuurvriendelijk schonen watergangen	21982	m				HHNK	-	2010-2012	nee	
Sammerspolder	Natuurvriendelijk schonen watergangen	90,0	m				HHNK	-	tot 2010	ja	
Sammerspolder	Inrichting en onderhouden van natuurvriendelijke oevers landelijk	0,7	ha*				HHNK	-	2012-2015	ja	Tender Water
Uitgeest en Heemskerker- broekpolder	Natuurvriendelijk schonen watergangen	1192,2	m				HHNK	-	tot 2010	ja	

Waterlichaam	maatregel 2015	Aantal	Eenheid	investeringskosten	Exploitatiekosten (eenmalig)	Exploitatiekosten (jaarlijks)	initiële kostendrager / initiatiefnemer	mogelijke medekostendragers	realisatie- termijn	Opgeven aan Brussel?	Kansrijke subsidies
									voor 2010 2010-2012 2012-2015		
Uitgeest en Heemskerkerbroekpolder	Kunstwerken vispasseerbaar maken	1,0	stuks				HHNK	-	2010-2012	ja	
Uitgeest en Heemskerkerbroekpolder	Flexibel peilbeheer invoeren	1,0	peilgebieden				HHNK	-	2012-2015	ja	
Uitgeest en Heemskerkerbroekpolder	Inrichting en onderhouden van natuurvriendelijke oevers landelijk	2,6	ha*				HHNK	-	2012-2015	ja	Tender Water
Uitgeest en Heemskerkerbroekpolder	Aanleg slibvang	100	m3				HHNK	gemeente	tot 2010	nee	
Uitgeest en Heemskerkerbroekpolder	Bufferstroken, spuitvrije zones, akkerrandenbeheer	4	ha				HHNK	Provincie	2010-2012	nee	vergoedingen agrarisch natuurbeheer / groenblauwe diensten
Uitgeest en Heemskerkerbroekpolder	Natuurvriendelijk schonen watergangen	24763	m				HHNK	-	2010-2012	nee	
Verenigde polders	Natuurvriendelijk schonen watergangen	67,1	m				HHNK	-	tot 2010	ja	
Verenigde polders	Inrichting en onderhouden van natuurvriendelijke oevers landelijk	0,5	ha*				HHNK	-	2012-2015	ja	Tender Water
Infiltratiegebied PWN	Verondiepen						PWN		2010-	ja	

Waterlichaam	maatregel 2015	Aantal	Eenheid	investeringskosten	Exploitatiekosten (eenmalig)	Exploitatiekosten (jaarlijks)	initiele kostendrager / initiatiefnemer	mogelijke medekostendragers	realisatie- termijn	Opgeven aan Brussel?	Kansrijke subsidies
									voor 2010 2010-2012 2012-2015		
	Natuurlijk peilverloop Actief biologisch beheer								2015		
Duingebied Zuid	Verwijderen slib Aflaggen oevers Actief biologisch beheer			G			Beheerder		2010- 2015	Ja	
Kop van Noord- Holland en Texel											
Anna Paulowna Hoog	Opheffen kopsloten	2	st	G			HHNK	geen	voor 2010	nee	Prov/Rijk/EU
Anna Paulowna Hoog	Kunstwerken vispasseerbaar maken	2	st	G		G	HHNK	geen	2010-2012	ja	Prov/Rijk
Anna Paulowna Hoog	Visstandbeheer	1	st	G		G	HHNK	geen	voor 2010	ja	Prov.
Anna Paulowna Laag	Opheffen kopsloten	5	st	G			HHNK	geen	voor 2010	nee	Prov
Anna Paulowna Laag	Visstandbeheer	1	st	G		G	HHNK	geen	voor 2010	ja	Prov.
Anna Paulowna Laag	Vervangen duikers door grotere of ecoduikers	20	m	G		G	HHNK	geen	voor 2010	ja	Prov
Anna Paulowna Laag	Kunstwerken vispasseerbaar maken	1	st	G		G	HHNK	geen	2010-2012	ja	Prov/Rijk
Polder Eijerland	Afvoeren snoeiafval enz.	1.000	m3	G		G	HHNK	Geen	2010 - 2012	ja	Geen

Waterlichaam	maatregel 2015	Aantal	Eenheid	investeringskosten	Exploitatiekosten (eenmalig)	Exploitatiekosten (jaarlijks)	initiele kostendrager / initiatiefnemer	mogelijke medekostdragers	realisatie- termijn voor 2010 2010-2012 2012-2015	Opgeven aan Brussel?	Kansrijke subsidies
Polder Eijerland	Vervangen duikers door grotere of ecoduikers	20	m	G		G	HHNK	Geen	voor 2010	ja	Prov
Polder Eijerland	Inrichting en onderhoud van natuurvriendelijke oevers	1.5	ha	G		G	HHNK	Geen	2012-2015	ja	Prov/Rijk/EU
Polder Eijerland	Kunstwerken vispasseerbaar maken	2	st	G		G	HHNK	Geen	voor 2010	ja	Prov/Rijk
Polder Eijerland	Vervangen duikers door grotere of ecoduikers	60	m	G		G	HHNK	Geen	voor 2010	nee	Prov
Polder Eijerland	Kunstwerken vispasseerbaar maken	3	st	G		G	HHNK	Geen	voor 2010	nee	Prov/Rijk
Polder Eijerland	Inrichting en onderhoud van natuurvriendelijke oevers	3	ha	G		G	HHNK	Geen	2012-2015	nee	Prov/Rijk/EU
Polder Eijerland	Herstel profiel duinrellen	2.000	m	G		G	HHNK	Geen	2012-2015	nee	Prov/Rijk/Eu
Geestmerambacht	Afvoeren snoeiafval enz.	696	m3	G		G	HHNK	geen	voor 2010	ja	Geen
Geestmerambacht	Kunstwerken vispasseerbaar maken	4	st	G		G	HHNK	geen	2010-2012	ja	Prov/Rijk

Waterlichaam	maatregel 2015	Aantal	Eenheid	investeringskosten	Exploitatiekosten (eenmalig)	Exploitatiekosten (jaarlijks)	initiele kostendragers / initiatiefnemer	mogelijke medekostendragers	realisatie- termijn	Opgeven aan Brussel?	Kansrijke subsidies
									voor 2010 2010-2012 2012-2015		
Geestmerambacht	Visstandbeheer	1	st	G		G	HHNK	geen	voor 2010	ja	Prov.
Geestmerambacht	Inrichting en onderhoud van natuurvriendelijke oevers	2	ha	G		G	HHNK	geen	2012-2015	ja	Prov/Rijk
Geestmerambacht	Vervangen duikers door grotere of ecoduikers	50	m	G		G	HHNK	geen	voor 2010	ja	Prov.
Geestmerambacht	Inrichting en onderhoud van natuurvriendelijke oevers	3	ha	G		G	HHNK	geen	2012-2015	nee	Prov/Rijk/EU
Geestmetrambacht	Afvoeren snoeiafval enz.	696	m3	G		G	HHNK	geen	voor 2010	ja	Geen
Gemeensch. polders	Afvoeren snoeiafval enz.	500	m3	G		G	HHNK	Geen	voor 2010	ja	Geen
Gemeensch. polders	Vervangen duikers door grotere of ecoduikers	40	m	G		G	HHNK	Geen	voor 2010	ja	Prov
Gemeensch. polders	Inrichting en onderhoud van natuurvriendelijke oevers	3	ha	G		G	HHNK	Geen	2012-2015	ja	Prov/Rijk/EU
Gemeensch. polders	Kunstwerken vispasseerbaar maken	2	st	G		G	HHNK	Geen	voor 2010	ja	Prov/Rijk
Gemeensch. polders	Inrichting en onderhoud van natuurvriendelijke	5	ha	G		G	HHNK	Geen	2012-2015	nee	Prov/Rijk/EU

Waterlichaam	maatregel 2015	Aantal	Eenheid	investeringskosten	Exploitatiekosten (eenmalig)	Exploitatiekosten (jaarlijks)	initiële kostendrager / initiatiefnemer	mogelijke medekostendragers	realisatie- termijn voor 2010 2010-2012 2012-2015	Opgeven aan Brussel?	Kansrijke subsidies
	oevers										
Gemeensch. polders	Kunstwerken vispasseerbaar maken	11	st	■ G		■ G	HHNK	Geen	voor 2010	nee	Prov/Rijk
Gemeensch. polders	Vervangen duikers door grotere of ecoduikers	160	m	■ G		■ G	HHNK	Geen	voor 2010	nee	Gem/Prov
Gemeensch. polders	Herstel profiel duinrellen	5.000	m	■ G		■ G	HHNK	Geen	2012-2015	nee	Prov/Rijk/Eu
Gemeensch. polders	Afvoeren snoeiafval enz.	1.700	m3	G		■ G	HHNK	Geen	2010 - 2012	nee	Agr. natuurvereniging
Schagerkogge	Afvoeren snoeiafval enz.	2280	m3	G		■ G	HHNK	geen	voor 2010	ja	Geen
Schagerkogge	Kunstwerken vispasseerbaar maken	2	st	■ G		■ G	HHNK	geen	2010-2012	ja	Prov/Rijk
Schagerkogge	Visstandbeheer	1	st	G		■ G	HHNK	geen	voor 2010	ja	Prov.
Schagerkogge	Vervangen duikers door grotere of ecoduikers	50	m	■ G		■ G	HHNK	geen	voor 2010	ja	Prov
Schagerkogge	Afvoeren snoeiafval enz.	6.076	m3	G		■ G	HHNK	geen	voor 2010	nee	Agr. Natuurvereniging
Waal en Burg en het Noorden	Inrichting en onderhoud van natuurvriendelijke oevers	3	ha	■ G		■ G	HHNK	Geen	2012-2015	ja	Prov/Rijk/EU
Waal en Burg en het Noorden	Kunstwerken vispasseerbaar	1	st	■ G		■ G	HHNK	Geen	voor 2010	ja	Prov/Rijk

Waterlichaam	maatregel 2015	Aantal	Eenheid	investeringskosten	Exploitatiekosten (eenmalig)	Exploitatiekosten (jaarlijks)	initiele kostendrager / initiatiefnemer	mogelijke medekostdragers	realisatie-termijn voor 2010 2010-2012 2012-2015	Opgeven aan Brussel?	Kansrijke subsidies
	maken										
Waal en Burg en het Noorden	Kunstwerken vispasseerbaar maken	1	st	■ G		■ G	HHNK	Geen	2010 - 2012	ja	Prov/Rijk/EU
Waal en Burg en het Noorden	Inrichting en onderhoud van natuurvriendelijke oevers	5	ha	■ G		■ G	HHNK	Geen	2012-2015	nee	Prov/Rijk/EU
Waal en Burg en het Noorden	Kunstwerken vispasseerbaar maken	6	st	■ G		■ G	HHNK	Geen	voor 2010	nee	Prov/Rijk
Waal en Burg en het Noorden	Afvoeren snoeiafval enz.	2.200	m3	G		■ G	HHNK	Geen	voor 2010	nee	Agr. Natuurvereniging
Wieringen	Afvoeren snoeiafval enz.	144	m3	G		■ G	HHNK	geen			
Wieringermeer-Oost	Visstandbeheer	1	st	G		■ G	HHNK	geen	voor 2010	ja	Prov.
Wieringermeer-Oost	Kunstwerken vispasseerbaar maken	2	st	■ G		■ G	HHNK	geen	2010-2012	ja	Prov/Rijk
Wieringermeer-Oost	Inrichting en onderhoud van natuurvriendelijke oevers	8	ha	■ G		■ G	HHNK	geen	2012-2015	nee	Prov/Rijk/EU
Wieringermeer-West	Visstandbeheer	1	st	G		■ G	HHNK	geen	voor 2010	ja	Prov.
Wieringermeer-West	Kunstwerken vispasseerbaar maken	5	st	■ G		■ G	HHNK	geen	2010-2012	ja	Prov/Rijk
Wieringermeer-West	Inrichting en	2	ha	■ G		■ G	HHNK	geen	2012-2015	ja	Prov/Rijk/EU